

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΜΑΜΑΝΤΟΣ ΤΗΣ ΞΗΡΟΚΕΡΚΟΥ

ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (Β')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ.....	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13).....	4
Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.....	4
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29).....	16
Καί κατά τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.....	16
ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40).....	25
Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἐν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.....	25
ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ.....	31
ΛΟΓΟΣ Α' (49).....	31
Κεφάλαια τοῦ λόγου.....	31
ΛΟΓΟΣ Β'.....	82
Τά κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113).....	82
ΛΟΓΟΣ Γ' (151).....	112
Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει “Καί εἶδον τόν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανόν ἀρπαγέντα καί ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ ἀκοῦσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δέ τά ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δέ ἡ πῶς ἔσται καί ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καί τίς ἡ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;.....	112
ΛΟΓΟΣ Δ'.....	131
Περί ἀπαθείας καί τῶν ἐν αὐτῇ κατά προκοπὴν χαρισμάτων καί δωρεῶν· καί τίς ἡ τελείωσις τῆς κατά Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175).....	131
ΛΟΓΟΣ Ε' (207).....	157
Περί τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μή ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περὶ τῶν λεγόντων μή δύνασθαι τίνα τῶν ἀνθρώπων κατά τήν παροῦσαν ζωὴν ὁρᾶν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διὰ χρήσεων περὶ τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις	

συνεξιώμεθα. Καί ποίω τρόπῳ ὁρᾷ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὁρᾷν κατά τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἄν ὁ τοιοῦτος λέγη ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τούς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.157

ΛΟΓΟΣ στ'. (226).....172

Περί ἀπαθείας καί ἐναρέτου ζωῆς. Καί ὅπως χρῆ τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καί εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καί περί συναφείας Θεοῦ πρός ψυχὴν καί ψυχῆς πρός σῶμα καί ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καί πρός τούτοις περί πνευματικῆς ἰατρείας καί ὅπως χρῆ θεραπεύειν τούς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.....172

ΛΟΓΟΣ Ζ'. (243)185

Περί τῶν δουλεόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καί ὅποιοι καί ποταποί. Καί τίς ἐστίν ὁ μετανοῶν καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ τήν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καί ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καί τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καί τό ἔργον αὐτοῦ. Καί ὅτι, ἐάν μὴ τὰς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.....185

ΛΟΓΟΣ Η'. (264).....202

Περί ἀγάπης Θεοῦ καί πίστεως καί ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καί περί ἐλλάμψεως καί θεωρίας φωτός καί μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.....202

ΛΟΓΟΣ Θ'. (272).....208

Περί γνώσεως ἀληθινῆς καί ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καί τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ καί ὅτι χαλεπόν τό κρίνειν· καί ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρίς Πνεύματος· ἐν ᾧ καί περί τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καί οἷον ἀγαθόν ἐστίν ἡ πίστις καί τίς ὁ ταύτης καρπός καί ὅπως ἀυξάνεται· καί ὅτι οἱ τόν θησαυρόν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καί ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καί τίνα τῶν ἀγίων τὰ σημεῖα καί πῶς καί τίσι γνωρίζονται· καί ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τόν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τόν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος.....208

ΛΟΓΟΣ Ι'. (290).....222

Περί τῆς φοβερᾶς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καί πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρῶν ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἄν ἐγγένηται κατά τήν παροῦσαν ζωὴν, κατά τήν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καί τίς ἐστίν ἡ ἡμέρα Κυρίου καί τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καί ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καί Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καί ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τόν Χριστόν. Καί πῶς δύναται τις γνῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τόν Χριστόν

καί Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καί ἐρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καί μακαρισμός εἰς τούς ἐξ ἀγώνων τήν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.....	222
ΛΟΓΟΣ ΙΑ' (322).....	247
Περί τῆς ζωοποιῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς ἀεί γινομένης εὐαισθήτως ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτήσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγώγια καί ὅτι ὁ μή διά τῆς πρώτης βαθμίδος κατά τάξιν εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρά καί ἀγαλλίασις ἐστι, καί οὐ δάκρυον, καί βρύουσι τῆς θεολογίας τά ρεῖθρα. Καί πρός τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιτηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τᾶς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῦ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προῖσταμένων, τίς δέ ἡ περί τά λογικά πρόβατα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.....	247
ΛΟΓΟΣ ΙΒ' (347).....	268
Εἰς τό ῥητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσὶ». Καί πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.....	268
ΛΟΓΟΣ ΙΓ' (355).....	274
Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τόν χοϊκόν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τόν Χριστόν ἐνδύμεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοί χρηματίσαντες.....	274
ΛΟΓΟΣ ΙΔ' (365).....	282
Περί ἐορτῶν καί ὅπως χρῆ ἐορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελούμενα ἐν ταῖς ἐορταῖς καί κατά τῶν ἐναβρυνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καί πρός τό τέλος, πῶς συνάπτεται τις διά τῆς κοινωνίας Θεῶ καί πῶς οὐ συνάπτεται.....	282
ΛΟΓΟΣ ΙΕ' (375).....	290
Περί ἡσυχίας καί ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχεσθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.....	290
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ'.....	295
ΕΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ κε'.....	320
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454).....	354

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (13)

Καί κατά τῶν τιθεμένων τό πρῶτον ἐπί τοῦ Πατρός.

Τό περί Θεοῦ λέγειν ἢ φθέγγεσθαι καί τά κατ' αὐτόν ἐρευνᾶν καί τά ἀνέκφορα ποιεῖν ἔκφορα καί τά πᾶσιν ἀκατάληπτα ὡς καταληπτά ὑπεμφαίνειν τολμηρᾶς ἄν εἶη καί αὐθαδοῦς ψυχῆς ἔνδειγμα. Καί τοῦτο πάσχουσιν οὐχ ὅσοι ἀφ' ἑαυτῶν τι λέγειν τολμῶσι μόνον περί Θεοῦ, ἀλλά καί ὅσοι τά πρὸς αἰρετικούς πάλαι λαληθέντα παρὰ τῶν θεσπεσίων θεολόγων καί γραφῇ παραδοθέντα ἀποστηθίζουσί τε καί πολυπραγμονοῦσιν, οὐχ ἵνα πνευματικὴν τινὰ ὠφέλειαν καρπώσωνται, ἀλλ' ἵνα θαυμάζωνται παρὰ τῶν ἀκουόντων ἐν πότοις καί συνεδρίοις καί θεολόγοι ἐπιφημίζωνται· ὁ καί μᾶλλον λυπεῖ με καί ἐν ἀδημονίᾳ ποιεῖ, ἐννοοῦντα τό φρικτόν τοῦ ἐγχειρήματος καί τό τοῖς τολμηταῖς ἀποκείμενον κρῖμα. Οἷα δέ φασι τῶν θείων κατατολμῶντες! Κατά τοῦτο, φησί, μόνον μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ, καθ' ὃ αἰτιός ἐστι τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. Καί ἡ ἀνθυποφορά· μείζονα τοῦ Υἱοῦ τόν Πατέρα πῶς (14) φῆς; Ὅτι δὴ, φησί, μείζων ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ - λέγω δέ ἀντί τοῦ πρῶτος - ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ. Ταῦτα τῆς καινῆς κενοφωνίας αὐτῶν καί ἀσυνέτου θεολογίας, τὴν αἰτίαν δι' ἣν ταῦτα πρὸς τῶν θεολόγων ἐλέχθησαν πρὸς αἰρετικούς ἀγνοούντων· τὴν γάρ δύναμιν τῶν γεγραμμένων νοῆσαι μὴ ἱκανῶς ἔχοντες, κενεμβατοῦσιν καί ἅ λέγουσιν ὡς βέβαια καί ἀληθῆ καί οὕτως ἔχοντα διαβεβαιοῦνται. Πρὸς οὓς εἰκότως οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ διδάσκοντος ἄνθρωπον γνῶσιν μυσταγωγούμενοι, τῷ ὑπηχοῦντι ἄνωθεν πειθόμενοι Πνεύματι, εἶπωμεν ὧδε.

Εἰ ἀδιαίρετος ἦν, ὧ οὔτοι, καί ἔστι καί ἔσται ἀεὶ ἡ παναγία Τριάς, ἡ τό πᾶν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγοῦσα, τίς ἐδίδαξε, τίς ἐνενόησε μέτρα καί βαθμούς, πρῶτον καί δεύτερον, μείζον καί

ἔλαττον ἐν αὐτῇ; Τίς τοῖς ἀθεάτοις καὶ ἀγνώστοις καὶ πάντη ἀνερμηνεύτοις καὶ ἀκατανοήτοις ταῦτα ἐξέθετο; Τὰ γὰρ αἰεὶ ἠνωμένα καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα, ἀλλήλων πρῶτα εἶναι οὐ δύνανται. Εἰ δὲ πρῶτον βούλει σὺ τὸν Πατέρα εἰπεῖν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος, καὶ κατὰ τοῦτο μᾶλλον καὶ μείζονα, λέγω σοι καὶ γὰρ πρῶτον εἶναι τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν· εἰ μὴ γὰρ οὗτος ἐγεννήθη, οὐκ ἂν πατήρ ὁ Πατήρ ὠνομάζετο. Εἰ δὲ προτάσσεις ὅλως τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα καὶ πρῶτον αὐτόν ὡς αἴτιον τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ὠνομάζεις, καὶ τό εἶναι τοῦ Υἱοῦ αἴτιον ἀποβάλλομαι.

Ὑπόνοιαν γὰρ παρέχεις ὅτι οὐκ ἦν ὁ Υἱός πρὸ τοῦ γεννηθῆναι, καὶ θέλων ἐγεννήθη ἢ μὴ θέλων, καὶ θέλοντος τοῦ Πατρὸς ἢ μὴ θέλοντος, καὶ ἔγνω ὅτι ἐγεννήθη καὶ πῶς ἢ οὐδαμῶς.

Ὅρας εἰς ὅσας ἀτοπίας, ἵνα μὴ λέγω βλασφημίας, ἐκ τῶν τοιούτων ἐμπίπτομεν συζητήσεων. Ἦ τοίνυν τό πρῶτον λέγειν τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα ἀπόδραθι, καὶ τηνικαῦτα τό αἴτιον λέγειν σε τὸν Πατέρα δεξόμεθα, ἢ τοῦτό σου λέγοντος, **(15)** τὸν λόγον οἰκονομοῦντες ἐν κρίσει, τό γε νῦν ἔχον καὶ αὐτό παραιτούμεθα· τὰ γὰρ αἰεὶ, ὡσπερ εἴρηται, ἠνωμένα καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα ἀλλήλων αἴτια εἶναι οὐ δύνανται. Μὴ δὴ ἐννοήσης προὔπαρξαι ποτέ τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα καὶ οὔτε πρῶτον οὔτε μείζονα καλέσεις αὐτόν τοῦ Υἱοῦ· τό γὰρ προὔπαρξαν πρῶτον ἂν κληθήσεται τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντος ἢ προελθόντος ἢ ποιηθέντος, ὁ δὲ μῆτε προῶν, μῆτε ποτέ γεγονώς ἢ γενόμενος πρῶτος τοῦ συναϊδίου καὶ συνανάρχου Υἱοῦ, ἀλλ' ὅλος ὢν ἐν ὅλῳ τῷ ὁμοτίμῳ Υἱῷ, ὡς καὶ ὁ Υἱός ἐν ὅλῳ τῷ ὁμοουσίῳ Πατρί, πῶς πρῶτος τοῦ συναϊδίου κληθήσεται; Εἰ δὲ αἴτιον λέγεις τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, φημί καὶ γὰρ, εἰ μὴ που ὑπόνοιαν ἐμποιεῖς ὅτι ἦν ποτε ὁ Θεός μόνος, ὅτε οὐκ ἦν Υἱός, καὶ ὅτι ἐγέννησεν αὐτόν ὕστερον αἴτιος γενόμενος τῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως, ὅπερ σε πόρρω τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἀπάγει, ὡς ἀσεβοῦντα, καὶ μετὰ τῶν λεγόντων ἀσεβῶν τὸν Υἱόν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς γεγενῆσθαι ποιεῖ· τοῦτο γὰρ καὶ τό μόνον ἐννοῆσαι πάσης ἀθεότητος καὶ ἀσεβείας ἐστίν.

Αἴτιον γάρ τοῦ γεννωμένου υἱοῦ τόν πατέρα εἶναι ἐπί τῆς σωματικῆς γεννήσεως λέγομεν· ἐπί δέ τῆς θείας καί ἀνυπάρκτου ὑπάρξεως καί ἀγεννήτου γεννήσεως καί ἀνυποστάτου ὑποστάσεως καί ὑπερουσίου οὐσιώσεως, ἢ τί ἕτερον εἶπω οὐκ οἶδα, ὁ πρῶτον λέγων ἀνάγκη καί δεύτερον ὀνομάσαι καί τρίτον, ὅπερ ἐν τῇ παναγία Τριάδι ἔμφασιν ὅλως οὐκ ἔχει λέγεσθαι. Τό γάρ μετρεῖν τά ἀμέτρητα καί τά ἄρρητα λέγειν καί τά ἀφθεγκτα φθέγγεσθαι ἐπισφαλές ὑπάρχει καί ἐπικίνδυνον. Τοιγαροῦν καί ἐπί τῆς ἀρρήτου καί θείας τοῦ Θεοῦ Λόγου γεννήσεως αἴτιον μὲν τοῦ Υἱοῦ λέγομεν τόν Πατέρα, ὡς νοῦν λόγου καί πηγὴν ῥεύματος καί ῥίζαν τῶν κλάδων αὐτῆς, πρῶτον δέ οὐδαμῶς, ἵνα μὴ τόν ἀριθμόν πλεονάσωμεν, εἰς τρεῖς θεούς τὴν ἀδιαίρετον καί μίαν θεότητα διαιροῦντες. Οὔτε γάρ πρῶτον, οὔτε δεύτερον, οὔτε τρίτον, οὐ μείζον, οὐκ ἔλασσον, **(16)** ἔστιν ἐννοῆσαι ἢ εἰπεῖν ἐν τῇ ἀδιαίρετῳ καί ἀσυγχύτῳ Τριάδι· ἀφθεγκτα γάρ πάντη καί ἄρρητα καί ἀκατανόητα τά τῆς θείας καί ὑπερουσίου φύσεως καί ἀνθρωπίνῳ νοῖ ἀκατάληπτα. Εἰ βούλει δέ καί ἄλλως γυμνάσαι τόν λόγον καί μαθεῖν ὡς ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τό πᾶν οὐσιώσας Θεός, κἄν τό Πνεῦμα προτάξης, εἴ γε καί οὕτως θεολογεῖν ἔξεστι, τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Πατρὸς, ὅλην ἐν αὐτῶ εὐρήσεις καί τῶν συναϊδίων ὡς ὁμοουσίῳ τὴν συμφυῖαν. Καί ὄρα ὡς ἀκατάληπτα τά τῆς θείας φύσεως τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν. “Πνεῦμα, φησὶν, ὁ Θεός” καί πάλιν· “Τό δέ πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν”. Εἰ οὖν πνεῦμα “Θεός καί τό πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστι, ποῦ ἡ πατρότης ἐνταῦθα καί ἡ υἰότης, ἵνα καί πρῶτον καί μείζον μοι ἐν τῇ θείᾳ καί ἀκαταλήπτῳ φύσει, ὦ σύ, καινέ θεολόγε, διδῶς καί λέγῃς καί ἀριθμῆς.

Ἰωάννης “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος” ἔφη θεολογῶν, καί οὐχ ὁ Πατήρ. Σύ δέ, καί τούτου βαθύτερα ὑπό τῆς αὐτοσοφίας, Ἰησοῦ, μυσταγωγηθεῖς, δίδως ἡμῖν καί τῷ κόσμῳ παντί τό πρῶτον ἐν τῷ Πατρί, ἵνα καί δεύτερον τούτου τόν Υἱόν ἀποδείξης καί τρίτον αὐθις τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κηρύσσων ἡμῖν ὡς ἄλλος τις θεολόγος τοῦ πρῶην βαθύτερός τε καί τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οικειότερος ἕτερον εὐαγγέλιον; Τῆς βλασφημίας! Πῶς, εἰπέ, ὁ τὴν τριθεΐαν ἡμῖν δογματίζων ὑπούλως, οὐκ εἶπεν ἡ θεολόγος

φωνή, ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Χριστοῦ· “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Πατήρ”, ἀλλ’ “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος”; Διὰ τί δέ οὐκ εἶπεν ὁ Υἱός, ἀλλ’ ὁ Λόγος, ἢ ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι οὔτε Υἱός ἀπό τινος ἐγνωρίζετο πρό τοῦ κατελθεῖν καί σαρκωθῆναι τόν Θεόν Λόγον, οὔτε Πατήρ ὁ Θεός; Οὐχ ὅτι οὐκ ἦν ἡ τά πάντα παραγαγοῦσα τρισυπόστατος θεότης, ἀλλ’ ὅτι οὐπω ἦν γνωρισθέν τό τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Μετά γάρ τήν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καί Πατήρ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς (17) καί Υἱός Θεοῦ ὁ σαρκωθείς δι’ ἡμᾶς Θεός Λόγος κατά τό ὑπό τοῦ Πατρὸς ἄνωθεν εἰρημένον· φησί γάρ· “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε”. Καί ὁ Υἱός· “Πάτερ δίκαιε, καί ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω” καί αὐθις· “Ἐγνώρισά σου τό ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις” καί πάλιν· “Πάτερ, δόξασόν σου τόν Υἱόν, ἵνα καί ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε” καί· “Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἓν ἐσμεν”. Εἰ τοίνυν καί μετὰ τήν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἓν ὁ Υἱός καί ὁ Πατήρ εἰσι, πολλῶ μᾶλλον πρό τῆς σαρκώσεως.

Καί σκόπει μοι συνετῶς τῶν ῥημάτων τήν δύναμιν. Λέγει γάρ· “Ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἓν ἐσμεν” καί προέταξεν ἑαυτόν τοῦ Πατρὸς. Τί τοῦτο; Ἴνα δείξῃ τό ἐν πᾶσιν ἰσότημον καί ὁμόδοξον ἑαυτοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς καί ὅτι οὔτε “Πατήρ πρῶτος, κἄν αἴτιος τοῦ Υἱοῦ, οὔτε δεύτερος ὁ Υἱός, κἄν ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὔτε τρίτον τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, κἄν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύηται. Εἰ γάρ ἓν ἐξ ἀρχῆς ἡ Τριάς καί τοῦτο καλεῖται κατά τὰς ὑποστάσεις Τριάς, ἄρα τό ἓν οὔτε ἑαυτοῦ πρῶτον δύναται εἶναι, οὔτε τῶν σὺν αὐτῶ ὑποστάσεων· οὐδέ γάρ προϋπέστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, ἵνα τό προὔποστάν πρῶτον τοῦ ἐξ αὐτοῦ λάμψαντος γένηται. Μία γάρ θεότης ἡ μία Τριάς καί τοῦτο διὰ τὰ πρόσωπα, ὡσπερ εἴρηται, καί τὰς ὑποστάσεις καλεῖται· ἐπεὶ δέ μερίζεται μὲν ἀμερίστως, ἤνωται δέ ἀσυγχύτως, μία καλεῖται Τριάς ὁ Θεός, μὴ προὔπαρξαντος τούτων ἑνός οὐδαμῶς πως, ἢ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, ἢ τῶν ἀμφοτέρων τοῦ Πνεύματος, ἵνα καί πρῶτον τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον γένηται· σύνδρομον γάρ τήν ἀναρχον ἔσχον ἀρχὴν καί συναῖδιον.

Τοιγαροῦν εἷς Θεός ἡ Τριάς, ἀφραστος, ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀμέριστος, μήτε νοηθῆναι παρ’ ἡμῶν μήτε

ρηθῆναι δυναμένη. Ἴνα δέ μή τῇ μακροῦ σιωπῇ **(18)** λήθην Θεοῦ παντελῆ νοσήσωμεν καί ὡς ἄθεοί τινες ἐν τῷ κόσμῳ διάξωμεν, συνεχωρήθη ἡμῖν κατὰ τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει λαλεῖν τά περὶ Θεοῦ καί τῶν θείων καθὼς ἀπό τῶν θείων ἀποστόλων καί τῶν θεοπνεύστων πατέρων ἡμῶν ἐδιδάχθημεν, ὡς ἂν συνεχῆ τὴν περὶ αὐτοῦ μνήμην ἀναλαμβάνοντες δοξάζωμεν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα καί τὴν περὶ ἡμᾶς φιλάνθρωπον οἰκονομίαν αὐτοῦ. Ἡμεῖς δέ, οἱ γῆ καί σποδός, ὡσπερ ἑαυτούς οἰοεὶ ἀγνοήσαντες εἰς ἀμετρίαν ἐπεκτεινόμενοι, τά ἀγγέλοις καί πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀκατάληπτα καί ἀνέκφορα ἐξερευνᾶν καί πολυπραγμονεῖν, νοεῖν τε καί ἐπινοεῖν καί ἀναπλάττειν οὐ φρίττομεν, ἀλλ' ὡς ἄπιστοί τινες καί πάντῃ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀμύητοι οὕτω καί φρονοῦμεν καί ἀφειδῶς λαλοῦμεν ἀναισχύντῳ ψυχῇ τά περὶ Θεοῦ.

Εἰπέ οὖν μοι, ὦ οὗτος, ὁ τά τῆς θείας φύσεως μή φειδόμενος ἐρευνᾶν· πιστεύεις ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀκατάληπτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, μήτε νῶ καταληπτός, μήτε λόγῳ ῥητός, καί ὅτι ἦν αἰεὶ ὁ αὐτός, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε χρόνων ἢ αἰώνων ποτέ ἐσχηκώς, ἀλλὰ αἰεὶ ὦν; Ναί, φησὶν. Εἰ οὖν τοῦτο πιστεύεις ὅτι ἦν, ὡσπερ καί ἦν, μόνος Θεός ἢ Ἁγία Τριάς, ὅτε δέ ἠβουλήθη, τὸν οὐρανόν καί τὴν γῆν καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι παρήγαγε καί τὰς οὐρανίους πάσας δυνάμεις ἐποίησεν, εἶτα καί τὸν ἀνθρωπὸν τούτων ἀπάντων ἐποίησεν ἔσχατον, καί οὐδέν ἐστὶν ἢ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τῶν ἐν τοῖς καταχθονίοις ὃ μή παρήχθη καί γέγονεν ἐξ οὐκ ὄντων, μόνος δέ ὁ τούτων ποιητής καί κτίστης Θεός ἄκτιστος, ἀναρχος, καί αἰεὶ ὦν καί πρό πάντων ὦν, τί καί αὐτός οὐ σιωπῇ καί φόβῳ τὸν δημιουργόν προσκυνεῖς, καθὰ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἰ δυνάμεις, ἀλλὰ τό ἑαυτόν ἀφείς ἐπισκέπτεσθαι, **(19)** τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν τολμηροῦ καί αὐθάδει περιεργάζῃ ψυχῇ; Οὐ φρίττεις μή που σκηπτὸς ἄνωθεν κατελθὼν παρανάλωμά σε ποιήσει πυρός; Εἰ γάρ ἄκτιστος, ἀναρχος, καί αἰεὶ καί πρό πάντων ἦν ἢ τρισυπόστατος μονάς ὁ Θεός, πάντα δέ, εἴτε ὄρατά, εἴτε ἀόρατα, εἴτε ἐνσώματα, εἴτε ἀσώματα, εἴτε

γινωσκόμενα παρ' ἡμῶν, εἴτε ἀγνοούμενα, διὰ τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος τῆς μιᾶς παρήχθη θεότητος, πῶ, εἰπέ, τὰ παραχθέντα τὸν παραγαγόντα καὶ τὰ γεγονότα τὸν ἀεὶ ὄντα, τὰ κτιστά τὸν ἄκτιστον, καὶ τὸν ἄναρχον τὰ ὕστερον παρ' ἐκείνου λαβόντα τὴν ὑπαρξιν, ἐπιγνῶναι τό οἶος καὶ ὅσος καὶ ὅπως ἐγεννήθη ὅλως δυνήσονται; Οὐδαμῶς, εἰ μὴ ὅσον πάντως ὁ ποιητῆς αὐτός τῶν ποιηθέντων ἐκάστω, ὡσπερ δὴ πνοὴν καὶ ζωὴν, ψυχὴν τε καὶ νοῦν καὶ λόγον χαρίζειται, οὕτω καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν φιλανθρώπως καὶ καθ' ὅσον συμφέρει δωρήσεται.

Ἄλλως δέ πῶς εἴποις ἄρα τό ποιηθέν ἐκ Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ ποιητὴν ἐπιγνῶναι; Ἀμήχανον ἐτέρως τοῦτο γενέσθαι πᾶσι πάντη ἀδύνατον. Ἀλλά γάρ καὶ τό μέτρον τῆς γνώσεως κατὰ τό μέτρον τῆς πίστεως ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν δέδωκεν, ὡς ἂν ἡ γνῶσις τὴν δίχα γνώσεως πίστιν ἐπιβεβαιώσῃ καὶ βεβαιωθῇ διὰ τῆς γνώσεως ὁ τὸν λόγον κατηχηθεὶς καὶ πιστεύσας ὅτι ἐστὶ Θεός, εἰς ὃν διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας ἐπίστευσεν. Ταύτην οὖν διὰ ποικίλων καὶ πολυτρόπων σημείων λαμβάνουσιν οἱ πιστοί, δι' αἰνιγμάτων, δι' ἐσόπτρων, διὰ μυστικῶν καὶ ἀνεκφράστων ἐνεργειῶν, διὰ θείων ἀποκαλύψεων, δι' ἐλλάμψεων ἀμυδρῶν, διὰ θεωρίας τῶν λόγων τῆς κτίσεως, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἐξ ὧν καθ' ἐκάστην αὔξει ἡ πίστις τῶν τοιούτων καὶ εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἄνεισιν. Οὐ μόνον δέ· ἀλλά γάρ καὶ πληροφορεῖ αὐτούς ὁ Θεός, ὡσπερ τοὺς ἀποστόλους, διὰ τῆς ἀποστολῆς καὶ παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· (20) καὶ φωτίζονται τελεώτερον καὶ διδάσκονται διὰ τοῦ φωτός, ὡς ἄρρητος καὶ ἀνεκφραστός, ἄκτιστος καὶ αἰώνιος καὶ ἀίδιος καὶ ἀκατάληπτός ἐστιν ὁ Θεός. Πᾶσαν γάρ γνῶσιν καὶ ἐπίγνωσιν καὶ πάντα λόγον σοφίας καὶ λόγον γνώσεως μυστικωτέρας, πρὸς δέ καὶ θαυμάτων ἐνέργειαν καὶ προφητείας χάριν καὶ γένη γλωσσῶν καὶ ἑρμηνείαν γλωσσῶν, ἀντιλήψεις τε καὶ κυβερνήσεις πόλεων καὶ λαοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπίτευξιν, υἰοθεσίαν τε καὶ αὐτό τό ἐνδεδύσθαι Χριστόν καὶ τό εἰδέναι τὰ μυστήρια Χριστοῦ καὶ τό γνῶναι τό περὶ ἡμᾶς τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήριον καὶ ἀπαξαπλῶς πάντα, ὅσα μὲν οἱ

ἄπιστοι ἀγνοοῦσιν, ἡμεῖς δέ, οἱ καταξιωθέντες εἶναι πιστοί, εἰδέναι καί φρονεῖν καί λέγειν δυνάμεθα, διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος ἐκδιδάσκονται.

Ἐκ τούτων οὖν καί τῶν τοιούτων πληροφορούμεθα καί βεβαιούμεθα ὅτι αὐτός ἐστίν ὁ τὰ πάντα ποιήσας Θεός, ὁ καί παραγαγὼν ἡμᾶς χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ νοῦν καί λόγον καί ψυχὴν νοεράν ἡμῖν χαρισάμενος, ὁ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ποιήσας ἡμᾶς καί τό σκότος τῆς ἀγνωσίας ἀποδιώξας ἡμῶν· καί αὐτός ἐστίν ὁ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀμυδρῶς πῶς καταξιώσας ὡς ἐν σκιᾷ ὑποδείξει ἡμῖν ἀφ' ὧν καί ἐμάθομεν, δι' ὧν καί ὀρώμεν, παρ' ὧν καί πιστεύομεν, ὅτι ὥσπερ τόν νοῦν τόν ἡμέτερον καί τήν ψυχὴν καί αὐτόν ἡμῶν τόν ἐνδιάθετον λόγον ἐν τῇ πλάσει τοῦ σώματος ἡμῶν ἅμα παρήγαγε, - τό γάρ εἰπεῖν ὅτι “ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνεῦμα ζωῆς καί ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχὴν ζῶσαν” δείκνυσιν ὅτι συνυπῆρχε τῇ ψυχῇ ὁ νοῦς ἡμῶν καί ὁ λόγος, **(21)μή** προὔπαρξαντος ἑνός ἐξ αὐτῶν **μηδέ** προὔποστάντος, ὡς ἐν ὄντων ἅμα τῶν τριῶν καί εἰς ἓν πνεῦμα ζωῆς δοθέντων ἡμῖν - ὥσπερ οὖν ἐν τούτοις οὐ προὔπηρξεν ἓν οὐδέ προὔπεστη τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον, **μῆ** οὐσίας ὄντων καί φύσεως, οὕτως οὐδέ ἐν τῇ ἀγία καί ὁμοουσίῳ καί ὁμοτίμῳ Τριάδι προὔπηρξε τοῦ ἑτέρου τό ἕτερον. Οὐδέ γάρ ἔσχε ποτέ ὁ ποιητής τῆς εἰκόνης Θεός, τρισυπόστατος ὢν, προὔποστάν τῶν τριῶν ἓν, ἀλλ' ἅμα τὰ τρία ἓν, ὁ Θεός, καί τό ἓν ὡσαύτως ἀεί τρία.

Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες πιστεύομεν καί παῖσιν ἄλλοις οἷς οὐ τολμηρόν τὰ περὶ Θεοῦ λέγειν καί ἐρευνᾶν διαμαρτυρούμεθα ὅτι ἐστὶ Θεός τρισυπόστατος, Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ Ἁγία Τριάς, εἰς ἣν βεβαπίσμεθα· ὃ ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων ἐνεργειῶν καί χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος καί ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν θεσμῶν τε καί εὐαγγελίων ἐβεβαιώθημεν. Πῶς δέ Τριάς ἢ πότε ἢ ὁποῖα καί ποδαπή, ἢ οὐσα κτίστεις τῶν ὄλων, οἱ κτισθέντες οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς. Εἰ δέ οὐκ ἴσμεν, ὥσπερ οὐδέ οἶδαμεν, πόσων ἐσμέν σκηπτῶν ἄξιοι, περὶ ὧν οὐκ οἶδαμεν λέγοντες; Τό γάρ **μή** ὄν τῶν γεγενημένων

ἀπάντων μηδέν, μήτε τῶν ὀρωμένων, μήτε τῶν ἀοράτων, πῶς εἶδέναι δυνάμεθα, ἡμεῖς οἱ ὀρατοὶ καὶ κτιστοὶ, οἱ φθαρτοὶ, οἱ αἰσθητοὶ, οἱ τυφλοὶ καὶ ἀφώτιστοι; Καὶ ταῦτα, ὥσπερ τεῖχος μέσον ἡμῶν καὶ Θεοῦ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν προκειμένων καὶ διεργόντων ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ, ὅ εἰ μὴ διὰ μετανοίας ἀνέλωμεν ἢ καὶ ὑπερβῶμεν, οὐ μόνον οὐ γινῶναι Θεόν δυνηθῶμεν, ἀλλ' οὐδ' ὅτι ἀνθρωποὶ ἐσμεν εἰσόμεθα. Τοῦ γὰρ φραγμοῦ ἰσταμένου καὶ χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ φωτός, πῶς ἐν σκότει διάγοντες ἑαυτοὺς καταμαθεῖν ἰσχύσομεν, ἢ ὁποῖοί ἐσμεν καὶ ποδαποὶ, ἢ ποῦ καὶ πόθεν φερόμεθα, ἢ ποῦ ἀπαγόμεθα καὶ τίνες ἐσμέν ἐν ἀληθείᾳ ἐπιγνωσόμεθα; Εἰ δέ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγνοοῦμεν, πολλῶ μᾶλλον τὸν ὄντα ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἡμᾶς. Εἰ γὰρ μὴ ἑαυτοὺς ἡγνοοῦμεν, (22) οὐκ ἂν τολμηρῶς περὶ Θεοῦ ἐφθεγγόμεθα· τό γὰρ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων λέγειν ἀφωτίστους ὄντας ἡμᾶς καὶ κενούς Πνεύματος Ἁγίου, ἀγνοίαν ἡμῶν ἑαυτῶν ἐμφανίζει. Καὶ εἰκότως· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἀκριβῶς ἐγινώσκομεν, οὐδέ εἰς οὐρανὸν ἀτενίσαι, οὐδέ τό φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπειν, οὐδέ πατεῖν τήν γῆν αὐτήν ἀξίους ἂν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐλογισάμεθα πώποτε, ἀλλ' ὑπὸ γῆν κατορῦξαι προεθυμήθημεν ἂν.

Τί γὰρ ἀκαθαρότερον, εἰπέ μοι, τοῦ μετὰ οἰήσεως καὶ ὑπερηφανίας διδάσκειν ἐπιχειροῦντος τά τοῦ Πνεύματος ἄνευ Πνεύματος; Τί μιαιώτερον τοῦ μὴ μετανοήσαντος καὶ προκαθάραντος ἑαυτόν, ἀλλά τοῦτο μὲν ἀφέντος, διὰ μόνης δέ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ τῆς ἔξω σοφίας βουλομένου θεολογεῖν καὶ περὶ τῶν ὄντων καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ὄντων τολμηρῶς διαλέγεσθαι; Εἰ γὰρ καὶ μηδέν ἕτερον ἀμαρτήσας ἐστίν, ὅπερ ἀδύνατον, τοῦτο δέ αὐτό μόνον ὑπόδικον κρίσεως αἰωνίου καθίστησι τὸν τοιοῦτον, ἐπειδὴ “ἀκάθαρος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος”. Εἰς τοσοῦτον γὰρ ἀνοίας ἐξώκειλαν τῶν τοιούτων τινές, ὥστε μηδέ λέγειν μηδέ νομίζειν ἡμαρτηκέναι αὐτούς. Τῆς μανίας! Οὐδεὶς ἀναμάρτητος, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός· “Πάντες γὰρ” φησὶν “ἡμαρτον” ὁ θεῖος Ἀπόστολος, “καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ χάριτι”. Εἰ δέ, κατὰ τό ὅσιον λόγιον, οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός καὶ πάντες ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης

τοῦ Θεοῦ, ὁ λέγων **μή** ἡμαρτηκένοι, ὡς εἰπόντι· “Θήσω τόν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ”. Εἰ δέ ἡμαρτηκένοι ὁμολογεῖς, δεῖξόν μοι τήν γνησίαν ὑπέρ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολόγησιν, τήν πρὸς τόν ἀναδεξάμενόν σου τούς λογισμούς πνευματικόν πατέρα πίστιν εἰλικρινῆ, τήν ὑποταγήν, τήν **(23)** ἐν τοῖς εὐτελέσιν ἔργοις ὑπακοήν, τήν ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίαν, τήν ἐν τοῖς ἀσθενοῦσι διακονίαν, ἔτι δέ τήν ἀπό ψυχῆς ταπείνωσιν, τό ἀσχημάτιστον, τό ἀπλαστον καὶ ἀνυπόκριτον ἦθος. Καί εἰ ἐνδιαθέτω γνώμη ψυχῆς ὑποκάτω πάντων ἑαυτόν ἔσχες, ὅθεν ἡ διηνεκῆς κατάνυξις καὶ τά χαροποιά δάκρυα τίκτονται, ἀφ’ ὧν καὶ δι’ ὧν ἡ κάθαρσις ἐπιγίνεται τῆς ψυχῆς τῷ σπουδαίῳ καὶ ἡ τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων ἐπίγνωσις, καὶ τότε λάλει περὶ θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ γὰρ σου τῶν λόγων γνωρίσω τήν δύναμιν.

Ὁ γὰρ καρπὸς καὶ τό ἔργον τῆς μετανοίας ταῦτά εἰσιν, ἃ τήν μέν ἄγνοιαν ἀποδιώκουσι, τήν δέ γνῶσιν ὁμοῦ προστιθέασιν· γνῶσιν δέ λέγω τήν περὶ ἡμᾶς πρῶτον καὶ τῶν καθ’ ἡμᾶς, ἔπειτα τῶν ὑπέρ ἡμᾶς καὶ τῶν θείων τῶν τοῖς ἀμετανοήτοις ἀθεάτων καὶ ἀγνώστων μυστηρίων, φημί δὴ τῆς καθ’ ἡμᾶς πίστεως, ἣν οὐδεὶς ἂν πλουτήσῃ πρό τῆς ἐργασίας τῶν εἰρημένων, εἰ καὶ πᾶσαν ἐγκύκλιον διέλθοι φιλοσοφίαν· εἰ δέ **μή** ταύτης ἐν μετοχῇ γένηται πλουσία ἐν σκότει βαθυτάτῳ διάξει τῆς ἀγνοσίας τόν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον. Εἰ γὰρ καὶ ἐν γράμμασι κεῖνται καὶ παρὰ πάντων τά θεῖα καὶ περὶ τῶν θείων πᾶσιν ἀναγινώσκονται, ἀλλὰ μόνοις ἐκείνοις ταῦτα ἀποκαλύπτονται τοῖς θερμῶς μετανοήσασιν καὶ διὰ τῆς εἰλικρινοῦς μετανίας καλῶς καθαρθεῖσι, καὶ τοσοῦτον, καθ’ ὅσον ἡ ἀναλογία καὶ τό μέτρον ὑπάρχει τῆς αὐτῶν μετανοίας ὁμοῦ καὶ καθάρσεως· οἷς καὶ φανεροῦνται τά βάθη τοῦ Πνεύματος καὶ ἀφ’ ὧν ὁ λόγος πηγάζει τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ γνώσεως, ὡς ποταμός πολύρρους κατακλύζων τὰς φρένας τῶν ἐναντίων. Τοῖς δέ γε ἄλλοις ἅπασιν ἄγνωστα καὶ κεκρυμμένα ὑπάρχει καὶ μηδὲν ἀναπτυσσόμενα ὑπὸ τοῦ διανοίγοντος τόν νοῦν τῶν πιστῶν εἰς τό συνιέναι τὰς γραφάς. Καὶ εἰκότως· “Τό γὰρ μυστήριόν μου, **(24)** φησίν, ἐμοί καὶ τοῖς

ἐμοῖς”. Τοίνυν καί δοκοῦσι βλέπειν μὴ βλέποντες οἱ τοιοῦτοι καί ἀκούειν μηδὲν ἀκούοντες καί συνιέναι ἀσύνετοι ὄντες, αἰσθησιν τῶν ἀναγινωσκομένων λαβεῖν μὴ δυνάμενοι. Καί καθάπερ ἕκαστος τῶν ἀπίστων φρονεῖν οἶεται μὴ φρονῶν, καί εἰδέναι τι δοκεῖ μηδέν ὅλως εἰδώς, - εἴ τι γάρ καί οἶδε, κακῶς οἶδεν, ὃ καί χειρόν πάσης ἀγνωσίας ἐστίν - οὕτως, οἶμαι, καί οὔτοι. Δοκοῦντες γάρ εἶναι σοφοί, μωροί τῶ ὄντι γεγόνασιν, ὡσπερ ἐξεστηκότες καί ἔκφρονες τὰς ἑαυτῶν ἡμέρας οἱ δυστυχεῖς διερχόμενοι καί μηδέν τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων εἰδότες, ὡς δεῖ ὧν τῆς οἰήσεως καί ὑπερηφανίας ῥύσαιτο ἡμᾶς ὁ Θεός Ἰσραὴλ καί μιμητὰς γενέσθαι τῆς αὐτοῦ ταπεινώσεως ἀξιῶσοι.

Ταύτης οὖν τῆς ὁδοῦ, φημί δὴ τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης, ὁ παρεκλίνων καί ἔξω που, δεξιὰ τυχόν ἢ ἀριστερά, βαδίζων καί προευόμενος καί τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ μὴ καταδεχόμενος ἔπεσθαι, πῶς εἰς τὸν νυμφῶνα αὐτοῦ σὺν αὐτῶ εἰσελεύσεται; Μὴ θεασάμενος δέ ταύτην, πῶς τὰ κατ’ αὐτήν ἢ τὰ περὶ αὐτήν ἄλλοις ἐκδιηγῆσεται; Πῶς περὶ ὧν οὐκ οἶδε καί οὐκ ἐθεάσατο πώποτε εἰπεῖν καθόλου τολμήσειεν; Εἰ δ’ ἐπιχειρήσειε περὶ τοιούτων καί τηλικούτων διδάσκειν, ἄρα τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἐστίν ἐπὶ τῆς γῆς ἀφρονέστερος; Ἄρα οὐχί καί αὐτῶν τῶν τετραπόδων κτηνῶν ἀλογώτερος ἐστὶ καί παντάπασι κτηνωδέστερος; Πάντα γάρ, ὡς ὁραῖται, τὰ ἄλογα ζῶα τὴν ἑαυτῶν φυλάττει καί φύσιν καί τάξιν, καί τοὺς ἰδίους ὄρους ἕκαστον αὐτῶν οὐχ ὑπερβαίνει ποτέ. Οὗτος δέ ὁ χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς, ὁ λόγῳ καί αὐτεξουσιότητι παρ’ αὐτοῦ τιμηθεὶς, οὐκ εἰς δέον ἐχρήσατο τῇ ἀξίᾳ, οὐδέ τὴν ἰδίαν ἐπέγνω ἀσθένειαν, οὐδέ ἐνέμεινεν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντεθειῖσι τῇ φύσει αὐτοῦ ἀγαθοῖς, οὐδέ ἐντός τῶν ἰδίων ὄρων ἔστη (25) ἢ τὰ ἑαυτοῦ συνῆκεν· ἀλλ’ ὡς ὁ Ἐωσφόρος ἢ καί ὁ Ἀδάμ ὕστερον, ὁ μὲν ἄγγελος ὧν, ὁ δὲ ἄνθρωπος, κατεπαρθέντες τοῦ ποιητοῦ, θεοὶ γενέσθαι προεθυμήθησαν, οὕτως οἶμοι καί οὗτος, τοὺς ὄρους τῆς ἰδίας φύσεως ὑπερβάς καί τῶν ὑπὲρ αὐτόν ἐπιθυμήσας καί φαντασθεὶς, οὐ διὰ ταπεινώσεως καί χριστομιμήτου πολιτείας πρὸς ὕψος πνευματικῆς γνώσεως ἀνελθεῖν ἠβουλήθη, ἀλλὰ διὰ

ὑπερηφανίας καί ἐπάρσεως· οἶονεὶ πλίνθους τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἄλλοθεν ἄλλους συλλέξας καί δι' ἐπιμόνου μελέτης ἐξοπτήσας αὐτούς, διά φιλοδοξίας τε καί ἀνθρωπαρεσκείας μετὰ οἰήσεως οἰκοδομήσας αὐτούς, πύργον θεολογίας καί πνευματικῆς γνώσεως κτήσασθαι προσεδόκησε· πρὸς δέ, καί εἰς οὐρανοὺς ἢ καί ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς εἶναι οἰόμενος καί ὑπεράνω αὐτῶν ἴστασθαι φανταζόμενος, περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν καί πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς διαλέγεται. Τὸν τοιοῦτον οὖν τίς ἄρα καλέσειεν ἄνθρωπον, ἢ τῶν κτηνῶν αὐτῶν ἴσον ἢ ὅλως αἴσθησιν ἔχοντα; Εἰ γάρ ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεὶς ἄνθρωπος καί καταξιωθεὶς ἰσαγγέλου καί ἀθανάτου ζωῆς, διά μιᾶς ἐντολῆς Θεοῦ παράβασιν οὐ μόνον τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης διαγωγῆς, ἀλλὰ καί τῆς αἰωνίου ζωῆς, δικαίως ἀπεστερήθη, θανάτῳ καί φθορᾷ καί κατάρα καταδικασθεὶς, τί πείσονται ἄρα οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενοι ἅπαντες καί ἔτι τοῦ χοῦκοῦ τὴν εἰκόνα φοροῦντες καί θεολογεῖν ἀνάγκως ἐπιχειροῦντες;

Ἀλλὰ γάρ εἰπέ μοι, πᾶς τις ὁ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων μὴ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ διδάσκειν ἐπιχειρῶν, εἰ ἐκ τοῦ ἄδου πρῶτον ἀνῆλθες καί πρὸς τῆ γῆ γέγονας, καί πῶς τοῦτό σοι παθεῖν ἐξεγένετο, καί διά ποίων τῶν ἐπιστηριγμάτων καί ἐπιβάσεων, διά τίνων δέ καί ὁποίων τῶν συνεργησάντων καί βοηθησάντων πρὸς τὴν ἀνάβασιν. Ἀνελθὼν δέ ὁδωδῶς καί βρύων φθορᾷ, μᾶλλον δέ ὑπὸ τοῦ θανάτου (26) κρατούμενος καί νεκρὸς ὢν ἔτι, πῶς ἔζησας καί ἰσχυρότερος γέγονας τοῦ θανάτου καί τὰς ἐκείνου χειρᾶς διαδραῖναι ἐξίσχυσας; Φράσον οὖν ἡμῖν καί εἶθ' οὕτως ἐρεῖς πάντως καί πῶς μετὰ τό ἀνελθεῖν ἐκ τοῦ ἄδου καί ἐπιβῆναι τῆ γῆ τῆς τε φθορᾶς ἀπηλλάγης καί τῆς κατάρας ἠλευθερώθης. Εἶτα διδάξεις ἡμᾶς πῶς πάλιν ἀνήχθης ἀπὸ τῆς γῆς, ποίαις χρησάμενος βαθμίσι, ποίοις πτεροῖς πετασθεὶς ὑψώθης πρὸς οὐρανοὺς, ποίου ἄρματος ἐπιβάς, ἐν σώματι ὢν χωρὶς σώματος, ὑπερέβης αὐτούς, ποία σε νεφέλη ὑπέλαβε. Δείξον ἡμῖν ταῦτα καί δίδαξον ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἡμᾶς καί τότε δεξόμεθά σε περὶ Θεοῦ μετρίως πως καί μετὰ φόβου καί τρόμου λέγοντα. Εἰ δέ χωρὶς τῶν εἰρημένων τούτων, τῶν ἀεί μυστικῶς γινομένων ἐν τοῖς εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον

ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀναδεδραμηκόσι Χριστοῦ, καὶ πρό τῆς πράξεως τῶν ἐντεταλμένων ὑπὸ Θεοῦ φθέγξασθαι τολμηρῶς ἐπιχειρήσεις, ὡς **μαινόμενον** καὶ ἔκφρονα καὶ δαιμονῶντά σε ἀποστραφησόμεθα, ἐπειδὴ οὔτε Ἥλιος ἄνευ τοῦ φλογεροῦ ἄρματος ἐκείνου σωματικῶς πρὸς οὐρανόν ἦρθη, οὔτε ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ἄνευ τῆς ὑπολαβούσης αὐτόν νεφέλης τοῦ Πνεύματος.

Καίτοι καὶ τὸν Ἥλιον αὐτόν δίχα τοῦ ὀφθέντος ἄρματος, ὡσπερ τὸν Ἐνώχ, μεταθεῖναι ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανόν ἴσχυε καὶ αὐτός πάλιν ὁ Δεσπότης ἄνευ νεφέλης καὶ τῶν συνεπομένων ἀγγέλων εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν ἠδύνατο, ἀλλὰ τοῦτο οὐ ποιεῖ. Τί τοῦτο; Ἴνα διδάξη ἡμᾶς ὅτι καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν δέεται τινος πάντως τοῦ ἀναφέροντος αὐτόν εἰς τὸν οὐρανόν καὶ τὰ ἐκεῖσε θεάματα ὑποδεικνύοντος αὐτῷ καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκκαλύπτοντος· ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ πτερῶν εἰς ὕψος πετασθῆναι πτηνόν, οὕτως οὐδὲ νοῦν ἀνθρώπου ἀναβῆναι (27) πρὸς τὰ ἔξ ὧν ἐξέπεσεν, εἰ μὴ τὸν προάγοντα καὶ ἀναφέροντα αὐτόν σχῆ. Ἄλλως δὲ καὶ ἵνα δι' αὐτῶν τῶν ἔργων πιστώσῃται τὴν τοῦ δούλου καὶ τὴν ἰδίαν ὁ Δεσπότης ἀνάληψιν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον καὶ διδάξη ἡμᾶς μὴ λόγοις μόνις ἐξαπατᾶσθαι καὶ πάντα ἀνθρώπον πιστεύειν πνευματικόν ἑαυτὸν εἶναι λέγοντα, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ πρότερον βεβαιούμενους, καὶ μάλιστα ἐάν ταῖς τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίαις συνάδωσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ καὶ αἱ πράξεις, καὶ τηρικαῦτα προσδέχασθαι καὶ ἀκούειν τοὺς λόγους αὐτοῦ ὡς λόγους Χριστοῦ· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ καὶ νεκροὺς ἀνιστᾶ, κἄν μυρία ἄλλα θαύματα ἐπιδείκνυται, ὡς δαίμονα αὐτόν ἀποστρέφασθαι καὶ μισεῖν, καὶ μάλιστα ὅταν νοουθετούμενον μὴ καταδεχόμενον ὀρώμεν μεταθεῖναι τὸ ἴδιον φρόνημα, ἐλλ' ἔτι ἐμμένοντα τῇ πεπλανημένῃ γνώσει αὐτοῦ καὶ εἰς οὐρανοὺς οἰόμενον τὸ πολίτευμα καὶ τὴν διαγωγὴν ἔχειν.

Οὕτω γὰρ ἄνωθεν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ καὶ τῶν θεσπεσίων πατέρων ἡμῶν τῆς θεοπνεύστου μυσταγωγηθέντες διδασκαλίας, ἀποτρεπέμεθα τὰς διακένους τῶν εἰς μηδὲν ἕτερον εὐκαιρούντων, ἢ εἰς τὸ περιεργάζεσθαι καὶ

πολυπραγμανεῖν τά καί ἀγγέλοις ἀνέφικτα, κενοφωνίας· κρατοῦμεν δέ τήν ὁμολογίαν ἡμῶν τῆς πίστεως ἀσινῆ καί ἀκράδαντον, ἣν ἄνωθεν παρ’ αὐτῶν παρελάβομεν, τήν ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς μιᾶς θεότητος καί ἀσυγχύτου καί ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἐν ἣ βεβαπτίσμεθα, δι’ ἧς καί ζῶμεν καί γινώσκομεν καί νοοῦμεν, ὑφ’ ἣν καί ἐσμεν καί εἰς αἰῶνας αἰώνων ἐσόμεθα, ὡς ἐξ αὐτῆς ἐσχηκότες τό εἶναι καί τό εὔ εἶναι τῆς τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγούσης σοφία, μεθ’ ἧς καί μετασταίημεν τῶν ἐνταῦθα εἰς γαληνοῦς λιμένας ζωῆς ἀκηράτου, ἔνθα πάντων εὐφραينوμένων ἡ κατοικία καί ὁ χῶρος (28) τῶν ἐορταζόντων ἐν Πνεύματι, ἣ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις, νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (29)

Καί κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος.

Ὁ ἄνωθεν εἰληφῶς τήν τοῦ Θεοῦ αἴνεσιν ἐν τῷ στόματι διά παντός περιφέρειν, ὁ ἀνοίγων τό στόμα αὐτοῦ καί ἐλκύων πνεῦμα ζωῆς, εὐρυχωρότερον σπουδάζει τοῦτο καθ’ ὥραν ποιεῖν εἰς ἀφθονωτέραν ὑποδοχὴν τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, ὅς ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, περὶ οὗ εἴρηται “Πλάτυνον τό στόμα σου καί πληρώσω αὐτό”. Τοῖνον καί ὁ γενέσθαι τοιοῦτος ἀξιωθείς ἀπό τοῦ Θεοῦ δύναται ἐντετυπωμένην ἅπαξ καί οἰονεῖ ἐσφραγισμένην τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς τήν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἔχειν διά παντός ἐνυπάρχουσαν τῇ ψυχῇ, δύναται δέ καί κατὰ τήν ἀποστολικήν ὑποθήκην πάντοτε χαίρειν, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, ἐν παντί εὐχαριστεῖν, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν, κἂν εἴτε ἐσθίῃ, κἂν εἴτε πίνῃ, ὑπό τοῦ ἄρτου δηλαδή τῆς ζωῆς διηνεκῶς τρεφόμενός τε καί δυναμούμενος. Τοῦ τοιούτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορε καί ἐγρηγορότος οὐδέποτε τοῦ Θεοῦ καθ’ οἰονδήποτε τρόπον χωρίζεται· καί τοῦτο δηλῶν ὁ Ἀπόστολος λέγει “Ὁ κολλώμενος τῇ γυναικί ἐν σῶμά ἐστι καί ὁ

κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμά ἐστι”. “Πνεῦμα γάρ ὁ Θεός καί τούς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι (30) καί ἀληθεία δεῖ προσκυνεῖν”. Τοιγαροῦν καί ὁ οὕτω συναφθεῖς πνευματικῶς τῷ Θεῷ, ὥστε ἐν πνεῦμα γενέσθαι μετ’ αὐτοῦ, ἀμαρτάνειν οὐ δύναται· φησί γάρ ἡ θεολόγος φωνή· “Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἄρη καί ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι· πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἀμαρτάνει, πᾶς ὁ ἀμαρτάνων οὐχ ἐώρακεν αὐτόν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν”. Καί πάλιν· “Πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καί οὐ δύναται ἀμαρτάνειν ὅτι ἐκ Θεοῦ γεγέννηται”.

Εἰ οὖν πᾶς ὁ ἀμαρτάνων τόν Θεόν οὐχ ἐώρακεν οὐδέ ἔγνωκεν αὐτόν, ὁ δέ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, τέκνον χρηματίζων αὐτοῦ, θαυμάζειν μοι ἔπεισιν ἐπί τούς πολλούς τῶν ἀνθρώπων, οἳ πρό τοῦ γεννηθῆναι ἐκ τοῦ Θεοῦ καί τέκνα χρηματίσαι αὐτοῦ θεολογεῖν καί περί Θεοῦ λέγειν οὐ φρίττουσι. Διά δὴ τοῦτο καί ὅταν περί θείων καί ἀνεφίκτων πραγμάτων ἀκούω τούτων τινάς φιλοσοφοῦντας καί ἀνάγκως θεολογοῦντας καί τὰ περί Θεοῦ καί τὰ κατ’ αὐτόν ἐξηγουμένους ἄνευ τοῦ συνετίζοντος Πνεύματος, φρίπτει μου τό πνεῦμα καί οἴονεῖ ἔξω ἐμαυτοῦ γίνομαι, ἀναλογιζόμενος καί σκοπῶν τό πᾶσιν ἀκατάληπτον τῆς θεότητος καί ὅπως, τὰ ἐν ποσίν ἀγνοοῦντες καί αὐτούς ἡμᾶς, περί τῶν ἀνεφίκτων ἡμῖν ἀφοβία Θεοῦ καί τόλμη φιλοσοφεῖν προθυμούμεθα, καί ταῦτα κενοί Πνεύματος ὄντες τοῦ ταῦτα φωτίζοντος ἢ καί ἀναπτύσσοντος καί αὐτό τοῦτο τό περί Θεοῦ λέγειν τι ἀμαρτάνοντες. Εἰ γάρ τό γινῶναι μόνον ἕκαστον ἑαυτόν χαλεπόν καί κομιδῇ ὀλίγοις φιλοσοφούμενον, μικροῦ δέ οὐδ’ ὀλίγοις ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καί τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἡνίκα καί ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως ἐσβέσθη τῇ βιαίᾳ φορᾷ καί ἀντιπνεύσει τῆς κατασχούσης ἡμᾶς ἀμελείας καί τῶν πραγμάτων τοῦ βίου, ἀνταλλαττομένοις τῶν αἰωνίων τὰ μηδενός ἄξια καί μηκέτ’ ὄντα (31) ἢ οὐδαμῶς ὄντα, ἄλλοτε ἄλλως μετατυπούμενα καί ὄρον μή ἔχοντα στάσεως, πολλῶ μᾶλλον τό γινῶναι Θεόν χαλεπώτερον καί προσέτι πάντῃ ἄλογον καί ἀσύνετον καί φύσιν Θεοῦ καί οὐσίαν ἐξερευνᾶν. Ἀλλά τί τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες,

ὦ οὗτοι, καλῶς διατίθεσθαι, τά περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἐξερευνάτε; Μεταβῆναι δεῖ πρῶτον ἡμᾶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζῶην, εἴθ' οὕτω δέξασθαι σπέρμα ἐν ἑαυτοῖς ἄνωθεν τοῦ ζῶντος Θεοῦ καὶ γεννηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς χρηματίσαι τέκνα αὐτοῦ, καὶ ἐλκύσαι Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐγκάτοις καὶ οὕτως ἐλλαμπομένους τά περὶ Θεοῦ φθέγγεσθαι, καθόσον οἶόν τε καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἐλλαμπόμεθα.

Τό δέ νῦν ἔχον πιστεῦέ μοι εἰς ἓνα Θεόν, ὁ καὶ οὕτω θεολογεῖν ἐφιέμενος, τόν μὴ παρ' ἑτέρου γεγονότα τινός (οὐδὲ γάρ ἦν πρό αὐτοῦ τι πρεσβύτερον οὔτε γέγονε), μήτε πεποιηκότα ἑαυτόν, ὡς τινες τῶν λίαν ἀνοήτων ὑπέλαβον (αὐτομάτως γάρ τό μὴ ὄν γενέσθαι ἀδύνατον), τόν αἰεὶ ὄντα καὶ προόντα καὶ ἀϊδίως ἐσόμενον ἓνα Θεόν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν. Οὐδέ γάρ ἀνυπόστατον τόν ἐνυπόστατον καὶ τρισυπόστατον φαίη τις ἄν, πρεσβεύων ὀρθῶς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τά ὑπὲρ αὐτόν διδασκόμενος ἐν τρισὶν ὁμοουσίοις προσώποις προσκυνεῖ τὴν μίαν θεότητα. Εἰ γάρ τό κατ' εἰκόνα τοῖς πάθεσι μὴ συνέχεέ τε καὶ συνεζόφωσε, πρῶτον μὲν ἐπιγνοῦς ἐπίσταται ἑαυτόν ὅτι δὴ ψυχὴν ζῶσαν καὶ ἐνυπόστατον παρὰ τοῦ κτίσαντος εἴληφεν, αὕτη δέ τριμερὴς ἐστι, νοῦν καὶ λόγον τά συνεπόμενα ἔχουσα· καὶ οὕτως ἐκ τῶν κατ' αὐτόν τά περὶ Θεοῦ νῶ σοφωτάτῳ καὶ λαμπροτάτῳ νοεῖ. Κινεῖται γάρ νοεῖν ἀπὸ τοῦ κινουῦντος ἄνωθεν Πνεύματος ὅτι δὴ ὁ Θεός καὶ Πατήρ, ὁ τό πᾶν ἐξ οὐκ ὄντων τῷ ἑαυτοῦ Λόγῳ ὑποστησάμενος καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνέχων αὐτό καὶ διακρατῶν, γεννᾷ τόν ὁμοούσιον ἀχρόνως καὶ ἀϊδίως Υἱόν (32) μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, μεθ' οὗ καὶ τό θεῖον Πνεῦμα συνεκπορεύεται, ὁμούσιον ὄν τῷ Υἱῷ, ἐξ ὁμοουσίου Πατρός. Οὕτω δέ καλῶς περὶ Θεοῦ νοῶν καὶ ἅμα ὁμολογῶν, κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἑαυτόν ἀποδείκνυσι ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοεράν καὶ ἀθάνατον περιφέροντα, νῶ καὶ λόγῳ τοῖς ὁμοουσίοις καὶ ἐνυποστάτοις δεδημιουργημένην· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἄνουν πάντως καὶ ἄλογον κατηγορεῖ ἑαυτόν. Πόθεν γάρ ἄν ἄλλοθεν καὶ ἐκ ποίων ἄρα τῶν χαρακτήρων κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἔσται, τῶν θείων ἐμπίπτων ιδιωμάτων; Εἰ δέ ταῦτα μὲν τις ἑαυτῷ προσμαρτυρεῖ καὶ ὀρθῶς ἐπιγράφεται, τόν δέ

ποιητήν ἑαυτοῦ καί Θεόν ἀλόγως τῶν εἰρημένων ἀποστερεῖ τό γε ἐφ' ἑαυτόν, οὐδέν μοι τῶν ἐθνικῶν διενήνοχε ὁ τοιοῦτος· ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν κτηνῶν ἢ ἐρπετῶν καί θηρίων.

Ἐγωγε οὖν πιστεύω ὅτι, ὥσπερ οὐ προϋπέστη ἢ προϋφίσταται ἡ ψυχὴ τοῦ νοός ἢ ὁ νοῦς τοῦ ἐξ αὐτοῦ γεννωμένου λόγου, ἀλλ' ἅμα μὲν ἔχουσι τό εἶναι ὑπὸ Θεοῦ, ὁ δέ νοῦς τόν λόγον ἀπογεννᾷ καί ἐξάγει δι' αὐτοῦ τήν βούλησιν τῆς ψυχῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Πατήρ καί Θεός, ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος προϋπέστη, ἀλλ' ὡς ὁ νοῦς ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ τόν δέ λόγον ἔχει παρ' ἑαυτῶ, τῷ ὁμοίῳ τρόπῳ ὁ Θεός καί Πατήρ ἐν ὅλῳ ὑπάρχει Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ καί τόν Θεόν Λόγον γεγεννημένον ἔχει ὅλον ἐν ἑαυτῶ· καί καθάπερ ἀδύνατον δίχα ψυχῆς λόγον ἢ νοῦν εἶναι, οὕτως ἀμήχανον Υἱόν σὺν Πατρί ἄνευ Ἁγίου λέγεσθαι Πνεύματος. Πῶς γάρ τόν ζῶντα Θεόν δίχα ζωῆς ὑπάρξει ποτέ; Ζωὴ γάρ καί ζωοποιόν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Τοιγαροῦν ὁμολογεῖ μοι τόν Πατέρα οὐ προόντα γεννῶντα, τόν Υἱόν οὐχ ὕστερον γεννηθέντα ἢ γεγονότα, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκπορευτόν μὲν, συναῖδιον δέ καί ὁμοούσιον αὐτῶ σὺν Υἱῷ τῷ Πατρί· προσκύνει ὅλον τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ συναράχῳ Πατρί, **(33)** καί ὅλον τόν Πατέρα ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ συναϊδίῳ Υἱῷ καί ὅλον τόν Υἱόν ἐν ὅλῳ καί μόνῳ τῷ Πατρί καί τῷ Πνεύματι, τήν μίαν τρισυπόστατον καί συναῖδιον καί ὁμοούσιον, ἀδιαίρετόν τε καί ἀσύγχυτον οὐσίαν καί φύσιν, ὡς μίαν τῶν ὅλων ἀρχήν καί ἓνα Θεόν τόν δημιουργόν τοῦ παντός, ἐπειδή καί ἐν ὅλῳ τῷ ἐνυπάρχοντί σοι νῶ, ἴν' ἐκ τῶν κατὰ σέ τά ὑπέρ σέ μυσταγωγούμενος τῆς εἰκόνας μή ἐπιλάθῃ, ἧς πρὸς αὐτοῦ ἠξιώθης, ὅλος ὁ λόγος ἐστί καί τό πνεῦμα ἐν τοῖς δυσὶν ἢ ψυχῇ ἀδιαίρετως, ἀσυγχύτως. Τοῦτο γάρ ἡ εἰκὼν καί τοῦτο πεπλουτήκαμεν ἄνωθεν τό ἀφομοιωθῆναι Θεῷ τῷ Πατρί καί τήν εἰκόνα φέρειν τοῦ γεγεννηκότος καί κτίσαντος· ταύτη γάρ καί ἄνθρωπον προσκυνοῦντες μίαν αὐτῷ προσάγομεν τήν τιμήν, ὡς νοῦν ἔχοντι καί ἐμψύχῳ καί λογικῷ, οὐ διαιροῦντες ἢ προτιμῶντες τούτων ἐν τῶν τριῶν, ἀλλ' ὡς ἀδιαίρετα ἔχοντι τά τρία ἐν ἑαυτῷ καί ἀσύγχυτα· καί οὐχ ὡς τρία ὄντα, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον

ένα, προσκυνούμεν και τιμῶμεν αὐτόν διά τήν κοινήν εἰκόνα τοῦ κτίσαντος.

Οὕτω μοι ἐκ τῶν θείων ιδιωμάτων ὧν ἐπιφέρει νοῶν και τά περί Θεοῦ τοῦ ταῦτά σοι δωρησαμένου, ὡς ένα Θεόν εὐσεβῶς τήν ἁγίαν και ὁμοούσιον και συνάναρχον προσκύνει Τριάδα και ὄρα οἷοις σε τετίμηκεν ὁ Θεός ἁγαθοῖς, δημιουργήσας σε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ και τοῖς αὐτοῦ συνδοξάσας σε ιδιώμασιν. Ἰσότιμον ὁμολογοῦμεν και ὁμοούσιον και ὁμοδύναμον τόν Πατέρα σύν Υἱῶ και τῷ Πνεύματι, τήν Ἁγίαν Τριάδα, ὡς μίαν ἀρχήν και ἐξουσίαν και κυριότητα· ἰσότιμον ἴσθι και ὁμότιμον και ὁμοούσιον τόν ἐν σοί νοῦν σύν τῷ λόγῳ και τῇ ψυχῇ, ὡς μιᾶς ὄντα οὐσίας και φύσεως. Τοῦτο γάρ ἡ τιμή και τό εἶναι ἀπό Θεοῦ, ἴν' ὡς πατέρα και δημιουργόν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες και γεγονότες γνωρίζωμεν και σεβώμεθα τόν Θεόν. Τοῖνυν και εἰ ἐνός λείπετε τούτων ὁ ἄνθρωπος τῶν τριῶν, ἄνθρωπος εἶναι οὐ δύναται· κἄν γάρ τόν νοῦν συστειλῆς, συνέστειλες αὐτῷ και τόν λόγον και ἔσται ἄνους και ἄλογος· (34) κἄν τήν ψυχῆν, συνανείλες ταύτη τόν νοῦν και τόν λόγον· κἄν μόνον ἐνδιάθετον λόγον, ἀνεέργητον τό ὄλον ζῶον πεποίηκας. Νοῦς γάρ μή προἰέμενος λόγον οὐδέ λόγον ἐτέρου εἰσδέξεται· πῶς γάρ, ὁ ἅπαξ κωφευθεῖς και τῆς οἰκείας παρακινηθεῖς φύσεως; Καθάπερ γάρ τό ἀναπνεῖν ἡμεῖς φυσικῶς ἔχομεν και τό πνεῦμα ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, και ἐάν μή, ἀλλ' ἐκλείπομεν ἅμα, οὕτω και ὁ νοῦς τό λογιστικόν φυσικῶς ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὐ μὴν ἀλλά γάρ και τό τόν λόγον ἀπογεννᾷ· ἐάν οὖν τοῦ φυσικῶς ἀπογεννᾷν στερηθῆ, οἰονεῖ τεμνόμενος και διχοτομούμενος τοῦ συνόντος αὐτῷ λόγου, νεκροῦται και εἰς οὐδέν ἐστι χρήσιμος. Και ἴνα σαφέστερον, ὅ λέγω, ἐκ τῶν σωματικῶς ἐπισυμβαινόντων ποιήσωμαι, εἰκόνα τοῦ λόγου τήν ὠδίνουσαν τεκεῖν λήψομαι. Καθάπερ οὖν ἡ συλλαβοῦσα τό βρέφος γυνή, ἐάν μή εἰς τόν ἐπιτήδειον φυσικῶς τέκη καιρόν, σύν αὐτῷ < τῷ > ἐμβρύῳ ἀπόλλυται, οὕτω δή και ὁ ἡμέτερος νοῦς τό γεννᾷν ἀεὶ τόν λόγον φυσικῶς λαβῶν ἐκ Θεοῦ, ὄν ἀδιαίρετον ἔχει και συνουσιωμένον ἐν ἑαυτῷ, ἐάν τοῦτον ἀνέλης, συνανείλες και τόν τούτου γεννήτορα.

Μετάβηθι τοιγαροῦν, εἰ δοκεῖ, τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ πρωτότυπα καὶ μάθε ἀκριβῶς ὅτι ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀπαρνούμενος καὶ αὐτὸν ἀπαρνεῖται τὸν τούτου γεννήτορα. Ὁ δὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀπαρνούμενος, πῶς οὐχὶ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρνητὴν ἑαυτὸν καὶ μὴ βουλόμενος ἀποδείκνυσιν; Ὁ τοίνυν ἢ μείζονα ἢ ἐλάττονα ἓνα τούτων τῶν ἄλλων προσώπων ἀποκαλῶν, οὐπω τοῦ βυθοῦ τῶν παθῶν τὴν κεφαλὴν τοῦ νοῦς ἀνενήξατο, ἵνα δυνηθῇ βλέψαι τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἐπιγνῶναι καλῶς ἑαυτὸν κάκειθεν μαθεῖν ὅτι, ὡς οὐκ ἔστι μείζων ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, οὐδέ ἡ ψυχὴ τοῦ νοῦς, οὐδέ ὁ λόγος τῶν ἀμφοτέρων μείζων ἢ ἔλαττων, οὕτως οὐδέ ὁ Πατὴρ τοῦ Υἱοῦ, ἢ ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τούτων δὴ τῶν συναράχων καὶ ὁμοτίμων μείζον ἢ ἔλαττόν ἐστιν· ὅλως γάρ ταῦτα ἐν τῇ ἀγία καὶ ὁμοτίμῳ Τριάδι οὐ χρὴ ἐννοεῖν. (35) Ἐννόει μοι, ἄνθρωπε, τὰ ὑπὲρ σέ ἐκ τῶν κατὰ σέ καὶ ἀφ' ὧν εἰκῶν ἐδείχθης Θεοῦ· τῶν ἄλλων ἀπάντων κτισμάτων ὑπερτιμηθεὶς τῇ τοῦ λόγου ἀξία, δι' οὗ καὶ ἄρχεις καὶ βασιλεύεις αὐτῶν, ἴσθι ὅτι, ὥσπερ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος διὰ τοῦ λόγου – καλὸν γάρ ἀεὶ καὶ διὰ παντός τοῦ λόγου ἐν τοῖς αὐτοῖς διατρίβειν, ὡς ἂν δυνηθῆς τρανωθῆναι τὰ αἰσθητήρια καὶ γνῶναι καλῶς τὰ ἐν σοὶ κεκρυμμένα τῆς βασιλείας μυστήρια – καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν δύο τούτων γνωρίζεται, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου αὐτοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῶν συναϊδίων Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐγνωρίσθη ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καὶ γνωρίζεται.

Καὶ καθάπερ τοῦ νοῦ τὸν λόγον γεννῶντος, τὸ τῆς ψυχῆς θέλημα, ὡς κοινόν ἀμφοτέρων, τοῖς ἀκούουσι γνώριμον γίνεται ἢ διὰ ζώσης φωνῆς ἢ διὰ γραμμάτων, μὴ συγχεομένων αὐτῶν δηλαδή ἢ διαιρουμένων εἰς τρία, ἀλλ' ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ ἅμα τῶν τριῶν νοουμένων ἢ ὀρωμένων ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ ἐν ἐνὶ τῷ θελήματι, οὕτω μοι νόει καὶ εὐσεβῶς ὁμολόγει καὶ ἐπὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος τὸν μὲν Πατέρα γεννᾶν ἀφράστως τὸν Θεὸν Λόγον, ὃν ἐν ἀρχῇ ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἔχει γεγεννημένον ἀχωρίστως καὶ ὑπὲρ λόγον, τὸν δὲ Υἱὸν γεννᾶσθαι τὸν ἀεὶ ἀδιαιρέτως πρὸς τὸν γεννῶντα Πατέρα ὄντα συναϊδίως καὶ μηδαμῶς ἐξ αὐτοῦ χωριζόμενον, τὸ δὲ Ἅγιον

Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι συμφυῆς ὄν καὶ συνηνωμένον τοῖς ὁμοουσίοις Πατρὶ τε καὶ Υἱῷ, ὡς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον αὐτοῖς παρὰ πάσης πνοῆς. Τούτων ἓν καὶ τό αὐτό θέλημα γνώριζε, ἐπειδὴ οὕτω πᾶσι τοῖς ἐλλαμπομένοις ἄνωθεν καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς γνωριζόμενόν τε καὶ ἀποκαλυπτόμενόν ἐστιν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι εὐδοκία τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ. Τούτων τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ βασιλείας - ἵνα πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γένωμαι, τῇ μνήμῃ καὶ τῷ λόγῳ ἀγιαζόμενος - **(36)** τρισυπόστατον πίστευε καὶ πιστεύων συνομολόγει μοι τρανῶς καὶ ἀνυποστόλως, ὡς μήτε εἰς ἓν συγχεομένων τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μήτε διαιρουμένων εἰς τρία τῶν φυσικῶς ἠνωμένων· ἐν γὰρ ἐνὶ τούτων ἐκάστῳ τὰ συναμφότερα νοούμενα καθορῶνται, ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει καὶ δόξῃ καὶ ἐνὶ θελήματι. Ταῦτα ἓνα Θεόν πίστευε, πάντων ποιητὴν καὶ δημιουργόν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων.

Ὁ γὰρ πιστεύων ὅτι ὁ Θεὸς πάντων ἐστὶ ποιητὴς καὶ ὅτι τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε, τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ ἐν τοῖς καταχθονίοις, ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖς, μένει τῶν ἰδίων ὄρων ἐντός, τὸν πεποικῶτα γινώσκων· καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν γενεσιουργόν ἀπὸ τῆς καλλονῆς ἀναγόμενος τῶν κτισμάτων, ἀνυμνεῖ καὶ δοξάζει αὐτὸν ὡς δημιουργόν τῶν ἀπάντων καὶ οὐδαμῶς τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ φύσιν περιεργάζεται. Οἶδε γὰρ κτίσμα ἑαυτὸν ἐκείνου καὶ τᾶλλα πάντα, ὡς εἴρηται, αὐτὸν δέ τὸν τοῦ παντός ποιητὴν, ἄκτιστον, ἀναρχον, ἀκατάληπτον, ἀνερμήνευτον, ἀνεξιχνίαστον, ἀεὶ ὄντα καὶ προόντα. Οὐ γὰρ ἦν χρόνος ποτέ, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Θεός, - τοὺς γὰρ αἰῶνας αὐτὸς ἐποίησε καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς αὐτὸς ἦν, ὡς μήτε ἀρχὴν περὶ αὐτὸν ἐννοεῖσθαι μήτε τέλος εὐρίσκεισθαι - ἀλλ' ἦν μὲν ἀναρχος, ἔστι δέ τῶν ὅλων ἀρχὴ καὶ ἔσται αἰδίως εἰς ἀπείρους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀνεκδιήγητος, ὁ ἀφραστος, ὁ πᾶσιν ἀκατανόητος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γενομένοις, ὅς καὶ ἠγνοήθη ἡμῖν περὶ πολλοὺς πρότερον θεοὺς πλανωμένοις καὶ λατρεύουσι τῇ κτίσει καὶ προσκυνουῖσιν εἰδώλοις, γηϊνοῖς οὖσιν ἔτι καὶ ταπεινοῖς, ὅς καὶ κατελεήσας ἡμῶν τὴν ἄγνοιαν, τοσοῦτον συγκατέβη τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν,

ὅσον ἵνα γνῶμεν ὅτι ἐστὶ Θεὸς τελεία Τριάς, ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι εὐσεβῶς ὀφείλουσι προσκυνεῖσθαι. **(37)** Ὅποια δὲ ἐστὶ τῆ οὐσία, ἢ ποδαπή τῆ ιδέα, ἢ ποῦ, ἢ πόση τῷ μεγέθει, ἢ πῶς τῆ συνουσία ἢ τῆ ἐνώσει, οὐ μόνον οὐκ ἀνθρώποις ἐννοῆσαι γέγονέ ποτε, ἀλλ' οὐδέ ταῖς ἄνω δυνάμεσι καταληπτὸν ἐξεγένετο τό τῆς ὑπερουσίου φύσεως ἀκατάληπτον.

Καὶ μὴ μοι τάς ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς λέγειν ἐπιχειρήσης θεολογίας· πρὸς γάρ τάς βλασφήμους ἐκεῖναι τῶν αἰρετικῶν ἀντιθέσεις πρὸς τῶν θεολόγων ἐρρέθησαν. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἐννοεῖ μοι, ὅτι ἀπρόσιτος οὐσα ἢ θεία φύσις καὶ ἀκατανόητος δηλονότι, τό δὲ ἀκατανόητον πάντη καὶ ἄφραστον· αὐτό γάρ πολλάκις, ὃ κατανοοῦμεν τοῦ εἰπεῖν, ἐκφράσαι ὅλως οὐκ ἐφικνούμεθα. Τόν οὖν ἄορατον καὶ ἀκατανόητον καὶ τοῦτο παρὰ πάσης μαρτυρούμενον τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τίς ἀνθρώπων ἢ ἀγγέλων ἐρμηνεῦσαι ἰσχύσει; Οὐδεὶς οὐδαμῶς· οὐ γάρ δύναται ποτε τό μηδέν ὄν ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἐννοηθῆναι καὶ ἐνσημανθῆναι ὀνόματι. Παρίστησι δὲ πᾶσα θεία Γραφή διὰ πασῶν τῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων ἐννοιῶν καὶ λέξεων ὅτι ἔστιν, οὐχ οἶος δὲ ἐστὶ, προσμαρτυροῦσα μόνον αὐτῷ τό αἰεὶ εἶναι καὶ τό ὁ ὢν, Θεὸς ὁ αἰεὶ ὢν, τρισυπόστατος, παντοδύναμος, παντοκράτωρ, παντεπόπτης, κτίστης καὶ δημιουργός τῶν ἀπάντων, ἀνευδής, ὑπερφυής, τοσοῦτον παρ' ἡμῶν γινωσκόμενος, ὅσον τις πέλαγος ἀόριστον ὑδάτων θαλάσσης, ἐν νυκτί παρὰ τῶν αἰγιαλόν ἰστάμενος καὶ λαμπάδα φαίνουσιν κρατῶν, καθορᾶ. Τοῦ γάρ ὅλου τῶν ἀπειρῶν ἐκεῖνων θαλασσῶν πόσον οἶει ὄραν τόν τοιοῦτον; Πάντως μικρόν ἢ οὐδέν. Πλήν ὅμως ἀκριβῶς βλέπει τό ὕδωρ ὅποῖον καὶ ἀπλανῶς, εἰ καὶ μὴ ἐφικνεῖται εἰπεῖν ποταπόν. Καὶ οἶδε μὲν ὅτι θάλασσα τό ὀρώμενον καὶ ὅτι πέλαγος ἀχανές καὶ ὅτι θεαθῆναι ὅλον ὑπ' αὐτοῦ τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστὶ· τό δὲ ὅλον, εἰ καὶ μὴ ὄρᾶ, ἀλλά δοκεῖ πως καθορᾶν ἀπὸ τοῦ μέρους καὶ τό ἄπειρον τῶν ὑδάτων τεκμαίρεσθαι.

(38) Εἰ δοκεῖ δέ, καὶ παραδείγματι ἀμυδρῷ τῷ σκοπῷ τοῦ λόγου χρῆσόμεθα. Ἐάν οὖν ἀνθρωπός τις πηρός τάς ὀψεις μὴ θεασάμενός ποτε πηγὴν ὕδατος εὗρεθῆ, ἢ τοῦτο αὐτό τό ὕδωρ

ὁποῖόν ἐστι μὴ εἰδώς, ἦν δέ ἄπειρος τούτου καὶ ἄγευστος· αὐτός δέ ἐξηγοῦ τούτῳ τὰ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑδάτων καὶ ὅτι, φησί, καλόν τό ὕδωρ, λίμνας καὶ φρέατα καὶ θαλάσσας ποταμῶν ὑποτιθέμενος· ὁ δέ ἤρετο μαθεῖν τὴν φύσιν, τὴν ιδέαν, τὴν ποιότητα, αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ποσότητα καὶ πῶς κινεῖται καὶ πόθεν τὴν ἀρχὴν ἔχει καὶ πῶς διὰ παντός ἐκχεῖται καὶ οὐκ ἐκλείπει. Τί πρὸς ταῦτα ἂν τῷ πυνθανομένῳ σου ἀπεκρίθης; Ἐγωγε οὖν οἶμαι, κἂν εἰ λίαν διαβατικώτατος ἦσθα καὶ θεωρητικώτατος τὴν διάνοιαν, οὐδαμῶς παραστήσαι τῷ λόγῳ ἰσχυρὰς τὴν τούτου ἀρχὴν καὶ οὐσίαν καὶ κίνησιν, οὐδ' ὁποῖόν ἐστι τῇ ποσότητι καὶ ποιότητι διδάξαι τὸν ἀπείρως περὶ τὴν μέθεξιν καὶ θεωρίαν ἔχοντα τοῦ τοιούτου κἂν ποσῶς ἠδυνήθης. Εἰ δέ περὶ ῥεούσης καὶ ὀρωμένης καὶ κρατουμένης οὐσίας οὕτως οὐκ ἐφικνούμεθά τι εἰπεῖν ἢ διερμηνεῦσαι τῷ λόγῳ τοῖς πυνθανομένοις ἡμῶν, τίς ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς καὶ πόθεν ἢ ἐκ ποίων εἰδῶν τὴν σύστασιν ἔχει, πῶς ἂν τις τῶν ἀγγέλων ἢ τῶν ἀπάντων ἀγίων τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τὰ κατ' αὐτόν διδάξαι, οἷός ἐστιν ὁ τό πᾶν οὐσιώσας καὶ τίνα τὰ τῆς οὐσίας καὶ δόξης αὐτοῦ, ἰσχύσει κἂν ὅλως ποτέ; Οὐδεὶς ἂν οὐδαμῶς. Ὁ δέ γε ἰδεῖν κἂν ποσῶς ἀξιωθεῖς τὸν Θεόν ἐν τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ τοῦ ἀπείρου καὶ θείου φωτός αὐτοῦ τῷ τρόπῳ ᾧ προειρήκαμεν, διδασκαλίας ἑτέρου οὐ δεηθήσεται· ἔχει γὰρ αὐτόν ὅλον ἐν ἑαυτῷ μένοντα καὶ κινούμενον καὶ λαλοῦντα καὶ μυσταγωγοῦντα αὐτόν τὰ κεκρυμμένα τούτου μυστήρια κατὰ τό ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον ὀσιώτατον λόγιον· “Τό μυστήριόν μου, φησὶν, ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς”.

Ἄλλως δέ θεάσασθαι τοῦτον ἀμήχανον εἰ μὴ διὰ τῆς (39) τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἀκριβοῦς φυλακῆς, μὴ παραφθειρομένης δηλονότι τῇ ἀμελείᾳ καὶ καταφρονήσει τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἐν μηδενί μηδαμῶς, ἀλλὰ διατηρουμένης καὶ ἐργαζομένης ἐμμελῶς καὶ σπουδαίως. Τοιγαροῦν “καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν” “οὐ μακρὰν εὐρεθήσονται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν” ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῆς σπουδῆς καὶ τῆς μετὰ προθυμίας καὶ ἐν χαρᾷ ἐργασίας αὐτῶν, ἢ συντομώτερον ἢ βραδύτερον, πλεῖον ἢ ἔλαττον, τὸν μισθὸν τῆς θεοπτίας κομίσονται καὶ κοινωνοὶ θείας γενήσονται φύσεως καὶ θεοὶ καὶ

θέσει καί υἱοί Θεοῦ χρηματίσουσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (40)

Καί ὅτι, εἴ τι ὁ Πατήρ, τοῦτο καί ὁ Υἱός, καί εἴ τι ὁ Υἱός, τοῦτο καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, καί ὅτι ἐν ταῦτα πνεῦμα ὁμότιμον, ὁμοούσιον καί ὁμόθρονον.

Αεὶ μὲν ὁ Θεός ὑμνούμενός τε καί παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος ὁ ἀναρχος Πατήρ, ὁ συνάναρχος Υἱός τοῦ Πατρός, τό συναἶδιον καί ὁμοούσιον τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ πανάγιον Πνεῦμα, ἡ μία ταῦτα φύσις καί δόξα καί συμφυΐα, ἡ ὁμοούσιος Τριάς, ἡ μία θεότης, ἡ ὁμότιμος οὐσία καί τρισυπόστατος, ἡ τῶν ὅλων ἀρχή καί ὑποστατική καί δημιουργός δύναμις, ἡ ὁμόθρονος, ἡ ὁμόδοξος, ἡ μία ἐξουσία καί παντοκρατορική κυριότης καί βασιλεία, εἷς Θεός καί ἔστι καί λέγεται, ὅς ποτέ μὲν μονάς θεωρούμενός τε καί πιστευόμενος μοναδικῶς παρ' ἡμῶν καί λατρεύεται, ποτέ δέ τριάς ὁμολογούμενος τριαδικῶς ἀνυμνεῖται ἐν διηρημέναις ταῖς ὑποστάσεσιν, ὡς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἑνός τῆς τρισυποστάτου θεότητος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεμυσταγωγήμεθα, βαπτίζειν προτρεπομένου εἰς ὄνομα Πατρός καί Υἱοῦ καί Ἁγίου Πνεύματος καί πάλιν οὕτω λέγοντος· “Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἔστιν” ἕτερον ἑαυτόν παρὰ τόν Πατέρα δεικνύντος, καί “Ἐγώ ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν” καί πάλιν· “Ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν τό Πνεῦμα (41) τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται”, ἄλλον πάλιν παράκλητον ὀνομάζων τό Πνεῦμα.

Ἐντεῦθεν οὖν ἡμῖν ἡ χάρις ἐννοεῖν δίδωσι τό ἐν κατά πάντα τῆς τρισυποστάτου καί ὁμοουσίου θεότητός τε καί βασιλείας καί τό ταῦτόν καί ὡσαύτως ὄν τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων τῆς αἰδίου δόξης καί ἀχωρίστου ἐνότητος, ὡς εἰδέναι ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τόν Πατέρα μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἐνθα ὅλος ὁ Υἱός καί

Θεός ὀνομάζεται, καί ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τόν Υἱόν διά τοῦ Πνεύματος ἐν οἷς ὅλος ὁ Θεός καί Πατήρ ἀνυμνεῖται, καί ὅλον ἐκεῖσε εἶναι τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐνθα ὅλος ὁ Πατήρ τῷ Υἱῷ συνομολογεῖται καί συνδοξάζεται. Οὕτω δέ μυσταγωγηθέντες παρά τοῦ Πνεύματος ταῦτα οὕτως ἔχειν ὁμοουσίως καί ὁμοτίμως τά πρόσωπα, εἴτ' οὖν ἀσυγχύτους εἶναι τάς ὑποστάσεις αὐτῶν καί ἀδιαιρέτους ἅμα ἐν τῇ μιᾷ τούτων καί θείᾳ τῶν ὅλων ὑποστατικῇ φύσει τε καί αἰτία, ὅποταν πρὸς τόν Πατέρα καί Θεόν ἀναγώμεθα τῷ συναναφέροντι Πνεύματι διά τοῦ Λόγου καί τάς χεῖρας ἐκτείνωμεν πρὸς αὐτόν καί τά ὄμματα, “Πάτερ ἡμῶν” λέγομεν “ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὀπηνίκα δέ τῷ μονογενεῖ τοῦ Πατρὸς Υἱῷ ἐν τῷ συνετίζοντι Πνεύματι προσερχόμεθα τάς εὐχὰς ἀποδοῦναι, “Ὁ μονογενῆς Υἱός” λέγομεν “ὁ συναῖδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς, ὁ μόνος ἐκ μόνου, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ ἀναρχος ἐξ ἀνάρχου, ὁ ἐξ αἰδίου αἰδιος, ὁ ἐξ αἰωνίου αἰώνιος, τό ἐκ τοῦ φωτός φῶς, ἡ ἐκ τῆς ζωῆς ζωή, ὁ ἐκ τοῦ ἀπροσίτου ἀπρόσιτος, ὁ ἀκατάληπτος ἐξ ἀκαταλήπτου, ὁ ἀφραστος ἐξ ἀφράστου, ὁ ἀναλλοιώτος ἐξ ἀναλλοιώτου, ὁ ἀκατανόητος ἐξ ἀκατανοήτου, ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν”. Οὕτω δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐπικαλούμενοι λέγομεν· “Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀφράστως ἐκπορευόμενον καί δι' Υἱοῦ ἡμῖν ἐπιφοιτῶν τοῖς πιστοῖς, Πνεῦμα ζωῆς καί συνέσεως, Πνεῦμα ἀγιωσύνης (42) καί τελειότητος, Πνεῦμα τό ἀγαθόν, τό σοφόν, τό φιλόανθρωπον, τό ἡδύ, τό ἐνδοξον, τό τρέφον ὁμοῦ καί ποτίζον, τό ἐλεοῦν, τό φωτίζον, τό δυναμοῦν, Πνεῦμα θεῖον ὑπομονῆς, Πνεῦμα χαρᾶς μεταδοτικόν, εὐφροσύνης, σωφροσύνης, σοφίας, γνώσεως, πραότητος, ἀμνησικακίας, ἀμεριμνίας τῶν κάτω, θεωρίας τῶν ἄνω, διωκτήριον ἀκηδίας, ἀμελείας ἀπελατήριον, περιεργίας καί πονηρίας φυγαδευτήριον, Πνεῦμα μυστηρίων δηλωτικόν, ἀρραβῶν οὐρανῶν βασιλείας, προφητείας πηγῆ, διδασκαλίας κρατῆρ, ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, μετανοίας θύρα, τήν εἴσοδον τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑποδεικνύον οἷα δὴ θυρωρός, Πνεῦμα ἀγάπης, εἰρήνης, πίστεως, ἐγκρατείας, Πνεῦμα πόθου καί πόθον ἐμποιοῦν, ἐλθέ καί ἐνσκήνωσον καί μείνον ἐν ἡμῖν ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως, ἀγιάζον καί μεταποιοῦν καί φωτίζον

ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς ὁμοούσιον καὶ ὁμότιμον τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ ὡς θεοὺς τοὺς ὑποδεχομένους σε ἐργαζόμενον καὶ πᾶσαν μὲν ἁμαρτίαν ἐξαφανίζον, πᾶσαν δὲ ἀρετὴν συνεισφέρων τῇ εἰσόδῳ σου, οὐκ ἔξωθεν ταῦτα συνεπαγόμενον, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο ὑπάρχον πᾶν ὅτι οὖν καὶ ἔστιν ἀγαθόν· ἐν οἷς γὰρ ἐγκατοικήσεις, ἔχουσιν οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτοῖς τὸ πᾶν ἀγαθόν”.

Τοιγαροῦν καὶ οὐχ ὡς διαιροῦντες τὸ ἄτμητον τῆς ὀλικῆς ἐνάδος, τρισὶ θεοῖς καὶ οὐχ ἐνὶ τὸν ὕμνον προσφέρομεν, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Πατέρα, ἐν δὲ τῷ Πνεύματι τὸν Πατέρα προσκυνοῦντες καὶ τὸν Υἱόν· ἃ καὶ μίαν φύσιν δοξάζομεν μιᾶς τρισυποτάτου θεότητος, ὁμοούσιον, ὁμοδύναμον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον, αὐτοθέλητον, συναῖδιον, συνάναρχον, ὑπερούσιον, ἀσύγχυτον τε καὶ ἀδιαίρετον. Οὐ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐτέρας καὶ ἐτέρας φύσεως, τὴν μὴ τεμνομένην ἐνάδα τε καὶ θεότητα διαιροῦντες, φρονοῦμεν, εἰς ἐκφύλους ἀλλοτριότητος ἀσυνέτως ἐκκλίνοντες, ἀλλ' ἓνα ταῦτα Θεόν ἀδιαίρετως ταῖς ὑποστάσεσι διαιρούμενον καὶ ἀσύγχυτως (43) τῇ ἐνότητι τῆς μιᾶς οὐσίας ἐνούμενον ἔγνωμεν, ὅλον ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἐνιζόμενον καὶ ὅλον ἐν τῇ ὑπερουσίῳ ἐνάδι τρισσοῦμενον· τὸν αὐτὸν τρία τοῖς προσώποις καὶ ἓν τῇ ἐνότητι τῆς οὐσίας εἴτε φύσεως χρῆ λέγειν.

Οὕτω γὰρ καὶ ὁ μονογενὴς αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τὸ κατὰ πάντα ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμόθρονον ἑαυτοῦ μεθ' ἅμα τῶν ὁμοουσίων Πατρὸς καὶ Πνεύματος πᾶσιν ἡμῖν διητρᾶνωσεν οὕτως εἰπών· “Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν”. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι περὶ τοῦ Πνεύματος, τὸ ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνης ἀπαραλλάκτως εἶναι δηλῶν, οὕτω φησί· “Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται”. Ὡς γὰρ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἥτοι πηγῆς ὕδατος, ὕδωρ ὁ ποταμὸς ἐκπορεύεται, οὕτως ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς Θεὸς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, διὸ καὶ φησι· “Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν”. Εἰ οὖν ὁ Πατὴρ πνευμά ἐστι, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθεὶς Υἱὸς πνεῦμα δηλονότι ἐστί· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· “Τὸ δὲ πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστιν”. Εἰ γὰρ καὶ σάρκα

ἀνέλαβεν, ἀλλά καί ταύτην θεώσας πνευματικήν ἀπειργάσατο. Πνεῦμα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται καί διά τοῦ Υἱοῦ δίδεται τοῖς ἀναξίοις ἡμῖν, οὐχ ὡς μή θέλον πεμπόμενον ἢ διανεμόμενον, ἀλλ' ὡς δι' ἑνὸς τῆς Τριάδος, αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, τά τῷ Πατρὶ δοκοῦντα ὡς οἰκεῖα θελήματα ἐκπληροῦν. Τῇ γάρ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ θελήσει ἀμέριστος ἡ Ἁγία Τριάς, ταῖς δέ ὑποστάσεσι προσωπικῶς ὀνομάζεται Πατήρ, Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς ὢν ταῦτα Θεός, ὄνομα δέ αὐτοῦ Τριάς, ὅς ὑπεράνω παντός ὀνόματος ὀνομαζομένου καί λόγου καί ῥήματος ὢν ὑπέρεκειται καί πάσης διανοίας κατάληψιν ὑπερεκπίπτει, μηδέν ὢν.

Ἀλλά σύνες ἐντεῦθεν πῶς ἓν τά τρία ἡ ἁγία λέγει Γραφή. (44) Καλόν γάρ πάλιν τά αὐτά ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀναλαβεῖν καί εἰπεῖν, ἐπειδή καί τό ἐντροφᾶν τοῖς τοιούτοις ἀεὶ ἡδονήν ἐμποιεῖ τῷ τά τοιαῦτα θεοπρεπῶς εἰδότι τρυφᾶν καί τάς ψυχικάς αἰσθήσεις αὐτοῦ ὁ λόγος θεῖος καθαγιάζει. “Πνεῦμα” φησὶν “ὁ Θεός”, τοῦτο δέ καί ὁ Υἱός, ὥσπερ εἴρηται. Εἰ οὖν “ὁ Θεός πνεῦμά ἐστι” καί τό “πνεῦμα ὁ Κύριος” καί ὁ Κύριος πνεῦμα παρά τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς, ἓν πνεῦμά ἐστιν ἐν τρισὶ προσώποις εἴτ' οὖν ὑποστάσεσι γνωριζόμενον ὁ Θεός (καθὼς ἔφη τοῦτο παραδηλῶν ὁ Υἱός “ἓν”), ἰσοδύναμον, ὁμόθρονον, ὁμοφυές, ὁμοούσιον. Ταῦτα διά τοῦτο οὕτως εἴρηται πνεῦμα ἓν, ἵνα μηδεμίαν ἀνισότητα ὑπεροχῆς ἢ ὑφέσεως ὑπολάβῃς ἐν τοῖς τρισὶ τῆς Τριάδος προσώποις, μήτε μὴν ὅλως καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐν αὐτοῖς χωρισμόν· οὐ γάρ διά τοῦτο, ἀλλ' ὅπως διά μόνων τῶν ὀνομάτων τά πρόσωπα, αὐτάς δὴ τάς ὑποστάσεις, ἐκδιδαχθῆς, εἴρηται. Οὕτω ταῦτα μαθῶν καί οὕτω καλῶς τά περί Θεοῦ μυσταγωγηθεῖς, μηδέν περαιτέρω πολυπραγμονῶν ἐκζητήσης, πίστει δέ μόνη ταῦτα παραδεξάμενος μέχρι τούτου στήθι, ἀκατάληπτα πάντα τά ὑπὲρ ταῦτα καί πληροφορούμενος καί ὁμολογῶν.

Ἰνα δέ εἰδῆς καί τά τῆς θείας φύσεως ἴδια, πῶς ὁ Θεός καί τά περί Θεόν καί τά ἀπό Θεοῦ καί τά ἐν τῷ Θεῷ πάντα ἓν φῶς ἐστιν, ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων προσκυνούμενον καί ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασι αὐτοῦ καί χαρίσμασι καθορώμενον, καί οὕτω σε ταῦτα μυσταγωγήσομεν. “Ὁ Θεός φῶς ἐστί” καί φῶς ἀπειρόν

τε καὶ ἀκατάληπτον· τὰ γὰρ περὶ αὐτόν φῶς εἰσιν ἐνούμενά τε καὶ διαιρούμενα τοῖς προσώποις ἀδιαιρέτως καὶ - ἵνα καθ' ἕν σοι τὰ ἀδιαίρεται διαιωῶν εἶπω - ὁ Πατὴρ φῶς ἐστίν, ὁ Υἱὸς φῶς ἐστίν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φῶς· ἐν ταῦτα φῶς ἀπλοῦν, **(45)** ἀσύνθετον, ἄχρονον, συναῖδιον, ὁμότιμον καὶ ὁμόδοξον. Πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πάντα φῶς εἰσιν ὡς ἐκ φωτός ἡμῖν χορηγούμενα· ἡ ζωὴ φῶς, ἡ ἀθανασία φῶς, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς φῶς, τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν φῶς, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, αὐτὴ φῶς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ νυμφών φῶς, ἡ παστάς, ὁ παράδεισος, ἡ τοῦ παραδείσου τρυφή, ἡ γῆ τῶν πραέων, οἱ στέφανοι τῆς ζωῆς, αὐτὰ τὰ τῶν ἁγίων ἐνδύματα φῶς· ὁ Χριστὸς ὁ Ἰησοῦς, ὁ σωτὴρ καὶ βασιλεύς τοῦ παντός, φῶς· ὁ ἄρτος τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ φῶς, τὸ ποτήριον τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος φῶς, ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ φῶς, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ φῶς· ἡ χεὶρ, ὁ δάκτυλος, τὸ στόμα αὐτοῦ φῶς, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φῶς· ὁ Κύριος φῶς, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς ἐκ φωτός φῶς, ὁ Παράκλητος φῶς· ὁ μαργαρίτης, ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἡ ζύμη, ἡ ἐλπίς, ἡ πίστις φῶς.

Ταῦτα τοιγαροῦν καὶ ἕτερα τούτων, ὅσα ἂν διὰ προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἀκούεις λεγόμενα περὶ τῆς ἀνεκφράστου καὶ ὑπερουσίου θεότητος, αὐτὴν οὐσιωδῶς τὰ πάντα εἶναί μοι νόει τὴν μίαν ὑπεράρχιον ἀρχὴν, τὴν ἐν μονάδι τριαδικοῦ προσκυνουμένην φωτός. Εἰς γὰρ Θεὸς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι, φῶς ὢν ἀπρόσιτόν τε καὶ προαιώνιον, ὃ καὶ πολυώνυμον ὑπάρχον καλεῖται πάντα τὰ εἰρημένα καὶ τούτων ἕτερα πλείονα· καὶ οὐ μόνον ταῦτα καλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖ, ὡς παρὰ τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας διδαχθέντων καὶ τῆ θεωρίας πιστωθέντων καὶ βεβαιωθέντων περὶ τῶν προσόντων καλῶν τῶ ὑπεραγάθῳ Θεῷ ἔμαθον. Καὶ ἵνα πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερά σοι φῶτα Θεοῦ παραδηλώσω τινά, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ φῶς, τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἡ εὐσπλαγχνία, ὁ ἀσπασμὸς αὐτοῦ φῶς, **(46)** ἡ χρηστότης αὐτοῦ φῶς, ἡ ῥάβδος, ἡ βακτηρία καὶ ἡ παράκλησις αὐτοῦ φῶς.

Εἰ δέ καὶ ἐν ἡμῖν τὰ πλείονα τούτων ἢ καὶ πάντα προσεῖναι λέγονται, ἀλλ' ἡμῖν μὲν ὡς ἄνθρωποις, ἐκείνῳ δέ ταῦτα

πρόσεστιν ὡς Θεῶ. Καί ἵνα μὴ κατοκνήσω καθ' ἓν σοι ταῦτα πάλιν εἰπεῖν, Πατήρ ὀνομάζεται ὁ Θεός, πατέρες καλοῦνται καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείονες· Υἱός Θεοῦ ὁ Χριστός καὶ Θεός, υἱοὶ πάλιν ἀνθρώπων ἡμεῖς· Πνεῦμα Θεοῦ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, πνεύματα λέγονται καὶ ἡμῶν αἱ ψυχαί· ζωὴ ὁ Θεός, ζῆν λεγόμεθα καὶ ἡμεῖς· ἀγάπη ὁ Θεός, ἀγάπην ἔχουσιν εἰς ἀλλήλους καὶ οἱ λίαν ἀμαρτωλοί. Τί οὖν; Τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγάπην καλέσεις Θεόν; Ἀπαγε τῆς βλασφημίας! Ἄλλ' εἰρήνην τὴν εἰς ἀλλήλους ἐν τῷ μὴ διαμάχεσθαι ἢ ἀμφιβάλλειν περὶ τινος, τοῦτο εἶποις εἶναι “εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν”; Οὐ μὲνον. Ἀλλὰ ἀλήθειαν Θεοῦ τὸ μὴ εἰπεῖν σε λόγον ψευδῆ πρὸς τινά; Οὐδαμῶς. Ὡσπερ γὰρ λόγοι μὲν ἀνθρώπων ῥευστοὶ καὶ διακενῆς, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος ζῶν τέ ἐστι καὶ ἐνυπόστατος καὶ ἐνεργῆς, Θεός ἀληθής, οὕτω δὴ καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁ Θεός, ὑπὲρ ἐννοίαν καὶ ὑπὲρ λόγον ἀνθρώπων ἐστίν· ἄτρεπτος, ἄρρευστος, ἐνυπόστατος τε ὑπάρχει καὶ ζῶν. Οὕτω τοιγαροῦν οὔτε τὸ ὕδωρ τὸ παρ' ἡμῖν ὡς τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο τὸ ζῶν, οὔτε ὁ ἄρτος ὁ παρ' ἡμῖν ὡς ἐκεῖνος ὁ ἄρτος ἐστίν, ἀλλὰ καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, ἅπαντα φῶς ἐκεῖνα καὶ φῶς ἐν ὁ Θεός, οὗ μετασχόν τις τῇ μετοχῇ ἐκείνου μέτοχος ἀμφοῖν γίνεται πάντων ὧν εἶπομεν ἀγαθῶν. Γίνεται δὲ καὶ πρᾶος καὶ ταπεινός· ταῦτα δὲ πάλιν φῶς σὺν τοῖς εἰρημένοις εἰσὶ, μᾶλλον δὲ σὺν τῷ φωτὶ ἔχει καὶ ταῦτα ὁ ἔχων ἐκεῖνο τὸ φῶς.

Ἀλλὰ γὰρ συνάμα τούτοις καὶ ἐγρήγορσις λέγεται ὁ Θεός, ὡς διεγείρων πρὸς τὰ καλά τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ἣν κατοικεῖ, (47) ὅς αὐτῇ γίνεται πᾶν ἀγαθόν· καὶ οὐχ ὑστερεῖται, ἐνοικον ἔχουσα τὸν Θεόν ἢ τοιαύτη, παντός ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐμπίπλαται καὶ περισσεύει ἀεὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀπορρήτοις ἐκείνοις ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, συνδιαιωμένη καὶ συνευφραينوμένη ταῖς τάξεσι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ὧν γένοιτο καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν καὶ ἐν ἀπολαύσει τούτων πλουσίᾳ γενέσθαι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ

ΛΟΓΟΣ Α'. (49)

Κεφάλαια τοῦ λόγου.

α'. Μερική τις φυσιολογία περί τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καί τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ.

β'. Περί τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ.

γ'. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατά τίνα τρόπον δι' ἡμᾶς ἐσαρκώθη.

δ'. Πῶς αὐθις ἢ κτίσις μέλλει ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινούς οὐρανούς καί καινήν γῆν κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον.

ε'. Ὅποια ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως· ἐν ᾧ καί περί ἀγγέλων καί περί ψυχῆς.

στ'. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καί Θεῷ καί ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι.

ζ'. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τις ἐστί καί κατά τίνα τρόπον πληρωθήσεται.

η'. Ὅτι εἰ μή πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται.

θ'. Εἰς τόν ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καί τίς ἐστί ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ.

ι'. Ὅτι καί πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καί γεννῶσιν αὐτόν καί γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καί γεννῶνται ὑπ' αὐτοῦ· καί πῶς υἱοί καί ἀδελφοί καί μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν.

ια'. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καί ἀπέστειλε τούς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τούς κεκλημένους εἰς τούς γάμους καί οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν”.

ιβ'. (50) Ὅτι οὐ χρή πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί τῆς εἰς ἀρετήν προκοπῆς τε καί τελειώσεως τά κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καί ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι.

Ἄ μὲν οὖν ἀπολογήσασθαι καὶ εἰπεῖν ἔδει πρὸς τοὺς ἀντιδιατιθεμένους ἡμῖν καὶ τὰς πικρὰς γλωσσαλγίας αὐτῶν αἷς τό προσπεσόν ἅπαν ὁμοῦ κατασύρεται, κἂν εἴ τι τῶν τιμιωτέρων ἐστίν, ἱκανῶς ἔχει καὶ ὡς ὁ Λόγος τόν λόγον εὐώδωσεν, ἵνα μὴ ἐξ ἡμῶν ἦ τὰ τῆς εὐδρομίας τοῦ λόγου καὶ τῶν εὐστόχων βολίδων αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἄνωθεν καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος **συμμαχίας**, παρ' οὗ πᾶσιν εὐοδοῦται τό κατορθούμενον. Χρεῶν δέ ἄρτι τῆς πρὸς ἐκείνουτς λήξαντας στάσεως ἰδεῖν καὶ κατασκοπῆσαι καὶ σκέψασθαι τίνα τὰ ὑπὸ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, Παύλῳ τῷ θείῳ πειθομένους, τίς ὁ πλοῦτος τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ὃν ἡμῖν ἀπ' ἀρχῆς ἐχαρίσατο κτίσεως, τίς ἢ πλάσις ἡμῶν καὶ πῶς παρέβημεν τὴν δοθεῖσαν ἄνωθεν ἐντολήν καὶ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἐξεπέσομεν, τίς δέ ὁ νῦν βίος καὶ τίς ὁ κόσμος οὗτος ὑφ' ὃν καὶ μεθ' ὃν τό πᾶν ὁράται κινούμενον, καὶ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα διαδεξόμενα τοὺς προσκυνητάς τῆς Τριάδος ἡμᾶς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν, ἀρχὴν τοῦ λόγου ποιούμενος τόν Θεόν.

α'. Μερικὴ τις φυσιολογία περὶ τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως καὶ τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδάμ. (50)

Ὁ Θεός οὐχὶ τόν παράδεισον μόνον, ὡς ἂν τινες οἴονται, τοῖς πρωτοπλάστοις δέδωκεν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς, (51) οὔτε ἀφθαρτον μόνον ἐκείνον ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ πολλῶ **μᾶλλον** πρό ἐκείνου τὴν ἅπασαν γῆν, ταύτην δὴ ἦν ἡμεῖς κατοικοῦμεν, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἅπαντα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τόν οὐρανόν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐν πέντε ἡμέραις παραγαγών, τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἔπλασε τόν Ἀδάμ καὶ πάσης τῆς ὁρωμένης κτίσεως κύριον αὐτόν καὶ βασιλέα κατέστησε. Καὶ οὔτε ἡ Εὐὰ παραχθεῖσα ἦν τότε οὔτε μὴν ὁ παράδεισος, ἀλλ' οὗτος ὁ κόσμος ὡσπερ τις παράδεισος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γέγονεν εἷς, ἀφθαρτος μὲν, ὑλικός δέ καὶ αἰσθητός παραχθείς· τοῦτον, ὡς εἴρηται, τῷ Ἀδάμ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀπόλαυσιν δέδωκεν. Ἀλλὰ μὴ φανῆ σοι τοῦτο παράδοξον, ἀνάμεινον δέ τόν λόγον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς ἀποδείξει τοῦτο σαφέστατα. Γέγραπται γάρ· “Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τόν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν· ἡ δέ γῆ ἦν ἀόρατος

καί ἀκατασκευάστος”. Καθεξῆς δέ τά λοιπά ἅπαντα ἔργα τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἀκριβῶς ἐξηγούμενος, **μετά** τό εἰπεῖν “Καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα **πέμπτη**”, ἐπήγαγε· “Καί εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ’ ὁμοίωσιν καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπί τῆς γῆς. Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς”. Ἄρσεν δέ καί θῆλυ λέγει οὐχ ὡς τῆς Εὐας ἤδη γενομένης, ἀλλ’ ὡς ἐν τῇ τοῦ Ἀδάμ πλευρᾷ οὔσης καί αὐτῷ συνούσης· καί τοῦτο **μετά** ταῦτα σαφέστερον γνώσεσθε. “Καί εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός λέγων· ἀυξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καί τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καί πάντων τῶν κτηνῶν καί πάσης τῆς γῆς καί πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπί τῆς γῆς”.

(52) Ὅρας πῶς τοῦτον ὅλον τόν κόσμον, ὡς ἓνα παράδεισον, τῷ ἀνθρώπῳ ἐξ ἀρχῆς δέδωκεν ὁ Θεός; Ποίαν γάρ ἄλλην γῆν λέγει, εἰ **μή** ταύτην ἐν ἣ καί νῦν, ὡς εἴρηται κατοικοῦμεν ἡμεῖς, ἑτέραν δέ οὐδαμῶς; Διό καί ἐπιφέρων φησί· “Καί εἶπεν ὁ Θεός· Ἴδού δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα ὃ ἐστίν ἐπάνω τῆς γῆς· καί πᾶν ξύλον ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπόν σπέρματος σπορίμου ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν καί πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καί πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καί παντί ἑρπετῷ ἑρποντι ἐπί τῆς γῆς”. Εἶδες πῶς τά ὁρώμενα ἅπαντα, τά τε ἐν τῇ καί τά ἐν τῇ θαλάσσει, τῷ Ἀδάμ καί ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτοῦ δέδωκεν εἰς ἀπόλαυσιν καί οὐχί τόν παράδεισον **μόνον** αὐτῷ ἐχαρίσατο; Ὅσα γάρ τῷ Ἀδάμ εἶπεν, ὡς πρὸς πάντας ἡμᾶς ταῦτα ἔλεγε, καθὼς καί πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὕστερον ὁ αὐτός διὰ τοῦ ζῶντος Λόγου ἔφη· “Ἄ δέ λέγω ὑμῖν, πᾶσι λέγω”, ὡς εἰδῶς ὅτι εἰς ἄπειρα πλήθη καί ἀναρίθμητα ἔμελλε τό γένος ἡμῖν πληθυνθῆναι ἐπί τῆς γῆς. Εἰ γάρ καί παραβάντες τήν ἐντολήν αὐτοῦ καί βιοῦν καί ἀποθνήσκουν κατακριθέντες εἰς τοσοῦτον πλῆθος οἱ ἄνθρωποι ἐγενόμεθα, ἐννόει **μοι** ὅσοι ἔμελλον εἶναι οἱ ἀπό κτίσεως κόσμου γεννηθέντες, εἰ **μή**

ἀπέθανον, ὅποιαν δέ ζωὴν καὶ διαγωγὴν ἔχειν ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ ἀφθαρτοὶ διατηρούμενοι καὶ ἀθάνατοι, ἀναμάρτητον δηλονότι καὶ ἄλυπον, ἀμέριμνόν τε καὶ ἄμοχθον διανύοντες βίον, ὅπως τε κατὰ προκοπὴν τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν εἰς τελειότεραν ἔμελλον ἀνάγεσθαι κατὰ καιρὸν δόξαν τε καὶ ἀλλοίωσιν, πλησιάζοντες τῷ Θεῷ καὶ τὰς πηγαζούσας αὐγαῖς τῆς θεότητος, τὴν μὲν ψυχὴν λαμπροτέραν ἐκάστου γίνεσθαι, τὸ δὲ αἰσθητὸν καὶ ὑλῶδες σῶμα εἰς ἄυλον καὶ πνευματικὸν ὑπὲρ αἴσθησιν πᾶσαν μεταποιεῖσθαι τε καὶ μεταβάλλεσθαι· ὁπόση δέ καὶ ἡ ἐκ τῆς μετ' ἀλλήλων διαγωγῆς (53) εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις ἡμῖν προσγίνεσθαι ἔμελλεν, ἄρρητος πάντως τῷ ὄντι καὶ λογισμοῖς ἀνεπίβατος.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ὡσπερ οὖν χώραν μίαν ἢ ἀγρὸν ἓνα, ἵνα τὰ αὐτὰ πάλιν εἴπω, οὕτω τὸν κόσμον ἅπαντα τῷ Ἀδάμ, ὡς εἴρηται, ἐχαρίσατο. Ταῦτα δὲ ἐν ταῖς ἔξ ἡμέραις συνετέλεσεν ὁ Θεός· καὶ ἄκουε τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο δηλοῦσης σαφέστατα. Μετὰ γάρ τὸ εἰπεῖν· “Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς καὶ εὐλόγησεν αὐτούς” καὶ τὰ λοιπὰ καθεξῆς, τότε ἐπήγαγεν οὕτως εἰπών· “Καὶ εἶδεν ὁ Θεός πάντα ὅσα ἐποίησεν καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη· καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε, καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεός ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ὁ Θεός ποιῆσαι”. Εἶτα βουλόμενος διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός καὶ πόθεν, ἀνακεφαλαιωσάμενος τὸν λόγον, οὕτω πως πάλιν φησὶν· “Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο”· καὶ μετ' ὀλίγα· “Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς”, ὅπερ χρή ἐννοεῖν οὕτως· ἐποίησε δὲ ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, “καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν”.

Τὸν οὖν τρόπον τῆς δημιουργίας δῆλον ποιήσας ἡμῖν, τότε καθάπερ ἄνθρωπος τις βασιλεύς ἢ ἄρχων καὶ πλούσιος τὴν ὑπ' αὐτοῦ δεσποζομένην χώραν καὶ γῆν οὔτε πόλιν πᾶσαν

περιτειχίσας μόνον ποιεῖ, οὔτε οἶκον ἕνα περιφράξας ὅλην ἀποτελεῖ, ἀλλά εἰς πολλά τὴν μίαν διαχωρίσας, τὴν μὲν σπόριμην εἶναι ἑᾶ, τὴν δέ εἰς ἀμπελῶνα ἀφορίζει, ἑτέραν χέρσον εἶναι ἀφίησιν, ἐν ἐνὶ δέ μέρει καὶ τόπῳ (54) τερπνῶ τε καὶ περικαλλεῖ τὰς κατασκηνώσεις ποιεῖται, ἔνθα καὶ παλάτια οἰκοδομεῖ καὶ οἴκους κατασκευάζει, λουτρά τε κτίζει καὶ παραδείσους φυτεύει καὶ παντοίας ἐκεῖσε ἀπολαύσεις ἐπινοεῖ καὶ φραγμὸν ἕξωθεν τούτων ἀπάντων περιτιθεῖ, κλεῖς τε καὶ πύλας ἀνοιγομένας καὶ κλειομένας ποιεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ φύλακας, εἰ καὶ μηδένα πτοεῖται, ἀποκαθιστᾶ, ὡς ἂν τό αὐτοῦ οἰκητήριον περιφανέστατον καὶ ἐνηλλαγμένον ἦ διὰ πάντων καὶ ἵνα τοῖς μὲν ἀγνώμοσι φίλοις καὶ πονηροῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς προσκεκρουκόσι τῶν ὑπὸ χειρὰ καὶ δούλων, εἴ ποτέ τινες τοιοῦτοι φανῶσιν, ἄβατος ἔσται, τοῖς δέ γνησίοις καὶ πιστοῖς φίλοις καὶ αὐτοῖς τοῖς εὐγνώμοσι δούλοις ἀκώλυτος ἢ πρὸς αὐτόν ὑπάρχη εἰσοδός τε καὶ ἕξοδος· οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεὸς τῷ πρωτοπλάστῳ ἐποίησε. Μετὰ γὰρ τό κτίσαι πάντα ἐξ οὐκ ὄντων καὶ αὐτόν πλάσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ καταπαῦσαι αὐτόν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν, τότε ἐφύτευσε τὸν παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, ὡσπερ τινὰ βασιλεία ἐν ἐνὶ μέρει τοῦ κόσμου τοῦτον φυτεύσας, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἐποίησε.

Διατί οὖν ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐποίησε τὸν παράδεισον μέλλοντα γενέσθαι, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραγωγὴν πάσης ἅμα τῆς κτίσεως κατὰ ἀνατολάς τοῦτον ἐφύτευσεν; Ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὡς προειδώς τὰ πάντα, τάξει καὶ καταστάσει εὐκόσμῳ τὴν κτίσιν ἐδημιούργησε καὶ τὰς μὲν ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτὰ αἰῶνων τῶν ὕστερον μελλόντων διελθεῖν ἔταξε, τὸν δέ παράδεισον ἐφύτευσε μετὰ ταῦτα, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντα σημαντικόν. Τίνος οὖν ἕνεκεν τὴν ἡμέραν, ἣτις ἐστὶν ἡ ὀγδόη, ταῖς προλαβούσαις ἑπτὰ οὐ συνῆψε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον; Ἐπειδήπερ τῷ κύκλῳ τούτων τῶν ἡμερῶν συναριθμεῖσθαι ταύτων οὐχ ἤρμοζεν, ἐν ᾧ πρώτη καὶ δευτέρα καθεξῆς (55) αἱ ἑπτὰ ἀνακυκλοῦσαι τὰς ἑβδομάδας ἀποτελοῦσι, πολλάς ἐν τούτῳ τὰς πρώτας καὶ τοσαύτας τὰς ἑβδόμους ἀπεργαζομένας ἡμέρας, ἀλλ' ἕξωθεν τούτων ἐκείνην εἶναι ἐχρῆν ὡς ἀρχὴν ἢ

τέλος μή ἔχουσιν. Οὐδέ γάρ νῦν μέν οὐκ ἔστι, μέλλει δέ γενέσθαι καί ἀρχήν λήψεσθαι· ἀλλά καί ἦν πρό τῶν αἰώνων καί ἔστι νῦν καί ἔσται εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἀρχήν δέ λαβεῖν λέγεται, ὅτε πάντως ἐλεύσεται καί ἡμῖν ἐσχάτως ἀποκαλυφθῆ ἀνέσπερος μία ἡμέρα καί ἀτελεύτητος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς γινομένη.

Ὅρα δέ ὅτι οὐδέ γέγραπται “Ἐποίησεν ὁ Θεός τόν παράδεισον”, οὐδέ ὅτι “Ἐἶπε· Γενηθήτω, καί ἐγένετο”, ἀλλ' ὅτι “ἐφύτευσεν αὐτόν καί ἐξανέτειλεν ἔτι ἐκ τῆς γῆς ὁ Θεός πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καί καλόν εἰς βρωσιν”, καρπούς παντοδαπεῖς καί ποικίλους ἔχον μήτε φθειρομένους κἄν ὅλως μήτε ἐκλείποντας, ἀλλά νεαρούς αἰεὶ καί μάλα δὴ τό ἡδῦνον ἔχοντα καί ἄφραστον τὴν ἡδονὴν τοῖς πρωτοπλάστοις καί τὴν τρυφήν ἐμποιοῦντας. Ἐπρεπε καί γάρ τοῖς ἀφθάρτοις αὐτῶν σώμασιν ἀφθαρτον καί τὴν τροφήν ἐπιχορηγεῖσθαι· ὅθεν καί ἄμοχθος ἦν αὐτῶν ἡ διαγωγή καί ἀκάματος ἡ ζωὴ, ἐν μέσῳ δηλονότι τοῦ παραδείσου, ὃν περιτειχίσας οἰονεῖ πως ὁ τούτου δημιουργός εἰσοδὸν ἔθετο αὐτοῖς δι' ἧς εἰσήσασαν καί ἐξήσαν.

β'. Περί τῆς παραβάσεως καί τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ. (55)

Τοιγαροῦν καί ἐπλάσθη σῶμα μέν ἔχων ὁ Ἀδάμ ἀφθαρτον, ὑλικόν μέντοιγε καί ὄλον οὐπω πνευματικόν, καί ὡς βασιλεύς ἀθάνατος ἐν ἀφθάρτῳ κόσμῳ, οὐ λέγω μόνῳ τῷ παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ ὑπ' οὐρανόν, κατέστη ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ καί νόμον αὐτοῖς δέδωκεν ἐντειλάμενος μή φαγεῖν ἐκ μόνου τοῦ ξύλου ἐκείνου, (56) καταφρονήσας δέ ἠπίστευσε τῷ πλαστοουργῷ καί δεσπότη οὕτως εἰπόντι αὐτῷ· “Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε“, πιστότερον τόν σκολιόν ἠγησάμενος ὄφιν οὕτως εἰπόντα· “Οὐχὶ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ἀλλ' ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε, ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν· καί ἔφαγεν ἀπ' αὐτοῦ”, εὐθύς ἐγυμνώθη τῆς ἀφθάρτου καταστολῆς καί δόξης καί τῆς φθορᾶς γυμνότητά ἐνεδύσατο. Ἰδὼν οὖν ἑαυτόν γυμνόν ὁ Ἀδάμ ἐκρύβη καί φύλλα συκῆς ῥάψας περιεζώσατο, τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ καλύψαι πειρώμενος. Ὅθεν καί τοῦ Θεοῦ

εἰπόντος αὐτῶ· “**Ἀδάμ**, ποῦ εἶ;”, “Τῆς φωνῆς σου“ φησὶν “ἤκουσα καὶ τὴν γύμνωσίν μου κατανοήσας, φοβηθεὶς ἐκρύβην”. Πρὸς μετάνοιαν δέ αὐτόν ἐκκαλούμενος ὁ Θεὸς φησι πρὸς αὐτόν· “Καὶ τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;”. Ἐπεὶ δέ εἰπεῖν ἐκεῖνος τό ἥμαρτον οὐκ ἠθέλησε, τὸναντίον μᾶλλον μὲν οὖν καὶ αἰτίαν προσῆψε τῶ πάντα καλὰ λίαν πεπονηκότι Θεῷ ἐν τῶ εἰπεῖν· “Ἡ γυνὴ ἣν δέδωκάς μοι, αὕτη ἔδωκέ μοι καὶ ἔφαγον”, κάκεινη πάλιν τῶ ὄφει τὴν αἰτίαν ἐπεγράψατο καὶ μετανοῆσαι καὶ προσπεσεῖν τῶ Δεσπότη ἢ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, τότε αὐτούς, ὥσπερ ἐκ παλατίων βασιλικῶν καὶ οἰκῶν πανευπρεπῶν, αὐτοῦ δὴ λέγω τοῦ παραδείσου, ἐξωθεῖ καὶ ἐκβάλλει, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ γῆ ὡς ἐξόριστοι διατελῶσι καὶ ὑπερόριοι.

“Καὶ εὐθύς ἔταξε τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τοῦ φυλάττειν τὴν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς “, οὐχ ὡς ἐν αὐτῶ μελλόντων πάλιν τῶ αἰσθητῶ τε καὶ ὑλικῶ παραδείσῳ μετὰ τὴν ἀνάκλησιν ἐπανάγεσθαι· οὐδέ γάρ διὰ τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν ἐτηρήθη, (57) οὐδέ τούτου χάριν οὐ κατηράσατο αὐτόν ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ τὸ τύπον αὐτόν ἐπέχειν τῆς μελλούσης ἀκαταλύτου ζωῆς καὶ εἰκόνα τυγχάνειν τῆς αἰδίου βασιλείας τῶν οὐρανῶν· εἰ γάρ μὴ τοῦτο ἦν, ἐκεῖνον ἔδει καταραθῆναι μᾶλλον, ὡς ἐν αὐτῶ καὶ τῆς παραβάσεως γενομένης. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ ποιεῖ, τὴν δέ λοιπὴν ἄπασαν γῆν, ἐπεὶ, ὡς ἔφαμεν, ἄφθαρτος ἦν καθὼς καὶ ὁ παράδεισος, πάντα αὐτομάτως προσφέρουσα, ἵν μὴ κάκειθεν ἐξερχόμενος ὁ Ἀδάμ ἄμοχθον ἔχη καὶ αὐθις βίον, κόπων καὶ ιδρώτων ἀπηλλαγμένον, προκατηράσατο αὐτὴν οὕτως εἰπών· “Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι καὶ φαγῆ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ τὸν τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἀφωρισμένον· ἐν ιδρώτι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἐπιστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση “.

Εἰκότως οὖν ἔδει τῶ εἰς φθοράν καὶ θάνατον κατενεχθέντι διὰ τῆς παραβάσεως ῥευστὴν καὶ φθαρτὴν ὡσαύτως γῆν

κατοικεῖν καί τοιαύτης ἀξίως μετέχειν τροφῆς. Ἐπειδή γάρ ἡ ἀφθονος τροφή, ἡ ἀφθαρτος καί ἀκάματος διαγωγή, εἰς λήθην τῶν παρὰ Θεοῦ γεγονότων ἀγαθῶν καί εἰς καταφρόνησιν αὐτόν τῆς δοθείσης ἡγάγεν ἐντολῆς, ἐν κόπῳ κατεδικάσθη δικαίως καί ἰδρῶτι τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καί οὕτω κατ' ὀλίγον ἐξ αὐτῆς ὡς ὑπὸ οἰκονόμου τινός κομίζεσθαι τὰς τροφάς. Εἶδες πῶς καταραθεῖσα ἡ γῆ πρότερον καί τῆς προτέρας αὐτομάτου βλαστήσεως στερηθεῖσα, οὕτως τὸν παραβάτην ἐδέξατο; Οὐ χάριν καί διατί; Ἴνα ἐργαζομένη μὲν παρ' αὐτοῦ ἐν ἰδρῶτι καί κόπῳ παρέχη τὰ ἐξ αὐτῆς συμμέτρως φυόμενα εἰς αὐτάρκη χρεῖαν αὐτῶ, μὴ ἐργαζομένη δέ μένη ἀκαρπος, ἀκάνθας καί τριβόλους μόνον προσφέρουσα. Τοιγαροῦν καί (58) ἐξελθόντα τοῦ παραδείσου αὐτόν πᾶσα ἡ κτίσις, ἡ ὑπὸ Θεοῦ παραχθεῖσα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, θεασαμένη, οὐκέτι ὑποταγῆναι τῷ παραβάντι ἐβούλετο· ὁ ἥλιος λάμψαι οὐκ ἠθέλεν, ἡ σελήνη φᾶναι οὐκ ἔφερε, τὰ ἄστρα ὀφθῆναι τούτῳ οὐχ εἶλοντο, αἱ πηγαὶ βρῦειν οὐκ ἔμελλον· οὐκ ἐβούλοντο ῥέειν οἱ ποταμοί, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμελέτα ὁ ἀήρ συσταλῆναι καί μὴ δοῦναι τῷ προσκεκρουκότι ἀναπνοήν· τὰ θηρία καί πάντα τὰ ζῶα τῆς γῆς, γυμνωθέντα τοῦτον τῆς πρώην θεασάμενα δόξης, καταφρονήσαντα αὐτοῦ, ἐτραχύνθησαν ἅπαντα εὐθύς κατ' αὐτοῦ· ὁ οὐρανός καταπεσεῖν δικαίως ἐπ' αὐτόν οἶονεῖ πως κεκίνητο καί ἡ γῆ ἐπὶ τοῦ νώτου φέρειν τοῦτον οὐκ ἔστεγε.

Τί οὖν; Ὁ δημιουργήσας τὰ πάντα καί πλάσας τοῦτον Θεός, παραβῆναι μέλλοντα πρό καταβολῆς κόσμου γινώσκων τὴν ἐντολήν τὸν Ἀδάμ καί τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ζωὴν καί ἀνάπλασιν διὰ τῆς ἐνσάρκου γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ προορίσας, τί ποιεῖ; Συγκρατεῖ πάντα τῇ οἰκείᾳ δυνάμει καί εὐσπλαγχνίᾳ καί ἀγαθότητι, ἀναστέλλει τὴν ὀρμὴν τῶν κτισμάτων ἀπάντων, εὐθύς καί τούτῳ τὰ πάντα ὡσαύτως καθυποτάττει, ἵνα τῷ δι' οὗ γέγονεν ἀνθρώπῳ δυλεύσασα, φθαρτῶ φθαρτὴ γεγονυῖα, ὅτε πάλιν ἐκεῖνος ἀνακαινισθῆ καί πνευματικός, ἀφθαρτος καί ἀθάνατος γένηται, τότε καί αὐτὴν ἐλευθερωθεῖσα τῆς δουλείας ἡ κτίσις ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ προσκεκρουκότι ὑποταγεῖσα καί αὐτῶ ἐκδουλεύσασα συνανακαινισθῆ αὐτῶ καί ἀφθαρτωθῆ καί

πνευματική ὅλη γένηται· τοῦτο γάρ πρό καταβολῆς κόσμου ὁ πολυεύσπλαχνος Θεός καί Κύριος προωρίσατο.

Ἀλλά τούτων οὕτω σοφῶς ἐκ Θεοῦ γεγονότων, τοῦ παραδείσου ἐκβληθεῖς ὁ Ἀδάμ ἐτέκνωσεν, ἐβίωσε καί ἀπέθανεν· οὕτω δέ ὁμοίως καί οἱ ἐξ αὐτοῦ. Τοίνυν καί νεαράν τήν μνήμην ἔχοντες οἱ τότε ἄνθρωποι τῆς ἐκπτώσεως, **(59)** ὑπό τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὕας ταύτην ἐκδιδασκόμενοι, ἐσέβοντο τόν Θεόν καί ὡς δεσπότην ἐτίμων αὐτόν. Διά δὴ τοῦτο καί ὁ Ἄβελ σὺν τῷ Κάϊν θυσίας ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς αὐτῷ προσέφερον· ὅθεν καί ἐπὶ μὲν τοῦ Ἄβελ τῇ προσφορᾷ καί θυσία προσεσηκέναι τόν Θεόν γέγραπται, ἐπὶ δέ τοῦ Κάϊν οὐκέτι· καί τοῦτο γνόντα τόν Κάϊν λυπηθῆναι λέγεται ἕως θανάτου καί ἐντεῦθεν πρὸς φθόνον καί φόνον τοῦ ἀδελφοῦ προχωρῆσαι. Ἄλλ' Ἐνώχ μὲν μετὰ ταῦτα εὐαρεστήσας Θεῷ ὑπ' αὐτοῦ μετετέθη, Ἡλίας δέ ἐν ἄρματι ἀνελήφθη πυρός, τοῦ Θεοῦ δεικνύντος ἐκ τούτων ὅτι, εἰ μετὰ τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τοῦ Ἀδάμ καί τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν, εἰ μετὰ τό ἐξόριστον αὐτόν παρ' αὐτοῦ γενέσθαι τούς εὐαρεστήσαντας αὐτοῦ υἱούς οὕτως τῇ μεταθέσει καί μακροζωΐα ἐτίμησε καί τῆς φθορᾶς, ἥτοι τῆς εἰς γῆν ἀποστροφῆς καί τῆς ἐν τῷ ἄδη καταβάσεως, αὐτούς ἠλευθέρωσεν ὕστερον τεθνήξασθαι ἢ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀλλαγῆσασθαι μέλλοντας, πόσης ἂν αὐτόν ἐκείνον, εἰ μὴ παρέβη τὴν ἐντολήν, ἢ καί μετὰ τό παραβῆναι εἰ μετενόησε, δόξης καί τιμῆς καί συμπαθείας ἠξίωσεν ἔνδον ἑάσας εἶναι τοῦ παραδείσου αὐτόν;

Οὕτως οὖν ἐπὶ χρόνους τὰ περί Θεοῦ κατὰ διαδοχὴν διδασκόμενοι ὑπ' ἀλλήλων τόν ποιητὴν αὐτῶν οἱ παλαιοὶ ἐπεγίνωσκον. Ὑστερον δέ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐκ νεότητος ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκδεδωκότων, εἰς λήθην καί ἄγνοιαν τοῦ πεποιηκότος αὐτούς Θεοῦ κατηνέχθησαν καί οὐ μόνον εἰδῶλα καί δαίμονας ὡς θεούς ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ καί αὐτὴν τὴν κτίσιν τὴν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς θεοποιήσαντες, ταύτην ἐλάτρευσαν, εἰς πᾶσάν τε ἀσέλγειαν **(60)** καί ἀκάθαρτον πρᾶξιν ἑαυτούς ἐκδεδώκασιν καταμιάναντες τὴν γῆν, τόν ἀέρα, τόν οὐρανόν καί τὰ ὑπ' αὐτόν ἅπαντα ταῖς πράξεσι ταῖς

ἀτόποις αὐτῶν. Οὐδέν γάρ ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων οὕτω
μιαίνει καί ἀκάθαρτον τό καθαρὸν ἔργον ἀπεργάζεται τοῦ
Θεοῦ, ὡς τό θεοποιηθῆναι αὐτό τοῦτο καί λατρευθῆναι ἴσα καί
θεῶ παρὰ τόν πεποικῶτα καί κτίσαντα. Τοιγαροῦν καί πᾶσα ἡ
κτίσις παρὰ τῶν ἀνθρώπων θεοποιηθεῖσα καί προσκυνηθεῖσα
κατερρυπώθη καί εἰς τελείαν κατήχθη φθοράν· ὅτε δέ ὁ
κολοφὼν ἐπληρώθη τῆς ἄγαν κακίας καί εἰς ἀπειθειαν
ἅπαντες συνεκλείσθησαν, κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον, τότε
κατῆλθεν ἐπὶ γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καί Θεὸς ἀναπλάσαι τόν
συντριβέντα, ζωοποιῆσαι τόν τεθνατωμένον καί τό ἑαυτοῦ
πλάσμα ἐκ τῆς πλάνης ἀνακαλέσασθαι.

Ἀλλά προσέχετε, παρακαλῶ, τῇ ἀκριβείᾳ τοῦ λόγου· ἔσται
γάρ ἡμῖν τε ὠφέλιμος ὁ λόγος καί ταῖς μετέπειτα γενεαῖς.
Χρεῶν δέ ἐξ εἰκόνος τινός τήν τοῦ Λόγου σάρκωσιν καί τήν ἐκ
τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀπόρρητον γέννησιν αὐτοῦ θεωρῆσαι
καί γνῶναι καλῶς τό τῆς οἰκονομίας ἐκεῖθεν μυστήριον τό
ἀποκεκρυμμένον πρό τῶν αἰῶνων εἰς σωτηρίαν τοῦ γένους
ἡμῶν.

γ'. Περί τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως καί κατὰ τίνα τρόπον δι'
ἡμᾶς ἐσαρκώθη. (60)

Καθάπερ οὖν ἐν τῇ πλάσει πάλαι τῆς προμήτορος Εὐας τήν
τοῦ Ἀδάμ πλευράν ἐψυχωμένην ἔλαβεν ὁ Θεός καί εἰς γυναῖκα
ταύτην ἀνωκοδόμησε – διά τοῦτο γάρ οὐδέ ἐνεφύσησεν εἰς
αὐτήν ὡς εἰς τόν Ἀδάμ πνοήν ζωῆς, ἀλλά τό μέρος, ὃ ἐκ τῆς
σαρκός αὐτοῦ εἴληφεν, εἰς σῶμα γυναικός ὀλόκληρον
ἀπετέλεσε· καί τήν ἀπαρχήν τοῦ πνεύματος, ἣν σύν τῇ
ἐμψυχωμένη σαρκί εἴληφεν, (61) εἰς ψυχὴν ζῶσαν τελείαν
πεποίηκε, τὰ ἀμφοτέρω ἀνθρωπον ἐργασάμενος ἅμα - , τόν
αὐτόν δὴ τρόπον καί ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου
Μαρίας ἐψυχωμένην σάρκα λαβὼν ζύμην οἰονεῖ καί μικράν
ἀπαρχήν ἐκ τοῦ φυράματος τῆς φύσεως ἡμῶν, ἧτοι ἐκ τῆς
ψυχῆς ὁμοῦ καί τοῦ σώματος, ὁ πλαστοουργός καί κτίστης Θεός
ἦνωσε τῇ ἑαυτοῦ ἀκαταλήπτω καί ἀπροσίτῳ θεότητι, μᾶλλον
δέ τῇ ἡμετέρῳ οὐσίᾳ ὅλην τῆς θεότητος αὐτοῦ τήν ὑπόστασιν

ένώσας οὐσιωδῶς, ἀμίκτως τε μίξας αὐτήν ἐκείνη, τήν ἀνθρωπίνην τῆ ἑαυτοῦ, ὠκοδόμησε ταύτην εἰς ναόν ἅγιον ἑαυτῷ καί ἀναλλιώτως καί ἀτρέπτως αὐτός ὁ τοῦ Ἀδάμ ποιητής τέλειος ἐγένετο ἄνθρωπος.

Ὡσπερ γάρ ἐκ τῆς ἐκείνου πλευρᾶς τήν γυναῖκα ἐποίησε, καθά πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὕτως ἐκ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καί θεοτόκου σάρκα δανεισάμενος καί ἀναλαβὼν ἄνευ σπορᾶς ὁμοίως ἐγεννήθη τῷ πρωτοπλάστῳ, ἵνα καθάπερ ἐκείνος διὰ τῆς παραβάσεως ἀρχῆ τῆς ἐν φθορᾷ καί θανάτῳ γενέσεως ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτως ὁ Χριστός καί Θεός διὰ τῆς ἐκπληρώσεως ἀπάσης δικαιοσύνης ἀπαρχῆ τῆς ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀναπλάσεως καί ἀθανασίας ἡμῶν γένηται. Τοῦτο γάρ βούλεται καί Παῦλος οὕτω λέγων ὁ θεῖος· “Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ· οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί· καί οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι”. Καί πάλιν· “Ἀπαρχῆ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”. Ἐπειδὴ γάρ ψυχῇ καί σώματι τέλειος ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος ὁμοῖος ἡμῶν κατὰ πάντα πλήν ἁμαρτίας, διὰ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως μεταδιδούς ἡμῖν ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος, συγγενεῖς καί ἡμᾶς αὐτοῦ κατὰ τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν καί οὐσίαν ἐργάζεται. Καί ὅρα μοι τοῦ μυστηρίου τό καινόν καί παράδοξον. Ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος ἦν κατὰ (62) φύσιν οὐκ εἶχε σάρκα καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὅπερ οὐκ ἦν· μεταδίδωσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν τῆς αὐτοῦ θεότητος, ἦν οὐδεὶς οὐδέπω ἀγγέλων ἢ ἀνθρώπων ἐκτήσατο, καί γίνονται θεοί, ὅπερ οὐκ ἦσαν, θέσει καί χάριτι· οὕτω γάρ χαρίζεται αὐτοῖς ἐξουσίαν τοῦ υἱοῦ Θεοῦ γίνεσθαι, διό καί ἐγένοντο καί αἰεὶ ὡσαύτως γίνονται καί οὐδέποτε τοῦ μή γίνεσθαι λήξουσι. Καί ἄκουε Παύλου τοῦτο παραινούντος τοῦ θεοῦ· “Καί καθὼς ἐφορέσαμεν τήν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καί τήν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανοῦ”. Καί ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἐχέσθω δέ καί αὐθις τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

Ἐπειδὴ γάρ διὰ τῆς σωματικῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ ἐπὶ πάντων Θεός τοῦ ἀναπλάσαι καί ἀνακαινίσει τόν ἄνθρωπον ἐλήλυθεν ἐπὶ γῆς καί τήν δι’ αὐτόν καταραθεῖσαν ἅπασαν κτίσιν ἐπευλογῆσαι, ἄκουε νουνεχῶς! Πρῶτον μὲν τήν ψυχὴν

ἦν ἀνέλαβεν ἐζώωσε καί ἀφθαρτώσας ἐθεοποίησε, τό δέ ἄχραντον αὐτοῦ καί θεῖον σῶμα, εἰ καί ἐθέωσεν, ἀλλ' ἔτι φθαρτόν αὐτό καί ὑλικόν περιέφερε. Τό γάρ ἐσθίον καί πῖνον, τό κοπιούν καί ἰδρωῶν φέρον, τό δεσμούμενον καί τυπτόμενον, ἐπί σταυροῦ τε ἀναρτώμενον καί καθηλούμενον, φθαρτόν ἐστι δηλονότι καί ὑλικόν· ταῦτα γάρ ἅπαντα φθαροῦ σώματος ἰδιώματα καθεστήκασιν, ὅθεν καί ἀπέθανεν καί ἐν μνημείῳ κατετέθη νεκρός. Μετά δέ τό ἀναστῆναι ἀφθαρτον, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν, θεῖον πάντη καί ἄϋλον, συνανέστησεν· ἐνθεν τοι οὐδέ τάς σφραγίδας τοῦ μνήματος ἔλυσεν ἐξελθών, ἀλλά καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀκωλύτως εἰσῆρχετο καί ἐξήρχετο. Διατί δέ οὐκ εὐθύς σὺν τῇ ψυχῇ καί τό σῶμα ὅπερ ἀνέλαβε πνευματικόν καί ἀφθαρτον ἀπειργάσατο; Ἐπειδή φαγών καί ὁ Ἀδάμ ἐκ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεός μὴ φαγεῖν, εὐθύς μὲν τὸν τῆς ψυχῆς παραβάς ἀπέθανε θάνατον, τὸν δέ τοῦ σώματος **(63)** μετὰ πολλοὺς ὕστερον ἐνιαυτούς, καί διὰ τοῦτο τὴν τό ἐπιτίμιον δεξαμένην ψυχὴν τῆς τοῦ θανάτου τιμωρίας πρῶτον ἀνέστησέ τε καί ἐζώωσε καί ἐθέωσεν, εἶθ' οὕτως τό σῶμα, κατὰ τὴν πάλαι ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν ἀποστρέφειν διὰ τοῦ θανάτου εἰς γῆν, τὴν ἀφθαρσίαν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀπολαβεῖν ὠκονόμησεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλά κατελθὼν ἐν τῷ ἄδη, τῶν μὲν ἐκεῖσε κατεχομένων ἁγίων τάς ψυχὰς τῶν αἰωνίων ἐλευθερώσας δεσμῶν ἐξανέστησε καί εἰς τόπον ἀναπαύσεως καί φωτός ἀνεσπέρου κατέταξε, τά δέ σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ' εἶασεν αὐτά ἐν σοροῖς μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Τό γοῦν μυστήριον τοῦτο οὐ μόνον τῷ ῥηθέντι τρόπῳ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς Χριστοῦ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλά καί ἐφ' ἐνὶ ἑκάστῳ τῶν πάλαι ἁγίων ἐγένετο καί μέχρι τοῦ νῦν αἰεὶ γίνεται. Λαμβάνοντες γάρ τό τοῦ Δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ Πνεῦμα, συμμέτοχοι αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς οὐσίας γινόμεθα· ἐσθίοντες δέ τὴν παναμώμητον αὐτοῦ σάρκα, τά θεῖα λέγω μυστήρια, σύσσωμοι αὐτοῦ καί συγγενεῖς ἐν ἀληθείᾳ ὀλοκλήρως γινόμεθα, καθὼς καί αὐτός ὁ θεῖος Παῦλος φησιν ὅτι “ὅσοῦν ἐσμεν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ καί σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ “ καί πάλιν, ὅτι “ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τῆς θεότητος,

ἡμεῖς, δηλονότι πάντες, ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος”. Τοῦτο δὲ γινόμενοι, ὅμοιοι αὐτῷ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ καὶ Δεσπότη ἡμῶν κατὰ χάριν γινόμεθα, ἀνακαινιζόμενοι καὶ ἀνανεούμενοι τὴν ψυχὴν, ἀφθαρτοποιούμενοί τε καὶ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντες ἐξανιστάμενοι, αὐτόν δηλαδή τόν ὅμοιον ἡμῖν γενέσθαι καταξιώσαντα βλέποντες καὶ βλεπόμενοι ὑπ’ αὐτοῦ οἱ ἀξιωθέντες ὅμοιοι γενέσθαι αὐτῷ, ὡς εἴ τις ἀπό μακρόθεν πρόσωπον φίλου αὐτοῦ καθορᾷ καὶ διαλέγεται αὐτῷ καὶ προσομιλεῖ καὶ φωνῆς ἀκούει αὐτοῦ.

(64) Οὕτω τοιγαροῦν οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι, οἱ πάλαι τε καὶ νῦν πνευματικῶς βλέποντες, οὐ σχῆμα ἢ εἶδος ἢ ἐκτύπωμα βλέπουσιν, ἀλλὰ φῶς ἀσχημάτιστον, ὡς καὶ αὐτοὶ φῶς ἐκ τοῦ φωτός Πνεύματος χρηματίζοντες. Τοιοῦτος δὲ ἕκαστος τῶν ἁγίων γινόμενος, οὐχὶ καὶ τό σῶμα αὐτοῦ εὐθύς ἀφθαρτον καὶ πνευματικόν γίνεται, ἀλλὰ καθάπερ σίδηρος ὑπὸ τοῦ πυρός ἐκπυρούμενος τῆς λαμπρότητος μὲν αὐτοῦ μεταλαμβάνει καὶ τὴν μελανίαν εὐθύς ἀποβάλλεται, χωριζόμενος δὲ πάλιν τοῦ πυρός ψυχρός καὶ μέλας καθορᾷται καὶ γίνεται, οὕτω δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων ὑπὸ τῆς ἐνωθείσης τῆ ψυχῆ αὐτῶν χάριτος, ἦτοι τοῦ θείου πυρός μεταλαμβάνοντα, ἁγιάζονται καὶ ἐκπυρούμενα διαυγῆ καὶ αὐτὰ γίνονται καὶ πολὺ τῶν ἄλλων σωμάτων διαφορώτερα καὶ τιμιώτερα ἀποκαθίστανται. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ψυχὴ ἐξέληται καὶ τοῦ σώματος χωρισθῆ, εὐθύς καὶ αὐτὰ τῆ φθορᾷ παραδίδονται καὶ ἐκ τοῦ κατὰ μικρόν διαλύονται· τὰ δὲ καὶ ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διαμένουσι, μήτε ἀφθαρτα μένοντα παντελῶς, μήτε πάλιν τελείως φθειρόμενα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς φθορᾷς τὰ γνωρίσματα ἐν ἑαυτοῖς διασώζουσιν, εἰς τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν ἀφθαρτωθῆναι τελείως καὶ καὶ ἀνακαινισθῆναι τηρούμενα.

Τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ διὰ τι; Ὅτι οὐκ ἔπρεπε πρό τῆς τῶν κτισμάτων ἀνακαινίσεως τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσεσθαι καὶ ἀφθαρτωθήσεσθαι σώματα, ἀλλ’ ὥσπερ αὕτη παρήχθη πρῶτον ἀφθαρτος, ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος, ὕστερον, οὕτω πάλιν πρῶτον τὴν κτίσιν ἀπὸ τῆς φθορᾷς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν χρή μεταποιηθῆναι, εἴτ’ οὖν ἀλλαγῆναι, καὶ οὕτω σὺν αὐτῇ καὶ ἅμα αὐτῇ καὶ τὰ φθαρέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων

ἀνακαινισθῆναι, ἵνα καί αὖθις πνευματικός καί ἀθάνατος ὁ ἄνθρωπος γεγωνός ἐν ἀφθάρτῳ χωρίῳ καί αἰδίῳ καί πνευματικῷ κατοικῇ. Καί ὅτι τοῦτό ἐστὶν ἀληθές, ἄκουε Πέτρου λέγοντος τοῦ ἀποστόλου· “Ἦξει δέ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ἣ οὐρανοὶ πυρούμενοι **(65)** λυθήσονται καί στιχεῖα καυσούμενα τήκεται”, οὐχ ὡς ἀπολλυμένων τούτων, ἀλλ’ ὡς ἀναχωνευομένων δηλονότι καί ἀναστοιχειομένων εἰς κρείττονά τε καί αἰδῖον λῆξιν. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν ῥημάτων τοῦ ἀποστόλου, δι’ ὧν ἐπιφέρει λέγων· “Καινοὺς δέ οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν”. Κατὰ ποῖον καί τίνος ἐπάγγελμα; Κατὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ πάντως καί Θεοῦ ἡμῶν εἰπόντος· Ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν”. Παρέλευσιν τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἐναλλαγὴν αὐτοῦ εἰρηκῶς, κἄν γάρ ὁ οὐρανός, φησὶν, ἀλλαγῆσεται, ἀλλ’ οἱ ἐμοὶ λόγοι τὸ ἀναλλοίωτον καί πάγιον ἔξουσι. Τοῦτο γάρ καί ὁ προφήτης Δαυὶδ προανακέκραγε οὕτως εἰπών· “Καί ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς καί ἀλλαγῆσονται· σύ δέ ὁ αὐτός εἶ καί τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι”. Τί τοίνυν τῶν λόγων τούτων σαφέστερον γένοιτ’ ἄν;

Ἀλλὰ σκοπήσωμεν πῶς ἡ κτίσις ἀνακαινισθήσεται καί εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθήσεται κάλλος.

δ'. Πῶς αὖθις ἡ κτίσις μέλλει πᾶσα ἀνακαινισθῆναι καί γενέσθαι καινοὺς οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. **(65)**

Καινοὺς τοιγαροῦν οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν ἐπαγγειλαμένου αὐτοῦ, οὐδεὶς ἀντερεῖ τῶν πιστῶν· οὐδέ μὴν ἄρα τῷ Κυρίῳ ταῦτα λέγοντι ἀπιστήσῃ. Καθάπερ γάρ τὰ ἡμέτερα λυόμενα σώματα οὐκ εἰς τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς εἶναι χωρεῖ, ἀλλὰ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινίζεται, οὕτω δὲ καί ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ καί τὰ ἐν αὐτῇ πάντα, ἡγουν πᾶσα ἡ κτίσις, ἀνακαινισθήσεται καί ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς καί· καί συμμεθέξει τὰ στοιχεῖα ταῦτα μεθ’ ἡμῶν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος καί **(66)** ὄν τρόπον

ἅπαντας ἡμᾶς τό πῦρ δοκιμάσει, κατά τόν θεῖον ἀπόστολον, οὕτως καί ἡ κτίσις πᾶσα διά πυρός ἀνακαινισθήσεται. Καί τοῦτο, δι' ὧν ὁ ἀπόστολος Πέτρος γράφει, μαθεῖν ἔστιν· “Ἦξει γάρ, φησί, ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ἧ οὐρανοὶ ῥοιζηδόν παρελεύσονται, στοιχεῖα δέ καυσούμενα λυθήσονται καί γῆ καί τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται”. Ὁρᾷς πῶς διά πυρός λέγει τά πάντα ἀναχωνευθήσεσθαι καί ἀλλοιωθήσεσθαι; Διό καί ἐπιφέρων φησί· “Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταπούς δεῖ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καί εὐσεβείαις; “ Λυθήσονται δέ ἄρα πῶς; Ὡσπερ σκεῦος χαλκοῦν πεπαλαιωμένον, ῥυπωθέν καί ἀχρειωθέν ὑπό ἰοῦ, τῷ πυρὶ παραδίδεται ὑπό τοῦ τεχνίτου καί οὕτως ἀναχωνευόμενον καινόν ὑπ' αὐτοῦ πάλιν κατασκευάζεται, τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κτίσις, ἐπεὶ ἐπαλαιώθη καί ὑπό τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐρρυπώθη, ὑπό τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὄλων διά πυρός λυθήσεται, εἴτ' οὖν ἀναχωνευθήσεται καί ἀναστοιχειωθήσεται καί λαμπρά καί καινότερα ἀσυγκρίτως τῆς νυνὶ ὀρωμένης γενήσεται.

Οὕτως δέ περὶ τούτων τοῦ ἀποστόλου γράψαντος Πέτρου, μετ' ὀλίγα πάλιν φησί· “Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ καί τήν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἠγεῖσθε, καθὼς καί ὁ ἀγαπητός ἡμῶν ἀδελφός Παῦλος κατά τήν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καί ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς ἔστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἁμαθεῖς καί ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν ὡς καί τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τήν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν”. Τοῦτο δέ οὐχ οἱ τότε μόνον, ἀλλά καί νῦν οἱ πλεῖστοι ἢ καί οἱ πάντες σχεδόν εἰπεῖν πάσχομεν ἐξ ἀγνοίας, πάντα συγχέοντες, πάντα τά τῆς θείας Γραφῆς πρὸς τήν ἀπώλειαν ἡμῶν στρεβλοῦντες ἤγουν παρερμηνεύοντες, συνηγόρους οἰονεῖ (67) τῶν ἰδίων παθῶν καί ἐπιθυμιῶν καί τῆς ἀπωλείας ἡμῶν σπουδάζοντες ἔχειν καί ποιεῖν τὰς θείας Γραφὰς.

Ἄλλ' ἴδωμεν τί καί Παῦλος ὁ θεῖός φησι περὶ τῆς κτίσεως καί τοῦ ταύτης ἀνακαινισμοῦ· εἰπὼν τοίνυν· “Λογίζομαι ὅτι οὐκ ἄξια τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τήν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς”, ἐπήγαγεν· “Ἡ γάρ ἀποκαταδοκία

τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται”. Ἀποκαραδοκίαν τὴν προσδοκίαν, τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν φησὶν, ἀποκάλυψιν δὲ τὴν ἐν τῇ ἀναστάσει φανέρωσιν· ἐν ταύτῃ γὰρ διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ παρουσίας φανερωθῆναι δεῖ τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ φανῆναι τὸ κάλλος αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ὅλους οἰοί εἰσι, καθὼς γέγραπται: “Τότε λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”, οἱ τοῦ δικαίου Θεοῦ υἱοὶ δηλονότι. Ἴνα δὲ μὴ ὑπολάβῃς ἕτερον τινὰ κτίσιν τὸν θεῖον λέγειν ἀπόστολον, ἐπιφέρων φησί: “Τῇ γὰρ ματαιότητι ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ’ ἐλπίδι”.

Ὅρας ὅπως οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ἔφθην εἰπὼν ὅτι οὐκέτι δουλεῦσαι τῷ παραβάντι Ἀδάμ ἢ κτίσις ἐβούλετο, τοῦτον ἰδοῦσα ἐκπεπτωκότα τῆς θείας δόξης ὡς προσκεκρουκότα Θεῷ τῷ αὐτοῦ ποιητῇ; Διὰ δὲ τοῦτο, πρὸ καταβολῆς κόσμου τὴν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ σωτηρίαν ὁ Θεὸς προορίσας, ὑπέταξεν αὐτῷ τὴν κτίσιν, καταρασάμενος ταύτην ἵνα, φθαρτῶ γενομένῳ τῷ δι’ ὃν παρήχθη ἄνθρωπῳ, φθαρτὴ καὶ αὐτὴ γένηται, ὡς ἂν φθαρτὴν αὐτῷ τὴν τροφήν ἐτησίως παρέχῃ· ὅποταν δὲ ἀνακαινίσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ πνευματικὸν αὐτὸν ἀπεργάσῃται, τῆνικαῦτα καὶ αὐτὴν ὅλην τὴν κτίσιν, φημί, σὺν αὐτῷ ἀλλιώσει καὶ αἰῶδιον ταύτην ἀποτελέσει· τοῦτο γὰρ δι’ ὧν εἶπεν ἐδήλωσεν· (68) “Τῇ γὰρ ματαιότητι, φησὶν, ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ’ ἐλπίδι”. Οἷον, οὐκ ἀφ’ ἑαυτῆς, φησί, τῇ ἀνθρωπότητι ὑπετάγη, οὐχ ἔκουσα εἰς φθορὰν μετήχθη καὶ φθαρτοὺς προφέρει καρπούς καὶ βλαστάνει ἀκάνθας ὁμοῦ καὶ τριβόλους, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ πειθαρχοῦσα προστάξει τοῦ ἐπ’ ἐλπίδι πάλιν ἀνακαινίσεως ταῦτα διορισμένου. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι σαφέστερον βουληθεὶς ἔφη: “Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ”.

Εἶδες πῶς οὐκ ἀπεικός εἶπομεν ὅτι καὶ ἡ κτίσις αὕτη ἄφθαρτος πᾶσα τὸ κατ’ ἀρχάς καὶ εἰς παραδείσου τάξιν παρήχθη παρὰ Θεοῦ, καταραθεῖσα δὲ εἰς φθορὰν καὶ δουλείαν μετήχθη, τῇ ματαιότητι τῶν ἀνθρώπων ὑποταγεῖσα. Ὅρα δὲ καὶ οἷα ἔσται ἡ ἐσχάτη λαμπρότης αὐτῆς.

ε'. Ὅποια ἔσται καί ἡ ἐσχάτη λαμπρότης τῆς κτίσεως.

Τοιγαροῦν καί ἀνακαινιζομένη, οὐχί οἷα ἐξ ἀρχῆς παρήχθη τοιαύτη καί αὐθις γενήσεται. Μὴ γένοιτο! Ἀλλά, καθάπερ σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ὡς τό λόγιον, καί ἐγείρεται σῶμα οὐχ οἷον τό τοῦ πρωτοπλάστου πρό τῆς παραβάσεως ἦν, ὑλικόν δηλαδή καί αἰσθητόν καί τρεπτόν, δεόμενον τροφῆς αἰσθητῆς, ἀλλά ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ὅλον καί ἄτρεπτον, οἷον τό τοῦ Δεσπότη ἡμῶν καί Θεοῦ μετὰ τήν ἀνάστασιν ἦν, τοῦ δευτέρου Ἀδάμ δηλονότι καί πρωτοτόκου ἡμῶν γενομένου ἐκ τῶν νεκρῶν, κατά πολύ διαφέρον ἐκείνου, τόν αὐτόν δὴ τρόπον καί ἡ κτίσις ἅπασα θείῳ γενήσεται νεύματι οὐχ οἷα παρήχθη, ὑλική τε καί αἰσθητή, ἀλλ' εἰς ἄϋλον καί πνευματικόν ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ μεταποιηθήσεται οἰκηκῆριον. Ἄλλως τε δέ καί καθὼς ὁ θεῖος Παῦλος φησιν ὅτι **(69)** “πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δέ ἀλλαγησόμεθα ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ” οὕτω καί ἡ κτίσις ὑπὸ τοῦ θείου φλεχθεῖσα πυρός ἀλλοιωθήσεται, ὡς ἂν καί τό προφητικόν πληρωθήσεται λόγιον τό οὕτω φάσκον· “Δίκαιοι δέ κληρονομήσουσι γῆν”, οὐκ αἰσθητὴν πάντως, - πῶς γάρ, οἱ πνευματικοὶ χρηματίζοντες; - ἀλλά πνευματικὴν πᾶσαν καί ἄϋλον, ἵνα οἱ ἀσώματα κεκτημένοι τὰ σώματα καί ὑπὲρ αἴσθησιν ἐν αἰσθήσει γενόμενοι, καί ἀπερίγραπτοι ἐν ἀπεριγράπτοις ὄντες οἱ περιγραπτοί, ἄξιον ἔχωσι τῆς ἑαυτῶν δόξης κατοικητήριον.

Τοιγαροῦν καί νόει μοι ἄρτι κόσμον πνευματικόν καί ὑπὲρ τὴν ἡμῶν αἴσθησιν πέλοντα. Τό οὖν ὑπὲρ αἴσθησιν ὄν καί πνευματικόν χρηματίσαν ἄληπτόν ἐστι πάντως τό καθ' ἡμᾶς καί ἀόρατον· τό δέ μήτε ὀρώμενον, μήτε ὅλως κρατούμενον, πῶς κἂν ὅλως ἔσται περιοριστόν παρ' ἡμῖν, ἢ τίς εὖ φρονῶν τοῦτο εἶποιεν; Οὐδεὶς οὐδαμῶς. Τοιοῦτος τοίνυν ἐστὶν ἡμῖν καί ὁ περὶ τῶν ἀγγέλων λόγος. Καί γάρ καί αὐτοὶ οἰονεῖ σωματοὶ πῶς εἰσι καί περιγραπτοὶ τῇ ἀϋλῳ καί ἀσωμάτῳ φύσει συγκρινόμενοι τῆς θεότητος, καθὼς γέγραπται· “σώματα ἐπουράνια καί σώματα ἐπίγεια”, ὑλικά μὲν ταῦτα, ἄϋλα δέ τὰ

ὑπὲρ ἡμᾶς· καὶ ἀλλαχοῦ· “Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρός φλόγα”. Ἐπεὶ οὖν λειτουργικά εἰσι πνεύματα καὶ οἱ νόες οἱ ἐπουράνιοι εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, ὡς δοκεῖ τῇ ἀληθείᾳ καὶ Παύλῳ τῷ **μυσταγωγῷ** τῶν τοιούτων, ὅτε πάντως ἄγγελος θεῖος ἄνωθεν καταπεμφθῆ ἐκ Θεοῦ τῷ θείῳ λειτουργήσων **προστάγματι** ἐπὶ τῆς γῆς, τὰς **μέν** οὐρανίους χοροστασίας καταλιμπάνει, πρὸς δὲ τὰ ἐγκόσμια καὶ ἡμᾶς ὁμολογουμένως γίνεται. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως δοκεῖ τῇ καταλήψει τῆς ἀληθείας, περιγραπτὸς ἐν τούτῳ ὢν δείκνυται καὶ περιοριστός· **(70)** πρὸς γὰρ ἐκείνην τὴν θεῖαν καὶ ἄκτιστον φύσιν, τὴν ἀσώματον πάντη καὶ ἀπερίγραπτον, κτιστοὶ καὶ περιγραπτοὶ πέλουσι, πρὸς δὲ τὴν ἡμετέραν καὶ πάντη ἀσώματοι, ἄληπτοι καὶ ἀόρατοι.

Τοιοῦτος καὶ ὁ περὶ ψυχῆς ἡμῖν λόγος. Θεῷ γὰρ τῷ φύσει ἀσωμάτῳ καὶ ἀγγέλοις συγκρινομένη, σωματὴ πως οἶονεῖ ἐστι καὶ περιγραπτὴ, ἀλλὰ **μόνῳ** τῷ δεσμῆν δυναμένῳ ταύτην καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι σὺν τῷ σώματι εἰς γέενναν ἐμβαλεῖν πυρός, αἰσθήσει δὲ καὶ ὄψει βροτεία πάντη ἀσώματός τε καὶ ἀκατάληπτος, **μὴ** δυναμένη περιγραφῆναι τόποις ἢ χωρίοις αἰσθητοῖς τό καθόλου. Καὶ θαυμάση **μηδεὶς** ταῦτα ἀκούων, ἐννοούμενος ὅπως καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἀοράτως εἰσέρχεσθαι καὶ ἐξέρχεσθαι γίνεται τοὺς ἀσωμάτους ἀγγέλους, τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ καὶ τὰς ψυχὰς λαμβάνειν αὐτοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἀκουέτω τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ἐν τῇ ἀναστάσει, φησί, τῶν δικαίων, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”, καὶ Παύλου· “Σπείρεται” λέγοντος “σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν”, κἀκεῖθεν ἀκριβῶς **μανθανέτω**, ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν πνευματικά καὶ οἶον εἰπεῖν τῶν ἀγγέλων παρόμοια μέλλουσι γενέσθαι, ἀνισταμένων ἀπὸ νεκρῶν. Εἰ γὰρ ψυχικά σπείρονται καὶ πνευματικά ταῦτα ἐγείρονται, ὡς τό λόγιον, καὶ εἶναι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι ὀφείλομεν ὡς Θεοῦ ἄγγελοι, καθά καὶ ὁ Κύριος εἶρηκε, δηλονότι ὅμοιοι αὐτοῖς, εἰ καὶ **μὴ** τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ ἐσόμεθα. Σωματούς δὲ αὐτοὺς ὡς πρὸς Θεόν φημι, ὡς δὲ πρὸς ἡμᾶς αὔλους καὶ ἀοράτους· εἰ δὲ τοῦτο,

πολλῶ μᾶλλον αἰ ψυχαί κατά τόν ἀποδοθέντα ὄρον καί νόμον τῆς εἰρημένης συγκρίσεως.

Τοιούτων τοίνυν γινομένων ἡμῶν ἐν τῇ ἀναστάσει, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξε, ποία τοῦ λοιποῦ χρεία τοῖς οὕτω πνευματικοῖς γενομένοις καί ὑπέρ πᾶσαν αἴσθησιν τήν ἐνταῦθα, (71) τοῖς ὡς ἀγγέλοις οὖσι Θεοῦ, εἰ καί μὴ κατά τήν ἀξίαν αὐτῶν, αἰσθητῆς ὅλως γαίας καί κατοικίας. Ἀξία δέ ἀγγέλων Θεοῦ καί στάσις καί ἔφεσις τό ἐλλάμπεσθαι ἀπό τοῦ πρώτου καί θείου φωτός ὡς φῶτα δεύτερα, τό βλέπειν τήν δόξαν καί λαμπρότητα αὐτοῦ τοῦ ἀπροσίτου καί ἀπείρου φωτός καί ἀπολαύειν τῆς ἀφράστου καί τρισυποστάτου θεότητος. Ἡ γάρ ἅπασα κτίσις, ὡς εἴρηται μοι πολλάκις, ἀνακαινισθεῖσα, σὺν αὐτῶ παραδείσω ὅλη γενομένη πνευματική, εἰς ἄϋλον καί ἄφθαρτον, ἄτρεπτόν τε καί ἀἴδιον καί νοερόν μετασκευασθήσεται οἰκητήριον. Καί οὐρανός μὲν ἀσυγκρίτως λαμπρότερος ἔσται, οἷα δὴ καινός ἄλλος καί τοῦ ὀρωμένου φωτοειδέστερος. Γῆ δέ ἀφραστον καί καινόν ἀναλήψεται κάλλος καί χλόης εἶδος ἀμάραντον, ἄνθεσι δηλαδή φωτοειδέσι καί ποικιλία πνευματικῆ ὠραῖζομένη, ἐν οἷς δικαιοσύνη, κατά τό ὅσιον λόγιον, κατοικεῖ. Λάμψει δέ ἑπταπλασίως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἡ δέ σελήνη τοῦ νυνὶ λάμποντος ἡλίου διπλότερον ἕξαστράψει· τά δέ γε ἄστρα ἔσονται τῶ ἡλίῳ τούτῳ παρόμοια, εἴ τινα ταῦτά ἐστι καί οἷσιν ἀναθεωροῦνται τοῖς λόγοις τοῖς ὑψηλοῖς τήν διάνοιαν. Πάντα δέ ὑπέρ λόγον, ὡς πᾶσαν διάνοιαν ὑπερβαίνοντα, πλήν ὅμως πνευματικά ὄντα καί θεῖα, ἐνοῦνται τοῖς νοητοῖς καί γίνονται παράδεισος νοερός ἄλλος καί Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος, ἕξομοιωθεῖσα τοῖς ἐπουρανίοις καί ἐνωθεῖσα, καί κληρὸς ἄσυλος τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς κληρονόμος οὐδεὶς οὐδαμῶς τῶν ἐπὶ γῆς ἐχρημάτισεν, ἀλλ' οὐδέ κατώκησεν ἐν ταύτῃ, οὐδέ βήματος ποδός κύριος γέγονε· πάντες γάρ πάροικοι ἐγενόμεθα καί ἐσμέν καί ἐσόμεθα ἐν αὐτῇ, καθὼς πᾶσα θεία ὑπαγορεύει Γραφή.

Ὅποταν οὖν ὀλοκλήρως πάντα τοῖς ἐπουρανίοις (72) ἐνωθῆ τά ἐπίγεια, τῆνικαῦτα καί οἱ δίκαιοι τήν ἀνακαινισθεῖσαν ταύτην κληρονομήσουσι γῆν, ἣν οἱ μακαριζόμενοι πρᾶεῖς παρὰ τοῦ κυρίου κληρονομοῦσι. Νῦν μὲν γάρ τά μὲν ἠνώθη τοῖς

οὐρανόις, τὰ δέ μέλλει· αἱ μὲν γάρ ψυχαὶ τῶν ἁγίων, καθὰ πρόσθεν εἰρήκαμεν, διὰ τῆς δωρεᾶς καὶ ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔτι αὐτῶν ὄντων ἐν σώματι, κολλῶνται Θεῷ καὶ ἀνακαινιζόμεναι ἀλλοιοῦνται καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἀνίστανται καὶ ἐν ἀνεσπέρῳ φωτὶ ἐν δόξῃ ἀποκαθίστανται μετὰ κοίμησιν· τὰ δέ γε σώματα αὐτῶν οὐκέτι, ἀλλ' ἐν σοροῖς καὶ φθορᾷ ἀφίενται, ἄφθαρτα καὶ αὐτὰ γενήσεσθαι μέλλοντα ἐν τῇ κοιονῇ ἀναστάσει, ὅτε καὶ πᾶσα δηλονότι ἡ ἐπίγειος κτίσις, ἡ ὀρωμένη αὕτη καὶ αἰσθητή, ἀλλοιωθήσεται καὶ τοῖς ἐπουρανόις ἡγουν τοῖς ἀοράτοις καὶ ὑπὲρ αἰσθησιν ἐνωθήσεται.

Τοῦτο τοιγαροῦν πληρωθῆναι δεῖ πρῶτον καὶ τηνικαῦτα ἐλεύσεται μετὰ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως ὁ περιπόθητος ἡμῶν καὶ γλυκύτατος βασιλεύς Ἰησοῦς ὁ Χριστός καὶ Θεός κρῖναι κόσμον καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἴθ' οὕτως, καθάπερ ἐν οἴκῳ μεγάλῳ ἢ βασιλείοις πολλὰς ἔχουσι τὰς ἀναπαύσεις καὶ τὰς κατασκηνώσεις καὶ τὴν διαφορὰν πολλήν αὐθις ἐν ἀμφοτέροις ὁμοῦ καὶ θειοτάταις μοναῖς, οὕτως ἐν αὐτῇ τῇ καινῇ κτίσει τὰς διαιρέσεις ποιήσει, ἀπονέμων ἐκάστῳ τὴν κληρουχίαν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν καὶ ἔργων προσοῦσαν αὐτῷ λαμπρότητα τε καὶ περιφάνειαν. Πνευματικῶν δὲ ὄντων αὐτῶν καὶ διαφανῶν καὶ συνημμένων ἐκείναις ταῖς θείαις μοναῖς τε καὶ ἀνακλίσεσιν, ὡς μία τις ὅλη καθόλου ἐστίν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔστιν, ἐστία ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τοῦτο τοῖς πᾶσι φανήσεται δικαίοις, μόνον τὸν βασιλέα ἔχουσα τοῦ παντός πανταχοῦ ὀρώμενον αὐτοῖς, συμπαρόντα ἐκάστῳ καὶ συνόντα ἕκαστον αὐτῷ καὶ ἐν ἐκάστῳ ἐκλάμποντα καὶ ἕκαστον (73) λάμποντα ἐν αὐτῷ. Ἀλλ' οὐαὶ τοῖς ἔξωθεν τότε τοῦ οἴκου ἐκείνου εὐρισκομένοις.

Ἀρκούντως οὖν καὶ ἱκανῶς περὶ τούτων εἰπόντες καὶ τοὺς μὴ κατ' ἔριον ἀντιλέγειν τι πειρωμένους πληροφορήσαντες, φέρε καὶ περὶ τοῦ πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καὶ ἐν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι, ὡς δυνατὸν, ὑμᾶς βεβαιώσωμεν.

στ'. Πῶς ἐνοῦνται τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ καὶ ἓν γίνονται μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἅγιοι. (73)

Ἐπειδήπερ μέλη Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ ὄντως οἱ ἅγιοι χρηματίζουσι πάντες καί, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῷ εἶναι κεκολλημένοι καὶ συνημμένοι ὀφείλουσι τῷ σώματι αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ἢ ἐν αὐτοῖς κεφαλὴ, οἱ ἀπ' αἰῶνος δέ καὶ μέχρι ἐσχάτης ἡμέρας ἅγιοι ὡς μέλη αὐτοῦ, ὅπως γένωνται οἱ πολλοὶ ἓν σῶμα Χριστοῦ, οἷα δὴ ἄνθρωπος εἷς, οἱ μὲν τὴν εἰς χειρῶν τάξιν ἀποπληροῦσιν ἐργαζόμενοι ἕως ἄρτι καὶ ποιῶντες αὐτοῦ τό πανάγιον θέλημα, ἀξίους ἐξ ἀναξίων ἀναπλάττοντες καὶ αὐτῷ ἀνασφύζοντες· οἱ δέ, τῶν ὤμων, ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζοντες ἢ καὶ τό ἀπολωλός αὐτό ἄρτι αὐτοῖς εὐρεθέν, τό πάλαι εἰς ὄρη καὶ βουνούς καὶ τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος περιπλανώμενον, καὶ πληροῦντες τὸν νόμον αὐτοῦ· οἱ δέ, τοῦ στήθους, πηγάζοντες τοῖς διψῶσι καὶ πεινῶσι τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, τό διεισδέστατον νᾶμα τοῦ λόγου τῆς ἀπορρήτου σοφίας καὶ γνώσεως, καὶ χορηγοῦντες αὐτοῖς τὸν ἄρτον, ὃν ἐσθίουσιν αἱ ἄνω δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, ὡς ἐπιστήθιοι καὶ φιλούμενοι ὑπ' αὐτοῦ· (74) οἱ δέ, κοιτίας, πάντας ἐγκολπούμενοι διὰ τῆς ἀγάπης καὶ ἐν τοῖς ἐγκάτοις Πνεῦμα σωτηρίας ἐγκυμονοῦντες καὶ χωρητικὴν ἔχοντες διάθεσιν τῶν ἀπορρήτων καὶ κεκρυμμένων μυστηρίων αὐτοῦ· ἄλλοι, μηρῶν, τό γόνιμον ἐν ἑαυτοῖς φέροντες τῶν θεοπρεπῶν νοημάτων τῆς μυστικῆς θεολογίας καὶ γεννῶντες Πνεῦμα σωτηρίας ἐπὶ τῆς γῆς, ἤγουν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος καὶ τὸν σπόρον ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων καρδίαις διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν· οἱ δέ, σκελῶν καὶ ποδῶν, τὴν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐνδεικνύμενοι κατὰ τὸν Ἰώβ καὶ μηδοπωσοῦν σαλευόμενοι ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ καλὰ στάσεως ἢ ἀπονοῦντες, ἀλλὰ τὰ βάρη τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων βαστάζοντες.

Οὕτως οὖν τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, συναρμολογούμενον διὰ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων αὐτοῦ, ἄρτιον ὑπάρχει καὶ ὀλόκληρον εἰς ἔνωσιν τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πρὸς οὓς “Μή

χαίρετε” λέγει καί νῦν ὁ Θεός, “ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται”, ὅπερ ἐν τοῖς κουφοτέροις τύφον μᾶλλον καὶ οἴησιν ἐμποιεῖ, “χαίρετε δέ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς”. Ὅτι δέ οἱ ἅγιοι πάντες μέλη ὄντες Χριστοῦ εἰς ἓν γίνονται σῶμα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ μέλλουσιν εἰσέτι γενέσθαι, πειράσομαι τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς θείας ἀποδείξει Γραφῆς. Καί ἐν πρώτοις ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ, ὅπως τὴν μετ’ αὐτοῦ ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἐμφαίνει καὶ ἀχώριστον ἐν τῷ λέγειν πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἀποστόλους· “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν”, καὶ πάλιν· “Οὐ περὶ τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ᾦσι”. Βουλόμενος δέ τὸν τρόπον πιστώσασθαι τῆς ἐνώσεως, (75) ἐπαναλαμβάνων τὸν λόγον φησί· “Καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἓν ᾦσι”. Σαφέστερον δέ τοῦτο ποιῶν, ἐπιφέρει· “Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμέν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σύ ἐν ἐμοί, ἵνα ᾦσι τετελειωμένοι εἰς ἓν”, καὶ μετ’ ὀλίγ· “Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι θέλω ἵνα, ὅπου εἰμί ἐγὼ, κακεῖνοι ᾦσι μετ’ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι”, καὶ πάλιν· “Ἴνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἢ καὶ ἐν αὐτοῖς”. Εἶδες μυστηρίων βάθος; Ἐγνως ὑπερβαλλούσης δόξης ὑπεράπειρον ὑπερβολήν; κατενόησας ἐνώσεως τρόπον ὑπέρ νοῦν ὄντα καὶ ὑπὲρ ἅπασαν ἔννοιαν;

Ὡ τοῦ θαύματος, ἀδελφοί, ὡ τῆς ἀφράστου συγκαταβάσεως τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι οἶαν τὴν πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ ἔχει ἔνωσιν φυσικῶς, τοιαύτην καὶ αὐτός ἔχει ἐν χάριτι πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν θέλωμεν, ἐπαγγέλλεται, καὶ ἡμεῖς πρὸς ἐκεῖνον ὁμοίως ἔξομεν τὰς αὐτοῦ ἐντολάς ἐργαζόμενοι· ὁ γὰρ ἐκεῖνος φυσικῶς ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, τοῦτο ἡμῖν πρὸς αὐτόν τῇ θέσει δίδωσι καὶ τῇ χάριτι. Ὡ ἐπαγγελίας φρικτῆς, ὅτι τὴν δόξαν ἣν δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς δίδωσιν ἡμῖν θεία χάριτι· καὶ τό δή μείζον, ὅτι ὡσπερ ἐκεῖνος ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν αὐτῷ, οὕτως ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ ἐσόμεθα τῷ Υἱῷ, εἰ βουλόμεθα, τῇ χάριτι. Ὡ χάριτος ἀνυπερβλήτου, ὅτι τὴν ἀγάπην ἣν

ἠγάπησεν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν, αὐτὴν ἐν ἡμῖν λέγει ἔσσεσθαι καὶ αὐτὸν ἐκείνιον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν. Καὶ εἰκότως· συγγενῆς γὰρ ἅπαξ ἡμῶν γεγονώς τῇ σαρκί καὶ συμμετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος ἡμᾶς ἐργασάμενος, συγγενεῖς αὐτοῦ πάντας τοὺς τοιούτους πεποιήκεν. Ἄλλως δὲ καὶ τῆς μεταδοθείσης (76) ἡμῖν διὰ τῆς κοινωνίας θεότητος ἀτμήτου οὔσης καὶ ἀχωρίστου, ἀνάγκη πᾶσα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐν ἐληθείᾳ ταύτης μετεσχηκότας ἀχωρίστους ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἐν σῶμα μετὰ Χριστοῦ εἶναι.

Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστι δούλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ Ἰουδαῖος, οὐχ Ἕλλην, οὐ Σκύθης, οὐ βάρβαρος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός”. Ὁρᾷς ὅπως οὐκ εἶπεν “ἀλλ’ οἱ πάντες χριστιανοί”, ἀλλὰ “Χριστός” εἷς, ὡς ἐκ μελῶν πολλῶν σῶμα ἐν. Καὶ ἄκουε πάλιν αὐτοῦ τοῦτο δηλοῦντος ἐτέρωθι. Εἰπόντος γὰρ πρῶτον· “Ἐκάστῳ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον” καὶ τὰς διαφορὰς τῶν χαρισμάτων ἀπαριθμησαμένου, ὕστερον πάλιν ὁ αὐτός ἐπήγαγε· “Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται”. Τὰς διδομένας δὲ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις μέλεσι τοῦ Χριστοῦ γνωρίσας ἡμῖν ἐπιφέρει καὶ φησι· “Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἔστι καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἐνός πολλά ὄντα ἐν ἔστι σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι, εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἐν πόμα ἐποτίσθημεν· καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἐν μέλος ἀλλὰ πολλά”. Καθάπερ δὲ πάλιν ἐκάστῳ, ὡς προείπομεν, κατ’ ἀξίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀκηράτοις μοναῖς ἢ ἀποκλήρωσις δίδεται, οὕτως καὶ ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας ἕκαστος ἐν ᾧ ἔστιν ἄξιός καταριθμηθήσεται μέρος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο αὐτός μετ’ ὀλίγα δηλοῖ ἐν ταύτῃ αὐτοῦ τῇ ἐπιστολῇ λέγων· “Νῦν δὲ ὁ Θεός ἔθετο τὰ μέλη ἐν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησε· πολλά μὲν οὖν μέλη, ἐν δὲ σῶμα”. (77) Ἴνα δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν μελῶν καὶ τίνα ταῦτα καὶ τίνες εἰσὶν ἀποδείξῃ, ἔφη· “Ἑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους· καὶ οὐς

ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν”. Εἶδες τὰς διαφορὰς τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ; Ἔμαθες τίνες εἰσὶ μέλη αὐτοῦ; Ἄκουε καὶ τὴν ἔνωσιν τῶν μελῶν ἀκολουθῶς τῷ Δεσπότη καὶ τοῦτον δηλοῦντα.

Ἐκεῖνος μὲν γὰρ οἶαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ἔνωσιν ἔχει, καὶ ἡμᾶς πρὸς αὐτὸν τοιαύτην ἔχειν ὁμοίως ἐδίδαξεν, ὁ δὲ γε τούτου μαθητὴς καὶ ἀπόστολος, οἶαν ὁ ἀνὴρ ἔχει πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ἄνδρα· διὸ καὶ φησιν· “Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίῳι ἀνδράσι ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος”, καὶ αὖθις· “Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καὶ παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ’ ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος”. Καὶ μετ’ ὀλίγα· “Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα” πρόσεχέ μοι τῷ βάθει τοῦ λόγου, παρακαλῶ! “ἑαυτὸν, φησίν, ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ τρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμέν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ”. Ὁρᾷς ὅπως ἔδειξεν ἡμῖν ὅτι, ὡσπερ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ἐκ τῶν ὀστέων ἐλήφθη τοῦ Ἀδάμ καὶ μία σάρξ οἱ δύο ὑπῆρχον, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς, μεταδιδούς ἡμῖν ἑαυτὸν εἰς μετάληψιν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ (78) ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ὧν ἔδειξε τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, οὕτως εἰπὼν· “Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα”, ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τρώγειν ἡμᾶς δίδωσι καὶ ἐν μετ’ αὐτοῦ διὰ τῆς κοινωνίας ταύτης ποιεῖ καὶ ἡμᾶς. Ἔτι δὲ καθ’ ὑπερβολὴν δεῖξαι θέλων τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῶν συνάφειαν, ἐπάγει λέγων· “Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα”, ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, φησί, καταλείψει αὐτούς, “καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ”, ἡγουν τῇ

Ἐκκλησία, “καί ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα **μίαν**”, τήν τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ δηλονότι.

Καί ὅτι οὕτως ἔχεται τῆς διανοίας ὁ λόγος καί οὐκ ἀπό συλλογισμῶν ταῦτα φθεγγόμεθα, ἐπιφέρει καί φησιν ὁ αὐτός· “Τό **μυστήριον** τοῦτο **μέγα** ἐστίν, ἐγὼ δέ λέγω εἰς Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν”. Ὄντως οὖν **μέγα** καί ὑπέρ τό **μέγα** ἐστί καί ἔσεται τό **μυστήριον** τοῦτο, ὅτι οἶαν κοινωνίαν καί ἔνωσιν, οἰκειότητά τε καί συγγένειαν ἔχει ἡ γυνή πρὸς τόν ἄνδρα καί ὁ ἀνὴρ πρὸς τήν γυναῖκα, τοιαύτην θεοπρεπῶς καί ὑπέρ πᾶσαν ἔννοιαν καί λόγον ἔχει καί ὁ δεσπότης καί ποιητής τοῦ παντός **μετά** τῆς Ἐκκλησίας ἀπάσης, ὡς πρὸς **μίαν** γυναῖκα, **ἀμωμήτως** ταύτη καί ὑπεραρρήτως ἐνούμενος καί ἀδιασπάστως καί ἀχωρίστως ὢν καί συνών αὐτῇ, ὡς ἠγαπημένη καί πεφιλημένη αὐτῷ. Οὕτω δέ καί ἡ Ἐκκλησία τῷ αὐτῆς πεφιλημένῳ Θεῷ ἐνωθεῖσα κεκόλληται ὡς ὀλόκληρον σῶμα τῇ κεφαλῇ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ. Καθάπερ γάρ οὐ δύναται σῶμα ἄνευ τῆς προσπεφυκυίας αὐτῷ κεφαλῆς τό καθόλου ζῆν, οὕτως οὐδέ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, τῶν υἰῶν, φημί, τοῦ Θεοῦ καί ἀπογεγραμμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δύναται εἶναι εἰς σῶμα ἄρτιον καί ὀλόκληρον τῷ Θεῷ ἄνευ τῆς κεφαλῆς, **(79)** αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, ἡ ζῆν τήν ὄντως ζωὴν καί ἀνώλεθρον, **μή** τρεφομένη ὑπ’ αὐτοῦ καθ’ ἐκάστην τόν ἐπιούσιον ἄρτον, παρ’ οὗ τό ζῆν καί αὐξεῖν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς **μέτρον** ἡλικίας τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ἐπιγίνεται.

Ἀλλά γάρ τούτων οὕτως ἀποδειχθέντων λαμπρῶς καί τρανωθέντος ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ ῥηθέντος ζητήματος, ὅπως οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι οἱ **μέχρι** τοῦ νῦν καί ἕως τῆς συντελείας γινόμενοι ἐν σῶμα μέλλουσι γενέσθαι **μετά** Χριστοῦ καί ἐν τῷ Χριστῷ, ἄγε δὴ καί περὶ τοῦ πῶς πληρωθῆναι δεῖ τόν ἄνω κόσμον φιλοσοφήσωμεν. Ἀλλά διαπεράσατέ **μοι** τὰς ἀκοάς καί τόν ἡγεμόνα νοῦν τοῖς ῥηθησομένοις προσέχειν ἐπιστήσατε, ἐπειδὴ περὶ θείων πραγμάτων ἡμῖν ὁ λόγος ἐκάστῳ ζητήματι.

ζ'. Πῶς δεῖ πληρωθῆναι τόν ἄνω κόσμον καί ὁποῖός τις ἐστί καί τίνα πληρωθήσεται τρόπον.

Χρεών δέ ζητῆσαι πρῶτον τίνα καλεῖ κόσμον ὁ λόγος, ὃν δεῖ πληρωθῆναι καί οὐ μή πληρωθέντος οὐχ ἤξει τό τέλος, καί αὐτό τοῦτο τό τέλος ὃ λέγεται, τί ἐστίν. Ἐμοί δοκεῖ κόσμον ὠραϊσμένον εἶναι τήν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καί αὐτόν ὅλον τόν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατοικεῖν λέγεται καί ἐμπεριπατεῖν τόν Θεόν καί τάς ἀκτῖνας τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ φαιδράς, ὡς ἥλιος δικαιοσύνης ὢν, καταπέμπειν ἦν καί σῶμα οἶδαμεν καλεῖσθαι Χριστοῦ καί νύμφην, ὡς Παῦλος ὁ ταύτης νυμφαγωγός ἀνακράζει· “Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ”, καί Δαβίδ ὁ θεῖος· “Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω περιβεβλημένη, πεποικιλμένη”. Εἰ γάρ καί περί τῆς Θεοτόκου **μόνης (80)** τοῦτο φασιν εἰρησθαι, ἀλλ’ οἰκείως μάλα δὴ ἔχει καί πρὸς τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καί Θεοῦ, ὡς δηλώσει τρανότερον τά ἐπόμενα· “Ἀπενεχθήσονται, φησί, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ψυχαί ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς ψυχαί ἀπενεχθήσονται σοι· ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει, ἀχθήσονται εἰς ναόν βασιλέως”. Τίνα οὖν τόν ναόν τοῦτον ὑπολαμβάνεις εἶναι; Ἄρα γε ἕτερόν τινα οἶκον ἐννοεῖς εἶναι τόν ναόν καί ἕτερον παρά τοῦτον τόν βασιλέα; Οὐδαμῶς δὴ. Ὡσπερ γάρ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός ἐστι καί Θεός, οὕτω καί ναός αὐτός ταύτη γίνεται, καθά δὴ πάλιν καί ἡ Ἐκκλησία αὐτῆς ναός ἐκείνου καί κόσμος ὠραῖος καθέστηκεν, ὡς τά ἀνωτέρω εἰρημένα μοι διατρανοῖ, ἃ καί χρή πάλιν ἐπαναλαβεῖν καί εἰπεῖν εἰς περισσοτέραν ἀκριβείας ἀπόδειξιν.

Ποῖα δὴ ταῦτα; Ἄ Χριστός αὐτός ὁ Θεός πρὸς τόν ἑαυτοῦ Πατέρα περί τῶν πιστῶν καί αὐτῶν ἔφη τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ· “Οὐ περί τούτων δέ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλά καί περί πάντων τῶν πιστευόντων διά τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ᾧσι”. Πῶς ἐν; “Καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα καί αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν”. Εἶδες πῶς καί βασιλεύς καί ναός πάντων αὐτός τῶν σωζομένων καθέστηκεν; Μάθε τοιγαροῦν καί ὅπως πάλιν οἱ πιστοὶ πάντες, ἤτοι ἡ βασίλισσα Ἐκκλησία καί αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἀκολουθήσασαι, ναός καί κόσμος τοῦ Θεοῦ καί βασιλέως γενήσονται. Καί τοῦτο πρῶτον ἐξ αὐτοῦ μαθήσῃ τοῦ βασιλέως Χριστοῦ· φησί γάρ· “Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καί σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, ἵνα

ᾧσι τετελειωμένοι εἰς ἓν”. Τί δέ ὁ Παῦλος ὁ αὐτοῦ μαθητής; “Οὐκ οἶδατε ὅτι ναός Θεοῦ ἐστε καί τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;” . Ὁρᾷς συνάδοντα τοῖς δεσποτικοῖς ῥήμασι μετά ἀκριβείας ἀπάσης τά τοῦ Ἀποστόλου ῥητά, ναόν τοῦ βασιλέως Θεοῦ καί **(81)** πόλιν καί κόσμον τήν Ἐκκλησίαν ἀποδεικνύοντα; Γνωθί ὅτι αὐτός ἦν ὁ ἐν προφήταις καί ἀποστόλοις, καί αὐτός ἐστιν ὁ ἐν ἀμφοτέροις τούτοις λαλῶν καί τά νῦν.

η'. Ὅτι εἰ μὴ πάντες οἱ προωρισμένοι κατά γενεάς καί γενεάς τεχθήσονται ἕως ἐσχάτης ἡμέρας καί πληρωθήσονται, ὁ ἄνω κόσμος οὐ πληρωθήσεται. **((81))**

Ἐπεὶ δέ σῶμα Χριστοῦ καί νύμφη Χριστοῦ καί κόσμος ὁ ἄνω καί ναός Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία ἐστί, τά δέ μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καθεστήκασι πάντες, οὐπω δέ οἱ πάντες παρήχθησαν ἢ εὐηρέστησαν, οὐδέ τό σῶμα δηλονότι ὀλόκληρόν ἐστι τοῦ Χριστοῦ, οὐδέ ὁ ἄνω κόσμος πεπλήρωται, αὐτός οὗτος τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας φημί, ἀλλά πολλοί μὲν εἰσιν ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον ἄπιστοι οἳ καί πιστεύσουσι τῷ Χριστῷ, πολλοί ἀμαρτωλοί καί ἄσωτοι οἳ καί μεταμεληθήσονται μετανοήσαντες, πολλοί ἀπειθεῖς οἳ καί πεισθήσονται, πολλοί ἔτι καί ἀκμὴν τεχθήσονται καί εὐαρεστήσουσιν ἕως τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος τῷ Θεῷ, τεχθῆναι δεῖ πάντας τοὺς προεγνωσμένους καί παραχθῆναι καί πληρωθῆναι τόν ὑπεράνω τοῦ κόσμου κόσμον τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων Ἱερουσαλήμ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· καί τῆνικαῦτα τό τέλος καί τό πλήρωμα τοῦ σώματος Χριστοῦ πληρωθήσεται ὑπό τῶν προωρισμένων Θεῷ εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ· εἰσὶ δέ οἱ τοῦ φωτός υἱοὶ καί τῆς ἡμέρας αὐτοῦ.

Οὗτοι οὖν πάντες προωρισμένοι εἰσὶ καί ἀπογεγραμμένοι καί ἠριθμημένοι, οἳ καί προστεθῆναι καί κολληθῆναι μέλλουσι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ· καί τῆνικαῦτα ὀλόκληρον οἶονεὶ γενόμενον, μηδενός μέλους λειπόμενον, πληρωθήσεται ἢ γουν τελειωθήσεται, καθά τῇ ἀληθείᾳ **(82)** δοκεῖ καί Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ οὕτω λέγοντι· “Μέχρις οὗ καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ

Χριστοῦ. Οὓς γάρ προέγνω, τούτους καί προώρισεν· οὓς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδικαίωσε· οὓς δέ ἐδικαίωσε, τούτους καί ἐδόξασε **συμμόρφους** γενέσθαι τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”. Εἶδες πῶς προωρισμένοι εἰσὶ καί προεγνωσμένοι πάντες οἱ ἅγιοι; Γνωθὶ οὖν πῶς καί ἀπογεγράφθαι λέγει αὐτούς. Εἰπὼν γάρ “Προσεληθύθατε Σιών ὄρει καί πόλεις ζῶντος < Θεοῦ >, Ἰερουσαλήμ ἐπουρανίῳ καί **μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει**”, ἐπήγαγε· “καί ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων”. Εἰ οὖν ἀπογεγραμμένοι, εὐδὴλον ὅτι καί ἠριθμημένοι, καθὼς γέγραπται· “Ἐγὼ Κύριος τούς αὐτοῦ”. Καί τό ὅσιον λόγιον· “Ἦμῶν δέ, φησί, καί αἱ τρίχες ἡμῶν ἀριθμημέναι παρὰ τῷ τά πάντα εἰδότηι Θεῶ, πόσῳ γε **μᾶλλον** ἡμεῖς; Τῶν οὖν ἁγίων πάντων προεγνωσμένων ὄντων Θεῶ, προωρισμένων τε **ἅμα** καὶ ἠριθμημένων ὡς καί ἀπογεγραμμένων κατ’ ὄνομα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, **μέλη** δέ ὄντων αὐτῶν ὁμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἰς **σῶμα** ἐν ὀφειλόντων γενέσθαι καί ἀποτελεσθῆναι αὐτοῦ, φανερῶς ἀποδέδεικται διὰ τοῦ λόγου ὅτι, ὅποταν οὗτοι πάντες εἰς ἓν **σῶμα** ἀποσυναχθέντες γένωνται τοῦ Χριστοῦ, τότε καί ὁ ἅνω κόσμος, αὐτὴν ἢ ἐπουράνιος Ἰερουσαλήμ ἥτις καί ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστὶ, πληρωθήσεται, ἡγουν ὀλόκληρον τό **σῶμα** τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται.

Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ ἔξωθεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πολλὰς **μονὰς** ἀναπλάττοντες ἐν τῇ **ματαιότητι** τῶν διανοιῶν αὐτῶν πρὸς ἀπώλειαν ἑαυτῶν; Ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες **(83)** ὅτι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν οὐ θέλομεν, πολὺ γὰρ τοῦτό ἐστιν, ἀλλ’ ἐν τόπῳ ἀνέσεως εἶναι βουλόμεθα καί ἀρκεῖ ἡμῖν; Ἐν **σῶμα** πάντες εἶναι **μετὰ** Χριστοῦ ὀφείλουσιν οἱ ἀπ’ αἰῶνος ἅγιοι. Καί ποῦ εἶναι ἀλλαχοῦ οἱ τοιοῦτοι ὑπονοοῦσιν, ἐάν τοῦ **σῶματος** αὐτοῦ εὐρεθῶσιν ἀνάξιοι καί ἀποτμηθῶσιν ἐξ αὐτοῦ; **Ἀνακαινιζομένου** δέ τοῦ κόσμου παντός διὰ πυρός, ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπολαμβάνουσί ποτε γενήσεσθαι ἑαυτούς, ἵνα **μὴ** πειρᾶν ἐκείνου λάβωσι καί ὑπ’ ἐκείνου δοκιμασθῆσονται; Ὅντως “**ἐματαιώθησαν** ἐν τοῖς **διαλογισμοῖς** αὐτῶν καί

ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνητος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”.

Ἄλλ’ ἄγωμεν καί τις ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ ἐκζητήσωμεν καί οὕτως ἐφ’ ἑτέραν ὑπόθεσιν τὸν λόγον ἰθύνωμεν. Ποίαν δέ ταύτην; Ἦν ζητοῦσί τινες τῶν ἀμυήτων μαθεῖν. Φασὶ γάρ· “Ἄρα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι, ἠνίκα ἐκάστῳ ἀποδίδοται ἀπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἢ οὐ;” Χρὴ οὖν ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων ἡμᾶς ἐνάρξασθαι πρῶτον καί οὕτως ὁδῶ προβαίνων ὁ λόγος καί περὶ τούτων δηλώσει.

θ'. Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ”. Καί τις ἐστὶν ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ. **(83)**

“Ὁμοιώθη” φησὶν “ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βασιλεῖ ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ καὶ ἐκάλεσε πολλούς” τίνα λέγων βασιλεία, εἰ μὴ αὐτόν ἐκεῖνον τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ Θεόν; Τίτι δέ ἑτέρῳ τοὺς γάμους πεποίηκεν, εἰ μὴ αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καὶ Θεῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ; Μετὰ τίνος δέ ἄρα ἢ ποίου βασιλέως ὁ τῶν ἀπάντων δεσπότης καὶ κύριος τὸ **(84)** τῆς μνηστείας κατεδέξατο ποιῆσαι συνάλλαγμα; Ἐκαστος γάρ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων νύμφην τῷ ἑαυτοῦ Υἱῷ ἀγαγέσθαι βουλόμενος σπεύδει περιφανεστέρου καὶ ἐνδοξοτέρου καὶ πλουσιωτέρου θυγατέρα νύμφην λαβεῖν. Ὁ οὖν Θεός τίνα κἄν ἴσον εὐρήσει ἑαυτοῦ, ἵνα νύμφην ἐξ αὐτοῦ ἀγάγοιτο ἑαυτῷ; Φησὶ γάρ περὶ αὐτοῦ ὁ προφήτης· “Ὁ κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸν γῦρον τῆς γῆς καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας”. Καὶ ἄλλος· “Ὁ Θεός ὁ αἰώνιος ὁ κατασκεύασας τὰ ἄκρα τῆς γῆς” καὶ θεμελιώσας ἐπ’ οὐδενός τοὺς στύλους αὐτῆς. Καὶ ὁ Δαβὶδ· “Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν”. Ὁ γοῦν τοιοῦτος καὶ τηλικούτος τίνος ἄρα σκοπήσωμεν θυγατέρα νύμφην ἠγάγεο καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ γάμους πεποίηκεν. Βούλεσθε μαθεῖν τίνος; Ἄλλ’ ἐξιστᾶ μου τὸν λογισμὸν τὸ τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος καὶ βούλομαι μὲν εἰπεῖν, φρίπτω δε· εἰς δέ τὴν αὐτοῦ θαρρήσαντες ἀγαθότητα

ἐροῦμεν ὧδε. Θυγατέρα προσκεκρουκότος αὐτῷ καὶ μοιχείαν καὶ φόνον πεποηκότος, οἷον εἰπεῖν μοιχοῦ φονέως, νύμφην ἠγάγετο ἑαυτῷ.

Εἶδες ἀσύγκριτον καὶ ἄφατον ἀγαθότητά τε καὶ συγκατάβασιν; Εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; Εἶδες ἀγάπης καὶ χρηστότητος μέγεθος; Μάθε μοι τοίνυν ἐντεῦθεν, πᾶς ὁ **μεγάλα** περὶ ἑαυτοῦ οἰόμενος, ταπεινοῦσθαι καὶ μετριοφρονεῖν καὶ **μηδέποτε** τινος κατεπαίρεσθαι, κἂν βασιλέων πάντων βασιλικώτατος, κἂν ἀρχόντων περιφανέστερος, κἂν πλουσίων ἀπάντων πλουσιώτερος ἦς, τὸν δεσπότην βλέπων καὶ κύριον τῶν ἀπάντων, τὸν ἅγιον τῶν ἁγίων, τὸν **μακάριον** Θεόν καὶ **μόνον** δυνάστην, τὸν ἐνοικοῦντα ἐν ἀπροσίτῳ καὶ ὑπεραρρήτῳ φωτί, οὕτω συγκαταβαίνοντα καὶ ἐκ προσκεκρουκότος νύμφην ἑαυτῷ ἀγόμενον εἰς τὸν **μονογενῆ** αὐτοῦ Υἱόν, τὸν ἀόρατον, **(85)** τὸν ἀκατάληπτον, τὸν ἀνεξιχνίαστον, τὸν ποιητὴν καὶ δημιουργόν τῶν ἀπάντων, διὰ σέ καὶ τὴν σὴν σωτηρίαν. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ τὸν φόνον καὶ τὴν **μοιχείαν** πεποηκώς, οὗ τὴν θυγατέρα εἰς νύμφην ὁ Θεὸς ἑαυτῷ ἐξελέξατο; Δαβὶδ ὁ τοῦ Ἰεσσαί, ὅς καὶ τὸν Οὐρίαν ἀπέκτεινε καὶ τὴν τούτου γυναῖκα ἐμοίχευσε. Τούτου τοιγαροῦν τὴν θυγατέρα, Μαρίαν φημί τὴν **υπεράμωμον**, τὴν ὑπεραγνον καὶ ἀγνήν παρθένον, νύμφην ἠγάγετο. Ὑπεράγνον δέ λέγω καὶ **υπεράμωμον** ταύτην ὡς πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς τότε ἀνθρώπους, συγκρίνων αὐτὴν ἐκείνοις τε καὶ ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτῆς, ὡς δέ πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον καὶ τὸν ἐκείνου Πατέρα, ἄνθρωπον μὲν, ἁγίαν δέ καὶ ὑπεραγίαν καὶ ὑπὲρ ἅπαντας ἀνθρώπους πασῶν τῶν γενεῶν καθαρωτάτην καὶ ἄχραντον. Ταύτην οὖν ἠγάγετο καὶ γάμους ἐποίησε τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Τίνα τρόπον; Ἄκουε νουνεχῶς.

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἓνα τῶν αὐτοῦ δούλων, Γαβριήλ, φημί, τὸν ἀρχάγγελον, ἐξαποστείλας ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ **μηνύει** τῇ Παρθένῳ τό χαῖρε· ὅς καὶ κατελθὼν διακονεῖ τό **μυστήριον** τῇ Παρθένῳ καὶ λέγει αὐτῇ· “Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος **μετά** σοῦ”. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ συνεισηλθεν ὁ ἐνυπόστατος καὶ ὁμοούσιος καὶ συναΐδιος Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὅλος ἐν τῇ τῆς κόρης γαστρὶ καὶ ἐπελεύσει καὶ συνεργεῖα τοῦ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος

ἀνελάβετο σάρκα ἔννου καὶ ἐψυχωμένην ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων αὐτῆς καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἄφραστος συνουσία καὶ τοιοῦτος ὁ γάμος ὁ μυστικός τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτω γέγονε τό συνάλλαγμα Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἐνωθείς ἀσυγχύτως τῇ φθαρτῇ καὶ πτωχῇ ἡμῶν οὐσία καὶ φύσει ὁ ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπερούσιος. Συνέλαβεν οὖν ἡ Παρθένος καὶ ἔτεκεν ἐκ δύο φύσεων παραδόξως, θεότητος, λέγω, (86) καὶ ἀνθρωπότητος, ἓνα υἷον, Θεόν τέλειον καὶ τέλειον ἄνθρωπον, τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, μήτε τήν παρθενίαν αὐτῆς διαφθείραντα, μήτε τοῦ κόλπου χωρισθέντα τοῦ πατρικοῦ.

Ἀλλά γάρ ἐντεῦθεν ὅσον ἀπό τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥήματος νοεῖν μοι καὶ ἕτερόν τι δίδωσιν ἢ χάρις καὶ εἰπεῖν κατεπείγει, ὁ μυστικῶς αἰεὶ γίνεται καὶ ἐν πᾶσι τοῖς υἱοῖς τοῦ φωτός. Διατί γάρ οὐκ εἶπεν· “Ἐποίησε γάμον τῷ υἱῷ αὐτοῦ”, ἀλλά “γάμους”; Ἐνταῦθά μοι τό καινόν τοῦ νοήματος. Διά τί; Ἐπειδή ἐφ’ ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν πιστῶν καὶ υἱῶν τῆς ἡμέρας ὁ αὐτός αἰεὶ γάμος παραπλησίως καὶ ἀπαραλλάκτως γίνεται. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ἐν ὑπεραμώμῳ καὶ ὑπεράγνῳ γάμῳ ἐνούμενος ἡμῖν, ὁ Θεός ἐμποιεῖ τι μείζον ἡμῶν τῆς δυνάμεως. Τί οὖν ἐστι τοῦτο; Ἄκουε συνετῶς.

ι'. Ὅτι καὶ πάντες οἱ ἅγιοι τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ἑαυτοῖς συλλαμβάνουσι τῇ Θεοτόκῳ παραπλησίως καὶ γεννῶσιν αὐτόν καὶ γεννᾶται ἐν αὐτοῖς καὶ γεννῶνται ὑπ’ αὐτοῦ, καὶ πῶς υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ καὶ μητέρες αὐτοῦ χρηματίζουσιν. (86)

Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός εἰσελθὼν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς παναγίας Παρθένου καὶ σάρκα ἀναλαβόμενος ἐξ αὐτῆς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος ἐτέχθη, ὡς εἶπομεν, ἄνθρωπος τέλειος καὶ Θεός τέλειος, ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τὰ ἀμφότερα ὢν. Πρόσεχε οὖν· τί τό γεγονός μείζον εἰς ἡμᾶς; Ἐκαστος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων πιστεύομεν εἰς αὐτόν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱόν τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ πιστεύοντες δεχόμεθα τόν περί αὐτοῦ λόγον πιστῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὃν καὶ ὁμολογοῦντες τῷ στόματι καὶ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἡμῶν

ἀνομημάτων μετανοοῦντες ἀπό ψυχῆς, εὐθύς, ὥσπερ ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου εἰσηλθεν ὁ Θεός Λόγος τοῦ Πατρὸς, οὕτως καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λόγος ὄν δεχόμεθα, διδασκόμενοι τὴν εὐσέβειαν, **(87)** ὥσπερ σπόρος εὐρίσκεται. Ἐκστηθι τό φρικτὸν ἀκούων τοῦ μυστηρίου καὶ τὸν λόγον πιστὸν ὄντα μετὰ πάσης ὑπόδεξαι πληροφορίας καὶ πίστεως.

Συλλαμβάνομεν οὖν αὐτὸν οὐχὶ σωματικῶς, ὡς ἡ Παρθένος καὶ Θεοτόκος τοῦτον συνέλαβεν, ἀλλὰ πνευματικῶς μὲν, οὐσιωδῶς δέ· καὶ ἔχομεν αὐτὸν ἐκεῖνον ὄν καὶ ἡ ἀγνή Παρθένος συνέλαβεν, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, καθὼς ὁ θεῖος Παῦλος φησιν· “Ὁ Θεός ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ”, οἷον εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ “αὐτὸς ὅλος οὐσιωδῶς γέγονε ἐν ἡμῖν”. Ὅτι δέ οὕτως ἔχει τό λεγόμενον διανοίας, διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν· “Ἐχομεν δέ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι”, θησαυρὸν τό Ἅγιον Πνεῦμα καλῶν. Ἐτέρωθι δέ καὶ τὸν Κύριον εἶναι πνεῦμα καλεῖ· “Τό γάρ πνεῦμα, φησίν, ὁ Κύριός ἐστιν”. Ταῦτα δέ λέγει ἵνα, κἄν Υἱὸν ἀκούης Θεοῦ, καὶ τό Πνεῦμα νοῆς καὶ συνακούης αὐτῶ· κἄν Πνεῦμα πάλιν, καὶ τὸν Πατέρα τούτῳ συνεννοῆς, ἐπειδὴ καὶ περὶ αὐτοῦ “πνεῦμα” φησίν “ὁ Θεός”, πανταχοῦ διδάσκων σε τό ἀχώριστον καὶ ὁμοούσιον τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὅτι, ὅπου ὁ Υἱός ἐκεῖ καὶ ὁ Πατήρ, καὶ ὅπου ὁ Πατήρ ἐκεῖ καὶ τό Πνεῦμα, καὶ ὅπου τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐκεῖ τό πᾶν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὁ εἷς Θεός καὶ Πατήρ σὺν Υἱῷ καὶ Πνεύματι τοῖς ὁμοουσίαις, “ὁ ὢν εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Τοιγαροῦν καὶ ὀλοψύχως πιστεύοντες καὶ μετανοοῦντες θερμῶς, συλλαμβάνομεν, ὡς εἴρηται, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὡς ἡ Παρθένος, παρθένους δηλαδή καὶ ἀγνάς ἐπιφερόμενοι τὰς ἰδίας ψυχάς· καὶ καθάπερ ἐκείνην ὑπεράμωμον οὔσαν τό πῦρ οὐ κατάφλεξε τῆς θεότητος, οὕτως οὐδέ ἡμᾶς ἀγνάς καὶ καθαρὰς **(88)** ἐπιφερομένους τὰς καρδίας καταφλέγει, ἀλλὰ δρόσος ἢ ἐξ οὐρανοῦ καὶ πηγὴ ὕδατος καὶ ἀθανάτου ζωῆς ῥεῖθρον ἐν ἡμῖν γίνεται. Ὅτι δέ καὶ ἡμεῖς τό ἄστεκτον πῦρ τῆς θεότητος ὡσαύτως δεχόμεθα, ἀκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς”. Ποῖον ἄλλο,

εἰ μή τό ὁμοούσιον αὐτοῦ τῆς θεότητος Πνεῦμα, μεθ' οὗ συνεισέρχεται καί συνθεωρεῖται σύν τῷ Πατρὶ καί αὐτός καί ἔνδον ἡμῶν γίνεται; Ἐπεὶ δέ ἅπαξ ἐσαρκώθη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Παρθένου καί σωματικῶς ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθη ἀφράστως καί ὑπέρ λόγον, πάλιν δέ σαρκουῖσθαι ἢ σωματικῶς τίκτεσθαι αὐτόν οὐκ ἐνδέχεται ἐξ ἑνός ἐκάστου ἡμῶν, τί ποιεῖ; Ἐκείνην αὐτοῦ τὴν ἄχραντον σάρκα, ἣν προσελάβετο ἐξ ἀγνῶν λαγόνων τῆς παναχράντου Μαρίας καί θεοτόκου, μεθ' ἧς καί ἐτέχθη σωματικῶς, ἐξ αὐτῆς μεταδίδωσιν ἡμῖν εἰς βρωσίν· καί τρώγοντες αὐτήν, ὅλον τόν σαρκωθέντα Θεόν καί Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τόν Χριστόν, τόν Υἱόν αὐτόν τοῦ Θεοῦ καί Υἱόν τῆς παρθένου καί παναμώμου Μαρίας, τόν ἐν δεξιᾷ καθήμενον τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἕκαστος ἡμῶν τῶν πιστῶν τῶν ἀξίως ταύτην ἐσθιόντων τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐν ἡμῖν ἔχομεν, κατὰ τό ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον· “Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ”, μηδέποτε ἐξ ἡμῶν προερχόμενον ἢ σωματικῶς γεννώμενον καί χωριζόμενον ἀφ' ἡμῶν. Οὐκέτι γὰρ κατὰ σάρκα γινώσκειται ὢν ἐν ἡμῖν ὡσπερ βρέφος, ἀλλὰ ἀσωμάτως ἐστὶν ἐν σώματι, συνανακιστάμενος ἡμῶν ταῖς οὐσίαις καί φύσεσιν ἀρρήτως καί θεοποιῶν ἡμᾶς ὡς συσώμους αὐτοῦ καί σάρκα ὄντας ἐκ τῆς σαρκός αὐτοῦ καί ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Τοῦτο τό μείζον ἐν ἡμῖν τῆς ἀφράστου οἰκονομίας αὐτοῦ καί ὑπέρ λόγον συγκαταβάσεως, τοῦτο τό φρίκης ἀπάσης γέμον μυστήριον, ὃ καί ἀνένευον γράψαι καί πρὸς τὴν ἐγχείρησιν ἔτρεμον.

(89) Ἀλλ' ἐπεὶ βούλεται αἰεὶ ὁ Θεός τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ ἐκκαλύπτεσθαι καί φανεροῦσθαι ἡμῖν, ἵνα καί ἡμεῖς ποτε τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἐννοήσαντες καί αἰδεσθέντες ἀγαπήσῃ προθυμηθῶμεν αὐτόν, ὑπὸ τοῦ ἄνωθεν κινουντος καί φωτίζοντος τὰς καρδίας ἡμῶν κινήθῃς Πνεύματος διὰ γραφῆς ὑμῖν δῆλα ταῦτα πεποίηκα τὰ μυστήρια, οὐχ ἵνα τῆς τόν Κύριον τεκούσης κατὰ τόν τρόπον τῆς ἀπορρήτου γεννήσεως αὐτῆς ἴσον τινά τῶν ἀνθρώπων ἀποδείξω – μή γένοιτο! – οὐδέ γὰρ ἐνδέχεται τοῦτο. Ἄλλη γὰρ ἢ ἔνσαρκος τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀφραστος γέννησις ἐξ αὐτῆς, καί ἄλλη ἢ πνευματικῶς παρ' ἡμῶν γινομένη· ἐκείνη μὲν γὰρ,

σαρκωθέντα τόν Υιόν και Λόγον τοῦ Θεοῦ τέξασα, τό μυστήριον τῆς ἀναπλάσεως τοῦ γένους ἡμῶν και τήν σωτηρίαν τοῦ κόσμου παντός ἐπί τῆς γῆς τέτοκεν, ἥτις ἐστίν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός και Θεός, ὁ τά διεστῶτα ἐνώσας πρός ἑαυτόν και τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀράμενος· αὕτη δέ, ἐν θείῳ Πνεύματι τόν Λόγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ τίκτουσα, αἰ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τό μυστήριον τῆς ἀνακαινίσεως τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν και τήν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου και ἔνωσιν ἀπεργάζεται, ἦν και τό θεῖον οὔτω λέγον ὑπαινίττεται λόγιον· “Δι’ οὗ ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν και ὠδινήσαμεν και ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐκυήσαμεν ἐπί τῆς γῆς” - ἀλλ’ ἵνα φανερωθῇ ἡ ὑπεράπειρος αὐτοῦ πρός ἡμᾶς και γνησία ἀγάπη και ὅτι, εἰ βουλοίμεθα, και πάντες ἡμεῖς κατά τό θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγιον μήτηρ κατά τόν εἰρημένον τρόπον και ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσωμεν και ἴσοι πάντως τῶν αὐτοῦ μαθητῶν και ἀποστόλων γενώμεθα, οὐχί κατά τήν ἀξίαν ἐκείνων οὐδέ κατά τάς περιόδους και τούς κόπους οὓπερ ὑπέστησαν, ἀλλά κατά τήν χάριν τοῦ Θεοῦ και τήν δωρεάν, ἦν πλουσίως ἐξέχεεν ἐπί πάντας τούς πιστεύειν και (90) ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἀνεπιστρόφως ἐθέλοντας, καθῶς αὐτός τοῦτο βουλόμενος ἀριδήλως βοᾷ· “Μήτηρ μου, φησί, και ἀδελφοί μου εἰσιν οἱ ἀκούοντες τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ και ποιῶντες αὐτόν”.

Εἶδες πῶς πάντας τούς ἀκούοντας τόν Λόγον αὐτοῦ και ποιῶντας αὐτόν εἰς τήν τῆς μητρός αὐτοῦ ἀξίαν ἀνήγαγε και ἀδελφούς αὐτοῦ λέγει και συγγενεῖς τούτους πάντας ἀποκαλεῖ; Πλήν ἐκείνη μέν κυρίως μήτηρ αὐτοῦ καθέστηκεν ὡς σωματικῶς, καθάπερ ἔφθην εἰπών, ἀφράστως τοῦτον και ἀπειράνδρως ἀποτεκοῦσα, οἱ δέ γε ἅγιοι πάντες κατά τήν χάριν και τήν δωρεάν συλλαμβάνοντες αὐτόν ἔχουσιν· και ἐκ μέν τῆς παναμώμου μητρός αὐτοῦ τήν σάρκα αὐτοῦ τήν παναμώμητον ἐδανείσατο, ἀντ’ αὐτῆς δέ τήν θεότητα αὐτῇ ἐδωρήσατο - ὡ ξένου και καινοῦ συναλλάγματος! - ἀπό δέ τῶν ἁγίων σάρκα μέν οὐ λαμβάνει, μεταδίδωσι δέ αὐτοῖς τήν τεθεωμένην σάρκα αὐτοῦ. Και ὄρα μοι τό βάθος τοῦ μυστηρίου. Ἡ μέν οὖν χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡγουν τό πῦρ τῆς θεότητος, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν

ἔστι καὶ Θεοῦ ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τό δέ σῶμα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς πανάγνου καὶ ἀγίας σαρκός τῆς Θεοτόκου καὶ ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων αὐτῆς, ἐξ ἧς ταύτην ἀναλαβὼν ἰδιοποιήσατο, κατὰ τό ὅσιον λόγιον· “Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο”. Ταύτη τοι καὶ μεταδίδωσι τοῖς ἀγίοις ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀχράντου Παρθένου υἱὸς ἐκ μὲν τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας τοῦ συναϊδίου Πατρὸς αὐτοῦ τὴν χάριν, ὡς εἴρηται, τοῦ Πνεύματος, ἥτοι τὴν θεότητα, καθὼς διὰ τοῦ προφήτου φησί· “Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα” δηλαδή τὴν πιστεύσασαν, ἐκ δέ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τῆς κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀποτεκούσης αὐτόν, τὴν σάρκα ἣν ἀνέλαβεν ἐξ αὐτῆς.

(91) Καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἀμωμήτου σαρκός τῆς παναγίας Μητρὸς αὐτοῦ ἦν ἀνέλαβε μεταλαμβάνομεν ἅπαντες· καὶ καθάπερ υἱὸς αὐτῆς καὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν γέγονεν, ἀδελφὸς δέ ἡμῶν ἐχρημάτισεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς - ὡ τῆς ἀφράστου φιλανθρωπίας! - υἱοὶ τῆς Θεοτόκου μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ γινόμεθα, ὡς διὰ τοῦ μετ' αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ γεγονότος ὑπεραμώμου καὶ ὑπεραγνώστου γάμου γεννηθέντος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ < ἐξ > αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν πάντες οἱ ἅγιοι. Ὡσπερ γὰρ ἐκ τῆς συνουσίας καὶ σπορᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ Εὐὰ πρώτη ἔτεκεν καὶ ἐξ ἐκείνης καὶ δι' ἐκείνης πάντες ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἡ Θεοτόκος τὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον ἀντί σπορᾶς δεξαμένη συνέλαβε καὶ ἔτεκε μόνον αὐτόν τὸν Μονογενῆ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρό αἰώνων καὶ μονογενῆ ἐπ' ἐσχάτων ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα· καὶ παυσαμένη τοῦ συλλαμβάνειν καὶ τίκτειν αὕτη, ὁ Υἱὸς αὐτῆς καὶ ἐγέννησε καὶ γεννᾷ καθ' ἐκάστην τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν καὶ φυλάσσοντας τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς. Ἐπρεπε καὶ γὰρ, ἐπεὶ ἡ ἐν φθορᾷ γέννησις ἡμῶν διὰ τῆς γυναικὸς Εὐὰς ἐγένετο, τὴν πνευματικὴν γέννησιν ἡμῶν καὶ ἀνάπλασιν διὰ τοῦ ἀνδρός, ἥτοι τοῦ δευτέρου Ἀδάμ καὶ Θεοῦ, γίνεσθαι. Καὶ ὄρα μοι ἐντεῦθεν τὴν τοῦ λόγου ἀκρίβειαν· ἀνδρὸς θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ ἢ σπορᾷ φθαρτοῦς υἱοὺς καὶ θνητοῦς διὰ γυναικὸς ἀπεγέννησε καὶ γεννᾷ· ἀθανάτου καὶ ἀφθάρτου Θεοῦ

ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος Λόγος ἀθάνατα καὶ ἄφθαρτα τέκνα ἀπεγέννησε καὶ αἰεὶ γεννᾷ, ἐκ τῆς Παρθένου πρῶτον αὐτός τεχθεὶς δηλονότι ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι.

Κατὰ τοῦτο οὖν δέσποινα καὶ βασιλὶς καὶ κυρία καὶ μήτηρ πάντων τῶν ἁγίων ἢ τοῦ Θεοῦ Μήτηρ ἐστὶ, οἱ δὲ ἅγιοι πάντες δοῦλοι μὲν αὐτῆς εἰσι, καθὼς Μήτηρ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, (92) υἱοὶ δὲ αὐτῆς, καθὼς μεταλαμβάνουσιν ἐκ τῆς παναχράντου σαρκὸς τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς. Πιστός ὁ λόγος· ἢ γὰρ σὰρξ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἐστὶ σὰρξ· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θεωθείσης τοῦ Κυρίου σαρκὸς μεταλαμβάνοντες, ζωὴν αἰώνιον μεταλαμβάνειν ὁμολογοῦμέν τε καὶ πιστεύομεν, εἰ μὴ τι ἀναξίως καὶ εἰς κατάκριμα ἑαυτῶν ταύτην μᾶλλον ἐσθίομεν. Συγγενεῖς δὲ αὐτῆς τρισσῶς οἱ ἅγιοι εἰσι· καθ' ἓνα μὲν τρόπον ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ πληοῦ καὶ τῆς αὐτῆς πνοῆς εἴτ' οὖν ψυχῆς συγγένειαν ἔχουσι· κατὰ δεύτερον δέ, ὅτι ἐκ τῆς προσληφθείσης σαρκὸς αὐτῆς κοινωνίαν καὶ μετουσίαν ἔχουσι μετ' αὐτῆς· καθ' ἕτερον δέ, ὅτι διὰ τὴν κατὰ Πνεῦμα ἐγγινομένην ἁγιωσύνην αὐτοῖς δι' αὐτῆς ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος συλλαμβάνων ὁμοίως ἔχει τὸν τῶν ἀπάντων Θεόν, καθάπερ κάκεῖνη τοῦτον ἔσχεν ἐν ἑαυτῇ· εἰ γὰρ καὶ σωματικῶς αὐτός ἀπεγέννησεν, ἀλλ' ὅλον αὐτόν καὶ πνευματικῶς ἐν ἑαυτῇ πάντοτε εἶχε καὶ νῦν αἰεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχει ἀχώριστον.

Τοῦτο τοίνυν τό τῶν γάμων μυστήριον, ὃ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐποιήσατο ὁ Πατήρ, ὁ συναϊδὸς καὶ ὁμότιμος· καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.

ια'. Εἰς τό ρητόν τοῦ Εὐαγγελίου· “Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν”. (92)

Τίνες οὖν ἦσαν οἱ ἀπεσταλμένοι; Οἱ προφῆται, φησί. Τίνες οἱ κεκλημένοι; Τῶν Ἰουδαίων οἱ παῖδες· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ τότε καὶ ἐξ ἀρχῆς κεκλημένοι, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι αὐτῶν· “Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· Εἶπατε τοῖς κεκλημένοις· Ἴδού τό ἄριστόν μου ἠτοίμασα, (93) οἱ ταῦροί μου

καί τά σιτιστά τεθυμένα καί πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τούς γάμους. Οἱ δέ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τόν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δέ εἰς τήν ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δέ λοιποὶ κρατήσαντες τούς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καί ἀπέκτειναν”. Ποίους λέγει δούλους; Τούς ἀποστόλους αὐτοῦ. Τί δέ ἐστι τό ἄριστον; Ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία, ἣν προητοίμασε τοῖς κατά πρόθεσιν κλητοῖς οὓσιν ἀπό καταβολῆς κόσμου. Ταύρους δέ τίνας λέγει καί σιτιστά; Αὐτόν τόν τῆς Παρθένου Υἱόν καί Θεόν, τόν μόσχον ὄντα τῆ θεότητι σιτευτόν· οὗτος γάρ καί ταῦρός ἐστι τῆ δυνάμει ὄντως ἀήττητος, πληθυντικῶς δέ ταύρους ἑαυτόν ἐκάλεσεν, ὅτι εἰς πολλά μερίζεται ἡ ἀγία αὐτοῦ σὰρξ καί μία ἐκάστη μερίς ἡ ἐξ αὐτοῦ ὅλος ἐκεῖνος πάλιν ἐστί, τοσοῦτον ὦν δυνατός, ὅτι καί τούς ἐχθρούς τῶν λαμβανόντων αὐτόν ἀποτρέπεται ἅπαντας κἀκείνοις δύναμιν δίδωσιν, ὥστε νικῆσαι τόν κόσμον καί δυνηθῆναι γενέσθαι αὐτούς υἱούς Θεοῦ. Ἀμνός δέ λέγεται ὁ πανάμωμος ἀμνός τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνιαύσιος, κριός δέ ὡς κεράτων δίκην τόν σταυρόν ἐπιφερόμενος ἄνωθεν, δι’ οὗ καί τήν πληγὴν καιρίαν τῷ ἀντιπάλῳ δέδωκε καί εἰς ὃν ἐκεῖνοι τοῦτον σταυρώσαντες ἀπέκτειναν. Ἄλλους δέ δούλους φησί τούς ἀγίους ἀποστόλους αὐτοῦ, οὓς καί ἀπέστειλε παραγγείλας αὐτοῖς εἰς ὁδόν ἐθνῶν μὴ ἀπελθεῖν καί εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσελθεῖν, πορευθῆναι δέ μᾶλλον πρὸς τά ἀπολωλότα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ· οἱ δέ οὐδέ τούτους ἐδέξαντο, ἀλλὰ τούς μὲν ὕβρισαν καί ἔτυψαν, τούς δέ καί ἀπέκτειναν, ἐξ ὧν καί Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν μαρτύρων ὑπάρχει. “Ἀκούσας δέ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ πέμψας τά στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε τούς φονεῖς ἐκείνους καί τήν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε”. (94) Τούς ἀσεβεῖς Ἑβραίους φησίν, οὓς καί κατέσφαξε, διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου τήν παντελῆ ἐρήμωσιν αὐτῶν ἐργασάμενος. Στρατεύματα δέ Θεοῦ καί οἱ πονηροὶ λέγονται, εἰς τιμωρίαν ἐτέρων πονηρῶν ἐκπεμπόμενοι, καθὼς φησι διὰ Μωϋσέως ὁ Θεός· “Ἐπαποστελῶ εἰς αὐτούς θυμόν καί ὀργήν, ἀποστολήν δι’ ἀγγέλων πονηρῶν”.

“Τότε τοίνυν λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δέ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν καί ὅσους ἂν εὑρητε καλέσατε εἰς τούς

γάμους”. Είδες ακολουθίαν πραγμάτων; Είδες παραβολῆς ακρίβειαν; “Τότε” γάρ φησι. Τότε; πότε; Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι δηλονότι, κληθέντες εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, οὐ μόνον οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑβρίσαντες αὐτούς ἀπέκτειναν, τότε ἀπέστειλεν αὐτούς εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη. “Καὶ ἐξελθόντες, φησὶν, οἱ δούλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων”. Τὴν γάρ οἰκουμένην περιελθόντες οἱ ἀπόστολοι πᾶσαν, ἐκήρυξαν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον καὶ τοὺς ὑπακούσαντας πάντας εἰς μίαν συνήγαγον θεογνωσίας πίστιν πονηροὺς τε ἅμα τοῖς τρόποις καὶ ἀγαθοὺς, μεταβαλλομένους δηλονότι καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγομένους. Τοῦτο γάρ δηλοῖ τὸ “συνήγαγον”. ἀλλὰ γάρ καὶ ἀπὸ τῶν ἐξῆς τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν διδασκόμεθα. Φησὶ γάρ· “Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθεις ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Ὁ δὲ ἐφίμωθη. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἄρατε αὐτόν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί”. Ὅρας ὅπως τοὺς μεταβαλλομένους τὸν (95) τρόπον συνάγεσθαι εἰς τοὺς γάμους λέγει, τοὺς δὲ μετὰ πονηρίας ἢ κακίας τινός, κἂν εἰσέλθωσι, πάλιν μετ’ αἰσχύνης ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ἐκβάλλεσθαι, οὓς καὶ διακόνους καλεῖ. Οἱ οὖν ἀνακειμένοι ἐν τοῖς γάμοις οἱ ἅγιοι εἰσιν. Αὐτόν δὲ τὸν μὴ ἔχοντα ἔνδυμα γάμου, οἶδα ὅτι τινές τοὺς ἐν πορνείᾳ μόνον καὶ μοιχείᾳ καὶ φόνοις τὰ ἑαυτῶν καταρρυπώσαντας σώματα λογίζονται εἶναι. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι πάντα γάρ τὸν ὑπὸ οἰουδηποτοῦν πάθους ἢ κακίας λέγει ῥερυπωμένον. Καί ὅτι τοῦτο ἔστιν ἀληθές, ἄκουε Παύλου λέγοντος· “Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενικοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οἱ καὶ εἰδωλολάτραι δηλονότι, οὔτε μέθυσοι, οὔτε λοῖδοροί”, προσθήσω δὲ οὔτε οἱ μῖσος πρὸς τινα ἀδελφόν ἢ φθόνον ἔχοντες “βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν”, οὐδέ μερίδα ἔχουσιν ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅρας πῶς τὸ τῆς ψυχῆς ἔνδυμα

πᾶσα πονηρία καὶ ἁμαρτία μολύνει καὶ ἡμᾶς ποιεῖ τῆς βασιλείας ἐκβάλλεσθαι;

ιβ'. Ὅτι οὐ χρὴ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς εἰς ἀρετὴν προκοπῆς τε καὶ τελειώσεως τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐρευνᾶν τῶν ἀμυήτων τινά· καὶ ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου ἐλεύσει πάντες ἀλλήλους γνωρίζουσιν οἱ ἅγιοι. (95)

Τοιγαροῦν ἐάσωμεν τὰς ματαίας καὶ ἀνωφελεῖς συζητήσεις καὶ μὴ τὰ τοῦ καιροῦ πρό καιροῦ μανθάνειν σπουδάζωμεν, πειθώμεθα δὲ μᾶλλον οὕτω λέγοντι τῷ Δεσπότῃ. “Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς”. Ἐρευνᾶτε καὶ μὴ πολυπραγμονεῖτε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς καὶ μὴ ἔξωθεν τῶν ἀγίων Γραφῶν συζητήσεις ποιεῖσθε. Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, ἵνα περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης διδάσκησθε· (96) περὶ πίστεως, ἵνα μὴ παντὶ ἀνέμῳ συμπεριφέρησθε κατὰ τὴν κυβείαν τῶν ἀστηρίκτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ δογμάτων ὀρθῶν τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας στερεοῦσθε καὶ τὸν “λόγον ὀρθοτομεῖτε” αὐτῆς. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς πίστεως καρπὸν καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὄφελος διὰ τῆς πράξεως τῶν ἐντολῶν τοῦ ἐκζητεῖν διδαχθῆσεσθε καὶ, ὅταν εὐρεῖν τοῦτο δυνηθῆτε, τηνικαῦτα καὶ τὴν ἐλπίδα ἀκαταίσχυτον κτήσεσθε καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν αὐτῇ ὀλικὴν ἔξετε. Ἄλλως γὰρ ἀδύνατον παντὶ ἀνθρώπῳ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην τελείαν κτήσασθαι εἰ μὴ διὰ πίστεως ἀκραιφνοῦς καὶ ἐλπίδος βεβαίας καὶ ἀδιστακτοῦ. Τί οὖν καταλιπόντες τὸ ἀνακρίνειν ἑαυτοὺς περὶ τούτων, καὶ εἰ ἄρα πίστιν ἔσχομεν πρὸς τὸν Θεὸν τοιαύτην οἷαν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὁ καὶ κρῖναι μέλλων, καὶ ἀπαιτῆσαι ταύτην ἡμᾶς λέγει, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς πολυπραγμονοῦμεν, καὶ ταῦτα, μὴδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες ποσῶς;

Ὅποια δὲ ἐστὶν ἡ πίστις ἣν ἀπαιτούμεθα πρὸς Θεοῦ καὶ ποταπή ἦν ὀφείλομεν πρὸς αὐτὸν ἔχειν, αὐτὸς οὗτος διὰ τῶν εὐαγγελίων ἐδήλωσεν, οὕτως εἰπών· “Ὁ θέλων ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι· ὅστις γὰρ ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν

πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα καί τούς ἀδελφούς καί τάς ἀδελφάς ἔτι δέ καί τήν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής”. Καί πάλιν· “Ὁ εὐρών τήν ψυχὴν αὐτοῦ” ἐν τοῖς εἰρημένοις δηλονότι “ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τήν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἑμοῦ καί τοῦ εὐαγγελίου μου” ἡγουν τῆς τῶν ἐντολῶν μου ἐκπληρώσεως “εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτήν”. Ἦκούσατε τῆς πίστεως τά γνωρίσματα; Ἀρκεῖσθε τοῖς εἰρημένοις ἢ ἔτι χρειάν ἔχετε καί τῶν ἐξῆς ἀναμνησθῆναι;

(97) Εἰ οὖν βούλεσθε μαθεῖν ὅτι τοιαύτην πίστιν ἀπαιτεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὥστε μηδέ περί τῆς παρουσίας ταύτης ζωῆς τό καθόλου φροντίζειν πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἐξ αὐτοῦ μάθετε ἀκριβῶς τοῦ Κυρίου οὕτω διαρρήδην βοῶντος· “Μή μεριμνήσητε περί τῆς αὐρίου τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε”. Κατά μικρόν δέ ἀνάγων ἐπί τά τελεώτερά φησιν· “Ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνά σου λαβεῖν ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαιτεῖ”. Καί ἔτι καθ’ ὑπερβολήν εἰς ὑπερβολήν πίστεως εὐχέσθαι καί ἀγαπᾶν κελεύει τούς ἐχθρούς καί καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς καί ὑπέρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς εὐχέσθαι. Καί ἄλλα πλείονα κελεύει ποιεῖν ἡμᾶς ἐξ ὧν πρότερον δηλονότι δείκνυται ἢ πρός αὐτόν πίστις ἡμῶν, καί τότε τό πιστούς ἡμᾶς εἶναι λέγειν χρεῶν· χωρίς γάρ τούτων νεκρά ἢ πίστις ἡμῶν καί ἡμεῖς νεκροί δηλονότι.

Ἐρεύνησον τοιγαροῦν σεαυτόν ἀκριβῶς, ὦ οὔτος, καί ἐάν μηδέν τῶν εἰρημένων ἐλλείψαντα σεαυτόν εὐρήσης, ἀλλά πάντα μεθ’ ὑπερβολῆς ἀπό ζεούσης καρδίας καί προθέσεως πράξαντα, πάντως ἔχειν ἐν φωτί κατανοήσεις ἑαυτόν καί ἐλπίδα ἀκαταίσχυντον, οὐχί τήν ἐξ οἰήσεως ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις προσγινομένην, ἧς τό μάταιον καί ἀπατηλόν οὐδείς τῶν κεκτημένων αὐτήν ἐπιγνῶναι δύναται, ἀλλά τήν χρηστήν ἐλπίδα καί ἀληθινὴν ἐν ἀληθινῷ καί ἀκαταίσχυντῷ φωτί. Ἐν ταύτῃ δέ ὥσπερ ἐπ’ ὀχήματι χερουβικῷ κατίδοις τήν ἀγάπην ἐποχουμένην, ἣτις ἐστίν ὁ Θεός· ἦν ἐάν οὕτως εὐρών ἴδης, οὐ πολυπραγμονήσεις ἕκτοτε τῶν μελλόντων καί ἀοράτων οὐδέν, ἀλλά καί ἄλλους ἐπιστομίσεις καί

παραγγείλης **μή (98)** πολυπραγμονεῖν τι μηδέ συζητεῖν περὶ τῶν ἐκεῖσε, ὡς αὐτῇ τῇ πείρα μαθῶν ὅτι νῶ καὶ λόγῳ ἀκατάληπτα καὶ ἄφραστα πάντα εἰσὶ τὰ ἐκεῖσε. Εἰ δέ τὰ πιστόν σε τέως καὶ χριστιανόν ποιοῦντα ἐν πρώτοις γνωρίζεσθαι οὐκ ἔπραξας, ἀλλὰ **μετά** τῶν ἀπίστων πιστός καὶ **μετά** τῶν πιστῶν κατακεκριμένος ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὡς ἄπιστος εἶ, καὶ οὐκέτι τελείαν ἔχεις ἐλπίδα καὶ πληροφορίαν σωθήσεσθαι, οὐδέ ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος λέγειν καὶ σύ δύνασαι· “Τόν ἀγῶνα τόν καλόν ἠγώνισμαι, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ὁ δίκαιος κριτής”, τί πολυπραγμονεῖς καὶ μαθεῖν ἐρωτᾶς, εἰ ἄρα μέλλουσιν γνωρίζειν οἱ ἅγιοι ἀλλήλους ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὅταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ γενόμενοι ὁρῶσιν αὐτόν; Τί σοι ἔσται ἐκ τούτου ὄφελος; Εἰπέ μοι.

Ἦθελον γάρ ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν παρὰ σοῦ τί σοι τό ὄφελος, ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὡς ἔφαμεν, κρινομένῳ σοι, ἐπειδὴ τὰς ἐνταλθείσας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ μερίδα **μή** ἔχοντι, ἐάν τὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀπολαύσεις καὶ δόξας καὶ τρυφάς καὶ ἀποκαταστάσεις **μάθη**ς διδασκόμενος παρ’ ἡμῶν. Οὐδέν οὐδαμῶς πάντως, ἀλλὰ καὶ κατάκριμα **μεῖζον** μᾶλλον σεαυτῶ προξενήσεις, ὅτι καὶ ταῦτα **μαθῶν** κατεφρόνησας καὶ τήν οἴησιν ἀποβαλέσθαι καὶ ταπεινώσιν κτήσασθαι οὐκ ἠθέλησας. Ἄλλως δέ καὶ ἐρωτῶντί μοι πράως, ἐν εἰρήνῃ σύ ἀποκρίθητι. Παιδί **μικρῷ** μηδέ τὰ στοιχεῖα καταδεξαμένῳ τῶν γραμμάτων **μαθεῖν**, τὰ περὶ γραμματικῆς καὶ ῥητορικῆς ζητοῦντι διερμηνεύεσθαι, ἄρα ἀνέξεται ποτε ἄνθρωπος, λογισμοῦ κύριος ὢν, κἄν λόγου ψιλοῦ ἀξιῶσαι τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ **μᾶλλον** ἀπώσεται ὡς ἀφρονα καὶ παιδικά φρονοῦντα καὶ **(99)** ἀναισθήτως αἰτοῦντα τὰ ὑπὲρ τήν ἑαυτοῦ δύναμιν; Εἰ δέ ἐν τούτοις δίκαιον τοῦτο καὶ πρέπον ἐστί, πόσῳ **μᾶλλον** ἐν τοῖς ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν; Εἰ δέ καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων **μή** μάθη τις, ἀκούσει δέ ἄπερ δι’ ἐτέρων λέξεων οἱ Ἕλληνες συνεγράψαντο καὶ νοήσει αὐτὰ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λεγόμενα, οὐδέν θαυμαστόν, ἐπειδὴ περὶ αἰσθητῶν ὁ λόγος

αὐτοῖς καί μάταιοι περί ματαίων πραγμάτων αἱ διηγήσεις αὐτῶν.

Τά δέ περί οὗ ἐρωτᾶς οὐ τοιαῦτα, ἀλλ' ὅποια καί πῶς; Ὡς ὁ προφήτης λέγει Δαβίδ· “Καί ἐκλινεν οὐρανοὺς καί κατέβη καί γνόφος ὑπὸ τούς πόδας αὐτοῦ”. Τίς οὗτος ὁ γνόφος; Ἡ σὰρξ αὐτῆ τοῦ Κυρίου, περί ἧς καί Ἰωάννης ὁ μέγας πρόδρομος αὐτοῦ ὕστερον ἔφη· “Οὐ οὐκ εἰμί ἱκανός κύψας λῦσαι τόν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ”. Κατέβη τοίνυν καί ἦλθεν ἀντί γνόφου περικείμενος τὴν σάρκα. Καί αὐθις· “Ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ καί ἐπετάσθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων. Καί ἔθετο σκότος ἀποκρυβὴν αὐτοῦ· κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνή αὐτοῦ”. Ὅρᾳς ὅπως οὐ περί αἰσθητῶν σοι πραγμάτων ἡ ἔρευνα, ἀλλὰ περί θείων καί ἀκαταλήπτων καί οὐ ῥαδίως παρά πάντων καταλαμβανομένων; Εἰ γάρ γνόφον καί σκότος ἔθετο ἀποκρυβὴν τῶν μυστηρίων αὐτοῦ καί πολλοῦ δέεται τις φωτός τοῦ παναγίου Πνεύματος εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ἀποκεκρυμμένων αὐτοῦ μυστηρίων, πῶς, μήπω τοῦ θείου φωτός κατοικητήριον γεγονώς, ἐρευνᾶς ἃ μαθεῖν οὐκ ἰσχύσεις, ἀτελής ἔτι καί ἀφώτιστος ὢν; Ἴνα γάρ μή ὑπολάβης, ὡς ἐν σκότει καθήμενος, ὅτι κἀκεῖνος ἐν τῷ σκότει γεγονώς ἐκρύβη, “κύκλω αὐτοῦ τὴν σκηνήν αὐτοῦ” ἔφη ὁ προφήτης Δαβίδ· σκηνήν δέ λέγει ἦν ὁ Παῦλος φῶς ὀνομάζει – “φῶς γάρ, φησίν, οἰκῶν ἀπρόσιτον” -, ἀμφοτέρω τό ἀκατάληπτον καί ἄστεκτον αὐτοῦ τῆς(100) θεότητος δηλοῦντες, οὐχὶ δέ περιοριστόν ποιῶντες τό θεῖον, ἀλλ' οἷον οὕτω πως τόν λόγον ποιούμενοι πρὸς τούς περιεργότερον ἔχοντάς φασι. Μή ὑπολάβετε, ὡ ἀνόητοι, ὅτι ἐν σκότει ὁ ἀναληφθεὶς Κύριος καί Θεός εἰσελθὼν ἐκρύβη· ἀλλὰ ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ δόξῃ τῇ τό πᾶν καί ὑπὲρ τό πᾶν πληρούση θεότητί ἐστιν ἐν ἧ καί πρό τούτου ἦν, φειδόμενος δέ ἡμῶν, ἵνα μή ἄρδην ἀπολώμεθα, ἔθετο σκότος καλύπτον οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἡμᾶς· “Ὁ Θεός γάρ ἡμῶν, φησὶ, πῦρ καταναλίσκον” οὐχὶ τούς δικαίους, ἀλλὰ τούς ἁμαρτωλούς.

Ἴδε οὖν· ἔμαθες ὡς ἐν παραδρομῇ τά τῆς πίστεως ἡμῶν θεῖά τε καί φρικτά μυστήρια παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δέ παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δι' ἡμῶν· ἔμαθες ὅτι καί κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ

Θεός καί ἀνῆλθεν αὐθις εἰς οὐρανούς καί ἔθετο σκότος ἀποκρυβήν αὐτοῦ· οὐ γάρ ἔδει πρό τῆς κρίσεως μετὰ τῆς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ δόξης φανῆναι ἡμῖν, ἀλλὰ τότε τοῦτο γενέσθαι ὅτε καί τὸν καιρὸν ὁ Πατὴρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἔθετο ἐξουσία. Εἰ οὖν οὕτως ὑπάρχει τὰ μυστήρια κεκρυμμένα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ οὐ πᾶσι δέδοται γινώσκειν αὐτὰ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, τί, ἀφείς ἐργάζεσθαι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, περὶ τῶν ἀποκεκρυμμένων πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπερωτᾶς; Ἰδού γάρ καθ' ἑκάστην ἀκούεις τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος περὶ ἐκείνων αὐτῶν “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”, τὰ ἀγαθὰ “ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”. Πρό γάρ τοῦ ἀναληφθῆναι αὐτόν καὶ τὸ σκότος θεῖναι ἀποκρυβήν αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐργαλεῖα ἡμῖν δεδωκώς, τὴν δέ πίστιν τὴν εἰς αὐτόν ὡσπερ τινὰ τεχνίτην, ὡς εἶναι ἡμᾶς μὲν σκεῦη, τὴν δέ πίστιν τεχνίτην, τὰς δέ ἐντολάς ἐργαλεῖα, δι' ὧν ὁ τεχνίτης Λόγος (101) ἀναστοιχειοῖ καὶ νεουργεῖ τοὺς ἐργάτας τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ὡς ἂν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν καθαιρόμενοι φωτιζώμεθα κατὰ προκοπὴν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τὴν γνῶσιν τῶν μυστηρίων τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Καὶ καθάπερ τὰ ἐργαλεῖα δίχα τεχνίτου καὶ ὁ τεχνίτης δίχα ἐργαλείων ἐνεργεῖν τι οὐ δύναται, οὕτως οὐδέ ἡ πίστις δίχα τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, οὐδέ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν δίχα πίστεως ἀνανεοῖ καθόλου καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς ἢ ἀπὸ παλαιῶν καινούς ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Ὅπηνίκα δέ τὰ ἀμφότερα ἐν ἀδιστάκτῳ καρδίᾳ κτησώμεθα καὶ εὐχρηστον σκεῦος τῷ Δεσπότη εἰς ὑποδοχὴν τοῦ νοητοῦ μύρου γενώμεθα, τῆνικαῦτα καὶ ὁ θεὸς τὸ σκότος ἀποκρυβήν αὐτοῦ ἐγκαινίζει ἡμῖν τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾷ καὶ καινούς ἀντὶ παλαιῶν καὶ ζῶντας ὡς ἀπὸ νεκρῶν ἐξανίστησι καὶ διατέμνει τὸ σκότος καὶ διαβιβάζει ἐκεῖθεν τούτου τὸν ἡμέτερον νοῦν καὶ ὡς ἐξ ὀπῆς τινος παρακύπτειν αὐτόν καὶ βλέπειν χαρίζεται ἀμυδρῶς πῶς, ὅσον ἡλίου κύκλον ἢ σελήνης ἐστίν· ἐνθεν τοι καὶ διδάσκεται, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γινώσκει καὶ μυεῖται, πληροφορούμενος ὅτι ὄντως ἄλλως οὐκ ἐνὶ ἐν μερικῇ μετοχῇ τῶν ἀπορρήτων γενέσθαι τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, εἰ μὴ ἐν ταπεινώσει καρδίας καὶ

πίστει ἀδιστάκτῳ ὀλοψύχου προθέσεως πάντα τόν κόσμον οὔτοι καί τά ἐν τῷ κόσμῳ σύν τοῖς θελήμασιν αὐτῶν ἀπαρνήσονται ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἐάν μή ἀνεπαισχύντως, μᾶλλον δέ ἐν ἀγαλλιᾷσει καρδίας καί χαρᾶ, τούς ὑπέρ ἀρετῆς πόνους ὁμοῦ καί πειρασμούς διελεύσονται οἱ πιστεύοντες εἰς Χριστόν καί μάλιστα οἱ νήπιοι βαπτισθέντες καί μή ἐπαιθανόμενοι ἔχειν “τήν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ δωρεάν”.

Σύ οὖν, ὁ ταῦτα ἀναγνούς, μή ἐν οἴησει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως (102) καί ἀναπλάσει λογισμῶν ματαίων, ἀλλ' ἐν φόβῳ καί τρόμῳ σεαυτόν ἀνάκρινον· καί εἰ βούλει μαθεῖν ὅπως ἔχεις βίου καί καταστάσεως, ἐρώτησόν σου τήν ψυχήν καί εἰπέ αὐτῇ· “Ψυχή, ἐφύλαξας τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πάσας ἤ οὐ;” Καί ἀνοίξασα τό τοῦ συνειδότος αὐτῆς στόμα, ἐρεῖ σοι πάντως τό ἀληθές· οὐ γάρ αἰδεσθήσεταιί σε, ἀλλ' ἐλέγξει σε καί ἄπροαπέθου καί ἔχεις ἐν ἑαυτῷ, εἴτε ἀγαθά, εἴτε φαῦλα, ὑποδείξει σοι. Ἐν γάρ τῷ συνειδότι αὐτῆς εὐρήσεις, εἴτε τόν κόσμον ἠγάπησας, εἴτε τούτου προετίμησας τόν Θεόν, εἴτε τήν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐζήτησας, εἴτε τήν ἐκ τοῦ Θεοῦ διδομένην μόνον ἐπόθησας· ἐν ἑαυτῷ παρακύψας ὡς ἐν κιβωτίῳ καί τό ὑποκείμενον ἀναψηλαφῶν, ἐν ἑν τῶν ἀποκειμένων ἐκβάλλων, πάντα γνωρίσεις τρανῶς. Ὑπόθου μοι γάρ ἐν πρώτοις ἐναποκεῖσθαι φιλοδοξίας καί κενοδοξίας ἔρωτα, εἶδος ἀνθρωπαρέσκειας, ἡδύσματα τῶν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαίνων, ὑποκρίσεως ἔνδυμα, σπέρμα φιλαργυρίας ἐγκεκρυμμένον, καί ἀπλῶς πολλά ἐγκείμενα ἐν αὐτῷ καί ἕτερον ὑφ' ἑτέρου συγκαλυπτόμενον, ἐπάνω δέ τούτων ἀπάντων ἔστω ἀνακειμένη φυσίωσις - ἢ γάρ γνῶσις, φησί, φυσιοῖ -, σύν ταύτῃ οἴησις καί τό δοκεῖν εἶναί τι μηδέν ὄντα τόν πεφυσιωμένον τόν λογισμόν. Τούτων τοιγαροῦν ἐπικειμένων τοῖς ἄλλοις οἷσπερ προείπομεν ἅπασι, πῶς ἰσχύσεις, εἰπέ μοι, ταῦτα θεάσασθαι; Πάντως ἐρεῖς· οὐδαμῶς.

Λέγε μοι οὖν ἄρτι καί τοῦτο. Μή πειθομένου σου ὅτι κάλυμμά τι τῶν τοιούτων ἐπίκειται τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ἀπιστοῦντος, καθά δή καί Ἑβραῖοι, τοῦτο αὐτό τοῦ Παύλου λέγοντος πρός αὐτούς, ἀπιστοῦσι, καί μή περιαιροῦντός σου τό

κάλυμμα τοῦτο ἐκ τῆς καρδίας σου, ἵνα καί τά ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενα πάθη ἴδης καί τήν ταλαίπωρόν σου **(103)** ψυχὴν οἰκτειρήσης καί σπεύσης αὐτήν ἐκκαθαῖραι καί τοὺς νοερούς αὐτῆς ὀφθαλμούς καί τό πρόσωπον δάκρυσι θερμοῖς ἀπονίψης, πᾶσαν ἀπορριψάμενος ὄπισθεν σοφίαν καί γνῶσιν τήν ἔξωθεν, Παύλῳ πειθόμενος, ὡς ἂν γένη μωρός ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα γένη φρόνιμος ἐν Χριστῷ, πῶς, εἶπέ, μωροῦ ὄντος σου, τά περὶ Θεοῦ σοι καί τῶν θείων ἐκδιηγῆσομαι, ἀποκεκρυμμένων ὄντων καί ἀοράτων αὐτῶν; Οὐκ αὐτός σύ καταγνώσεις μου ὡς ἀνάξιον προᾶγμα ποιούντος καί ἐν σεαυτῷ δικαίως ἐρεῖς· “Οὗτος, φησὶν, ὄντως ἄφρων ἐστίν, ὁ ἐμοὶ τῷ ἄφρονι τά περὶ τῶν ἀοράτων καὶ ἀκαταλήπτων πάση πνοῇ τῇ ὑπὸ τόν οὐρανόν καί πάση κτίσει τῇ ὑπεράνω οὔσῃ τῶν οὐρανῶν διηγούμενος”; Εἰ γάρ τά τότε μέλλοντα γενέσθαι οὐδέ οἱ ἄγγελοι ἐπίστανται τοῦ Θεοῦ, καθὼς οὐδέ τήν ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίαν ὅποια ἢ ποταπή, ἢ πότε ἢ ὅτε κατελθεῖν ἔμελλε καί ἄνθρωπος γενέσθαι ἐγίνωσκον, πόσω μᾶλλον τήν μετὰ δόξης αὐτοῦ παρουσίαν ἔσχατον ἀγνοεῖν ὀφείλουσιν, ὅποτε γενήσεται καί ὀπόση, ἢ τίνα ἄπερ τότε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μέλλει χαρίζεσθαι; Καί ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ὁ μὲν Παῦλος ἐδήλωσεν εἰπών· “Ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς ἐξουσίαις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ”, ὁ δέ Κύριος περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὅτι “καί αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται”, ἀντί τοῦ ἐκπλαγήσονται καί θαυμάσουσιν, αἴφνης θεώμεναι ἄπερ μέχρι τότε πάντως οὐκ εἶδον. Εἰ τοίνυν αἱ δυνάμεις ἀγνοοῦσι τῶν οὐρανῶν, σύ, πῶς ὅλως ἀποτολμᾶς καί λέγεις ὅτι οὐ μή γνωρίζουσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὅποταν ἐν τῇ θεωρίᾳ τούτου γενήσονται; Ὁ δέ γε τούτῳ πάλιν ἀντιπίπτων, σύ, καί φάσκων· “Ὀντως ὄρᾶν καί γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι”, πόθεν τοῦτο μεμάθηκας;

Ὡ ἄγνοια καί μανία καί σκότωσις! Οὐ φρίττετε, οὐ φοβεῖσθε; **(104)** Ἐκ γάρ τῶν λόγων ὑμῶν ἀμφότεροι καταδικασθήσεσθε παρά τοῦ δικαίου καί ἀπροσωπολήπτου κριτοῦ. Πρὸς γάρ τοὺς λέγοντας μή ὄρᾶν μηδέ γνωρίζειν ἀλλήλους τοὺς ἁγίους, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον ὄρᾶν, ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις ὅλους ὅλῳ δῆθεν ἐνουμένους ἐκείνῳ, φθέγγεταί πως καί εἶπη· “Ἐγνωτέ με, ὦ

οὔτοι; Εἶδετέ μου τό φῶς; Ἐνδέξασθέ με ἐν ὑμῖν; Τάς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματός μου τοῦ Ἁγίου αὐτῆ τῆ πείρα ἐμάθετε ἢ οὐ;” Οἱ οὐ μή τολμήσωσιν ἀντιφθέγξασθαι, οἶμαι, καί εἰπεῖν· “Ναί, φησί, Δέσποτα”. Εἰ γάρ τοῦτο ἐροῦσιν, ἀντερεῖ πρὸς αὐτούς· “Πῶς οὖν, εἰ τούτων ἐν πείρα γεγονάτε, τούς ἐμέ ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν μέλλοντας μή γνωρίζειν ἀλλήλους λέγετε; Ἐγώ Θεός ἀψευδής, Θεός ἀληθινός, Θεός ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἐγκατοικῶν. Πῶς οὖν ἐν αὐτοῖς κατοικῶ; Ὡσπερ εἶπον ὅτι ἐγώ ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί, οὕτω καί οἱ ἅγιοι ἐν ἐμοί καὶ ἐγώ ἐν αὐτοῖς· καί καθάπερ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί καὶ ἐγώ πάλιν ἐν τῷ Πατρὶ μου, οὕτω καί ἐν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν ἐγώ ἔσομαι κατοικῶν καί οἱ ἅγιοι πάντες κατοικήσουσιν ἐν ἐμοί”. Πρὸς δέ τούτοις ἐρεῖ καί ταῦτα· “Εἰ τοίνυν ἐγώ ἐν τοῖς ἁγίοις μου καί οἱ ἅγιοί μου ἐν ἐμοί, ἐγώ ἐν τῷ Πατρὶ μου καί ὁ Πατήρ μου ἐν ἐμοί, καθὼς δέ γινώσκει με ὁ Πατήρ καὶ ἐγώ γινώσκω τόν Πατέρα, εὐδηλον ὅτι καί οἱ ἅγιοι γνωρίζειν καί γινώσκειν ὀφείλουσιν”. Ἴνα δέ σαφέστερον τοῦτο γένηται, ὡς ἂν δῆλον καί τοῖς ἀναισθήτοις ἔσται, χρεῶν προσθεῖναι καί ἔτι πάλιν εἰπεῖν· ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις Χριστός ἐνοικῶν ἔσεται.

Ὅποταν οὖν αἱ βίβλοι τοῦ συνειδότος ἐκάστου διανοιχθήσονται, ἐν μέν ταῖς τῶν ἁμαρτωλῶν καρδίαις καί συνειδήσεσιν εὐρεθήσονται, εἰ μή τι ἄλλο, οἴησις ἢ κενοδοξία ἢ αἴρεσις ἢ ζῆλος ἢ φθόνος ἢ τι τῶν τοιούτων· εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἀμέλεια, ῥαθυμία καί τό μή πάση ἰσχυῖ ποιῆσαι (105) τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ὅθεν ἔλλειψις ἔσται τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Διά τοῦτο οὖν “σκοτισθήσονται οἱ ὀφθαλμοί αὐτῶν τοῦ μή βλέπειν” καί αἰσχυνθήσονται καί ἀκούσονται· “Ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε μίαν τῶν ἐντολῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἀλλά ταύτης κατεφρονήσατε, ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε. Απέλθετε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον, τό ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ “. Ἐν δέ τῷ διανοιγῆναι τάς τοῦ συνειδότος τῶν ἁγίων βίβλους, πρόσεχε! λάμψει ὁ νῦν ἀποκεκρυμμένος ἐν αὐτοῖς Χριστός ὁ Θεός, ὡς ἔλαμψε πρό τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς, καί ἔσονται οἱ ἅγιοι ὅμοιοι τῷ Ὑψίστῳ. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἀκουσον τοῦτο λέγοντος· “Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος”. Ποῖον δέ ἄλλον λέγει καιρόν ἢ ἥλιον, εἰ μή

πάντως ὄνπερ εἰρήκαμεν, καί ἑαυτόν τόν ἥλιον δικαιοσύνης μόνον ὀνομαζόμενον καί ἐν δικαίοις μόνον ἀνατέλλοντα καί ἐκλάμποντα; Καί τοῦτο ὁ ἐπιστήθιος καί Χριστοῦ μαθητής ἠγαπημένος ἐκδηλότερον διατρανοῖ λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ’ οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καί ὁ Παῦλος· “Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καί ἐπεγνώσθην”.

Εἰ οὖν ὅμοιοι τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι καί τοσοῦτον ἐπιγνώσονται τόν Θεόν, ὅσον ὁ Θεός ἐπέγνω αὐτούς, καί καθὼς γινώσκει ὁ Πατήρ τόν Υἱόν καί ὁ Υἱός τόν Πατέρα, οὕτως ὀφείλουσι καί οἱ ἅγιοι ἀλλήλους καί ὁρᾶν καί γινώσκειν, ἀλλά καί οἱ μηδέποτε ἀλλήλους σωματικῶς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἰδόντες τότε γνωρίζειν ἀλλήλους ὀφείλουσι, πῶς οὐκ ἐρυθριᾶτε περὶ ὧν οὐκ οἶδατε λέγειν καί ἐπερωτᾶν καί διδάσκειν, (106) ὡς ἤδη καί τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τήν γνῶσιν δῆθεν πεπλουτηκότες καί ἄνωθεν προχειρισθέντες διδάσκαλοι; Ὡσπερ γάρ οὐδέποτε ἀγνοήσει ὁ Πατήρ τόν Υἱόν ἢ ὁ Υἱός τόν Πατέρα, οὕτως οὐδέ οἱ ἅγιοι, θέσει θεοί γεγονότες ἐν τῷ ἔχειν οἰκοῦντα ἐν ἑαυτοῖς τόν Θεόν, ἀλλήλους ποτέ ἀγνοήσουσιν, ἀλλά βλέποντες ἔσονται ἀλλήλων καί ἑαυτῶν τήν δόξαν, ὡς ὁ Υἱός τοῦ Πατρὸς καί ὁ Πατήρ τοῦ Υἱοῦ. Τίς δέ καί ὅποια ἔσται τῶν ἀγίων ἡ δόξα; Οἷα ἐστί τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καί τοῦτο αὐτός δι’ ἑαυτοῦ ἀριδῆλως δεδήλωκε· φησί γάρ· “Καί ἐγώ τήν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν”. Ὁρᾶς ὅτι ἡ ἀπό τοῦ Θεοῦ καί Πατρὸς δοθεῖσα πρό τῶν αἰώνων τῷ Υἱῷ δόξα ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῖς ἁγίοις δεδώρηται καί εἰς ἕν οἱ πάντες εἰσὶ.

Τοιγαροῦν οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ μὴ ὀρῶσιν, οὐδ’ οὐ μὴ γνωρίζωσιν ἀλλήλους οἱ ἅγιοι ἐν τῇ θεωρίᾳ γινόμενοι τοῦ Θεοῦ, ὄντως ἐν σκότει πορεύονται καί ἐν μετουσίᾳ ἢ θεωρίᾳ καί ἐπιγνώσει Θεοῦ οὐκ ἐγένοντο καί λαλοῦσι καί διαμαρτύρονται ἅ οὔτε ἐπίστανται, οὔτε ποτέ ἐθεάσαντο. Οἷονεὶ γάρ λέγουσιν ἐν ἐκστάσει καί τότε γίνεσθαι, ὥσπερ καί νῦν, τοὺς ἁγίους καί ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτῶν τε καί τῶν σὺν αὐτοῖς, δοκοῦντες, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δέ κακῶς τὰ τῶν θείων νοοῦντες Γραφῶν, ὅτι ἡ

αὐτὴ ἀλλοίωσις καὶ ἀρπαγὴ νῦν τε καὶ εἰς τὸ μέλλον ἔσται τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις. Ὄταν γὰρ ἀκούσωσιν ὅτι ὁ δεῖνα ὁ ἅγιος, ἐν θεωρίᾳ Θεοῦ γενόμενος καὶ τὸν νοῦν ἀρπαγείς, τόσας ἢ τόσας ἡμέρας καὶ νύκτας ἐποίησε, μηδέν ὅλως τῶν ἐπιγείων ἐνθυμηθεῖς, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σώματος ἐπελάθετο, ὅλος ὅλη ψυχῇ καὶ πάσαις ὁμοῦ ταῖς αἰσθήσεσι κεκολλημένος ἔμεινεν, ὧν ἐκεῖ, τοιοῦτόν τι ὑπολαμβάνουσι καὶ τότε, ἐν τῇ βασιλείᾳ λέγω τῶν οὐρανῶν, ἔσεσθαι, ἀγνοοῦντες ὅλως τὰ θεῖα τοῦ Πνεύματος (107) καὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ τὰ ἀόρατα καὶ ἀκατάληπτα καὶ ἄγνωστα τοῖς ἐσκοτισμένοις μυστήρια καὶ ὅτι ἡ ἀρπαγὴ αὕτη τοῦ νοός οὐχὶ τελείων, ἀλλ' ἀρχαρίων ἐστίν. Ὡς γὰρ ὁ ἀπὸ γεννήσεως ἐν σκοτεινῇ καὶ ζοφωτάτῃ ὧν φυλακῇ καὶ ὑπὸ λυχνιαίου καὶ βραχυτάτου φωτός φωτιζόμενος, μόλις κ' ἂν μικρὰ τινα καθορᾷ, μὴ εἰδώς ὅτι φῶς ἡλιακόν ἐστιν ἔξωθεν, ἀγνοῶν παντάπασιν τὰ ἔξω τῆς φυλακῆς, λέγω δὴ τὸν ὁρώμενον κόσμον τοῦτον καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα ἔργα καὶ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔτι ἐν τῇ σκοτεινῇ φυλακῇ τῆς τοῦ κόσμου τούτου αἰσθήσεως ὧν καὶ ὑπὸ βραχυτάτης γνώσεως ἐλλαμφθεῖς, μόλις περὶ τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως ἡμῶν ὀλίγην τινὰ καὶ ἀμυδρὰν γνῶσιν λαμβάνει, τὰ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ παντάπασιν ἀγνοῶν καὶ τίνα τὰ μέλλοντα διαδέξασθαι τοὺς ἀγίους.

Καὶ καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀφεγγεῖ καθεζόμενος φυλακῇ, εἰ συμβῆ διανοιχθῆναι ὀπήν ἐν τῷ ὀρόφῳ τῆς φυλακῆς καὶ θεάσασθαι αὐτόν αἴφνης τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, ὀλίγον καὶ κατὰ μέτρον τῆς γενομένης ὀπῆς, ὃν οὐδέποτε εἶδεν οὐδέ εἶναι τοιοῦτόν τι λαμπρότατον φῶς ὑπενόησεν, ἔκπληξις εὐθύς λαμβάνει αὐτόν καὶ ὡς ἐξεστηκῶς ὑπάρχει, ἐπὶ πολὺ ἄνω τὰ ὄμματα ἔχων καὶ θαυμάζων τὸ ἀθρόον γεγονός ἐν αὐτῷ, οὕτω δὴ καὶ ὁ αἴφνης ἐν θεωρίᾳ τοῦ νοητοῦ φωτός γεγονώς, ἄρτι δηλονότι τῶν δεσμῶν ἀπολυθεῖς τῶν παθῶν τε καὶ τῆς αἰσθήσεως, ἐκπλήττεται καὶ ὡς ἐξεστηκῶς τοῖς οὐ καλῶς ὁρῶσι νομίζεται, εἰς ἑαυτόν ὅλον δηλαδή τὸν νοῦν ἐπισωρεύσας καὶ θαυμάζων τοῦ φανέντος αὐτῷ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν λαμπρότητα. Καὶ ὥσπερ πάλιν, ἐπ' ἅπαν ἐκεῖνος συχνῶς καὶ καθ' ἡμέραν πρὸς ἐκείνην τὴν ὀπήν

ἀποβλέπη, ἄρτι πλατυνθεῖσαν καί φωτίζουσαν ἐπί πλέον τόν ζοφώδη χῶρον τῆς φυλακῆς καί ἐφ' ἱκανούς χρόνους ἐν τῷ φωτί διαμένουσαν, ἡ συνήθεια τῆς ὁράσεως τοῦ φωτός τήν πολλήν ἐκπληξιν ἐκ τοῦ κατά μικρόν ἀφαιρεῖται **(108)** - ὄν τρόπον καί ἐπί τοῦ ἡλίου γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς· τῇ γάρ συνηθείᾳ τῆς ὁράσεως ὡς εὐκαταφρόνητον αὐτόν λογιζόμεθα· εἰ γάρ μηδέπω ἤμεν αὐτόν θεασάμενοι, αἴφνης δέ τοιοῦτος ὠράθη ἡμῖν, ὑπό τῆς ἐκπλήξεως διαπεφωνήκαμεν ἄν - , τόν αὐτόν τρόπον καί ἡ κατά μικρόν τῆς ψυχῆς προκοπή, ἐν συνηθείᾳ τῆς τοῦ νοητοῦ φωτός ὁράσεως γινομένη, τῆς πολλῆς ἐκπλήξεως ἐξίσταται, μνηθεῖσά τι ἐντεῦθεν ἕτερον εἶναι τῆς καταστάσεως ταύτης καί θεωρίας τελεώτερόν τε καί ὑψηλότερον.

Καί καθάπερ αὐθις ἐπιγινώσκειν ποιεῖ τέως τόν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ἡ χρονία καί, ἀπό γεννήσεως αὐτοῦ κάθειρξις ὅτι ἐν φυλακῇ ζοφωτάτη ἐστί, καί ἔξω ταύτης θαυμαστά τινα ἐκ τοῦ ὀλίγου φωτός ἐκείνου εἶναι ὑπονοεῖ, ὅποια δέ εἰσιν ἐν ἀληθείᾳ λογίσαθαι ἢ ἐννοῆσαι οὐ δύναται, ἐπὶ δέ καί τῆς φυλακῆς ἔξωθεν ἐκβληθῆ, τότε καί τό φῶς ὅλον καί τά ἐν φωτί ἅπαντα καί ἅπαντας ὁμοῦ καθορᾶ, οὕτω μοι νόει καί τόν ἄρτι ἐκδεδημηκότα τῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν καί ὅλον ἔξω γεγονότα τοῦ κόσμου καί τῶν ὀρωμένων τῆς ταπεινώσεως. Καί τοῦτον μέν τόν σύμπαντα κόσμον ὡς μίαν ὄντα τῷ ὄντι σκοτεινοτάτην καί ἀφεγγῆ φυλακὴν ἄλλως μοι πάλιν ὑπονόει, λυχνιαῖον δέ φῶς τό τοῦ ἡλίου λογιζοῦ μοι φῶς, ἔξωθεν δέ τούτου τό ἀνεκλάλητον, τό ἀφραστον, τό ἀπρόσιτον, τό ὑπέρ ἔννοιαν καί ὑπέρ λόγον καί ὑπέρ πᾶν φῶς τρισυπόστατον φῶς, τά δέ ἐν τῷ φωτί ἐκείνῳ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ φυλακῇ ταύτῃ γενομένοις ἀόρατά τε καί ἄγνωστα, ἀφθεγκτα καί ἀνερμήνευτα, εἰ καί δοκοῦσί τινες διά τῶν Γραφῶν ταῦτα νοεῖν τε καί θεωρεῖν· τοῖς γάρ πλείοσιν οὐδέ ὅτι πέρα τούτων ἐστί τι γινώσκεται.

Ὅτηνίκα οὖν πάση πίστει καί παντί πόθῳ ζητήσομεν, οὐχί τό ἰδεῖν τό ἔξωθεν ταύτης τῆς φυλακῆς φῶς, οὐδέ τά ἐν τῷ φωτί ἐκείνῳ καί κόσμῳ πράγματα - οὐδεῖς γάρ τῶν ταῦτα ζητούντων ἠξιώθη ἰδεῖν, οὐδ' οὐ μή ἀξιωθήσεται ποτε αὐτά καθόλου θεάσασθαι - , **(109)** ἀλλά τό φυλάξαι ἐν πρώτοις τὰς

ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τό μετανοεῖν, τό πενθεῖν, τό ταπεινοῦσθαι καί τά λοιπά ἃ προείπομεν, τηρικαῦτα καί διανοίγεται ἡμῖν ὡσπερ ὀπή τις μικρά ἐν τῷ ὀρωμένῳ τούτῳ ὀρόφῳ τοῦ οὐρανοῦ καί τό ὑπεράνω τούτου φῶς ἄϋλόν τε καί νοητόν παραδείκνυται· ὁ καί ἡ ψυχή κατιδοῦσα ὅλη καθόλου ἐξίσταται, ὅλη ἐκπλήττεται, θαῦμα καινόν ὀρωσα, θαῦμα παράδοξον καί ὁ μέχρι τότε οὐδέπω τεθέαται, ἐν ᾧ καί ἐπιμένει ὡσπερ καί ἀρπαζομένη εἰς τόν οὐρανόν καί βιαζομένη εἶναι ἐκεῖ καί κατανοεῖν τό τούτου ἀκατανόητον καί μάλιστα ἐν τῷ βλέπειν αὐτό ἡμέρας τε καί νυκτός καί διδάσκεσθαι καθ' ἐκάστην ἐκεῖθεν ὅτι πέλει ἀνέσπερον, ὅτι ἄπειρον ὑπάρχει καί ἀφραστον, ὅθεν καί πρὸς τήν φυλακὴν ταύτην ἐπιστραφεῖναι καί βλέπειν αὐθις τά ἐν αὐτῇ ὅλως οὐ βούλεται.

Τοῦτο τοίνυν ἀρχὴν ἴσθι τῶν εἰσαγωγικῶν εἰς εὐσέβειαν καί ἄρτι πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀποδυσασμένων ἀγῶνας. Ἐπὶ οὖν χρονίση ἀνεπιστρόφως πρὸς τήν θεωρίαν ἐκείνην, ὡς οὐκ οἶδε, διανοίγεται αὐτῷ, οὐκ οἶδα ὁ οὐρανός, οὐκ οἶδα ὁ τῆς καρδίας αὐτοῦ ὀφθαλμός καί οὗτος μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος, εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου καί ἔνδον τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, λέγω δὴ τούτου τοῦ σκήνου, τό φῶς ἐκεῖνο εἰσέρχεται τό θαυμαστόν καί ὑπέρλαμπρον, φωτίζον συμμέτρως αὐτόν, ὅσον ἡ φύσις δηλονότι χωρεῖ. Οὕτω δέ πάλιν χρονίσας, ὡς σύνηθες ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον, καί ὡς ἀεί ποτε τούτῳ συνών, λογίζεται τό τοιοῦτον· θαύματα δέ ἐπὶ θαύμασι καί μυστήρια ἐπὶ μυστηρίοις καί θεωρίας ἐπὶ θεωρίαῖς, ἐλλαμπόμενος ἐξ αὐτοῦ καθ' ὥραν, ἴν' εἴπω, καί ὀρων καί νοῶν καί μυούμενος ἐκδιδάσκειται ἃ καί εἰ γράφειν θελήσει, οὐδέ χάρτης οὐδέ μέλαν ἀρκέσει αὐτῷ, ἐπιλείψει δέ, οἶμαι, καί ὁ χρόνος αὐτόν ἐξηγούμενον ταῦτα λεπτομερῶς. Μᾶλλον δέ, πῶς ἄρα γράψαι δυνησεται τά μὴ δυνάμενα ῥηθῆναι, ἀφραστα ὄντα καί ἄρρητα πάντη; Ὅθεν καί ὡς ἐν φωτί τότε, **(110)** μᾶλλον μετὰ τοῦ φωτός, σύνεστι καί οὐχ ὡς ἐν ἐκστάσει διατελεῖ, ἀλλά καί ἑαυτόν καί τά κατ' αὐτόν καθορᾷ καί τοὺς πλησίον βλέπει ἐν οἴοις εἰσὶ καί προλέγει καί προγινώσκει ὅτι, ἐάν ἔξω τῆς φυλακῆς ταύτης γένηται καί μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καί τό φῶς ἐκεῖνο τό ἄστεκτον ὅσον ἐστὶ θεάσθαι, καί τά ἐν αὐτῷ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ

εἶδε καὶ οὓς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν” ἀποκαλυφθήσονται αὐτῷ τρανότερον διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ὄντος νυνὶ φωτὸς ὑφ’ οὗ καὶ φωτίζεται· οὐ γὰρ στερούμεθα τότε τοῦ γνωρίζειν ἢ βλέπειν, ἀλλ’ ὡς ὁ λόγος ἀνωτέρω ἀπέδειξε, κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς λαμπρότητα καὶ θεωρίαν, ἀναλόγως μᾶλλον καὶ ἢ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ ἡ θεωρία, καὶ ὁ ἀναγνωρισμὸς καὶ ἡ γνῶσις ἀλλήλων πλεῖον καὶ καθαρότερον ἐν ἀνεκφράστῳ θυμηδία καὶ ἀγαλλιάσει ἔσεται εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καὶ τοῦτο καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ οἱ προφῆται καὶ ἐν τῇ νέα πολλοὶ τῶν ἀγίων ἐκ τῶν ἔργων ἀπέδειξαν, ἐξ ὀνόματος καλέσαντες οὓς οὐκ εἶδόν ποτε, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐγνώρισαν οὓς οὐκ ἐγίνωσκον.

Οἱ οὖν λέγοντες μὴ γνωρίζειν μὴδὲ βλέπειν ἀλλήλους τοὺς ἀγίους, ἐκ τούτων πεισθέντες μὴ ζητεῖν περὶ ἀκαταλήπτων πραγμάτων, ἑαυτοῖς μᾶλλον, εἴπερ ἐμοὶ πείθονται, προσέχειν καὶ ἑαυτοὺς ἀνακρίνειν μὴ παύσονται. Οἱ δὲ τὰ μὲν εἰρημένα πάντα ἀγνοοῦντες καὶ αἰσθήσει καὶ γνώσει καὶ πείρα θεοῦ φωτισμοῦ καὶ θεωρίας μὴ γεγονότες, πῶς γράφειν ὅλως ἢ λέγειν περὶ τοιούτων οὐ φρίττετε; Εἰ γὰρ ὑπὲρ παντός ἀργοῦ ῥήματος λόγον ἀποδοῦναι ὀφείλομεν, πόσω μᾶλλον περὶ τῶν τοιούτων ἐτασθησόμεθα καὶ ὡς ἀργολόγοι κολασθησόμεθα. Ἀργὸς γὰρ λόγος οὐχ, ὡς ἂν τις ὑπολάβοι, ὁ ἀνωφελὴς μόνον ἐστίν, ἀλλ’ ὁ καὶ πρό τῆς πράξεως καὶ τῆς ἐν πείρα γνώσεως λαλούμενος παρ’ ἡμῶν. Ὄταν γὰρ μὴ καταφρονήσω τῆς κάτω δόξης (111) μὴδὲ βδελύξωμαι ταύτην ἀπὸ ψυχῆς, ὡς ψυχοβλαβῆ καὶ τῆς ἄνω δόξης ἀποστεροῦσάν με, ἄλλους δὲ διδάσκω περὶ αὐτῆς καὶ παραγγέλλω ταύτης ἀπέχεσθαι, οὐχὶ ἀργὸς καὶ ἄπρακτος καὶ κενὸς ὁ λόγος μου ἔσται καὶ ὡς ψεύστης κατακριθήσομαι; Ὄταν δὲ πάλιν μὴ ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει λάβω τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴδὲ διδακτὸς Θεοῦ γένωμαι δι’ αὐτῆς, μὴδὲ λόγον λάβω σοφίας καὶ γνώσεως ἄνωθεν, τὰ δὲ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ἀναιδῶς διερμηνεύειν ἐπιπηδῶ καὶ διδασκάλου τάξιν ἐμαυτῷ περιτίθεμαι, μόνη δηλαδὴ τῇ ψευδωνύμῳ γνώσει πρὸς τοῦτο χρώμενος, ἄρα γε ἀνεξέταστα ταῦτα Θεὸς ἔασει καὶ λόγον ὑπὲρ τούτου οὐκ ἀπαιτήσει με; Οὐδαμῶς δὴ. Εἰ βούλει δέ, ἐκ τῶν κάτω καὶ τῶν ἀνθρωπίνων

διδάχθητι καί τά ἄνω καί θεῖα. Ποῖος, εἰπέ, τῶν ἀνθρώπων κἄν ὑπέρ πάντα ἐν σοφίᾳ καί γνώσει καί ἐπιστήμῃ νόμων θαυμάζεται, κἄν δικαιοσύνη καί εὐσεβεία πάση κομᾶ, **μετά** κριτῶν ὡς κριτῆς καθεσθῆναι καί κριτὴν ἑαυτὸν ὀνομάσαι καί ἄλλους νομοθετῆσαι **τολμᾶ**; Εἰ δέ καί τοῦτο ποιήσει, οὐχί παρὰ τοῦ βασιλέως ἀτιμασθήσεται καί παρὰ τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων **τιμωρησθήσεται**; Ὡ τῆς ἀναιδεΐας! Τοῦ ἐπιγείου βασιλέως οὐδεὶς καταφρονῆσαι **τολμᾶ** καί **τιμὴν ἢ ἀξίωμα** τούτου ἀρπάσαι καί ἀφορίσαι ἑαυτῷ, καί σύ τοῦ ἐπουρανίου ὡς οὐδενός καταφρονεῖς καί τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωματῶν ἄνευ τῆς ἐκείνου ῥοπῆς καί θελήσεως ἐπιχειρῆσαι **κατατολμᾶς**; Ὅπως δέ οὕτως ἔχων, οἶει ἀνεξέταστον τοῦτο τὸν Δεσπότην καταλιπεῖν; Οὐ μὲν οὐδαμῶς.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, δός ἡμῖν ἐπιγνώσασθαι σε καί ἀξίως φοβεῖσθαι σε καί τοῖς ἁγίοις σου ἐμμένειν θελήμασι. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, παύσασθε τῶν συζητήσεων τούτων καί σπεύσατε διὰ **μετανοίας** καί **δακρύων** καί **ταπεινώσεως**, ἔτι δέ καί τῆ τῶν λοιπῶν ἀπασῶν ἐντολῶν **(112)** ἐκπληρώσει τάς ἑαυτῶν ἐκκαθάσαι ψυχάς “ἀπό παντός **μολυσμοῦ** σακρός καί πνεύματος”, ἵνα καί τῶν παρόντων καί τῶν **μελλόντων** ἐν ἀποκαλύψει καί αἰσθήσει καί θεωρίᾳ ἐπαπολαύσητε ἀγαθῶν, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ **μεθ’** οὗ δόξα, κράτος, **τιμὴ** καί προσκύνησις τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β'.

Τὰ κεφάλαια τῆς θεωρίας τοῦ λόγου. (113)

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμίων εἰς **μετάνοιαν** καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καὶ προώρισε” καί εἰς τά ἐξῆς· καί κατὰ τῶν στρεβλόντων αὐτό τε καί **πᾶσαν** τὴν θεῖαν Γραφήν.

β'. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστὸν βαπτισθέντες καί πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶ τῷ Θεῷ εἰς τό **συμμόρφους** γενέσθαι αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί

εις τό ρητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζεδν ἔθνη ὁ Ὑψιστος” καί εἰς τά ἐξῆς· ἐν ᾧ καί περί τῆς κλήσεως καί ἀποβολῆς τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς **μετά τῶν ἐθνῶν αὐθις** τούτου ἐνώσεως.

γ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περί τῆς τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὕας καί τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καί αἰώνων καί τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας.

δ'. Περί τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τά ἐν τῇ κιβωτῷ, καί περί τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ κατ' ἐκλογὴν λήμματος, καί τί ἐστι τό **λήμμα** τοῦτο, καί περί Ἰσραήλ καί τῆς περιτομῆς.

ε'. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἔσχατος τύπος ἐστὶ τῶν **μετά ταῦτα μελλόντων** γενέσθαι, μέσος τις ὧν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐς ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκὼν ἢ τῆς ἐπαγγελίας γῆ, τίνος δέ ἢ κιβωτός, τίνος ὁ νόμος, τίνος ἢ στάμνος, τίνος ὁ Μωϋσῆς· τίνων τύπους ἔφερον τά ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα καί τά ἐν αὐτῷ τῷ Ἀδάμ.

στ'. Εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καί τά ἐξῆς· καί προσωποποιῖα τῶν ἐκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καί τοῦ Ἰσραήλ.

(114) ζ'. Ὅτι νέος κόσμος ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησια καί νέος παράδεισος ἢ πρὸς αὐτόν πίστις· καί πρὸς τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ παραχθείσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησιᾳ διὰ Χριστοῦ τελεσθέντων· καί πρὸς τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ· “Οὓς προέγνω, τούτους καί προώρισε....”.

α'. Προτρεπτικός ἐκ προοιμίων εἰς **μετάνοιαν**· καί εἰς τό ρητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Οὓς προέγνω, τούτους καί προώρισε” καί εἰς τά ἐξῆς· καί κατὰ τῶν στρεβλούντων αὐτό τε καί πᾶσαν τὴν θείαν Γραφήν. (114)

Πολλοὺς ἀκήκοα λέγοντας τῶν ἀνθρώπων· “Ἐπειδήπερ φησὶν· οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καί προώρισεν· οὓς δέ προώρισε τούτους καί ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδόξασε, τί μοι τό ὄφελος ἐάν πολλοὺς παραβάλλωμαι κόπους,

ἐάν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν ἐπιδείξωμαι, προεγνωσμένος δὲ οὐκ εἰμί ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οὐδέ προωρισμένος εἰς τό σωθῆναι καὶ σύμμορφον γενέσθαι με τῆς δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καὶ Θεοῦ;” Πρὸς οὓς εἰκότως ἀποφθέγγασθαι χρή καὶ εἰπεῖν· Ὡ οὗτοι, διατὶ μὴ τὰ σώζοντα ὑμᾶς ἀλλὰ τὰ ἀπολλύοντα συλλογίζεσθε καὶ τὰ δυσνόητα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐκλεγόμενοι διαρπάζετε καὶ στρεβλοῦτε ταῦτα πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν ἐκλαμβάνεσθε; Οὐκ ἀκούετε καθ’ ἐκάστην τοῦ Σωτῆρος βοῶντος· “Ζῶ ἐγώ, ὅτι οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν”; Οὐκ ἀκούετε αὐτοῦ λέγοντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καὶ πάλιν· “Ἀμήν λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῶ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι”; Μὴ εἶπεν ἢ λέγει τισὶ μὲν· “Μὴ μετανοεῖτε, οὐ γάρ προσδέξομαι ὑμᾶς”, (115) τισὶ δὲ οἰονεῖ τοῖς προωρισμένοις· “Ὑμεῖς δὲ μετανοεῖτε, προέγνωκα γάρ ὑμᾶς”; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καθ’ ἡμέραν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ ἐν πάσῃ βοᾷ ἐκκλησία· “Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς”. Δεῦτε, φησὶν, οἱ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις βαρούμενοι πρὸς τὸν αἶροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· δεῦτε οἱ διψῶντες πρὸς τὴν ἀέναον πηγὴν καὶ ἀθάνατον.

Μὴ διεστείλατο ἢ διαχωρίζει τινά, τὸν μὲν ὡς προεγνωσμένον δηλονότι καλῶν, τὸν δὲ ὡς μὴ τοῦτο ὄντα ἀποπεμπόμενος; Οὐδαμῶς. Διὰ δὴ τοῦτο “μὴ προφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις”, μὴδὲ ἀφορμὰς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων πρὸς ἀπώλειαν ὑμῶν λαμβάνειν ἐθέλοιτε, ἀλλὰ τῷ Δεσπότη καλοῦντι προσδράμετε ἅπαντες. Κἂν γάρ τελώνης, κἂν πόρνος, κἂν μοιχός, κἂν φονεύς, κἂν ὀτιοῦν ἕτερον πέλη τις, οὐκ ἀποστρέφεται ὁ Δεσπότης αὐτόν, ἀλλὰ τό μὲν φορτίον αἶρει τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐκεῖνον δὲ ἐλεύθερον εὐθύς ἀποδείκνυσι. Καί πῶς αἶρει τό φορτίον αὐτοῦ; Καθὼς ποτε καὶ τοῦ παραλυτικοῦ ἦρεν, εἰπὼν αὐτῷ “Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου”, καὶ εὐθέως ἐκουφίσθη τοῦ βάρους καὶ τὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεραπείαν πεπλούτηκεν. Τοιγαροῦν προσερχέσθω πᾶς ὁ βουλούμενος καὶ ὁ μὲν βοάτω “Υἱέ Δαβίδ, ἐλέησόν με”· καὶ ἐάν ἀκούσῃ· “Τί θέλεις ποιήσω σοι;” εἰπάτω συντόμως· “Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω”, καὶ εὐθέως ἀκούσει· “Θέλω,

ἀνάβλεψον”. Ὁ δέ· “Κύριε, φησίν, ἡ θυγάτηρ μου” ψυχὴ “κακῶς δαιμονίζεται”, καὶ ἀκούσει· “Κἀγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτήν”. Εἰ δέ ὀκνηρὸς τίς ἐστὶ καὶ προσελθεῖν τῷ Δεσπότη οὐ βούλεται, κἄν ἐρχομένῳ πρὸς αὐτόν καὶ λέγοντι αὐτῷ· “Ἀκολουθεῖ μοι”, **(116)** ὡς ὁ τελώνης ποτέ ἀκολουθησάτω αὐτῷ, τό τελωνεῖον καὶ τὴν πλεονεξίαν καταλιπὼν· καί, εὖ οἶδα, ἀντὶ τελώνου εὐαγγελιστὴν αὐτόν ἀπεργάσεται. Κἄν παράλυτος ἐπὶ πολλοὺς χρόνους τῇ φιληδονίᾳ καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ κατάκειται καὶ ἢ αὐτόν τὸν Δεσπότην ἢ μαθητὴν αὐτοῦ ἐλθόντα ἴδοι καὶ λέγοντα αὐτῷ· “Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι”, μετὰ περιχαρείας εὐθύς τὸν λόγον ἀποδεξάμενος εἰπάτω· “Ναί, Κύριε, ἀλλὰ ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα εἰς τὴν κολυμβήθραν” τῆς μετανοίας “ἐμβάλη με”. Καὶ ἐάν ἀκούσῃ· “Ἐγείραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ἀκολουθεῖ μοι”, εὐθύς ἀναστάς κατὰ πόδας τρεχέτω τοῦ καλέσαντος ἄνωθεν.

Εἰ δέ γε μὴ βούληται ἕκαστος, ἢ ὡς ἡ πόρνη, φιλεῖν τὸν Χριστόν, ἢ ὡς ὁ ἄσωτος υἱός, ἐπαναστρέφειν ἐν μετανοίᾳ θερμῇ πρὸς αὐτόν, ἢ κἄν ὡς ἡ αἱμορροοῦσα καὶ συγκύπτουσα, τούτῳ προσελθεῖν, τί καὶ λέγει προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· “Οὓς προέγνω, τούτους - ἐκ παντός - καὶ ἐκάλεσε”; Τάχα τῷ οὕτως ἔχοντι εἴποι τις ἂν εὐλόγως, ὅτι ὁ Θεός, προαιώνιος ὢν καὶ εἰδὼς πάντα πρό τοῦ ποιῆσαι αὐτά, προέγνω καὶ σέ, ὅτι καλοῦντι οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ὅτι οὐ πιστεύσεις ταῖς ἐπαγγελίαις καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ἀλλ’ ὅμως, καὶ ταῦτα εἰδὼς “κατῆλθε κλίνας τοὺς οὐρανοὺς” καὶ γενόμενος ἄνθρωπος διὰ σέ ἦλθεν ἔνθα κατάκεισαι· καὶ πολλὰ καθ’ ἐκάστην ἐπισκεπτόμενός σε, ποτέ μὲν δι’ ἑαυτοῦ, ποτέ δέ καὶ διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ, παρακαλεῖ σε διαναστῆναι τοῦ ἐν ᾧ κατάκεισαι πτώματος καὶ ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀνερχομένῳ τῶν οὐρανῶν καὶ συνεισελθεῖν αὐτῷ ἐν αὐτῇ. Ποῖος οὖν, εἶπέ μοι, **(117)** τῆς ἀπωλείας σου καὶ τῆς σῆς παρακοῆς ἐστὶν αἴτιος; Σὺ ὁ ἀπειθῶν καὶ μὴ θέλων ἀκολουθεῖν τῷ Δεσπότη σου, ἢ αὐτός ὁ πλάσας σε Θεός, ὅτι ὡς προγνώστης ἤδει σε ὡς οὐχ ὑπακούσεις αὐτῷ, ἀλλ’ ἐπιμείνης τῇ σκληρότητί σου καὶ ἀμετανοήτῳ καρδίᾳ; Οἶμαι, πάντως ἐρεῖς ὅτι οὐκ

ἐκεῖνος αἴτιος, ἀλλ' αὐτός ἐγώ. Οὐ γάρ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ αἰτία τῆς ἡμετέρας σκληρότητος, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἀπειθία.

Προγινώσκει γάρ τά πάντα, τά τε παρελθόντα ὁμοῦ καί τά ἐνεστῶτα, καί τά μέχρι τῆς συντελείας γενήσεσθαι μέλλοντα καί οὕτως αὐτά καθορᾷ ὡς ἤδη ὄντα· καί γάρ παρ' αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τά πάντα ὑφέστηκε. Καί καθάπερ ἐν θεάτρῳ σήμερον τοὺς τρέχοντας ὁμοῦ καί τοὺς πυκτεύοντας ὁ βασιλεὺς καθορᾷ, ἀλλ' οὔτε τοῖς νικῶσι τῆς νίκης οὔτε τοῖς ἠττωμένοις τῆς ἠττης αἴτιος ταύτης ἢ ἐκείνης καθίσταται, ἢ σπουδή δέ τῶν πυκτευόντων, ἢ ἄλλως ἢ τούτων χάνωσις, αἰτία τῆς νίκης ἢ τῆς ἠττης αὐτῶν ὑπάρχει, οὕτω μοι νόει καί ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τῷ γάρ αὐτεξουσίῳ τιμήσας ἡμᾶς, ἐντολὰς τε δούς διδασκούσας ἡμᾶς μᾶλλον τό ὅπως χρή πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀντικαθίστασθαι, ἀφίησιν ἕκαστον αὐτοπροαιρέτως ἢ ἀνθίστασθαι καί νικᾶν τὸν ἐχθρόν ἢ χαννοῦσθαι καί ἠττᾶσθαι ἐλεεινῶς ὑπ' αὐτοῦ. Καί οὐκ ἀφήσι μόνους ἡμᾶς, οἶδε γάρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ἀλλά καί αὐτός ἐκεῖνος συμπάρεστιν ἡμῖν καί μέντοιγε πολεμεῖν προαιρουμένοις συμμαχεῖ καί ἰσχύν μυστικῶς ἐμπαρέχει ἡμῖν καί τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκην αὐτός μᾶλλον, ἢ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Ὅπερ ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς ποιεῖν οὐ δύναται· ἀσθενής γάρ καί αὐτός ἄνθρωπος ὢν, δέεται μᾶλλον τῶν ὑπὸ χεῖρα, καθάπερ δεόμεθα καί ἡμεῖς.

Ὁ δέ γε Θεός, ἰσχυρός ὢν καί ἀήττητος, τοῖς βουλομένοις μὲν αὐτοπροαιρέτως, ὡς εἴρηται, τῷ ἐχθρῷ πολεμεῖν (118) συμμαχεῖ καί νικητὰς αὐτοῦς ἀποκαθιστᾷ τοῦ πονηροῦ διαβόλου, μὴ βουλομένους δέ πολεμεῖν ἢ παλαίειν καί τρέχειν οὐκ ἀναγκάζει, ἵνα μὴ τό αὐτεξουσίον τῆς κατ' εἰκόνα λογικῆς ἡμῶν φύσεως ἀντανέλη καί εἰς ἀλόγων τάξιν ἡμᾶς καταγάγη. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ Θεός ὡς ἐν θεάτρῳ ὄντας ἡμᾶς καθορᾷ, καθά δή καί ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγωνιζομένους ὁρᾷ, ὡς δεδήλωται. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐπίγειος οὐ προγινώσκει τοὺς ἠττηθῆναι ἢ νικῆσαι ὀφείλοντας, εἰ μὴ τὴν ἔκβασιν τῶν ἀμφοτέρων θεάσοιτο, καί τοὺς στεφάνους προετοιμάζει μὲν, οὐκ οἶδε δέ τίσιν αὐτοῦς παρέξει· ὁ δέ ἐπουράνιος βασιλεὺς ἀκριβῶς καί τοὺς ἀμφοτέρους πρό τῶν

αίωνων ἐπίσταται. Ὅθεν καί πρὸς τοὺς αἰτησαμένους αὐτόν ἐκ δεξιῶν καί ἐξ εὐωνύμων καθίσει ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἐμόν τοῦτο δοῦναι ὑμῖν”, ἀλλ’ ἐκείνοις δοθήσεται οἷς δηλαδή καί ἡτοίμασται.

Τοῦτο τοίνυν καί αὐτός ὁ Παῦλος εἰδῶς εἰκότως ἔφη· “Οὓς προέγνω τούτους καί προώρισεν· οὓς δέ προώρισε, τούτους καί ἐκάλεσεν· οὓς δέ ἐκάλεσε, τούτους καί ἐδικαίωσεν”. Οὐκοῦν οὐ τό προγινώσκειν τόν Θεόν τοὺς νικᾶν ἐκ προαιρέσεως καί σπουδῆς μέλλοντας αἴτιον τῆς νίκης, ὡς οὐδέ πάλιν τό προειδέναι αὐτόν τοὺς πίπτειν καί ἡττᾶσθαι αἴτιον τῆς ἥττης ἐστίν, ἀλλ’ ἡ ἐκάστου ἡμῶν σπουδή καί πρόθεσις καί ἡ ἀνδρεία αὐτῆ πρόξενος ὑπάρχει τῆς νίκης, ἡ δέ ἀπιστία καί ἡ ῥαθυμία, ἡ ἀμέλειά τε καί ἡ χάνωσις, τῆς ἥττης καί ἀπωλείας ἡμῶν. Μή οὖν λέγωμεν, ἐπὶ κλίνης φιλοκόσμου καί φιληδόνου ἀνακείμενοι· “Οὓς προέγνω ὁ Θεός, τούτους καί προώρισε”, καί αὐτό τοῦτο ὅ τι ποτέ λαλοῦμεν μὴ αἰσθανόμενοι. Ναί, ὄντως προέγνω σε ἀμελῆ καί ἀπειθῆ καί ῥαθυμον, οὐ μέντοι δέ προσέταξεν ἡ ὠρίσε μὴ ἔχειν σε ἐξουσίαν μεταμεληθῆναι ἢ διαναστῆναι ἢ πεισθῆναι βουλόμενον. Σύ δέ τοῦτο λέγων (119) ψεύστην φανερῶς ἀποκαλεῖς τόν Θεόν. Ἐκείνου γάρ λέγοντος· “Οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους ἀλλά ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν”, σύ, ῥαθυμῶν καί μὴ βουλόμενος μεταστρέψαι καί μεταμεληθῆναι ἀπό τῆς κακίας σου, ἀντιλέγεις οἷον εἶ αὐτῷ καί ψεύδεσθαι φάσκεις τόν ἀψευδῆ, οὕτω τοιαῦτα προφασίζόμενος. Οἱ μετανοῆσαι μέλλοντες, φησί, προωρισμένοι εἰσίν, ἐγὼ δέ ἐξ ἐκείνων οὐκ εἰμί. Τοιγαροῦν καί μετανοήτωσαν ἐκεῖνοι, οὓς δηλονότι προέγνω, οὓς καί προώρισε. Τῆς ἀναισθησίας! Ἄλλ’ ὦ ψυχῆς καί αὐτῶν δαιμόνων ἀπονενοσημένης καί χείρω! Πότε παρ’ ἐκείνων ἠκούσθη τοιοῦτόν τι λαληθέν ῥῆμα; Ποῦ ποτε ἠκούσθη ὅτι δαίμων αἴτιον τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας εἶπε τόν Θεόν εἶναι; Μή οὖν αἰτιώμεθα τοὺς δαίμονας· ἰδού γάρ καί ψυχὴν ἀνθρώπου χείρονας ἐπινοεῖ βλασφημίας ὑπὲρ ἐκείνους.

Πόθεν οὖν ἔμαθες, εἶπέ μοι, ὅτι σύ οὐκ εἶ ἐκ τῶν προεγνωσμένων καί προωρισμένων εἰς τό γενέσθαι συμμόρφους τῆς εἰκόνης τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ; Εἶπέ μοι, τίς σοι τοῦτο ἀνήγγειλε; Μή ὁ Θεός ἢ δι’ ἑαυτοῦ ἢ διὰ τῶν αὐτοῦ

προφητῶν ἢ καί δι' ἀγγέλου τοῦτο ἐδήλωσεν; Οὐχί, φησί, ἀλλ' ὑπολαμβάνω μήποτε οὐκ εἰμί προεγνωσμένος εἰς τό σωθῆναι καί εἰς μάτην μοι ἅπας ὁ κόπος γενήσεται. Καί διατί μή μᾶλλον ἔχεις ἀπό ψυχῆς ὅτι ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ διά σέ μόνον καί τήν σὴν σωτηρίαν ἀπέστειλεν ἐπί τῆς γῆς, προεγνωκῶς σε καί προορίσας σε ἀδελφόν αὐτοῦ καί συγκληρονόμον γενέσθαι, καί σπουδάξεις ὀλοψύχῳ καρδία ἀγαπᾶν αὐτόν καί τηρεῖν τὰς σωτηρίους αὐτοῦ ἐντολάς, καί πιστεύεις ὅτι διά σέ μᾶλλον σφαγείς οὐκ ἐγκαταλείψει σε οὐδέ ἔασει σε ἀπολέσθαι; Ἦ οὐκ ἀκούεις αὐτοῦ λέγοντος· “Εἰ ἐπιλήσεται γυνή τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου”; (120) Εἰ δέ προλαμβάνων σύ ἀνάξιον κρίνεις σαυτόν καί ἀφορίζεις ἐκουσίως ἑαυτόν τῆς ποιμνῆς τῶν προβάτων Χριστοῦ, ὄρα ὅτι οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλὰ σύ τῆς σῆς ἀπωλείας ὑπάρχεις πρόξενος.

Τοιγαροῦν πᾶσαν ἀπιστίαν καί νωθρείαν καί δισταγμὸν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπορρίψαντες προσέλθωμεν ἐν ὅλῃ καρδία καί ἀδιστακτῶ πίστει καί ζέοντι πόθῳ, ὡς νεώνητοι δοῦλοι αἵματι τιμίῳ ἠγορασμένοι· καί τό ὑπὲρ ἡμῶν τίμημα αἰδεσθέντες καί τόν τοῦτο καταβαλόμενον Δεσπότην ἡμῶν ἀγαπήσαντες καί ἀποδεξάμενοι τήν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην αὐτοῦ, γνῶμεν ὅτι, εἰ μή ἐβούλετο σῶσαι δι' αὐτοῦ τοὺς ἐξαγορασθέντας ἡμᾶς, οὐκ ἂν καί κατήρχετο ἐπί τῆς γῆς, οὐκ ἂν καί ἐσφάζετο δι' ἡμᾶς· ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, θέλων πάντας σωθῆναι τοῦτο πεποίηκεν. Καί ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος· “Οὐκ ἦλθον κρίναι τόν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τόν κόσμον”. Ἀλλ' ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

β'. Ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πιστεύσαντες προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶν εἰς τό συμμόρφους γενέσθαι αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τό ῥητόν τοῦ Μωσέως· “Ὅτε διεμέριζε ἔθνη ὁ Ὑψιστος” καί τὰ ἐξῆς. (120)

Ἔστι μὲν οὖν ἐκ τοῦ προχείρου καί ταῦτα σαφῆ τε καί βέβαια. Ἀλλὰ δέον καί τόν σκοπὸν τῶν εἰρημῶν καί τό βάθος τῆς γνώσεως τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καί νοημάτων εἰπεῖν,

ἵνα μάθῃς ἐντεῦθεν ὅτι πάντες οἱ εἰς Χριστόν πεπιστευκότες, μοναχοί τε καί λαϊκοί, προεγνωσμένοι καί προωρισμένοι εἰσὶ καί σύμμορφοι γίνονται τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί πάντες οὗτοι, **(121)** ὡς προωρισμένοι, καί κεκλημένοι εἰσὶν· ὡς κεκλημένοι δέ, καί δεδικαιωμένοι ὡς δεδικαιωμένοι, καί δεδοξασμένοι ὑπάρχουσιν. Οἱ γάρ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι καί πιστεῦσαι εἰς τὸν Χριστόν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καί γενέσθαι σύμμορφοι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μὴ τηροῦντες ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο ἀπόλλυνται· οἱ δέ μένοντες ἅπαντες σώζονται. Ἀλλ' ἐντεῦθεν τῆς ὑποθέσεως ἄρξομαι, ἄρξομαι δέ ἄνωθεν καί ὅθεν ἄμεινον ἄρξασθαι.

“Ὅτε” φησὶ “διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, οὓς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καί ἐγεννήθη μερίς Κυρίου καί λαός αὐτοῦ καί σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ”. Ὁ δέ λέγει τοιοῦτόν ἐστι. Διαμερίσας ὁ Θεός τὰ ἔθνη ἅπαντα, ποῖα δὴ ταῦτα; Τοὺς Υἱοὺς αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ. Εἰ οὖν υἱοὶ Ἀδάμ εἰσὶν ἅπαντες, πῶς αὐτοὺς ἔθνη καλεῖ; Ἐπειδὴ, ὡσπερ ὁ Ἀδάμ πρό τοῦ παραβῆναι τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος, ἀφθαρτος καί ἀγγέλων συμπολίτης καί συνόμιλος ἦν, τὸν παράδεισον κατοικῶν, ἀφ' οὗ δέ παρέβη τὴν ἐντολήν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τῶν μὲν ἀγαθῶν τούτων ἀπάντων ἐξέπεσε καί φθαρτός καί θνητός γεγονώς τοῦ παραδείσου ἐκβέβληται, οὕτω δὴ καί πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες. Ἐπειδὴ γάρ ἐπληθύνθησαν καί εἰς ἀγνωσίαν Θεοῦ ἐμπεσόντες ὁμοίως τῷ εἰπόντι “Ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου καί ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ” καί αὐτοὶ κακῶς λογισάμενοι πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί ἀνελθεῖν εἰς οὐρανοὺς ἐπεχείρουν, τούτου χάριν ἀντί κατάρας καί τιμωρίας συνέχεεν αὐτῶν τὰς γλώσσας, τὴν ἐπὶ κακῶ ὁμόνοιαν αὐτῶν διακόψας· οἷονεὶ δέ μέλη ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀδάμ ἐκκόψας καί ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀπ' ἀλλήλων διαχωρίσας καί διασπείρας, ἐνὶ ἐκάστῳ μέλει ξένην διάλεκτον δέδωκεν, ἵνα μηκέτι δύνωνται **(122)** συναφθῆναι. Τούτου γάρ ἕνεκεν οὐκ ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀλλ' ἔθνη ἐκάλεσε.

Διαμερίσας δέ αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, ἐφ' ἐκάστη μερίδι ἀγγελὸν δέδωκε φύλακα. Καί ὄρα μοι ἀκριβῶς πῶς ἀπ' ἀρχῆς

κόσμου καί τῶν αἰώνων τά πάντα προεγνωσμένα καί προωρισμένα εἰσί τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ γάρ προώρισε τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτῶν ἀνάπλασιν ὁ Θεός, ὡς ἐκ σώματος ἑνός τοῦ Ἀδάμ μερίδα μίαν <ἔλαβε> τήν πλευράν, οἰνοεὶ καί τήν μερίδα ἦν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ, καί ἀνεπλήρωσε μὲν ἀντ' αὐτῆς σάρκα, τήν δέ πλευράν ἀνωκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, οὕτως ὡς ἐκ τοῦ ἀδαμιαίου μὲν ταύτην δανεισάμενος σώματος, ἑτέραν δέ ἀντ' αὐτῆς αὐτῷ χαρισάμενος, τό ὅπερ ἐδανείσατο μερίς αὐτοῦ ἦν καί οὐχ ὡς τοῦ ἀδαμιαίου σώματος ἐλογίζετο, ἀλλά μερίς Κυρίου εὐρίσκετο, ἐκτός τοῦ σώματος ὄν τοῦ Ἀδάμ, εἰ καί ἐξ αὐτοῦ ἐλήφθη καί συγγενές ὑπῆρχεν αὐτοῦ. Διά δὴ τοῦτο οὐδὲ ἄγγελος φύλαξ τῆς μερίδος ἀποκατέστη, ἀλλά παιδαγωγός ὥσπερ υἱοῦ, ἢ καί δημαγωγός ὥσπερ λαοῦ καί στρατοῦ, ἐδόθη αὐτοῖς ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαήλ· Θεός δέ φύλαξ αὐτῶν καί σκεπαστής ἦν, διό καί Ἰσραήλ τοῦτον ἐκάλεσε νοῦν ὁρῶντα Θεόν. Ἐντεῦθεν καί ὁ Χριστός ἐκ τῆς θυγατρὸς Ἀδάμ καί Δαβὶδ γεννηθῆναι λέγεται διὰ γάρ τοῦτο καί ἡ μερίς αὕτη, ἢ ἐκ τοῦ σώματός φημι τοῦ Ἀδάμ, ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Ματθαίου γενεαλογεῖται καί οὐχ ὅλον τό σῶμα, ὡς ἀπορραγέν δηλονότι τό ὅλον ἀπὸ τῆς μερίδος, καθά δὴ καί τῆς θεϊκῆς δόξης ὅλος ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ.

Τίνα τρόπον καί διὰ τι; Ἴνα, καθὼς ἐκ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ ἡ μερίς ληφθεῖσα ᾠκοδομήθη εἰς γυναῖκα, οὕτω πάλιν ἐκ τῆς γυναικὸς ἢ αὐτῆς ληφθεῖσα μερίς ἀνοικοδομηθῆ εἰς ἄνδρα καί γένηται νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος (123) ἡμῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστός, ἦν κατ' ἐκλογήν Παῦλος ὁ θεῖος ἐκάλεσε· καί καθάπερ ἐκ τοῦ λήμματος, ἤγουν τῆς μερίδος, αὐτῆς δηλονότι τῆς γυναικὸς, ἢ ἀφορμῆ τῆς κατάρτας ἐπὶ τό ὅλον σῶμα, ἤγουν τό γένος, διέβη, οὕτω πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ λήμματος, ἤγουν τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐπὶ τήν ἀνθρωπότητα πᾶσαν ἢ εὐλογία διαδοθῆ. Διὰ γάρ τοῦτο καί ἐν τῷ ἄδη κατῆλθεν, ἵνα καί ἐπὶ τοὺς ἁγίους τοὺς πρό τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἢ σωτηρία καί ἐπιφάνεια αὐτοῦ γενομένη συνάψῃ πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους κατὰ τῶν ἕως τῆς συντελείας μελλόντων γενέσθαι ἁγίων· οὕτω καί ἐν μνημείῳ ἐτέθη, ἵνα καί τά προκεκοιμημένα σώματα διὰ τῆς νεκρότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ ζωῆς συμμέτοχα καί

ἀναστάσεως αἰωνίου ποιήση. Τοιγαροῦν καί κληρον γεγονότα Θεοῦ τόν Ἰσραήλ καί μερίδα αὐτοῦ χρηματίσαντα, ἀμπελῶνα τοῦτον εἰκότως ἐκάλεσε καί φραγμόν αὐτῷ περιέθηκεν, οἷον ἄλλω τινί νέω παραδείσῳ ἀφ' οὗ πάλιν ὁ Ἀδάμ ἐξεβλήθη, ἦγουν τό γένος τοῦ σώματος αὐτοῦ, φημί δὴ τά ἔθνη. Καί ὁ μὲν ἄγγελος ἦν ἀντί τῆς φλογίνης ῥομφαίας φυλάσσων τήν ἀμπελον ταύτην τοῦ μή εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ τά ἔθνη, ὁ δέ γεωργός ἦν αὐτῆς ὁ Θεός.

Καθάπερ οὖν ἡ Εὐα πρώτη, αὐτή ἡ μερίς τοῦ ὅλου ἀδαμιαίου σώματος, τῷ ὄφει ὠμίλησε καί πρώτη τά ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐνταλθέντα αὐτῷ ἀπεκάλυψε καί πρώτη τά ὑπό τοῦ ὄφεως ἐνσπαρέντα ἐδέξατο καί τήν ἐντολήν παρέβη ἀπό τοῦ ξύλου φαγοῦσα, τοῦ Ἀδάμ μή παρόντος, ὕστερον δέ καί διάκονος αὐτῆ τούτῳ ἐγένετο, δοῦσα καί αὐτῷ ἀπό τοῦ ξύλου φαγεῖν, οὕτω μετὰ ταῦτα καί ἐν τῷ Ἰσραήλ γέγονεν. Ἀθετήσας γάρ καὶ αὐτός, ὥσπερ ἐκείνη, τήν πίστιν καί τήν ἀγάπην τοῦ ἐκλεξαμένου αὐτόν Θεοῦ (124) παρὰ πάντα τά ἔθνη, τῆς πρὸς αὐτόν λατρείας ἀποστάς, εἰδώλοισι θυσίαν καί σπονδάς προσῆξεν· ἤσθιέ τε καί ἔπινεν ἐν αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν προειδώς ὁ Θεός, ἅτε Θεός ὢν καί τά πάντα εἰδώς, πάλιν ἐκ τούτων αὐτῶν τήν μερίδα, τόν κληρον, αὐτό τό λῆμμα, τό τῆς πλευρᾶς φημι τοῦ Ἀδάμ, ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς λαβῶν ἑαυτῷ συνετήρησεν. Ἐπεὶ δέ εἰς ἀπιστίαν ἅπαντες οἱ λοιποὶ συνεκλείσθησαν, ἐκ μὲν τούτων τό λῆμμα λαβῶν ὃ ὠκοδόμησεν εἰς γυναιῖκα, ἦγουν Μαρίαν τήν ὑπεράμωμον, ἐξ αὐτῆς δέ τῆς ἀγίας θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τήν προσληφθεῖσαν σάρκα σπέρμα τῆς εἰς Θεόν πίστεως ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἀνωκοδόμησεν εἰς ναόν ἑαυτῷ ἅγιον ὁ ὑπεράγιος Θεός, ἀνὴρ θεάνθρωπος γεγονώς. Ἀλλά γάρ ἐπεὶ καί αὐτή ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου οὐκ ἐκ τῆς γυναικός ἦν ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰς γυναιῖκα οἰκοδομηθεῖσα, τόν Ἀδάμ φορέσαι λέγεται ὁ Χριστός καί δεύτερος Ἀδάμ ἐκ τοῦ πρώτου γεγονέναι καί καλεῖσθαι γέγραπται, υἱός ὢν τοῦ Θεοῦ καί υἱός οὐ τῆς γυναικός ἀλλὰ τοῦ Ἀδάμ. Τοῦτο δέ ποῦ γέγραπται; Ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ φησί· καί, εἰ δοκεῖ, ἐρεύνησον καί εὐρήσεις γενεαλογούμενον αὐτόν οὕτως. Εἰπὼν γάρ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἐνομιζέτο υἱός Ἰωσήφ,

ἐπάγει· “τοῦ Ἡλί, τοῦ Ματθᾶν” καί καθεξῆς γενεαλογῶν τό λῆμμα καί διελθῶν, ὕστερόν φησι· “τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ”. Ἀπό τοῦ Ἰωσήφ κατά ἀναποδισμόν εἰς τόν Ἀδάμ ἀνελθῶν, τῆς γυναικός ὅλως μή μνημονεύσας, καί τοῦτο εἶασεν ὅλως ἐν μυστηρίῳ κείσθαι.

Τό λῆμμα οὖν, ὡς ἔχον ἐν ἑαυτῷ τό τῆς πίστεως σπέρμα, λαβῶν, ὡσπερ εἴρηται, ὁ Θεός ἄνθρωπος γέγονεν. Ὅλον τόν Ἀδάμ, ἦτοι τό γένος ἅπαν αὐτοῦ τό ἐκ τοῦ λήμματος ἀποβληθέν καί ὡς ἐκ τοῦ νέου παραδείσου καί τῆς μερίδος καί τοῦ ἀμπελῶνος ἔξω βληθέν, διά τοῦ (125) τῆς πίστεως σπέρματος ἐν πίστει καί αὐθις τῇ πρὸς αὐτόν ἔκρινε δικαιοῦσαι, καθάπερ καί τῷ Ἀβραάμ τοῦτο ὑπέσχετο, οὐ τότε τοῦτο ἐνθυμηθεῖς ὁ Θεός, ὡς ἂν τις οἰηθεῖ τῶν λίαν γνωστικῶν, ὅτε καί τήν πίστιν ὁ Ἀβραάμ ἐπεδείξατο θύσας τόν Ἰσαάκ, ἀλλ’ ὡς πρό καταβολῆς κόσμου τοῦτο γινώσκων καί προορίσας διά πίστεως τό λῆμμα καί διά τῆς κατά πρόθεσιν ἐν τῷ λήμματι πίστεως πάντας τοὺς ἐκ τούτου τοῦ λήμματος πρότερον χωρισθέντας σωθήσονται, ὕστερον οἰονεῖ τῷ πιστῷ εὐρεθέντι Ἀβραάμ τήν πάλαι προορισθεῖσαν αὐτοῦ βουλήν ἐν ἑαυτῷ ἐφανέρωσεν· ἦν ἀκούοντες ἡμεῖς, λογιζόμεθα ὅτι, ἐπειδή ἐπίστευσεν ὁ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, διά τοῦτο τήν εὐλογίαν ταύτην καί τήν διά πίστεως υἰοθεσίαν ἐλάβομεν, εἰπόντι πρὸς αὐτόν ὅτι “ἐν σοὶ ἐνευλογῆσονται πάντα τά ἔθνη”, οἰονεῖ ἀντίχαριν τῆς τοῦ Ἀβραάμ πίστεως δοθεῖσαν ἡμῖν τήν ἐπαγγελίαν ταύτην κακῶς ὑποπτεύοντες, καί οὐχὶ μᾶλλον διά τῆς προορισθείσης πρὸ τῶν αἰώνων ἀπορρήτου οἰκονομίας, τῆς ἐν τῷ Ἀβραάμ διά τῆς πίστεως ἐπαγγελθείσης καί φανερωθείσης ἡμῖν. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. Τό γάρ λῆμμα τοῦτο ἐν τῷ διαμερισμῷ τῶν υἰῶν Ἀδάμ, αὐτῶν τῶν ἐθνῶν, γενόμενον εἰς μερίδα Κυρίου κατά τό λόγιον, ὡς ἄλλον τινά δεύτερον παράδεισον ἐφύτευσε, μέσον τό τῆς ζωῆς ξύλον ἔχοντα ἑαυτοῦ, ἤγουν τήν πίστιν τήν εἰς Θεόν καί τό Πνεῦμα τό ἐκ Θεοῦ. Ἐπεὶ δέ τό λῆμμα τοῦτο ἐκ τῆς πλευρᾶς ἦν τοῦ Ἀδάμ, ὃ καί εἰς γυναῖκα ἐκτίσθη, ἡ δέ γυνή παρέβη πρώτη, προεγίνωσκε δέ ὁ Θεός ὅτι καί τοῦτο πάλιν τό λῆμμα οὐ μή φυλάξῃ τήν πίστιν τήν εἰς αὐτόν, ὅτε τοῦτο προέγνω πρὸ τῶν αἰώνων, τότε καί τά ἔθνη πάντα τά

ἐκβληθέντα, **(126)** ἦτοι τὰ ἀποικισθέντα καί ἀπαλλοτριωθέντα τούτου τοῦ λήμματος, ἀνακληθῆναι καί ἀντεισαχθῆναι καί τῷ ἐκ τοῦ λήμματος λήμματι προστεθῆναι καί ἐνωθῆναι εὐδόκησεν.

Ἀλλά τοῖς λεγομένοις πρόσεχε νουνεχῶς, ἐπειδὴ δυσνόητόν ἐστι τό ἐν τούτοις νόημα. Ὅταν οὖν ὁ ἰουδαϊκός λαός ὁ καί Ἰσραήλ κληθείς (οὗτος γάρ ἐστίν ἡ μερίς ἢ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρός) τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρά τοῦ Θεοῦ ἐντολήν παραβῆ (ἄκουε γάρ, φησίν, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἰς ἐστίν), ὅτε ταύτην παραβῆ δαιμονίοις λατρεύσει καί εἰδώλοις προσκυνήσει καί ἐκ τῶν σπονδῶν τῶν θυσιῶν αὐτῶν φάγη, τότε ἐξ αὐτῆς πάλιν, οἶονεῖ ἐξ ἑνός σώματος τοῦ ἐκ ταύτης ἐκ πολλῶν μελῶν εἰς ἓνα λαόν οἰκοδομηθέντος, τὴν ἑαυτοῦ μερίδα λαβὼν ὁ Θεός ἀκέραιον ἑαυτῷ ταύτην διατηρήσει· τό δέ λοιπόν σῶμα, ἦτοι τό ἐκ τῆς μερίδος ταύτης ἀποσπασθέν μέρος καί εἰς εἰδωλολατρείαν ἐκκλίναν, ἐκ τοῦ παραδείσου τούτου, τοῦ ἀμπελῶνος δηλονότι τῆς μερίδος αὐτοῦ, ἀπώσεται καί ἐξώσει αὐτό· ἀπό δέ τῆς κατ' ἐκλογὴν πίστεως καί μερίδος αὐτοῦ, τῆς οὔσης ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ὡς ὀλίγου τινός προσλαβόμενος σπέρματος, ὁ Θεός Λόγος γένηται ἄνθρωπος, ἦγουν, ἵνα πάλιν εἶπω, Ἀδάμ δεύτερος τοῦ πρώτου υἱός ὡς ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ δίχα συνουσίας καί ρεύσεως γεννηθῆ καί τηνικαῦτα εὐλογηθῆ ὅλον τό σῶμα καί τὰ μέλη τοῦ πρώτου Ἀδάμ, αὐτός δηλαδή ὁ ἐξωσθείς λαός τῶν ἐθνῶν, διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου ἀνδρός ἐνωθείς ἐκ πίστεως τῷ λήμματι τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ.

Τοῦτο οὖν ἐστίν ὁ καί Παῦλος ὁ θεῖος πρό αἰώνων ὀρισθέν καί προγνωσθέν λέγει ἀπὸ τοῦ τὰ πάντα προειδότης Θεοῦ, ἵνα πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολῶν καί μέχρι δυσμῶν προσκληθῶσι καί ὅσοι μὲν πιστεύσουσι κολληθῶσι **(127)** τῷ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πατρὸς αὐτῶν σαρκωθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ καί υἱῷ τοῦ Ἀδάμ· καί οὕτως γενήσονται οἱ ἀμφότεροι ἓν, σύσσωμοι δηλονότι καί συμμέτοχοι καί ἀδελφοί καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ, αὐτός ὁ Χριστός, καί τὰ μακρὰν ἀποικισθέντα καί διασπαρέντα ἔθνη· ὅσοι δέ ἀπιστήσουσι, μείνωσιν ἔξω μετὰ τῶν ἐκ τοῦ λήμματος τῆς πίστεως, αὐτῶν δὴ

τῶν Ἰουδαίων φημί, τῶν διά ἀπιστίαν ἐκβληθέντων καί ἀπωσθέντων. Καί τοῦτο ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων δῆλόν ἐστι τοῖς ἀκούουσι· φησί γάρ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται”.

Ἄλλ’ ἀναλαμβάνοντες τὸν λόγον ὡς ἐν ἐπιτόμῳ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα αὐθις διηγησόμεθα, ὡς ἂν εὐσύνοπτα μᾶλλον ἄρτι τοῖς πᾶσι γένωνται.

γ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ ῥηθέντων περὶ ταῆς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας καὶ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ αἰῶνων καὶ τῆς τοῦ παραδείσου φυσικῆς θεωρίας. (127)

Τοιγαροῦν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἵνα πάλιν ἐξετάσωμεν τὰ ἐγκεκρυμμένα νοήματα τῆς θείας Γραφῆς, καὶ εἶθ’ οὕτως ἔπλασε τὸν κατ’ εἰκόνα αὐτοῦ καὶ καθ’ ὁμοίωσιν ἄνθρωπον, αὐτὸν δηλαδὴ μόνον τὸν Ἀδάμ. Ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησε ταῦτα πάντα καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε, μηδὲν ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος μήτε μὴν ὀγδόην ὀνομάσας ἡμέραν τὴν πρώτην, ὡς ἂν μὴ ὀκτώ ἀλλ’ ἑπτὰ μόναι λέγωνται αἱ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι καὶ οὕτως ἀνακυκλούμεναι τὸν (128) ἀριθμὸν τῶν ἑβδομάδων ἀποτελεῶσιν. Ἐν γὰρ ταύταις ταῖς ἡμέραις τοὺς ἑπτὰ αἰῶνας ὁ Δημιουργὸς προὔποτυπώσας ὀρᾶται. Τοιγαροῦν καὶ ταῦτα οὕτω ποιήσας ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, ἐπεὶ, ὡς ἄτε Θεὸς ὢν, προῆδει ὅτι μέλλει ὁ ἄνθρωπος παραβῆναι τὴν αὐτοῦ ἐντολήν καὶ ἀμετανόητος μεῖναι, τὸν δὲ μὴ μετανοοῦντα ἀνάγκη πᾶσα καὶ τιμωρεῖσθαι τοῦτον καὶ κατακρίνεσθαι, οὐκ εἴασεν αὐτὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ τῷ ἐν ταῖς ἑξ ἡμέραις σὺν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ Ἀδάμ κτισθέντι· ἀλλὰ μετὰ τὸ καταπαῦσαι ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ καὶ πληρωθῆναι αὐτήν, τότε ὕστερον ἐφύτευσε τὸν παράδεισον κατὰ ἀνατολάς.

Τίνα τρόπον καὶ διὰ τί; Ἴνα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ἐν παλατίῳ τινὶ καὶ πόλει περιφανεστάτῃ, οἷα δὴ βασιλεὺς, ὑπό

τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ εἰσαχθῆ, ὅποταν δέ τήν τοῦ Θεοῦ παραβῆ ἐντολήν καί διά τοῦτο ἐκπεσεῖν μέλλη τῆς βασιλείας καί τῶν βασιλείων οἴκων ἐξορισθῆναι καί ἀπορριφῆναι, ἐν τούτῳ πάλιν τῷ κόσμῳ διάγειν ἐπ' ἐλπίδι κατακριθῆ. Εἰ γάρ μή ταῦτα οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλά μόνον τόν κόσμον ἀφῆκε καί ἐν αὐτῷ τόν ἄνθρωπον ἔθετο, παραβαίνοντα καί μή ἐξομολογούμενον μηδέ μετανοοῦντα, ποῦ εἶχεν αὐτόν ἐξῶσαι; Ποῦ δέ καί βιοῦν καί ἀποθνήσκειν αὐτόν ἐχρῆν καί πάλιν ἐπιστρέφειν εἰς τήν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, μετά τήν καταδίκην; Πάντως οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν ἄδη ζῶντα ἔδει κατακριθῆναι αὐτόν, μηδεμίαν ἔκτοτε ἀνάκλησιν σωτηρίας ἔχοντα· καί λοιπόν οὔτε γένεσις οὔτε κόσμου αὐξήσις εἰς πλῆθος, καί ἀπώλετο τό τοιοῦτον καί τηλικούτον σοφίας Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος.

Ἐπεὶ δέ πρό τῶν αἰώνων ἐγίνωσκεν ὁ Θεός ὅτι παραβῆναι μέλλει καί τήν ἐκ παλιγγενεσίας αὐτοῦ ἀνάπλασιν προωρίσατο, διά τοῦτο καί τούς τῆς ἀναπλάσεως ἀρραβῶνας, μετά τό κτίσαι αὐτόν πάντα καί καταπαῦσαι καί τούς καιρούς καί τούς αἰῶνας ἐν ταῖς ἐπτά ἡμέραις μυστικῶς προσημᾶναι, (129) οἶονεὶ ζύμην καί σπόρον καί μερίδα ἀφ' ἑνός ἐκάστου τῶν ἔργων αὐτοῦ ὕστερον ἔλαβεν, ἵνα τάς ἐκ τῶν ἔργων μερίδας τῶν κτισθέντων ἐν ταῖς ἐπτά ἡμέραις μή ἐν αὐταῖς αὐτάς ἀλλ' ἐν τῇ ὀγδόῃ λαβῶν, τόν μέλλοντα αἰῶνα διά τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας προὑπογράψῃ, μή ἀριθμήσας ταύτην ταῖς ἐπτά μηδέ δήλην αὐτήν ποιήσας, ἀλλ' ἀγνοουμένην μὲν εἶασε κείσθαι αὐτήν ὅπως τοῖς πρό τοῦ νόμου, δηλωθεῖσα δέ τοῖς ἐν νόμῳ προφήταις ἀμυδρῶς πως καί ἀπαγγελθεῖσαν πεποίηκε, φανερωθεῖσαν δέ ἡμῖν τοῖς πιστοῖς καί διαυγάσασαν ὡς ἐν πρωΐαν, καθά δή καί προσδοκῶμεν τόν ἄδυτον τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ὅσον οὐπω ἐξανατεῖλαι. Μερίδας δέ εἶπον λαβεῖν αὐτόν ἐκ μὲν τῆς γῆς ἀπάσης ὡς χωρίον ἕν ἐν ᾧ ἐφύτευσε τόν παράδεισον, ἐκ δέ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ Ἀδάμ μίαν πλευράν ἦτοι μέλος ἕν, ἐκ δέ τῶν ἡμερῶν οὐδέν. Τίνα τρόπον; Ἐπειδή αἱ μὲν μερίδες αὗται ἐλήφθησαν ὡς ἀνακαινισθῆναι δι' αὐτῶν τά συγγενῆ καί συμφυῆ καί τοῖς οὐρανίοις συναφθῆναι ὀφείλοντα, αἱ δέ ἡμέραι, οὐκ ἀνακαινισθῆναι ἀλλά τελείως παυθήσεσθαι μέλλουσαι ὑπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐάθησαν, καί τούτου ἕνεκεν

μερίδα ἀνακαινισμοῦ οὐκ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ὁ Θεός, ἀπό τῶν αἰώνων δέ ἔλαβε. Πῶς; Ἄκουσον.

Ἐπτά ὥφειλον πληρωθῆναι αἰῶνες κατά τόν ἀριθμόν τῶν ἑπτά ἡμερῶν. Οἱ μὲν οὖν ἔξ ἤδη παρῆλθον, ὁ δέ γε ἔβδομος οὐ τελειοῦται, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τήν μερίδα καί ἐπισυνάπτει τῷ αἰδίῳ καί μὴ ἔχοντι τέλος αἰῶνι. Τό δέ, πόσον προώρισε λαβεῖν, ἢ πότε τό τέλος τῶν ἡμερῶν τούτων μέλλει γενέσθαι, οὐδείς οἶδεν εἰ μὴ μόνη ἡ Ἁγία Τριάς, ἡ μία καί ἀδιαίρετος θεότης. Τό γάρ παρά τοῦ Σωτῆρος ῥηθέν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐδέ ὁ Υἱός ταύτην οἶδε τήν ἡμέραν καί ὥραν, κατά τήν τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ φύσιν εἶπεν ἀγνοεῖν οὐ κατά τήν τῆς θεότητος. (130) Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀπό τῶν ἡμερῶν μερίδα οὐκ ἔλαβεν, ἀπό δέ τῶν αἰώνων λαμβάνει; Ἐπειδή οἱ μὲν αἰῶνες οὗτοι ἀπό ἡμερῶν καί ἑβδομάδων μετρούμενοι αἰῶνες καλοῦνται, ὁ δέ μέλλον αἰών καί αἰῶνις, οὐ μετρητός ὑπό ἡμερῶν, ἀλλ' ἀμέτρητος καί ἔστι καί ἔσται καί ἀτελεύτητος· ἡμερῶν δέ μὴ μελλουσῶν εἶναι, ἀλλ' αἰῶνος, οὐκ ἐκ τῶν ἡμερῶν μερίδα, ἀλλ' ἐκ τῶν αἰώνων, τῷ μέλλοντι αἰῶνι λαβῶν συνάπτει. Ἡ μέντοι μερίς τῆς γῆς, αὐτός δηλαδή ὁ παράδεισος, τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, φημί δὴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἦν, ἐν ᾧ καί τόν ἀνθρωπον ἔθετο ὁ Θεός, ἵνα ἀπό τοῦ τύπου καί τῆς σκιᾶς ἐπί τήν ἀλήθειαν κατά προκοπήν ἀναχθῆ. Τό δέ ξύλον τῆς ζωῆς τό ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου εἰκὼν ἦν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἣτις ἐστίν ὁ Θεός. Ἡ δέ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἡ εἰς γυναικῆ οικοδομηθεῖσα τύπος ὑπῆρχε τῆς Ἐκκλησίας, ἕτερον πάλιν ὄν καί τοῦτο οικονομίας μυστήριον, ἵνα, ὁπόταν ἐκπέση ἀπό τῆς εἰκόνας τῆς εἰς τύπον γεγονυίας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅς ἦν ὁ παράδεισος, καί τῆς τοῦ ξύλου <τῆς> ζωῆς, διά τῆς πλευρᾶς τῷ Χριστῷ καί Θεῷ συναφθῆ καί εἰς ἐκεῖνο πάλιν αὐτό τό ἀρχαῖον καί πρῶτον ἀναχθῆ κάλλος.

Ἐπειδή δέ ἡ Εὐὰ πρώτη ἀπατηθεῖσα τήν ἐντολήν παρέβη καί τοῦ καρποῦ ἀπεγεύσατο, εἶτα δέδωκε τῷ Ἀδάμ κάκεῖνος ἔφαγε, μετανοῆσαι δέ καί προσπεσεῖν τῷ Δεσπότη οὐδαμῶς ἠβουλήθησαν, ἐξορίζονται ἐκεῖθεν καί εἰς τόν κόσμον τοῦτον οἰκεῖν κατεκρίθησαν. Ὅρα δέ καί τῆς ἐπ' αὐτῷ τοῦ Θεοῦ προνοίας τήν ἀφατον ἀγαθότητα. Ἐπειδή γάρ ἅπαξ ὑπό τῆς

ἀμαρτίας εἰς φθοράν κατηνέχθη, ἵνα μὴ πρό καιροῦ φαγῶν ἀπό τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς ἀθάνατος γένηται, - καί ἔσται ἄφθαρτος μὲν, ἀθάνατος δέ, καί οὕτως ἀθάνατον γένηται τό κακόν -, ἔθετο τὴν φλογίνην ῥομφαίαν ὁ Θεός φυλάσσειν τὴν εἶδοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.

δ'. Περί τοῦ κατακλυσμοῦ καί τίνων εἰκόνες ἦσαν τά ἐν τῇ κιβωτῷ· καί περί τοῦ Ἀβράαμ καί τοῦ κατ' ἐκλογὴν λήμματος καί τί ἐστι τό λῆμμα τοῦτο· καί περί τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς περιτομῆς. (131)

Τοιγαροῦν καί γνόντες ἀλλήλους ἐτέκνωσαν καί ἐποίησαν υἱούς καί θυγατέρας καί “ἐκάλεσεν Ἀδάμ Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Ζωήν, ὅτι αὕτη ἦν μήτηρ πάντων τῶν ζώντων”. Ἀλλά γάρ πληθυνθέντων τῶν ἀνθρώπων καί εἰς βάθος ἐμπεσόντων κακῶν καί εἰς πλῆθος ἀμαρτημάτων πολὺ, μέλλων ὕδατι κατακλύσαι τόν κόσμον ὁ Θεός καί ἀπαλεῖψαι τόν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς, τὴν μερίδα καί αὐθις οὐκ ἐγκατέλιπεν, ἀλλὰ τόν Νῶε καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ διεσώσατο. Ἡ δέ κιβωτός πάλιν τῆς Θεοτόκου καί ὁ Νῶε τοῦ Χριστοῦ τύπος ἦν, οἱ δέ σὺν τῷ Νῶε ἄνθρωποι τοῦ ἐξ Ἰουδαίων λήμματος ἀπαρχή, αὐτῶν τῶν εἰς Χριστόν μελλόντων πιστεύειν, τά δὴ θηρία καί πάντα τά κτήνη καί τά πετεινά καί ἔρπετά τύπος ὑπῆρχον τῶν ἐθνῶν. Ἐνθεν τοι καί ἡ κιβωτός μετὰ τόν κατακλυσμόν εἶχε τόν Νῶε, ἡ Θεοτόκος δέ Μαριάμ τόν σαρκωθέντα Θεόν καί ἄνθρωπον· ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν μόνον σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἡ κιβωτός διεσώσατο, οὗτος δέ καί τὴν κιβωτόν καί πάντα τόν κόσμον τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας καί τῆς τοῦ νόμου δουλείας καί τοῦ θανάτου ἐρρύσατο.

Ἀλλά γάρ μετὰ τόν κατακλυσμόν εἰς ἀγνωσίαν καί αὐθις Θεοῦ κατενεχθέντες οἱ ἄνθρωποι καί ὡσαύτως πάλιν τραχηλιάσαντες διὰ τό εἶναι αὐτούς χεῖλος ἕν, ἤτοι γλῶσσαν καί φωνὴν μίαν, πύργον οἰκοδομεῖν ἤρξαντο καί εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, ἰσοθεῖαν καί αὐθις ἐν ἑαυτοῖς φαντασθέντες. Τοίνυν καί συγχέειν μέλλων ὁ Θεός (132) τὰς

γλώσσας αὐτῶν κακ τούτου διαμερίσαι καί διασπεῖραι αὐτούς ἐν πάση τῇ γῆ, ὡς πολλά μέλη ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ πλευράς γεγονότα καί εἰς ἓν σῶμα τῇ μιᾷ διαλέκτῳ ὄντας, πάλιν ἐκ τούτων ἔλαβε τὴν μερίδα αὐτοῦ, ἤτοι τὴν πλευράν, καί τὸ λοιπὸν σῶμα εἰς πολλάς ποιήσας μελῶν μερίδας διέσπειρε· καί ἐκάλεσεν αὐτούς ἔθνη, ἄγνοιαν Θεοῦ παντελῶς ἔχοντας. Τὴν γοῦν μερίδα ταύτην ὠνόμασεν Ἰσραήλ, τουτέστιν ὀρῶντα Θεόν· αὕτη δέ ἦν ὁ Ἀβραάμ ἐν ᾧ κατὰ διαδοχὴν ὑπῆρχεν ἄνωθεν τὸ τῆς πίστεως καί τῆς θεογνωσίας σπέρμα διασωθέν, ᾧ καί ὤφθη λέγων· “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καί ἐκ τῆς συγγενείας σου καί δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω· ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα” ᾧ καί δέδωκε τὴν περιτομὴν, οἰονεὶ σύσσημον καί σφραγίδα γνωρίσας αὐτῷ ταύτην· καί ὤμοσεν αὐτῷ πληθῦναι τὸ σπέρμα αὐτοῦ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καί ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. Μετὰ ταῦτα δέ ὤφθη πάλιν αὐτῷ ὁ Θεός καί φησί· “Γινώσκων γνώση ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῆ οὐκ ἰδίᾳ”, τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον τοῦ Ἰωσήφ καί Ἰακώβ τοῦ πατρός αὐτοῦ καί τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ προμηνύων αὐτῷ· ἐξ ὧν καί ἐπληθύνθη ἐκεῖ ἡ μερίς αὕτη καί ἐγένετο εἰς ἔθνος μέγα, οὗς καί διὰ Μωσέως ἐκεῖθεν ἐξήγαγε, τὸν ἀμνὸν πρότερον αὐτοῖς τὸν τοῦ ἀληθινοῦ ἀντίτυπον ἐστιάσας. Εἶτα καί διασχίσας τὴν θάλασσαν καί διαβιβάσας αὐτούς καί εἰς τὴν ἔρημον ἀναγαγὼν καί διαθρέψας αὐτούς ἐκεῖ τεσσαράκοντα ἔτη, ἐγενήθη “μερίς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ.

Εἶχον οὖν οὗτοι τὴν περιτομὴν ὡς σφραγίδα καί πάντες (133) περιετέμνοντο καί ἦν ἐκ τούτου ἡ μερίς Κυρίου, ὡς εἴρηται, γνώριμος καθαπερεὶ προβάτων ἀγέλη βασιλικῶν, ἕκαστον αὐτῶν σφραγίδα τὴν περιτομὴν ἐν τῷ κρυπτῷ μορίῳ ἐπιφερόμενον· καί τοῦτο πρὸς τὸ μὴ συμμίγνυσθαι τοῖς λοιποῖς προβάτοις, ἡγουν τοῖς ἔθνεσι, τοῖς εἰς θηρίων καί ἀλόγων τάξιν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας κατενεχθεῖσι, σοφῶς ὠκονομήθη ἀπὸ Θεοῦ. Διὰ τί δέ οὐκ ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ σώματος, ἀλλ’ ἐν αὐτῷ τὴν σφραγίδα ὑπέθετο γίνεσθαι; Ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ἡ σπορά προέρχεται καί ἡ κατὰ σάρκα γένεσις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου γίνεται. Ἄλλως τε δέ καί ὡς ὅλον ἄνθρωπον τὴν

σάρκα ἀποδυόμενον διά τούτου ἡμῖν ὑποζωγραφεῖ, ὡς ἂν ἐκ ταύτης κἀκεῖνοι ὡς τῆς σαρκός τέκνα γνώριμοι ὧσι καί τύπος γένηται τῆς πνευματικῆς περιτομῆς τῶν δίχα ρεύσεως καί συνουσίας καί φθορᾶς ἀναγενναῖσθαι μελλόντων ὕστερον τέκνων πνευματικῶν, ἴν' ὅταν ἐκείνη φανῇ, αὐτή τηνικαῦτα παυθῇ καί ἐν τῇ ἀκροβυστία τῆς σαρκός ἕκαστον τῶν προβάτων ἀντ' αὐτῆς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σφραγισθῇ, ἐν τῇ ἀχειροποιήτῳ περιτομῇ δηλονότι κατά τόν Παῦλον καί τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκός, αὐτοῦ φημι τοῦ γῆϊνου φρονήματος, περιτεμνομένων ἡμῶν μυστικῶς μέν, ἐν αἰσθήσει δέ ψυχῆς καί γνώσει γινομένων αὐτῆς.

ε'. Ὅτι τῷ παραχθέντι πρώτῳ κατ' ἀρχάς κόσμῳ ἕτεροι δύο συνεπεγένοντο, ὧν ὁ ἕσχατος τύπος ἐστί τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὧν τῶν ἀρχαίων καί τῶν ἐξ ὕστερον· καί τίνος ἦν εἰκὼν ἢ τῆς ἐπαγγελίας γῆ καί τὰ ἐξῆς. **(133)**

Ὁ μὲν οὖν λαός οὗτος ὁ ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ, ἤγουν ἢ μερίς ἢ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, οἷα δέ νέος ἄλλος τις καί τρίτος κόσμος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατέστη, εἰκόνα **(134)** τοῦ πρώτου φέρων ἐκείνου κόσμου καί παραδείσου καί αὐτοῦ <τοῦ> δευτέρου, τοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ δηλονότι, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί τύπον τῶν μετὰ ταῦτα μελλόντων γενέσθαι, μέσος τις ὧν καί τὰ μὲν ἀρχαῖα τοῖς εἰς ὕστερον ὑπογράφων, τοῖς δέ γε ὕστερον τὰ ἀρχαῖα σημαίνων συνάπτεσθαι. Εἶχε γάρ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἀντὶ τοῦ παραδείσου ἐκείνου παράδεισον ἄλλον δεύτερον, τὴν κιβωτόν ἀντὶ τῆς Θεοτόκου, προμηνύων ἡμῖν δι' αὐτῶν καί ἐξεικονίζων τὴν ἐν ἀνακαινώσει Πνεύματος Ἁγίου μέλλουσαν ἔσεσθαι τοῖς ἀγίοις ἐν ἐκείνῳ ἐπάνοδον καί κληρονομίαν. Εἶχε τόν νόμον, ὡς τὴν ἐντολήν οἱ προπάτορες ἐδήλου δέ διά τῆς τοῦ νόμου δουλείας τὴν ὑπὲρ νόμον δοθήσεσθαι μέλλουσαν ἐλευθερίαν ἐν νόμῳ πνευματικῷ. Εἶχε τὴν στάμνον τοῦ μάννα ἀντὶ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, οὗ φαγεῖν οὐκ ἐάθησαν ἐκεῖνοι, εἰκόνα φέρουσαν καί δηλοῦσαν τὴν στάμνον τὴν τόν Χριστόν φέρειν

έντός μέλλουσαν. Εἶχε τό μάννα ἀντί τοῦ Χριστοῦ· αὐτός γάρ ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς καί ζωήν αἰώνιον τῷ κόσμῳ διδούς· διά τοῦτο γάρ καί τό μάννα ἐξ οὐρανῶν ἦν· “Ἄρτον γάρ, φησίν, ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος”. Καί συνελόντα εἰπεῖν, παράδεισον αὐτόν νέον πεποικώς, πολλά τοῦ παραδείσου ἐκείνου τιμιώτερά τε καί ὑψηλότερα ἐν αὐτῷ ἔθετο, ὅσῳ καί μειζόνων ἐπαγγελιῶν καί πραγμάτων τύπος ἦν.

Ἔθετο καί γάρ ἐν αὐτῷ τόν Μωϋσῆν, καθάπερ ἐκεῖ τόν Ἀδάμ· καί ἐλάλει αὐτῷ ὁ Θεός ὡς τῷ Ἀδάμ καί ὁ Μωϋσῆς ἐλάλει τῷ Θεῷ καθώς ὁ Ἀδάμ· Ἀλλ’ οὐκ εἶχεν ὁ Ἀδάμ ὡς οὗτος ἐπαγγελίας ἐλπίδα τοῦ σωματικῶς ἐκεῖσε παραγενέσθαι τόν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν καί Θεόν. Εἶχεν ἐκεῖνος τό ξύλον τῆς ζωῆς, οὐκ ἐκείνην δέ αὐτήν τήν ζωήν· οὗτος δέ ἐκδηλοτέραν μὲν ὑπέρ τό τῆς ζωῆς ξύλον (135) τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐν τοῖς προφήταις ἐκέκτητο, τήν τελείαν καί ἀληθινήν ζωήν ἐν τῷ Χριστῷ δοθήσεσθαι κατεπαγγελλομένοις. Εἶχεν ὁ παράδεισος ἐκεῖνος ἄπονον ζωήν καί ἀμέριμον, δένδρα τε καί καρπούς ὠραίους εἰς βρωσίν· εἶχε καί οὗτος τό μάννα ἐξ οὐρανοῦ τροφήν αὐτοσχέδιον, ὥσπερ εἴρηται· ἔπινόν τε ἐκ πέτρας ἀκολουθούσης ὕδωρ ὑπέρ μέλιν γλυκάζον· οὐ μὴν ἀλλά γάρ καί “τά ἱμάτια αὐτῶν καί τά ὑποδήματα οὐκ ἐπαλαιοῦντο οὐδέ ἐφθειρόντο”, ἀλλά συνηύξανον καί ταῦτα τοῖς αὐτῶν σώμασι καί οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. Εἶχον οἱ ἐν τῷ πρώτῳ παραδείσῳ ἀπειλήν θανάτου καί κατάρας ἐν τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς· εἶχον οἱ ἐν τούτῳ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἐλπίδα καί εὐλογίαν ζωῆς αἰωνίου ἐν τῷ μὴ πληρῶσαι τόν νόμον τοῦ Θεοῦ τινα ἐξ αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ ἐλθεῖν κατεπαγγελλομένου καί ποιῆσαι τό ἀδύνατον παρ’ ἐκείνοις δυνατόν, οὐχί πρός κατάκρισιν τῶν μὴ φυλαξάντων, ἀλλά πρός σωτηρίαν τῶν πιστευσάντων. Εἶχεν ὁ πρῶτος τήν φλογίνην ῥομφαίαν φυλάττουσαν τήν εἴσοδον τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καί ἀπείρουσαν ἐξ αὐτοῦ τόν Ἀδάμ καί τούς ἐξ αὐτοῦ· εἶχεν οὗτος τόν ἀρχιστράτηγον Μιχαήλ, τούς ἐν αὐτῷ μᾶλλον περισκέποντα καί φυλάσσοντα, τά δέ διασπαρέντα ἔθνη τοῦ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ μὴ παραχωροῦντα. Προωκονόμησεν ἐκεῖ ὁ Θεός, ἵνα διά τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἢ τοῦ Ἀδάμ ἀνάπλασις

γέννηται· καί διά τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνδρός τότε ἄνευ συνουσίας γέγονεν ἡ γυνή, ὡς ἄν ἐκ τῆς γυναικός πάλιν ἡ πλευρά ληφθῆ τοῦ Ἀδάμ καί ἄνευ ρεύσεως καί συνουσίας γεννηθῆ ἀνήρ ὁ Χριστός καί Θεός καί δι' αὐτοῦ ὁ Ἀδάμ ἀνακαινισθῆ· προεπηγγείλατο ἐν τούτῳ τῷ παραδείσῳ ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ εἰσαγαγεῖν ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ (136) πάντα τὰ ἐξωσθέντα ἔθνη καί μίαν ποιήσασθαι αὐτούς ἀπεργάσασθαι.

Ἐπεὶ οὖν οἱ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις ὄντες καί πρό τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τήν τῆς ἐπαγγελίας γῆν καί μετὰ τό εἰσελθεῖν παρέβησαν καί αὐτοί τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ τήν λέγουσαν· “Ἄκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ καί οὐ προσκυνήσεις Θεῷ ἄλλοτρίῳ” καί “ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καί τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις καί ἤσθιον καί ἔπινον τόν οἶνον τῶν σπονδῶν αὐτῶν καί προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀπέκτεινάν τε τοὺς ἁγίους καί ἐλιθοβόλησαν τοὺς προφήτας, ἐστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν καί παρώξυναν ἐπ’ ἄλλοτρίοις καί ἐν βδελύγμασιν αὐτῶν τόν Θεόν τόν θρέψαντα αὐτούς ἐν τῇ ἐρήμῳ καί ἐπελάθοντο αὐτοῦ” – τί οὖν ὁ παρά πάντα τὰ ἔθνη ἐκλεξάμενος αὐτούς Κύριος; Ὁργίσθη καί ἀπεστράφη αὐτούς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ἀπέστειλε τόν Υἱόν αὐτοῦ κατακλύσαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφθάσθησαν ὁμοιωθῆναι καί οὗτοι τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται· “Καί ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι καί ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν” καί “οὐ συνῆκαν ἐν τιμῇ ὄντες”. Τοιγαροῦν ἀναμνήσθητί μοι τῆς κιβωτοῦ τῶν υἱῶν Νῶε καί τῶν θηρίων καί ἐρπετῶν τῶν ἐν αὐτῇ τότε εἰσεληλυθόντων, ὡς εἶπον, τὰ ἐν αὐτῇ διηγούμενος, τόν μὲν Νῶε τύπον εἶναι τοῦ Χριστοῦ, τοὺς υἱοὺς δέ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ νόμῳ λαοῦ, τὰ δέ θηρία καί τὰ ἐρπετά τῶν ἐθνῶν. Οἱ γοῦν ἐν τῷ νόμῳ ἄνθρωποι, οἱ μερὶς Κυρίου κληθέντες, ὁ κληρὸς αὐτοῦ, τοῖς θηρίοις εἴτ’ οὖν τοῖς ἔθνεσιν ἐξωμοιώθησαν· καί θέλων αὐτούς ὁ Θεός ἀνακαλέσασθαι καί εἰς τό ἀρχαῖον πάλιν ἀποκαταστῆσαι κατηλθεν ἐπὶ γῆς (137) καί ἐσαρκώθη, λαβὼν τήν πλευράν τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῶν πανάγνων τῆς Θεοτόκου σαρκῶν, καί ἐγένετο ἄνθρωπος, ὁμοιωθεὶς ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας. Τί τοῦτο; Ἴνα καί τοὺς ἐν νόμῳ φυλάξαντας τελειώσῃ διά τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, καί τοὺς εἰς

εἰδωλολατρείαν ἐξ αὐτῶν ἐκπορνεύσαντας διὰ πίστεως τῷ
λοιπῷ σώματι ἐπισυνάψῃ, καὶ οὕτως δικαιωθῶσιν ὡσαύτως καὶ
τά ἔθνη διὰ τῆς πίστεως κατὰ τό οὕτως εἰρημένον ὑπὸ τοῦ
Παύλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν παράπτωμα πλοῦτος, φησί, τοῦ
κόσμου γέγονε, πόσῳ μᾶλλον ἡ σωτηρία αὐτῶν γενήσεσθαι
ἔμελλεν;”

Ἄλλ’ ἡ θεωρία τοῦ εἰρημένου ὅσον ἀπό τοῦ γράμματος νοεῖν
μοι καὶ ἕτερόν τι σαφῶς ὑποτίθεται. Ἀλλά προσέχετε, ἵνα
γνῶτε καλῶς τί ἐστὶν ὃ λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· “Εἰ τό αὐτῶν
παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε, πόσῳ μᾶλλον ἡ σωτηρία
αὐτῶν γενήσεσθαι ἔμελλεν;”

στ'. Εἰς τό ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· “Εἰ γάρ τό αὐτῶν
παράπτωμα πλοῦτος κόσμος γέγονε” καὶ τά ἐξῆς· καὶ
προσωποποιῖα τῶν ἑκατέρων λαῶν, τῶν ἐθνῶν φημι καὶ τοῦ
Ἰσραήλ. (137)

Ἀπό τῆς διασπορᾶς τῶν ἐθνῶν, ὡς ἔφθην εἰπών, μερίς
Κυρίου γέγονεν ὁ Ἰσραήλ. Ὁ γοῦν Ἰσραήλ οὗτος, εἰς ἔθνος μέγα
καὶ λαόν πολύν γεγονώς, ἐξώκειλεν εἰς εἰδωλολατρείαν, καθὼς
ἐποίουν τά ἔθνη· καὶ ὀλίγοι λίαν ὡς ζύμη τις καὶ μερίς τῷ Θεῷ
ἐφυλάχθησαν. Ἐλθόντος οὖν τοῦ Χριστοῦ, εἰ ἐπίστευσαν αὐτῷ
καὶ προσεκύνησαν ὡς Θεῷ, ἔμελλον ἅπαντες, δίκαιοί τε καὶ
ἄδικοι, θεοσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι, εἰς ἓν γενέσθαι καὶ ἅμα
σωθήσεσθαι. Καὶ εἰ τοῦτο γέγονεν, ἔλεγον ἄν τά ἔθνη πρὸς
αὐτόν· “Θεέ τοῦ παντός καὶ Δέσποτα, Κύριε τῶν αἰώνων, ἰδοὺ
χωρὶς ἔργων δικαιοσύνης τινῶν πάντα αὐτούς ἔσωσας. (138) Τί
οὖν; Ἡμεῖς δέ οὐκ ἐσμέν ἔργα χειρῶν σου καὶ πλάσμα;”
Ἀντέλεγον δέ τούτοις οἱ Ἰουδαῖοι ἃ δὴ καὶ ἔλεγον· “Οὐχί, ἀλλ’
ἡμεῖς ἐσμεν μόνοι μερίς αὐτοῦ, ἡμεῖς μόνοι κληρὸς αὐτοῦ· πρὸς
ἡμᾶς οἱ πλάκες τῆς διαθήκης, ἡ περιτομή καὶ τά λοιπά ἃ μόνοις
ἡμῖν ἐπηγγείλατο καὶ ἡμῖν δέδωκεν, ὑμῖν δέ οὐδαμῶς δώσει”.
Πρὸς ταῦτα πάλιν ἄν ἀνθυπέφερον τά ἔθνη, λόγου μὴ
ἀξιοῦντα τούς φθονερούς Ἰουδαίους· “Ἡμᾶς μὲν, ὧ Δέσποτα
καὶ Λόγε Θεοῦ, ἀξίως ὡς ἀναξίους ἀπώσω, ὡς
σκληροτραχήλους καὶ ἀνηκόους ἀνεπιμελήτους καταλιπών,

καί λιμῶ ἀγνωσίας καί δίψει ἀνυδρίας τοῦ μή ἀκοῦσαι ἡμᾶς λόγων ἀγίων σου ἔασας καί δικαίως. Εἰς δέ τούτου αὐτούς πᾶσαν ἐπεδείξω ἀγάπην καί ἐπιμέλειαν· προφήτας καί κριτάς καί διδασκάλους ὡς ὁδηγούς καί παιδευτάς δέδωκας αὐτοῖς· νόμον καί περιτομήν καί σημεῖα καί τέρατα ἐποίησας εἰς αὐτούς· καί πάντα ταῦτα εἰς οὐδέν λογισάμενοι, ἐγκατέλιπόν σε καί εἰδῶλοις μεθ' ἡμῶν ὡς θεοῖς προσεκύνησαν· καί ἅπερ ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἔργα, πάντα καί αὐτοί διεπράξαντο· καί ὁμοίως ἡμῖν ἠρνήσαντό σε τόν εὐεργέτην. Νυνί δέ μόνη τῇ εἰς σέ πίστει συνεπάθησας αὐτοῖς, ἠλέησας καί ὤκτειρησας καί τοῖς μή ἁμαρτήσασιν ἀγίοις σου συνηρίθμησας. Οὐκ ἐλεήσεις δέ καί ἡμᾶς; Οὐκ οἰκτειρήσεις; Οὐ προσδέξῃ, φιλάνθρωπε;” Καί οὕτως δικαίως καί εὐλόγως τοῖς ἐν περιτομῇ εἰδῶλοις θύσασιν οἱ ἐν ἀκροβυστία συνήπτοντο καί οἱ πάντες εἰς ἓν ἐν Χριστῶ γενήσεσθαι ἔμελλον.

Ἐπεὶ δέ μετὰ τῶν προγενεστέρων αὐτῶν κακῶν καί αὐτόν τόν Χριστόν καί Θεόν ὡς κακουργόν ἀπέκτειναν, τόν δέ Βαραββᾶν ὡς ἀντίτυπον τοῦ Ἀντιχρίστου ἠτήσαντο καί ἀπέλυσαν καί μετὰ ταῦτα καί αὐτούς ἐδίωξαν τούς ἀποστόλους αὐτοῦ, ἐξορίσας αὐτούς, ὥσπερ εἵπομεν, ἐκ τοῦ παραδείσου, διέσπειρεν εἰς πάντα τά ἔθνη, ὡς τήν τῶν ἐθνῶν ἀνταλλαξαμένους ἀσέβειαν. (139) Τά δέ γε ἔθνη ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ὁ τήν πλευράν ἀναλαβών τοῦ Ἀδάμ ἐκ τῆς γυναικός καί εἰς ἄνδρα τέλειον οἰκοδομήσας αὐτήν, σάρξ αὐτός ὅλος ὁ φύσει Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς γεγονώς καί υἱός τοῦ Ἀδάμ κατὰ τήν φύσιν τοῦ Ἀδάμ χρηματίσας, πρὸς ἑαυτόν ἐπεσπάσατο. Τοῦτο ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου· καί εἰ τοῦτο γέγονε πλοῦτος κόσμου, πόσω μᾶλλον, εἰ κάκεῖνοι ἐπίστευσαν, γενήσεσθαι ἔμελλον. Ἦν μὲν οὖν ἐκ τῆς πρώτης διασπορᾶς μερίς ὁ πᾶς Ἰσραήλ ὃν προέγνω καί προώρισε· καί ὅτε ἦλθεν ἐκάλεσεν αὐτόν εἰς πίστιν τήν ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ δέ ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν οὐκ ἠθέλησε, λαβών ἐκ τῆς ὅλης μερίδος μερίδα μικράν τούς εἰς αὐτόν πιστεύσαντας, δηλονότι τόν Ἰωάννην τόν πρόδρομον, τούς ἀποστόλους καί καθεξῆς τούς λοιπούς, τό πλεῖστον τῆς μερίδος τό ἐκ προθέσεως οἰκειίας εἰς ἀπιστίαν

πεσόν ἀπέριψε· καί ἀντ' αὐτῶν εἰσηλθόν τά ἔθνη καί τῆ κατ' ἐκλογήν πίστεως **μερίδι** ἐκ πίστεως καί αὐτοί ἐκολλήθησαν.

Καί σκόπει **μοι** ἀπ' ἐντεῦθεν τήν τοῦ λόγου καθ' ὁδόν προκοπήν, ὅπως ἔρχεται τά τῆς καινῆς καί θαυμασίας **μερίδος** ἐκδιηγήσασθαι.

ζ'. Ὅτι νέος κόσμος ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καί νέος παράδεισος ἢ πρὸς αὐτόν πίστις. Καί πρὸς τούτοις ἀνακεφαλαίωσις τοῦ πρώτου κόσμου, ἀντιπαρατιθεμένων τοῖς ἐν ἐκείνῳ πραχθεῖσι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ Χριστοῦ τελεσθέντων. Καί πρὸς τό τέλος ἐπανάληψις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ· “Οὓς προέγνω, τούτους καί προώρισε.....”. (139)

Πάλιν **μέν** οὖν νέας **μερίδος** ἀρχή καί νέου κόσμου καί **μετά** τῆς **μερίδος** φύραμα ξένον, καινόν καί παράδοξον. Τά **μέν** **μέχρι** τούτου τύποι καί σκιαί καί αἰνίγματα ταύτης ἦν, αὕτη δέ ἡ ἀλήθεια καί ἡ τοῦ κόσμου παντός (140) ἀνακαίνισις τε καί ἀνανέωσις. Ἀλλά γάρ **μερίς** **μέν** ἢ ἐκ τοῦ Ἀδάμ γεγονυῖα φθαρτή καί εἰς πολύ πλῆθος λαοῦ φθαρτοῦ καί θνητοῦ γενομένη ὑπό τοῦ κατακλυσμοῦ πᾶσα ἀπώλετο· καί Νῶε **μόνος** ἐξ αὐτῆς καί οἱ υἱοί αὐτοῦ **μερίς** **πάλιν** ἐκ ταύτης ἐναπελείφθησαν, ἀρχή κόσμου δευτέρου. Ἐπεὶ δέ **πάλιν** εἰς οὐρανόν ἀνελθεῖν ἐπεχείρουν, κατακλυσμόν δέ **μηκέτι** ποιήσῃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεός **μηδέ** ἀποκτεῖναι πᾶσαν σάρκα ζῶσαν ἐπὶ τῆς γῆς, αὐθις **μερίδα** ἔλαβε τόν Ἀβραάμ κατ' ἐκλογήν πίστεως καί πάντας ἄλλους εἰς τόν κόσμον διέσπειρεν. Ἀπό ταύτης οὖν τῆς τοῦ Ἀβραάμ **μερίδος** **μερίδα** τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, αὐτήν δὴ τήν πλευράν, ὡς πολλάκις εἶπον, αὐτός ἐκεῖνος ἀνέλαβεν ὁ Θεός καί ὠκοδόμησεν ἑαυτῷ καί ὠκοδομήθη εἰς σάρκα δίχα τροπῆς καί ἐγένετο ἄνθρωπος οὐ ψιλός. Οὐδέ γάρ ἀπαρχή τέκνων σαρκικῶν, λαοῦ φθαρτοῦ, καθά καί ὁ Νῶε τηνικαῦτα ἐγένετο, ὡς ἂν, ἐν τῷ πληθυνθῆναι καί ἀπόλλυσθαι **μέλλοντος** αὐτοῦ, ἄλλην ἀπαρχήν **πάλιν** εἰς ἑτέρου λαοῦ γένεσιν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ λάβῃ, ἀλλά ἀπαρχή ἀθάνατος καί ἀείζωος γέγονε τέκνων πνευματικῶν καί τόν χαρακτήρα ἀναμορφουμένων αὐτοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος·

“Ἀπαρχή Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ”, καί ἐτέρωθι· “μέχρις οὗ μορφωθῆ Χριστός ἐν ἡμῖν”. Οἱ μὲν γάρ προπάτορες ἅπαντες ἐκεῖνοι θνητοὶ ὑπῆρχον, ὁ δὲ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ τὴν μερίδα λαβὼν καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ υἱὸς γεγονώς, ἀφθαρτός ἐστι καὶ ἀθάνατος, οὐ γεννῶν σαρκικῶς ἀλλὰ ἀναπλάτων πνευματικῶς.

Καὶ σκόπει μοι τὸν τρόπον τῆς ἀναπλάσεως. Τίς οὗτος; Ἐν τῷ παραδείσῳ ἀπὸ ἀνδρός γυνή γέγονε, μήτηρ οὔσα πάντων τῶν ἀπὸ γῆς γεννηθέντων· ἐν δὲ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ γυναικὸς ἀνὴρ Χριστός ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἀπαρχή καὶ ζωὴ πάντων τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς (141) ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Ἐκεῖ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, ὃ καὶ μεταληφθέν θανάτου ἐκείνοις γέγονεν αἴτιον· ἐνταῦθα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἐν ᾧ τὰς μὲν χεῖρας ἀντὶ τῶν ἀψαμένων χειρῶν τοῦ Ἀδάμ, τοὺς δὲ πόδας ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῇ παραβάσει βαδισάντων ποδῶν, προσηλώθη Χριστός ὁ δεῦτερος Ἀδάμ καὶ Θεός. Καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ, γευσάμενος ἀπὸ τοῦ ξύλου ἐκείνου, θανάτου καὶ κατάρας αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτοῦ γέγονεν· ὁ δὲ Χριστός καὶ Θεός, χολῆς γευσάμενος καὶ ὄξος πιῶν, ἐκείνους μὲν τῆς κατάρας ἀπήλλαξε καὶ τῆς τοῦ θανάτου φθορᾶς ἠλευθέρωσε, τοῖς δὲ πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν ζωὴν καινὴν ἐδώρησατο καὶ ἰσάγγελον ἔχειν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐνίσχυσεν. Ἐκεῖ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου ἦν, ὃ καὶ φαγεῖν οἰκονομικῶς οὐ συνεχωρήθη ὁ Ἀδάμ, ἀλλ’ ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, διὸ καὶ φυλάσσειν ἐτάχθη τὴν τούτου εἴσοδον ἢ φλογίνη ῥομφαία· ἐνταῦθα λόγχη τὴν πλευρὰν ἐνύγη Χριστός καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐκείνην ἀπέστρεψε καὶ τὴν εἴσοδον ἤνοιξε καὶ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον ἐφύτευσε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καθ’ ἡμέραν τοῦτο φυτεύειν ἐξουσίαν ἡμῖν δέδωκεν, ὃ καὶ ἀθρόον ἀυξάνει καὶ ζωῆς αἰωνίου πᾶσι τοῖς ἐσθίουσιν ἐξ αὐτοῦ πρόξενον γίνεται.

Ὡ παραδείσου τοῦ νυνὶ παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φυτευθέντος! Ὡ μυστηρίου καινοῦ καὶ θαυμάτων φρικτῶν! Ἐκεῖ μὲν γάρ δένδρα αἰσθητὰ καὶ ὄρατά ὁμολογουμένως ὑπῆρχον ὁ Ἀδάμ τε καὶ ἡ Εὐὰ, αὐτὸ τε τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ τὸ ξύλον ὁμοῦ τῆς ζωῆς ἕτερον παρὰ τοῦτο ὄν· ἐνταῦθα δὲ ὁ

νέος **Ἀδάμ** τὰ πάντα ὁμοῦ τοῖς πιστοῖς γίνεται καί τρυφή καί γνῶσις, οὐ θανατοῦσα καί τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου ἀπειργουσα, ἀλλά διδάσκουσα ἅ διά ῥημάτων δεῖ τῷ ὄφει δεόντως ἀνταποκρίνεσθαι: “Ἀπελθε, φησίν, ὀπίσω μου, Σατανᾶ” **(142)** καί τὰ ἐξῆς: καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί εἰσάγουσα πρὸς τὴν ζωὴν ἣτις αὐτός ἐκεῖνος πάλιν ἐστίν. Ἀλλά ποῦ, φησίν, ὁ νέος παράδεισος ὃν λέγεις πεποικημένοι Χριστόν; Ἰδοὺ γὰρ ὁρῶμεν ὅτι ἅπας ὁ κόσμος, καθὼς ἐξ ἀρχῆς κατεσκευάσθη, ἐστὶ καί τὴν γῆν κατοικοῦμεν ἐν ἧ ἐν κόπῳ καί μόχθῳ καί ἰδρῶτι τοῦ προσώπου ἡμῶν ἐσθίειν κατεκρίθημεν τὸν ἄρτον ἡμῶν. Ποῦ οὖν ὁ παράδεισος ὃν διηγῆ ἡμῖν; Εἰ βούλει μαθεῖν Θεοῦ ἀκαταλήπτου καί ἀοράτου ἀόρατα καί ἀκατάληπτα τοῖς ἀπίστοις ἔργα τε καί μυστήρια, ἐπίστησον ἐντεῦθεν τὸν νοῦν καί διηγουμένων γνώση καί μαθήση αὐτά.

Πρῶτον ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν καί πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς καί ὕστερον τούτων πάντων οἰκειαῖς χερσὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν, εἶθ’ οὕτως ἐποίησε τὸν παράδεισον καί τὰ ἐν αὐτῷ καί ἔθετο τὸν ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ὃν ἐποίησε: καί λαβὼν μίαν αὐτοῦ τῶν πλευρῶν ὠκοδόμησεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα καί οὕτως ἔδωκεν αὐτοῖς ἐντολὴν τοῦ μὴ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γνωστοῦ καλοῦ καί πονηροῦ, ἵνα μὴ θανάτῳ θανατωθῶσιν, ἀλλ’ ἐργάζονται κατὰ τὴν ἐντολὴν καί φυλάσσωσιν. Αὐτοὶ δέ μετὰ ταῦτα ἀπέστησαν μὲν ἐν πρώτοις τοῦ μεμνησθαι Θεοῦ καί τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, ἣτις ἦν ἡ ἐργασία ἢ ἀπὸ Θεοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς, δεύτερον κατέλιπον τοῦ φυλάσσειν τὴν ἐντολὴν καί ἐκ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετείλατο αὐτοῖς μὴ φαγεῖν ἔφαγον: καί ἀπέθανον εὐθύς μὲν τὸν ψυχικόν, μετὰ δέ πολλοὺς χρόνους ὕστερον καί τὸν σωματικόν θάνατον καί κατήχθησαν ἐν τῷ ἄδῃ. Καί οὐ μόνον οὗτοι ἀλλὰ καί πάντες οἱ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντες τοῦτο πεπόνθασι μέχρι τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καί Θεοῦ, τοῦ νέου **Ἀδάμ**, παρουσίας καί τῆς εἰς τὸν ἄδην αὐτοῦ καταβάσεως καί τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως. Ἀλλά γὰρ ἐλθόντος τοῦ τὰ πάντα τότε δημιουργήσαντος καί ἀνακαινίσαι ταῦτα θελήσαντος, **(143)** οὐχὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ἣν ἔκτισε ταῦτα καί ἀνακαινίσαι ἠθέλησεν. Ἀλλά πῶς; Πρῶτον τὸν ἄνθρωπον καί οὕτω τὴν κτίσιν ὕστερον. Τίνα

τρόπον καί διά τι; Ἐπειδή τότε μέν ὡς βασιλεία τῷ Ἀδάμ τά ὀρώμενα πάντα εἰς κατοικίαν καί ἀπόλαυσιν αὐτοῦ πρῶτον ηὔτρεπισε καί εἶθ' οὕτως ἐκεῖνον παρήγαγε· νυνί δέ πάλιν, ἐάν τήν κτίσιν ἀνακαινίσαι πρῶτον ἠθέλησε καί πνευματικήν αὐτήν καί ἄφθαρτον καί ἀϊδίον ἀπεργάσασθαι, ποῦ ἄρα ὁ σάρκα φθαρτήν περικείμενος, ὁ ψυχικός δηλονότι καί θνητός αὐτός ἄνθρωπος, οἰκεῖν ἔμελλεν; Ἐν ποίῳ δέ κόσμῳ διάγειν τότε καί γαμεῖν καί ἐκγαμίσκεσθαι, γεννᾶν τε καί γεννᾶσθαι καί ἀνατρέφεσθαι ὠφείλεν; Ὅντως οὐκ ἔχεις εἰπεῖν. Διά τοῦτο οὖν πρῶτον τόν καταπεσόντα καί συντριβέντα καί παλαιωθέντα ἄνθρωπον ἀνεγείρει, ἀναπλάττει τε καί ἀνανεοῖ, καί τότε τήν κτίσιν.

Ἀλλά γάρ ὥσπερ κατά τάξιν τήν δημιουργίαν καί τήν ταύτης ἔκπτωσιν εἰρήκαμεν, οὕτω δέον εἰπεῖν καί τήν αὐτῆς ἀνακαινίσιν. Σκόπει δέ τήν παράθεσιν τῶν παλαιῶν πραγμάτων, ὅπως ἐξ ἰσότητος ἔχει παρατιθεμένη τῇ οἰκονομίᾳ καί διαθήκῃ Θεοῦ. Πρῶτον τοιγαροῦν εἰσήχθη ὁ Ἀδάμ εἰς τόν παράδεισον ὑπό τοῦ Θεοῦ καί τότε ἡ Εὐά παρήχθη· πρῶτον καί ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, αὐτός ὁ ποιητής τοῦ Ἀδάμ, κατήλθε καί εἰσηλθεν ἐν τῇ ἀχράντῳ γαστρὶ τῆς Παρθένου καί οὕτως ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τήν πλευράν τοῦ Ἀδάμ, ἥτοι τήν πανάμωμον σάρκα, καί ἐγένετο ἄνθρωπος καί προῆλθεν ἐν κόσμῳ ἀντί Εὐας τῆς ἀπατηθείσης ὑπό τοῦ ὄφεως, καί ἀπό τοῦ ξύλου ἔφαγε καί τήν ἐντολήν παρέβη καί τόν θάνατον ἀπέθανε τῆς ψυχῆς· πρώτη ἡ θεοτόκος Μαρία ὑπό τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζεται καί τήν τοῦ Θεοῦ βουλήν ἀπαγγελθεῖσαν πιστεύει (144) καί πείθεται λέγουσα· “Ἴδού ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατά τό ῥῆμα σου”. Καί οὕτως τόν τοῦ Θεοῦ Λόγον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῇ ὑπεδέξατο πρώτη, τήν ψυχὴν αὐτῆς δηλαδή τοῦ αἰωνίου ἐκεῖνου θανάτου ἐκλυτρωσάμενον. Καί τηνικαῦτα σαρκωθεῖς τό τοῦ Ἀδάμ ἀνέπλασε σῶμα, ᾧ τήν πνοήν εὐθύς εἰς ζῶσαν ψυχὴν ἐνεφύσησεν· ἐψυχωμένην γάρ λαβὼν τήν πλευράν αὐτοῦ ὑστερον καί οἰκοδομήσας αὐτήν εἰς γυναῖκα, οὐχί οἰκοδομῆσαι καί τήν πνοήν γέγραπται. Καί ἵνα σαφέστερον εἴπωμεν, οὕτως ἐπεργασώμεθα τοῦτο αὐτό τό ῥηθέν.

Ἔλαβεν ὁ Θεός ἀπό τοῦ Ἀδάμ τὴν τῆς σαρκός αὐτοῦ μερίδα καὶ ἀντ’ αὐτῆς ἐτέραν ἀνεπλήρωσε σάρκα, καὶ ἦν ἔλαβεν εἰς ὄλον ὠκοδόμησεν ἄνθρωπον, ψυχὴν δέ οὔτε αὐτῷ προσέθηκε τῷ Ἀδάμ ἀνθ’ ἧς ἔλαβε σὺν αὐτῇ τῇ πλευρᾷ, οὔτε πάλιν ἐν τῇ Εὐὰ ταύτην ἐπηύξησεν· ἀλλ’ οἷον ἡ μὲν σὰρξ ἡ ληφθεῖσα ἀντὶ τῆς πλευρᾶς ἔσχε τὴν ἀναπλήρωσιν, ἡ δὲ ψυχὴ οὐκέτι. Ἄλλ’ ἔτι τοῦτο σαφέστερον ἄκουε. Ὁ Θεός ἐκ τῆς Παρθένου σάρκα ἔννουν καὶ ἐψυχωμένην ἔλαβεν, ἦν ἔλαβεν ἀπό τοῦ Ἀδάμ καὶ ἄλλην ἀντ’ αὐτῆς ἀνεπλήρωσε· καὶ ταύτην ἐξ ἐκείνης λαβὼν δέδωκεν αὐτῇ τό Πνεῦμα αὐτοῦ τό Ἅγιον καὶ ἀνεπλήρωσεν ἦν οὐκ εἶχεν αἰωνίαν ζωὴν ἢ ψυχὴ αὐτῆς. Ἡ ἀναπληρωθεῖσα γὰρ ἀντὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ σὰρξ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, αὕτη ἦν ὁ ἀρραβὼν καὶ τῆς οἰκονομίας Θεοῦ τό ἐχέγγυον, ὡς ἂν ἐκ τῆς πλευρᾶς πάλιν λάβῃ πλευρὰν καὶ δώσῃ ἀντ’ αὐτῆς οὐ σάρκα πάλιν, προανεπληρώθη γὰρ, ἀλλὰ Πνεῦμα οὐσιωδῶς Θεοῦ, ἵνα, ὡσπερ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἡ γυνὴ γέγονε καὶ πάντες ἄνθρωποι θνητοὶ ἐξ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς σαρκός τῆς γυναικός ὁ ἀνὴρ Χριστός ὁ Θεός γένηται καὶ ἐξ αὐτοῦ πάντες ἀθάνατοι χρηματίσωσι καὶ ἀναπληρώσῃ ὃ εἶχεν ὁ Ἀδάμ πλεῖον τῆς γυναικός. Τί δέ ἦν ὃ εἶχε ἐκεῖνος; (145) Ἡ σὰρξ ἡ ἀναπληρωθεῖσα ἀντὶ τῆς πλευρᾶς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Λαβὼν γὰρ, ἵνα πάλιν σοι τὰ αὐτὰ εἶπω, ἐκ τῆς Παρθένου τὴν σάρκα Χριστός, ἔδει ταύτην καὶ αὐθις ἀναπληρῶσαι, καθὼς καὶ τότε ἀνεπλήρωσε τοῦ Ἀδάμ. Ἐπεὶ δέ οὐ πρὸς φθορὰν καὶ αὐθις, ἀλλὰ πρὸς ἀφθαρσίαν ἔμελλε γίνεσθαι, διὰ Πνεύματος καὶ οὐ διὰ σαρκός ἢ ἀναπλήρωσις γέγονεν, ὅπως καὶ τὴν φύσιν τοῦ Ἀδάμ ἀναπλάσῃ καὶ μέλλοντα γενέσθαι τέκνα Θεοῦ διὰ Πνεύματος Ἁγίου τὴν ἀναγέννησιν λάβωσι καὶ οὕτως ἐν Πνεύματι Θεοῦ συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντες οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες γένωνται καὶ σῶμα ἓν.

Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων ἐρρήθη· “Ἐνεκεν, φησί, τούτου” – Ποίου; Τῆς γυναικός δηλονότι, φημί δὴ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ – “καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ” ἡγουν τῇ πλευρᾷ τοῦ Ἀδάμ “καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν”, οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ γίνεται. Ἐπειδὴ

γάρ ανέλαβε σάρκα ἐκ τῶν παναχράντων αἱμάτων τῆς Θεοτόκου καί Πνεῦμα Ἅγιον αὐτῇ ἐχαρίσατο, ἐσαρκώθη τε καί γέγονεν ἄνθρωπος, τούτου ἕνεκα καταλείψει ἄνθρωπος τόν πατέρα αὐτοῦ καί τήν μητέρα, ἔτι δέ καί γυναῖκα καί τέκνα καί ἀδελφούς καί ἀδελφάς, καί προσκολληθήσεται οὐ τῇ γυναικί οὐδέ σαρκικῶς, ἀλλ' ὡς πάντες ἐκ τῆς γυναικός οἱ κατά σῶμα γεννώμενοι καί ὄντες ἡμεῖς, τῷ ἐκ τῆς γυναικός γεννηθέντι ἄνευ σποράς ἀνδρί, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ. Καί οὕτως, πνευματικῶς συναπτόμενοι καί κολλώμενοι αὐτῷ, ἐσόμεθα ἕκαστος μετ' αὐτοῦ εἰς πνεῦμα ἓν καί σῶμα ἓν ὡσαύτως, διά τό σωματικῶς ἐσθίειν τό σῶμα αὐτοῦ καί τό αἷμα αὐτοῦ πίνειν ἡμᾶς.

Οὕτω γάρ καί αὐτός ὁ Κύριος ἡμῶν καί Θεός ἀπεφθέγγετο· “Ὁ τρώγων μου τό σῶμα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ”. (146) Τούτῳ δέ τῷ θείῳ λόγῳ καί τό οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου συνάδει ῥῆμα· “Ὁ κολλώμενος τῇ πόρῃ ἐν σῶμά ἐστι μετ' αὐτῆς· ὁ δέ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύμῳ ἐστι μετ' αὐτοῦ”. Ἐν δέ λέγω οὐ ταῖς ὑποστάσεσιν, ἀλλά τῇ φύσει τῆς θεότητος καί τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ μὲν φύσει τῆς θεότητος, ὡς θεοί καί αὐτοί θέσει γινόμενοι κατά τό εἰρημένον ὑπό τοῦ Ἰωάννου· “Καί οἶδαμεν ὅτι φανερωθέντος αὐτοῦ, φησίν, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Τίνα τρόπον; Ὅτι “ἀπό τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, φησίν, ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν”· τῇ δέ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς συγγενεῖς καί ἀδελφοί αὐτοῦ χρηματίσαντες, καθὼς καί ἐτέρωθι εἶπομεν. Ταῦτα γάρ καί οἱ ἅγιοι εἰδότες πατέρες ἡμῶν ἀναφανδόν ἔλεγον· “Δός αἷμα καί λάβε Πνεῦμα”, ὡς τοῦ Πνεύματος ἄλλως μὴ διδομένου ἡμῖν, εἰ μὴ διά τῆς ἐκουσίου πρὸς τόν κόσμον σταυρώσεως ὁμοῦ καί νεκρώσεως. Πνεῦμα γάρ ὧν ὁ Θεός κατά τήν θείαν φωνήν, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βούλεται ἡμᾶς ἐνοῦσθαι αὐτῷ καί κολλᾶσθαι καί σύσσωμους εἶναι καί συγκληρονόμους αὐτοῦ, ὡς πᾶσα θεία Γραφή μαρτυρεῖ. Ἄλλ' ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Τοιγαροῦν ἔλαβε σάρκα ὁ Θεός Λόγος ἐκ τῆς ἀγνῆς Θεοτόκου καί δέδωκεν αὐτῆς οὐ σάρκα, ἀλλά Πνεῦμα οὐσιωδῶς Ἅγιον. Καί ἐν πρώτοις ἐζωοποίησε τούτῳ τήν τιμίαν καί ὑπεράμωμον ταύτης ψυχὴν, ἀναστήσας αὐτήν ἐν τοῦ

θανάτου· τοῦτο δέ ἐποίησεν, ἐπειδή ἡ Εὐα πρώτη τῷ ψυχικῷ θανάτῳ ἀπέθανε. Σαρκωθεὶς δέ ἐγένετο ἄνθρωπος, σῶμα καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔνουν **μετά** ψυχῆς κεκτημένος· ταύτην γάρ τὴν σάρκα καὶ τότε ἐκ τοῦ Ἀδάμ καὶ νῦν ἐκ τῆς Θεοτόκου ἐψυχωμένην ἀπορρήτως ἀνέλαβε καὶ οὕτως πᾶσαν τὴν φύσιν ἡμῶν **μυστικῶς** ἀνεκαίνισε. (147) Γεννηθεὶς δέ ἀφράστως, ὡς οἶδεν αὐτός, εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. Τίνος χάριν καὶ διὰ τι; Ἴνα τὸν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἐξορισθέντα Ἀδάμ ζητήσῃ καὶ εὐρῶν ἀναπλάσῃ αὐτόν. Καὶ θεὰ **μοι** ἐντεῦθεν, ἐπανάληψιν τῶν προειρημένων ποιουμένῳ, τό φρικτὸν τῆς οἰκονομίας **μυστήριον**.

Ἐτι ὢν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκλήθη ὁ Ἀδάμ εἰς **μετανοίαν**· φησί γάρ ὁ Θεός πρὸς αὐτόν· “Ἀδάμ, ποῦ εἶ” καὶ “Τίς ἀνήγγειλέ σοι ὅτι γυμνός εἶ, εἰ **μὴ** ἀπὸ τοῦ ξύλου οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου **μόνου μὴ** φαγεῖν, ἀπ’ αὐτοῦ ἔφαγες;” Καὶ ὅμως ταῦτα ἀκηκοὺς οὐκ ἠβουλήθη **μετανοῆσαι** ἢ κλαῦσαι καὶ συγχώρησιν ἐξαιτήσασθαι. Ἀλλὰ τί; Αἴτιον τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας τὴν γυναῖκα ποιεῖται· διό καὶ τοῦ παραδείσου εἰκότως ἐκβάλλεται. Ἐπειδὴ δέ τηρικαῦτα **μετανοῆσαι** ὁ Ἀδάμ οὐκ ἠβουλήθη, τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καὶ τοῦτο ἐπιβουλή, διὰ τοῦτο **πάλιν** προσκαλεῖται πάντας διὰ τῆς **μετανοίας** πρὸς ἑαυτόν ἐλθῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Θεός καὶ φησι· “**Μετανοεῖτε**· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. Ἠγγικε, πρὸ τῶν πυλῶν ἴσταται τῶν καρδιῶν καὶ τῶν στομάτων ὑμῶν· ἀνοίξατε διὰ τῆς πίστεως τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ εὐθέως εἰσελεύσεται καὶ αὐτίκα **διανοιχθήσονται** τὰ στόματα ὑμῶν καὶ βοήσετε· “Ἐχομεν τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν, ἔχομεν· τὴν ζωὴν κεκτήμεθα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὴν αἰώνιον”. Σκόπει δέ· τοὺς Ἰουδαίους ἐν πρώτοις ἐκάλεσεν ὁ Θεός καὶ οὐκ ἐπείσθησαν ἀπελθεῖν· καλεῖ πάντα τὰ ἔθνη διὰ τοῦ Υἱοῦ ἔσχατον, καὶ πεισθέντα προσέφυγον αὐτῷ καὶ προσέδραμον. Διό καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἀποστόλους φησὶν· “Ἐξέλθετε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως καὶ πάντας τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀναπήρους, χωλοὺς τε καὶ τυφλοὺς, εἰσαγάγετε ὧδε”, πόλιν λέγων τὸν κόσμον ἅπαντα τοῦτον, πλατείας δέ καὶ ῥύμας (148) τὰς φυλάς τῶν ἐθνῶν καὶ τὰς ἀνακεκρυμμένας χώρας τὰς **μακράν**,

πτωχούς δέ καί ἀναπήρους, χωλούς τε καί τυφλούς, τούς ὑπό πολλῶν ἁμαρτημάτων καί διαφόρων πταισμάτων καί ἀνομημάτων συντεθλασμένους καί ὑπό ἀγνωσίας Θεοῦ τετυφλωμένους.

Πάντας οὖν προσκαλεῖται ἀπό ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, Ἑβραίους λέγω καί Ἑλληνας. Προέγνω δέ, ὡς Θεός, τῶν Ἑβραίων, ὡς πολλάκις ἔφημεν, τήν ἐξ ἀπιστίας ἀπείθειαν καί τήν τῶν ἐθνῶν ἐκ πίστεως ἐπιστροφήν· καί πρό τῶν αἰώνων προώρισεν ἵνα ὅσοι πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν καί βαπτισθῶσιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ, ἤγουν εἰς ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καί φάγωσι τό ἄχραντον σῶμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καί πίωσι τό τίμιον αἷμα αὐτοῦ, δικαιωθῶσιν ἀπό τῆς ἁμαρτίας, ἐλευθερωθῶσι δηλονότι καί δοξασθῶσι καί ζωῆς αἰωνίου μέτοχοι γένωνται, καθὼς αὐτός ἐκεῖνος ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης φησίν· “Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καί εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλά μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωὴν”. Ἴδού τοιγαροῦν καί προεγνώσθης ὑπό Θεοῦ, ἀδελφέ, καί προωρίσθης καί ἐκλήθης καί ἐδοξάσθης καί ἐδικαιώθης καί εἰς ζωὴν αἰώνιον δά τῆς εἰς Χριστόν πίστεως καί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνεκλήθης· καί οὐκ ἐν παραδείσῳ αἰσθητῶ, ὡς πρὶν ὁ Ἀδάμ, εἰσηνέχθης, ἀλλ’ εἰς τόν οὐρανόν καί τά ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά, “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὖς οὐκ ἤκουσε καί εἰς καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”. Ἐργάζου τοίνυν τὰς ἀρετάς καί φύλασσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δέ σεαυτόν διὰ τῶν ἐντολῶν φύλαττε τοῦ μή παραβῆναι τι τῶν ἐνταλθέντων σοι, καί πείση τό τοῦ Ἀδάμ ἢ μᾶλλον καί χεῖρω, τῶν μειζόνων καί οὐρανίων στερούμενος ἀγαθῶν. Μή προτιμῆσης ἔτι (149) τῶν ἐπιγείων τινός μηδέ ἐπιθυμία τις τῶν φθειρομένων κατακρατήση σου, ἵνα γυμνωθῆς τῆς δόξης ἧς ἐδοξάσθης παρὰ Χριστοῦ καί ὡς μή ἐνδεδυμένος ἔνδυμα γάμου δεθήση χειρᾶς καί πόδας καί ἐκβληθήση εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον ἐν ᾧ ὑπάρχει ὁ κλαυθμός καί ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.

Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ὁ νέος ἐστί παράδεισος. Διό καί προέγνω πρό καταβολῆς κόσμου πάντας τούς πιστεύσαντας καί πιστεῦσαι ὀφείλοντας εἰς αὐτόν· οὖς καί ἐκάλεσε καί μέχρι

συντελείας καλῶν οὐ παύσεται, καὶ ἐδόξασε καὶ δοξάσει, καὶ ἐδικαίωσε καὶ δικαιοῦσιν, συμμόρφους δηλονότι τῆς δόξης τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἀποδεικνύων αὐτούς, υἱούς Θεοῦ πάντας αὐτούς μυστικῶς ἐργαζόμενος καὶ καινούς ἀπὸ παλαιῶν καὶ ἐκ θνητῶν ἀθανάτους αὐτούς ἀποκαθιστῶν καὶ διδούς αὐτοῖς ἐντολάς, καθὼς ποτε τῷ Ἀδάμ. Ὅσοι τοιγαροῦν μέχρι θανάτου πάσας τὰς αὐτοῦ ἐντολάς φυλαξουσιν, οὗτοι καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐπιδείκνυνται καὶ εἰς μείζονα κατὰ προκοπὴν δόξαν ἀνέρχονται. Ὅσοι δὲ καταφρονηταὶ καὶ ἀμελεῖς καὶ ἀγνώμονες περὶ τὸν εὐεργέτην ὀφθῶσι καὶ τὰς δοθείσας παρ' αὐτοῦ ἐντολάς οὐ φυλάξουσιν, τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, ὡς ὁ Ἀδάμ τοῦ παραδείσου, ἐκπίπτουσι, οὐχὶ παρὰ τὸ μὴ προεγνώσθαι αὐτούς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ἐξ οἰκειᾶς ἀφροσύνης καὶ πονηρίας τοῦτο πανθάνοντες. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ μέσον τοῦ παραδείσου τούτου προέθετο ὁ Θεὸς τὸ σωτήριον φάρμακον, τὴν μετάνοιαν, ὡς ἂν οἱ ἐκ ῥαθυμίας καὶ ἀμελείας ἐκπίπτοντες τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τῆς μετανοίας πάλιν μετὰ λαμπροτέρας καὶ περιφανεστέρας δόξης εἰς αὐτὴν ἐπανέρχονται· εἰ μὴ γάρ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὠκοδόμησεν, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.

(150) Τοίνυν καὶ πᾶσαν ἄλλην μέριμναν καταλιπόντες, τῆς μετανοίας ὅση δύναμις ἐπιμελησώμεθα, ἵνα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ' (151)

Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου ἐν ᾧ λέγει· “Καὶ εἶδον τὸν τοιοῦτον εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα καὶ ἀκούσαντα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ ἀκούσαι”. Τί οὖν εἰσιν ἃ ἀκήκοεν ὁ Παῦλος ἄρρητα ῥήματα; Τίνα δὲ τὰ ἀγαθὰ “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη”; Τίς δὲ ἢ πῶς ἔσται καὶ ἔστιν εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία καὶ τίς ἢ ἐν ἡμῖν ταύτης ἐνέργεια;

Ἐπειδήπερ διαρρήδην ὁ τόν ἀπάντων Δεσπότης καθ' ἐκάστην διά τῶν εὐαγγελίων βοᾷ, τά μὲν συνεσκιασμένως λέγων, ὅταν ἐν παραβολαῖς διαλέγηται, τά δέ διερμηνεύων κατ' ἰδίαν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, οὕτω λέγων· “ὑμῖν δέδοται γνῶναι τά μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δέ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”, καί ποτε παρηρησία πάντα καί ἀποκεκαλυμμένα λέγει πρὸς πάντας ἡμᾶς, ὡς φασι πρὸς αὐτόν οἱ ἀπόστολοι· “Ἴδε, φασί, παρηρησία λαλεῖς καί παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις”, ζητῆσαι χρεῶν καί μαθεῖν ποῖα τά παρηρησία καί ἀπογεγυμνωμένα, ποῖα δέ ἐν παραβολαῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ εἰρημένα. Τά μὲν οὖν δῆλα τῶν ἐντολῶν καί γυμνά εἰσιν ὅταν ὁ Εὐγγελιστὴς λέγῃ· “Εἶπεν ὁ Κύριος· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς”, καί ὅταν μακαρίζῃ μὲν τοὺς πενθοῦντας, ταλανίζῃ δέ τοὺς γελῶντας, (152) καί ὅταν λέγῃ· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Ὁ θέλων σῶσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν καί ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον εὐρήσει αὐτήν”, καί· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι”. Ταῦτα τοίνυν καί τά τούτοις ἐπόμενα οὐκ ἐν παραβολαῖς, ἀλλὰ φανερά καί μηδεμίαν ἐγκεκρυμμένην ἔννοιαν ἔχοντα εἴρηται. Τά δέ γε ἐν παραβολαῖς εἰσιν ὅταν λέγῃ· “Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; Ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καί αὐξηθὲν ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα” καί ὅταν πάλιν φησὶν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας” καί πάλιν· “Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρουσεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον”. Ταῦτα καί ἕτερα τούτων πλείονα οὕτω λέγων καί παρομοιάζων τοῖς τοιούτοις τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παραβολὰς καλεῖ.

Καὶ ὅρα μοι σοφίαν ἐντεῦθεν Θεοῦ, πῶς διά τῶν αἰσθητῶν ὑποδειγμάτων καί τῶν δοκούντων ἡμῖν εὐτελῶν εἶναι τά ὑπέρ νοῦν καί διάνοιαν ὑποζωγραφεῖ. Τοῦτο δέ ὅλον ποιεῖ, ἵνα οἱ μὲν ἄπιστοι καί διά τῆς ἀπιστίας ἀνάξιοι τῶν τοιούτων γενόμενοι μείνωσι τυφλοὶ καί τῶν τοιούτων ἄμοιροι ἀγαθῶν, οἱ δέ γε

πιστοί καί **μετά** πληροφορίας τόν λόγον δεχόμενοι τῶν παραβολῶν αὐτήν τήν ἀλήθειαν καί τήν τῶν πραγμάτων ἐναργῆ θεάσονται ἐπ' αὐτοῖς ἔκβασιν. Αἱ γάρ παραβολαί αὗται εἰκόνες τῶν γινομένων πραγμάτων εἰσὶ καί ὅπως, ἄκουε. Ὁ κόκκος τοῦ σινέπεως τό πανάγιον Πνεῦμα ἐστι· τοῦτο γάρ καί τήν βασιλείαν **μοι** νόει εἶναι τῶν οὐρανῶν καί οὐχ ἕτερόν τι. Ἄνθρωπος δέ **(153)** ἐστίν ὁ πᾶς πιστός καί βουλόμενος διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦτον τόν κόκκον λαβεῖν. Κῆπος δέ οὐδεὶς ἕτερος τόπος ἐστίν εἰ **μή** ἐκάστου ἡμῶν ἢ καρδία, ἔνθα τόν ἕνα κόκκον τοῦτον – οὐ τοὺς πολλούς, οὐδέ γάρ ἀπό τῶν διχοτομουμένων ὑπάρχει - , τόν ἄτμητον ὄντα τῇ φύσει καί ἀδιαίρετον λαμβάνοντες, κρύβομεν ἐν αὐτῇ· πάση δέ φυλακῇ τηροῦντες ἑαυτοὺς καί φυλάττοντες, αὐτός αὐξάνει ὡς οὐκ ἴσμεν ἡμεῖς καί φρεῖς ὁράται καί αὐξηθεὶς ἐπὶ πολὺ ἐπιγινώσκειται παρά τῶν ἐν οἷς ἐφύη καί εἰς δένδρον γενόμενος καί κλάδους ποιήσας πολλούς ἄφραστον τῷ κεκτημένῳ αὐτόν ἐμποιεῖ τήν χαράν. Ὡσπερ οὖν δίχα τοῦ σπόρου οὐδέν ὁ κῆπος χρήσιμον προφέρει εἰ **μή** μόνον ἀκάνθας καί βοτάνας ἀγρίας καί ὁ σπόρος δίχα τοῦ βληθῆναι εἰς κῆπον οὐ καρποφορεῖ, ἀλλά μένει μόνος οἷόν ἐστιν, οὕτω δὴ καί ἡμῶν ἀληθῶς αἱ ψυχαὶ δίχα τοῦ θείου σπόρου ἄκαρποι καί ἀκανθηφόροι διατελοῦσι καί γίνονται. Ὁ γάρ θεῖος σπόρος, πρό τοῦ ἐν ἡμῖν ἡγουν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμβληθῆναι, αὐτός μένει μὲν οἷος ὅλος ὑπάρχει Θεός, **μή**τε προσθήκην δεχόμενος **μή**τε **μή**ν ὕφεισιν ὑπομένων τὸ σύνολον, ἐν ἡμῖν δέ οὔτε φύει ὅπως οὔτε αὐξησιν ἐπιδέχεται. Πῶς γάρ ὁ κατά συνάφειαν διεστῶς ἴσα τοῖς συναφθεῖσιν αὐτῷ τήν αὐξητικὴν δύναμιν ἐπιδείξεται; Οὐδαμῶς, ὡσπερ οὐδέ τό πῦρ ὅλην ἀνάπτει ποτέ ἢς **μή** προσψάσειεν, οὐδέ ὕλη ἐμπίπραται, εἰ **μή** τῷ πυρὶ ἐνωθῆ καθ' ὑπόστασιν.

Τοῖνυν καί καθάπερ τά τῶν θείων εὐαγγελίων, τά **μέν** συννεκισμένως, ὡς εἴρηται, καί διά παραβολῶν λέγεται πρὸς ἡμᾶς, τά δέ παρηρησία καί ἀπερικαλύπτως, οὕτω καί τά τῶν ἀποστολικῶν καί θεοφράστων ῥημάτων οὐ πάντα φανερῶς καί ἄνευ παραπετάσματος τινος λέγεται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε πολλῆς τῆς ἐξετάσεως καί ἐρμηνείας δεόμενα, βάθος

νοημάτων καὶ μυστηρίων ἐν τῷ (154) ῥητῷ πως ἐπιφερόμενα. Καί, εἰ δοκεῖ, μιᾶς τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων ὑποθέσεώς τε καὶ θεωρίας ἀψώμεθα καὶ ὀψόμεθα τί τά βάθη τοῦ Πνεύματος, ἐπειδὴ κατὰ τό θεῖον λόγιον “Τό Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τά βάθη τοῦ Θεοῦ”.

Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη καὶ ὁποῖα τῆς θεωρίας τοῦ λόγου ἀπαρχή; Τά ἄρρητα ῥήματα ἅ εἰς τρίτον οὐρανόν ὁ θεῖος ἀρπαγεῖς Παῦλος ἀκήκοεν. Ἀλλά γάρ ἐκ προοιμίων αὐτῶν τί ἐστι ῥῆμα πρῶτον ζητήσωμεν, ἵν’ οὕτω καθ’ ὁδόν ἐρχόμενοι τήν δύναμιν γνῶμεν τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων καλῶς. Ῥῆμα τοιγαροῦν ὁ λόγος ἐστίν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ λόγος ῥῆμα καλεῖται. “Εἰπέ” γάρ, φησί, “λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου”. Καί ἐν τῷ Ἰώβ· “Εἰπέ ῥῆμά τι πρὸς Κύριον καὶ τελεύτα”. Καὶ ἀλλαχοῦ· “Τά ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ”. Καὶ τά μὲν ῥήματα καὶ οἱ λόγοι τῶν ἀνθρώπων στόμασι λαλοῦνται ἀνθρώπων καὶ ὡσὶν ὡσαύτως ἀνθρωπίνοις ἀκούονται, τό δέ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ, διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξερχόμενος, ἀφραστός ἐστι παντελῶς ἀνθρωπίνη γλῶσση καὶ ἀκοῇ σαρκίνη πάντη ἀχώρητος, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καὶ εἰς αἴσθησιν αὐτῆς μὴ δυνάμενος ἐλθεῖν, τῆς αἰσθήσεως δηλονότι μὴ ἰσχυούσης αἰσθανθῆναι τά ὑπὲρ αἴσθησιν.

Ῥῆμα οὖν καὶ λόγον κατὰ πρώτην ἐπιβολὴν θεωρίας οὐδένα ἄλλον γινώσκουμεν ἢ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τόν ὄντως ὄντα Θεόν· στόμα δέ αὐτοῦ τό λαλοῦν τά ἄρρητα ῥήματα οὐδέν ἕτερον ἢ αὐτό τό Ἅγιον καὶ ὁμοούσιον Πνεῦμα, καθὼς ὁ προφήτης φησί· “Τό γάρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα” ἀντί τοῦ τό Πνεῦμα Κυρίου. Στόμα τοίνυν Θεοῦ τό Ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ῥῆμα δέ καὶ λόγος ὁ Υἱός αὐτοῦ καὶ Θεός. Διὰ τί δέ τό Πνεῦμα στόμα καλεῖται Θεοῦ, ὁ δέ Υἱός ῥῆμα καὶ λόγος; Ἐπειδή, ὥσπερ διὰ τοῦ στόματος (155) ἡμῶν ὁ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν προέρχεται καὶ τοῖς ἄλλοις ἀποκαλύπτεται καὶ ἄλλως οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν ἢ δηλῶσαι αὐτόν, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ στόματος φθογγῆς, οὕτως οὐδέ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγος, εἰ μὴ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς διὰ στόματος λαληθῆ ἤγουν ἀποκαλυφθῆ, γνωσθῆναι ἢ ἀκουσθῆναι οὐ δύναται. Τό δέ οὐ δύναται ἀντί τοῦ οὐκ ἐνδέχεται, οὐδέ

βούλεται, λέγομεν ἐνταῦθα, ὡς καί τό ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. Καθάπερ δέ τό ἡμέτερον στόμα εἰ μὴ ἀνοίξομεν, οὐδέ γάρ ἐσφιγμένου ὑπάρχοντος ὁ λόγος ἡμῶν ἐξελθεῖν δύναται, οὕτως οὐδέ τό στόμα τοῦ Θεοῦ, αὐτό δὴ τό Ἅγιον Πνεῦμα αὐτοῦ, εἰ μὴ διά τῆς ἐν ἡμῖν γινομένης ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀνοιγῆ, οὐ τό Πνεῦμα δέ, ἀλλ' ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐλλαμπόμενος νοῦς ἡμῶν, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ ὄραται, οὔτε γινώσκεται, οὔτε μὴ ἀποκαλύπτεται τῇ ὀπτικῇ καί ἀκουστικῇ αἰσθήσει ἡμῶν.

Τά γοῦν ἄρρητα ῥήματα ἃ ὁ θεῖος Παῦλος, ὡς ἔφη, ἀκήκοεν, οὐδέν ἕτερόν τι εἰσι κατά γε τήν ἡμετέραν τῆς ἀσθενοῦς διανοίας κατάληψιν ἢ πάντως αἱ μυστικάί καί ἐπ' ἀληθῶς ἀνέκφραστοι διά τῆς ἐλλάμψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θεωρίαί τε καί ὑπερμεγαλοπρεπεῖς ἄγνωστοι γνώσεις, εἴτ' οὖν ἀθέατοι θεωρίαί τῆς ὑπερφώτου καί ὑπεραγνώστου τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ δόξης τε καί θεότητος· αἴτινες, τοῖς ἀξίοις ἐκφαντικώτερόν τε καί τρανότερον ἀποκαλυπτόμεναι, δείκνυνται αἱ τῶν ἀφθέγκτων ῥημάτων ἀνήκοοι ἀκοαί, ἢ τῶν ἀκαταλήπτων πραγμάτων ἐν ἀκαταληψία κατάληψις. Εἰ δέ ἐκεῖνος μὲν εἶπεν· “Ἀκήκοα ῥήματα ἄρρητα”, ἡμεῖς δέ ταῦτα τόν Υἱόν εἶπομεν εἶναι καί ἄλλως τοῦ Θεοῦ καί Πατρός διά τοῦ Ἁγίου λαλούμενον Πνεύματος καί ἅμα διά τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ ἀποκαλυπτόμενον τοῖς ἀξίοις, τήν δέ ἔλλαμψιν εἴτ' οὖν ἀποκάλυψιν διά θεωρίας γίνεσθαι μᾶλλον καί οὐχί δι' ἀκοῆς, μὴ ξενισθῆς ἐπί τούτῳ, ἀλλά τήν λύσιν τούτου (156) ἀκηκοώς μάθε εἶναι πιστός καί μὴ ἄπιστος ἦς. Ἐχει δέ οὕτως.

Ὁ Θεός ἢ τῶν ὅλων αἰτία εἰς ἐστι· τό δέ ἐν τούτῳ φῶς καί ζωή ἐστι, πνεῦμα καί λόγος, στόμα καί ῥῆμα, σοφία καί γνῶσις, χαρά καί ἀγάπη, βασιλεία οὐρανῶν καί παράδεισος, οὐρανός οὐρανῶν, ὥσπερ καί ἥλιος ἡλίων καί Θεός θεῶν καί ἡμέρα καλεῖται ἀνέσπερος· καί πᾶν ὅτιοῦν ἂν εἴποις ἀπό τῶν ὀρωμένων καλόν, καί ὑπέρ τό πᾶν ζητῶν, εὐρήσεις τό ἐν τούτῳ ἐνυποστάτως ὄν καί κυρίως καλούμενον ἀγαθόν. Οὐχ ὡς τά ὀρώμενα δέ τοιοῦτον κάκεινό ἐστιν, ἀλλ' ἀσυγκρίτως καί ἀρρήτως ὑπέρ ἅπαντα τά ὀρώμενα· οὐδέ καθ' ἐν τούτων ὡς ταῦτα καί τό ἐν ἐκεῖνο κεχωρισμένως εὐρίσκεται, ἀλλ' ἐν μένον ἀναλλοιώτως καί τό αὐτό πανάγαθόν ἐστι καί ὑπέρ πᾶν

ἀγαθόν. Οὕτω τοιγαροῦν τετίμηται καί αὐτός ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν κτισθεὶς ἄνθρωπος, **μίαν** αἴσθησιν ἔχων ἐν **μιᾷ** ψυχῇ καὶ νοῖ καὶ λόγῳ, εἰ καὶ πενταχῶς διαμερίζεται ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος, πρὸς **μέν** τὰ σωματικά διὰ τῶν πέντε διαιρουμένη ἀδιαιρέτως αἰσθήσεων, ἧτις καὶ ἀναλλοιώτως ἀλλοιούμενη τὴν ἐνέργειαν δείκνυσι, βλέπουσα οὐκ αὐτή, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ἢ ψυχῆ, οὕτω δέ καὶ ἀκούουσα καὶ ὀσφραινομένη καὶ γευομένη καὶ τῇ ἀφῆ διακρίνουσα. Ἐν δέ τοῖς πνευματικοῖς οὐκέτι θυρίσιν αἰσθήσεως διαριεῖσθαι καταναγκάζεται, οὐκέτι ζητεῖ ἀνοιγῆναι τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ ἰδεῖν ἢ τι τῶν ὄντων θεάσασθαι, οὐδέ τὰ ὦτα λόγον εἰσδέξασθαι, οὐδέ ὀσφρησιν ἐκκαθᾶραι εἰς τό ὀξέως ὀσφραίνεσθαι· οὐδέ δεῖται χειλέων ἢ γλώττης πρὸς τὴν τοῦ γλυκέος ἢ πικροῦ γεῦσιν ὁμοῦ καὶ διάκρισιν, οὐδέ χειρῶν τοῦ ἐπαφᾶσθαι καὶ εἰδέναι δι' αὐτῶν τό τραχύ τε καὶ λεῖον καὶ ὀμαλόν. Ἀλλὰ τούτων ἀπάντων ἢ αἰσθησις ἐκτός γενομένη καὶ ὅλη καθόλου συναπαχθεῖσα τῷ νῷ, ὡς φυσικῶς αὐτῶν συνεπομένη **(157)** καὶ ἀχωρίστως **μία** οὖσα, τὰς πέντε ἔχει αἰσθήσεις ἐν ἑαυτῇ, ὡς οὖσας ἓν ἢ καὶ πλείστας, εἰπεῖν ἀκριβέστερον.

Καὶ σκόπει **μοι** ἐντεῦθεν τὴν ἀκριβῆ τοῦ λόγου ἐξέτασιν. Ψυχῇ, νοῦς καὶ λόγος ἓν, ὡς εἴρηται, εἰσὶν ἐν **μιᾷ** τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει. Τοῦτο δέ τό ἓν αἰσθάνεται, λογίζεται – λογικόν γάρ -, νοεῖ, ἐπινοεῖ, ἐνθυμεῖται, βουλευέται, ἐπιθυμεῖ, θέλει, οὐ θέλει, προαιρεῖται, οὐ προαιρεῖται, ἀγαπᾷ, **μισεῖ** καὶ ἵνα **μὴ** τόν λόγον **μηκύνωμεν**, τό ἓν τοῦτο ζῶν ἐστίν, ἐν τῷ αὐτῷ βλέπον καὶ ἀκοῦον **ἅμα** καὶ ὀσφραινομένον, γευόμενόν τε καὶ ἐπαφώμενον, γινῶσκον, ἐπιγινῶσκον, γνωρίζον τε αὐτῷ καὶ λαλοῦν. Πρόσεχε ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, ἵν' ἐντεῦθεν ἰσχύσης **μαθεῖν** τί τὰ ἄρρητα ῥήματα καὶ πῶς ὁ Παῦλος ταῦτα ἀκήκοεν ἅ καὶ ἀπεκαλύφθη αὐτῷ καὶ ἅ ἐν θείῳ Πνεύματι αὐτός ἐθεάσατο. Θεός ὁ τῶν ὅλων δημιουργός εἰς· τό οὖν ἓν τοῦτο πᾶν ἀγαθόν ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται. Ψυχῇ λογικῇ καὶ ἀθάνατος **μία**· ἢ οὖν **μία** αὕτη πᾶσα αἰσθησίς ἐστίν, ἐν ἑαυτῇ δηλαδή πάσας εἰ τινές εἰσιν ἔχουσα. Ὅταν οὖν ὁ εἷς Θεός τοῦ παντός τῇ **μιᾷ** καὶ λογικῇ ψυχῇ δι' ἀποκαλύψεως

ὀφθήσεται, πᾶν ἀγαθόν ταύτη ἀποκαλύπτεται καί διὰ πασῶν τῶν ταύτης αἰσθήσεων ὁμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὁράται τοῦτο αὐτῇ, βλέπεται καί ἀκούεται, καί γλυκαίνει τό γευστικόν καί τό ὀσφραντικόν εὐωδιάζει, ψηλαφᾶται, γνωρίζεται· λαλεῖ καί λαλεῖται, γινώσκει, ἐπιγινώσκειται καί ὅτι γινώσκει νοεῖται. Ὁ γάρ παρά τοῦ Θεοῦ γινωσκόμενος οἶδεν ὅτι γινώσκειται καί ὁ τόν Θεόν ὁρῶν οἶδεν ὅτι ὁρᾷ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ δέ γε μὴ ὁρῶν τόν Θεόν οὐκ οἶδεν ὅτι ὁρᾷ αὐτόν ὁ Θεός, ὡς οὐδέ ὁρᾷ, εἰ καί πάντα βλέπει καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν.

Διὰ πασῶν οὖν τῶν αἰσθήσεων ἐν τῷ αὐτῷ ἅμα οἱ καταξιωθέντες ἰδεῖν τό πᾶν ἀγαθόν καί ὑπέρ πᾶν ἀγαθόν ὡς διὰ μιᾶς αἰσθήσεως τῶν πολλῶν τό ἓν ὄν καί πολλά, τά διάφορα ὁμοῦ ἀγαθὰ ὡς ἓν ἐν διαφόροις αἰσθήσεσι τῆς (158) μιᾶς ἐπιγινόντες καί καθ' ἑκάστην ἐπιγινώσκοντες, διαφορᾶν ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἐπίστανται, ἀλλά τήν θεωρίαν γνῶσιν καί τήν γνῶσιν πάλιν θεωρίαν καλοῦσι, τήν ἀκοήν ὄρασιν καί τήν ὄρασιν ἀκοήν, ὡς ὅταν ὁ Ἀββακούμ λέγη· “Κύριε, εἰσακήκοα τήν ἀκοήν σου καί ἐφοβήθην. Κύριε, κατενόησα τά ἔργα σου καί ἐξέστην”. Παρά τίνος γάρ ἄλλου ἀκήκοεν; Ἐκεῖνος αὐτόν προφητεύων ἐκήρυττε. Καί πῶς λέγει· “Κύριε, ἀκήκοα τήν ἀκοήν σου;” Τί δέ καί τῷ διττῷ τῆς ἀκοῆς δηλῶσαι βούλεται, εἰ μὴ ὅτι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως ἦτοι ἀποκαλύψεως τόν Κύριον ἡμῶν πάντως καί Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἐπιγινούς καί διὰ τῆς ἐξ αὐτοῦ ὑπηγήσεως αὐθις τά περί τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ἐκδιδαχθεῖς, οἰονεῖ τήν περί αὐτοῦ διδασκαλίαν ἣν ἐκεῖθεν ἔμαθεν ἰδιοποιησάμενος, πρὸς τόν Κύριον, ὡς ὁρῶν αὐτόν, καθά καί ἐωράτο, περιχαρῶς ἔλεγεν· “Ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήση· ἐν τῷ ἐγγίξειν τά ἔτη ἐπιγνωσθήση· ἐν τῷ παρεῖναι τόν καιρόν ἀναδειχθήση”. Ὡστε ἀκοήν τήν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος ἐγγινομένην ὁμοῦ διδασκαλίαν καί γνῶσιν λέγει, ἣν περί τῆς ἐνανθρωπήσεως καί ἐπί τῆς γῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἤκουσε. Καί γάρ καί αὐτό τοῦτο τό εἰπεῖν· “Κύριε”, ὁρῶντος αὐτόν καί λαλοῦντος ἔχει δύναμιν. Τίς γάρ ὄν οὐ βλέπει ὡς βλέπων τούτῳ προσομιλεῖ; Μή ὁ μὴ βλέπων τόν ἐπίγειον βασιλέα δύναται λέγειν πρὸς αὐτόν· “ὦ βασιλεῦ, ἤκουσα τά δεδογμένα τῇ βασιλείᾳ σου”; Οὐδαμῶς. Οὐχί γάρ

ἀκοῦσαι μόνον λέγει τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι γνωσθήσῃ φησί, καὶ ἐπιγνωσθήσῃ καὶ ἀναδειχθήσῃ, ὡς τὴν αὐτοῦ βουλήν μετὰ πληροφορίας πάσης δηλονότι μαθῶν καὶ οἶονεὶ πως λέγων αὐτῶ· “Τὰ καὶ τὰ ποιήσεις, καθά τῃ βασιλείᾳ σου, δέσποτα, δέδοκται”; Πλεῖον δὲ τούτου καὶ πάντα τὰ προφητικὰ αἰνίττονται ῥήματα.

Οὕτω τοίνυν ἡ θεία Γραφή καὶ τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ ἀκοὴν καὶ τὴν ἀκοὴν ἀντὶ θεωρίας συνήθως τίθησιν. (159) Οὕτω καὶ Παῦλος ὁ θεῖος, τὰς ἀνεκλαλήτους θεωρίας καὶ ἐλλάμψεις καὶ τὰς ὑπὲρ τό μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ δυνάμεως διδασκαλίας καὶ ἀποκαλύψεις, ῥήματα εἰκότως ἐκάλεσε καὶ ἀκοῦσαι ταῦτα εἶπε καὶ γραφῇ παραδέδωκε. Διό καὶ ἔλεγεν· “Ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ἐπαίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί”. Εἰ οὖν ἤκουσε πρότερον, πῶς μετὰ ταῦτα ἀποκαλύψεις εἶπεν ἃ ἤκουσεν, εἰ μὴ καθὼς εἶπομεν; Οὕτω γάρ καὶ ὁ Δαβὶδ ἀποκαλυφθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐχεται εἰς τό κατανοῆσαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ. Ὁ πρότερον εἰπὼν· “Εἶτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἶτε ἐκτός τοῦ σώματος, ἠρπάγην”, πῶς ὕστερον φησιν ὅτι “ἤκουσα”, εἰ μὴ ὡς ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἐδηλώσαμεν καὶ αὐτῇ τοῦ τοῦ πράγματος ἢ ἀλήθεια ἔχει; Τοιγαροῦν καὶ διὰ μὲν τῆς ἀρπαγῆς τὴν θεωρίαν πρῶτον ἀδήλωσε, τὰ δὲ ἐντός τῆς θεωρίας καὶ τὰ ἐκφαντικώτερα τῆς τρανότερον ἐξαστραπτούσης δόξης τε καὶ θεότητος, ὡς γνῶσιν ἐμποιοῦντα καὶ τὸν ὀρῶντα διδάσκοντα καὶ δηλοῦντα τὰ πᾶσιν ἀπόρρητά τε καὶ ἀκατάληπτα, ἀκοῦσαι εἶπεν, ὡς ἐν οὐσης τῆς τε ἀκουστικῆς καὶ θεωρητικῆς δηλονότι αἰσθήσεως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν. Ὅθεν οὐδέ ἐν τῶν βλεπομένων ἢ ἀκουομένων, καθὼς ταῦτα ὄρα καὶ ἀκούει, οἷόν ἐστι καὶ οἷα εἰπεῖν ποτε δύναται” διὰ τοῦτο καὶ γλώσση ταῦτα λαλῆσαι ἀδύνατον εἶναι προσέθηκεν.

Ἀλλὰ σπουδάσωμεν ἑαυτοὺς ἐκκαθᾶραι διὰ μετανοίας καὶ ταπεινώσεως καὶ τὰς αἰσθήσεις πάσας ὡς μίαν τῶ ἀγαθῶ καὶ ὑπεραγαθῶ ἐνώσαι Θεῶ· καὶ τότε ταῦτα πάντα, ἃ διὰ πολλῶν λόγων εἰπεῖν ἡμεῖς καὶ παραστῆσαι οὐκ ἐξισχύομεν, ἐν τῶ αὐτῶ ὁμοῦ ἅπαντα ὑμεῖς διδαχθήσεσθε, ἐν τῇ ὁράσει ἀκούοντες καὶ ἐν τῇ ἀκοῇ ὀρῶντες, ἐν τῇ θεωρίᾳ μανθάνοντες

καί ἐν τῇ ἀποκαλύψει πάλιν ἀκούοντες. Ἔστι δέ τις καί ἄλλη ἐν τοῖς ὑπέρ λίαν πνευματικοῖς ἀκοή. **(160)** Ποία δέ αὕτη; Ἡ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων δίδοσθαι ἀγαθῶν. Ὡσπερ γάρ ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Κυρίου διά τῶν προφητῶν καταγγελλομένη, εἰ καί ὠρᾶτο παρ' αὐτῶν καί ἀκριβῶς ἐγινώσκετο, ἀλλά διά τό μήπω ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείνων γενέσθαι αὐτήν, μέλλουσιν δέ μετὰ ταῦτα, τά περί αὐτῆς ἀποκαλυπτόμενα αὐτοῖς καί δεικνύμενα ἔλεγον ἀκούειν ἐκεῖνοι διά τό μετὰ ταῦτα εἰς ἔργον μέλλειν αὐτά ἐξενεχθήσεσθαι, οὕτω καί ὁ Παῦλος, τά ἀποκείμενα τοῖς ἀγωνιζομένοις δικαίοις ἰδὼν ἀγαθὰ καί γνούς καί μαθῶν ἀκριβῶς ὅτι μετὰ τήν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν καί τήν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν ταῦτα λήφονται οἱ τόν Θεόν ἐξ ὅλης ἠγαπηκότες ψυχῆς, ὡς ἐν τάξει ἐπαγγελίας καί ὑποσχέσεως ταῦτα θεῖς, ἐξεβόησεν. “Ἦκουσα, φήσιν, ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”. Τίνα δέ τρόπον ῥήματα, ἐπειδή τά ἀγαθὰ ἐκεῖνα ῥήματά τινα ξένα ἐπ' ἀληθείας εἰσὶ καί λόγοι δι' ὧν πᾶσα λογική φύσις ἐντροφᾷ τήν ὄντως ἀκένωτον καί ἀείζωνον τροφήν καί ζωοῦται θεῖως καί ἐπευφραίνεται. Εἰ γάρ Θεός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, δικαίως ἂν αἱ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐλλάμψεις κληθῆσονται ῥήματα· ὁ γάρ λόγος εἰς μῆκος διεκχυνθεῖς διηγήσεως οὐκέτι λόγος, ἀλλά διηγήσεως ῥήματα λέγεται, ὡς τό “Τά ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· σύνες τῆς κραυγῆς μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Λόγος τοιγαροῦν ὁ Θεός, ῥήματα δέ αὐτοῦ αἱ δίκην ἐξ ἀστραπῆς τινος ἐκπηδῶσαί τε καί τρανότερον ἐκφερόμεναι, ἢ ἀποκαλυπτόμεναι μᾶλλον ἡμῖν, τῆς θεότητος ἀνγαί τε καί ἐλλάμψεις, ἅτινα ἐξειπεῖν ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα. Ὁ δέ γε Ἰωάννης ὁ ἠγαπημένος Χριστοῦ μαθητῆς μικρόν τι κατά τήν δοθεῖσαν αὐτῷ χάριν εἶπε καί παρεδήλωσεν ἐξ ὧν ὁ Παῦλος ἀκόεν, **(161)** οὕτωςί λέγων· “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, ἀλλ' οὕπω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι “Ἦκουσα ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι”, οὗτος δέ ὅτι “Οἶδαμεν, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα” καί ὀψόμεθα αὐτόν τελεώτερον. Τοῦτο δέ καί αὐτός ὁ Παῦλος φησι· “Νῦν μέν

γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθό και ἐπεγνώσθην”. Ὁρᾶς πῶς ἐν και τό αὐτό ἐστιν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἢ τε γνῶσις και ὁμοιότης, ἢ θεωρία και ἢ ἐπίγνωσις. Οὕτω πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός γινόμενος, γνῶσις, σοφία, λόγος, φῶς, ἔλλαμψις, ὁμοιότης, θεωρία, ἐπίγνωσις, δίδωσιν ἀπολαύειν τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν και κατά τήν παροῦσαν ζωήν ἐκ μέρους και νοεῖν και ἀκούειν ἐν μυστηρίῳ τά ἀποκεκρυμμένα τοῖς πολλοῖς ἄρρητα ῥήματα, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Εἰ γάρ μή πάντα ἡμῖν ὁ Χριστός ὁμοῦ γένηται, ἐλλιπής λοιπόν ἐσται ποτέ ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία και ἢ ἐν τῇ βασιλείᾳ τρυφή. Εἰ μή πρὸς τοῖς εἰρημένοις στολή και στέφος και ὑπόδημα, χαρά και γλυκύτης, τροφή, πόσις, τράπεζα, κλίνη, ἀνάπαυσις και θεωρίας κάλλος ἀμήχανον, και εἴ τι οὖν ἕτερον πρὸς τρυφήν ἢ δόξαν και τερπνότητα ἐπιτήδειον, ἐν πᾶσι γένηται τοῖς δικαίοις και ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἀλλ’ ἐν μόνον ἐν ἐνί τῶν ἀυλιζομένων ἐκεῖσε ἐκλείψει ποτε, εὐθύς ἢ τοῦ καλοῦ στέρησις τῇ λύπῃ τόπον δώσει και ἐντός εἰσελεύσεται αὕτη τῆς ἀνεκλαλήτου τῶν εὐφραينوμένων χαρᾶς· και οὕτω φανήσεται τό λέγον λόγιον ἐνθα· “Ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη και στεναγμός” διαψευδόμενον. Ἀλλ’ οὐκ ἐσται τοῦτο, οὐκ ἐσται, ἀλλ’ ἐσεται τά πάντα τοῖς πᾶσι και πᾶν ἀγαθόν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς, ὑπερπερισσεῦον ἀεὶ και ὑπερεμπιπλῶν τὰς αἰσθήσεις (162) ἀπάσας τῶν ἐν τοῖς γάμοις ἀνακεκλιμένων τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, αὐτός ἐκεῖνος ὁ εἷς ἐσθιόμενος και πινόμενος, ὡς ὢν πᾶν εἶδος τροφῆς, ἡδύτητός τε και πόσεως ὁ αὐτός. Ἐνθεν τοι και βλεπόμενος παρά πάντων και πάσας βλέπων αὐτός τὰς ἀναριθμήτους μυριάδας και τό ἑαυτοῦ ὄμμα ἔχων ἀεὶ ἀτενίζον και ἀμετακινήτως ἰστάμενον, ἕκαστος αὐτῶν δοκεῖ βλέπεσθαι παρ’ αὐτοῦ και τῆς ἐκείνου ἀπολαύειν ὁμιλίας και κατασπάζεσθαι ὑπ’ αὐτοῦ, ὡς ἂν μή τις ἐξ αὐτῶν ὡς παρεωραθεῖς λυπηθῇ. Ὁ αὐτός και στέφανος ἐσται, καθάπερ εἴρηται, ἐπὶ τὰς ἀπάντων τῶν ἀγίων ἐπικείμενος κεφαλᾶς ἀναλλοιώτως, ἀτρέπτως, ἄλλος ἄλλο τι δεικνύμενος εἶναι και διαιωῶν ἑαυτόν κατ’ ἀξίαν ἐκάστῳ, καθά τις ἐστιν ἄξιος· ὁ αὐτός και ἔνδυμα πᾶσιν ἐσται, οἷον ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτον

ἕκαστον διά σπουδῆς ἐπενδύσεται, ὡς **μηδενός ἐν τῷ μυστικῷ γάμῳ** εἰσερχομένου **μή** τόν ἀπρόσιτον τοῦτον φοροῦντος χιτῶνα· εἰ δέ τις καί παρενείρας ἑαυτόν τοῖς ἄλλοις λαθῶν εἰσέλθῃ, ὅπερ ἀδύνατον, ἀλλά πάλιν ὡσαύτως ἐξεωθήσεται.

Βουλόμενος γάρ δεῖξαι ἡμῖν ὁ Δεσπότης ὅτι οὐδεὶς ἐκεῖ **μελανηφορῶν** εἰσελεύσεται, διά τῆς παραβολῆς ἐδήλωσε τοῦτο εἰπών· “Ἐταῖρε, πῶς εἰσηλθες ὧδε, **μή** ἔχων ἔνδυμα **γάμου;**” Εἶτα· “Δήσαντες αὐτοῦ χειρας καί πόδας, ἐκβάλλετε αὐτόν εἰς τό σκότος τό ἐξώτερον”. Οὐχ, ὡς λαθόντος δέ αὐτοῦ τόν ἀλάθητον, τοῦτο οὕτως εἰρηκέναι λογίζομαι, ἀλλ’ ὅτι οὐπω καιρός ἦν ἀποκαλύψαι τά τοιαῦτα **μυστήρια**. **Μή** βουλόμενος γάρ ἐκφαντικώτερον τότε εἰπεῖν ὅτι· “Οὐδεὶς ἐκεῖ εἰσελεύσεται, **μή** φορῶν τό τῆς θεότητός **μου ἱμάτιον**”, οὕτως τόν λόγον ὑπέφηνε. Τοῦτο δέ καί Παῦλος διδαχθεὶς παρὰ τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ ἔλεγεν· “Καί καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καί τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου”. **(163)** Τίνος χάριν; Ἐπειδὴ “οἶος ὁ χοϊκός” φησί “τοιούτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος τοιούτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι”. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου; Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος τοῦ θείου Παύλου· “Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως” καὶ εἰκὼν ἀπαράλλακτος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Τοιγαροῦν εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, εἰκὼν δέ τοῦ Υἱοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· ὁ ἑωρακῶς οὖν τόν Υἱόν ἑώρακε τόν Πατέρα, ὁ ἑωρακῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἑώρακε τόν Υἱόν· φησί γάρ ὁ Ἀπόστολος· “Τό Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστί”, καὶ πάλιν· “Αὐτό τό Πνεῦμα ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις” κράζον “Ἄββᾶ, ὁ πατήρ”. Καλῶς οὖν εἶπεν ὅτι τό Πνεῦμα ὁ Κύριός ἐστιν ἐν τῷ κράζειν “Ἄββᾶ, ὁ πατήρ”, οὐχ ὡς Υἱοῦ ὄντος τοῦ Πνεύματος, ἀπαγε, ἀλλ’ ὡς ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι βλεπομένου καὶ ὀρωμένου τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ **μηδέποτε ἢ τοῦ Υἱοῦ δίχα τοῦ Πνεύματος, ἢ τοῦ Πνεύματος δίχα τοῦ Υἱοῦ, ἀποκαλυπτομένου τινί, ἀλλ’ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι τόν Υἱόν καὶ διά τοῦ Πνεύματος κράζοντα αὐτόν “Ἄββᾶ, ὁ πατήρ”**.

Εἰ τοίνυν ἀγνοεῖς ταῦτα, ἀγαπητέ, **μή** εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλης σεαυτόν λέγων· “Ἐγὼ ταῦτα οὔτε οἶδα οὔτε **μαθεῖν** δύναμαι· οὔτε **μήν** εἰς τό ὕψος τῆς γνώσεως ταύτης καὶ θεωρίας

καί καθαρότητος φθάσαι καί ἀνελθεῖν ἰσχύσω ποτέ”. Μηδέ πάλιν εἶπης· “Ἐπειδή, ἐάν μή τις τοιοῦτος γένηται καί τόν Χριστόν ἀπ’ ἐντεῦθεν ἤδη ὡς Θεόν ἐπενδύσῃται καί αὐτόν ἐκεῖνον ὅλον θεάσῃται καί ἔνοικον ἑαυτοῦ τοῦτον κτήσῃται, εἰς τήν βασιλείαν αὐτοῦ οὐκ εἰσέρχεται, τί μοι τό ὄφελος κἄν ποσῶς ἀγωνίζεσθαι ἢ καί τῶν παρόντων ὑστερεῖσθαι τῆς ἀπολαύσεως;” Μή δὴ τοῦτο εἶπης, μή δὴ λογίσεσαι· ἀλλ’ εἰ βούλει, ἄκουσόν μου τῆς συμβουλῆς καί ἀναγγελῶ σοι τήν ὁδόν τῆς σωτηρίας, τῆς (164) χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος συνεργούσης. Πίστευσον οὖν ἐν πρώτοις ἐξ ὅλης ψυχῆς ὅτι οὕτως ταῦτα πάντα ἃ εἶπομεν κατὰ τάς θείας καί θεοπνεύστους Γραφάς ἀληθῆ εἰσι καί οὕτως ὀφείλει γενέσθαι πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἔδωκεν ἡμῖν ἐξουσίαν υἱούς γενέσθαι Θεοῦ, καί ἐάν θελήσωμεν, τό κωλύον οὐδέν, καί ὅτι διὰ τοῦτο ἡ πᾶσα οἰκονομία καί συγκατάβασις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἵνα διὰ τῆς πρὸς αὐτόν πίστεως καί τῆς τηρήσεως τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν μετόχους αὐτοῦ τῆς θεότητος καί τῆς βασιλείας ἡμᾶς ἀπεργάσῃται. Καί γάρ, εἰ μή πιστεύσεις ταῦτα οὕτως ἀληθῶς γίνεσθαι, πάντως οὐδέ ζητήσεις· εἰ δέ μή ζητήσεις, οὐδέ λήψῃ· “Ζητεῖτε γάρ, φησί, καί λήψεσθε· αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν”. Πιστεύων δέ, ἀκολουθεῖ ταῖς θείαις Γραφαῖς καί ὅσα σοι λέγουσι ποιήσον, καί εὐρήσεις πάντα ἀνελλιπῶς καθὼς γέγραπται, μᾶλλον δέ καί πολλῶ πλείονα τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ποῖα δέ ταῦτα; “Ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” τά ἀγαθὰ “ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν “. Ταῦτα, εἰ πιστεύσεις βεβαίως, ὡς εἴρηται, θεάσῃ ἀναμφιβόλως ὡς ὁ Παῦλος καί σύ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀκούσεις ἄρρητα ῥήματα, προαρπαγείς δηλονότι εἰς τόν παράδεισον. Ποῖον τοῦτον; Ὅπου ὁ ληστής μετὰ τοῦ Χριστοῦ συνεισηλθε καί νῦν ἐκεῖ ἐστίν.

Βούλει δέ καί ἄλλως εἶπω σοι τίνα εἰσὶ τά ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη; Οἶδα ὅτι πάντως ἐπιποθεῖς ἀκοῦσαι ἃ οὐδέ αὐτός ὁ ἰδὼν εἶπεν ἢ διηρμήνευσεν. Τί τοῦτο; Ἴνα μή παρὰ τῶν ἀκουόντων, ὡς οἶμαι, ἀπιστηθῇ. Εἰ τοίνυν μέλλεις καί σύ

ἀπιστεῖν τοῖς ῥηθησομένοις, στῆθι μέχρι τούτου· συμφέρει σοι γὰρ καὶ μὴ προσβῆς τῷ τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ ὅπως τοῖς ἔμπροσθεν, ἐπειδὴ, εἰ τὰ λεγόμενά σοι **(165)** ἀθετήσεις καὶ παρακούσεις τῶν λόγων μου, μᾶλλον δὲ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν αὐτοῦ εἰσιν, ὁ Λόγος οὗτος κρινεῖ σε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καὶ ἀκούσας ἠπίστησας. Ἄλλ' ἄκουε ἀδιστακτως τῶν λόγων ἡμῶν, μᾶλλον δέ, ὡς εἴρηται, τῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ μάνθανε αὐτόθεν τοῦ ζητουμένου τὴν λύσιν παρὰ τῶν ταύτην ἐν σοφίᾳ διατρανούντων σοι.

Τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ λαληθέντα τῷ Παύλῳ ἄρρητα ῥήματα, αὐτὰ δὴ τὰ αἰώνια, φημί, ἀγαθὰ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, οὐχ ὕψει περιέχονται, οὐ τόπῳ περιορίζονται, οὐ βάθει που κρύπτονται, οὐκ ἐν ἐσχατιᾷ γῆς ἢ θαλάσσης κατέχονται, ἀλλ' ἔμπροσθέν σου καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου εἰσι. Ποῖα δὴ ταῦτα; Μετὰ τῶν ἀποκειμένων ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν, αὐτό τό σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἃ καθ' ἑκάστην ὁρῶμεν καὶ ἐσθίομεν καὶ πίνομεν, ταῦτα ὁμολογουμένως τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνά εἰσι· ἐκτός δὲ τούτων οὐδαμοῦ τῶν ῥηθέντων οὐδέ ἐν εὐρεῖν ἐξισχύσεις, κἄν πᾶσαν διαδράμῃς τὴν κτίσιν. Εἰ βούλει δὲ γινῶναι ὡς ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, γενοῦ τῇ ἐργασίᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ἅγιος καὶ οὕτω μετέλαβε τῶν ἀγίων· καὶ γνώσεις τηνικαῦτα τῶν λεγομένων σοι τὴν δύναμιν ἀκριβῶς. Ἀλλά γὰρ πρὸς τὴν περισσοτέραν πίστῳσιν ἄκουσον καὶ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Κυρίου τῶν λόγων, οὕτω λέγοντος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ μαθητάς· “Ἀμήν ἀμήν λέγων ὑμῖν· οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· Κύριε, πάντοτε δός ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· **(166)** ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ

ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει οὗτος ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;”.

Μὴ δὴ οὖν ὁμοιωθῆς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ σὺ, γογγύζων καὶ λέγων· “Οὐχὶ ὁ ἄρτος οὗτός ἐστιν ἐν τῷ δίσκῳ καὶ ὁ οἶνος ἐν τῷ ποτηρίῳ ὃν ἡμεῖς καθ’ ἐκάστην ὀρῶμεν καὶ ἐσθίομεν ἅμα καὶ πίνομεν; Πῶς οὗτος λέγει ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὗς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ταῦτά εἰσιν;” Ἀλλὰ ἄκουε τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ταῦτα εἰπόντας τί ἀνταποκριθεὶς ἔφη· “Μὴ γογγύζετε μετ’ ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. Οἶον· “Τί ἀπιστεῖτε, φησί, καὶ ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου· Οὐδεὶς δύναται ἐπιγνῶναί μου τὴν θεότητα, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ μου ἐλκύσῃ αὐτόν”. Ἐλκυσμὸν δὲ εἰπὼν, οὐ βίαν τινὰ ἐδήλωσεν, ἀλλ’ ὅτι μᾶλλον ἐκάλεσε διὰ τῆς ἀποκαλύψεως οὗς προέγνω καὶ οὗς προώρισεν, ἐλκύσας διὰ τῆς ἀγάπης δηλονότι τοῦ ἀποκαλυφθέντος αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ σαφέστερον καὶ τὸ ἐπαγόμενον δηλοῖ. “Ἔστι γὰρ, φησί, γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ”. Ὁ οὖν διδαχθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναται πιστεῦσαι εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ μαθὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς ἔρχεται πρὸς με, οὐχ ὡς τὸν Πατέρα θεασάμενος· μόνος γὰρ “ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τὸν Πατέρα”. Καὶ πάλιν· “Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν τό μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· (167) οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐὰν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἢ σὰρξ μου ἐστὶν ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· Πῶς δύναται οὗτος δοῦναι ἡμῖν τὴν σὰρκα αὐτοῦ φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα καὶ πίνων μου

τό αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ γὰρ ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· ἢ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρωσις καὶ τό αἷμα μου ἀληθῆς ἐστὶ πόσις”.

Ἦκουσας πῶς ἡ κοινωνία τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ καὶ ὅτι τοὺς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον ἔχοντας, ἐκείνους λέγει ἀναστήσῃ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων πάντως ἐγκαταλιμπανομένων ἐν τοῖς μνήμασιν, ἀλλ’ ὡς τῶν τὴν ζωὴν ἔχόντων ἀνισταμένων ὑπὸ τῆς ζωῆς εἰς αἰωνίαν ζωὴν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀνισταμένων εἰς αἰώνιον κολάσεως θάνατον. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστὶν ἀληθές, ἀκουσον τῶν ἐξῆς· “Ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα καὶ πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με καὶ ἐκεῖνος ζήσεται δι’ ἐμέ”. Ὁρᾷς τί φησι; Πῶς τὴν πρὸς αὐτόν ἡμῶν ἐνότητα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς κοινωνίας τοιαύτην γενέσθαι διαρρήδην βοᾷ οἷαν ἐκεῖνος ἔχει τὴν πρὸς τὸν Πατέρα ἐνότητα καὶ ζωὴν; Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος φυσικῶς τῷ ἰδίῳ Θεῷ καὶ Πατρί ἦνωται, οὕτω καὶ ἡμᾶς κατὰ χάριν λέγει διὰ τοῦ φαγεῖν τὴν σὰρκα αὐτοῦ καὶ πίνειν αὐτοῦ τό αἷμα ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ ζῆσαι ἐν αὐτῷ. Ἴνα δὲ μὴ νομιζώμεν ὅτι τό πᾶν τοῦ ἄρτου τοῦ ὀρωμένου ἐστὶ, τούτου ἕνεκεν πολλαχῶς εἴρηκεν· (168) “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων”. Καὶ οὐκ εἶπεν ὁ καταβάς· τοῦτο γὰρ τό ἅπαξ δηλοῖ κατελθεῖν. Ἀλλὰ τί; Ὁ καταβαίνων, φησὶν, αἰεὶ δηλονότι καὶ πάντοτε ἐπὶ τοὺς ἀξίους καταβαίνων καὶ νῦν καθ’ ὥραν παραγινόμενος. Ἔτι δὲ ἀπὸ τῶν ὀρωμένων ἀφιστῶν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, μᾶλλον δὲ δι’ αὐτῶν ἀνάγων ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀόρατον δόξαν τῆς ἐνουποστάτου αὐτοῦ θεότητος, ἔλεγεν· “Ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς”, καὶ πάλιν· “Ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον οὐχὶ ἐκ τῆς γῆς, ἀλλ’ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ἀληθινόν”. Εἰπὼν τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀληθινόν, ἐδήλωσεν ὅτι ψευδῆς ὁ ἀπὸ τῆς γῆς, ὠφελῶν οὐδέν.

Καὶ ἵνα τοῦτο ποιήσῃ σαφέστερον· Ὁ γὰρ ἄρτος, φησί, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διδούς τῷ κόσμῳ ζωὴν”. Πάλιν, ὁ καταβαίνων, φησί, καὶ πάλιν, ζωὴν ὁ διδούς. Τί τοῦτο; Ἴνα μηδὲν σωματικόν ὑποπτέυσης μήτε τι γήϊνον ἐννοήσῃς, ἀλλὰ καὶ αὐτόν τὸν μικρὸν ἄρτον, τὴν ὀλίγην μερίδα

θεοποιηθεῖσαν, τοῖς νοεροῖς ὄρα̃ς ὄμμασι καὶ γενομένην ὅλην ὁμοίαν τῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντος ἄρτω, ὅς ἐστι Θεός ἀληθής καὶ ἄρτος καὶ πόμα ζωῆς ἀθανάτου, ὡς ἂν μή, ἐναπομένων τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τῷ ὀρωμένῳ μόνῳ ἄρτῳ διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, ἄρτον φάγῃς οὐ τόν οὐράνιον, ἀλλὰ τόν ἐπίγειον μόνον, καὶ στερηθῆς τῆς ζωῆς, ὡς τόν οὐράνιον ἄρτον πνευματικῶς μή φαγών, καθὼς αὐτός φησιν ὁ Χριστός· “Τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιῶν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδεν”. Τίνας ἄρα οὐκ ὠφελεῖ; Τούς ἄνθρωπον ψιλόν εἶναι τοῦτόν φησι φάσκοντας καὶ οὐ Θεόν. Τοίνυν, εἰ καὶ σύ αὐτός ὁ πιστός ἄρτου μόνου καὶ οὐ σώματος τεθεωμένου, ὡς αὐτόν ἐκείνον ὅλον τόν Χριστόν δεχόμενος, μεταλαμβάνεις, (169) ζωὴν πῶς ἐλπίζεις λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔχειν εὐαισθήτως ἐν ἑαυτῷ, τοῦ Κυρίου λέγοντος· “Ὁ τρώγων τόν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα ἄρτον ζήσεται εἰς τόν αἰῶνα”, καὶ πάλιν· “Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό Πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιῶν”; Ὦντως τό Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀληθής βρώσις καὶ πόσις· τό Πνεῦμά ἐστι τό μεταποιῶν τόν ἄρτον εἰς σῶμα τοῦ Κυρίου· ὄντως τό Πνεῦμά ἐστι τό καθαῖρον ἡμᾶς καὶ ἀξίως ποιῶν μεταλαμβάνειν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Οἱ γάρ ἀναξίως τούτου μεταλαμβάνοντες, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, “κρῖμα ἑαυτοῖς ἐσθίουσι καὶ πίνουσι, μή διακρίνοντες τό σῶμα τοῦ Κυρίου”.

Ἀλλά δεῦτε τοιγαροῦν ὅσοι πιστοί, ὅσοι τῶν μυστηρίων τήν εἰρημένην καὶ λαλουμένην ἐπίστασθε δύναμιν, ὅσοι τόν οὐράνιον ἄρτον ἐφάγετε, ὅσοι τήν ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ σύν αὐτῷ αἰωνίαν τήν ζωὴν ἐκτήσασθε, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ζωῇ τῇ ἀληθινῇ εἰς τρίτον οὐρανόν καὶ ἡμεῖς ἀρπαγῶμεν ἐν Πνεύματι, μᾶλλον δέ εἰς αὐτόν πνευματικῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος τόν οὐρανόν, ἵνα πάντα τά ῥηθέντα καὶ τά διαμείναντα ἄρρητα κατιδόντες ὁμοῦ καὶ ἀκούσαντες, γευσάμενοί τε καὶ ὀσφρανθέντες καὶ ταῖς χερσὶ τῆς ψυχῆς καλῶς ψηλαφίσαντες, εὐχαριστήριον αἶνον τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ ἀναπέμψωμεν οὕτω λέγοντες· “Δόξα σοι, ὁ ἐπιφανείς καὶ ἀποκαλυφθῆναι καὶ ὀραθῆναι καταξιώσας ἡμῖν”. Εἶπωμεν δέ καὶ πρὸς πάντας ἡμῶν κοινῶς τούς ἀδελφούς. Ὡ πατέρες, ὦ ἀδελφοί, μονάζοντες ὁμοῦ καὶ οἱ ἐν τῷ βίῳ τῷ κοσμικῷ, πλούσιοι,

πένητες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι, νέοι καί γέροντες, πᾶσα ἡλικία καί γένος ἅπαν, ἀκούσατε. Μή ὁ Θεός ψεύστης ἐστίν; Ἡ ψεύστης μὲν οὐκ ἔστιν, ἀδύνατος δέ, καί οὐ μή δυνηθῆ ποιῆσαι ἃ ἐπηγγείλατο; Μή βραδύνη τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη; Μή ἰσχύσει τις κρυβῆναι ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ; μή ὑπενέγκαι ἰσχύσει ἄνθρωπος τὴν ἀποκάλυψιν τῆς δόξης αὐτοῦ; **(170)** Οὐμμενουν. Πῶς γάρ, ὅταν οὐρανοὶ ῥοιζηδόν λύωνται καί τὰ στοιχεῖα καυσούμενα ἀπολοῦνται, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἄνθρωπος τότε ἡμέραν εἰσόδου ὑπομενεῖ τοῦ ἀπροσίτου Θεοῦ καί ἀπροσίτῳ ἐνοικοῦντος φωτί, ὅς ἐν αὐτῷ καί σὺν αὐτῷ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον ὀφθῆναι μέλλει πάση σαρκί; Μέγας φόβος καί τρόμος ὄντως λήψεται τότε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καί σύγκρισις οὐκ ἔσται τῆς θλίψεως καί ὀδύνης καί τιμωρίας αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ ταῦτα πιστεύοντες καί ἐπιποθοῦντες σωθῆναι, τάδε λέγει, ἀκούσατε, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· “Ἀποστρέψατε ἕκαστος ὑμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς· μάθετε καλὸν ποιεῖν καί ῥύσασθε ἀδικούμενον· ἐκζητήσατε τὸν Κύριον καί ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν· ἐκκλίνατε ἀπὸ κακοῦ καί ποιήσατε ἀγαθόν”. Οἱ βασιλεῖς τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν ἀλήθειαν καί τὴν εὐσεβῆ πίστιν μᾶλλον ἢ τὸ διάδημα καὶ τὴν ἀλουργίδα φορεῖν ποθήσατε. Οἱ πατριάρχαι, εἰ μή φίλοι ἐστέ Θεοῦ, εἰ μή υἱοί, εἰ μή θέσει θεοί, ὅμοιοι δηλονότι ὄντες τῷ φύσει Θεῷ κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἄνωθεν, τῶν θρόνων ἀπόστητε καί πορευθέντες πρῶτον ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν νουθετήσατε· καί ἀπεικόνισμα γεγονότες Θεοῦ, φρικτῶς τηνικαῦτα τῶν θείων προσψάσατε· εἰ δ' οὖν, ἄλλ' ὅποτε ἀποκαλυφθῆ, τότε γνώσεσθε ὅτι ὁ Θεός ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν, οὐ τοὺς φίλους οὐδέ τοὺς αὐτόν ἀγαπήσαντας ἀλλὰ τοὺς μή ὡς φῶς ἐλθόντα δεξαμένους αὐτόν. Οἱ ἄρχοντες καί οἱ πλούσιοι, ἀρχόμενοι καί πτωχοὶ μᾶλλον γένεσθε, ἐπειδὴ δυσκόλως πλούσιος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσεται· εἰ δέ δυσκόλως ὁ πλούσιος, ὁ ἄρχων ἄρα πῶς; Οὐδαμῶς· φησί γάρ ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· **(171)** “Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτως δέ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῶν,

ἔστω πάντως ἔσχατος καί πάντων δούλος καί πάντων διάκονος”.

Ἄρχοντα δέ ἡ Γραφή τίνα ἄρα καλεῖ; Τόν τήν ἑαυτοῦ φησι ζητοῦντα τιμήν, τον διά τῆς ἀρχῆς τό ἴδιον αὐτοῦ ἐκπληροῦντα θέλημα. Εἰ δέ ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν ἐλθὼν ἐπί τῆς γῆς δι’ ἡμᾶς καί διδούς ἡμῖν τύπον καί ὑπογραμμὸν σωτηρίας ἔλεγεν· “Ἐγὼ ἦλθον οὐχ ἵνα ποιῶ τό θέλημα τό ἐμόν, ἀλλά τό θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός”, τίς ἄλλος τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων, μή ποιῶν τό ἐκείνου θέλημα ἀλλά τό ἴδιον ἐκπληρῶν, σωθῆναί ποτε δυνήσεται; Ὅντως οὐδεὶς οὐδαμῶς. Καί τί λέγω σωθῆναι αὐτόν, ὅπου γε οὐδέ πιστός εἶναι δύναται ἢ χριστιανός τέλειος ὁ τοιοῦτος; Καί τοῦτο δηλῶν ὁ Χριστός καί Θεός ἔλεγε· “Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι” εἰς ἐμέ δηλονότι “δόξαν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;” Πᾶς οὖν ὁ τήν τοῦ Θεοῦ δόξαν ζητῶν καί τό ἐκείνου θέλημα παντί τρόπῳ καί ἐν παντί πράγματι σπουδάζων ποιεῖν, οὐδέποτε ἄρχειν τινός ἢ ὅλως ὑπερέχειν μικροῦ ἢ μεγάλου καθ’ ἑαυτόν ἐννοήσειεν, ἀλλ’ ὅσω πλειόνων οἰκονομίαν καί φροντίδα ἐγχειρισθήσεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἑαυτόν ἐσχατώτερον καί δούλον τῶν πολλῶν ἐκείνων λαῶν ἔξει, ἐν αἰσθήσει γενόμενον. Οἱ δέ μή τοιοῦτοι τῇ διαθέσει γενόμενοι, ἀλλ’ ὅλως αἰσθησιν τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ἐσχηκότες καί ὄρεξιν πλούτου κτησάμενοι καί τρυφῆς, ὄντως ὀκνῶ εἰπεῖν ὅτι ἐθνικοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, καί οὐ χριστιανοί ἀληθεῖς, κατά τήν θείαν φωνήν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ· φησί γάρ· “Ταῦτα δέ τά ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ”. Ὑμεῖς δέ, φησί, “ζητεῖτε πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν”.

(172) Ἀλλά γάρ ἐπίστασθε ἄρα ποίαν λέγει ζητεῖν ἡμᾶς βασιλείαν; Τήν ἐν τῷ ὕψει τῶν οὐρανῶν, τήν μέλλουσαν μετὰ τήν ἀνάστασιν ἔσεσθαι ἢ, ὡς πού ποτε οὔσαν μακράν, ταύτην λέγει ζητεῖν ἡμᾶς; Οὐδαμῶς. Ὅποιαν δέ ἄρα ζητεῖν ἐγκελεύεται; Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅποια τίς ἐστίν ἡ ζητεῖσθαι ὀφείλουσα παρ’ ἡμῶν βασιλεία. Ὁ Θεός, κτίστης ὢν καί δημιουργός τῶν ἀπάντων, αἰεὶ πάντων ἐπουρανίων βασιλεύει καί ἐπιγείων καί καταχθονίων· ἀλλά καί τῶν μήπω γεγονότων ὡς ἤδη γεγονότων ἐν αὐτῷ αὐτός βασιλεύει, ὅτι δι’ αὐτοῦ

γενήσονται καί εἴ τι δ' ἄν μετὰ ταῦτα γενήσεσθαι μέλλει, βασιλεύει δέ οὐχ ἥκιστα καί ἐφ' ἓνα ἕκαστον ἡμῶν ἐν δικαιοσύνη καί γνώσει καί ἀληθείᾳ. Ταύτην τοιγαροῦν λέγει ζητεῖν τήν βασιλείαν ὑμᾶς, ἵνα καθὼς “ἐβασίλευσεν ὁ Θεός ἐπὶ τὰ ἔθνη”, ὡς γέγραπται, βασιλεύση καί ἐφ' ἡμῖν, ἐπειδὴ ἐξ ἐθνῶν ἐσμεν. Βασιλεύσει δέ πῶς; Ὡς ἐπὶ ὀχήματός τινος ἐφ' ἡμᾶς ἐποχούμενος καί ὡς ἡνίας τὰ θελήματα κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὅς καί ἄξει ἐν οἷς ἄν βούληται ἡμᾶς εὐηνίους εὐρών καί εἰς τό ἐκείνου θέλημα οἷα δὴ ἵπποις χρήσεται ἡμῶν τοῖς θελήμασιν, ὑπέικουσι προθύμως ταῖς αὐτοῦ νομοθεσίαις καί ἐντολαῖς. Οὕτω δὴ βασιλεύει Θεός ἐν οἷς οὐδέποτε ἐβασίλευσε, καθαιρομένοις διὰ δακρῶν καί μετανοίας καί τελειούμενοις διὰ σοφίας καί γνώσεως τῆς τοῦ Πνεύματος. Οὕτω καί Χερουβίμ οἱ ἄνθρωποι γίνονται, τόν ἐπὶ πάντων Θεόν ἐπὶ τοῦ νώτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐπιφερόμενοι. Τίς οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἄφρων καί ἀναίσθητος ὅς πρό τοῦ τήν δόξαν ταύτην καί ἰδεῖν καί παθεῖν ἀρχῆς ἢ δόξης ἢ πλούτου ἐπιθυμήσει; Μᾶλλον δέ τίς οὕτως ἀπονενοημένος καί ἄθλιος, ὅς μείζονα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας καί δόξης ἄλλην εἶναι δόξαν ἢ βασιλείαν ἢ πλοῦτον ἢ τιμὴν ἢ ἀρχὴν ἢ τρυφήν, ἢ τι τῶν λεγομένων ἄλλον καί νομιζομένων καλῶν ἐπὶ γῆς ἢ ἐν οὐρανῷ, (173) ὑποπτεύσει, ἵνα καί ἐκεῖνα ἀντὶ ταύτης ἐκλέξεται; Ὅντως οὐκ ἔστι ταύτης ἕτερον οὐδὲν ἐφετώτερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι.

Τοῖνυν καί περιϊόντι τῷ Χριστῷ καί βασιλεῦσαι ζητοῦντι ἐπὶ πάντα ἡμᾶς, μηδεὶς ἀφρόνως αὐτόν ἀπώσεται· μηδεὶς ἀξιῶ, τοῦ μεγάλου τούτου καί ἀσπάστου δώρου ἀποστερήσειεν ἑαυτόν· μηδεὶς τῆς ἀληθινῆς δόξης ἐκπτωτον ἑαυτόν ἀπεργάσεται· μηδεὶς διὰ πρόσκαιρον πλοῦτον τόν πλουτοδότην Θεόν καί ποιητὴν τοῦ παντός καταλείψει· μηδεὶς διὰ γονέων καί φίλων καί συγγενῶν προσπάθειαν τόν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων ἀρνήσεται· μηδεὶς δι' ἐπιθυμίαν σαρκός τοῦ γλυκασμοῦ τῆς ὄντως ζωῆς ἀποστερηθήσεται· μηδεὶς διὰ δόξαν εὐμάραντον τῆς αἰωνίου δόξης καί ἀτελευτήτου ἀλλότριος γένηται. Ἀλλὰ δεῦτε πάντες, εἰ οἷόν τε, συναχθέντες ἐπὶ τό αὐτό, τόν ὑπεράνω πάσης ὄντα ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί παντός ὀνόματος

ὀνομαζομένου ἐλθεῖν ἐφ' ἡμᾶς καί ἐφ' ἐνὶ ἑκάστῳ ἡμῶν βασιλεῦσαι ποθήσωμεν καὶ ζητήσωμεν, ὡς ἂν ἕκαστος ἡμῶν, ὅλον αὐτόν μεθ' ἑαυτοῦ λαβών, ἀχώριστον ἔξει ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί, λάμποντα τῷ ἀπροσίτῳ φωτί ὃ κατεσθίειν μέλλει τότε τοὺς ὑπεναντίους, ὅτε διὰ τοὺς ἀπιστοῦντας ἐλεύσεται, τοὺς νυνὶ μὴ δεχομένους αὐτόν μηδὲ θέλοντας αὐτόν βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς· ἐν οἰκίᾳ τε συνεισερχόμενον ὡσαύτως ἔξει αὐτόν καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης συνανακείμενον καὶ τῷ ἀστέκτῳ φωτί περιπλεκόμενον τε ὁμοῦ καὶ ἀρρήτως κατασπαζόμενον, νόσους παραμυθούμενον, λύπας καὶ θλίψεις διώκοντα, δαίμονας ἀπελεύνοντα, χαρὰν καὶ δάκρυα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον γλυκύτερα καθ' ὥραν παρέχοντα, πάθη ψυχῆς καὶ σώματος ἐξιώμενον, θάνατον ἀφανίζοντα, ζωὴν ἀνεκφράστως βλυστάνοντα καὶ μετὰ τὴν ἐκδημίαν τὴν ἐκ τοῦ σώματος εἰς (174) οὐρανούς οὐρανῶν ἀναβιβάζοντα ἡμῶν ἕκαστον, καὶ ἐποχοῦμενον αὐτόν ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ὤμων ἐπιφερόμενος, ἀναλαμβάνόμενον ὅθεν οὐκ ἐχωρίσθη.

Ταῦτα παθεῖν σε δεῖ καὶ μαθεῖν, ἀγαπητέ, ἐν αἰσθήσει πάση ψυχῆς, ὡς ἂν ἔξεις Θεόν νῦν μὲν συναναφέροντά σε δίχα τοῦ σώματος, ὕστερον δὲ καὶ τό σῶμά σου τοῦτο ἀναστήσοντα καὶ πνευματικόν σοι παρέχοντα, ὅς καὶ βασιλεύων ἔσεται ἐπὶ σέ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀεὶ σε βαστάζων εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑπὸ σοῦ ἀεὶ βασταζόμενος, ὃ ἐπὶ πάντων Θεός, ᾧ πρέπει πᾶσα εὐχαριστία, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Περὶ ἀπαθείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ προκοπὴν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν· καὶ τίς ἢ τελείωσις τῆς κατὰ Χριστόν πνευματικῆς ἡλικίας. (175)

Ὡσπερ ὁ τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἐνατενίζειν βουλόμενος καθαρὸς ὀφείλει τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμούς ἔχειν, οὕτω καὶ ὁ περὶ ἀπαθείας λέγειν ἐπιχειρῶν τὰς τῆς ψυχῆς κόρας, εἴτ'

οὖν αἰσθήσεις, ἀπηλλαγμένας ἔχειν πάσης ἐπιθυμίας πονηρᾶς καὶ ἔμπαθοῦς λογισμοῦ χρεωστεῖ, ἵνα μὴ, ὑπὸ τῶν τοιούτων τινός τόν νοῦν ὀχλούμενος, εἰς τό τῆς καθαρότητος αὐτῆς ὕψος καὶ εἰς τόν ταύτης βυθόν οὐκ ἐξισχύσει τρανῶν ἀποβλέψαι ἢ σαφῶς ἐξειπεῖν καὶ ἀξίως κατανοῆσαι τό πλήθος καὶ μέγεθος τῶν ἐνεργειῶν καὶ χαρισμάτων αὐτῆς. Εἰ γάρ τεθολωμένῳ τῷ νῷ καὶ ἀκαθάρτῳ τῇ καρδίᾳ τῶν αὐτῆς ἄρξεται θεωρημάτων καὶ ὑποθέσεως, μὴ δυνάμενος διατρανῶσαι τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐλευθέρῳ τῷ λόγῳ, ἐκπεσεῖται καὶ ὧν ἴσως ἐκ μέρους ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν, οἷα δὴ ὡς ἐξουθενῶν καὶ ἀτιμάζων αὐτήν καὶ ὡς τήν δόξαν αὐτῆς ἀμαυρῶν· γέγραπται γάρ· “Παντί τῷ ἔχοντι δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται, ἀπό δέ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ”.

Ὅσοι τοιγαροῦν ἀπάθειαν ἔχουσι, δηλονότι φιλοῦσιν αὐτήν καὶ φιλοῦνται σφοδρῶς ὑπ’ αὐτῆς· καὶ τὰ περί τῆς (176) ἀκορέστου διαλεγόμενοι, ἀπαθέστεροι ἔτι παρ’ αὐτῆς γίνονται, τῷ περί αὐτήν ἐκκαίόμενοι πόθῳ. Ὅσοι δέ προσδέδενται μικρᾶ ἔτι καὶ τῇ τυχούσῃ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ πάθει τινί σωματικῷ τε καὶ ψυχικῷ, μακρὰν εἰσι καὶ ἀπέχουσι τοῦ λιμένος αὐτῆς· ὅθεν καὶ ἐάν περί ἀπαθείας λέγειν ἀπάρξωνται καὶ πρὸς τό ὕψος αὐτῆς τόν νοῦν ἄραι ἐπιχειρήσωσιν, ἐλκόμενοι οἷα δοῦλοι καὶ δελεαζόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἐν ᾧ προσδέδενται πάθους, καὶ ἥς πρῶην ἐδόκουν ἔχειν εἰρήνης ἀποστεροῦνται τῶν λογισμῶν· καὶ εἰκότως· “Ὡ γάρ τις ἠττηται, φησί, τούτῳ δεδούλωται”. Τοῖνυν καὶ σκότους ἐκεῖθεν πληρούμενοι, τήν αἰτίαν οὐ σφίσιν αὐτοῖς τῶν γινομένων ἐπιγράφονται, ἀλλὰ τῇ παντοδυνάμῳ ἀπαθείᾳ ἀσθένειαν προσάπτειν κατατολμῶσι. Τοῦτο δέ συμβαίνει αὐτοῖς, ἐπειδὴ τῆς μὲν νοερᾶς αἰσθήσεως καὶ θεωρίας καὶ τῆς παντουργοῦ ἐνεργείας αὐτῆς πείραν ὅλως οὐ κέκτηνται, στοχαστικῶς δέ καὶ ἐν ἐπινοίαις ποικίλαις καὶ πολυτρόποις τὰ κατ’ αὐτήν ἀναλογιζόμενοι, ἀλληνάλλως ταῦτα ὑπὸ τῆς ψευδωνύμου φυσιοῦμενοι γνώσεως φιλολογοῦσιν τε καὶ περί ὧν οὐκ οἶδασι διαβεβαιοῦνται τούς πυθομένους. Διά τοι τοῦτο οὐδέ τήν ἐξ ἀπιστίας καὶ προλήψεως καὶ μακρᾶς συνηθείας καὶ ἀμελείας προσγενομένην αὐτοῖς καὶ προσοῦσαν ἀσθένειαν

συνιδεῖν ἢ καθομολογῆσαί ποτε πείθονται, ἀλλά καί πάντας ἄλλους ἀνθρώπους ὁμοίους ἑαυτῶν εἶναι καί ὑπό τῶν τοιούτων διαμαρτύρονται καταδουλοῦσθαι παθῶν· οὐ γάρ συγχωροῦνται ὑπό τῆς οἰήσεως καί τοῦ φθόνου μείζονα ποτε ἑαυτῶν ἐπ' ἀρετῇ καί σωφροσύνη προσμαρτυρῆσαί τινι.

Ἀλλά μή γένοιτο ἡμᾶς, τούς εὐτελεῖς καί τοῦ λέγειν ἀναξίους, περί τοιούτων οὕτω καθυποκρινομένους, καταψεύδεσθαι τῆς ἀληθείας καί διαβεβαιουῖσθαι περί ὧν οὐκ (177) ἔγνωμεν πείρα μᾶλλον ἢ λόγοις εἰς ἡμᾶς αὐτούς τήν ἐνέργειαν τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πρότερον· ἅ δέ καταλαβεῖν ἠξιώθημεν καί μαθεῖν παρὰ τῶν ἐλλαμφθέντων ὑπό τῆς μακαρίας ἀπαθείας τόν νοῦν καί ἅ παρ' αὐτῆς, παραφρονοῦντες λαλοῦμεν, μυστικῶς ἀκηκόαμεν εἰς τό οὖς, ὡς ἀπερριμμένοι τινές καί τοῦ μηδενός ἄξιοι, κατά τήν ἄνωθεν κελεύουσιν χάριν ἐπί τῶν δωμάτων κηρύξομεν, ἵνα μή ὡς ὁ τό τάλαντον κατακρύψας δοῦλος κατακριθῶμεν. Καθάπερ οὖν ἠκούσατε λέγοντος τοῦ Δεσπότου· “Πολλοί μὲν κλητοί, ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί” καί “Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναί πολλαί εἰσιν”, οὕτως εἰδέναι βούλομαι πάντας ὑμᾶς, ὅτι πολλοί μὲν ἅγιοι, ὀλίγοι δέ ἀπαθεῖς· καί πρός τούτοις πολλή πάλιν ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει διαφορά. Καί πρόσεχε ἀκριβῶς τῇ τῶν λεγομένων δυνάμει καί ἀκριβείᾳ.

Ἄλλο ὑπάρχει ἀπάθεια ψυχῆς καί ἕτερον ἀπάθεια σώματος· ἡ μὲν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ' ἑαυτήν οὐδέν τόν κεκτημένον ὀνίστησιν. Ἄλλο ἀκινήσια τῶν τοῦ σώματος μελῶν καί τῶν παθῶν αὐτῶν τῆς ψυχῆς καί ἕτερον κτήσις ἀρετῶν· ἡ μὲν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τάς φυσικάς ἀπάσας κινήσεις εἴωθε καταστέλλειν. Ἄλλο τό μή ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων καί ἕτερον τό ἐφίεσθαι τῶν αἰωνίων καί οὐρανίων ἀγαθῶν, ἐπειδή τῶν μὲν προτέρων ἄλλοι δι' ἄλλο τι καί πλείονες αὐτῶν κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι παντελῶς ἐφρόντισαν. Ἐτερον μὲν οὖν μή ζητεῖν ἐξ ἀνθρώπων δόξαν καί ἕτερον τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ καί ταύτην ἀενάως ἐπιζητεῖν· τήν μὲν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πλεῖστοι κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπῳ καί πόνῳ πολλῶ λαβεῖν ἠξιώθησαν.

Ἄλλο τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι (178) καί στολῆς λαμπρᾶς μὴ ἐπιθυμεῖν καί ἕτερον τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς τοῦ Θεοῦ· τῆς μὲν γάρ ὑπὸ ἐτέρων μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοί τινες κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβέβληνται οἱ τοῦ φωτός υἱοί καί τῆς ἡμέρας καταξιοθέντες γενέσθαι.

Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον ταπεινοφρονεῖν· καί ἄλλο ταπεινώσις καί ἕτερον τό τῆς ταπεινώσεως ἄνθος καί ἕτερον ὁ ταύτης καρπός καί τό τοῦ καρποῦ ταύτης κάλλος καί ἡ ἡδύτης αὐτοῦ καί ἕτερον αἰ ἐκ τούτου ἐνέργεια. Τούτων δέ τά μὲν ἐφ' ἡμῖν, τά δέ οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσι· καί τά μὲν ἐφ' ἡμῖν τό πάντα νοεῖν, τό φρονεῖν, τό λογίζεσθαι, τό λέγειν καί πράττειν ὅσα πρὸς ταπεινώσιν ἡμᾶς φέρουσιν· ἡ δέ ἁγία ταπεινώσις καί τά λοιπά ταύτης ιδιώματα καί χαρίσματα καί αἰ ταύτης ἐνέργεια δῶρόν εἰσι Θεοῦ καί οὐ τῶν ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ἵνα μηδέ ἐν τούτῳ τις καυχῆσθαι ᾧν καί οὐδεὶς ποτε τυχεῖν καταξιοθήσεται, εἰ μὴ καλῶς τά ὅσα ἐφ' ἑαυτόν εἰσι σπέρματα καταβάληται.

Ἄλλο τό μὴ δάκνεσθαι μηδέ ὀργίζεσθαι ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσι, καί ἕτερον τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς. Ἄλλο τό εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν τά τοιαῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς καί ἄλλο τό ἀφιέναι αὐτοῖς καί ἕτερον τό ἀγαπᾶν αὐτούς ὡς εὐεργέτας ἀπὸ ψυχῆς καί ἕτερον τό νοερῶς ἀνατυποῦν τά πρόσωπα ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτούς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους ὅλως ἀηδίας τινός δηλόνοτι μὴ ἐμφωλεύοντος αὐτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ. Μεῖζον δέ τούτων ᾧν εἶπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῶ τῶν πειρασμῶν καιρῶ τὴν ἴσην κέκτηται τις καί ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν καί πρὸς αὐτούς τοὺς κατὰ πρόσωπον λαιδοροῦντας αὐτόν καί ἐνδιαβάλλοντας καί πρὸς πάντας ἄλλους (179) τοὺς ἢ κατακρίνοντας αὐτόν ἢ ὑβρίζοντας ἢ καταδικάζοντας ἢ ἐμπτύοντας εἰς τό πρόσωπον, ἀλλά μὴν καί πρὸς αὐτούς τοὺς ἐν προσχήματι μὲν φιλίας ἕξωθεν διακειμένους, λαθραίως δέ τά αὐτά τοῖς εἰρημένοις διαπραττομένους μὲν κατ' αὐτοῦ, μὴ λανθάνοντας δέ. Τούτων δέ πάλιν ὑπέρτερον ἀσυγκρίτως εἶναι ὑπείληφα τό ἐν λήθῃ παντελεῖ τῶν ᾧνπερ ἂν πάθοι τις γίνεσθαι καί μῆτε ἀπόντων μῆτε παρόντων τῶν λυπησάντων ἢ ἄλλως ἐμπαροινησάντων

μεμνησθαί ποτε, ἐπίσης δέ μᾶλλον τοῖς φίλοις καί τούτοις προσφέρεσθαι δίχα τινός ἄλλου διαλογισμοῦ ἐν τε ὀμιλίαις, ἐν τε συνεστιάσεσι. Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἔργα καί πράξεις τῶν ἐν φωτί περιπατούντων ἀνδρῶν εἰσι· ὅσοι δέ ἔξω τούτων καί τῶν τοιούτων ἑαυτούς εἶναι καταμανθάνουσι, μή πλανάσθωσαν μηδέ ἐξαπατάτωσαν ἑαυτούς, ἀλλά βεβαίως εἰδέτωσαν ὅτι ἐν σκότει πορεύονται.

Καί πρὸς τούτοις ἄλλο τό φοβεῖσθαι τόν Θεόν καί ἕτερον τό ποιεῖν τάς αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς γέγραπται· “Φοβήθητε τόν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ”, καί πάλιν· “Ἐκκλινον ἀπό κακοῦ καί ποιήσον ἀγαθόν”. Ἄλλο ἀργία καί ἕτερον ἡσυχία καί ἄλλο σιωπή· ἐτι δέ ἄλλο ἀναχώρησις καί ἢ ἐκ τόπων εἰς τόπους μετάβασις, καί ἕτερον ἡ ξενιτεία. Ἄλλο ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία. Καί ἐπί πᾶσι τούτοις ἕτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἄλλο τό τελείως ἠτῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς· τό μὲν πρότερον ἀγωνιστῶν ἐστι καί ἀγίων, ἐάν ἐν τούτῳ φθάσωσι τελειωθῆναι, τό δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων, διά κόπων δηλονότι πολλῶν καί ἰδρώτων τούς ἑαυτῶν τροπωσαμένων ἐχθρούς καί τελείαν τήν κατ’ αὐτῶν ἀραμμένων νίκην καί τήν ζωηφόρον τοῦ Κυρίου νέκρωσιν στολισαμένων λαμπρῶς.

(180) Τοιγαροῦν καί πολλοί μὲν πρὸς ταῦτα ἑαυτούς ἄλλος δι’ ἄλλο τι ἐπιδεδώκασιν, ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετά φόβου ἐμφύτου καί ἀγάπης τῆς πρὸς Θεόν μετά πίστεως ἀδιστάκτου τούτοις ἐπιχειροῦντες, οἱ καί μόνοι, ὑπό τῆς χάριτος βοηθούμενοι, συντόμως κατορθοῦσι τήν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρὸς τά προειρημένα πάντα προκόπτοντες καθ’ ὥραν προσεπεκτείνονται. Οἱ δ’ ἄλλοι “ἀφίενται ὡς ἐν ἀβάτῳ” κατὰ τό εἰρημένον “περιπλανᾶσθαι καί οὐχ ὀδῶ”, περὶ ᾧ γέγραπται· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατὰ τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι αὐτῶν”. “Καθὼ γάρ οὐκ ἐδοκίμασαν τόν Θεόν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτούς ὁ Θεός εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τά μή καθήκοντα”. Οἱ οὖν καλόν τόν θεμέλιον τῆς πίστεως καί ἐλπίδος ἐν φόβῳ καί τρόμῳ ἐπί πέτραν ὑπακοῆς πνευματικῶν πατέρων καταβαλόντες καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ’

ἐκείνων ἐντελλόμενα τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑποταγῆς ἀδιστάκτως ἐποικοδομοῦντες εὐθύς κατορθοῦσι τό ἀπαρνήσασθαι ἑαυτούς. Τό γάρ μή τό ἑαυτοῦ ἀλλά τό τοῦ πνευματικοῦ πατρός αὐτοῦ θέλημα ἐκπληροῦν ἕνεκεν ἐντολῆς Θεοῦ καί γυμνασίας πρὸς ἀρετήν, οὐ μόνον ἀπάρνησιν ἑαυτοῦ, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρὸς τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

Ἐπειτα ὡς ἐν ἐρήμῳ, μᾶλλον δέ ἔξω τοῦ κόσμου, ἐν αἰσθήσει τελείᾳ γενόμενος ὁ τοιοῦτος, ἀρρήτῳ φόβῳ καί τρόμῳ κατασχεθείς, βοᾷ πρὸς τόν Θεόν ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς ὁ ἐκ Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους, ὡς ὁ Δαυὶδ ἐκ τοῦ λάκκου τῶν λεόντων, ὡς οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός, ὡς ὁ Μανασσῆς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος. Οὐ καί εἰσακούων ὁ πανάγαθος Δεσπότης εὐθύς, ὁ δούς τήν ψυχήν αὐτοῦ ὑπέρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν καταδύνων στεναγμῶν τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως αὐτοῦ, ῥύεται αὐτόν, **(181)** ὡς ἐκ κήτους μέν, ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου πρὸς τό μηκέτι αὐτόν πρὸς τά τοιαῦτα κἄν τῷ λογισμῷ ἐπιστρέψαι· ὡς ἐκ λάκκου δέ τῶν λεόντων, τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀρπαζόντων καί κατεσθιόντων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς· ὡς ἐκ καμίνου δέ πυρός, ἐκ τῶν κατεχόντων πάντας ἀνθρώπους προλήψεων ἐμπαθῶν, τῶν ὡς πῦρ κατακαιόντων καί καταλυμαινομένων καί πρὸς ἀτόπους πράξεις βία ἐλκόντων ἡμᾶς καί τήν φλόγα τῶν παθῶν ἐν ἡμῖν ἀναπτόντων, καταδροσίζων ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καί ἀκατάφλεκτον ἀποτελῶν αὐτόν· ὡς ἐκ τοῦ χαλκουργήματος δέ, ἐκ τῆς γεώδους καί βαρείας καί ἐμπαθοῦς ἡμῶν ταύτης σαρκός, ἐν ἣ οἰκοῦσα ἡμῶν ἡ ψυχή καί δεινῶς κατεχομένη καί πεδουμένη καί βαρουμένη, πρὸς πᾶσαν ἀρετήν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καί ἀπρόθυμος. Ἐξ ἧς ἐλευθερουμένη μέν, οὐ χωριζομένη δέ, βοᾷ σύν τῷ προφήτῃ Δαυίδ καί αὐτή λέγουσα· “Διέρρηξας τόν σάκκον μου καί περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου”. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί εὐχαριστεῖ μετὰ Παύλου λέγουσα· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου”.

Τούτων οὖν οὕτω Χριστοῦ χάριτι γενομένων, καί τῆς ἀγνοίας καί τοῦ σκοτασμοῦ τῆς φιλίας τοῦ κόσμου ῥυσθεῖς, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἶπω, τῶν πονηρῶν τε καί αἰσχροῶν ἀπαλλαγείς ἐπιθυμιῶν καί ἀπό τοῦ θανάτου τοῦ σώματος, ὑπό τόν νόμον τῆς ἁμαρτίας καταδουλοῦντος ἡμᾶς, ἐλευθερωθεῖς, τί ἔκτοτε ὁ τοιοῦτος μέλλει ποιεῖν; Ἄρα γε τῇ ἐλευθερίᾳ ταύτῃ εἰς ἄνεσιν καί ἀμεριμνίαν χρήσεται; Ἄπαγε· δούλων ὄντως αἱ ὑπολήψεις αὐταί εἰσι καί οὐκ ἐλευθέρων· ὁ γάρ τῆς ἐλευθερίας ταύτης (182) καταξιωθεῖς οἶδεν ὅτι ἠλευθερώθη ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν αὐτόν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλά δουλεύειν τῇ δικαιοσύνῃ, ὅς ἐστι Χριστός ὁ Θεός, ὁ δικαιοσύνης ἥλιος καί ὢν καί καλούμενος. Καί ἵνα ἐκ παραδείγματος δεῖξω ὑμῖν οἷαν μᾶλλον ἔκτοτε ἐπιδείκνυται πρὸς τόν Θεόν εὐνοίαν ὁ τοιοῦτος, ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων καί εἰς ἡμᾶς αἰεὶ γινομένων παραστήσω αὐτήν.

Καθάπερ γάρ βασιλεύς τις, εὐσπλαχνος ὢν καί φιλόανθρωπος, δούλον ἑαυτοῦ ὑπό τυράννου τινός ἐκουσίως αἰχμαλωτισθέντα καί εἰς δουλείαν ὑπαχθέντα τῷ πηλῷ καί τῇ πλινθείᾳ καί τῷ βορβόρῳ θεασάμενος αὐτόν ἀνηλεῶς κακοπαθοῦντα καί ταῖς τοῦ πονηροῦ τυράννου ἐκείνου ἀκαθάρτοις ἐπιθυμίαις ὑπηρετούμενον, αὐτός ἐκεῖνος ἀφικνούμενος ἀφαρπάζει καί ἐλεύθερον τῆς αἰσχροῦς ἐκείνης καί μοχθηροῦς ἀποδείκνυσι λειτουργίας, καί τοῦτον ἀναγαγών ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκαθίστησι, μηδαμῶς ἐν μηδενί προσονειδίσας αὐτόν· ὁ δέ δούλος ἐκεῖνος, ὁ τοσοῦτων καί τηλικούτων ἀπαλλαγείς ἀνιαρῶν, τῇ πρὸς τόν ἑαυτοῦ δεσπότην εὐνοία τῶν μὴ αἰχμαλωτισθέντων συνδούλων αὐτοῦ σπουδαιότερος ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότη αὐτοῦ φανῆναι φιλοτιμεῖται, ὡς ἂν μείζονα καί τήν πρὸς αὐτόν ἀγάπην καί θερμότεραν ἐπιδείξηται, διηνεκῶς μεμνημένος ὅσων ὑπ' αὐτοῦ ἐρρυσθη κακῶν· οὕτω μοι καί περί τοῦ ἀπολαύσαντος τῆς ἐπικουρίας Θεοῦ, καθάπερ εἴρηται, ὑπονόει. Καί καθάπερ ὁ βασιλεύς ἐκεῖνος εὐπροθύμως ὀρῶν καί μετὰ ταπεινώσεως πάσης τά θελήματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντα τόν δούλον ἐκεῖνον, εἰ καί μηδέν δεῖται τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, πλήθη ἀναρίθμητα οἰκετῶν ἔχων, ἀλλ' ὅμως διὰ τήν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ

ἀμέτρητον ἐπιδείξεται εἰς αὐτόν τὴν ἀγάπην, οὕτω καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ὑπολάμβανε. Οὔτε γὰρ ὁ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Πνεύματος ἀπὸ Θεοῦ ἀπολαύσας ἐνδώσει ποτέ τοῦ μή ἔτι **(183)** καὶ ἔτι ποιεῖν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ θερμοτέρας τῆς προθυμίας, οὔτε ὁ αἰώνιος βασιλεύς καὶ Θεός ὑστερήσει αὐτόν τὰ ἀγαθὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ μή ἐπιδαψιλεύσασθαι ταῦτα ἐπ' αὐτῶ, καὶ τοσοῦτον ὅσῳ καὶ τὴν πρὸς αὐτόν θεραπείαν ἐπιτείνοντα καθ' ἑκάστην βλέπει αὐτόν. Τῶν εὐεργεσιῶν δέ καὶ τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ὧν ποιεῖ εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ, οὐκ ἔστι μέτρον ἢ κατάληψις αὐτῶν παρ' ἡμῶν· καὶ τὰ μὲν δίδωσιν αὐτοῖς, τὰ δέ δώσει.

Ἀλλὰ γὰρ ἐξ ὧν δίδωσιν ἐνταῦθα τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ὁ φιλοκτίρμων Θεός, ὀλίγα τινὰ χρή πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν, τὰ μὲν ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, τὰ δέ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας καταλαμβάνοντα. Ἐπειδήπερ διὰ τρία ταῦτα πᾶσαν σπουδὴν καὶ μέριμναν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδείκνυνται, φημί δὴ διὰ πλοῦτον, διὰ τιμὴν, διὰ δόξαν καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην ἡμῖν ἐλευθερίαν τε καὶ χαρὰν καὶ ἀπόλαυσιν, ἐν πρώτοις ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ταῦτα τοῖς πάντα ρίψασι καὶ τὸν σταυρόν ἄρασι καὶ κατὰ πόδας αὐτοῦ ἀνεπιστρόφως βαδίζουσι πλουσίως χαρίζεται· ἀντὶ φθαρτοῦ γὰρ πλούτου αὐτός αὐτοῖς ὅλον ἑαυτόν δίδωσιν. Οἶδας τὴν τοῦ ῥήματος δύναμιν; Ἦκουσας θαῦμα φρικτόν; Καθάπερ γὰρ οἱ ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιοι τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἐν οἷαις ἂν βούλωνται χρεῖαις καὶ ἐπιθυμίαις καὶ ἀπολαύσεσιν ἀναλίσκουσιν, οὕτω καὶ ὁ καλὸς ἡμῶν Δεσπότης ἑαυτόν δωρεῖται τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἔφεσιν καὶ ἐπιθυμίαν, ὡς βούλονται καὶ ὑπὲρ ὃ βούλονται, πληροῖ καὶ ἐμπιπλᾷ αὐτούς ἀφθόνως παντός ἀγαθοῦ καὶ δαψιλῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἐπιχορηγεῖ αὐτοῖς τὴν ἀφθαρτον τρυφήν καὶ ἀέναον.

Καὶ πρώτα μὲν πληροῦνται ἀρρήτου χαρᾶς, ὅτι οὐχὶ τὸν κόσμον οὐδέ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τὸν Ποιητὴν **(184)** τῶν ἀπάντων καὶ Κύριον καὶ Δεσπότην ἐκτήσαντο ἐν ἑαυτοῖς. Ἐπειτα ἐπενδύονται τὸ φῶς, αὐτόν τὸν Χριστόν καὶ Θεόν, ὅλον ὅλῳ τῷ σώματι· καὶ ὁρῶσι κεκοσμημένους ἑαυτούς ἀρρήτῳ δόξῃ καὶ ἀστραπτουσίᾳ θείᾳ στολῇ καὶ τὰς ὄψεις καλύπτουσιν

ἑαυτῶν, μή φέροντες ὄραν τὴν ἀκατανόητον καὶ ἄστεκτον τῆς στολῆς αὐτῶν λαμπηδόνα, ὡς ἐπιζητεῖν αὐτοὺς τόπον ἀποκρυβῆς, ὅπως ἐκεῖσε γένωνται καὶ τό πολὺ βάρος τῆς δόξης ἀποθῶνται. Εἴθ' οὕτως ὁ αὐτός Δεσπότης καὶ τροφή καὶ πόσις γίνεται αὐτοῖς ἀένας καὶ ἀθάνατος· τοῖς μὲν ὡς φωτειδῆς μαζός τῷ τοῦ νοός αὐτῶν στόματι ἐμβαλλόμενος καθορᾶται καὶ θηλάζειν αὐτοῖς παρέχει, ὅσοι νήπιοι ἔτι κατὰ Χριστόν πέλουσι καὶ οὐπω στερεᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν εἰσιν ἱκανοί, οἷς καὶ γίνεται ἅμα τροφή τε καὶ πόσις, τοσαύτην ἐμποιῶν αὐτοῖς τὴν ἡδύτητα, ὡς μή βούλεσθαι, μᾶλλον δέ μηδέ δύνασθαι, ὅλως ἀποσπασθῆναι αὐτοῦ· τοῖς δέ γε ἀπογαλακτισθεῖσι καθάπερ πατήρ φιλότεκνος προσφέρεται παιδαγωγῶν καὶ παιδεύων αὐτούς.

Ὅσπερ γάρ ὁ φιλόστοργος πατήρ συνεστίους μὲν ποιεῖται τοὺς ἑαυτοῦ υἱούς, ἐπὶ δὲ περὶ τὰ μαθήματα αὐτῶν ἀμελῶς ἴδη διατεθέντας αὐτούς καὶ μετεωριζομένους ἐν τισιν ἀνωφελέσι πράγμασιν, ἐξωθεῖ τῆς ἑαυτοῦ τραπέζης καὶ τοῖς αὐτοῦ δούλοις παρακελεύεται μή δοῦναι αὐτοῖς τροφήν, παιδεύων αὐτούς μή καταφρονητάς εἶναι καὶ ἀμελεῖς, οὕτω καὶ ὁ καλός Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεός ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ κατὰ φιλανθρωπίαν καὶ χάριν υἱοῖς διατίθεται· ἐπιδίδωσι γάρ ἑαυτόν αὐτοῖς, “ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ”· καὶ ἐκ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ εἰς κόρον τρέφονται ἀενάως καὶ πρὸς ζωὴν αἰῶδιον μεθαρμόζονται τῇ μεθέξει, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καθαγιαζόμενοι. Ὅτε δὲ τῶν ἐντολῶν ἀμελήσουσι καὶ ῥαθύμως ἢ καταφρονητικῶς διατεθῆναι τῷ (185) αὐτεξουσίῳ θελήσουσι καὶ πρὸς τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἀσχοληθῶσιν, ἀποκλίναντες εἰς ἀνωφελῆ καὶ τὰ μή προσήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ, τότε ἀποστερεῖ αὐτούς ἑαυτόν ὁ τροφεὺς τοῦ παντός. Ἀλλὰ γάρ εἰς συναίσθησιν ἐλθόντες τοῦ ἀγαθοῦ οὐ ἔστερήθησαν, ἐπιστρέψαντες αὐθις καὶ συνήθως τοῦτον ζητήσαντες καὶ μή εὐρόντες, κόπτονται, κλαίουσι καὶ ἑαυτοὺς ἀποδύρονται, πᾶσαν τε κακοπάθειαν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι καὶ πᾶσαν θλίψιν καὶ πάντα πειρασμόν καὶ ἀτιμίαν ἐπιποθοῦσιν, ὅπως ἴδοι ὁ φιλάνθρωπος τούτων πατήρ τὰς θλίψεις αὐτῶν καὶ τὴν ἐθελούσιον κάκωσιν καὶ ἐλεήσας

αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ καὶ αὐθις αὐτοῖς ἑαυτὸν ἐπιδῶ· ὃ καὶ γίνεται. Καὶ εἰς τὴν προτέραν οἰκειότητα καὶ δόξαν καὶ εἰς αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν τὴν τρυφήν “ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη” μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας ἀποκαθίστανται, εὐλαβούμενοι πλέον ἢ πρότερον τὸν ἑαυτῶν πατέρα καὶ τρέμοντες ὡς δεσπότην, ὅπως μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀπροσεξίας καὶ αὐθις περιπαρῶσι κακοῖς καὶ τοῦ παναγάθου ἀπορριφῶσι πατρός.

Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἐμπόνως μετανοοῦντες ποιοῦσιν ἅμα καὶ πράττουσι τῶν εἰρημένων ἐπιτυγχάνουσιν ἀγαθῶν. Ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας τῆς μετανοίας ἀπαγορεύσουσι, πρὸς ῥαθυμίαν δὲ καὶ ἀνέσεις ἑαυτοὺς ἐπιδώσουσιν, ὡς ἀνάξιοι καὶ νόθοι υἱοί, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ὡς καταφρονηταί, καὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ὑπὲρ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ ὑπὲρ αὐτὸν τὸν Θεὸν αὐτῶν προτιμήσαντες, οὐκέτι τῆς τρυφῆς ταύτης οὔτε μὴν τοῦ ἐνδύματος τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταξιοῦνται, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἐνδίκως ἀποστεροῦσι καὶ κυσὶν ὁμοιοῦνται ἀδεσπότης. Καθάπερ γὰρ οἱ ἀδέσποτοι κύνες ἐν ταῖς πλατείαις καὶ ῥύμαις τῆς πόλεως περιῖασιν, ἴν’ ὅστοῦν που (186) ἢ δέρματος παλαιοῦ μέρος ἀπορριφέν λάβωσιν, ἢ καὶ κόπρον ἢ αἷμα λείξουσι σφαγέντων κτηνῶν, εἰ δὲ καὶ θνησιμαῖον αὐτοῖς εὐρεθῇ, ἀκορέστως ἐσθίουσι καὶ οὐ χωρίζονται τοῦ πτώματος πρότερον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους κύνας μαχόμενοι ἐκδιώκουσιν, ἕως ἂν οὐ τῶν ἐγκάτων μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὄστᾱ γυμνά τῶν νεύρων ἀποδείξωσιν, οὕτω καὶ οὗτοι ἐν ταῖς τῶν πλουσίων καὶ πενήτων θύραις ἀγυρτικῶς περιτρέχουσιν, ἵνα χρυσὸν που ἢ ἄργυρον ἢ χαλκὸν διδόμενον ἐγκολπώσωσιν, ἐπεὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ἀρρεύστου πλούτου ἐξέπεσον· καὶ ὅταν τύχῃσι τοῦ σκοποῦ, τότε πρὸς ὀλίγον, ὡς κεκορησμένοι καὶ μηδενὸς χρήζοντες, οὕτω διάκεινται· ἐπὶ δὲ ὁ λιμὸς τῆς ἀπληστίας ἐξ ἀνελπιστίας αὐτοὺς καταλάβῃ, τῇ προτέρᾳ καὶ αὐθις ἀγυρτία ἑαυτοὺς ἐκδιδόασιν, ἐλεεινοὶ τῶν παρόντων, κἂν τοῦ κόσμου τὸν πλοῦτον ἅπαντα κτήσωνται, ἐλεεινότεροι τῶν μελλόντων, ὅτι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐκουσίως ἀπώσαντο.

Ἐφανερώσε γάρ αὐτοῖς ὁ Θεός τόν τῆς χάριτος αὐτοῦ πλοῦτον, εἰς τό εἶναι αὐτούς ἀναπολογήτους· καί τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς γεύσασθαι αὐτούς κατηξίωσε καί Πνεύματος Ἁγίου μετόχους πεποίηκε, καθά καί ὁ θεῖος Παῦλος ἀνέκραγεν· “Οἱ δέ οὐχ ὡς Θεόν ἐδόξασαν”, ἢ ἠγάπησαν, ἢ τό ἄπειρον τῆς αὐτοῦ ἠδέσθησαν ἀγαθότητος, “ἢ αὐτῶ εὐχαρίστησαν, ἀλλ’ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καί ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες γάρ εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν”. Οὐχ οὕτως δέ πάντες οἱ φοβούμενοι τόν Κύριον· ἀλλ’ ὅσοι τάς τοῦ ἰδίου πατρός καί δεσπότου παιδείας ὡς εὐγνώμονες δούλοι καί ὡς υἱοί γνήσιοι μετὰ χαρᾶς ὑπενέγκωσι, λέγοντες· “Παιδείαν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἡμαρτον αὐτῶ”, καί ἄλλως· “Οὐκ ἄξια τά παρόντα παθήματα πρός τήν (187) ἀποκαλυπτομένην ἡμῖν δόξαν εἰσί”, καί οὕτως ἐμμείνωσι τῇ καθημερινῇ, ὡς ἔφημεν, παιδεία καί διηνεκεῖ μετανοία, μή ἀποσκοριτῶντες ἢ πρός ταύτην ἀχθόμενοι, τῶ προειρημένῳ τρόπῳ παιδαγωγούμενοι, ἐν τῷ οἴκῳ τῶ πατρικῷ ἐστολισμένοι λαμπρῶς αἰεὶ διαμένουσι, συνέστιοι τῶ ἑαυτῶν πατρὶ γινόμενοι καί τήν δόξαν καθορῶντες αὐτοῦ καί τόν πλοῦτον ὃν κληρονομεῖν μέλλουσιν. Ὅταν δέ καλῶς ἀνατραφῶσι καί παιδευθέντες εἰς μέτρον ἡλικίας τελείου ἀνδρός καταντήσωσι, τηνικαῦτα καί ὁ πανάγαθος πατήρ πάντα τά ὑπάρχοντα αὐτῶ δίδωσιν εἰς τάς χεῖρας αὐτῶν.

Ἀλλά γάρ εἵπωμεν πρότερον τί τό μέτρον τῆς πνευματικῆς ἡλικίας καί τό ὕψος τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καί οὕτως περὶ τῶν ὑπαρχόντων τῶ Πατρὶ καί ὅπως δίδωσι ταῦτα εἰς τάς χεῖρας τῶν πιστευόντων αὐτῶ διέλθωμεν. Πρόσεχε οὖν τῇ δυνάμει τῶν ῥηθησομένων σοι συνετῶς.

Μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ ταῦτά εἰσι πνευματικῶς θεωρούμενα· καί ἵνα κάτωθεν τήν ἀρχὴν ταύτης ποιήσωμαι, πόδες αὐτῆς ἡ πίστις καί ἡ ἀγία ταπείνωσις ἐστι, βάσις στερορά καί ἀκράδαντος. Σκέλη καί ἀστράγαλοι, κνήμαι καί γόνατα καί μηροί, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ γυμνότης, ἡ ξενιτεία, ἡ διά Χριστόν ὑποταγή μετὰ γνώσεως, ἡ ὑπακοή καί ἡ εὐπρόθυμος δουλεία. Μέλη καί μόρια ἃ ἐγκαλύπτεσθαι χρεών, ἡ ἀδιάλειπτος εὐχή κατὰ νοῦν, ἡ ἐκ τῆς χύσεως τῶν δακρῶν

ἐγγινομένη ἡδύτης, ἡ χαρὰ τῆς καρδίας καί ἡ ἄφατος ταύτης παράκλησις. Νεφροί καί ὄσφυς, ἡ πρὸς τὰς εὐχὰς καί τὰς συνάξεις στάσις καί καρτερία καί ἡ ἐκεῖθεν ἐγγινομένη πύρωσις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ πρὸς θεωρίαν καί συνουσίαν Θεοῦ, καθὼς ὁ θεῖος Δαυὶδ ἀναγράφεται οὕτω λέγων· “Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καί τὴν καρδίαν μου”. Καί ὁ Παῦλός φησι· **(188)** “Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὰς ὄσφυς ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ”. Καί τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαίωτος Πέτρος “Διό, φησίν, ἀναζωσάμενοι τὰς ὄσφυς τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες τελείως, ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς”. Χάριν, τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος φησι δωρεάν, ἣτις συμμετόχους ἡμᾶς καί συγκοινωνούς Θεοῦ ἀπεργάζεται.

Κοιλία καί στόμαχος καί ἡ τῶν ἐνδοσθίων κατασκευὴ τό χωρητικόν ὑπάρχει καί νοερόν τῆς ψυχῆς ἐργαστήριον, ἐν ᾧ τό λογιστικόν ὡς καρδίαν μέσον νοήσεις, καί ἐν τῷ λογιστικῷ, τό ἐπιθυμητικόν τε καί θυμικόν· ἅ καί δίκην πλευρῶν, ψυῶν τε καί νέρων καί πιμελῆς, ἡ πραότης, ἡ ἀπλότης, ἡ ἀνεξικακία, ἡ συμπάθεια καί ἡ εὐλάβεια συνέχουσι καί συνδοῦσι, περιέπουσι τε καί συγκαλύπτουσι καί πρὸς τὰ ὀρώμενα οὐκ ἔωσι ἀποβλέπειν ἢ τινος ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ’ οὐδέ μνησικακεῖν συγχωροῦσιν ἢ φθονεῖν ἢ ζηλοῦν ἢ ὀργίζεσθαι ἢ ὀρᾶσθαι ταῦτά ποτε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὁρμῆς γάρ αὐτῶν ἐμπαθοῦς ὅλως πρὸς τὰ ἔξω μὴ γινομένης, κεκαλυμμένα διατηροῦνται· ἐνδοθεν δέ αὐτά καθ’ ἑαυτὰ ὄντα καί ἀσφαλῶς ὑφ’ ὧν εἰρήκαμεν φυλαττόμενα, τό μὲν λογιστικόν διακρίνει καί διαιρεῖ τό χεῖρον ἀπὸ τοῦ κρείττονος καί δεικνύει τῷ ἐπιθυμητικῷ οἷς δεῖ σχετικῶς προσκεῖσθαι καί ἅ δεῖ ἀγαπᾶν καί ἅ χρεῶν ἀποστρέφεσθαι καί μισεῖν· τό δέ θυμικόν μέσον τούτων ὡσπερ τις ὑπηρέτης εὐγνώμων πάρεστι, τοῖς ἐκείνων ἐξυπηρετῶν βουλήμασι καί θελήμασι συνεργῶν, διεγείρων πρὸς ἀνδρείαν καί ἄμυναν τῶν βουλομένων ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ πονηρῶν τὴν ἐφ’ ἑκατέρᾳ τούτων ἐπὶ τοῖς πράγμασι ἔνστασιν.

Ἐπεὶ δέ κρείσσων ἀσυγκρίτως τῶν ὀρωμένων ἀπάντων ὁ ταῦτα κατασκευάσας Θεός, ἀντὶ πάντων καί πρό πάντων εἰκότως ὁ λόγῳ τετιμημένος καί ἀθόλωτος, ὡς εἶπομεν, **(189)**

καί ασύγχυτον ἐκ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων κεκτημένος τόν νοῦν, τόν τῶν ἀπάντων ποιητήν καί δεσπότην προτιμήσει καί ἀγαπήσει καί πρὸς μόνον ἐκεῖνον ὅλον αὐτοῦ τό ἐπιθυμητικόν ἀνενέγκη, οἶονεὶ πως ὑποδεικνύων αὐτῶ καί λέγων· “Ἄκουσόν μου καί ἴδε· ἄψαι φρικτῶς, γεῦσαι τῆς ἀκηράτου γλυκύτητος, τοῦ πνευματικοῦ ὀσφράνθητι μύρου καί γνῶθι ὡς οὐδεὶς τούτου ἐστὶν ὠραιότερος ἢ τερπνότερος ἢ ἡδύτερος ἢ τό σύνολον δυνατώτερος ἢ ἐνδοξότερος, οὐ μὴν ἀλλά γάρ οὐδέ ζῶσαι ἢ ἀφθαρτῶσαι ἢ ἀπαθανάτισαι σε δυνάμενος”. Τοιγαροῦν καί ὅταν διὰ πάντων τούτων ἡ ἐπιθυμία πληρωθῇ τοῦ ἀνθρώπου, τηνικαῦτα καί ὅλον τό θυμικόν τῶ λογιστικῶ τε καί ἐπιθυμητικῶ συγκραθέν, ἐν τά τρία ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς τριαδικῆς ἐνάδος καί ἐν αὐτῇ τῇ τερπνότητι τοῦ ἑαυτῶν γίνονται δεσπότου. Οὐ γάρ ἐπιγινώσκεται ὅλως ἡ τριττὴ τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ’ εἰσὶν ἐκ παντός ἓν. Ὅπηνίκα τότε τούτων διαίρεσις, ἀλλ’ εἰσὶν ἐκ παντός ἓν. Ὅπηνίκα οὖν ἐκ μόνου τοῦ ἐνός καί ἀγαθοῦ τῇ ἀπλότητι, ἐπὶ τῇ τῶν πονηρῶν καί ἀγαθῶν πραγμάτων διακρίσει καί διαιρέσει, ἐπιστραφῶσιν αἱ δυνάμεις αὗται πρὸς τά ἐνταῦθα, τηνικαῦτα ἡ τούτων θέλησις καί διαίρεσις καί ἡ πρὸς τά ἐναντία τῶν θείων θελημάτων ἀποστροφή ἀδαιρέτως δείκνυται· ἐν γάρ μόνοις τούτοις ἡ τοῦ θυμικοῦ κίνησις γίνεται.

Εἶχομεν ἔτι καί ἕτερα τούτων πλείονα περὶ στομάχου καί ἥπατος, περὶ τροφῆς, περὶ πόσεως, περὶ πείνης καί δίψης εἰπεῖν· ἀλλ’ ἵνα μὴ μακρόν ἀποτείνω τόν λόγον καί ἔκφορα τά ἀνέκφορα ποιήσω τῶν λόγων τοῖς θηρευταῖς, τοῖς εἰθισμένοις πλουτεῖν ἐξ ἀλλοτρίων χρημάτων, κατελίπομεν ταῦτα τῇ σιωπῇ κεκαλυπτόμενα τοῖς διὰ τῆς πρακτικῆς γνώσεως ἐκζητεῖν βουλομένοις. Ἀλλ’ ἐπὶ τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἐπεὶ οὖν μέχρι γαστροῦ καί στομάχου τό σῶμα τῆς κατὰ Χριστόν διεπλάσαμεν ἡλικίας, χρεῶν καί μέχρι τῆς κεφαλῆς ἀνελθεῖν ἕως οὗ ἄρτιον καί σῶον αὐτό πνευματικῶς ἐκπληρώσωμεν.

Στήθος τοιγαροῦν καί νῶτον, ὦμους, βραχίονας, χεῖρας (190) ἤδη καί τράχηλον τούτῳ τῶ σώματι τῆς πνευματικῆς ἡλικίας συμπλάττομεν. Καί στήθος μὲν ἐπὶ τούτῳ νοήσεις τήν

εὐσπλαγχνίαν, ἐν ἧ οἱ **μαστοί** τῆς φιλανθρωπίας τό γάλα τῆς ἐλεημοσύνης ὀρφανοῖς καί χήραις καί πᾶσιν ἄλλοις ἀφθόνως προχέουσι κατά τόν λέγοντα ἅγιον· “Ἀδελφοί, κτήσασθε σπλάγχνα οἰκτιρμῶν”. Ὅθεν τό γάλα τοῦτο τοῖς **μαστοῖς** χορηγεῖται καί ὅπως ἐργάζεται, ὑμῖν ἐάσω ζητεῖν. Νῶτον δέ, τό τά ἀλλότρια βάρη ἐφ’ ἐαυτόν εὐπροθύμως αἴρειν καί τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν ἐαυτῷ περιφέρειν, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος· “Ἑμεῖς οἱ δυνατοί τά βάρη τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε”, καί αὐθις· “Τοῦ λοιποῦ κόπους **μοι μηδεὶς** παρεχέτω· ἐγὼ γάρ τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί **μου βαστάζω**”. Καί ὁ Κύριος διά τοῦ προφήτου· “ Τῷ νῶτόν **μου**, φησί, δέδωκα εἰς **μάστιγας** καί τὰς **σιαγόνας μου** εἰς ῥαπισμόν”. Ἄπερ, εἰ καί **μή** ἀπαντήσῃ καιρός τοῦ παθεῖν, ἀλλά χρῆ ἐλπίζειν αἰεὶ καί πρὸς ταῦτα καθ’ ὥραν παρασκευάζεσθαι. Ὁμοῦς δέ καί βραχίονας, τό ὑπομονητικόν τε καί καρτερικόν ἐν τοῖς πειρασμοῖς καί ταῖς θλίψεσι, δι’ ὧν αἱ χεῖρες καί **μεθ’ ὧν** ἐνεργεῖν δύνανται. Χεῖρας δέ φημι τό πρὸς πᾶσαν ὑπακοήν καί ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργητικόν τε καί πρόθυμον, ἅτινα δίχα ὑπομονῆς καί καρτερίας πολλῆς οὐδεὶς οὐδαμῶς κτήσασθαι δύναται. Ἐχει δέ πρὸς ταύταις καί πνευματικὰς χεῖρας ἢ ἡλικία αὕτη, δι’ ὧν τοὺς **μέν** ὀλιγοψύχους παραμυθεῖται, τοὺς δέ καταπίπτοντας ἀνιστᾶ, τοὺς συντετριμμένους καταδεσμεῖ, ἔλαιον καί οἶνον ἐπιχέων αὐτοῖς, **μεθ’ ὧν** καί ἄλλα πολλά λόγῳ καί ἔργῳ πρὸς τοὺς πλησίον καθ’ ἐκάστην ποιεῖ καί αὐτοῦ τοῦ κρασπέδου ἄπτεται τοῦ δεσποτικοῦ καί ἄρτον προσφέρει τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ καί τό ποτήριον δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Καί οὕτω τρέφει **(191)** τόν τρέφοντα νεύματι καί πᾶσαν πνοήν, τροφήν ἣν εἶπεν ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖν καί ἐφίεσθαι· καί **μακάριος** ὁ εἰδὼς ταῦτα καί ἔχων καί προσφέρων τῷ δεσπότη αὐτοῦ, ὅτι κάκεῖνος ἀνακλινεῖ αὐτόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὁ ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐποχούμενος, καί περιζωσάμενος κατά τὴν ἀφευδῆ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ διακονήσῃ αὐτῷ. Τράχηλος δέ τοῦ σώματος τούτου ἢ ἀδίστακτός ἐστιν ἐλπίς.

Ἴδού οὖν ὅλον τό σῶμα ἀπηρτίσαμεν, Θεοῦ βοηθεία καί χάριτι, ἀνδρός, ὡς οἶμαι, τελείου πάντα τά **μέλη** ὀλόκληρα

ἔχον. Λείπεται τοιγαροῦν τούτῳ **μόνη** ἢ κεφαλή. Ἄλλ' ἴσως πάντα εἶπεν ἡμᾶς ἐλογίσασθε καὶ **μηδὲν** **μηδαμῶς** ὑστερηκέναι, ὡς ἀρκούντων δῆθεν καὶ τῶν εἰρημένων εἰς ὀλοκληρίαν ἀρετῆς καὶ σωτηρίαν ψυχῆς. Οὐκ ἔστι δέ τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ὅσπερ γὰρ τό **σῶμα**, ἔχον πάντα τὰ **μέλη**, τῆς δέ κεφαλῆς ἑστερημένον, νεκρόν ἐστιν εἰς ἅπαν καὶ ἀνενέργητον, καὶ πάλιν ἢ κεφαλή δίχα τοῦ λοιποῦ ὅλου **σώματος** αὐτῆ **μέν** καθ' ἑαυτὴν κεφαλή ἐστι, κεχωρισμένη δέ τούτου τυγχάνουσα τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας δεικνύειν οὐ δύναται, οὕτω **μοι** νόει καὶ εἰς τό ὑφ' ἡμῶν διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατασκευασθέν πνευματικόν **σῶμα** γίνεσθαι καὶ ὅτι ἄπερ εἵπομεν πάντα δίχα κεφαλῆς ἕωλά εἰσι καὶ ἀνωφελῆ, εἰ καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ τούτων ἐργασία καὶ **μερικῇ** κτήσει ὡς τό πᾶν κατορθώσαντες ἀφρόνως διάκεινται καὶ νεκροὶ ὄντες οὐκ ἐπαισθάνονται οὐδ' ἀπεστέρηνται ἀγαθοῦ. Τὰ **μέν** γὰρ εἰρημένα, εἰ καὶ διηρημένως εἰς ὑπόδειγμα καὶ γνῶσιν τρανότερον διηγησάμεθα, ἀλλ' ἄνευ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς εἰς ἄλληλα φυσικῆς συναφείας συστήναι ταῦτα καὶ κραταιωθῆναι ἀδύνατον. Καθάπερ γὰρ **σῶμα** παιδίου **μικροῦ** ἑστερημένον τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς οὐκ ἐνδέχεται αὐξηθῆναί ποτε, ἀλλ' ἀμφοτέρω ἠνωμένα ὄντα καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων **(192)** τροφήν δεχόμενα, εἴτ' οὖν τό **σῶμα** διὰ τοῦ στόματος καὶ ἢ κεφαλή πάλιν διὰ τῆς ἀναπεμπομένης ὑγρότητος ἀπὸ τοῦ **σώματος**, οὕτω τρέφεται καὶ αὐξεται ὅλος ὁ ἄνθρωπος, τό αὐτό **μοι** μετὰ τό ἐπιτεθῆναι τῷ πνευματικῷ **σώματι** τὴν κεφαλὴν κατανόησον καὶ ὄψει γινόμενον. Καὶ ἵνα σοι σαφέστερον τοῦτο ποιήσωμαι, ἐπανάληψιν ποιουμένου **μου** τῶν εἰρημένων ἀκριβῶς ἄκουε.

Ἐχεις τοιγαροῦν πίστιν καὶ ταπείνωσιν τὰς βάσεις τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπὶ ταύταις τὰς ἀρετάς πάσας, ἅς ἔφθην εἰπών, ἐποικοδομηθείσας, δι' ἅς ὅλον δηλονότι κατεσκευάσθη τό **σῶμα** καὶ **μέχρι** τραχήλου ἀπετελέσθη, ὅπερ ἐστὶν ἢ ἐλπίς· ἦτις τοῦ **μέν** λοιποῦ ὑπερανέστηκε **σώματος**, αὐτῆ δέ **μόνη** καθ' ἑαυτὴν **μή** συναφθεῖσα τῇ κεφαλῇ συννεκρῶται τοῖς λοιποῖς τοῦ **σώματος** μέλεσιν, **μή** ἔχουσα ὅθεν εἰς πνοήν ἢ ἀναπνοήν τοῦ ζωοποιούντος καὶ κινούντος τό **σῶμα** καὶ τὰ **μέλη** Πνεύματος δέξασθαι καὶ τροφῆς ὅλως ἀφθάρτου μεταλαβεῖν.

Διά δὴ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀτελὲς τὸ τῆς ἡλικίας Χριστοῦ μέτρον ἐάσωμεν, ὥσπερ κεφαλὴν τῷ ὄντι τὴν ἀγίαν ἀγάπην ἐπιτίθεμεν ἐπ’ αὐτῇ, οὐκ ἀφ’ ἑαυτῶν τοῦτο νοήσαντες ἢ συσκευάσαντες, ἄπαγε, ἀλλ’ ἐκ τοῦ Ἁγίου ἐκείνου Πνεύματος διδαχθέντες, οὗ εἶχεν ὁ εἰπών· “Μένει δὲ τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ πάντων ἡ ἀγάπη”, καὶ αὖθις· “Ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, καὶ ἐάν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ ἐάν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μοι καὶ ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι”. Ἡ γὰρ πίστις διὰ τῆς ἐλπίδος μεσιτευούσης ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης ἀοράτως καὶ ἀνεπαισθήτως, ἐν τοῖς νηπίοις ἔτι λέγω, προθυμουμένη καὶ διδασκομένη καὶ ἱκανουμένη, πάντα τὰ προειρημένα ἐπιτελεῖ· ἐπιτελοῦσα δὲ **(193)** τρέφει καὶ θεραπεύει καὶ αὐξάνειν ποιεῖ διὰ τῶν τοιούτων τὴν κεφαλὴν, αὐτὴν, φημί, τὴν ἀγάπην· αὕτη δὲ θεραπευομένη καὶ αὐξάνουσα, πλείονα κατὰ ἀναλογίαν παρέχει τῷ λοιπῷ τῶν ἀρετῶν σώματι τὴν ἰσχύν καὶ τοῖς ἔμπροσθεν προσεπεκτείνεσθαι παρασκευάζει θερμότερον.

Καὶ οὕτως αὐξάνουσι κατὰ μικρὸν ὅλα τὰ μέλη τοῦ πνευματικοῦ σώματος, ὥσπερ ὀστοῦν πρὸς ὀστοῦν καὶ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν, ὑπὸ τῆς ἀγίας ἀγάπης συντιθέμενα καὶ συναρμολογούμενα καὶ συνδούμενα. Ἡ δὲ ἀγάπη αὕτη, εἴτ’ οὖν ἡ κεφαλὴ [πάντων] τῶν ἀρετῶν ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ Θεός, ὃς διὰ τοῦτο κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, μεταλαβὼν τῆς ἡμετέρας γεώδους σαρκός, ἵνα μεταδῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος οὐσιωδῶς ἡμῖν καὶ πνευματικούς ἡμᾶς ἐργασάμενος καὶ ἀφθάρτους ἀποτελέσας εἰς οὐρανοὺς ἀνενέγκῃ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη ἣν λέγει ὁ θεῖος Απόστολος ὅτι ἐκκέχυται πλουσίως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἡγουν ἡ μετουσία καὶ μέθεξις τῆς θεότητος αὐτοῦ, δι’ ἧς ἐνούμεθα τῷ Θεῷ. Περὶ ταύτης καὶ ὁ Ἰωάννης φησὶν ὁ θεολόγος· “Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον”, καὶ ὅτι· “Ὁ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ”, καὶ πάλιν· “Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ Πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν”. Ἀγάπην ἐνταῦθα τὸ τοῦ

Θεοῦ Ἅγιον καλεῖ Πνεῦμα, δι' οὗ καί τήν υἰοθεσίαν ἀπολαμβάνομεν.

Ταύτην οὖν τήν ἀγάπην οὐδεὶς ἀνθρώπων ἰδεῖν ἢ λαβεῖν ἢ συναφθῆναι ἠδυνήθη, εἰ μὴ τήν εἰς Χριστόν πίστιν, ὡς εἶπομεν, στερορὰν ἐτήρησε καὶ ἀκράδαντον καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πίστει τὰς εἰρημένας ἀπάσας πράξεις ἐπωκοδόμησεν ἐν σπουδῇ· ὁ δὲ γε μὴ θεασάμενος, μήτε συναφθεὶς (194) αὐτῇ, μήτε τῆς γλυκύτητος αὐτῆς μετασχών, οὐδέ ἀγαπῆσαι ταύτην ἀξίως δύναται. Ὅν γάρ οὐκ ἴδη τις, πῶς ἀγαπᾶν αὐτόν δύναται; “Ὁ γάρ μὴ ἀγαπῶν τόν ἀδελφόν αὐτοῦ, φησὶν, ὃν ἐώρακε, τόν Θεόν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;” Πάλιν δέ εἰ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐξ ὅλης καρδίας, κατὰ τὰς φυσικὰς ἐννοίας καὶ κατὰ τήν προσοῦσαν ἡμῖν φιλικήν ἀγάπησιν καὶ διάθεσιν, ἀγαπήσει αὐτόν πρότερον, ἰδεῖν οὐ καταξιοῦται αὐτόν. “Ὁ ἀγαπῶν με γάρ, εἶπεν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου”, καὶ τότε ἐπιφέρει “καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”. Ἐξ ὧν δείκνυται φανερώς ὅτι, ἐάν μὴ πρότερον ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀγαπήσῃ τις τόν Θεόν καὶ τήν πρὸς αὐτόν ἀγάπην ἐν τῇ ἀπαρνήσει ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κόσμου παντός ἐπιδείξῃται, τῆς αὐτοῦ ἐμφανείας ἐν ἀποκαλύψει Πνεύματος Ἁγίου μυστικῶς οὐκ ἀξιοῦται οὐδέ τήν κεφαλὴν ἑαυτοῦ αὐτόν κέκτηται, ἀλλὰ σῶμά ἐστι νεκρόν ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις, τήν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἐστερημένον, Χριστόν.

Οἱ γοῦν ἀξιοθέντες αὐτῷ συναφθῆναι καὶ κεφαλὴν αὐτόν κτήσασθαι, πρόσεχε τῷ λόγῳ, παρακαλῶ, γίνονται καὶ οὗτοι θέσει θεοί, ὅμοιοι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ὡ τοῦ θαύματος! Ἐνδύει γάρ αὐτούς ὁ Πατήρ τήν πρώτην στολήν, τό τοῦ Κυρίου ἱμάτιον ὃ πρό καταβολῆς κόσμου ἐνεδιδύσκετο. “Ὅσοι γάρ, φησὶν, εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε”, δηλονότι τό Ἅγιον Πνεῦμα ὃ καὶ ἀλλοιοῖ θεοπρεπῶς ὅλους αὐτούς ξένην τινά καὶ ἄρρητον καὶ θείαν ἀλλοίωσιν περὶ ἧς φησὶν ὁ Δαυὶδ· “Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου”, καὶ ὁ ἐπιστήθιος μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ “Ἀδελφοί, νῦν τέκνα ἐσμέν· ἀλλ' οὐπω, φησὶν, ἐφανερῶθη” τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ δηλονότι (195) “τί ἐσόμεθα οἶδαμεν δε” ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ δέδωκεν ἡμῖν “ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα”. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ

χαρίζεται αὐτοῖς καί τόν νοῦν τοῦ Χριστοῦ, ὑπέρ κεφαλῆς αὐτῶν λάμποντα, μυστήρια αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντα ἃ οὐκ ἐξόν γλώσση φθέγγασθαι ἀνθρωπίνη. Πρὸς τούτοις δίδωσιν αὐτοῖς καινοὺς ὀφθαλμοὺς καί καινὴν ἀκοήν. Καί τί τά πολλά θέλω λέγειν; Ἀδύνατον γάρ πάντα εἰπεῖν. Ὅλος αὐτός ἐκεῖνος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος μετὰ Πατρός καί Πνεύματος οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς· γίνεται οὖν ἕκαστος τῶν τοιούτων ναός ἐν αἰσθήσει καί γνώσει Θεοῦ καί τηνικαῦτα μετὰ παρησίας λέγων βοᾷ· “Ζῶ μὲν οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί ὁ Χριστός”, καί αὖθις· “Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε δέ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τά τοῦ νηπίου”. Διὰ τοῦτο πάντα στέγω, πάντα ὑπομένω· καί λοιδορούμενος εὐλογῶ καί παρακαλῶ βλασφημούμενος καί ἀνέχομαι διωκόμενος, “ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐν ἐμοί, φησὶν, ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ”.

Αὕτη τοιγαροῦν ἡ τελεία τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀτέλεστος ἡλικία· τελεία μὲν, κατὰ τό ἡμῖν ἐφικτόν λέγω, ἀτέλεστος δέ, ὅτι ἡ τελειότης αὐτῆς ἐν τῷ Θεῷ ἀποκεκρυσμένη ἐστί, πλήρωμα δέ ταύτης ὁ ὑπέρ Χριστοῦ καί τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ θάνατος, ἵνα ὥσπερ ἐκεῖνος ἅπαντα μὲν τόν νόμον ἐτέλεσεν, ὑπέρ παντός δέ τοῦ κόσμου παρέδωκεν ἑαυτόν, σταυρόν καί θάνατον ὑπομείνας, εὐχόμενος καί ὑπέρ τῶν σταυρωσάντων αὐτόν καί λέγων” “Ἄφες αὐτοῖς, πάτερ, τήν ἁμαρτίαν ταύτην· οὐ γάρ οἶδασι τί ποιῶσιν”, οὕτω καί ἡμεῖς ὑπέρ ἐκεῖνου καί τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν, ἀλλά μὴν καί ὑπέρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀδελφῶν (196) ἡμῶν τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτοῖς ὀφείλομεν περιφέρειν, “ἵνα μὴ ὦμεν πεποιθότες ἐφ’ ἑαυτοῖς, ἀλλ’ ἐπί τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς”. Εἰ γάρ καί μὴ συναντήσῃ τοῦτο ἡμῖν τό βιαίω θανάτῳ τόν βίον ὑπεξελεθεῖν, ἀλλά τῇ προαιρέσει, ὡς ἔργῳ τοῦτο ἤδη παθόντες καί ὑπομείναντες, λογισθήσεται ἡμῖν ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν καί ἀγωνοθέτου κατὰ τόν λέγοντα ἅγιον· “Νῆ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καθ’ ἡμέραν ἀποθνήσκω”. Οὐχ ὡς τῇ πείρᾳ τοῦτο πολλάκις παθὼν, ἀλλά τῇ προθέσει, φησί, καί πάλιν· “Διώκω εἰ καί καταλάβω, ἐφ’ ᾧ καί κατελήφθην”. Ἔτι δέ καί ὑπέρ πάντων ὀφείλομεν τῶν δι’ ἧντινα αἰτίαν λυπούντων ἢ

λοιδορούντων ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρωδῶς πρὸς ἡμᾶς ἐκ πονηρᾶς προθέσεως διακειμένων ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν πιστῶν ἀπάντων καὶ ἀπίστων προσεύχασθαι, ὡς ἂν οἱ τῆς πλάνης ἀπαλλαγῶσι καὶ τῇ ἀληθινῇ πίστει προσέλθωσι.

Ταῦτα οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων ἐννοῆσαι ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ εἰπεῖν ἢ ἀκοῆ παραδέξασθαι, μὴ ὅτι γε ἔργω αὐτὰ διαπράξασθαι ἠδυνήθη, εἰ μὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρότερον ἐξεχύθη πλουσίως ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἔνοικον ἔσχε δι' αὐτῆς τὸν εἰπόντα· “Οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν”. Ἀλλ' οὐδέ τῆς τοιαύτης χάριτος καὶ δωρεᾶς ἔτυχέ τις, εἰ μὴ πρότερον ἑαυτὸν ἀπηρνήσατο, καθὼς ἐνετείλατο ὁ Σωτὴρ καὶ ἡμεῖς λεπτότερον ἐδηλώσαμεν, τῷ Κυρίῳ δηλονότι ἐν ὅλῃ καρδίᾳ εὐπροθύμως δουλεύσας καὶ ἀγαπήσας αὐτόν. Εἰ δέ μὴ ταύτην ἀναφαίρετον εἴληφε, μηδεὶς ἑαυτὸν ἀπατάτω, γινωσκέτω δέ τοῦτο, ὡς οὐδέ τῆς μετὰ Θεοῦ ἐνώσεως τῆς ἐν νοερᾷ αἰσθήσει καὶ γνώσει καὶ θεωρίᾳ γινομένης κατηξιώθη ἢ καταξιωθήσεται πώποτε. Οἱ γὰρ χρηματίσαντες ἄνδρες τέλειοι ἐν τῇ μεθέξει τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος (197) καὶ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν ἐν τῷ ῥηθέντι μέτρῳ τελείαν κτησάμενοι ὅλοι γίνονται μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁρῶντες αὐτόν τοσοῦτον ὅσον ὁρῶνται καὶ αὐτοὶ ὑπ' αὐτοῦ. Μένει γὰρ γνωστῶς ὁ Θεὸς ἐν αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ γνωστῶς ἐν τῷ Θεῷ μένουσιν ἀχωρίστως καὶ ἀδιαστάτως.

Ὅπηνίκα δέ οὕτως ἔξουσι τελειωθέντες καλῶς, τῆνικαῦτα καὶ ὁ Πατὴρ αὐτῶν ὁ οὐράνιος τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Χεῖρας δέ τό ἀσφαλές καὶ πεπληροφορημένον νοήσεις· ὑπάρχοντα δέ αὐτοῦ ταῦτά εἰσιν· τό ἀθάνατον, τό ἄφθαρτον, τό ἄτρεπτον, τό ἀναλλοίωτον, τό ἀίδιον, τό ἀμήχανον κάλλος τῆς δόξης ἧς εἶχεν ὁ Υἱὸς πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καθὼς φησιν αὐτός ὁ Λόγος καὶ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς· “Δόξασόν με σύ, πάτερ, τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί”, καὶ πάλιν· “Τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ἐν ᾧσι, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτοῖς”. Ἐξ οὗ πηγάζει τό φῶς τό ἀπρόσιτον μὲν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἅπασι, προσιτόν δέ ἐν αὐτοῖς ἀνατέλλον καὶ γινόμενον τούτοις χαρὰ ἀνεκκλάλητος, εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχουσα, τρυφή καὶ ἀπόλαυσις καὶ εὐφροσύνη

ἐν ἀκορέστῳ κόρῳ νῦν καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Καί ἵνα συνελών εἶπω, μᾶλλον δέ εἰπεῖν μὴ δυνάμενος, οὕτω πως κἀγὼ ἐκπληττόμενος, τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπάντων, ὧν ὀφθαλμὸς τεθολωμένος τοῖς πάθεσι τό κάλλος οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς βεβυσμένον τῇ ἀγνωσίᾳ ἤκουσεν, οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ἀκάθαρτον ἀνέβη ἀνθρώπου, ἃ ὁ Θεὸς ἠτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὡς ἀρραβῶνας ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τοῖς πιστοῖς ὁ ἀψευδὴς καὶ πιστὸς δίδωσι.

Ταῦτα οὖν εἰσιν ἃ προὔπεσχόμεν ὑμῖν εἰπεῖν ὑπάρχοντα **(198)** εἶναι τοῦ Πατρὸς. Καί οὕτω ταῦτα δίδωσιν, ὡς ἠκούσατε, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ διάγουσιν ἐν τῇ γῆ καθάπερ ἐν οὐρανῷ, καὶ οὖσιν ἐν τῷ θανάτῳ ὡς ἤδη τῇ ἀθανασίᾳ τετιμημένοι, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατοῦσιν ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν ἀδύτῳ φωτί· ἐν δέ τῷ βορβορῳδίῳ τούτῳ σώματι ἀναπνέουσιν, ὡς ἐν τῷ τῆς τρυφῆς παραδείσῳ κεκτημένοι τό τῆς ζωῆς ξύλον ἐν μέσῳ, ναί μὴν καὶ αὐτὴν τὴν τῶν ἀγγέλων τροφήν, τὸν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ ὧν πᾶσαι αἱ ἄυλοι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρεφόμεναι ἀκηράτως ζωοῦνται· οἳ καὶ στρεφόμενοι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων βοῶσιν ἐν ἀληθείᾳ μετὰ τοῦ Παύλου· “Ἡμῶν δέ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει”, ἔνθα πέλουσα ἡ ἀγία ἀγάπη, συγγινομένη τοῖς ἑαυτῆς ἐρασταῖς καὶ πλουσίως αὐτούς περιλαμποῦσα, ἀπαθεῖς καὶ τῷ ὄντι ἀγγέλους ἐργάζεται. Ὁ οὖν πρό τοῦ συναφθῆναι αὐτῇ καὶ συγκραθῆναι ὀλοτελῶς ἀπαθῆ ἑαυτόν ὀνομάζων, ἢ διδάσκων ἑτέρους, ἢ τὰ τῶν ἀπαθῶν ἔργα πράττειν ἐπιχειρῶν, ἢ πάλιν τὰ ὑπ' ἐκείνων πραττόμενα ἀπιστῶν, νηπιῶ ἔοικεν ἀπαλῷ, ἐν ἀώρῳ τῇ ἡλικίᾳ τὰ τῶν ἀνδρῶν ὄπλα αἶροντι καὶ ἑτέρους περὶ πολέμου διδάσκειν ἐπαγγελλομένῳ, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτόν συνεξισοῦντι καὶ παρενεύροντι τοῖς ἀνδράσι καὶ πολεμισταῖς καὶ πρὸς πόλεμον ἀπιέναι σὺν αὐτοῖς ἐπιχειροῦντι. Ὅπερ οὐκ ἀδύνατον μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ γέλωτος ἄξιον· ὑπ' αὐτῶν γάρ ὧν ἐπιφέρεται ὄπλων συμποδισθήσεται πάντως καὶ καταβληθήσεται καὶ συντριβήσεται καὶ οὐδέ ἀναστῆσαι ἴσως δυνήσεται. Καὶ εἰκότως· οὐκ οἶδε γάρ ὅτι οἳ ἐν πολέμῳ πληττόμενοι καὶ καταβαλλόμενοι ἐξεγείρονται πάλιν καὶ ἐμπειρότεροι γίνονται

καί κραταιότερον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχονται. Εἰ γάρ δειλόν ἄνδρα μὴ ἐξιέναι εἰς πόλεμον τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός διετάξατο, πόσω γε (199) μᾶλλον νηπίω ἔτι καί μηδέ ἀφ' ἑαυτοῦ περιπατεῖν ἢ ζώννυσθαι δυναμένω ἀρμόσει τὴν ἀνδρῶαν ἡλικίαν ἐκδέξασθαι καί μὴ πρό τούτου τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν.

Ὅμως μέντοι ἐπειδὴ “οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”, οὐδέ τὰ ὅπλα ἡμῶν σαρκικά καὶ ὀρώμενα, ἀλλὰ πνευματικά καὶ νοούμενα, ὑπάρχει δέ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἀόρατος, ἀοράτως πρὸς ἀοράτους ἐχθρούς γινόμενος, διὰ τοῦτο πάντες οἱ δοκοῦντες εἶναι τι ἑαυτοὺς ἐπιδείκνυνται τοῖς ἀνθρώποις τολμηροὺς περὶ ταῦτα καὶ ἀνδρείους καὶ περὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης πάλης καὶ τῆς ἀντιπαρατάξεως λίαν ἐμπείρους, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῆς τῆς ἥττης καὶ νίκης τῶν πονηρῶν σοφούς καὶ ἐπιστήμονας καὶ διδακτικούς. Ὅθεν καὶ ὡς μονομάχοι τινές καὶ νικηταὶ τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς κενολογίας καὶ ἀπάτης τῶν συλλογισμῶν τοῖς πᾶσι γνωρίζεσθαι σπεύδουσιν· οἳ, καὶ ἐλεγχόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ οἰκείου συνειδότος κατακρινόμενοι ὡς ἄπρακτοι καὶ τοῦ τοιούτου πολέμου ἄπειροι, οὐ δύνανται συγκαταθέσθαι καὶ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καὶ ἀπειρίαν καθομολογήσαι ὑπὸ φιλοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρεσκείας κατακρατούμενοι· λίαν γάρ τῆς δόξης ἐκπεσεῖν τῶν ἀνθρώπων φοβοῦνται.

Ἐπειδὴ γάρ οὐ βλέπονται κατὰ ψυχὴν τοῖς πλησίον ὁποῖοί ποτ' ἂν εἰσιν, οὐδέ παρὰ τῶν ἀνθρώπων καταλαμβάνονται ὅτι γυμνοὶ τυγχάνουσι τῶν τοῦ Πνεύματος ὅπλων, οὐδέ ὅτι ἀσθενεῖς ἔτι καὶ νήπιοί εἰσι, κρύπτουσιν ἑαυτοὺς τῷ κωδίῳ τῆς ὑποκρίσεως καὶ τῇ δορᾷ τοῦ προβάτου· καὶ τοῦτο τοῖς πᾶσι διὰ τῆς χρηστολογίας φαίνεσθαι βούλονται ὅπερ οἱ τὴν κατὰ Χριστὸν ἡλικίαν διὰ πόνων κτησάμενοι αὐτοί, μηδέ τὰς βάσεις ἴσως τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος (200) ἐπὶ τὴν πέτραν ἐρείσαντες, μηδέ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀρετῶν ἐπὶ τὸν θεμέλιον Χριστὸν ἀνυψώσαντες. Διὰ δὴ τοῦτο ἀμφίβολοι ἔτι καὶ ἀδόκιμοι ὄντες, τῇ ἐπιφορᾷ τῶν πειρασμῶν καὶ τῇ καταιγίδι τῶν λογισμῶν

ώθούμενοι, συμποδίζονται καί σκελιζόμενοι ἑλεεινῶς καταπίπτουσιν. Εἰ γάρ ἐβλέποντο τοῖς πᾶσιν οἷοί εἰσιν οἱ τήν μόρφωσιν τῆς εὐσεβείας μόνην οἷα δὴ σκηνήν περικείμενοι, οὐδέ στήναι εἰς πρόσωπον ὅλως ἀνθρώπου ἠδυνήθησαν ἄν, οὐδέ ὀφθῆναι, ὡς οἶμαι, τινί· καί μάλιστα οἱ προὔχειν δοκοῦντες τῶν ἄλλων ἐν γνώσει καί λόγῳ καί τόν βασιλικόν οἰόμενοι χαρακτῆρα ἐν ἑαυτοῖς ἐπιφέρεσθαι, οἱ καί ὡς σοφοί καί εὐλαβεῖς καί σώφρονες παρὰ τῶν πολλῶν τιμώμενοι καί σεβόμενοι οὐδέν ἤττον κατὰ τάς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς ψυχῆς τῶν τήν κακίαν πολυτελῶν διαφέρουσιν.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καί τήν δόξαν τῶν ὄντως ἀγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὄπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷοις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Ἄλλ' ἄγε δὴ καί τήν δόξαν τῶν ὄντων ἀγίων καί ἀπαθῶν ἀνδρῶν οἱ βουλόμενοι διδαχθῆναι θελήσατε, οἱ ταύτης ἐφιέμενοι δηλαδή καί ταύτην ἐπικτήσασθαι ἐπιποθοῦντες θερμῶς· εἰκόνα γάρ ὑμῖν φράσω παριστῶσαν αὐτῶν τήν τῶν ὄπλων περιβολήν καί τήν ἐκείνων λαμπρότητα καί γνώσεσθε, ἕκαστος ἑαυτόν τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις συγκρίνων, ἐν οἷοις ἐστέ καί ὅσον τῆς ἐκείνων ἀνδρείας ὁμοῦ καί ἀξίας καί δυνάμεως πάντες ἀπολειπόμεθα.

Τοιγαροῦν ἐννόησόν μοι τόν οὐρανόν οἷος ὑπάρχει ἐν αἰθρία καί ἀνεφέλω νυκτί καί βλέπε μοι ἐν αὐτῷ τόν τῆς σελήνης δίσκον ὅλον πεπληρωμένον τό εἰλικρινές καί καθαρῶτατον φῶς, κύκλω δέ ταύτης τόν πολλάκις γινόμενον κύκλον περὶ αὐτήν· καί σκοπήσας ταῦτα καλῶς, μετάβηθι τῷ νῶ καί πρὸς ὃ μέλλω πάλιν εἰπεῖν. Τῶν ἀγίων εἰκόνασιν ἕκαστος, ἔτι ἐν σώματι ὄντες, οὐρανῶ, ἡ δέ καρδιά αὐτῶν τῷ δίσκῳ ἔοικε τῆς σελήνης. Ἡ δέ ἁγία ἀγάπη τό παντουργόν ὑπάρχει καί παντοδύναμον φῶς, (201) πολὺ τοῦ ἡλιακοῦ τούτου φωτός καί ἀσυγκρίτως λαμπρότερον ἢ τις ἀπτομένη τῶν καρδιῶν αὐτῶν

καί καθάπερ τό τῆς σελήνης φῶς, ἀλλ' ὀλόφωτος αἰεὶ διὰ σπουδῆς καί ἀγαθοεργίας τῶν ἀγίων συντηρουμένη. Ἡ δέ ἀγία ἀπάθεια, ὡσπερ κυκλοειδῆς στέφανος καί ὡς σκηνή μέσον αὐτούς περιφέρουσα καί περιέπουσα, σκέπει πάντοθεν καί περιφρουρεῖ καί ἀτρώτους ἀπό πάσης ἐννοίας πονηρᾶς, μή ὅτι γε ἁμαρτίας, διατηρεῖ, καί ἀβλαβεῖς καί ἐλευθέρους ἐκ πάντων ἐχθρῶν ἀποκαθιστᾷ· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἀπροσίτους αὐτούς τοῖς ὑπεναντίοις ἐργάζεται.

Εἶδετε δόξαν οἱ ταύτην ὄντως ποθοῦντες; Συνήκατε τῆς λεχθείσης εἰκόνος τό μέγεθος καί ὅσον ἕκαστος ἡμῶν τῆς τῶν ἀγίων δόξης καί λαμπρότητος ὑστερεῖ; Ἡ γάρ εἰκὼν αὕτη τύπος τῶν ἐν ἡμῖν τελουμένων ἐστίν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἐπινοηθεῖσα, μή γένοιτο, ἀλλ' ὑπό τοῦ Θεοῦ προὑποστᾶσα καί γενομένη. Ἐν γάρ τῇ κτίσει ὁ τεχνίτης Θεοῦ Λόγος ὡς ἐν πίνακι προεζωγράφησε τά ὑστερον μέλλοντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν καί ἀνάπλασιν γίνεσθαι, ἵνα τόν τύπον ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φαινόμενον βλέποντες μή ἀπιστήσωμεν ὅτι καί ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πνευματικῶς τελεῖται καί περαιεῖται ἢ ὄντως ἀλήθεια, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἕκαστος ἡμῶν δεύτερος κόσμος ὑπό Θεοῦ, μέγας ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ κόσμῳ καί ὀρωμένῳ, παράγεται, καθά μοι καί τις τῶν θεολόγων συμμαρτυρεῖ, μή χεῖρονες ἐν μηδενί φανῆναι θελήσωμεν τῶν εἰς διδασκαλίαν ἡμῶν γενομένων ἀλόγων ἢ καί ἀψύχων ὑπό τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀλλά τά μέν καλά ζηλώσωμεν ἅπαντα, τῶν δέ ἐναντίων τήν μίμησιν φύγωμεν ὅση δύναμις.

Καί ἵνα τᾶλλα παρήσω ὄντα, τοῦτο μόνον εἰς ὑπόμνησιν ὑμῶν λέξας, καταπαύσω τόν λόγον. Ἴστω πᾶς ὁ ἀκούων ὅτι, ὡσπερ ἀπό νυκτός ἡμέραν καί ἀπό (202) ἡμέρας πάλιν νύκτα γινομένην ὀρῶμεν, οὕτω πιστεύειν χρεῶν καί πεπειῖσθαι ὅτι οἱ ἐν σκότει τῆς ἁμαρτίας ὑπάρχοντες καί ἐν τούτῳ ἀπό γεννήσεως διατελοῦντες δυνάμεθα διά πίστεως καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας εἰς ἡμέραν θείαν καί φωτισμόν πνευματικόν ἀναχθῆναι, καθά ῥαθυμία πάλιν καί καταφρονήσει καί ἀμελεία τοῖς προτέροις κακοῖς περιπίπτομεν καί ὑπό τήν νύκτα τῆς ἁμαρτίας γινόμεθα. Δεῖ οὖν ἡμᾶς ἐν τούτῳ τόν ὑψηρέτην ἡμῶν μιμεῖσθαι, εἰ μή τινα ἄλλον, καί θεράποντα ἥλιον.

Καθάπερ γάρ ἐκεῖνος οὐδέποτε παύεται τοῦ ἀνατέλλειν καί ἐπιλάμπειν, ἀλλά τό τοῦ Δεσπότη ἀνάως ἐκπληροῖ πρόσταγμα, οὕτω καί ἡμεῖς μή θελήσωμεν διά ἀμελείας ἐν τῷ σκότει καθῆσθαι τῶν ἡδονῶν καί παθῶν· τό πρόσταγμα δέ μᾶλλον τοῦ εἰπόντος· “Μετανοεῖτε· ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν” φυλάσσοντες, διά τῆς καθημερινῆς καί ἀδιαλείπτου μετανοίας καί τῶν ἐξ αὐτῆς καί δι’ αὐτῆς προχουμένων δακρῶν καί πάσης ἄλλης ἀγαθοεργίας ἐκκαθαριόμενοι, πρὸς τό ἀνέσπερον φῶς ὡς υἱοὶ φωτός ἐπανέρχουσαι σπεύσωμεν. Οὕτω γάρ καί αὐτοὶ πάλιν ἡμεῖς ἡμέρα ἄυλος καί γῆ καινὴ καί καινοὶ οὐρανοί, τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον λάμποντα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, διά τοῦ ὑποδείγματος τοῖς πλησίον ἡμῶν χρηματίσωμεν, τὰ τοῦ θεοῦ δηλονότι προστάγματα καί τὴν δόξαν αὐτοῦ οὐ λόγοις κενοῖς καί ματαίοις, ἀλλ’ ἔργοις αὐτοῖς διηγούμενοι, ἔμπρακτοι διδάσκαλοι ἐν παντί καί ἐν πᾶσι γινόμενοι τοῖς ἀμελεστέροις τῶν ἀδελφῶν καί ἀναπολογήτους αὐτοὺς ἐργαζόμενοι.

Μὴ δὲ οὖν εἰς ῥαθυμίαν ἐνάγωμεν τοὺς πλησίον ἐν τῷ λέγειν· “Πῶς ἄρα τοῦτο ἢ πῶς ἐκεῖνο δυνατόν παρὰ ἀνθρώπων κατορθωθῆναι;”, κακ τούτου ὀκνηροτέρους ποιῶμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν. Ὅτι μὲν γάρ τὰ πολλά τοῖς πολλοῖς ἀδύνατα, σύμφημι καὶ γώ, (303) ἐν τοῖς κατ’ ἐμὲ ῥαθύμοις καί καταφρονῆσαι τοῦ κόσμου καί σκύβαλα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἠγήσασθαι μὴ προαιρουμένοις, τοῖς τῇ ματαίᾳ δόξῃ προσκειμένοις καί πλούτου ὀρεγομένοις καί ἐπαίνοις καί τιμαῖς ἐνηδομένοις ταῖς ἐξ ἀνθρώπων, τοῖς οἰήσει μετὰ τούτων καί τύφῳ ἀθλίως κεκρατημένοις. Παρήσω γάρ, τό γε νῦν ἔχον, ἐθελουσίως τοὺς ἐγκαλινδουμένους χοίρων δίκην εἰς τὰ βορβορώδη τῶν κακῶν τῆς ἀμαρτίας πράγματα, οἳ τὴν οἰκίαν τῆς ψυχῆς κενὴν περιφέροντες τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν τοῖς πιστοῖς καί οὕτω καθ’ ἐκάστην βοῶντος· “Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον”, τῷ ἐναντίῳ συντάττονται. Ἐν ἐκείνοις γάρ τοῖς διά πίστεως καί τῆς ἑαυτῶν ἀπαρνήσεως τῷ Χριστῷ καί Θεῷ πίστει καί ἀγάπῃ καί ταπεινώσει ἀκολουθήσασιν καί αὐτόν σὺν Πατρὶ καί Πνεύματι ἐν ἑαυτοῖς κτησαμένοις πάντα δυνατὰ καί ῥάδια γίνονται κατὰ

τόν εἰρηκότα ἐν Πνεύματι· “Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ”. Ὅν οἱ πεπλουτηκότες ὁρῶσιν ἀοράτως αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τό ἀφραστον κάλλος· κρατοῦσιν ἀνεπάφως, κατανοοῦσιν ἀκατανοήτως τό ἀνείδεον εἶδος αὐτοῦ, τήν ἄμορφον μορφήν καί τό ἀσχημάτιστον σχῆμα ἐν ἀθεάτῳ θεῷ καί ἀσυνθέτῳ κάλλει ἀποικίλτως πεποικιλμένον.

Τί δέ ἐστίν ὁ κατανοοῦντες ὁρῶσι; Τό ἀπλοῦν τῆς θεότητος αὐτό φῶς αὐτό τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶσι πλουσίως, ὁ καί ψηλαφῶντες ἀῦλοις χερσίν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι, ἀνεστίως ἐσθίουσιν ἐν πνευματικῷ τῷ τοῦ νοός καί τῆς ψυχῆς αὐτῶν στόματι, οὗ τῆς θεωρίας τοῦ κάλλους καί τῆς γλυκύτητος ὅλως κορεσθῆναι οὐδέποτε δύνανται. Αἰεὶ γάρ, τό καινότερον, προσθήκην ἡδύτητος βλύζει καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἐκκαίει σφοδρότερον· εἰ δέ ποτε μὴ πάλιν αὐτοῖς τρανότερον φαίνοιτο, ὡς τοῦ ὅλου στερισκόμενοι διάκεινται, εἰ δέ καί κρυβῆναι τελείως (204) κἂν πρὸς μικρόν ἐθελήσειε, πόθου ἀρρήτου πόνον δορυμὺν καί ἀφόρητον ἐν αὐτοῖς ἀπεργάζεται.

Ἀλλά γάρ τοῦ τοιοῦτου πόθου ἐν παραδείγματι τήν ἀνάγκην καί τήν φλόγα κατανοήσωμεν. Νόει μοι ἐρωμένην κόρην πτωχῶ τινι, ἐκ βασιλικῷ μὲν τυγχάνουσαν γένους καί βασιλικῷ κατεστεμμένην τῷ διαδήματι, ὡραιότεραν τε οὔσαν πασῶν τῶν ἐπὶ γῆς γυναικῶν καί ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν τοῦ κοιτῶνος αὐτῆς, τὸν δέ ταύτης ἐρῶντα ἔξωθεν προσπελάζοντα, οἷα δὴ ἀπερορμμένον διὰ πτωχείαν καί ἄκραν εὐτέλειαν. Εἰ τοίνυν ἐκ μικρᾶς καί στενοτάτης ὀπῆς ἢ κόρης, μόνην χρυσῷ πεπυκασμένην τήν χεῖρα ἔξωθεν ἐκτείνασα, τῷ ἐραστῇ ἐπιδώσει, κάκεῖνος ταύτης δραξάμενος καί τό ἀμήχανον κάλλος αὐτῆς κατανοῶν κατασπάζεται αὐτήν, ὡς συμβασιλεῦσαι καί συναφθῆναι αὐτῇ προσδοκῶν, τοῦτο ἐκείνης μεθ' ὄρκων ὑπισχνουμένης αὐτῷ, εἶτα αἴφνης ἐκ τῶν ἐκείνου χειρῶν τήν αὐτῆς ἢ κόρη χεῖρα ἀρπάσασα συστείλη πρὸς ἑαυτήν καί ἀποκρούσει τελείως, οὐχὶ θλίψιν ἀφόρητον αὐτῷ προξενήσει καί τήν τοῦ πόθου μᾶλλον ἐκκαυσιν περισσοτέραν ἐκ τούτου τῷ τοιοῦτῳ σφοδρῶς ἀπεργάσεται; Οἶμαι, συμμαρτυρήσετέ μοι τῷ λόγῳ τοῦ ὑποδείγματος καί ὑμεῖς.

Εἰ δέ ἐν ὀρωμένοις καί αἰσθητοῖς σώμασιν ὁμοῦ καί πράγμασιν οὕτω ταῦτα συμβαίνειν εἶωθε, φθειρομένοις οὖσι καί ταχέως παρερχομένοις, πόσω γε μᾶλλον ἐν τοῖς νοητοῖς ἀοράτοις τοῦτο συμβήσεται, ἀφθάρτοις οὖσι καί ἀϊδίοις· ὅσω γάρ κρείττονα τῶν προσκαίρων εἰσὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τοσοῦτον ἀναλόγως καί τόν ἔρωτα ἐμποιοῦσι σφοδρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐρώντων ψυχαῖς· ὅθεν οὐδέ ἐᾷ τούτους ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ ἐπιθυμία ἢ προσπαθεία ἐν τινι κρατηθῆναι κἄν ὀπωσοῦν. Οὐ δόξης γάρ, οὐ τρυφῆς, οὐ χρημάτων οὗτοι ἐφίενται, ἀλλ' οὐδέ σωμάτων ἔρωτος προσψαῦσαι ὅλως κατά νοῦν συγκεχώρηται· ἀλλά καθάπερ ὁ τήν ἐκ χρωμάτων κατασκευασθεῖσαν ἄψυχον εἰκόνα (205) τῆς νύμφης νυμφίος ὀρῶν ταύτην πρόσκειται καί ἐνατενίζει διηλεκῶς καί βούλεται ὀρᾶν αὐτήν, ἀναφλέγων τόν πόθον αὐτοῦ καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρός αὐτήν, ἐπὶ πάντες αὐτήν ἐκείνην τήν νύμφην παραγενομένην θεάσεται, οὐ κατά τήν τῆς εἰκόνος μορφήν οὖσαν, ἀλλ' ἀσυγκρίτως καί ἀφράστως κάλλει ἀμώμητον τό εἶδος κεκτημένην τῆς εὐπρεπείας, καί ταύτην κατασπάσεται καί περιπλακῆ, οὐκέτι ὅλως ἀνέχεται πρός τήν εἰκόνα ταύτης ἐναπιδεῖν σχετικῶς, τό αὐτό δὴ μειζόνως πάσχουσι καί οἱ ἐκ μεγέθους καί καλλονῆς τῶν ὀρωμένων κτισμάτων τήν δύναμιν καί τήν σοφίαν τοῦ γενεσιουργοῦ ἀναθεωροῦντες καί εἰς ἀγάπην καί πίστιν τήν πρός αὐτόν καί εἰς φόβον ἐκ τούτων ἀγνόν κατά προκοπήν ἀναγόμενοι. Ὅποτε γάρ αὐτῶ ἐκείνῳ οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ ἐνωθῶσι καί τῆς ἐκείνου θεας καί μεθέξεως ἀξιωθῶσιν, οὐκέτι τῇ εἰκόνι τῶν ποιημάτων, οὐδέ τῇ σκιᾷ τῶν ὀρωμένων ἐμπαθῶς ἢ προσπαθῶς, ἢ σχετικῶς προσανέχουσι. Τῆς διανοίας γάρ αὐτῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ αἰσθησιν ἐμφιλοχωρούσης καί οἰονεῖ ἀνακιοναμένης καί λαμπρότητα θείας φύσεως μεταμφιεννυμένης, οὐκέτι τήν αἰσθησιν πρός τὰ ὀρώμενα καθά καί πρότερον κέκτηνται.

Τοῦτο οὖν τό μακάριον πάθος, μιμήσομαι γάρ ἐν τούτῳ τόν εἰπόντα· “Ὡσπερ εἰ τῷ ἐκτρώματι ὠφθη κάμοί”, καί ἡμεῖς οἱ ἀπερριμμένοι, φιλανθρωπία Θεοῦ καί χάριτι, διὰ πολλῶν δεήσεων παθεῖν ἠξιώθημεν, δι' οὗ καί τῶν εἰρημένων ἀπάντων τήν πείραν ἐν αἰσθήσει καί ὀράσει καί γνώσει μυστικῶς διδαχθέντες καί λαβόντες ὁμοῦ εἰς ὠφέλειαν καί προτροπήν

τῶν ἐκζητεῖν τόν Θεόν καί αὐτόν εὐρεῖν βουλομένων ταῦτα γραφή παρεδώκαμεν. Συναλήσατε οὖν ἡμῖν καί συνεύξασθε οἱ ἐκ τοῦ παρόντος λόγου καρπούμενοι τήν ὠφέλειαν καί πρός τό ὕψος τούτου πρακτικῶς ἀνελθεῖν προαιρούμενοι, (206) ὅπως ταῖς πρός Θεόν ὑμῶν εὐπροσδέκτοις δεήσεσι μὴ μόνον ἄσβεστος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ θείου πόθου πυρσός διατηρηθῆ, ἀλλά καί σφοδρότερον μᾶλλον φλογός ἀναφθῆ καί ἀμώμους ἡμᾶς καί ἀμέμπτους καί ἀσπίλους διατηρήσῃ ὁ ἀπό γῆς εἰς οὐρανούς ἀναβιβάσας καί δοξάσας τό γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ναί μὴν ἐπί πλεῖον συγκολλήσῃ καί τρανῶς συνενώσῃ καί συγκραθῆναι γνωστῶς ἀξιῶσῃ ὅλον με ὅλω ἑαυτῷ καί ὑμῖν, ἐν ἀμίκτω μίξει καί συναφείᾳ ἀφράστῳ κατὰ τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καί προσκύνησις, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε' (207)

Περὶ τῶν οἰομένων ἀγνώστως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, μὴ ἐπαισθανομένων δέ καθόλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ· καί περὶ τῶν λεγόντων μὴ δύνασθαι τινα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τήν παροῦσαν ζωὴν ὄραν τήν δόξαν αὐτοῦ, καί ἀπόδειξις διὰ χρήσεων περὶ τούτου. Καί ὅτι φθόνος οὐδεὶς ἐν τοῖς ἀγίοις, ὅταν διὰ πάσης σπουδῆς ἐναρέτου τούτοις συνεξισώμεθα. Καί ποίῳ τρόπῳ ὄρᾳ τις τόν Θεόν καί ὅτι ὁ εἰς τοιαῦτα μέτρα πεφθακώς, ὥστε ὄρᾳ κατὰ τό ἐφικτόν τόν Θεόν, ἔνθεν ἤδη μυεῖται καί τήν μέλλουσαν δοθῆναι ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις ἀπόλαυσιν. Καί ὅτι ὅσα ἂν ὁ τοιοῦτος λέγῃ ἢ ποιῇ ἢ γράφῃ, οὐκ αὐτός, ἀλλά τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό λαλοῦν ἐν αὐτῷ ταῦτα λέγει καί γράφει· καί ὁ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀθετῶν ἢ παραλογιζόμενος, εἰς τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, τό ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἐν αὐτῷ, ἀμαρτάνει καί βλασφημεῖ.

Ἴδού καί πάλιν ἐγώ πρός τοὺς λέγοντας ἔχειν ἀγνώστως Πνεῦμα Θεοῦ καί οἰομένους ἀπό τοῦ θείου βαπτίσματος τοῦτο κεκτηῖσθαι ἐν ἑαυτοῖς καί τόν μὲν θησαυρόν ἔχειν νομίζοντας,

κούφους δέ τούτου ἑαυτούς ὅλως ἐπιγινώσκοντας, πρὸς τοὺς ὁμολογοῦντας **μέν** μηδέν ὅλως ἐπαισθανθῆναι ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀγνώστως δέ καὶ ἀνεπαισθήτως ὑπολαμβάνοντας τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ἐν ἑαυτοῖς ἀπὸ τότε ἐγκατοικήσασαν καὶ **μέχρι** τοῦ νῦν ἔνδοθεν **(208)** τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐνυπάρχουσιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς **μηδεμίαν** λέγοντάς ποτε αἴσθησιν ἐν θεωρίᾳ καὶ ἀποκαλύψει ταύτης λαβεῖν, πίστει δέ **μόνη** καὶ **λογισμῶ**, ἀλλ' οὐ πείρα τοῦτο παραδεξαμένους καὶ κρατοῦντας ἐν ἑαυτοῖς ὡς ἐκ τῆς τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως.

Ἴνα οὖν τὰ παρ' ἐκείνων προτάξω λεγόμενα, ὄρα τί φασιν οἱ σοφοὶ καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· “Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, φησὶν ὁ Παῦλος, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. Τί δαί; Οὐχὶ βεβαπτισμένοι ἐσμέν καὶ ἡμεῖς; Εἰ οὖν βεβαπτισμεθα, δῆλον ὅτι, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνεδεδύμεθα”. Αὕτη τοίνυν καὶ παρ' αὐτῶν ἡ πρώτη πρότασις καὶ ἀπόδειξις.

Τί οὖν, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλὰ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πρὸς αὐτοὺς εἴποι ἄν; Τό οὖν ἔνδυμα τοῦτο, τί εἶναι, ὧ οὔτοι, λέγετε· Χριστὸν; Ναί, φησὶν. Ὁ τοίνυν Χριστός ἐστὶ τι, ἵνα ὡς ἄφρων πρὸς ἄφρονας εἴποιμι, ἢ οὐδὲν ἐστίν; Ἔστι τι, πάντως εἴποιεν ἄν, εἰ γε **μὴ** τέλειον παρακοπήν φρενῶν εἰσι πάσχοντες. Εἰ οὖν εἶναι τι ὁμολογεῖτε, εἶπατε δὴ καὶ τί πρῶτόν ἐστίν, ἵνα οὕτως διδάξητε ἑαυτοὺς **μὴ** ὡς ἄπιστοι φθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς πιστοί. Τί τοίνυν ἄλλο ἐστὶν ὁ Χριστός, εἰ **μὴ** Θεὸς ἀληθὴς καὶ ἄνθρωπος ἐπ' ἀληθῶς τέλειος πεφυκώς; Τοῦτο τοιγαροῦν ὁμολογοῦντες, εἶπατε ἡμῖν καὶ διὰ τί ἄνθρωπος γέγονεν ὁ Θεός. Πάντως, ὡς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσι καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ καθ' ἑκάστην γινόμενα, εἰ καὶ ἴσως ὑμεῖς ἐθελοκωφοῦντες ἀγνοεῖτε ἵνα τὸν ἄνθρωπον ποιῆση θεόν. Διὰ τίνος τοῦτο κατεργαζόμενος; Διὰ τῆς σαρκός ἢ διὰ τῆς θεότητος; Διὰ τῆς θεότητος δηλονότι. “Ἡ σὰρξ γὰρ, φησὶν, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τό πνεῦμά ἐστι τό ζωοποιούν”. Εἰ οὖν διὰ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἦν ἀνέλαβε σάρκα πρῶτον ἐθέωσε, καὶ ἡμᾶς πάντας οὐ διὰ τῆς φθαρτῆς σαρκός ἀλλὰ διὰ τῆς θεωθείσης **(209)** ζωοποιεῖ, ἵνα **μηκέτι** **μηδαμῶς** ὡς ἄνθρωπον ἀλλ' ὡς ἓνα Θεόν αὐτόν τέλειον

ἐν δυσὶν ἐπιγινώσκωμεν φύσεσιν – εἷς γάρ Θεός - , ὡς τοῦ φθαρτοῦ ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας καταποθέντος καὶ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ ἀσωμάτου οὐκ ἀφανισθέντος μὲν, ὅλου δὲ ἀλλοιωθέντος καὶ μένοντος ἀσυγχύτου, ἀρρήτως ἀνακεκραμένου καὶ ἐν ἀμίκτῳ μίξει τῇ τριαδικῇ θεότητι ἠνωμένου, ἵνα εἷς Θεός ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνῆται καὶ μήτε προσθήκην τῷ ἀριθμῷ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας λάβῃ τινά μήτε πάθος τι ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ Τριάς ὑποστῇ.

Διὰ τί οὖν ταῦτα λέγω; Ἴνα προγινώσκων σὺ ἅ ὠμολογήσας ἐρωτώμενος παρ' ἐμοῦ, μὴ ἐξ ἀγνοίας ἐκκλίνῃς τῆς εὐθείας τῶν νοημάτων ὁδοῦ καὶ κόπους παρέξῃς ἡμῖν καὶ κριμα προξενήσῃς πλεῖον τῇ σῇ ψυχῇ. Πάλιν τοιγαροῦν προσαναμνήσω σε τὰ ῥηθέντα ἐν ἐπιτόμῳ, ἵνα εὐσύνοπτον γένηται ὃ μέλλω εἰπεῖν. Ἔστι τοίνυν Χριστός. Τί δέ ἐστι; Θεός ἀληθῆς καὶ ἄνθρωπος τέλειος παναληθῶς πεφυκώς, διὰ τοῦτο γενόμενος ἄνθρωπος, ὅπερ πρόην οὐκ ἦν, ἵνα ποιήσῃ θεόν τόν ἄνθρωπον, ὅπερ οὐδέποτε γέγονεν, διὰ τῆς θεότητος θεώσας καὶ θεοποιῶν ἡμᾶς δηλαδή καὶ οὐχὶ διὰ μόνῃς αὐτοῦ τῆς σαρκός· οὐδέ γάρ μεριστή. Πρόσεχε τοίνυν καὶ ἐρωτῶντί μοι μετὰ συνέσεως ἀποκρίθητι. Εἰ οἱ βαπτιζόμενοι τόν Χριστόν ἐπενδύονται, τί τοῦτό ἐστιν ὃ ἐπενδύονται; Θεός. Ὁ οὖν Θεόν ἐνδυσάμενος οὐκ ἐπιγνώσεται νοερώς καὶ ἴδη τί ἐνεδύσατο; Ὁ γυμνός τῷ σώματι ἐνδυσάμενος ἐπαισθάνεται καὶ τό ἱμάτιον ὁποῖον ὄρα, ὃ δὲ γυμνός τῇ ψυχῇ Θεόν ἐνδυσάμενος οὐ γνώσεται; Εἰ γάρ οὐκ αἰσθάνεται ὁ τόν Θεόν ἐνδυόμενος τίποτε ἄρα ἐνεδύσατο, λοιπόν κατὰ σέ οὐδέ ἐστὶ τίποτε ὁ Θεός· εἰ γάρ ἦν, οἱ αὐτόν ἐνδυόμενοι ἐγίνωσκον ἄν. Τό γάρ μηδέν ἐνδυόμενοι οὐδέν αἰσθανόμεθα, τό δέ τίποτε ἢ παρ' ἑτέρου ἢ ἡμᾶς αὐτούς ἐπενδύοντες καὶ λίαν **(210)** ἐπαισθανόμεθα, εἴ γε καὶ σώας τὰς αἰσθήσεις κεκτήμεθα· νεκροὶ γάρ ἐνδυόμενοι οὐκ αἰσθάνονται μόνοι καὶ δέδοικα μή καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες νεκροὶ καὶ γυμνοὶ ἐπ' ἀληθείας ὄντως εἰσίν. Καὶ οὕτω λέλυται τό ζητούμενον.

Εἶτα φασί· “Τό Πνεῦμα μὴ σβέννυτε” ὁ Παῦλος διακελεύεται. Καὶ τοῦτο λέγοντες, τόν σκοπόν τῶν λεγομένων

μή ἐπιστάμενοι, τὴν ἑαυτῶν ἄγνοιαν ἐμφανίζουσιν· ὁ γὰρ λέγων τινί· “Μὴ σβέσης, φησί, τὴν λαμπάδα”, οὐ περὶ τῆς ἤδη ἐσβεσμένης αὐτῷ πάντως λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς ἔτι καιομένης καὶ ἀστράπτου ἐχούσης τὸ φῶς. Ἀλλὰ γὰρ αὐθις πρὸς αὐτοὺς ᾧδε ἀνθυποφέρομεν.

Τί δαί; Ὁρᾶτε κἄν ὅλως ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ᾧ οὗτοι, τὸ Πνεῦμα καιόμενον καὶ λάμπον ὥσπερ εἰκός; Καὶ πρὸς τοῦτο οὐ μόνον οὐδὲν ἀποκρίνονται, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις εὐθύς ἀλλοιούμενοι ἀποστρέφονται καὶ ὡς βλασφημίαν ἀκούσαντες δυσχεραίνουσι· εἶτα, τὸν ἐρωτῶντα φιλοτιμούμενοι καὶ τὸν προῶν δῆθεν ὑποκρινόμενοι, οὐ μετὰ στυφότητος ἀποκρίνονται· “Καὶ τίς ποτε ἰδεῖν τοῦτο τολμηρῶς εἶποι ἢ ὅλως αὐτὸ ἐθεάσατο;” Ἀπαγε. “Θεόν, φησίν, οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε”. Ὡ τῆς σκοτώσεως! Τίς τοῦτο εἶπε, λέξον ἡμῖν. “Ὁ μονογενῆς, φησίν, Υἱός ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο”. Ἀληθῶς λέγεις καὶ ἡ μαρτυρία σου ἀληθῆς μὲν, ἀλλὰ κατὰ τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. Ἐάν γὰρ ἐγὼ δείξω σοι τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγοντά σοι δυνατόν εἶναι τοῦτο, τί ἐρεῖς; Φησί γάρ· “Ὁ ἐωρακῶς ἐμέ ἐώρακε τὸν Πατέρα”. Τοῦτο δὲ οὐ κατὰ τὴν τῆς σαρκὸς εἶπε θεωρίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς θεότητος ἀποκάλυψιν. Εἰ γὰρ κατὰ τὴν σωματικὴν ἰδέαν τοῦτο γενόμενον ἐννοήσωμεν, λοιπὸν καὶ οἱ τοῦτον σταυρώσαντες καὶ ἐμπτύσαντες τὸν Πατέρα ἐωράκασιν· καὶ οὕτως οὐδεμία ἔσται διαφορὰ ἢ προτίμησις ἀπίστων τε καὶ πιστῶν, ἀλλὰ πάντες ἐξ ἴσης τοῦ πεποθημένου μακαρισμοῦ ἔτυχόν τε (211) δηλονότι καὶ τύχωσιν. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι, καθά δὴ καὶ αὐτὸς πάλιν δείκνυσιν Ἰουδαίοις διαλεγόμενος καὶ λέγων· “Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν”.

Ὅτι δὲ δυνατόν ἡμῖν ἐστι τὸ κατιδεῖν τὸν Θεόν, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν ἐφικτόν, ἀκουσον αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πάλιν λέγοντος· “Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεόν ὄψονται”. Τί οὖν ἐρεῖς πρὸς ταῦτα; Ἀλλ’ οἶδα, ὁ τὰ ἐν χερσίν ἀπιστῶν ἀγαθὰ καὶ λαβεῖν ταῦτα μὴ προθυμούμενος ἐπὶ τὰ μέλλοντα μεταβήσεται καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ· “Ναί, ὄντως οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ τὸν Θεόν ὄψονται, ἀλλ’ ἐν τῷ μέλλοντι τοῦτο καὶ οὐκ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι γενήσεται”. Διὰ τί ἢ πῶς τοῦτο

ἔσται, ἀγαπητέ; Εἰ γάρ διὰ τῆς καθαρᾶς καρδίας τόν Θεόν εἶπεν ὀψεσθαι, πάντως ὅτε ἡ καθαρότης προσγένηται, καί ἡ θεωρία συνέπεται αὐτῇ. Καί εἰ ταύτην ποτέ ἐκαθάρισας, ἔγνωσ ἄν ὡς ἀληθῆ τά λεγόμενα· ἐπεὶ δέ οὐκ ἔθου τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ σου οὐδέ εἶναι ἀληθές ἐπίστευσας, διὰ τοῦτο καί τῆς καθάρσεως κατεφρόνησας καί τῆς θεωρίας διήμαρτες. Εἰ γάρ ἐνταῦθα ἡ κάθαρσις, καί ἐνταῦθα ἔσται ἡ ὄρασις· εἰ δέ **μετά** θάνατον εἶπης τὴν ὄρασιν εἶναι, θήσεις πάντως καί τὴν κάθαρσιν **μετά** θάνατον, καί οὕτω σοι γενήσεται τό **μηδέποτε** ἰδεῖν τόν Θεόν ἐν τῷ **μή** εἶναί σοι ἐργασίαν **μετά** τὴν ἔξοδον δι' ἧς εὐρήσεις τὴν κάθαρσιν. Ἀλλά καί ὁ Κύριος τί φησιν; “Ὁ ἀγαπῶν **με** τὰς ἐντολάς **μου** τηρήσει καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ **ἐμαυτόν**”. Πότε οὖν ἡ ἐμφάνεια τούτου γενήσεται; Ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ **μέλλοντι**; Εὐδηλον ὅτι ἐνταῦθα. Ὅπου γάρ ἡ ἀκριβὴς τῶν ἐντολῶν φυλακή, ἐκεῖ ἔσται καί ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐμφάνεια, **μετά** δέ τὴν ἐμφάνειαν ἡ τελεία ἐν ἡμῖν ἀγάπη προσγίνεται. Εἰ γάρ **μή** τοῦτο γένηται, οὔτε πιστεύειν, οὔτε ἀγαπᾶν αὐτόν ὡς χρὴ **δυνάμεθα**· γέγραπται γάρ· “Ὁ **μή** ἀγαπῶν **(212)** τόν ἀδελφόν αὐτοῦ ὃν ὀρᾷ, τόν Θεόν ὃν οὐ βλέπει πῶς δύναται ἀγαπᾶν;” Οὐδαμῶς.

Ὁ τοίνυν **μή** **δυνάμενος** ἀγαπᾶν, οὐδέ πιστεύειν δύναται δηλονότι· καί ταῦτα Παύλου λέγοντος ἄκουε· “Μένει δέ τὰ τρία ταῦτα, πίστις ἐλπίς, ἀγάπη· **μείζων** δέ πάντων ἡ ἀγάπη”. Εἰ οὖν ἡ πίστις τῇ ἐλπίδι συνέζευκται, ἡ δέ ἐλπίς τῇ ἀγάπῃ συνέπεται, ὁ **μή** ἔχων ἀγάπην ἐλπίδα οὐ κέκτηται, ὁ δέ ἐλπίδος ἐκτός, δηλονότι καί πίστεως. Πῶς γάρ, τῶν αἰτιῶν τῆς ἀγάπης **μή** ὄντων, αὐτὴν ἐκείνην παρεῖναι ἐνδέχεται; Ὡς γάρ θεμελίων ἐκτός ὄροφος οἴκου οὐχ ἴσταται, οὕτως οὐδέ πίστεως καί ἐλπίδος βεβαίας χωρὶς ἀγάπην Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἀνθρώπου εὐρεθῆναι δυνατόν· ὁ δέ **μή** τὴν ἀγάπην ἔχων οὐδέν ἐκ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν ὠφελεῖται ἢ χωρὶς ταύτης ὠφελήθησεται, καθὰ δὴ καί αὐτός Παῦλος γράφων διαμαρτύρεται. Περὶ δέ τοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ὀρᾶν τόν Θεόν ἄκουε αὐτοῦ **πάλιν** λέγοντος· “Νῦν βλέπω ἐν ἐσόπτρῳ καί ἐν αἰνίγματι, τότε δέ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον” καί **πάλιν**· “Νῦν γινώσκω ἐκ **μέρους**, τότε δέ ἐπιγνώσομαι καθ' ὃ καί ἐπεγνώσθην”. Ἀλλ' ἐκεῖνος, φησί,

Παῦλος ἦν. Παῦλος δέ οὐχί κατά πάντα ἄνθρωπος ἦν, ἡμῖν ὁμοιοπαθής τε καί σύνδουλος; Καί τίς Παύλου ἴσος, ᾧ ὑπερήφανε σύ καί ἀπονενοημένε, φησίν, ὅτι τοῦτον ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις συνεξισάζεις; Οἷς οὐχ ἡμεῖς, αὐτός δέ ὁ Παῦλος **μεγάλη βοᾷ τῇ φωνῇ, οὕτω λέγων· “Χριστός ἦλθεν - ἀκούσατε - ἁμαρτωλούς σῶσαι ὧν πρῶτος εἰμι ἐγώ”**. Πρῶτος οὖν ἐκεῖνος τῶν σωζομένων **ἁμαρτωλῶν**· γενοῦ σύ δεύτερος, γενοῦ τρίτος, γενοῦ δέκατος, γενοῦ ταῖς χιλιάσιν, εἰ βούλει, καί **μυριάσι σύμψυχος** καί τῷ Παύλῳ σεαυτόν συναρίθμησον· καί οὕτω Παῦλον τιμήσεις, καθὼς ἐκεῖνός φησι· **(213) “Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ”**, καί πάλιν· **“Ἦθελον πάντα εἶναι ὡς ἐμαυτόν”**.

Εἰ τοίνυν ἐπαινέσαι βούλει τόν Παῦλον ἢ τιμῆσαι αὐτόν, **μίμησαι** τοῦτον· καί οἷος ἐκεῖνος, γενοῦ τοιοῦτος τῇ πίστει καί σύ, καί τότε ἐπ’ ἀληθείας τιμήσεις αὐτόν καὶ ἐκεῖνος προσδέξεται σε καί ὡς ἰδίαν δόξαν καί στέφανον καυχήσεως λογίσειται σε, ὅτι τοῖς ἐκείνου λόγοις πεισθεῖς καί ἀκολουθήσας αὐτῷ **μιμητής** ἐκείνου καί οἷος ἐκεῖνος ἐγένου καί σύ. Εἰ δέ λέγεις **ἀτιμίαν** εἶναι Παύλου τό καί ἄλλον ἴσον γενέσθαι αὐτοῦ καί διά τοῦτο τῆς σῆς σωτηρίας καταφρονῶν **ἀμελεῖς**, γίνωσκε ὡς **παραλογιζόμενον** σεαυτόν **μᾶλλον** ἀπώσεται καί διά τοῦτο αὐτός σε βδελύξεται. Βούλει οὖν σοι δείξω ὅτι **μᾶλλον** **μειζόνως** τιμήσεις αὐτόν καί εὐφρανεῖς καί δοξάσεις, εἰ **μείζων** ἐκείνου δυνηθῆς γενέσθαι καί τῷ Θεῷ οἰκειότερος; Ἄκουσον αὐτοῦ τοῦτο παριστῶντος καί λέγοντος· **“Εὐχόμεν ἀνάθεμα εἶναι ἀπό Χριστοῦ ὑπέρ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συγγενῶν μου κατά σάρκα”**. Ἐκεῖνος χωρισθῆναι ἀπό Χριστοῦ προαιρεῖται τελείως, ἵνα σύ σωθῆς, καί λέγεις ὅτι **ἀτιμίαν** ἠγήσεται, ἐάν ὡς ἐκεῖνος θελήσω καί σπεύσω γενέσθαι καὶ ἐγώ; Οὐχί, ἀδελφέ, οὐκ ἔστι φθόνος ἐν ἁγίοις Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς προεδρίας ἢ **μείζονος** δόξης ἐπιθυμία καί ὄρεξις. Μία γάρ αὐτοῖς καί τοῖς κατά γενεάν καί γενεάν φίλοις καί προφήταις ἀναδεικνυμένοις Θεοῦ προεδρία καί καθέδρας καί προτίμησις στάσεως καί δόξα καί ἀπόλαυσις καί τρυφή, τό ὄραν τόν Θεόν· οἱ δέ ὄρωντες αὐτόν περιεργίας πάσης ἀπηλλαγμένοι ὑπάρχουσιν. Οὐδέ γάρ πρὸς τι τοῦ βίου ἢ πρὸς ἕτερόν τινα τῶν ἀνθρώπων βλέπειν καί ἐπιστρέφειν ἢ

ὅλως ἐννοεῖν τι τῶν ἀνοικείων δεδύνηνται, ἀλλά τοῦ πρὸς τι γενέσθαι τὸν νοῦν ἡλευθέρωνται· διὰ τοῦτο καὶ μένουσιν εἰς αἰῶνας ἄτρεπτοι καὶ πρὸς τὸ κακὸν εἰσιν ἀνεπίστροφοι.

(214) Ἀλλά γὰρ ἐρωτήσω σε, σὺ δέ μοι συνετῶς ἀποκρίθητι. Ταῦτα πόθεν οἱ γράψαντες ἴσασι, καὶ νῦν ὁ γράφων πόθεν ἐπίσταται; Εἶπέ σὺ, ἵνα μὴ πάλιν ἐγὼ δόξω σοι κενοδόξως λαλεῖν· τίνος ταῦτα τὰ ῥήματα; Λελογισμένως συλλογίσθητι καὶ πάντως πεισθήση καὶ συζητήσεων ἀπαλλάξεις με. Ἀνθρώπου πάντως, φησίν. Οἴμοι ὅτι οὐδέ διὰ τῆς ἀκοῆς σου ἡ ὄρασις ἐπιγίνεται, ἀλλά μένεις ἀκούων καὶ μηδὲ ὄρων. Ἀνθρώπου λέγεις εἶναι ταῦτα τὰ ῥήματα; Εἰ ἀνθρώπου εἰσίν, εἰπεῖν ἔχεις πάντως καὶ ποταποῦ, ἐπειδὴ ἄνθρωπος οὐ μόνον ἀνθρώπου συλλογισμούς τε καὶ διαθέσεις, ἀλλ' οὐδέ κτήνους ὀρμάς ἢ στάσεις ἢ ἐνδιάθετον κατάστασιν ψυχῆς δύναται γνῶναι ἢ ἐξεῖπεῖν· “Οὐδεὶς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ”. Εἰ δέ ἀνθρώπου καὶ κτηνῶν ἀλόγων διαθέσεις καὶ ὀρμάς χαλεπὸν ἄνθρωπον εἰδέναι καλῶς, τὰ τοῦ Θεοῦ, ἡγουν τὴν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἐγγινομένην τοῖς ἀγίοις ἀλλοίωσιν καὶ κατάστασιν, ἵνα μὴ τό γε νῦν ἔχον εἴπω ἐνέργειαν, πόθεν ἢ πῶς εἰδέναι τις δύναται; Ἄλλως τε δέ εἰ ἀνθρώπου τὰ ῥήματα, δηλονότι καὶ τὰ νοήματα. Τὰ δέ ἐν τούτοις νοήματα οὐ χρή καλεῖσθαι νοήματα, ἀλλά θεωρίαν τῶν ὄντως ὄντων· ἀπὸ γὰρ τῆς ἐκείνων θεωρίας λαλοῦμεν· καὶ λέγεσθαι μᾶλλον χρή τῶν ὄραθέντων διήγησιν τὰ λεγόμενα, νόημα δέ ἐκεῖνο λέγεσθαι ἄξιον τὸ περὶ ἀνυποστάτου πράγματος ἢ βουλήματος γεννώμενον ἐνθύμημα ἐκ τοῦ νοῦ, οἷον τοῦ ποιῆσαι τι ἀγαθὸν ἢ πονηρὸν ὃ οὐπω ἐπράχθη παρ' ἡμῶν, ὃ καὶ ἀπὸ τοῦ νοήματος εἰς ἔργον ἐξάγεται, ὥστε τὸ νόημα ἀρχὴ ἐστὶ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πράγματος παρ' ἡμῶν κατὰ το· “Πρῶτον μὲν ἐννοεῖ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις καὶ οὐρανίους καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν”.

(215) Σκόπει δέ ὅτι οὐ περὶ ἀνυποστάτων τινῶν καὶ ἀδήλων πραγμάτων, ἀλλά περὶ τῶν ἤδη γινομένων καὶ γενέσθαι μελλόντων, οἱ λόγοι πάντες ἡμῖν καὶ πᾶσα ἢ περὶ τούτων ἐξηγήσεις ἐκ τῆς ὀράσεως μᾶλλον γίνεται καὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν. Πᾶσα γὰρ ἀνάγκη παντὶ τῷ ἐξηγουμένῳ περὶ τίνος

πράγματος, οἴκου φέρε εἰπεῖν ἢ πόλεως, ἢ παλατίου τινός καί τῆς ἐν αὐτῷ τάξεώς τε καί καταστάσεως, ἢ περί θεάτρου πάλιν τινός καί τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων, ἰδεῖν μὲν πρότερον καί καταμαθεῖν τὰ ἐν τούτοις, εἴθ' οὕτως περί οὗ εἰπεῖν βούλεται ἐστοχασμένως καί λελογισμένως εἰπεῖν. Ἐπεὶ, ἐάν μὴ πρότερον ἴδῃ, τί ἂν καί οἴκοθεν εἴποι; Ποίαν δέ νόησιν πρὸς τὴν τοῦ μήπω μηδαμῶς ὄραθέντος πράγματος ἄλλοθεν πορίσεται διηγούμενος; Ποίαν, εἰπέ μοι, ἐνθύμησιν ἢ εὐφυΐαν ἢ μάθησιν, ποίαν δέ φρόνησιν, σκέψιν τε καί ἐπίνοιαν καί συλλογισμόν εὕρησει καιρίως περί οὗ οὐκ οἶδεν εἰπεῖν; Τό γάρ εἰπεῖν τι περί ὧν οὐκ οἶδεν ἢ οὐκ ἐθέασατο πάντως ἄλογον καί ἀπαίδευτον. Εἰ τοίνυν περί ὀρωμένων καί ἐπιγείων οὐδεὶς εἰπεῖν τι ἢ διηγῆσασθαι δύναται, εἰ μὴ αὐτόπτης τοῦ πράγματος γένηται, πῶς εἰπεῖν τις ἰσχύσειεν ἢ διηγῆσασθαι, ἀδελφοί, περί Θεοῦ καί θείων πραγμάτων καί αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων καί δούλων, οἷαν ἐκεῖνοι τὴν ὀλικὴν πρὸς τὸν Θεόν ἐσχήκασι σχέσιν καί οἷαν ἐστίν ἢ τοῦ Θεοῦ ὄρασις ἢ ἐν αὐτοῖς ἀρρήτως ἐγγινομένη; Ἦτις ἐνέργειαν ἀφθεγκτον ἐμποιεῖ νοερῶς ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ καί μὴ πλέον εἰπεῖν τι ὁ ἀνθρώπινος δίδωσι λόγος, μὴ πρότερον φωτισθεὶς φῶς γνώσεως, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν.

Φῶς δέ γνώσεως ὅταν ἀκούσης, ἵνα σε διὰ πάντων φωταγωγήσωμεν, μὴ ὑπολάβης γνῶσιν εἶναι μόνην τῶν λεγομένων δίχα φωτός. Οὐ γάρ εἶπε διήγησιν ἢ λόγον γνώσεως, ἀλλὰ φῶς γνώσεως καί γνώσεως φῶς, ὡς τοῦ (216) φωτός δηλονότι ἐμποιοῦντος τὴν γνῶσιν ἡμῖν· ἄλλως γάρ οὐκ ἔστι γνῶναί τινα τὸν Θεόν, εἰ μὴ διὰ τῆς θεωρίας τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐκπεμπομένου φωτός. Ὡσπερ γάρ ὁ περί ἀνθρώπου ἢ περί πόλεώς τινος πρὸς τινὰς διηγούμενος, ἐκεῖνος μὲν ἅ εἶδε καί ἅ ἐώρακε λαλεῖ πρὸς αὐτούς, οἱ δέ ἀκούοντες μὴ θεασάμενοι τὸν ἀνθρώπον ἢ τὴν πόλιν περί ἧς καί ἀκούουσιν, οὐ δύναται ἀπὸ τῆς ἀκοῆς μόνης, ὡς ὁ ἰδὼν καί διηγούμενος τὰ περί τοῦ ἀνθρώπου, γινώσκειν καί τὰ περί τῆς πόλεως, οὕτως καί περί τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ καί τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος ἀοράτου Θεοῦ, περί τῆς ἀπροσίτου δόξης τε τοῦ προσώπου αὐτοῦ καί περί τῆς ἐνεργείας καί δυνάμεως τοῦ παναγίου αὐτοῦ

Πνεύματος, εἴτ' οὖν φῶς, οὐδείς εἰπεῖν δύναται, εἰ μὴ πρῶτον αὐτό τό φῶς ἴδη ψυχῆς ὀφθαλμοῖς καί ἀκριβῶς γνῶ τάς αὐτοῦ ἐλλάμψεις καί ἐνεργείας ἐν αὐτῷ. Ἀλλ' εἰ τι καί διά τῶν θείων ἀκούοι Γραφῶν λαλοῦντας δι' αὐτῶν τούς τόν Θεόν ἰδόντας, διά τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνα καί μόνον διδάσκεται· ὅθεν οὐδέ δύναται λέγειν ὅτι ἐν γνώσει γέγονα τοῦ θεοῦ διά μόνης ταύτης τῆς ἀκοῆς. Ὅν γάρ οὐχ ἑώρακε πῶς γινώσκειν ἐνδέχεται; Εἰ γάρ ἡ ὄρασις μόνη τελείαν τήν γνῶσιν τοῦ ὁρωμένου παρ' ἡμῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐμποιεῖ ἐν ἡμῖν, πῶς ἡ ἀκοή μόνη τήν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἡμῖν ἐμποιήσειε; Φῶς ὁ Θεός καί ὡς φῶς ἡ θέα αὐτοῦ· ἐν γοῦν τῇ τοῦ φῶτος θέα γνῶσις πρώτη ὅτι Θεός, καθά καί ἐπί τοῦ ἀνθρώπου ἀκοή πρῶτον περὶ αὐτοῦ, εἶτα ὄρασις, καί ἐν τῷ αὐτόν ἰδεῖν γνῶσις ὅτι ἄνθρωπος ἐστὶ περὶ οὗ ἤκουον. Καί οὐδέ οὕτως ἴσταται τοῦ λεγομένου ἢ ἐννοια· ὅσα γάρ ἂν ἐξ ἀκοῆς σοί τις εἴπη περὶ ἀνθρώπου, ὅτε ἴδῃς αὐτόν, ἀπό μόνης τῆς ἀκοῆς γνωρίζαι αὐτόν ἀκριβῶς καί πληροφορηθῆναι, ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστι περὶ οὗ ἤκουες, οὐ δύνασαι, ἀλλὰ ἀμφιβολία ἢ ψυχὴ διαμερίζεται καί ἢ ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ ἢ ἕτερόν τινα τόν γνωρίζοντα αὐτόν, καί τότε βεβαίως μανθάνεις ὅτι αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν.

Οὕτως οὖν καί περὶ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ἀπαραλλάκτως γίνεται. (217) Ὅταν γάρ ἀποκαλυφθέντα θεάσῃται τις αὐτόν, φῶς ὁρᾷ· θαυμάζει μὲν ἰδών, τίς δέ ὁ φανείς οὐκ οἶδεν εὐθύς, ἀλλ' οὐδέ αὐτόν ἐρωτῆσαι τολμᾷ, - πῶς γάρ, ὅν οὐδέ ἀναβλέψαι τοῖς ὀφθαλμοῖς καί ἰδεῖν δύναται ποταπός; - βλέπει δέ μόνον ἐν τρόμῳ καί φόβῳ πολλῷ οἰονεῖ πρὸς τούς πόδας αὐτοῦ, εἰδώς ὅτι ὅλως τίς ἐστὶν ὁ φανείς πρὸ προσώπου αὐτοῦ. Καί εἰ μὲν ὑπάρχει ὁ περὶ τούτων προεξηγησάμενος αὐτῷ, ὡς προεγνωκῶς τόν Θεόν, ἀπερχόμενος λέγει αὐτῷ· “Εἶδον”. Καί φησι· “Τί, τέκνον, εἶδες;” - “Φῶς, ὦ πάτερ, γλυκύ, γλυκύ· ποταπόν εἶπεῖν σοι, πάτερ, οὐκ ἐξικανούσαν ἔχω μου τήν διάνοιαν”. Καί ὡς οὖν τοῦτο λέγει, σκιρτᾷ καί πάλλει ἢ καρδιά αὐτοῦ καί πρὸς τόν πόθον τοῦ ὀφθέντος εὐθύς ἀνάπτεται. Εἶτα πάλιν ἄρχεται λέγειν μετὰ δακρῶν θερμῶν καί πολλῶν ὡς· “Ὁράθη μοι, πάτερ, ἐκεῖνο τό φῶς· ἤρθη ὁ οἶκος τῆς κέλλης εὐθύς καί παρήλθεν ὁ κόσμος, φυγών ὡς οἶμαι ἀπό προσώπου

αὐτοῦ· ἔμεινα δέ **μόνος** ἐγώ **μόνω** συνών τῷ φωτί. Οὐκ οἶδα δέ εἰ ἦν καί τό σῶμα τοῦτο, πάτερ, τηνικαῦτα ἐκεῖ· εἰ γάρ ἔξω τούτου γέγονα ἀγνοῶ, τέως οὐκ ἤδειν ὅτι σῶμα φορῶ καί περὶκείμαι. Ἦν μοι δέ χαρά ἢ καί νῦν συνοῦσά μοι ἄφραστος, ἀγάπη τε καί πόθος πολὺς, ὡς κινήθῃναί μου τά **νάματα** κατά ποταμούς τῶν δακρῶν, καθά δή καί νῦν, ὡς ὄρᾳς”. Ἀποκριθείς οὖν λέγει αὐτῷ· “Ἐκεῖνος, τέκνον, ἐστί”. Καί σύν τῷ λόγῳ βλέπει πάλιν αὐτόν καί **μικρόν μικρόν** τελείως καθαίρεται, καθαιρόμενος δέ παρησιάζεται καί ἐκεῖνον αὐτόν ἐρωτᾷ καί φησὶν· “Ὁ Θεός μου, σύ εἶ;” Καί ἀποκρίνεται καί φησὶ· “Ναί ἐγώ εἰμι, ὁ Θεός, ὁ διά σέ ἄνθρωπος γεγονώς· καί ἰδοὺ ἐγώ πεποίηκά σε, ὡς ὄρᾳς, καί ποιήσω θεόν”.

Ὅτε τοίνυν χρονίσει πενθῶν καί κλαίων καί προσπίπτων καί ταπεινούμενος, ἄρχεται ἐκ τοῦ κατ’ ὀλίγον **(218)** γινώσκειν τά τοῦ Θεοῦ· καί εἰς τοῦτο πεφθακώς, τότε **μανθάνει** “τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον”. Εἰ γάρ **μή** ἴδη, ἵνα πάλιν εἶπω, αὐτόν, οὐδέ δύναται γινώσκειν αὐτόν· καί εἰ **μή** γνῶ αὐτόν, πῶς ἰσχύσει γνῶναι τό αὐτοῦ ἅγιον θέλημα; Εἰ γάρ ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο ἀδύνατον, πολλῷ **μᾶλλον** ἐπὶ Θεοῦ. Διό καί προκόπτων καί ἐπὶ πλεῖον προσοικειούμενος τῷ Θεῷ, ἐκ τῶν εἰς αὐτόν γινομένων παρὰ Θεοῦ γινώσκει καί ἄπερ **μετά** τῶν προλαβόντων ἁγίων ἀπάντων ἐποίησε καί ὅσα **μέλλει** **μετά** τῶν μεταγενεστερῶν ποιεῖν. Περί δέ τῶν **μελλόντων** στεφάνων καί ἀμοιβῶν διδάσκεται **μέν** **μυούμενος** παρ’ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τεκμαιρόμενος δηλονότι ὅτι ὑπέρ νοῦν καί λόγον καί διάνοιαν ταῦτά εἰσιν· οὐ **μόνον** δέ, ἀλλά καί νοεῖ σαφῶς ὅποιοι **μετά** τήν ἀνάστασιν ἔσονται αὐτός τε καί πάντες οἱ **μετ’** αὐτοῦ, οὐκ ἀπολαμβάνει δέ ταῦτα νυνί, εἰ καί τινες τοῦτο λέγειν ἡμᾶς κακῶς ἐλογίσαντο. Εἰ γάρ ἐνταῦθα τό πᾶν ἀπολαμβάνειν ὑποτιθέμεθα, λοιπόν κατ’ αὐτούς καί τήν ἀνάστασιν αὐτήν ἀπαρνούμεθα, τήν κρίσιν τε καί τήν ἀνταπόδοσιν, καί τήν τῶν **μελλόντων** ἐλπίδα ἐκουσίως ἀποβαλλόμεθα. Ἄλλ’ οὐχ οὕτως ἡμεῖς φρονούμεν ἢ λέγομεν, ἀλλά καί τούς τοῦτο λέγοντας σφοδρῶς καθυποβάλλομεν ἀναθέματι. Τοίνυν καί νῦν **μέν** **μετρίως** τούς ἀρραβῶνας ἐντεῦθεν ἤδη ἀπολαμβάνειν τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων

ὁμολογοῦμεν καί λέγομεν, τό δέ ὅλον μετά τόν θάνατον ἐλπίζομεν λήψεσθαι, καθώς γέγραπται: “Νῦν μέν γινώσκω, φησίν, ἐκ μέρους· ὅταν δέ ἔλθῃ τό πᾶν, τότε τό ἐκ μέρους καταργηθήσεται”. Καί ἀλλαχοῦ· “Καί νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καί οὐπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἶδαμεν δέ ὅτι, ἐάν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῶ ἐσόμεθα”.

Καί ἵνα κατά πεῦσιν καί ἀπόκρισιν τόν λόγον μεταποιήσωμεν, οἶονεῖ τόν εἰρηκότα τοῦτο ἐρωτήσωμεν· “Πόθεν, (219) ὧ ἡγαπημένε καί φίλε Χριστοῦ, οἶδας ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἔση; Φράσον ἡμῖν, πόθεν;” “Ἐκ τοῦ Πνεύματος, φησίν, οὐ ἔδωκεν ἡμῖν, ἐκ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ καί αὐτός ὁ Θεός ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐπειδή καί αὐτός ταῦτά μοι εἶπε μυστικῇ τῇ φωνῇ”. Ἄλλ’ ἐπί τό προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Πρῶτον ἄνωθεν εἵπομεν ὅτι νοήματα ἡμῶν ἐκεῖνα λέγεσθαι δίκαιον, ὅταν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοῖ ἵνα λόγος περὶ πράγματός τινος ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ γεννηθῇ, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἵνα κτήσωμαι τι ἢ κακοποιήσω ἢ ἀγαθοποιήσω τινά, ἐξήγησιν δέ καί οὐχί νόημα τό περὶ γεγενημένων ἤδη ἢ ἐωραμένων πραγμάτων λαλεῖν. Εἶτα πάλιν εἵπομεν ὅτι περὶ ὧν τις οὐχ ἐώρακε πραγμάτων ἢ πόλεων ἢ θεάτρων ἢ ἀνθρώπων, πῶς λέγειν δύναται περὶ αὐτῶν ἢ τὰς ιδέας ἢ τὰς μορφάς καί τὰς θέσεις αὐτῶν ἀφηγήσασθαι; Εἰ δέ καί εἶπη, μυθολόγος ἂν δικαίως ὑπό τῶν ἀκουόντων αὐτόν κληθήσεται. Οἱ οὖν εἰπόντες περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καί περὶ τῆς ἐνδόξου καί φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας προφηῆται καί ἀπόστολοι, ὅτι ὡς κλέπτῃς ἐν νυκτί καί ὡς ὠδὶν τῇ τικτούσῃ καί ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, πόθεν μαθόντες ταῦτα εἰρήκασιν; Πάντως γάρ, ἢ παρὰ τινος ἀκηκόασιν, ἢ αὐτόπται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐγένοντο. Ἐπεὶ ὁ οὐκ εἶδον, ὁ παρ’ ἐτέρου οὐκ ἤκουσαν λέγοντος, πῶς ἐκεῖνοι εἰρήκασιν; Εἰ οὖν ἤκουσαν, παρὰ τίνος εἶπέ· οὐπω γάρ τέως λέγω ὅτι εἶδον αὐτοί καί εἶπον, ἀλλ’ ὅτι ἤκουσαν· εἶπέ λοιπόν, εἰ οἶδας, πόθεν ταῦτα μεμαθήκασιν. Εἰ δέ τί εἰπεῖν οὐκ ἐπίστασαι, ἄκουσον καί γνῶθι ὅτι παρὰ τοῦ Ἁγίου ταῦτα μεμαθήκασιν Πνεύματος, καθὼς αὐτοῖς καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ὅταν δέ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ὃ πέμπει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καί

ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν”. (220) Ὅτι δέ καί ἃ οὐκ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστός, ταῦτα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπελθόν ἐδίδαξε καί εἶπε, φησίν ὁ αὐτός· “Ἐτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ’ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δέ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν· οὐ γάρ λαλήσει ἀφ’ ἑαυτοῦ, ἀλλ’ ὅσα ἄν ἀκούσῃ λαλήσει καί τά ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμέ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καί ἀναγγελεῖ ὑμῖν”. Ἐμαθες πόθεν ἐδιδάχθησαν οἱ γράψαντες τά περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καί τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας καί τῶν ἀποκειμένων καί ἐπελθεῖν μελλόντων τοῖς ἁμαρτωλοῖς καί δικαίοις. Οὕτω καί περὶ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν μὴ βλεπομένων ἡμῖν αὐτοὶ φωτισθέντες διὰ τοῦ Πνεύματος εἶδον ἅμα καί ἔγραψαν.

Ἄλλ’ ἐρωτῶντί μοι ἀποκρίθητι. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τί ἐστι; Θεός, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ὁμολογουμένως Θεός ἀληθινός. Σὺ οὖν, ὡς ὀρθῶς, λέγεις τοῦτο Θεόν, τοῖς δόγμασι τῆς Ἐκκλησίας ἐπόμενος. Τοῦτο τοίνυν λέγων τε καί φρονῶν Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ ἐκπορευόμενον, συνιστᾶς ὅτι οἱ τό Ἅγιον ἔχοντες Πνεῦμα αὐτόν ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἔχουσι τόν Θεόν μένοντα πάντοτε μεθ’ ἑαυτῶν, καθὼς πρὸς τοὺς ἀποστόλους ὁ Χριστός ἔφη· “Ἐάν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσετε· καί ἐγὼ ἐρωτήσω τόν Πατέρα καί ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ’ ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα”. Ἴδού οὖν ἐδιδάχθης ὅτι καί μένει καί κατοικεῖ εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας· τό γάρ εἶπεῖν “ἵνα μένη μεθ’ ὑμῶν εἰς τόν αἰῶνα” τό αἰδίως καί ἀτελευτήτως αὐτοῖς συνέσεσθαι καί εἶναι ἀχώριστον μετ’ αὐτῶν ἔν τε τῷ νῦν καιρῷ, ἔν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλοῖ. Ὅτι δέ καί ἐώρων τό Ἅγιον Πνεῦμα οἱ θεῖοι ἀπόστολοι καί ὅσοι τοῦτο λαβεῖν ἠξιώθησαν, ἄκουσον τό ἐπόμενον· “Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, (221) ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό οὔτε γινώσκει αὐτό, ὑμεῖς δέ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ’ ὑμῖν μένει”. Ἴνα δέ γνῶς ὅτι καί τόν Χριστόν βλέπουσιν οἱ ἀγαπῶντες αὐτόν καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσοντες, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἄκουσον λέγοντος· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δέ ἀγαπῶν με

ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν”.

Γνωστόν τοιγαροῦν ἔστω πᾶσι χριστιανοῖς ὅτι ὁ Χριστός ἀψευδής καὶ Θεός ἀληθινός ἐστι καὶ τοῖς τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ἐνδεικνυμένοις ὁμολογουμένως ἐμφανίζεται, καθὼς εἶπεν αὐτός· αὐτό τε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς ἐμφανείας αὐτοῦ δωρεῖται αὐτοῖς καὶ διὰ τοῦ Ἁγίου πάλιν Πνεύματος αὐτός καὶ ὁ Πατήρ ἀχωρίστως μένουσιν μετ’ αὐτῶν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι ἀφ’ ἑαυτῶν λαλοῦσιν οὐδέν· ὁ δὲ λέγων λαλεῖν αὐτούς τι ἀφ’ ἑαυτῶν, δυνατόν εἶναι λέγει εἰδέναι καὶ ἄνθρωπον τὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπους ὡσαύτως τὰ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ μή τοῦτο, ἀλλὰ ψεύστας καὶ μυθολόγους ἀποκαλεῖ, ὡς μή ἐξ αὐτοῦ διδασκομένους, ἀλλὰ περὶ ὧν οὐκ εἶδον ἢ ἤκουσαν ἀπὸ οἰκείων συλλογισμῶν ἐτέρους διδάσκοντας. Ἀλλὰ χρεὼν εἰδέναι, ὅτι, εἰ συνάδοντα καὶ οὗτοι τοῖς προλαβοῦσι θεοφόροις πατράσι φθέγγονται, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι καὶ αὐτοὶ δηλονότι φθέγγονται καὶ οἱ αὐτοῖς ἀπιστοῦντες ἢ καὶ ἐνδιαβάλλοντες εἰς τὸν δι’ αὐτῶν φθεγγόμενον ἁμαρτάνουσιν.

Ἐδιδάχθης τοίνυν, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντός σου, εἰ θέλεις, ἐστὶ καὶ τὰ αἰώνια ἅπαντα ἀγαθὰ ἐν χερσὶ σου εἰσὶ. Σπεῦσον οὖν ἰδεῖν καὶ λαβεῖν καὶ ἐν σεαυτῷ κτήσασθαι τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ καὶ μή διὰ τοῦ οἴεσθαι ταῦτα ἔχειν ἀποστερηθήσῃ πάντων αὐτῶν· **(222)** κλαῦσον, πρόσπεσον, ὡσπερ ποτέ ὁ τυφλός, οὕτω καὶ νῦν καὶ σύ καὶ εἰπέ· “Ἐλέησόν με, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, καὶ διάνοιξόν μου τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς, ἵνα ἴδω τὸ φῶς τοῦ κόσμου, σέ τόν Θεόν, καὶ γενήσομαι υἱός ἡμέρας θείας καγώ· καὶ μή ἄμοιρον, ὡς ἀνάξιον, τῆς σῆς θεότητος καταλείψῃς με, Ἀγαθέ. Ἐμφάνισόν μοι, Κύριε, σεαυτόν, ἵνα γνῶσωμαι ὅτι ἠγάπησάς με, ὡς τὰς θείας τηρήσαντά σου, Δέσποτα, ἐντολάς. Πέμψον τόν παράκλητον, οἰκτίρμον, καὶ ἐπ’ ἐμοί, ἵνα αὐτός με διδάξῃ τὰ περὶ σοῦ καὶ τὰ σά ἀναγγεῖλή μοι, ὦ Θεέ τοῦ παντός. Λάμψον ἐπ’ ἐμοί τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, εὐσπλαγχνε, ἵνα ἴδω τὴν δόξαν τὴν σὴν, ἣν εἶχες πρὸ τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρὰ τῷ σῷ Πατρί. Μείνον, ὡς εἶπας, καὶ ἐν ἐμοί. Μορφωθῆναι θέλησον,

ἀόρατε, ἐν ἐμοί, ἵνα βλέπων τό ἀμήχανον κάλλος σου, τήν εἰκόνα, ἐπουράνιε, φορέσω τήν σήν καί πάντα τά ὀρατά ἐπιλάθωμαι. Δός μοι τήν δόξαν ἣν σοι δέδωκεν, εὐσπλαγχνε, ὁ Πατήρ, ἵνα ὁμοίός σοι ὡς πάντες οἱ δοῦλοί σου γένωμαι κατά χάριν θεός καί συνέσομαί σοι διηνεκῶς νῦν καί ἀεί καί εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, ἀμήν”.

Ναί, ἀδελφέ μου ἀγαπητέ, πιστευσον καί πείσθητι ὅτι οὕτως ἐστί καί αὕτη ἡ πίστις ἡμῶν. Τοῦτο οὖν ἐστί, πιστευσον, ἀδελφέ, τό ἀναγεννηθῆναι καί ἀνακαινισθῆναι καί ζῆσαι τήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Ἡ οὐκ ἀκούεις τόν μέγαν Βασίλειον λέγοντα εἰς τόν προτρεπτικόν αὐτοῦ λόγον τῶν Φώτων· “Οὐκ ἐπιθυμεῖς σεαυτόν ἰδεῖν, ἄνθρωπε, ἀπό γέροντος νέον γινόμενον;”, καί τόν Παῦλον· **(223)** “Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινή κτίσις· τά ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοῦ γέγονε τά πάντα καινά”. Ποῖα πάντα λέγει τοιγαροῦν; Εἶπέ, σύ, εἶπέ. Μή ὁ οὐρανός ἐνηλλάγη; Μή ἡ γῆ; Ἀλλά ὁ ἥλιος, ἡ οἱ ἀστέρες, ἡ ἡ θάλασσα, ἡ τι τῶν βλεπομένων καινόν καί πρόσφατον γέγονεν; Ἀλλ’ οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν· πρὸς ἡμᾶς γάρ καί δι’ ἡμᾶς τοῦτο εἶρηκε. Νεκροί γάρ ὄντες, πρὸς ζωήν ἀνιστάμεθα· φθαρτοί, καί εἰς ἀφθαρσίαν μεταποιούμεθα· θνητοί, καί εἰς ἀθανασίαν μεταβαλλόμεθα· γῆϊνοι, καί γινόμεθα ἐπουράνιοι· σαρκικοί ἐκ σαρκός τήν γένεσιν ἔχοντες, καί πνευματικοί γινόμεθα, τῷ Ἁγίῳ ἀναγεννώμενοι καί ἀναπλαττόμενοι Πνεύματι.

Ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ἐν Χριστῷ καινή κτίσις εἰσίν, ἀδελφοί· ταῦτα εἰς τούς ἀληθινούς πιστούς καί ἐκλεκτούς καθ’ ἐκάστην ἐπιτελοῦνται καί γίνονται, καί τούτων ἀπάντων μέτοχοι μερικῶς, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἐν σώματι ὄντες, γνωστῶς γίνονται· οὐ μόνον δέ ἀλλά καί μετά θάνατον ὀλοτελῶς ταῦτα καί βεβαίως κληρονομῆσαι ἐλπίζουσιν, ὅλοι δηλαδή ἐν ὅλοις τοῖς νυνί μεταληφθεῖσι γινόμενοι ἀγαθοῖς. Εἰ γάρ καί τόν Χριστόν ἐσθίειν καί πίνειν, ἐνδύεσθαι τε καί ὀρᾶν καί αὐθις ὀρᾶσθαι παρ’ αὐτοῦ ἀεί διδασκόμεθα, ἀλλά καί ἐν ἡμῖν αὐτόν ἔχειν καί ἐν αὐτῷ πάλιν μένειν ἡμᾶς οἶδαμεν, ὡς αὐτόν μέν εἶναι ἡμῶν ἐνοικον, ἡμᾶς δέ πάλιν ἐνοίκους αὐτοῦ, οἰκία γινομένῳ δηλονότι ἡμῖν καθά καί ἡμεῖς πάλιν οἰκία γινόμεθα αὐτῷ, εἶτα καί υἱοί μέν ἡμεῖς αὐτοῦ, αὐτός δέ πατήρ ἡμῶν

γίνεται, καί φῶς ἐκεῖνος ἐν σκότει λάμπων ἐστίν, αὐτόν δέ βλέπειν ἡμεῖς λέγομεν κατά τό “ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα”, ἐάν οὖν ταῦτα πάντα καί τά λοιπά, ὡς δεδήλωται, ὅσα δηλονότι αἱ θείαι Γραφαί γίνεσθαι ἐν ἡμῖν ἐν τῷ ἐνεστῶτι καιρῷ τῆς παρουσίας ζωῆς ἐκδιδάσκουσι, μηδὲν γίνεσθαι λέγωμεν εἰς ἡμᾶς, ἢ γίνεσθαι (224) μὲν, μυστικῶς δέ καί ἀνεπαισθήτως, μηδέν πρὸς ταῦτα γινωσκόντων ἡμῶν, τί νεκρῶν διαφέρομεν;

Μὴ δὴ τῇ ἀπιστίᾳ οὕτως ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες, εἰς βυθὸν ἀπωλείας κατέρχεσθε· ἀλλ’ εἰ καί μέχρι τοῦ νῦν αἴσθησιν τῶν τοιούτων λαβεῖν οὐκ ἠλπίσατε καί διὰ τοῦτο οὐδέν ἠτήσασθε, κἂν ἀπὸ τοῦ παρόντος πληροφορηθῆτε, πρῶτον ἀληθῆ ταῦτα πιστεύσαντες εἶναι καί συνάδοντα ταῖς θείαις Γραφαῖς, πάσας αὐτάς δηλονότι διεξερχόμενοι, ὅτι ἐντεῦθεν ἤδη γνωστῶς ἡ σφραγίς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν τοῖς πιστοῖς δίδοται. Καί πιστεύσαντες οὕτω διώκετε ἵνα καταλάβητε, οὕτω πυκτεύσατε ὡς οὐκ ἀέρα δέροντες· καί πρὸς τούτοις “αἰτεῖτε καί δοθήσεται ὑμῖν· κρούετε καί ἀνοιγήσεται ὑμῖν”, εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Τέως διδάσκεσθε, τέως μετανοεῖτε, ὑποτάσσεσθε, νηστεύετε, κλαίετε, εὐχεσθε· καί οὕτω διὰ τούτων καί τῶν τοιούτων τρέχετε, πυκτεύετε, διώκετε, ζητεῖτε, κρούετε, αἰτεῖσθε, πρὸς μηδέν ἕτερον ἀπονεύοντες, ἕως καταλάβητε, ἕως δράξησθε, ἕως λάβητε, ἕως ὑμῖν ἀνοιγῆ καί εἰσέλθητε, ἕως ἔνδον τοῦ νυμφῶνος τόν νυμφίον θεάσησθε, ἕως ἀκούσητε· “Εὖ, δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω”, ἕως υἱοὶ φωτός καί υἱοὶ ἡμέρας γένησθε. Ἀλλὰ γάρ μὴ πρό τοῦ ταῦτα καί ἰδεῖν καί λαβεῖν καί παθεῖν φρεναπατοῦντες ὑμᾶς ἑαυτοὺς καί παραλογιζόμενοι εἶναι τι δοκεῖτε μηδέν ὄντες, καί ὡς ἀναπεπτωκότες τῇ συνειδήσει πνευματικούς ἑαυτοὺς εἶναι πρό τοῦ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον λαβεῖν οἴεσθε, καί διὰ τοῦτο εἰς τό ἀναδέχεσθαι λογισμοὺς ἀλλοτρίους ἀσυνέτως ἐπείγεσθε καί εἰς ἡγουμενείας καί ἀρχάς ἐπιβαίνετε καί ἱερωσύνης ἀφόβως κατατολμᾶτε καί πρὸς μητροπόλεις καί ἐπισκοπὰς τοῦ (225) ποιμαίνειν τόν τοῦ Κυρίου λαόν ἑαυτοὺς ὑμᾶς διὰ μυρίων μεθόδων ἀναιδῶς ἐπιδίδοτε. Ἀλλὰ προσέχετε, παρακαλῶ, ἑαυτοῖς, τά ἄνω

φρονοῦντες, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω ἐπιποθοῦντες, μηδενός τῶν ἐπιγείων, πρό τοῦ λαβεῖν ἐκεῖνα, φροντίζοντες.

Ναί, καταφρονήσωμεν πάντων τῶν ὀρωμένων, ἀξιῶ τήν ἀγάπην ὑμῶν· ἀποδεισώμεθα τὰ ἀνθρώπινα πάντα, ἅπαντα τὰ ἐμπαθῆ καί βλαβερά βδελυξώμεθα, ἵνα καί τῶν ἐνταῦθα καί τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ καί ἀγαθῷ καί ζωοποιῷ Πνεύματι, τῷ ἐνὶ τρισαγίῳ φωτί, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ στ'. (226)

Περὶ ἀπαθείας καὶ ἐναρέτου ζωῆς. Καὶ ὅπως χρή τό οἰκεῖον ἐκκόπτειν θέλημα καὶ εἰς ὕψος ἀνέρχεσθαι τελειότητος. Καὶ περὶ συναφείας Θεοῦ πρὸς ψυχὴν καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα καὶ ἐνώσεως τῶν τριῶν παραδόξου. Καὶ πρὸς τούτοις περὶ πνευματικῆς ἰατρείας καὶ ὅπως χρή θεραπεύειν τοὺς ψυχικῶς ἀσθενοῦντας.

Πολλοῖς τοῖς ἐν κόσμῳ πολλάκις προσομιλήσας καὶ τινων συζητήσεων ἀναμεταξύ κινήθεισῶν, περὶ ἐμπαθείας, φημί, καὶ ἀπαθείας, λεγόντων ἀκήκοα σχεδόν ἀπάντων, οὐ μόνον τῶν ἀτελῶν εἰς ἀρετὴν καὶ εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι τελείων εἰς ἀρετὴν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν φήμην μεγάλην ἔχόντων κατὰ τὸν κόσμον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄνθρωπος εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀπαθείας ἐλθεῖν, ὥσθ' ὀμιλῆσαι καὶ συνεστιαθῆναι γυναιξὶ καὶ μηδεμίαν βλάβην ὑποστῆναι, μήτε τινὰ κίνησιν ἢ μολυσμόν ἐν τῷ λεληθότι παθεῖν. Τούτων αὐτήκοος ἐγὼ γεγονώς, μεγάλης ἐπληρώθην τῆς ἀθυμίας καὶ θρηνεῖν ὑπὲρ τῶν ταῦτα λεγόντων καὶ κλαίειν ἐκ πολλῆς συμπαθείας βιάζομαι, ἀκριβῶς εἰδώς ὢν μὴ ἄλλως ταῦτα λέγειν αὐτούς εἰ μὴ ἐκ πολλῆς ἀγνοίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ μὴ γάρ ἐστερημένοι τῆς ὄντως ἀπαθείας ὑπῆρχον καὶ

ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ἐκαλύπτοντο καί δοῦλοι τῶν ἡδονῶν καί τῶν τῆς σαρκός θελημάτων ἐτύγχανον, οὐκ ἄν τὴν ζωοποιόν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ νέκρωσιν, **(227)** τοῖς μέλεσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ χαρίζεται, ἡγνούν καί ἠπίστουν περὶ αὐτῆς.

Πῶς γάρ καί πιστεύουσιν οἱ τοιοῦτοί ποτε νεκρούς εἶναι καί γίνεσθαι τῷ κόσμῳ τινὰς καί μόνην ζῶντας ζωὴν τὴν ἐν Πνεύματι, οἵτινες διὰ βίου παντός σπουδὴν ἔθεντο ἐν ὑποκρίσει πάντα ποιεῖν, ἵνα ἀνθρώποις ἀρέσωσι καί θεοφιλεῖς παρ' αὐτῶν ὀνομάζωνται; Ὡς γάρ ἐν πάθεσιν οἴονται κατορθοῦν τὴν ἀπάθειαν, ὅλως ἁμαρτία ὄντες τε καί γενόμενοι, καί ὡς μόνους τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ἀρκεῖν εἰς ἀρετὴν καί ἀγιότητα πείθουσιν ἑαυτούς, οὕτω καί τὴν ἀπάθειαν ἀπαρνούμενοι, ἅγιοι εἶναι καί λέγεσθαι βούλονται ταύτης χωρὶς, ὡς ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων τὴν ἀγιωσύνην κτησάμενοι. Τὸν γάρ μὴ ἐπαινούμενον ἀπλῶς καί ὡς ἔτυχε παρὰ τῶν πολλῶν οὐδενός λόγου ἄξιον εἶναι κρίνουσιν, ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκός, ὅτι κρείστων εἰς γινώσκων Θεόν καί ὑπ' αὐτοῦ γινωσκόμενος ὑπὲρ μυριάδας ἀπίστων τῶν μὴ εἰδόντων Θεόν, κἂν παρὰ παντός τοῦ κόσμου ἐπαινῶνται καί μακαρίζωνται, ὥσπερ καί εἰς βλέπων ὑπὲρ ἄπειρα πλήθη ἀμβλυωπούντων. Ὅτι γάρ ἐν τινὰ τῶν ἐν ἀληθείᾳ ἀγωνιζομένων εἰς τοιαύτην ἐλευθερίαν ἐλθεῖν καί τὸν ἅπαξ μέτοχον τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γενόμενον εἰς ἀπάθειαν ψυχῆς καί σώματος καταντῆσαι, ὥστε, μὴ μόνον μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα καί αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀνενόχλητον αὐτόν καί ἀπαθῆ διαμένειν, ἀλλὰ καί ἐν μέσαις στρεφόμενον πόλεσι, τραγωδούντων τε καί κιθαρωδούντων ἀκούοντα καί ὀρῶντα γελῶντας καί ὀρχουμένους καί παίζοντας, μηδὲν παραβλάπτεισθαι, πᾶσα μὲν συγγραφή μαρτυρεῖ, πᾶσα δέ ἱστορία καί τῶν ἁγίων αἱ πράξεις τοιαύτας τάς μαρτυρίας ἡμῖν διαγράφουσι, καί τούτου ἕνεκεν πᾶσα πράξις ἐναγώνιος καί πᾶσα κακοπάθεια παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἐπιτελεῖται.

(228) Ὁ γάρ τῶν κατὰ Θεόν ἀγωνιζομένων σκοπός τοιοῦτός ἐστι, πρῶτον μὲν ἐκφυγεῖν κόσμον ἅπαντα καί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Κόσμον δέ λέγω τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἡγουν τὸν αἰῶνα τοῦτον τὸν πρόσκαιρον, τὰ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ, τὰ περὶ ἡμᾶς πάντα ἅπερ

καταλιμπάνειν ἡμᾶς ὁ Λόγος διακελεύεται, ἀφ' ὧν καί φεύγειν ἐκ παντός χρή, οἷον ἀπό πατρός καί μητρός, ἀδελφῶν τε καί συγγενῶν καί φίλων, ἔτι δέ ἀπό κτημάτων καί χρημάτων καί περιουσίας καί πλούτου παντός, οὐχ ὡς ἀπηγορευμένων ὄντων αὐτῶν ἢ καί ἐπιβλαβῶν, ἀλλ' ὡς μὴ δυναμένων ἡμῶν, ἐν μέσῳ αὐτῶν στρεφομένων, τῆς αὐτῶν προσπαθείας ἀπαλλαγῆναι· ὁ γάρ ἤδη ταῖς ἡδοναῖς συγκραθεῖς, εἰ μὴ τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκφύγοι καί μακρὰν γένηται ἀπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν ἐλευθερωθήσεται. Μετά δέ τό γενέσθαι γυμνός πάντων τῶν προσόντων, τότε καί αὐτήν ἑαυτοῦ ὀφείλει, εἰ σπουδαῖός ἐστιν, ἀπαρνήσασθαι τήν ψυχὴν· ὅπερ καί κατορθοῦται ἐν τῇ τοῦ οἰκείου ἀπονεκρώσει θελήματος, οὐ λέγω μόνου τοῦ ἔσωθεν, οἷον μὴ φαγεῖν, μὴ πιεῖν, μὴ προπετῶς τι διαπράξασθαι, μὴ ὑπνῶσαι, μὴ τι τῶν δοκούντων εἶναι καλῶν ἄνευ ἐπιταγῆς ποιῆσαι, ἀλλὰ καί τοῦ ἔσωθεν, φημί, τῆς καρδιάς κινήματος, οἷον μὴ βλέψαι ἐμπαθῶς, μὴ ὡσαύτως ἀσπάσασθαι, μὴ μέμψασθαι ἀφανῶς, μὴ κατακρῖναί τινα, μὴ ἐπιχαρῆναι πτώσει τινός, μὴ ὀργισθῆναι κατὰ διάνοιαν, μὴ φθονῆσαι κακῶς, μὴ ζηλῶσαι ἐν πονηρίᾳ.

Πῶς πάντα τὰ τῆς εὐσεβείας ἀπαριθμήσομαι ἰδιώματα, ἵνα καί δείξω σοι ἀκριβῶς τῶν χριστιανῶν τήν ἀκρίβειαν; Πλήν ἔτι τὰ τῆς ζωοποιῶν νεκρώσεως μάνθανε, τοῦ μὴ κρυψαί λογισμὸν μηδέ τὸν τυχόντα ποτέ, μὴ παρελθεῖν δακρύων χωρὶς ἡμέραν μίαν τό κατὰ δύναμιν, μὴ τριῖψαι τήν ὄψιν κατὰ τὴν συνήθειαν ὕδατι, μὴ τῆς κόμης κοσμηῆσαι τὰς τρίχας, ἢ καί τοῦ πώγωνος, μὴ λῦσαι τὴν (229) ζώνην εἰς ὑπνον τρεπόμενος, ἵνα μὴ χαυνωθεῖς ὑπνώσει πλέον τοῦ δέοντος, μὴ βάλαι χεῖρα εἴσω καί κνησαι μέλος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καί φυλάξασθαι ἀπό ἐτέρας ἀφῆς, μὴ ἐνατενίσαι ἀπλῶς μηδέ εἰς γηράσαντος ὄψιν - ὁ γάρ μεσάζων τοῖς κακοῖς πανταχοῦ πάρεστι -, μὴ ἐννεῦσαί τινα κατὰ ἐτέρου τινός, μὴ λαλῆσαι μηδὲν ὃ μὴ συμφέρει καί σιωπῆσαι ὃ καί λαληθῆναι ἄξιον, μὴ καταλεῖψαι τὸν συνήθη κανόνα μέχρι θανάτου ποτέ, μὴ κτήσασθαι μετὰ τινος μερικὴν φιλίαν, εἰ καί ἁγίου δοκεῖ ἔχειν ὑπόληψιν, μὴ ἐν μέρει ἢ καθόλου καλλωπισμῶν φροντίσαι ἐνδύματος ἢ ὑποδήματος, εἰ μὴ μόνην τὴν χρεῖαν σεμνήν ὁμοῦ καί εὐσχήμονα, μὴ ἐνηδόνως

τινός γεύσασθαι μηδέ φαγεῖν ὁ τῆ ψυχῆ δια τῆς ὀράσεως ἤρεσεν. Ἐν τούτοις γάρ πᾶσι καί ἐν πλείοσιν ἄλλοις ὁ ἀγωνιζόμενος ἐγκρατεύεται καί δια τούτων πάντως, εἰ χαύνως καί ῥαθύμως πορεύεται, τό οἰκεῖον καθ' ὥραν ἐκπληροῖ θέλημα, εἰ και τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀποταξάμενος μακαρίζεται. Τῶν γάρ ἔξωθεν τις καί βλεπομένων τοῖς πᾶσιν ἐγκρατευόμενος παρά τῶν μή καλῶς εἰδότην ὀρᾶν ὡς ἐργάτης ἀνακηρύττεται, τά δέ κρύφια τῆς καρδίας θελήματα ἐκπληρῶν, ὡς ἀκάθαρτος παρά Θεῷ μισεῖται καί ἀποστρέφεται· κἂν εἰ χίλια ἔτη οὕτω ποιήσῃ ἀγωνιζόμενος, οὐδεμίαν εὐρήσει ἐκ τῶν ἔξωθεν μόνων ἀγώνων ὠφέλειαν.

Ὁ δέ εἰς πάντα ἐγκρατευόμενος καί τήν ψυχὴν προπαιδεύων ἀτάκτως μή περιφέρεσθαι μηδέ ποιεῖν ἐν μηδενί ὧν ὁ Θεός ἀπαρέσκειται τό ἑαυτῆς θέλημα, ἀλλ' ὅλην, ὥσπερ ἐπί κάλου τινός ἀεροβατοῦσαν, τοῖς τοῦ Θεοῦ ὀδεύειν θερμῶς ἀναγκάζων προστάγμασιν, οὗτος ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ἐν αὐτοῖς αὐτόν εὐρήσει κεκρυμμένον τοῖς θείοις αὐτοῦ ἐντάγμασιν. Ὡ καί ἐντυχῶν, πάσης ἄλλης ἐργασίας ἐπιλαθόμενος ἐκπλαγήσεται προσπεσῶν αὐτόν καί μόνον ὀρᾶν ἀγαπήσει. Οὗ καί κρυβέντος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, (230) ἀπορήσας οὗτος, πάλιν τήν ὁδόν ἄνωθεν ἀπαρξάμενος, τρέχει σφοδρότερον, ἐντονώτερον, ἀσφαλέστερον· ὀρᾶ κάτω, περιπατεῖ σύννους, τῆ μνήμη φλέγεται, τῷ πόθῳ καίεται, τῆ ἐλπίδι τοῦ πάλιν ἐκεῖνον ἰδεῖν ἀνάπτεται· καί, ὅταν πολλά δραμῶν κατάκοπος γένηται καί φθάσαι μή δυνηθῆ, ἀλλά καί παντελῶς καταπέση, δραμεῖν μή δυνάμενος, τῆνικαῦτα βλέπει τόν διωκόμενον καί τόν φεύγοντα φθάνει καί κρατεῖ τόν ποθούμενον καί γίνεται ὅλος ἔξω τοῦ κόσμου καί αὐτοῦ ὅλου τοῦ κόσμου ἐπιλανθάνεται, συνάπτεται τοῖς ἀγγέλοις, τῷ φωτί ἀναμίγνυται, ἀπογεύεται τῆς ζωῆς, τῆ ἀθανασία συμπλέκεται, ἐν ἀπολαύσει γίνεται τῆς τρυφῆς, εἰς τρίτον ἀνέρχεται οὐρανόν, ἀρπάζεται εἰς παράδεισον, ἀκούει ἄρρητα ῥήματα, εἰς τόν νυμφῶνα εἰσέρχεται, εἰς τόν παστόν παραγίνεται, τόν νυμφίον ὀρᾶ, τοῦ πνευματικοῦ γάμου ἐν μετοχῇ γίνεται, τοῦ μυστικοῦ κρατῆρος ἐμπίπλαται, τοῦ μόσχου τοῦ σιτευτοῦ, τοῦ ἄρτου τοῦ ζωηροῦ, τοῦ πόματος τῆς ζωῆς, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, τοῦ μάννα τοῦ

νοητοῦ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἐν ἀπολαύσει γίνεται, εἰς ἃ οὐδέ τῶν ἀγγέλων αἱ δυνάμεις ἀδεῶς ἐνατενίσαι τολμῶσιν.

Οὕτως ἔχων πυροῦται τῷ πνεύματι καί πῦρ ὅλος γίνεται τῇ ψυχῇ, μεταδιδούς καί τῷ σώματι τῆς οἰκείας λαμπρότητος, δίκην τοῦ ὀρωμένου πυρός τήν οἰκείαν τῷ σιδήρῳ φύσιν μεταδιδούντος, καί γίνεται ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ὅπερ γέγονε τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, καθά φησιν ἡ θεολόγος φωνή· οὔτε γάρ ψυχὴ ζῆν δύναται, μὴ φωτιζομένη παρὰ τοῦ κτίσαντος, (231) οὔτε σῶμα, μὴ παρὰ τῆς ψυχῆς δυναμούμενον. Σκόπει ἀκριβῶς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Σῶμα, ψυχὴ καί Θεός, τά τρία ταῦτα. Θεός ἀναρχος, ἀτελεύτητος, ἀπρόσιτος, ἀνεξιχνίαστος, ἀόρατος, ἄρρητος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀπαθής, ἀνεκδιήγητος, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανείς ἡμῖν ἐν σαρκί δι' Υἱοῦ καί γνωρισθεῖς διὰ τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὡς πιστεύομεν, ἴσος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, ψυχῇ νοεῶν μίγνυται διὰ τήν ἐμὴν ψυχὴν, ὡς πού τις ἔφη, ἵνα καί τό πνεῦμα σώση καί τήν σάρκα ἀθανάτιση. Ἀλλά μήν καί ἐπαγγέλεται λέγων· “Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω. Καί ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτοῖς ποιησόμεθα”, δηλαδή τοῖς πιστεύουσι καί τήν πίστιν ἐκ τῶν προειρημένων ἔργων ἐνδεικνυμένοις. Ἀλλά πρόσεχε. Θεοῦ κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν τοῖς γνησίοις δούλοις αὐτοῦ καί διὰ τῶν ἐνεργειῶν καί ἐλλάμψεων τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐμπεριπατοῦντος ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, ἀχώριστους εἶναι τοῦ Θεοῦ τὰς ἀξίας τῶν τοιούτων ψυχᾶς ὁμολογουμένως πιστεύομεν. Τῶν δέ ψυχῶν πάλιν διῖκνουμένων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καί μηδενί μέρει ἀπολιμπανομένων, ἀνάγκη πάντως καί αὐτήν τήν σάρκα, ἀχώριστον οὔσαν τῆς ψυχῆς, μᾶλλον δέ μηδέ ζῆν χωρὶς αὐτῆς δυναμένην, ὅλην ἄγεσθαι τῆς ψυχῆς τῷ θελήματι· καί ὡς οὐκ ἔστι σῶμα ζῆν ἄνευ ψυχῆς, οὕτως οὐδέ θέλημα ἐνι τό σῶμα ἔχειν τότε παρεκτός τῆς ψυχῆς.

Ἀποδέδεικται τοίνυν ὅτι, ὥσπερ ἐν Πατρὶ καί Υἱῷ καί Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς Θεός ἀσυγχύτως καί ἀδιαιρέτως προσκυνεῖται, οὕτω πάλιν ἐν Θεῷ καί ψυχῇ καί σώματι ἀδιαιρέτως καί ἀσυγχύτως θεός κατὰ χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, (232) μήτε τοῦ

σώματος εἰς ψυχὴν μεταβαλλομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς θεότητα μεταποιουμένης, μήτε τοῦ Θεοῦ τῆ ψυχῇ συγχεομένου, μήτε τῆς ψυχῆς εἰς σάρκα μεταπηγνυμένης, ἀλλὰ μένων ὁ Θεός καθὼς Θεός ἐστὶ καὶ ἡ ψυχὴ καθὼς ἔχει φύσεως καὶ τό σῶμα, καθὼς ἐπλάσθη, πηλός. Ὁ παραδόξως συνδήσας αὐτὰ καὶ τό νοερόν τε καὶ ἄϋλον τῷ πηλῷ συγκεράσας, αὐτός ἀμφοτέροις τούτοις ἀσυγχύτως ἐνοῦται καὶ γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἐκείνου, ὡς ὁ Λόγος ἀπέδειξε, γίνομαι. Ἀλλὰ πάλιν, εἰ δοκεῖ, τόν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὑφ' ἡδονῆς γάρ κινούμενος καὶ χαρᾶς, ἔτι τοῖς εἰρημένοις προσμένειν βούλομαι, ἵνα καὶ τόν νοῦν τῶν τοιούτων ἐκδηλότερον ἀνατάξωμαι. Πατήρ, Υἱός καὶ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς Θεός ὃν σεβόμεθα. Θεός, ψυχὴ καὶ σῶμα, ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος καὶ θεός εἶναι καταξιούμενος.

Τί οὖν μοι ταῦτα καὶ πρὸς τί λεπτότερον εἴρηται καὶ διὰ τί μακρόν τόν λόγον ἐξέτεινα, ἢ ἵνα αἰσχυρθῶσι, μᾶλλον δέ οἱ τό κατ' εἰκόνα μὴ ἔχοντες ἑαυτοὺς ἐπιγνώσωνται καὶ οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἑαυτοὺς ἀποκλαύσωνται καὶ τίνων ἐστέρηνται γνώσωσι καὶ ὑφ' ὧν κατέχονται τῇ ἀκροάσει τοῦ λόγου διακρίνωσι καὶ οἷον αὐτοὺς σκότος κατακαλύπτει νοήσωσι καὶ Θεόν διδάσκειν τρομάσωσι, μᾶλλον δέ, ἵνα συγκαταβατικώτερον εἶπω, τοῖς τὴν χάριν ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα διδασκομένοις δι' αὐτῆς καὶ πάντα ἰσχύουσιν ἐν αὐτῇ ἀντιλέγειν φρίξωσι καὶ παύσωνται λέγειν μὴ εἶναι δυνατόν τινα τῶν κατὰ Θεόν ζώντων, ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενον καὶ μετὰ γυναικῶν συνεσθίοντα ἢ αὐταῖς ὁμιλοῦντα, ἀμόλυντον νοητῶς τε καὶ αἰσθητῶς διαμένειν; Θεός ἀπαθής ἐστὶ, μὴ προσπάσχωις τοῖς ὄρωμένοις. Καὶ οἶδα πάλιν ὅτι οἱ μὴ ὄραν ἰσχύοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς μηδέ τοῖς αἰσθητηρίοις αὐτῆς αἰσθανόμενοι, τοῦ λεγομένου τὴν (233) δύναμιν μὴ νοήσαντες, οὕτω πως ἀνταποκριθήσονται: “Ὅτι μὲν ὁ Θεός, φησὶν, ἀπαθής ἐστίν, οἶδαμεν· ἀλλ' οὐ περὶ Θεοῦ, περὶ δέ ἀνθρώπου πάντως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν”.

Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος διὰ τοῦτο προλαβὼν τὰ τούτων ἐνέφραξε στόματα, θεόν εἰπὼν καὶ τόν ἄνθρωπον κατὰ χάριν γινόμενον, ἡγουν τῆ δωρεᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὡσπερ γάρ οὐκ ἔνι

τόν ἥλιον ἐν βορβόρῳ λάμποντα μολυνθῆναι τὰς ἀκτῖνάς ποτε, οὕτως οὐδέ τοῦ Θεόν φοροῦντος κεχαριτωμένου ἀνθρώπου τήν ψυχὴν ἢ τήν διάνοιαν μολυνθῆναι ἐνδέχεται, κἂν ἐν βορβόρῳ σωμάτων, εἰπεῖν, ἀνθρωπίνων ἐγκυλινδεῖσθαι τύχοι τό καθαρώτατον αὐτοῦ σῶμα, ὅπερ τοῖς θεοσεβέσιν ἀνοίκειον· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' οὐδέ, εἰ μετὰ μυρίων ἀπίστων καί ἀσεβῶν μεμιασμένων καθειροχθήσεται καί γυμνός τῷ σώματι γυμνοῖς αὐτοῖς ἐνωθήσεται, τήν πίστιν παραβλαβήσεται ἢ τοῦ ἰδίου δεσπότητος χωρισθήσεται καί τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐπιληφθήσεται. Πολλά γάρ ἐπί μαρτύρων καί ἁγίων τοιαῦτα ἐγένοντο, ὡς ἐν τῷ Χρυσάνθῳ μάρτυρι καί ἐν ἄλλοις τισί τῶν ἁγίων, καί ὅμως οὐδέν ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης τοῦ διαβόλου ἐκεῖνοι παρεβλάβησαν, τόν Θεόν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς οἰκοῦντα καί μένοντα.

Ὁ γάρ τό κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν ἢ τηρήσας ἑαυτῷ ἄνωθεν ἢ ἀνακαλεσάμενος καί ἀπολαβών, καί τό βλέπειν κατά φύσιν ἀπέλαβεν. Τοιγαροῦν καί ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως ὁ τοιοῦτος περιπατεῖ, βλέπει τὰ πράγματα πάντα καθὼς ἔχουσι φύσεως· οὐ τὰς χροιάς θαυμάζει καί τὰς στυλπνότητας, ἀλλά τήν τούτων οὐσίαν τε καί ποιότητα καθορῶν, μένει ἀσάλευτος, μόνοις τοῖς ἐστῶσι προσέχων καί μένουσι. Ὁρᾷ τόν χρυσόν καί οὐ τήν λαμπρότητι τούτου προσέχει, ἀλλά κατανοεῖ τήν ὕλην ὅτι ἀπό τῆς γῆς καί χουῆς ἢ λίθος ἐστί, μηδέποτε εἰς ἕτερόν τι μεταβληθῆναι δυνάμενος. Βλέπει τόν ἄργυρον, (234) τόν μαργαρίτην, τούς λίθους ἅπαντας τούς τιμίους καί οὐ ταῖς εὐχροίαις τήν αἴσθησιν κλέπτεται, ἀλλά λίθους ἅπαντας ὡς ἓνα τῶν ἀπάντων λίθων ὁρᾷ καί πηλόν ἅμα ταῦτα λογίζεται. Ὁρᾷ ἱμάτια πολυτελῆ καί οὐ θαυμάζει τήν ποικιλίαν, ἀλλ' ὅτι σκωλήκων κόπρος εἰσὶν ἐννοεῖ, καί τούς τερπομένους εἰς αὐτά καί περιποιουμένους ταῦτα ὡς τίμια ἐλεεῖ. Ὁρᾷ τινα δοξαζόμενον, ἐπί θρόνου καθήμενον, ὑπό λαοῦ πολλοῦ κατά τὰς ὁδοὺς πομπευόμενον ἢ καί φουσώμενον, καί ὡς ὄναρ βλέπων οὕτω διάκειται, γελῶν καί θαυμάζων τῶν ἀνθρώπων τήν ἄγνοιαν. Βλέπει τόν κόσμον καί ἐν μέσῳ πόλεως ὑπάρχει καί βαδίζει μεγάλης – μάρτυς ὁ ταῦτα ἐν ἡμῖν ἐνεργῶν Κύριος - , ὡς μόνος ὢν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ· καί ὡς ἐν ἐρήμῳ διάγων

ἀνθρώποις ἀβάτω καί ὡς μηδέν μετὰ τινος ἔχων ἢ γνωρίζων τινά τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, οὕτω διάκειται.

Ὁ τοιοῦτος καί γυναῖκα τοίνυν ὁρῶν κάλλος ἔχουσαν σώματος, οὐ τῆς ὄψεως ὁρᾷ τὴν ἐπανθοῦσαν εὐπρέπειαν, ἀλλ' ὡς σαπρίαν ἢ βόρβορον καί ὡς ἤδη θανούσαν καί γεγонуῖαν ὅλην ὅπερ καί γίνεται, οὕτω ταύτην ὁρᾷ· ἥς οὐκ ἂν ποτε τό ἔξωθεν ἄνθος ὁ νοῦς περιβλέψη, ἀλλὰ τὴν ἔνδοθεν ὑπάρχουσαν ὑλώδη φθοράν, ἐξ ἧς τό ὅλον σῶμα συνίσταται. Τί γάρ καί ἄλλο ἐστὶ σῶμα ἢ διαμασηθείσης τροφῆς χυλός; Εἰ δέ καί τό ἔξωθεν κάλλος καταμαθεῖν θελήσειεν, οἶδεν ἐκ τῶν κτισμάτων ἀναλόγως θαυμάζειν τόν γενεσιουργόν, οὐχὶ δέ λατρεύειν τῇ κτίσει παρά τόν κτίσαντα· οὕτω γάρ ἀπό τοῦ μεγέθους καί ἀπό τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἐπιγινώσκει τόν δημιουργόν καί πρὸς τὴν ἐκείνου θεωρίαν ὁ νοῦς ἀνάγεται καί τὴν ψυχὴν ἀνάπτει πρὸς τὴν τοῦ ποιητοῦ κατανόησιν, δι' ἧς ἄρα καί πρὸς θεῖον κινεῖται πόθον καί δάκρυα καί ὅλως ἔξω τῶν ὁρωμένων γίνεται καί ἀπό τῶν κτισμάτων ἀποχωρίζεται.

(235) Καθάπερ γάρ τό φῶς τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλμῶν πανταχοῦ παρ' ἡμῶν πέμπεται καί, τά προκείμενα πάντα τῇ ὀπτικῇ δυνάμει περιερχόμενον, τό σύνολον ἐξ αὐτῶν οὐ μολύνεται, κἂν ὧσι λίαν δυσειδῆ τά ὁρώμενα, ἀλλὰ πάλιν ἀμόλυντον αὐτό πρὸς ἕτερα περιφέρομεν, οὕτω καί ἡ τῶν ἁγίων διάνοια, κἂν εἰς βορβορώδη πάθη καί αἰσχροῦ παρακύψειεν, οὐ μολύνεται. Γυμνός γάρ ὑπάρχει ὁ νοῦς αὐτῶν καί πάσης ἐπιθυμίας ἐμπαθοῦς ἀλλότριος. Εἰ γάρ καί εἰς τὴν τῶν τοιούτων θεωρίαν εἰσελθεῖν ποτε βουληθεῖη, οὐ δι' ἕτερόν τι τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἢ ἵνα σκοπήσῃ καί καταμάθῃ τῶν παθῶν τὰς ἐμπαθεῖς κινήσεις καί ἐνεργείας καί πόθεν λαμβάνουσι τὰς αἰτίας καί διὰ ποίων φαρμάκων πάλιν ἐξαφανίζονται, καθά καί ἰατροὺς ποιοῦντας ἀκούομεν καί περὶ τῶν παλαιῶν ἀκηκόαμεν. Ἀνέτεμον γάρ τούς νεκρούς, ἵνα τὴν θέσιν κατανοήσωσι τοῦ σώματος, ὅπως ἐξ ἐκείνων γινώσκοντες ὧσι τῶν ζώντων ἀνθρώπων τά ἔνδοθεν καί ἰατρεύειν ἐν ἄλλοις ἐπιχειρῶσι τὰ μὴ ὁρώμενα πάθη. Τοιοῦτόν τι πάντως ἐργάζεται καί ὁ πνευματικὸς ἰατρός ὁ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη ἐμπείρως ἰατρεύειν

βουλόμενος· ἵνα δέ σοι τήν ἔντεχνον αὐτοῦ ἰατροίαν τῷ λόγῳ καθυποδείξω, **πραγματικήν ποιήσομαι τήν διήγησιν.**

Ἔρχεται τις πρὸς τόν πνευματικόν ἰατρὸν ἄρρωστος, κεκαρωμένος τῷ πάθει, τεταραγμένος ὅλος τόν νοῦν, ἀντί ἰατρείας τὰ βλάπτοντα ἐπιζητῶν, τὰ τό πάθος δηλονότι αὐξάνοντα καί τόν θάνατον ἐν ἀκαρεῖ ἐπισπώμενα. Βλέπει τοῦτον ὁ φιλόανθρωπος καί συμπαθῆς ἰατρός, κατανοεῖ τοῦ ἀδελφοῦ τήν ἀσθένειαν, τοῦ πάθους τήν φλεγμονήν, τόν ὄγκον, ὁρᾷ τόν νοσοῦντα ὅλον τοῦ θανάτου γινόμενον. Τοῦ τοιούτου δέ ἄρα τις ἐρασθήσεται, ἵνα πάλιν τῶν ἀναισθήτων λόγων ἐκείνων ἀναμνησθῶ; Οἶμαι, οὐδέ τῶν λίαν τις **μαιομένων** ἀνδρῶν τοιοῦτόν τι κατά τῆς ἀσθενούσης ἢ τοῦ ἀσθενοῦντος τήν πρὸς θάνατον ἀρρωστίαν ἐνθυμηθήσεται, μή ὅτι γε εὐσεβῶν καί φοβουμένων τόν Θεόν ἰατρῶν. Ἀλλά τῶν ὄντως **(236) μαιομένων** τούς λόγους χαίρειν εἰπόντες, ἐχώμεθα τοῦ λόγου τῆς διηγήσεως. Ὅταν οὖν ἴδῃ ὁ πνευματικός καί ἐπιστήμων ἰατρός ἐν οἷς εἶπομεν ὄντα τόν ἀδελφόν, οὐκ εὐθέως βοᾷ οὐδέ διαναβάλλεται οὐδέ λέγει· “Κακά καί θανατηφόρα εἰσὶν ἃ ζητεῖς καί οὐ δίδωμί σοι ταῦτα τὰ βοηθήματα”, ἵνα μή ἀκούσας φυγῆ χρήσῃται καί πρὸς ἕτερον τῶν τοιούτων παθῶν ἄπειρον ἀπέλθῃ καί τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τεθνήξεται· ἀλλά προσδέχεται, κατέχει, παρακαλεῖ, πᾶσαν δεικνύει ἀγάπην ὁμοῦ καί ἀπλότητα, ἵνα πληροφορήσῃ αὐτόν ὅτι καί δι’ ὧν φαρμάκων ἠτήσατο, δι’ αὐτῶν καί τήν ἰατροίαν ποιήσῃται καί τήν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐκπληρώσῃ.

Εἰσὶ γάρ τινες οἱ χαλεπῶς νοσοῦντες κατά ψυχὴν καί χαλεπά τὰ νοσήματα φέροντες καί τὰ ἐπαύξοντα τήν νόσον ἐπιζητοῦντες· καί τό μέν πάθος ἐκάστου τούτων ἴσως, ἵνα δέηται διαίτης καί τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς, αὐτοὶ δέ μάλλον τρυφᾶν ζητοῦσι τὰ φθοροποιά βρώματα καί εἰς κόρον ἐμφορεῖσθαι αὐτῶν. Διὰ δὴ τοῦτο, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ὁ ἔμπειρος ἰατρός οὐκ εὐθέως ἐπὶ τοῖς ζητουμένοις παρὰ τοῦ νοσοῦντος ἀνανεύει, ἀλλ’ ὑπισχνεῖται πάντα τὰ τῆς αἰτήσεως ἐκπληρῶσαι αὐτοῦ· ὁ νοσῶν, ὡς ἐπὶ καλοῖς, σπεύδει τοῖς καταθυμίαις αὐτοῦ, ὁ ἰατρός ὑποκρύπτει τὰ βοηθήματα· καί ὁ μέν ἐκδέχεται καί περιχαρῶς ἀναμένει, ὁ δέ, σοφὸς ὢν, τόν μέν φαινόμενον τῶν

ζητουμένων δεικνύει παρόμοια, τό δέ κρυπτόμενον, ἄλλα μὲν τῇ γεύσει, τῇ δέ δυνάμει τῆς ἐνεργείας παράδοξα. Μόνον γάρ τῶν φαρμάκων ὁ ἀσθενῶν ἄπτεται, καί τῇ ἀφῆ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὴν ἰατρειάν λαμβάνει· καί καταπαύεται μὲν εὐθύς τοῦ πάθους ὁ ὄγκος, τό δέ τραῦμα παντελῶς ἀφανίζεται, καί ὦν τῇ ἐπιθυμίᾳ πρῶτον ἐφλέγετο, τούτων οὐδέ μνημονεύειν ἀνέχεται τοῦ λοιποῦ. Καί ἔστιν ἰδεῖν καί θεάσασθαι λόγου παντός ὑψηλότερον θαῦμα γινόμενον· χωρίς γάρ ἄλλου τινός βοηθήματος, μόνη τῇ προσψάσει καί θεωρία τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων ὑγιαίνειν ποιεῖ τούς νοσοῦντας, (237) τά τραύματα καί τόν ὄγκον αὐτῶν καταστέλλεσθαι καί τὴν φλόγαν τούτων τῆς δίψης παύεσθαι, καί τούς πεινῶντας τά φθοροποιά καί ἐπιβλαβῆ βρώματα τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἐπιθυμεῖν ἔκτοτε, καί πολλοῖς διηγεῖσθαι τούτους τά τοῦ ἱατροῦ θαύματα καί τὴν θαυμασίαν μέθοδον τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ.

Ἀκουέτωσαν οἱ ὑγιαίνοντες καί τά αἰνιγματωδῶς ἡμῖν εἰρημένα νοεῖτωσαν, εἴ τε καί τῆς ἐνθέου γνώσεως τὴν χάριν ἐδέξαντο. Ταῦτα γάρ οἱ νοσοῦντες οὐκ ἴσασι, μᾶλλον δέ οὐδέ ὅτι ἀσθενοῦσιν ἐπίστανται. Τούς δέ οὕτως ἔχοντας τίς ἄρα λόγῳ πείσει ποτέ ὅτι ἀσθενεῖα καί νόσῳ κατέχονται; Ὑγείαν γάρ τούτην οἴονται, τό ποιεῖν τῆς σαρκός τά θελήματα καί πάντα πράσσειν τά τῆς ἐπιθυμίας καί τῆς ἐφέσεως· καί ὥσπερ οὐδεὶς τούς ἔξω φρενῶν ὄντας καί παρακόπους ἐκφρονας εἶναι ποιήσει λογίσασθαι ποτε ἑαυτούς, οὕτως οὐδέ τούς ἐν πάθεσι κυλινδουμένους καί ὑπ’ αὐτῶν κεκρατημένους καί μὴ αἰσθανομένους τῆς κατασχέσεως τούτων ἐν κακοῖς εἶναι πείσει ποτέ τις ἢ μεταβαλέσθαι ποιήσει ἐπὶ τό βέλτιον. Τυφλοὶ γάρ ὄντες καί μηδέ ἄλλον τινά πιστεύοντες βλέπειν, οὕτως διάγουσιν ἐστερημένοι καί τοῦ ὁρᾶν, καί ὅτι οὐδέ ἀναβλέψαι αὐτούς δυνατόν εἶναι πείθονται· εἰ γάρ ἐπείθοντο, τάχα ἂν καί ἐζήτησαν ἀναβλέψαι, καί ἀναβλέψαντες εἶδον ἀκριβῶς καί ἐγνώρισαν τούς ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ. Ἀλλά μὴ θέλοντες τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι βύουσιν ἐκουσίως τά ὦτα καί τῷ Ἀποστόλῳ προσέχειν οὐ βούλονται οὕτω λέγοντι· “Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοὶ Χριστός”, καί πάλιν· “Νεκρώσατε οὖν τά μέλη ὑμῶν τά ἐπὶ

τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν”. Ὁ οὖν τῷ κόσμῳ ἀποθανών – τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ σταυρός – καὶ ζῶν μηκέτι αὐτός, ζῆ δέ ἐν αὐτῷ ὁ Χριστός, **(238)** ὁ νεκρωθεὶς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἡγουν τὰς ἐμπαθεῖς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, ὥστε καὶ παντός πάθους καὶ πάσης ἐπιθυμίας κακῆς ἀμέτοχος γενέσθαι, πῶς, εἰπέ, κἄν ὅπως οὖν πάθους αἰσθησὶν δέξεται, ἢ ἡδονῆς ὑποστήσεται κίνησιν, ἢ σαλευθήσεται τὴν καρδίαν τὸ σύνολον;

Εἰ δέ ἀπιστεῖς ἔτι καὶ ἀναβάλλεσαι, βλέπε πρὸς τίνα τὰς κατηγορίας ἐκφέρεις καὶ τίνα λέγεις τῆς ἁμαρτίας συμμετόχον. Ὡ τοῦ τολμήματος! Τούς τόν Χριστόν ζῶντα καὶ ἐνοικοῦντα ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς, πρὸς ἡδονὴν λέγεις κλέπτεσθαι τὴν καρδίαν; Λοιπὸν κατὰ σέ κοινωνός ἁμαρτίας καθέστηκεν ὁ Χριστός, ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδέ δόλος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ τοῦ κόσμου αἴρων τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαίρων παντός πάθους τὰς αὐτῷ συναφθείσας ψυχάς; Οὐκ ἐννοεῖς ἀκμὴν ἃ μὲν λαλοῦμεν ἡμεῖς, ἃ δέ σύ βλασφημεῖς; Οὐ φρίττεται καὶ τῷ στόματί σου τὴν χεῖρα τιθεῖς καὶ μὴν λαλεῖν παιδεύεις τὴ γλῶτταν σου περὶ ὧν οὐπω τὴν πείραν εἴληφας, οὐδέ διανοία τὴν γνῶσιν κατέλαβες τῶν τοιούτων, καὶ ταῦτα τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐχ ἑώρακας, οὐδέ ἢ ἀκοή σου τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐχώρησεν; Οὐκ οἶδας ὅτι καταγελῶσί σου ὡς ἀναισθήτου, ὀπηνίκα λέγειν ἐπιχειρεῖς περὶ τῶν τοιούτων, ἄλλα ἀντ’ ἄλλων φθεγγόμενος, οἱ ἔργω καὶ λόγῳ τὴν πείραν ἐσχηκότες αὐτῶν;

Εἰ μὲν οὖν ἠξιώθης τῆς ἄνωθεν χάριτος, λέγε καὶ τὰ τῆς χάριτος ἐλευθεροστομῶν καὶ θεολογεῖν ἀκωλύτως περὶ τοῦ φύσει Θεοῦ· οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν θέσει υἱῶν τοῦ Θεοῦ καὶ, ὡς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ, ὁμοίων αὐτοῦ διὰ τῆς χάριτος διηγοῦ ἀκωλύτως τοῖς πᾶσιν ὡς εἰσὶν ἅγιοι δοῦλοι τῆς δόξης αὐτοῦ. Εἰ δέ ὁμολογεῖς, καλὸν ποιῶν, μὴ μετασχεῖν τοῦ χαρίσματος μηδὲ αἰσθανθῆναι σαυτὸν νεκρὸν τῷ κόσμῳ γενόμενον, μηδὲ εἰς οὐρανὸν ἔγνωσ ἑαυτὸν **(239)** ἀνελθόντα ὡς κρυβῆναι μόνον ἐκεῖ καὶ μὴ φαίνεσθαι, μηδὲ τοῦ κόσμου παντός ἔξω κατὰ τόν Παῦλον εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρὶς ἐγένου τοῦ σώματος, μηδὲ ἀλλοιωθέντα κατέμαθες ἑαυτὸν ὅλον καὶ πνεῦμα οἰονεῖ γενόμενον ἐν τῇ τῆς σαρκὸς ἀποθέσει, πνευματικὰ

συγκρίνοντα τοῖς πνευματικοῖς, τί οὐκ ἀσπάζη τὴν καλήν
σιωπὴν καὶ ζητεῖς ἐν μετανοίᾳ καὶ δάκρυσι ταῦτα λαβεῖν καὶ
μαθεῖν, ἀλλὰ κενῶς οὕτως λαλεῖν ἐθέλεις περὶ ὧν οὐκ ἔσχες
τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν καὶ ἅγιος τούτων χωρὶς καλεῖσθαι φιλεῖς
καὶ ὡς ἤδη σεσωσμένος διάκεισαι, λογισμοὺς τολμῶν
ἀλλοτρίου ἀναδέχεσθαι καὶ διδάσκειν ἑτέρους; Οὐ φρίπτεις
ἄλλους ὀδηγεῖν πρὸς τὸ φῶς, αὐτὸς ὑπάρχων ἐστερημένος τοῦ
θείου φωτός; Οὐ δέδοικας ποιμαίνειν ἀδελφούς, ὁ ἔτι ἐν σκότει
καθήμενος καὶ μηδέ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκεῖνον κτησάμενος τὸν
ὄρῶντα τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν; Οὐκ αἰσχύνῃ ἄλλους ἰατρεύειν,
ἀσθενῆς ὑπάρχων αὐτὸς καὶ μηδέ τῶν ἰδίων τραυμάτων λαβεῖν
ἰσχύων τὴν αἴσθησιν; Εἶπέ γάρ μοι, εἰ μὴ σεαυτὸν ἀπαθῆ
ἔγνωκας εἶναι καὶ τὸν ἀπαθῆ Θεὸν κατέμαθες οἰκοῦντα ἐν
σεαυτῷ, ἐν τίνι ἄλλῳ θαρρήσας, τοῖς ἔργοις τῶν ἀπαθῶν καὶ
ταῖς διακονίαις τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ δούλων ὑπηρετεῖν καὶ
ὑπεισελεθεῖν κατετόλμησας;

Ὅρα μὴ λάθῃς σεαυτὸν ξένοις βαθμοῖς καὶ ἀλλοτρίαις
διακονίαις ἐπιτηδῶν καὶ ὡς καταφρονητῆς τοῦ θείου
θελήματος καὶ τολμηρὸς καὶ ἀχρεῖος οἰκέτης εἰς τὸ σκότος
ἀποπεμφθῆς τὸ ἐξώτερον. Ὅρα μὴ εὐρεθῆς τοῦ συγκλητικοῦ
ἐνδύματος καὶ ἀξιώματος γυμνός, ὅπερ οὐδέν ἄλλο εἶναι
νοήσεις ἢ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ δεθεῖς, οὕτως ἔχων,
χεῖρας ἅμα καὶ πόδας, εἰς τὸ πῦρ ἐμβληθῆς τὸ αἰώνιον. Βλέπε
μὴ πρότερον ποιμαίνειν (240) ἐπιχειρήσης, πρὶν ἂν τὸν καλὸν
σε ποιμένα φίλον γνήσιον κτήσασθαι, ἐπεὶ οὐδέν κερδήσεις
ἕτερον, γίνωσκε, ἢ δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ, οὐ μόνον περὶ τῆς
σαυτοῦ ἀναξιότητος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν προβάτων, ὧν ἐξ
ἀπειρίας καὶ ἐμπαθείας ἀπώλεσας. Βλέπε, παρακαλῶ, μὴ
ἀναδέξῃ τὸ σύνολον χρέη ἀλλότρια ὑπόχρεως ὑπάρχων αὐτὸς
ἐν τινι μὴ ἄφεςιν δοῦναι τολμήσης, ὁ μὴ τὸν αἶροντα τὴν
ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐν τῇ καρδίᾳ κτησάμενος. Ὅρα μὴ κρῖναι
τὸν ἕτερον, ἀδελφέ, καταδέξῃ, πρὶν ἂν αὐτὸς ἀκριβῆς γένη καὶ
τῶν οἰκείων σφαλμάτων ἐξεταστῆς καὶ δικαίαν τὴν ψῆφον
κατὰ σαυτοῦ διὰ δακρύων ἀπολύσης καὶ πένθους· καὶ
τηνικαῦτα, Πνεύματος ἐμπλησθεῖς Ἁγίου, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ
νόμου τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ὑπὸ τῆς τοῦ

Θεοῦ χάριτος εἰς τὴν τῶν ἄλλων κρίσιν δίκαιος ἀποκατασταθῆς κριτῆς, ὡς ὑπὸ Θεοῦ προχειρισθεὶς ἐν τούτῳ διὰ τοῦ Πνεύματος.

Ἴδε γὰρ ὅτι οὐδεὶς τῶν κατὰ κόσμον ἀρχόντων τούτῳ τολμᾷ ἐπιπηδῆσαι τῷ ἀξιώματι, πρὶν ἂν παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ τῶν κριτῶν ἐγκαταλεγῆ τάγματι. Καί εἰ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιωματῶν τοιαύτη τάξις ἐστὶ καὶ τοιοῦτος φόβος, ὡς μὴ τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ προσκροῦσαι, πόση εὐλάβεια ὀφείλεται παρ' ἡμῶν ἀπονέμεσθαι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀξιώμασιν, ὡς μὴ αὐτοχειροτόνητοι καὶ πρό τοῦ κληθῆναι ἄνωθεν ἐπιπηδᾶν τοῖς θείοις καὶ εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἐμπίπτειν. Φρίξον, ἄνθρωπε, καὶ τοῦ Θεοῦ σεβάσθητι τό μακρόθυμον καὶ μὴ ἔλαττον ἔχων φανῆς τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων τόν φόβον εἰς Θεόν, τόν ἐπουράνιον βασιλέα, ἢ ὅσον ἐκεῖνοι πρὸς τόν ἐπίγειον ἔχουσι· μηδέ καταφρονῶν ἔση τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας αὐτοῦ διὰ φιλοδοξίαν καὶ φιλαρχίαν, ὅτι αὐτός ἐστι (241) πάντων ἐξουσιαστής καὶ πάντων κριτῆς φοβερός, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ· ἀλλ' ὥσπερ οὗτοι τῷ ἐπιγεῖω, οὕτω καὶ σύ κἂν ὡσαύτως τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ καὶ Θεῷ τὴν τιμὴν καὶ τόν φόβον ἀπόνεμε, ἵνα τιμῶν καὶ φοβούμενος αὐτόν δυναθῆς τηρῆσαι τὰς αὐτοῦ ἐντολάς καὶ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ἑαυτόν προετοιμάσας οἶκος τῆς τριφεγγοῦς αἵγλης αὐτοῦ ἀξιοθεῖης γενέσθαι κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ. Φησί γάρ· “Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ γὰρ ἀγαπήσω αὐτόν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν”, καὶ πάλιν· “Καὶ γὰρ καὶ ὁ Πατήρ μου ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν”.

Τοιοῦτος δὲ γενόμενος οὐκ ἔση ἔτι ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλὰ νεκρόν ἴδης ἑαυτόν γεγονότα τῷ κόσμῳ, ὡς νεκρὸν περιφέρων τὴν σάρκα καὶ ἀνενέργητον πάντη πρὸς ἁμαρτίαν, ζῶντα δὲ μόνῳ τῷ Θεῷ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργούμενος καὶ κινούμενος· καὶ ἐν τοιαύτῃ δόξῃ καταμαθῶν ἑαυτόν, βοήσεις τηνικαῦτα μετὰ τοῦ θείου Παύλου μεγαλοφώνως ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καὶ εἴπη· “Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας”. Καὶ τοῦ λοιποῦ διαφορὰν οὐχ ἔξεις ἄρρενος καὶ θηλείας, οὐδέ

βλάβην ὑπομείνης ἐκεῖθεν, ὡς ἤδη τό κατά φύσιν λαβών καί μὴ παρά φύσιν ὀρῶν τά τοῦ Θεοῦ πλάσματα· ἀλλά, καί συνών καί ὀμιλῶν ἀνδράσι καί γυναιξί καί αὐτούς ἀσπαζόμενος, ἀβλαβῆς καί ἀκίνητος διαμείνης ἀπό τῆς κατά φύσιν ἔδρας καί στάσεως καί ὡς μέλη Χριστοῦ τίμια καί Θεοῦ ναοὺς ἴδης καί προσέξεις αὐτοῖς. Πρὸ δέ τοῦ ἐλάσαι εἰς μέτρον τοιοῦτον καί τὴν ζωοποιὸν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ ἐν τοῖς μέλεσί σου θεάσασθαι, καλὸν ποιήσεις, ἐάν τὰς ἐπιβλαβεῖς ὄψεις φύγῃς, ἐν αἷς αἰτία μὲν οὐκ (242) ἔστιν οὐδεμία κακοῦ, διὰ δέ τῆς ἐνοικούσης ἐν ἡμῖν προγονικῆς ἀμαρτίας ἐξελκόμεθα καί δελεαζόμεθα εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας.

Οὕτω γάρ ποιῶν, ἐν ἀσφαλείᾳ ὁ πᾶς ἔσται σοι βίος καί οὐ προσκόψεις πρὸς λίθον ἀμαρτίας τὸν πόδα σου, Θεὸν ἢ κτησάμενος ἢ ἀγωνιζόμενος κτήσασθαι, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ'. (243)

Περὶ τῶν δουλευόντων Θεῷ, τίνες τε εἶεν καὶ ὅποιοι καὶ ποταποί. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ μετανοῶν καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν μετερχόμενος καὶ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ δουλεύων Θεῷ καὶ τό ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὅτι, ἐάν μὴ τὰς ἀρετάς κτησώμεθα, οὐδέν ἡμᾶς ἀπαλλαγὴ μόνον τῶν παθῶν ὠφελήσει.

Ἐπειδήπερ ὅσον ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος χριστιανούς ἡμᾶς ἑαυτοὺς δίχα τῶν ἔργων καί πιστοὺς λογιζόμεθα, εἰς τὴν ὁμοούσιον καί ἀδιαίρετον Τριάδα πιστεύοντες καί εἰς τὸν ἕνα ταύτης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν καί Θεόν, καί δούλους ἑαυτοὺς ἐκ συνηθείας οὕτω πως ἀπλῶς ἐπιγραφόμεθα τοῦ Θεοῦ καί καλοῦμεν, καί γράφοντες πρὸς ἑτέρους τοῦτο αὐτοῖ ἑαυτοὺς ἄνωθεν γράφοντες ὀνομάζομεν, μὴ εἰδότες ἴσως αὐτό τοῦτο, τί ἐστὶ δουλεία Θεοῦ καὶ τίς ὁ ἀκούειν ἄξιος καί εἶναι

δούλος Θεοῦ, τόν λόγον ὑπό τοῦ Λόγου κινουῦμαι γυμνάσαι καί εἰπεῖν ἐπιείγομαι περί τῶν δουλευόντων Θεῷ τίνες τε εἶεν καί ὅποιοι καί ποταποί, καί τίνα τά παρὰ τῶν τοιούτων διά Κύριον γινόμενα ἔργα, ὡς ἂν ἀπό τῶν ἑαυτοῦ πράξεων ἕκαστος γνώσεται ἑαυτόν, καί τίνα θεραπεύει διά τῶν ἑαυτοῦ ἐγχειρήσεων καί τίνι δουλεύει, ἢ τίνα ποτέ ἐθεράπευσε καί τίνι ἐδούλευσεν, εἴσεται, ἵνα μή ἑαυτῶ τις χαριζόμενος δοκῇ τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καί οὐχ ἑαυτῶ. Ἀλλά περί μέν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ διαγόντων καί ὑπό ζυγόν (244) ὄντων τοῦ βίου οὐδεὶς λόγος ἡμῖν, διαρρήδην τοῦ ἁγίου Παύλου βοῶντος· “Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τά τοῦ Κυρίου πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ὁ δέ γαμίσας μεριμνᾷ τά τοῦ κόσμου πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί” καί τῷ κόσμῳ, περί δέ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπας ὁ λόγος ἔσται ἡμῖν.

Οἱ εἰς τό στάδιον ἄρτι τῆς μετανοίας ἐξ ἀκουσίου γνώμης καί αὐτοθελῶς εἰσερχόμενοι καί κατά τό ἐνόν εἰς τήν σωματικήν γυμνασίαν ἑαυτούς ἐγγυμνάζοντες, εἰσαγωγικοί τε, λέγω, καί οἱ ἐν ταύτῃ χρονίσαντες, οἴονται τῷ Κυρίῳ δουλεύειν καί ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι ἐλπίζουσι. Μή προσέχοντες γάρ τῷ φωτί τῶν θείων Γραφῶν, ἀλλ’ ἔξω τούτου αἰετῶν τοιούτων τινές πορευόμενοι καί ἐν σκότει τῶν πονηρῶν διανοιῶν αὐτῶν κατεχόμενοι, οὐ γινώσκουσιν ὅτι πολὺ ὑπάρχει τό ἐν μέσῳ διάφορον τῶν τε μετανοούντων καί ἀγωνιζομένων εἰς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καί αὐτῶν τῶν τῷ δεσπότῃ δουλευόντων Χριστῶ. Οἱ μέν γάρ μετανοοῦντες, ὑπὲρ ὧν κακῶς ἔπραξαν μεταμελόμενοι, συγχώρησιν τῶν ἐπταισμένων αἰτοῦνται λαβεῖν, οἷος ἦν ὁ τελώνης, ἢ πόρνη, ὁ Πέτρος αὐτός, ὅτε, πτοηθεὶς καί ἀρνησάμενος τρίτον, ἔκλαυσε πικρῶς, καί εἶ τις κατ’ ἐκεῖνον τόν ἄσωτον τόν μετὰ πορνῶν καί τελωνῶν καταδαπανήσαντα τόν κληρον τόν πατρικόν· οὗτοι γάρ καί οἱ τοιοῦτοι οὐχὶ δουλεύειν λέγονται τῷ Κυρίῳ, ἀλλὰ ἐχθροὶ καί προσκεκρουκότες ὑπάρχοντες, διά μετανοίας καί ἐξομολογήσεως καταλλάσσονται αὐτῶ. Οἱ δέ τήν ἄσκησιν μετερχόμενοι καί ἄρτι πρὸς τήν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς ἐκθύμως ἐγγυμναζόμενοι τά πάθη μετὰ τήν μετάνοιαν νικῆσαι σπουδάζουσι, σπουδαίως αὐτήν καί θερμῶς δηλονότι

πεπονηκότες ὑπὲρ τῶν προημαρτημένων αὐτοῖς· (245) οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς ἀντὶ τῶν παθῶν κτήσασθαι ἀσφαλῶς ἀγωνίζονται.

Καὶ ὁ μὲν ἄρτι μετανοῶν λυπεῖται, κλαίει, νηστεύει, ἀγρυπνεῖ, χαμευνεῖ, διακονεῖ καὶ πάσας ὑποφέρει τὰς θλίψεις, αἰεὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ λογιζόμενος καὶ ὡς μειζόνων κολάσεων ἄξιον ἑαυτὸν ἔχων, ἀταράχως ὑπομένει πάντα τὰ ἐπερχόμενα, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ὑπομονῆς ἀφεθῆ ἀὐτῷ τὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος ἄρτι καλὸς ἀσκητὴς οὐχὶ διὰ ἔκτισιν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ διὰ τὸν πρὸς τὰ πάθη πόλεμον, ταῦτα πάντα καὶ ἕτερα τούτων πλείονα ἐπιτηδεύεται καὶ ποιεῖ· καὶ πᾶσαν θλίψιν ἐπερχομένην αὐτῷ μετὰ χαρᾶς ἀποδέχεται, μὴ ἐπερχομένης δέ, αὐτὸς ἑαυτὸν θλίβει· καὶ πᾶσαν προᾶξινπραχθεῖσαν, ἣν ἀκούσει παρὰ τῶν πάλαι ἁγίων ἢ καὶ παρὰ τῶν συνόντων πραττομένην θεάσεται, σπουδάζει τὸ κατὰ δύναμιν καὶ αὐτὸς ποιῆσαι αὐτήν, ἵνα τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀσκητικῶν ἀρετῶν τε καὶ πράξεων τὰ πολλά καὶ ποικίλα πάθη, δι' ὧν τὴν ἰσχὺν καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες κέκτηνται, ἐξαλείψῃ καὶ τέλος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ταῦτα ἐξαφανίσῃ, πάσῃ δυνάμει ψυχῆς τὰς ἀρετὰς ἀντ' αὐτῶν ἐν ἑαυτῷ θησαυρίζων. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω γένηται παρ' αὐτοῦ καὶ οὕτω τὰ τῶν ἀγώνων ἔξει καλῶς ἐν αὐτῷ, οὐδὲν ἔσται ὄφελος αὐτῷ ἐκ μόνης τῆς τῶν παθῶν ἀλλοτριώσεως· οὐ γὰρ ὁ μὴ πλεονεκτῶν, ἀλλ' ὁ ἐλεῶν ἐπαινεῖται, οὐδέ ὁ τὸ δοθέν τάλαντον σῶον φυλάξας ἀλλ' ὁ διπλασιάσας ἐσώθη, οὐδέ ὁ ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ, ἀλλ' ὁ ποιήσας τὸ ἀγαθὸν μακαρίζεται, οὐδέ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως μὴ συντιθέμενος ἀλλ' ὁ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ κατ' αὐτῶν ὀπλιζόμενός τε καὶ ἀντιμαχόμενος τὴν ἀγάπην ἐνδείκνυται.

Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο αὐτὸς ὁ δεσπότης Χριστὸς οὕτω διαρρήδη βοῶν· “Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει”. Τοῦτο δὲ λέγων, δείκνυσιν (246) ὅτι ὁ μὴ παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ σπουδῇ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶν καὶ αἰεὶ τὰς ἀρετὰς διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν κτώμενος ἐργασίας καὶ εἰς τὸ πρόσω δι' αὐτῶν ἀνερχόμενος, ἀλλὰ τῶν μὲν πονηρῶν μόνων τῷ δοκεῖν ἀπεχόμενος, τῶν δὲ γε ἀγαθῶν μὴ ἐπὶ πολὺ ἀντεχόμενος, ἀλλ' οἷονεὶ τοῦ συλλέγειν τὰς

ἀρετάς διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας παυσάμενος, οὐδέ ἄδοκεῖ ἔχειν φυλάξαι δύναται· διά γάρ τῆς ἀργίας καί ταῦτα ἀπόλλυσι· καί δηλοῖ τοῦτο τό “ὁ μή συνάγων σκορπίζει”. Ἐπί μὲν γάρ τῶν αἰσθητῶν τοῦτο ἀδύνατον· ὁ γάρ μή συνάγων ἐκεῖ, ἀλλά ἀργός καθεζόμενος, οὐχί καί ὡς ὁ σκορπίζων ἐστίν. Ἐπί δέ τῶν πνευματικῶν οὐχ οὕτως, ἀλλά τόν μή ποιῶντα τό ἀγαθόν ὡς ἀμαρτάνοντα ἔχει ἡ θεία Γραφή καί κατακρίνεσθαι αὐτόν ὑπεμφαίνει· “Τῷ γάρ εἰδότι καλόν, φησί, ποιεῖν καί μή ποιῶντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστίν”, καί πάλιν· “Ἐπικατάρατος πᾶς ἄνθρωπος ὁ ποιῶν τά ἔργα Κυρίου ἀμελῶς”. Ὅπερ ἐμοί πάντως ἀρκέσει πρῶτον, τῷ χαύνῳ καί ἀμελεῖ, εἰς κατάκρισιν. Εἰ δέ ὁ ἀμελῶς ποιῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ κεκατήραται, πόσω μᾶλλον ὁ μερικῶς ποιῶν ἐξ ὧν ποιεῖν δύναται, ἢ καί μηδὲν ποιῶν, ἐπί πλεῖον κατακριθήσεται. Τοῦτο δέ καί ἐπί τῶν πολιτικῶν νόμων καί τῶν βιωτικῶν πραγμάτων εὐρήσεις γινόμενον· τόν γάρ βλέποντα δούλον διορυττομένην παρά τινων τήν οἰκίαν τοῦ κυρίου αὐτοῦ καί συλουμένην τήν περιουσίαν αὐτοῦ καί μήτε συνεργήσαντα τοῖς κλέπταις μήτε παρεμποδίσαντα αὐτοῖς ἢ κραυγάσαντα, ἀλλ’ ἐάσαντα τούτους, ἄραντας πάντα, λάθρα διαφυγεῖν, ἴσως ἐκείνοις ἐπίβουλον ἑαυτοῦ καί κλέπτην τόν δούλον ἐκεῖνον ὁ δεσπότης λογίζεται. Τί δαί; Οὐχί καί ὑμεῖς πάντες τά αὐτά κατά τοῦ πονηροῦ κατεψηφίσασθε;

(247) Οὕτως ἐστὶ πάντως κἀμοί τῷ ἀθλίῳ πρῶτον καί ταπεινῷ, - ὀκνῶ γάρ εἰπεῖν καί πᾶσιν ὑμῖν - ἐάν πονηρῶν μὲν ἔργων καί πράξεων ἀποσχόμεθα, τὰς δέ ἀρετάς ἀντ’ αὐτῶν μή πάση ἰσχύϊ κτησώμεθα ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως οὗ ἄνδρες γενώμεθα τέλειοι καί καταντήσωμεν εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ Παῦλος ἐντέλλεται γενέσθαι πάντας ἡμᾶς. Καί εἰκότως· εἰ γάρ μή τοιοῦτοι γενοίμεθα, πῶς δουλεῦσαι τῷ Κυρίῳ ἰσχύσομεν; Πῶς στρατευθῆναι Χριστῷ δυνασώμεθα; Πῶς δέ καί πνευματικῶς ὀπλισώμεθα καί εἰς παράταξιν Θεοῦ ζῶντος καταριθμηθῶμεν καί τοῖς ἐχθροῖς φοβεροί φανησώμεθα; Οὐδαμῶς. Μή οὖν οἰέσθω τις νηστεύων ἢ ἀγρυπνῶν ἢ πεινῶν ἢ διψῶν ἢ χαμευνία συζῶν ἢ πενθῶν ἢ κλαίων ἢ ὕβρεις ἐπερχομένας αὐτῷ καί πειρασμούς ὑποφέρων,

ὅτι τῷ Θεῷ δουλεύει ἢ ἑτέρῳ τινί διὰ τῶν τοιούτων χαρίζεται τι. Ἄλλ' ἑαυτὸν μόνον ὠφελεῖ, καὶ ταῦτα, ἐάν ἐν ταπεινώσει καὶ γνώσει πνευματικῇ ὑπομένη αὐτὰ καὶ μετέρχεται· εἰ δέ μή, οὐδέ ἑαυτὸν. Τό γάρ μή γινόμενον μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ γνώσεως πνευματικῆς, οἷον ἂν καὶ ἔστιν, οὐδέν ὄνισησι τὸν ποιῶντα. Καὶ πῶς τοῦτο ἔστι, διὰ πάντων τῶν θείων Γραφῶν ὁ βουλούμενος διδαχθήσεται. Ἡμεῖς γάρ τοῦτο δεῖξαι μόνον κατεπειγόμεθα, ὅτι οὔτε οἱ ἐν τῇ μετανοίᾳ, οὔτε οἱ ἐν τῇ ἀσκήσει χρονίσαντες τῷ κυρίῳ δουλεύουσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ὠφελούσι καὶ ἑαυτοῖς μόνοις χαρίζονται· καὶ, εἰ δοκεῖ, ἀπὸ παραδειγμάτων πιστότερον τὸν λόγον καὶ βεβαιότερον ἐργασώμεθα.

Τίνας λέγομεν εἶναι τοὺς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ; Τοὺς ἀναστρεφόμενους ἐν τοῖς ἑαυτῶν οἴκοις, ἢ τοὺς συνακολουθοῦντας αὐτῷ πανταχοῦ; Τοὺς διάγοντας ἐν τοῖς ἑαυτῶν προαστείοις, ἢ τοὺς κατειλεγμένους ἐν τοῖς στρατεύμασι; Τοὺς ἀναπεπτωκότας καὶ τρυφῶντας καὶ οἴκαδε σπαταλῶντας, ἢ τοὺς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθοῦντας (248) καὶ πληττομένους, ἔσθ' ὅτε καὶ πλήττοντας καὶ τῶν ἐχθρῶν ἀναιροῦντας πολλοὺς καὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας συνδούλους αὐτῶν ἀναρρομμένους καὶ τοὺς ἐχθροὺς καταισχύνοντας; Τοὺς χρυσοχοοὺς καὶ χαλκοτύπους καὶ λινοξόους, τοὺς αἰεὶ ἐργαζομένους καὶ μόλις ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συνοῦσι τὴν σωματικὴν δυναμένους πορίσασθαι χρεῖαν, ἢ τοὺς στρατηγούς, τοὺς χιλιάρχους καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένους λαούς; Οὐ πρόδηλον τούτους εἶναι μᾶλλον τοὺς τῷ ἐπιγείῳ δουλεύοντας βασιλεῖ, ἢ ἐκείνους; Χαλκεὺς γάρ καὶ χρυσοχόος καὶ τέκτων, εἴ τι ἔργον ἐργάσσονται τῷ βασιλεῖ, παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν συμφωνηθέντα λαμβάνουσι μισθόν καὶ ὡς ξένοι τινές καὶ ἀλλότριοι ἀναστρέφουσιν οἴκαδε, μήτε τὸν βασιλέα ἰδόντες, μήτε γνῶσιν ἔχοντες φιλίας τῆς οἰασοῦν πρὸς αὐτόν· οἱ δέ καὶ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ δι' αὐτῶν ὁ ὑφ' ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν ὑπάρχων λαός. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπουρανίου νόει μοι βασιλέως καὶ ἐπὶ τῶν δουλευόντων αὐτῷ. Δοῦλοι γάρ αὐτοῦ, ὡς ὑπ' αὐτοῦ καὶ κτισθέντες καὶ παραχθέντες, οἱ πάντες ἐσμέν, πιστοὶ τε καὶ

ἄπιστοι, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, πλούσιοι καί πένητες, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλεῖς τε καί ὁμοῦ καί ἄρχοντες· ἀλλ' οἱ μὲν εὐγνωμόνως καί ἐν πάσῃ ἰσχύϊ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦντες καί διὰ τούτων τὴν εἰς αὐτόν πίστιν βεβαίαν ἐπιδεικνύμενοι ἀγαθοὶ καλοῦνται καί πιστοὶ λέγονται, οἱ δὲ ἀμελῶς μὲν καί ῥαθύμως ὅμως δὲ δουλεύειν αὐτῷ προαιρούμενοι πονηροὶ καλοῦνται καί ὀκνηροὶ, οἱ δὲ καί ἐναντία τῶν ἐκείνου προσταγμάτων ποιοῦντες ἢ λέγοντες ἐχθροὶ εἰσι καί πολέμιοι, εἰ καὶ ἀσθενεῖς εἰσι καὶ οὐδὲν ὅλως ἰσχύοντες κατ' αὐτοῦ.

Ἡμεῖς οὖν τοῦ Κυρίου ἀκούσαντες λέγοντος· “Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τόν (249) τόν σταυρόν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι” καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος· “Τεκνία, μὴ ἀγαπᾶτε τόν κόσμον μηδέ τά ἐν τῷ κόσμῳ· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ κόσμου ἔχθρα εἰς Θεόν ἐστὶ” καὶ ὅτι “Ὁ ἀγαπῶν τόν κόσμον ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθέστηκεν”, πάντα τῷ δοκεῖν ἀφέντες, τῷ Σωτῆρι ἡμῶν καὶ Θεῷ ἠκολουθήσαμεν, μᾶλλον δὲ τόν κόσμον ὡς ἐμπόδιον ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν ὄντα, πρὸς τόν μονήρη βίον μετήλθομεν, οἷονεὶ τὴν πολεμίαν καταλιπόντες γῆν, ἐν ἣ ἀιχμάλωτοι, ἐκουσίως ἀποφυγόντες, διήγομεν, καὶ πρὸς τὴν χώραν τοῦ ἡμετέρου δεσπότου καὶ βασιλέως Χριστοῦ μετέβημεν, ἐνδυσάμενοι μόνον τό σχῆμα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τελοῦντος λαοῦ, οὐ μέντοιγε διὰ τοῦ ἐνδύματος αὐτῷ στρατευθέντες ἢ δουλεύοντες, ὡς οὐδέ οἱ τὴν ἴσην τοῖς στρατιώταις φοροῦντες στολὴν στρατιῶται τοῦ βασιλέως τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τέως γεγονέναι λέγομεν βασιλείαν, τό μοναχικόν ἐνδυσάμενοι ἔνδυμα, στρατευθῆναι δὲ αὐτῷ διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν, διότι τὰ ὄπλα ἡμῶν οὐκ εἰσι σωματικά ἀλλὰ πνευματικά· “Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις”. Ὅταν οὖν ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός, ἀσπίδα καὶ περικεφαλαίαν καὶ τὰ λοιπά, ἃ Παῦλος ὁ ἅγιος ἀπηριθμήσατο, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος ἠκονημένην λάβωμεν ἐν χερσὶ, τότε καὶ στρατευθῆναι λέγομεν καὶ πρὸς παράταξιν ἡμᾶς ἑαυτοὺς εὐτρεπίζομεν.

Τέως δέ, οί περιβαλόμενοι τό μοναχικόν ἔνδυμα καί εἰσελθόντες εἰς τό στάδιον τῆς μετανοίας καί τῆς ἀσκήσεως, σκοπήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί ἐργαζόμεθα. Κλαίόμεν; Διά τί; Πάντως ἵνα τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν τήν ἄφεσιν λάβωμεν, (250) οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ἐκκαθαρθῶμεν καί τῶν ἐξ αὐτῶν μολυσμῶν. Νηστεύομεν; Πάντως ἵνα τὰς τῆς σαρκός κινήσεις συστειλωμεν καί τήν καρδίαν μαλακωτέραν ποιήσωμεν. Ἀγρυπνοῦμεν καί ψάλλομεν; Ἴνα μή πονηρά διαλογιζώμεθα καί πρὸς μετεωρισμούς ἐκτρεπώμεθα. Εὐχόμεθα σωματικῶς; Ὡς ἂν μή ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ αἰχμαλωτιζώμεθα νοερώς καί ὥστε εἰς τό τά χρηστά ἐννοεῖν καί κατά διάνοιαν πνευματικῶς ἀεὶ καί ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φθάσωμεν. Πενθοῦμεν; Πάντως ἵνα τῆς χαρᾶς τοῦ πένθους ἐπαπολαύωμεν. Εὐτελεῖ φοροῦμεν καί τρύχινα, χαμαικοιτούμεν τε καί σιδήροις τό σῶμα σφίγγομεν οἱ πολλοί; Διά τί; Ἴνα πάντως τό σφριγῶν τοῦτο σῶμα κατάγξωμεν καί φορτίσωμεν καί μή ἐάσωμεν αὐτό, ὥσπερ τινά πῶλον ἀδάμαστον, χαλινουῦ δίχα τοῦ αὐτόν ἀγχοντος, καί συνελάσαν εἰς κρημνόν, ἑαυτό καί τόν ἐπιβάτην νοῦν κατακρημνίσῃ εἰς βόθρον ἀπωλείας καί πυρός αἰωνίου. Ταῦτα δέ ποιοῦντες, τί ἄρα τοῖς ὀρῶσιν αὐτοῖς χαριζόμεθα; Πάντως οὐδέν. Εἰ δέ μή τοῖς ὀρῶσι, πολλῶ μᾶλλον τῷ καί σοφίαν καί δύναμιν χαρισάμεν εἰς τό ἑαυτούς ἡμᾶς διασώσασθαι.

Ἀλλά λοιδορίας καί θλίψεις ἐπερχομένας μετ' εὐχαριστίας ἀμνησικακῶς ὑποφέρομεν; Καί ἐν τούτῳ πάλιν ἡμᾶς αὐτούς καί οὐχ ἕτερον εὐεργετοῦμεν. Καί ἄκουσον τοῦτο λέγοντος τοῦ Κυρίου· “Ἐάν μή ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν ἀπό τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐδέ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν”. Ἴδού οὖν, κἂν λοιδορίας, κἂν ῥαπίσματα, κἂν κολαφίσματα, κἂν ἐμπαιγμούς, κἂν ἐκπτώσματα, κἂν ὀτιοῦν πανθάνωμεν, εἰ μὲν εὐχαρίστως ὑποφέρομεν καί τούς ταῦτα ἡμῖν ἐπιφέροντας ἀπό ψυχῆς συμπαθοῦμεν, ἡμῖν αὐτοῖς χαριζόμεθα, τῶν εἰς Θεόν ἀμαρτηθέντων ἡμῖν λαμβάνοντες ἄφεσιν· εἰ δέ μνησικακοῦμεν καί ἀνταποδιδόναι (251) αὐτοῖς πολυτρόπως πειρώμεθα, ἑαυτούς ἡμᾶς βλάπτομεν, ἀσυγχώρητα ἡμῶν διατηρεῖσθαι

ποιούντες τά ἁμαρτήματα. Καθεζόμεθα ἐν κελλίῳ, φεύγομεν εἰς τά ὄρη, ἐν σπηλαίοις κατοικοῦμεν καί ἐν στύλοις ὑψούμεθα; Διά τί; Σπεύδοντες πάντως διεκφυγεῖν τόν ὡς λέοντα περιπατοῦντα καί φρικτά ὠρούμενον καθ' ἡμῶν καί ζητοῦντα τίνα καταπίη. Εἰ οὖν δῶη ὁ Θεός - ἄνευ γάρ τῆς ἐκείνου βοηθείας ἐκφεύξασθαι οὐ δυνασόμεθα τούς ἐκείνου ὀδόντας καί τά ποικίλα δεσμά, ὅπου ἂν καί ἀπέλθωμεν - καί διασωθῶμεν, μή βρωῶμα τῷ δεινῷ τούτῳ θηρίῳ γενόμενοι, πῶς δουλεύειν τῷ Κυρίῳ διά τῶν τοιούτων πράξεων εἵπομεν; Ἐμοί οὐ δοκεῖ τοῦτο εὐλογον, οἶμαι δέ, οὐδέ ὑμῖν.

Πῶς γάρ ὁ καταδιωκόμενος μέν ὑπό τινος, φεύγων δέ αὐτός ἰσχυρῶς, τόν εἰσδεξάμενον αὐτόν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ καί στάντα πρό τῶν θυρῶν καί τοῦ διώκοντος αὐτόν ἐχθροῦ λυτρωσάμενον δουλεύσαι τούτου γε ἔνεκα εἶποι ἄν; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτοῦ μᾶλλον εὐεργετηθεῖς καί ῥυσθεῖς τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὀφείλει τήν εὐχαριστίαν αὐτῷ ἀποδιδόναι διηνεκῶς. Πῶς δέ, εἶπατέ μοι, οἱ προσαιτοῦντες πένητες, ἢ διά ἀσθένειαν σώματος ἢ διά ἀργίαν καί ὀκνηρίαν ἐργάζεσθαι μή βουλόμενοι, δουλεύειν τοῖς ἐλεημοσύνην διδοῦσι καί διακονοῦσιν αὐτοῖς λογισθήσονται, καί οὐχί μᾶλλον παρά τῶν ἐλεημόνων οἱ πτωχοί δωρεάν φανῶσι διακονεῖσθαι καί ἐκδουλεύεσθαι; Οὕτω τοιγαροῦν καί ἡμεῖς ἅπαντες, φτωχοί καί ἐπιδεεῖς ὑπάρχοντες ἐκ προγεγονότων ἀνομιῶν, τῷ ἡμᾶς ἐλεοῦντι Θεῷ οὕτω διακειμένους ἡμᾶς δουλεύειν οὐδέποτε ἂν εἵπομεν, ἐπειδή, ὡς εἴρηται, οἱ μέν ἐκ προγεγονότων ἁμαρτημάτων, οἱ δέ ἐκ συνηθείας κακῆς, οἱ δέ ἐξ ὀκνηρίας καί ἀργίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δέ ἐκ προαιρέσεως πονηρᾶς, οἱ δέ ἐκ προλήψεως ἡδονῶν, οἱ δέ ἀξ ἀγνοίας (252) καί ἀπιστίας τῶν θείων Γραφῶν, ἄλλοι ἐξ οἰήσεως καί τοῦ δοκεῖν μηδέν πλέον χρῆζειν εἰς σωτηρίαν ψυχῆς, καί ἀπλῶς πάντες ὑπάρχοντες πένητες καί γυμνοί. Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τραυματίαι, ποικίλαις κατεχόμενοι νόσοις καί ὡς ἐν διαφόροις ξενῶσι καί γηρωκομεῖοις ἐν αὐτοῖς τοῖς κελλίοις καί μοναστηρίοις ἡμῶν ἐλεεινῶς ἀνακεκλιμένοι ὄντες ἢ περιπατοῦντες ποσῶς, βοῶμεν καί θρηνοῦμεν καί κλαίμεν καί αὐτόν προσκαλούμεθα τόν ἰατρόν ψυχῶν τε καί σωμάτων -

ὅσοι δηλαδή τῆς ἀλγηδόνης τῶν τραυμάτων ἢ τῶν παθῶν ἐλάβομεν αἴσθησιν, ἐπειδήπερ εἰσὶ καὶ ὡς φρενῆρεις τινές, **μηδέ** ὅτι τίποτε ἀσθενούσιν εἰδότες ἢ ὅτι κατέχονται ὑπὸ τινος πάθους - , ἵνα ἐλθὼν ἰάσῃται ἡμῶν τὰς τετραυμαστισμένας καρδίας καὶ δῶ τὴν ὑγίειαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, κειμέναι ὑπὸ τὴν κλίνην τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ ἅπαντες ἡμάρτομεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ δεόμεθα τοῦ ἐλέους αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος.

Τῷ οὖν ἡμᾶς ἐλεοῦντι, οὕτω διακειμένους ὡς λέλεκται, καὶ ἐφ' ἡμᾶς σπλαγχνιζομένῳ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἰατροεύοντι καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν ἡμᾶς διδάσκοντι καὶ παρεχομένῳ κατὰ **μικρόν** ἡμῖν τὴν ὑγίειαν τῶν τραυμάτων καὶ νοσημάτων ἡμῶν, δουλεύειν ὅλως εἰπεῖν **τολμήσομεν**; Οὐμενουν, ὡς οὐδέ ὁ ὑπὸ τῶν ληστῶν συντριβείς τό σῶμα καὶ ἡμιθανῆς κείμενος τῷ ἐπὶ τοῦ ἰδίου κτήνους αὐτόν ἄραντι καὶ εἰς τό πανδοχεῖον ἀπαγαγόντι καὶ οἶνον ἐπιθέντι αὐτῷ καὶ ἔλαιον δουλεῦσαι λέγεται, ἀλλὰ **μᾶλλον** ἐλεηθῆναι ἰαθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν ἐπανελθεῖν δι' αὐτοῦ. Τοιγαροῦν παρεϊμένοι καὶ λελωβησμένοι καὶ ἡμεῖς ὄντες καὶ τραυματῖαι καὶ ἀμελοῦντες τῶν πρὸς ἰατρειάν ἡμῶν καὶ παντὶ τρόπῳ **μὴ** ποιεῖν, ὡς εἶπον, σπουδάζοντες, πῶς **τολμήσομεν** εἰπεῖν ἢ ἐννοῆσαι ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τί; Παρακαλοῦμεν, **(253)** ὡς ἔφθην εἰπὼν, εἰ ὅλως ἐν οἷσις ἐσμέν αἰσθανόμεθα, δεόμενοι ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων ἡμῶν. Ὅτε δέ τοῦτο γένηται καὶ τὴν νόσον ὡς ἰμάτιον πεπαλαιωμένον καὶ διερρωγὸς καὶ ῥερωπυμένον κατ' ὀλίγον ἀποδυσόμεθα ἄνωθεν, καὶ τὴν ὑγίειαν ὡς διπλοῖδα φωτεινὴν ὅλῳ τῷ σώματι ἐνδυσόμεθα, ἤγουν ἀπὸ κορυφῆς ἕως ἄκρων ποδῶν, τότε ἄλλοις καὶ αὐτοῖς διακονοῦντες ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐμπλάστοις τε καὶ φαρμάκοις τούτους ἰατροεύοντες, αὐτῷ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ λογισθησόμεθα τῷ οὕτως εἰπόντι· “Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν **μου** τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε”. Εἰ δέ οὐχ οὕτως πρῶτον ἔξομεν, ἀλλ' ἔτι νοσοῦντες τοῦτο ποιῆσαι ἐπιχειρήσομεν, ἀποκριθεὶς ὁ Δεσπότης ἐρεῖ ἡμῖν· “Ἰατρέ, ἰατρευσον σεαυτόν”.

Διπλοῖδα δέ φωτεινὴν εἰπόντας ἡμᾶς τὴν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἀκούσας, **μὴ** ἐξ ἀγνοίας καταγελάσῃς τοῦ ῥήματος **μηδέ**

σωματικήν υγίειαν ὑπολαμβάνειν λέγειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἀσώματόν τινα καί θείαν νοεράν, ἣτις οὐκ ἀπό φαρμάκων καί βοτάνων εἶωθεν γίνεσθαι, “οὐδέ ἐξ ἔργων τινῶν, ἵνα μή τις καυχῆσθαι”. Καθάπερ γάρ τις ὄστουν συντιθεῖς νεκρόν πρὸς ὄστουν καί ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, ἅτινά μοι καί λάβοις εἰς ἔργα καί κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, οὐδέν ὠφελεῖ, μή ὄντος τοῦ δυναμένου κρέας καί νεῦρα εἰς αὐτά ἐξυφᾶναι, ἀλλά καί τοῦτο ποιήσας καί τάς μέν ἀρμονίας συνδήσας τοῖς νεύροις, τά δέ νεκρά ἐκεῖνα ὄστᾶ κρέας ἐπενδύσας καί δέρμα καί εἰς σῶμα ἀποτελέσας αὐτά, οὐδέν ἔσται πάλιν ὄφελος, ἐστερημένον ὑπάρχον τοῦ ζωοποιούντος καί κινούντος αὐτό πνεύματος, τουτέστιν ἔρημον ψυχῆς ὄν, οὕτω καί ἐπὶ τῆς νεκρωμένης μοι νόει ψυχῆς καί ἐπὶ τὰ ἔνδοθεν τῶν ταύτης μελῶν μετάγαγέ σου τόν νοῦν καί ἰδέ πάσας συναγομένας τάς πράξεις, νηστείαν λέγω καί ἀγρυπνίαν, χαμμευνίαν καί ξηροκοιτίαν, (254) ἀκτημοσύνην καί ἀλουσίαν καί τά τούτοις ἀκόλουθα, ὡς ὄστᾶ νεκρά, καί συναρμολογουμένας ἀλλήλαις καί ἑτέραν τῆ ἑτέρα συνακολουθούσας καί συντιθεμένας καί οἰονεῖ πως ἀκέραιον ἀποτελούσας τό τῆς ψυχῆς σῶμα. Τί οὖν τό ὄφελος, ἐάν ἄψυχον κεῖται καί ἄπνουν, μή ὄντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῷ; Μόνον γάρ ἐκεῖνο ἐλθόν ἐν ἡμῖν καί ἐγκατοικῆσαν, ὡς ἄψυχα μέλη ἀπ' ἀλλήλων διεσπασμένα, οὕτω νεκρωμένας τάς ἐναρέτους πράξεις συνδεῖ νεύροις ἰσχύος πνευματικῆς καί συννεοῖ τῆ ἀγάπῃ τῆ πρὸς Θεόν, καί τῆνικαῦτα καινούς ἡμᾶς ἀπό παλαιῶν καί ζῶντας ἐκ νεκρῶν ἀποδείκνυσιν· ἄλλως δέ οὐκ ἔνι ζῆσαι ψυχήν.

Ὡσπερ γάρ τό σῶμα ἡμῶν, κἄν ἀσθενῆ κἄν μή, δίχα ψυχῆς κινεῖσθαι τοῦτο, ἢ κἄν ὄλως ζῆν, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, οὕτω καί ἡ ψυχή, κἄν ἀμαρτήσῃ κἄν μή, ἄνευ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νεκρά ἐστὶ καί ζῆσαι τὴν αἰωνίαν ζωὴν ὄλως οὐ δύναται· εἰ γάρ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία ἐστίν, ὁ ἀμαρτήσας πάντως πληγεῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀπέθανεν· εἰ δέ οὐδεὶς ἀναμάρτητος – πάντες γάρ, φησὶν, ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ - , πάντες δηλονότι οἱ ἀμαρτήσαντες ἀπεθάνομεν καί ἐσμέν νεκροί. Νόει οὖν μοι νεκρόν νοερῶς σεαυτόν. Εἰπέ τοίνυν πῶς ἐπαληθῶς ζήσεας, μή ἐνωθεῖς τῇ ἀληθινῇ ζωῇ, τουτέστι

τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, δι' οὗ πᾶς πιστός ἀναγεννᾶται καὶ ἀναζωοῦται ἐν Χριστῷ. “Ἐγὼ γάρ, φησί, εἰμί ἢ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ”. Οἱ δούλοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰσι καὶ ἀλήθεια καὶ ζωὴ. “Ὁ δεχόμενος γάρ ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με”. Εἰ οὖν ἡμεῖς νεκροί, ἐκεῖνος δὲ μόνος ἢ αἰώνιος ἐστι ζωὴ, πρὸ τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ καὶ ζῆσαι, (255) μὴ λέγωμεν ὅτι τῷ Κυρίῳ δουλεύομεν. Νεκροὶ γάρ πῶς τινὶ ποτε ἐκδουλεύσουσιν; Εἰ μὴ ἐκεῖνον γνωστῶς ὡς διπλοῖδα περιβαλώμεθα, μὴ νομίσωμεν ὅτι τῶν νοσημάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν ὅλως ἠλευθερώθημεν.

Ὡσπερ γάρ τό σκότος οὐ φεύγει, εἰ μὴ τό φῶς παραγένηται, οὕτως οὐδέ ἡ νόσος τῆς ψυχῆς φυγαδεύεται, εἰ μὴ ὁ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν αἴρων ἐλεύσεται καὶ ἡμῖν ἐνωθῆ. Ἐρχόμενος δὲ αὐτός, ἐπεὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἀσθένειαν ψυχικὴν ἀπελαύνει, καλεῖται ὑγίεια, τὴν ὑγίειαν ἡμῖν χαριζόμενος τῆς ψυχῆς· φωτίζων δὲ ἡμᾶς, λέγεται φῶς, ὑπὲρ φῶς ἅπαν ὦν· καὶ ζωοποιῶν ἡμᾶς, λέγεται ζωὴ, ὑπὲρ ζωὴν ἅπασαν ὦν· περιλάμπων δὲ ἡμᾶς ὅλους καὶ τῇ δόξῃ τῆς αὐτοῦ θεότητος περικυκλῶν καὶ ἐπιθάλπων, καλεῖται ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἐνδιδύσκεσθαι τοῦτον λέγομεν τὸν ἀναφῆ πάντη καὶ ἄληπτον· ἐνούμενος δὲ ἀμίκτως ἡμῶν τῇ ψυχῇ καὶ ὅλην ποιῶν ταύτην ὡς φῶς, ἐνοικεῖν λέγεται ἐν ἡμῖν καὶ ἀπεριγράπτως περιγράφεσθαι. Ὡ τοῦ θαύματος! Οὕτω τοιγαροῦν γίνεται πάντα ἡμῖν ὁ ὑπεράνω πάντων ὦν, ἄρτος, σκέπη καὶ ὕδωρ, ὃ πάλαι τῇ Σαμαρείτιδι εἶπε τὸν πiónτα μὴ διψῆσαι ποτε. Εἰ οὖν ἔτι διψᾷς, οὕτω ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος ἔπιες· ἀψευδῆς γάρ ἐστιν ὁ τοῦτο εἰπών. Ἐγὼ γάρ τινος ἤκουσα λέγοντος, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τούτου τοῦ ὕδατος εἰς κόρον πιεῖν ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης μοι ἐχαρίσατο, εἰ συνέβη ἐπιλαθέσθαι με καὶ ὡς μὴ πiónτα ζητεῖν πάλιν δοθῆναί μοι παρ' ἐκείνου πιεῖν, αὐτό ἐκεῖνο, ὅπερ δηλονότι ἔπιον ὕδωρ, ἔνδοθεν ἤλετο τῆς καρδίας μου καὶ ἐπήδα ὡσπερ ῥεῖθρον φωτοειδές καὶ εὐθύς ἐώρων αὐτό. Ἐκεῖνο δὲ οἶονεὶ ἐλάλει διὰ τῶν παλμῶν ἐν ἐμοί καὶ ἔλεγεν· “Οὐχ ὀρᾷς με ὅτι ἐνταῦθά εἰμι μετὰ σου; Καὶ πόθεν μοι δοθῆναί σοι ἢ ἄλλοθεν ποθεν παραγενέσθαι με ἐπιζητεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἀεὶ

σύνειμι οἷς (256) ἅπαξ ἐμαυτό ἐπιδώσω πιεῖν με καί πηγὴ γίνομαι ἀθάνατος ἐν αὐτοῖς;”.

Εἰ οὖν τοῦτο γεγονός ἔγνωσ καί ἐν σοί, ὦ ἀδελφέ, μακάριος εἶ. Εἰ δέ τόν Χριστόν μὲν τεθέασαι, οὐπω δέ σοι τοῦτο τό πόμα πιεῖν ἐχαρίσατο, πρόσπεσον, κλαῦσον, δυσώπησον, θρήνησον, τύψον σεαυτοῦ τὰς ὄψεις, ὥσπερ ποτέ ὁ Ἀδάμ, τίλλε σου τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς· μὴ ἀναπέσης ἐπὶ κλίνης, ἀλλὰ κλίνη γενέσθω σοι ἅπαν ἔδαφος· μὴ δῶς ὕπνον εἰς κόρον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μὴ ὅλως νυσταγμόν τοῖς βλεφάροις σου· μὴ πρὸς τι τῶν ἐπὶ γῆς ἢ τῶν ἐν οὐρανῶ ἐπιστρέψης σου τό ὄμμα - τί γάρ σοι καί πρὸς ἄλλο τι, τόν ποιητὴν τῶν ἀπάντων ὁρῶν σου πρὸ ὀφθαλμῶν; - μὴ ἐμπλήσης τὴν γαστέρα σου τῶν ἐδωδῖμων ποτέ· μὴ γλυκάνης σου τόν λάρυγγα ἐνηδόνω βρώσει ἢ πόσει εἰς πλησμονήν· μὴ περιεργάση τὰ γινόμενα πράγματα, μηδὲ πρὸς τοὺς ἀδιαφόρους καί καταφρονητικῶς βιοῦντας ἀποβλέψης, ἵνα μὴ εἰς οἴησιν ἐμπέσης ἢ καί κατακρίνης αὐτούς· ἀλλὰ γάρ μηδὲ συγκαθεσθῆς πρὸς συντυχίας ἀκαίρους ποτέ μετ’ αὐτῶν· μὴ παριέλθης τοὺς ὀνομαστοὺς ζητῶν μοναχοὺς, μηδὲ ἐρεύνα τοὺς βίους αὐτῶν, ἀλλ’ εἰ μὲν πνευματικῶ πατρὶ Θεοῦ χάριτι ἐνέτυχες, αὐτῶ μόνω λέγε τὰ κατὰ σέ· εἰ δ’ οὖν, ἀλλὰ τόν Χριστόν ὁρῶν, εἰς ἐκεῖνον ἀπόβλεπε αἰεὶ καί διὰ παντός ἐκεῖνον μόνον τῆς σῆς κατηφείας καί θλίψεως ἔχε θεωρητήν.

Δείκνυε αὐτῶ, μᾶλλον δέ ἐκεῖνος ὁράτω σου τὴν ἀλουσίαν, τὴν ἄγαν ἀκτημοσύνην, τόν ἀφιλάργυρον τρόπον. Μηδέ, εἰ ῥέει ποθὲν ἅπασ ὁ πλοῦτος τοῦ κόσμου ἢ καί πλῆθος χρυσίου ἔρριπται πρὸ τῶν ποδῶν σου - γίνεται γάρ καί τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ Πονηροῦ μηχανῆς καί τῶν ἐκεῖνου συνεργῶν καί ὑπασπιστῶν - , ἐπιστρέψαι κἄν ὅλως τόν ὀφθαλμόν καί ἀπιδεῖν πρὸς ταῦτα θελήσης, εἰ καί προφάσει τῶν πτωχῶν ἀναμαρτήτως δοκεῖ καί λαμβάνεσθαι (257) καί διδόσθαι παρὰ σοῦ. Ἐκεῖνος βλέπέτω σε τυπτόμενον καί μὴ ἀντιτύπτοντα, ὑβριζόμενον καί μὴ ἀνθυβρίζοντα, λοιδορούμενον καί τοὺς λοιδοροῦντάς σε εὐλογοῦντα, μὴ δόξαν ζητοῦντα, μὴ τιμὴν, μὴ ἀνάπαυσιν, καί ἀπλῶς πάντα ποιοῦντα καί πάντα διαπραττόμενον καί μηδὲ ὅλως ἐνδιδούντα μήτε εἰς τὰ ὀπίσω στρεφόμενον, ἕως οὗ

σπλαγχνισθείς ἐπιδώσει σοι τό φοβερόν ἐκεῖνο καί ἄρρητον καί ἀκατονόμαστον πόμα πιεῖν. Καί ὅταν τούτου ἀξιωθῆς, τότε γνώσεις ἅπερ λαλοῦμεν καί ἅπερ σοι ὑφηγοῦμεθα. “Λαλοῦμεν γάρ σοφίαν, φησίν, οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου τήν καταργουμένην, ἀλλά λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τήν ἀποκεκρυμμένην”.

Εἰ δέ οὐδέ αὐτόν τόν Χριστόν ὅλως ἰδεῖν κατηξίωσαι, τί ὅτι καί δοκεῖς ζῆν; Τί ὅτι καί δουλεύειν νομίζεις αὐτῷ, ὃν οὐδέπω τεθέασαι; Μή θεασάμενος δέ μηδέ φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι ἀξιωθείς, πόθεν τό θέλημα αὐτοῦ τό ἅγιον καί εὐάρεστον καί τέλειον διδαχθήσῃ; Εἰ δέ ἐκ τῶν ἀγίων εἴπῃς μαθήσεσθαι τοῦτο Γραφῶν, ἐρωτῶ πῶς αὐτό, νεκρός ὅλος ὢν καί ἐν σκότει κείμενος, ἀκοῦσαι δυναθῆς ἢ ἐκπληρῶσαι, ἵνα καί ζῆσαι ἀξιωθῆς καί ἰδεῖν τόν Θεόν. Οὐδαμῶς. Τί οὖν; Εἰ νεκροί ἐσμεν, φησίν, ἐν σκότει διάγομεν, πῶς ζῆσαι ἰσχύσομεν ἢ πῶς τόν Χριστόν, τό ἀληθινόν φῶς, ἐλθόντα ἐπί τῆς γῆς θεασόμεθα; Ἄκουε νουνεχῶς καί μή θέλε δικαιῶν σεαυτόν· ἀλλά ταπεινώθητι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί εἰπέ· “Κύριε, ὁ μή θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν, ὁ κατελθὼν διά τοῦτο ἐπί τῆς γῆς, ἵνα τους κειμένους καί τεθανατωμένους ὑπό τῆς ἁμαρτίας ἐξαναστήσῃ καί σέ κατιδεῖν αὐτούς, τό φῶς τό ἀληθινόν, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, καταξιώσῃς, πέμψον μοι ἄνθρωπον γινώσκοντά σε, (258) ἵνα, ὡς σοί δουλεύσας αὐτῷ καί πάσῃ δυνάμει μοι ὑποταγείς καί τό σόν ἐν τῷ ἐκείνου θελήματι ποιήσας θέλημα, εὐαρεστήσω σοι τῷ μόνῳ Θεῷ καί καταξιωθῶ σου κἀγώ τῆς βασιλείας, ὁ ἁμαρτωλός”.

Ἐάν οὖν οὕτως ἐπιμείνης ἐξ ὅλης ψυχῆς καί δυνάμεως κρούων, παρακαλῶν τε καί δεόμενος αὐτοῦ, οὐκ ἐγκαταλείψει σε, ἀλλά ἢ δι’ ἑαυτοῦ ἢ δι’ ἑνός τῶν δούλων αὐτοῦ, ὅσα δεῖ σε ποιῆσαι διδάξει σε καί διά τῆς αὐτοῦ χάριτος καί τῆς εὐχῆς τοῦ δούλου αὐτοῦ ἰσχύν σοι χαρίζεται τοῦ ἐκπληρῶσαι αὐτά. Χωρίς γάρ ἐκείνου οὐ δυνήσῃ ποιῆσαι οὐδέν· ἀλλ’ ἐκεῖνος, καθὼς περ ἔφθην εἰπών, ἀπαραλείπτως γενήσεται σοι τά πάντα· εἰ δέ μή πάντα τέως εὐρίσκη ἐν τῇ ἐξόδῳ σου τόν Χριστόν ἐκζητῶν, τέως τοῖς αὐτοῦ φίλοις καί ἄρχουσιν ὑποτασσόμενος εἷς καί

δουλεύων εύρίσκη διά τούτων εκείνω, τέως τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων καί οὐχί τό σόν θέλημα ἐκ πληροῖς – Θεοῦ δέ θέλημα τό θέλημα τῶν εκείνου δούλων ἐστίν - , τέως ἐν ἐργασία καί οὐκ ἀργία, τέως ἐν ταπεινώσει καί οὐκ ἐν οἰήσει. Μνήσθητι ὧν εἶπον, ὅτι οἱ στρατηγοί καί οἱ ἄρχοντες πάντες οἱ μέν δούλοι, οἱ δέ φίλοι τοῦ βασιλέως εἰσὶ καί διά τούτων αὐτῶν καί ὁ ὑφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων πέλων λαός· οἱ, εἰ καί μή τόν βασιλέα καθορῶσι καί συντυγχάνουσιν, ἀλλά τῷ στρατηγῷ αὐτῶν ἢ τῷ ἄρχοντι ὡς εκείνω αὐτῷ τῷ βασιλεῖ καλῶς ἐκδουλεύοντες δωρεάς τε καί ἀξιώματα λαβεῖν δι' αὐτῶν ἀπό τοῦ βασιλέως ἐλπίζουσιν, οἱ δέ καί λαμβάνουσι μεσίτας τούς ἑαυτῶν ἄρχοντας προβαλλόμενοι. Εἰσὶ δέ οἱ καί διά τῆς οἰκείας ἀνδρείας καί ἀρετῆς ἀκουστοί γίνονται καί παρά τοῦ βασιλέως προσλαμβάνονται καί τιμῶνται καί ἄλλων ἄρχοντες καί μεσῖται ἀποκαθίστανται, καί τῆνικαῦτα καταξιοῦνται καί αὐτῷ εκείνω τῷ βασιλεῖ τήν κατά πρόσωπον ὑπηρεσίαν ἀποπληροῦν καί αὐτῷ προσομιλεῖν καί τῆς εκείνου ἀκούειν φωνῆς.

(259) Εἰ δέ σύ μέν, ὡς προείρηται, ζητῆσαι καί κροῦσαι οὐκ ἀνέχη, ἀλλά ὑπό στρατιώταις ἀνωνύμοις γενέσθαι, τουτέστιν ὑποτακτικός εὐτελής μετὰ εὐτελῶν καταταγῆναι προτεθύμησαι, καί ἄρχουσι πνευματικοῖς ἐκδουλεῦσαι οὐ βούλει, τί ἐμέ μέμφη λέγοντά σε νεκρόν ἢ τυφλόν ἢ ἀσθενῆ καί παρειμένον καί τῆς δουλείας ἀποκεχωρισμένον τοῦ βασιλέως Χριστοῦ; Ἀλλά κάθη, εἶποις, ἐν τῷ κελλίῳ, σεαυτῷ προσέχων καί μηδένα μηδαμῶς ἀδικῶν; Τοῦτο δέ αὐτό ἄρα ποιῆσαι καί αὐτός καταδέξῃ τόν σόν δούλον ἢ ὑπηρέτην, ἵνα καταφρονήσας σου τῆς ὑπηρεσίας, ἐν ἑτέρῳ καί αὐτός ἀπελθῶν κελλίῳ καθίσῃ, μηδένα μηδέν μηδέ σεαυτόν ἀδικῶν; Ἀλλά ἕτερος τίς ἀνθρώπων ὅλως ἀκοῦσαι τοῦτο ἀνέξεται; Πῶς οὖν, καθήμενον ἐν τῷ κελλίῳ καί παρ' ἑτέρων ὑπηρετούμενος, σύ δουλεύειν λέγεις Θεῷ; Διά ποίων τῶν ἔργων; Εἰπέ. Εἰ γάρ σεαυτῷ διακόνεις εἰς πάντα καί ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν σου τά πρὸς χρείαν εἶχες πᾶσαν τοῦ σώματος, οὐδέ οὕτως τῷ Θεῷ δουλεύειν σε λέγειν ἐχρῆν. Ὁ γάρ δούλος οὐχί ἐν τῷ ἑαυτόν διατρέφειν καί ἐνδιδύσκειν ἐπαινεῖται, ἀλλ' ἐάν μή καί τό κοινῶς λεγόμενον πάκτον ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ καθ' ἐκάστην

πρός τόν ἑαυτοῦ παρέχη κύριον, ὡς ἄχρηστος τιμωρεῖται καί κατακρίνεται. Πῶς οὖν ἡμεῖς, ὡς ἐλεύθεροι ζῶντες καί τῇ ἀνέσει καί ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἑαυτούς ἐκδιδούντες καί μὴ μόνον μηδέν ἐργαζόμενοι μήτε διακονοῦντες καί καθ' ὥραν γογγύζοντες, εἰ μὴ παρ' ἐτέρων διακονούμεθα, τῷ Θεῷ δουλεύειν καί μηδένα ἀδικεῖν λέγομεν; Ὅσοις γάρ ἄν ὑπηρετεῖν δύναται τις καί μὴ προαιρεῖται τοῦτο ποιεῖν, τοσοῦτοις ἀδικεῖ καί ὑπεύθυνον ἑαυτόν τοῦ κρίματος ἀποκαθιστᾷ καί τῆς Δεσποτικῆς ἀποφάσεως τῆς οὕτω λεγούσης: “Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἠτοιμασμένον τῷ (260) διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γάρ” καί τά ἐξῆς ἀπαριθμησάμενος “ἐν ἀσθενείᾳ ἤμην, εἶπε, καί οὐ διακονήσατέ μοι”. Πῶς οὖν ἡ ποίῳ προσώπῳ αὐτόν θεασώμεθα, τό ἐκάστου ἔργον ἐρχόμενον ἐπισκέψασθαι;

Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Θεός πῦρ ἐστὶ καί πῦρ ἦλθε καί ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ καί περιέρχεται ζητῶν ὕλην δράξασθαι, ἠτοι πρόθεσιν καί προαίρεσιν ἀγαθὴν, καί ἐμπεσεῖν εἰς αὐτήν καί ἀναφθῆναι. Εἰς οὓς δέ ἀναφθῆ, αἴρεται εἰς φλόγα μεγάλην καί ἀφικνεῖται ἕως τῶν οὐρανῶν καί οὐκ ἔᾶ τόν ἐμπυρισθέντα ἀργεῖν ὅλως ἢ ἡρεμεῖν. Οὐδέ ἀγνώστως, ὡς τινες οἴονται τῶν νεκρῶν, κατακαίει τὴν ἐμπρησθεῖσαν ψυχὴν – οὐδέ γάρ ἀναίσθητος ὕλη ἐστίν - , ἀλλ' ἐν αἰσθήσει καί γνώσει καί ὀδύνη ἀφορήτῳ τό καταρχάς· αἰσθητικὴ γάρ ὑπάρχει καί λογικὴ· μετὰ δέ ταῦτα, καθαρὰν τοῦ ῥύπου τῶν παθῶν τελείως ἡμᾶς, τίνεται τροφή καί πόσις, φωτισμός καί χαρὰ ἀδιαλείπτως ἐντός ἡμῶν, καί φῶς αὐτούς ἡμᾶς κατὰ μέθεξιν ἀπεργάζεται. Ὡσπερ γάρ ἐκκαϊόμενος κλίβανος καταρχάς μὲν ἐκ τοῦ τῆς ὕλης ἐκπεμπομένου καπνοῦ μᾶλλον μελαίνεται, ἐπὶ δέ σφοδρῶς ἐκκαῖ, ὅλος διαυγῆς γίνεται καί τοῦ πυρός ὅμοιος καί οὐδεμίαν μελανίαν ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔκτοτε κατὰ μέθεξιν προσλαμβάνει, οὕτω δὴ καί ψυχὴ ἢ τῷ θείῳ ἐναρξαμένη πόθῳ ἐκκαίεται πρῶτα μὲν τόν τῶν παθῶν ζόφον ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ὡς καπνόν ἐν ἑαυτῇ ἐκπεμπομένον καθορᾷ καί τὴν προσοῦσαν αὐτῇ ἐξ αὐτοῦ μελανίαν ἐνοπτρίζεται καί θρηνεῖ καί τούς ἀκανθώδεις λογισμούς καί τὰς φρυγανώδεις προλήψεις

καταφλεγόμενας και ἀποτεφρουμένους τέλεον ἐπαισθάνεται· ἐπάν δέ ταῦτα ἐξαναλωθῆ και ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία **μόνη** χωρίς πάθους ἐναπομείνη, τότε οὐσιωδῶς και αὐτῆ ἐνοῦται τό θεῖον και ἄλλον πῦρ· και εὐθύς ἀνάπτεται και διαυγάζει και **μεταλαμβάνει**, ὡσπερ ὁ κλίβανος, τοῦ αἰσθητοῦ τούτου πυρός· **(261)** οὕτω και τό σῶμα, τοῦ θεῖου και ἀρρήτου φωτός, και αὐτό, πῦρ κατά **μέθεξιν** γίνεται.

Οὐκ ἂν δέ τοῦτό ποτε γένηται ἐν ἡμῖν, ἐάν **μή** τόν κόσμον και τά ἐν τῷ κόσμῳ ἅπαντα βδελυξώμεθα και αὐτάς ἡμῶν τάς ψυχάς κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν ἀπολέσωμεν. Τό γάρ πῦρ ἐκεῖνο ἄλλως ἐν ἡμῖν οὐκ ἀνάπτεται· ὁ οἱ λαβόντες οὐ **μόνον** νοσημάτων ψυχικῶν παντελῶς ἀπηλλάγησαν, ἀλλά και πολλούς ἄλλους, ἐκ τῶν δικτύων ἐξελθόντες τοῦ διαβόλου, νοσοῦντας ψυχικῶς και ἀσθενοῦντας ἴασαντο και τῷ δεσπότη Χριστῷ ὡς δῶρα τούτους προσήγαγον. Ἐκ γάρ τοῦ πυρός ἐκεῖνου τοῦ θεῖου **πᾶσαν** ἐπιστήμην και **πᾶσαν** τέχνην οὔτοι σοφῶς διδαχθέντες, διά πάντων ἐν παντί τῷ βίῳ και ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν, οἷος ἦν ὁ τάς κλειῖς τῆς βασιλείας λαβῶν Πέτρος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οἷος ἦν Παῦλος ὁ εἰς τρίτον ἀρπαγείς οὐρανόν, και καθεξῆς οἱ θεῖοι ἀπόστολοι· τοιοῦτοι δέ ὑπῆρχον και οἱ ἅγιοι και θεοφόροι πατέρες ἡμῶν και διδάσκαλοι, οἱ τάς αἰρέσεις διά τοῦ πυρός τούτου τοῦ θεῖου ὡς ἀκάνθας ἐξαφανίσαντες, οἱ τοῖς δαίμοσιν ὡς δούλοις ἀχρείοις και ἀσθενέσιν ἐπιτάσσοντες (**κάκεῖνοι**, **μετά φόβου** αὐτοῖς ὑπακούοντες, τοιοῦτοι γεγόνασι και αἰεὶ γίνονται), οἱ οὕτως τόν Θεόν ἀγαπήσαντες, ὡς **μηδέ** τῆς ἑαυτῶν φείσασθαι ψυχῆς. Οὔτοι τοιγαροῦν και ὅσοι κατ' αὐτούς τῷ Θεῷ δουλεῦσαι και δουλεύειν αἰεὶ λέγονται, οἱ δέ **ἀμαρτίαις** ἔτι ὄντες ὑπεύθυνοι οὐχί, ἀλλά δούλοις εἰκόσιν πονηροῖς και προσκεκροκόσιν τῷ ἰδίῳ δεσπότη· οἱ δέ και ὑπό παθῶν ἔτι ὀχλούμενοι, τοῖς αἰεὶ **μαχομένοις** και τοῖς ἀντιπίπτουσιν ἢ παλαίουσιν· οἱ δέ τάς ἀρετάς ἀκμήν **μή** κτησάμενοι, ἀγωνιζόμενοι δέ ταύτας κτήσασθαι, τοῖς ἠκρωτηριασμένοις τά σώματα ἢ και τοῖς λειπομένοις τῶν πρὸς ζωῆν **πένησι (262)** παρεικάζονται, δεομένοις **μᾶλλον** ὧν ὑστεροῦνται **μελῶν** και

χρειῶν, οὐχί δέ παρέχουσιν ἄλλοις τά πρὸς τὴν χρείαν ἢ ἀμισθὶ δυναμένοις δουλεύειν.

Χρεῶν δέ ἐστι κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσαντας ἄρτιον ἡμᾶς ἀποτελέσαι τὸν κατὰ Θεὸν ἡμῶν ἄνθρωπον, ἐν μηδενὶ μηδὲν λειπόμενον δηλονότι, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, ὡς οἱ ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου στρατιῶται τὸ σιτηρέσιον, λαβεῖν· καὶ τηνικαῦτα, ὡς ἤδη τέλειοι γεγονότες ἄνδρες, εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μέτρον ἀναδραμόντες αὐτῆς καὶ τοῖς στρατώταις καὶ δούλοις καταλεγέντες αὐτοῦ, ἐκστρατεύσομεν κατὰ τῶν πολεμίων ἐχθρῶν, ἐπειδὴ, ὡς φησι Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, οὐδεὶς “στρατεύεται ἰδίῳ ὀψωνίῳ ποτέ”. Τί λέγων ὀψώνιον; Τὸ βασιλικόν σιτηρέσιον. Εἰ τοίνυν καὶ ἡμεῖς μὴ λάβοιμεν ἀπὸ Θεοῦ τὸν ἄρτον τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνοντα καὶ διδοῦντα τῷ κόσμῳ ζωὴν, ἡγουν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος – τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ πνευματικόν σιτηρέσιον, ᾧ τρέφονται οἱ Χριστῷ στρατευθέντες καὶ ὁ ἀντὶ ὀπλων πνευματικῶς ἐπενδύονται -, πῶς εἰς παράταξιν, εἰπέ μοι, ἐξέλθωμεν τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς καταταγῶμεν ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ;

Ἀλλὰ δεῦτε καὶ διαναστῶμεν, ὅσοι ἀπὸ δουλείας τῆς τῶν παθῶν βούλεσθε φυγεῖν καὶ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ προσδραμεῖν δεσπότη, ἵνα καὶ δούλοι αὐτοῦ χρηματίσητε· καὶ τοιοῦτοι σπουδάσωμεν καὶ ἡμεῖς γενέσθαι, οἷους ὁ λόγος προλαβῶν ἀνετάξατο. Μὴ οὖν καταφρονήσωμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν μηδὲ ἀπατῶμεν ἡμᾶς ἑαυτούς καὶ προφασίζόμεθα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ἐν τῷ λέγειν· ἀδύνατον τοῦτο ἐστὶ κατὰ τὴν παροῦσαν γενεάν τοιοῦτον γενέσθαι ποτέ. Μὴ δὴ φιλοσοφῶμεν κατὰ τῆς σωτηρίας **(263)** ἡμῶν μηδὲ κατὰ τῶν ἰδίων ψυχῶν ῥητορεύωμεν· δυνατὸν γὰρ ἐστίν, ἐάν θέλωμεν, καὶ τοσοῦτον ὡς ἀρκεῖν προαίρεσιν μόνην εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνενέγκαι ἡμᾶς· ὅπου γὰρ, φησὶν, ἐτοίμη προαίρεσις, τὸ κωλῦον οὐδέν. Ὁ Θεὸς βούλεται θεοὺς ἐξ ἀνθρώπων ποιῆσαι ἡμᾶς, ἐκόντας δὲ καὶ οὐκ ἄκοντας· καὶ ἡμεῖς ἀναδυόμεθα, τὴν εὐεργεσίαν ἀποσειόμενοι; Καὶ πόσης τοῦτο εὐηθείας οὐκ ἔστιν ἢ παραπληξίας καὶ ἀφροσύνης ἐσχάτης; Τοσοῦτον γὰρ

βούλεται τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι ἐκ τῶν κόλπων τοῦ εὐλογημένου Πατρὸς αὐτοῦ ἀνεκφοιτήτως ἐξελθὼν κατήλθεν καὶ ἦλθεν διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰ τοίνυν θελήσομεν καὶ ἡμεῖς, οὐδέν οὐδαμῶς εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐμποδίσαι δυνήσεται· μόνον ὀρμήσωμεν διὰ μετανοίας θερμῆς πρὸς αὐτόν καὶ αὐτὸς ἐγγίσας ἡμῖν καὶ ἐφαψάμενος τῶν καρδιῶν ἡμῶν μόνῳ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ αὐτοῦ ἀνάψει τὰς λαμπάδας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ οὐκέτι ἐάσει σβεσθῆναι αὐτάς ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπ' αἰῶνων καὶ ἔτι, ὅτι αὐτῷ πρόκειται πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰῶνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η'. (264)

Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ πίστεως καὶ ὅπως τις ἐγκύμων γίνεται τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης. Καὶ περὶ ἐλλάμψεως καὶ θεωρίας φωτός καὶ μυστικῆς ὁμιλίας τοῦ Πνεύματος.

Εἰ δοκεῖ, τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ διαρρηδην βοῶντος καὶ λέγοντος πρὸς ἡμᾶς· “Οὐκ ἦλθον ἵνα κρῖνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσμος δι' ἐμοῦ”. Καὶ δεῖξαι βουλόμενος τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, φησὶν· “Ἐπεμψεν ὁ Θεός τὸν Υἱόν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον”. Ταῦτα τοιγαροῦν ὁ πιστεύων ἀπὸ καρδίας καὶ πληροφορούμενος ὅτι οὐκ ἦλθεν ὁ Χριστὸς κρῖναι αὐτόν ἀλλὰ σῶσαι, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων ἢ κόπων καὶ ἰδρώτων, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς εἰς αὐτόν πίστεως, πῶς, εἰπέ μοι, ἄρα μὴ ἀγαπήσῃ αὐτόν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς διανοίας; Καὶ μάλιστα ὅταν ἀκούσῃ ὅσα ἐκεῖνος ἔπαθε, σῶσαι αὐτόν καὶ πάντα βουλόμενος, οἷον τὴν ἐξ οὐρανῶν αὐτοῦ κάθοδον, τὴν ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου εἰσοδὸν τε καὶ σύλληψιν καὶ τό ὅπως ἀτρέπτως γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ὁ ἰσότιμος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν τῇ χειρὶ περικρατῶν αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ὁ ἄνω (265) σὺν τῷ Πατρὶ ὦν

καί κάτω βρέφος γενέσθαι κατά τήν ἀκολουθίαν τῆς ἡμετέρας καταδεξάμενος φύσεως.

Καί σύν τούτοις, ὅταν εἰς νοῦν ἀναλάβῃ τά λοιπά τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ μυστήρια, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί ἅ ὑπέμεινε πάθη ὁ τῆ φύσει ἀπαθῆς δι' αὐτόν, οἷον τόν τόκον αὐτοῦ τόν ἀπόρρητον, τά σπάργανα, τό σπήλαιον αὐτό, τήν φάτνην τῶν ἀλόγων ἐφ' ἧ πενιχρῶς ὁ βασιλεύς τοῦ παντός ἀνεκλίθη, τήν φυγήν τήν εἰς Αἴγυπτον, τήν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνοδον, τήν τοῦ Συμεών ὑποδοχήν, καί ὅπως ὡς εἰς τῶν κοινῶν ἀνθρώπων παρ' αὐτοῦ ἠυλογήθη καί εἰσήχθη ἐν τῷ ναῷ, τήν τῶν γονέων ὑποταγήν, τήν παρά τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, τόν πειρασμόν τοῦ διαβόλου, τάς θαυματουργίας αὐτοῦ καί διά ταῦτα οὐ θαυμαζόμενον, ἀλλά φθονούμενον μᾶλλον καί λοιδορούμενον καί διακωμωδούμενον ὑπό πάντων (τότε τίνων; πονηρῶν καί ἀθέων ἀνδρῶν ὧν φανερῶς τε καί ἀφανῶς ἐμφράξαι ἠδύνατο τά ἀπύλωτα στόματα καί ξηρᾶναι τάς γλώσσας αὐτῶν καί τήν ἐνουῖσαν αὐτοῖς φωνήν ἀποσβέσαι), τήν προδοσίαν τοῦ μαθητοῦ, τόν δεσμόν ὄν ὑπέστη παρά τῶν μαιφόνων, καί ὅπως ὡς κακοῦργος ἤγετο παρ' αὐτῶν, καί παρεδίδοτο τῷ Πιλάτῳ ὡς κατάκριτος, καί ῥάπισμα ἔλαβεν ὑπό δούλου, καί τήν τοῦ θανάτου σιωπήσας ἀπόφασιν ἔλαβεν (Ἐμοί γάρ, φησίν, οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχων σταυρῶσαί σε καί ἐξουσίαν ἔχων ἀπολυσαί σε;), εἶτα τόν φραγγελισμόν, τούς ἐμπαιγμούς, τά ὄνειδη, τήν πορφύραν, τόν κάλαμον, μεθ' οὗ ἐπί τῆς ἀχράντου κεφαλῆς αὐτοῦ τάς μάστιγας παρά τῶν θεοκτόνων ἐδέχετο, τόν ἀκάνθινον στέφανον, τόν σταυρόν, ὄν καί ἐβάσταζεν ὁ διαβαστάζων λόγῳ τά σύμπαντα· καί ἀπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ἐννοήσῃ ὅπως ἔξω τῆς πόλεως ἤγετο ἐπί τόν Κρανίου τόπον, τῶν δημίων καί τῶν στρατιωτῶν περιστοιχούντων αὐτόν μεθ' ἅμα ὄχλων ἀπειρῶν ἐπί τήν (266) θεωρίαν ἐφεπομένων, καί ἐπί τούτοις, ἀγγέλων μὲν ἄνωθεν φριπτόντων, τοῦ Θεοῦ δέ καί Πατρός ὀρῶντος τόν ὁμοούσιον Υἱόν καί ὁμόθρονον καί ὁμότιμον ταῦτα πάσχοντα παρά τῶν ἀσεβῶν Ἰουδαίων, καί γυμνόν ἐπί σταυροῦ ἀναρτώμενον καί ἤλοις τάς χεῖρας καί τούς πόδας ἠλούμενον, λόγχῃ τε τήν πλευράν τιτρωσκόμενον, καί χολήν ποτιζόμενον μετὰ ὄξους,

καί πάντα οὐ μόνον μακροθύμως φέροντα, ἀλλά καί τῶν σταυρούντων ὑπερευχόμενον, πῶς οὐκ ἀγαπήσει αὐτόν ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτοῦ;

Ὅταν γάρ ἐνθυμηθῇ ὅτι, Θεός ὢν ἄναρχος ἐξ ἀνάρχου Πατρὸς, συμφυῆς καί ὁμοούσιος τοῦ παναγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἀόρατος καί ἀνεξιχνίαστος, κατελθὼν ἐσαρκώθη καί ἄνθρωπος γέγονε καί πάντα τὰ εἰρημένα καί πολλά ἕτερα ἔπαθε δι' αὐτόν, ἵνα τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτόν καί υἰὸν Θεοῦ καί θεὸν ὅμοιον αὐτοῦ ἀπεργάσῃται, ἄρα γε, εἰ λίθου σκληρότερος ἢ καί κρυστάλλου ψυχρότερος, οὐ μαλαχθήσεται τὴν ψυχὴν καί διαθερμανθήσεται τὴν καρδίαν πρὸς ἀγάπην Θεοῦ; Ἐγὼ οὕτω λέγω καί ὁμολογουμένως οὕτως ἐστίν ἡ ἀλήθεια ὅτι, ἐάν πιστεύσῃ τις ἀπὸ καρδίας ταῦτα πάντα καί ἐκ βαθέων ψυχῆς, εὐθύς ἔξει καί τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὅσπερ γάρ λέγουσιν ἐν τῇ κόχλῳ τὸν μαργαρίτην, ἀνεωγμένης ἐκείνης, ἐκ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καί ἐκ τῆς ἀστραπῆς ἐν αὐτῇ συλλαμβάνεσθαι, οὕτω καί τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην λογίζου ἐν ἡμῖν σπείρεσθαι. Ἀπὸ γάρ τῶν εἰρημένων αὐτοῦ παθημάτων ἀκούουσα ἡ ψυχὴ καί κατὰ μικρὸν πιστεύουσα, ἀναλόγως τῆς πίστεως αὐτῆς διανοίγεται, ὑπὸ ἀπιστίας ἠσφαλισμένη πρότερον οὔσα· ἐπὶ δὲ διανοιχθῆ, ὥσπερ δρόσος οὐράνιος, ἢ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη ἣτις ἐστίν ἀρρήτῳ φωτὶ συνημμένη, δίκην ἀστραπῆς νοερώς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπίπτουσα, ὡς μαργαρίτης ἀποτελεῖται φαεινός, περὶ οὗ καί ὁ Κύριος λέγει ὅτι, (267) ὃν εὐρών ὁ ἔμπορος, ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καί ἠγόρασε τὸν ἕνα μαργαρίτην ἐκεῖνον. Τοίνυν καί ὁ καταξιωθεὶς οὕτω πιστεῦσαι, καθὼς εἶπομεν, καί τὸν νοητὸν μαργαρίτην ἐν ἑαυτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης εὐρεῖν, οὐκ ἀνέχεται μὴ καταφρονῆσαι πάντων καί πάντα διαδοῦναι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ πένησι καί τοῖς βουλομένοις ἄλλως ἀφῆσαι διαρπάσαι αὐτά, ἵνα τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην ἄσυλόν τε καί ὅλως ἀμείωτον διαφυλάξῃ. Αὕτη γάρ καθ' ἐκάστην ἀξανομένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀντί πάντων προτιμῶντος αὐτὴν γίνεται θαῦμα θαυμάτων ἐν αὐτῷ, ἀνέκφραστόν τε πάντη καί παντάπασιν ἀδιήγητον, μήτε νῶ

καταληπτόν μήτε λόγω ῥητόν· καί τῷ ἀνεκδιηγῆτῳ καί ἀκατανοήτῳ τοῦ πράγματος ἐξιστάμενος καί πρὸς ἐκεῖνο ἔχων ἀδολεσχοῦντα τὸν νοῦν, ὅλως ἔξω τοῦ κόσμου οὐ τῷ σώματι ἀλλὰ ταῖς αἰσθήσεσι πάσαις γίνεται· συναπίασι γάρ τῷ νῷ καί αὐται πρὸς τὸ ἐντὸς αὐτοῦ καθορώμενον.

Τοιγαροῦν καί κατανοεῖ τοῦ ἰδεῖν ὁ οὕτως ἔχων καί ὄρᾳ καί ἰδού φῶς· τὸ δὲ φῶς ἄνωθεν ἔχειν δοκεῖ αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ζητῶν οὖν εὐρίσκει τοῦτο μήτε ἀρχὴν τέλους ἔχον μήτε μεσότητα κεκτημένον· ὡς δὲ ἐπὶ τούτοις ἐξαπορεῖ, καί ἰδού τρία ἐν αὐτῷ, τὸ δι' οὗ καί ἐν ᾧ καί εἰ ὄν. Καί ταῦτα ἰδὼν, μαθεῖν ἐρωτᾷ καί ἀκούει τρανωῶς· “Ἰδού ἐγὼ τὸ Πνεῦμα δι' οὗ καί ἐν ᾧ ὁ Υἱός” καί “Ἰδού ἐγὼ ὁ Υἱός εἰς ὃν ὁ Πατήρ”. Ἐπὶ πλεῖον δ' ἐπαποροῦντος αὐτοῦ, “Ἰδού” πάλιν φησὶν “ὄρᾳ” ὁ Πατήρ. “Καί ἐγὼ” φησὶν ὁ Υἱός “ἐν τῷ Πατρὶ”. Καί τὸ Πνεῦμα ἔλεγεν· “Ὀντως ἐγὼ· δι' ἐμοῦ γάρ τὸν Πατέρα καί τὸν Υἱόν ὁ βλέπων ὄρᾳ καί ὄρων τῶν ὀρωμένων ἐξίσταται”. Ποῦ ὄντας; “Ἐν ᾧ οὐδεὶς οἶδεν οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀγγέλων, πλὴν αὐτῆς τῆς μιᾶς ἐμοῦ καί ἐνάδος καί ὑπὲρ οὐσίαν οὐσίας καί φύσεως”. Ἐν ἐμοί δέ, φησί, πῶς; “Ὁλη καθόλου· ἀχώριστος γάρ εἰμι (268) πάντα καί ἄτμητος, τὸ ἐν κὰν ταῖς ὑποστάσεσιν ἔχουσα. Εἰ οὖν ἐν ἐμοί πως ἢ που πέλεις, μὴ εἰδέναι φαίης τινά. Καθὸ μὲν ἄνθρωπος καί περιγραφτός εἷς, ὡς ἐν περιγραφῇ πέλω καί τόπῳ, περιγραφτός γάρ γέγονε βροτωθεὶς καί ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν· κατὰ δὲ τὴν ἐνοῦσάν μοι φύσιν πάμπαν ἀόρατος, ἀπερίγραφτος, ἀσχημάτιστος, ἀναφής, ἀψηλάφητος, ἀκίνητος, ἀεικίνητος, πάντα πληροῦσα καί οὐδαμοῦ τὸ σύνολον οὔσα, οὐκ ἐν σοί, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν πάλαι ἢ τῶν νῦν ἐγγιζόντων ἀγγέλων ἢ προφητῶν, οἷς οὐδ' ὠράθην ὅλως, οὐδ' ὀρῶμαί ποτε”.

Ὁ γοῦν ταῦτα μυστικῶς ὄρων καί μνούμενος τὰ ὑπὲρ ἀγγέλους, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν, ἄρα μετὰ ἀνθρώπων εἶναι ὁ τοιοῦτος τῇ αἰσθήσει ἢ τῇ διανοίᾳ ὅλως ἰσχύσει; Εἰ γάρ ὁ βασιλεῖ προσομιλῆσαι θνητῷ καί παρεστάναι ποτέ καταξιωθείς, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐπιλανθάνεται καί ὅλος τοῖς τοῦ βασιλέως ἀποκρέματα ῥήμασι, πόσω γε μᾶλλον ὁ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ποιητὴν καί δεσπότην καί Κύριον τοῦ παντός “ὄν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων οὐδέ ἰδεῖν δύναται” βλέπειν

καταξιωθείς, ὡς ἄνθρωπῳ ἐφικτόν, καί προσομιλῆσαι αὐτῷ καί φωνῆς ἐκείνου ἀκούειν τοῦ μέλλοντος κρῖναι ζῶντας καί νεκρούς, οὐκ ἐκστήσεται ἑαυτοῦ καί ὅλος ἔξω κόσμου καί σαρκός ὄντως γένηται καί μετ' αὐτοῦ ἐπιποθήσει συνέσεσθαι, ἀλλά ἀποστάς τοῦ τοιούτου καί τηλικούτου, τοῦ ὑπέρ πᾶν τοιοῦτον ὄντος καί τηλικούτον, ἐπί μερίμνας ἔλθη βιωτικός καί φθειρομένων ὅλως ἢ παρερχομένων καί ρεόντων πραγμάτων φροντίσειεν; Οὐδαμῶς οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων τινά εἰς τοῦτο ὅλως ἐλθεῖν καταδέξασθαι.

Τά μὲν γάρ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καλά συνεπομένων ὁμολογουμένως ἔχουσι καί συγκεκριμένην αὐτοῖς τήν λύπην καί τήν ἀθυμίαν καί τήν ὀδύνην, ἡ δέ μετὰ τοῦ Θεοῦ διαγωγή (269) καί ἡ ὁμιλία καί ἡ θεωρία τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν πᾶσαν ὑπερβαίνει μακαριότητα καί πάσης ὑπέρκειται δόξης καί εὐκληρίας καί χαρᾶς καί ἀνέσεως, ὡς πάσης ὑπεραίρουσα τιμῆς καί τρυφῆς καί ἀπολαύσεως τοῦ νομιζομένου παντός ἀγαθοῦ τῆς παρούσης ζωῆς. Καθόσον γάρ ὑπερέχει τό ἐν πολυτελεῖ καί ἀπαλῇ στρωμνῇ ἀναπαύεσθαι ὑπέρ τό ἐν ἐσχάρα πεπυρακτωμένῃ ἀνακεῖσθαι, κατὰ τοσοῦτον ὑπερφέρει πάσης τοῦ βίου εὐφροσύνης καί ἀπολαύσεως ἢ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας καί ὁμιλίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ χαρὰ καί ἀγαλλίασις. Διά δὴ τοῦτο καί ὁ τῶν κρειπτόνων πολλάκις καί κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥαθυμίαν ἀποστάς καί πρὸς τὰς φροντίδας τοῦ κόσμου γενόμενος, ἐφ' ὅσον τῆς ἐν αὐτοῖς πικρίας καί ἀφορήτου βλάβης αἰσθηται, δρομαῖος πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξελήλυθεν ἐπανερχεται, πολλά ἑαυτόν μεμφόμενος ὅτι συγκατεσπάσθη ὅλως καί μέσον τῶν ἀκανθῶν τοῦ βίου καί τοῦ φλογίζοντος πυρός τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐγένετο, ὅμως φεύγει καί πρὸς τόν ἑαυτοῦ ἀνατρέχει Δεσπότην· καί εἰ μὴ ἦν φιλόανθρωπος, δεχόμενος ἐπανερχομένους ἡμᾶς καί μὴ μνησικακῶν ἢ ὀργιζόμενος, ἀλλά καί μᾶλλον τῆς πρὸς αὐτόν ἐπανόδου ἀποδεχόμενος, “οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα ψυχὴ” ἀγίου, εἴτε καί μέσως ἢ ἄλλως ἔχοντος. Διά τοῦτο πάντες οἱ τετελειωμένοι ἐν ἀγιωσύνῃ καί ἀρετῇ δωρεάν καί οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης ἐσώθησαν· καί οὐχ οὗτοι μόνον, ἀλλά καί οἱ μετὰ ταῦτα τελειούμενοι, πάντες οὕτω σωθήσονται.

Ἐπεὶ δὲ “οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ἵνα μὴ τις καυχῆσεται”, κατὰ τὸν θεῖον Απόστολον, ἡ σωτηρία ἡμῖν ἐπιγίνεται τοῖς πιστοῖς, οὐ χρὴ τοῖς ἔργοις, νηστεῖαις λέγω καὶ ἀγρυπνίαις ἢ χαμμευνίαις καὶ λιμῶ καὶ δίψει, ὅλως θαρρεῖν, οὐ σιδήροις τό σῶμα καθηλοῦν, οὐ τρυχίνοις ἐνδύμασι τοῦτο ταλαιπωρεῖν. Οὐδὲν γάρ ὅλως ταῦτά εἰσιν, (270) ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ τῶν κακούργων καὶ τῶν πενομένων αὐτῶν ταῦτα παθόντες οἱ αὐτοὶ διέμειναν, μηδὲν τῆς κακίας ὑφιέντες αὐτῶν μηδέ τῆς πονηρίας βέλτιους γενόμενοι. Συμβάλλονται μὲν καὶ ταῦτά τισι, καὶ τό σῶμα πρὸς ταπεινώσιν μᾶλλον δὲ πρὸς ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν ἔλκουσιν· ἀλλ’ οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖ ὁ Θεός, πνεῦμα δὲ συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ἐπιποθεῖ καὶ τό αἶεν ἐν καταβεβλημένῳ φρονήματι λαλεῖν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτόν· “Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριέ μου δέσποτα καὶ Θεέ, ὅτι κατῆλθες καὶ ἐσαρκώθης καὶ ἀπέθανες δι’ ἐμέ, ἵνα με τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξῃς καὶ τῆς σῆς δόξης ὁμοῦ καὶ θεότητος κοινωνόν ἀπεργάσῃ καὶ μέτοχον;”. Ὅπηνίκα γάρ οὕτως ἔξεις κατὰ τὰς ἀφανεῖς κινήσεις τῆς καρδίας σου, εὐθύς εὐρήσεις αὐτόν ἐναγκαλιζόμενον σε μυστικῶς καὶ κατασπαζόμενον καὶ χαριζόμενον σοι πνεῦμα εὐθές ἐν τοῖς ἐγκάτοις, πνεῦμα ἐλευθερίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων σου, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ καταστεφανοῦντά σε καὶ ἔνδοξόν σε διὰ σοφίας καὶ γνώσεως ἀπεργαζόμενον.

Τί γάρ ἕτερον οὕτω Θεῷ φίλον καὶ εὐαπόδεκτον, ὡς καρδία συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη καὶ φρόνημα καταβεβλημένον ἐν πνεύματι ταπεινώσεως; Ἐν γάρ τοιαύτῃ καταστάσει ψυχῆς οἰκεῖ μὲν αὐτός ὁ Θεός καὶ ἐπαναπαύεται πᾶσα δὲ μηχανὴ τοῦ διαβόλου εἰς ἅπαν ἄπρακτος διαμένει καὶ πάντα τὰ φθοροποιὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας τέλεον ἀφανίζεται καὶ βρίθκει μόνος ἐν αὐτῇ ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅς ἐστιν ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ χρηστότης, ἡ πίστις, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια, οἷς ἀκολουθῶς ἔπεται ὠραίως ἡ γνῶσις ἡ θεία, ἡ σοφία τοῦ Λόγου (271) καὶ ἡ ἄβυσσος τῶν κεκρυμμένων νοημάτων καὶ μυστηρίων Χριστοῦ· ἐν οἷς ὁ φθάσας γενέσθαι καὶ ποιωθεῖς,

τήν καλήν ἀλλοίωσιν ἀλλοιοῦται καί ἐξ ἀνθρώπων ἄγγελος γίνεται, ὧδε μὲν τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος σῶματι, ἐν οὐρανοῖς δέ περιπολεύων τῷ πνεύματι καί τοῖς ἀγγέλοις συνδιαιτώμενος καί ὑπό τῆς ἀφράστου χαρᾶς πλατυνόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· εἰς ἣν οὐδεὶς ἄν τῶν ἀνθρώπων ἐγγίσει ποτέ, εἰ μὴ διὰ μετανοίας πρότερον καί δακρύων πολλῶν τὴν ἑαυτοῦ καθαριεῖ καρδίαν καί εἰς βυθόν ἐλάσει ταπεινοφροσύνης καί ἐγκύμων τοῦ παναγίου γένηται Πνεύματος, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, κράτος, σὺν Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'. (272)

Περὶ γνώσεως ἀληθινῆς καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις οὐκ ἐκ μαθημάτων, ἀλλ' ἐκ καθαρότητος καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐπιγίνεται τῷ σπουδαίῳ· καὶ ὅτι χαλεπὸν τό κρίνειν· καὶ ἔλεγχος τῶν οἰομένων εἶδέναι τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς Πνεύματος· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἀγιωσύνης· καὶ οἷον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ πίστις καὶ τίς ὁ ταύτης καρπός καὶ ὅπως αὐξάνεται· καὶ ὅτι οἱ τὸν θησαυρὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐσχηκότες τοῦ Πνεύματος καὶ ἐν ἄλλοις ὄντα γνωρίζουσι· καὶ τίνα τῶν ἁγίων τὰ σημεῖα καὶ πῶς καὶ τίσι γνωρίζονται· καὶ ὅτι ὁ μὴ γεννηθεὶς ἄνωθεν οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν γεγεννηκότα Θεόν οὐδέ γνωρίσαι τὸν εἰς τοῦτο πεφθακότα διὰ τοῦ Πνεύματος.

Νῦν εὐκαίρως καλὸν εἰπεῖν μετὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ οὕτω γεγωνότερον φθέγγασθαι· “Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱούς τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν”, εἶτα· “Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός”. “Ποῦ γάρ” ἵνα τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ τοῦ Ἀποστόλου συνείρω “σοφός; Ποῦ γραμματεὺς; Ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεός τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου”, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τίνα δι' αὐτῆς ἐπιγνῶναι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν

ὄντως ὄντα Θεόν; Εἰ γάρ διὰ γραμμάτων καὶ μαθημάτων ἢ ἐπίγνωσις τῆς ἀληθοῦ σοφίας (273) καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἔμελλεν ἡμῖν, ἀδελφοί, δίδοσθαι, τίς ἦν ἄρα χρεῖα τῆς πίστεως ἢ τοῦ θείου βαπτίσματος ἢ τῆς τῶν μυστηρίων αὐτῶν μεταλήψεως; Οὐδεμία μενοῦν. “Ἐπεὶ δὲ διὰ τῆς σοφίας οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεός, φησί, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας”. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κήρυξ καὶ νυμφαγωγός τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐγὼ δὲ εἰκότως θρηνήσω καὶ κλαύσομαι ἐπὶ τῇ συντριβῇ τῶν ἐμῶν μελῶν, τοῦ ἐμοῦ γένους, τῶν κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμά μου ἀδελφῶν, ὅτι οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνδυσάμενοι, τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια εἰς οὐδέν λογιζόμενοι, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας διὰ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας λαμβάνειν νομίζομεν καὶ τό μόνον ἀναγνῶναι τὰς θεοπνεύστους συγγραφάς τῶν ἁγίων ὀρθοδοξίας εἶναι κατάληψιν τοῦτο οἰόμεθα καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν εἶδησιν τοῦτο νομίζομεν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἡμῶν οἱ σεμνότεροι θεωρίαν τὴν διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος γινομένην ἐν τοῖς ἀξίοις, αὐτὴν τὴν ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν ἀνάπλασιν τῶν νοημάτων ἀφρόνως εἶναι ὑπολαμβάνουσιν. Ὡς τῆς εὐηθείας, ὡς τῆς πωρώσεως. Οἱ δὲ καὶ ἐμβαθύνειν ἀνάγνωσιν ἐθέλοντες εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ βάθη καὶ θεολογεῖν ἐπειγόμενοι, ὅταν ἀκούσωσι περὶ Θεοῦ ὅτι, ὥσπερ ἐν τρισὶν ἡλίοις μία φωτὸς ἐστὶ σύγκρασις, οὕτω καὶ ἐν τῇ Τριάδι μιᾶς θεότητος ἔλλαμψις, αὐτίκα τρεῖς ἡλίους ἐν τῷ νοῦ αὐτῶν ἀναπλάττουσι, τῷ μὲν φωτὶ ἠνωμένους, ἥτοι τῇ οὐσίᾳ, ταῖς δὲ ὑποστάσεσι διακεχωρισμένους, καὶ οἶονται ἀφρόνως ἐκείνην αὐτὴν ὁρᾶν τὴν θεότητα καὶ οὕτως εἶναι τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀδιαίρετον Τριάδα ὁμοίαν τῷ παραδείγματι. Ἀλλ’ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Οὐδεὶς γάρ τὰ περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος νοῆσαι καλῶς (274) καὶ εἰπεῖν δύναται ἀπὸ μόνης τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως, πίστει δὲ μόνῃ ταῦτα δεχόμενος, ἐμμένει μὲν τοῖς γεγραμμένοις καὶ πλέον οὐδέν περιεργάζεται, τοῖς δὲ περιέργοις καὶ πολυπραγμονεῖν τὰ θεῖα θρασέως κατατολμῶσιν, ἔξω τῶν γεγραμμένων καὶ ὧν ἐδιδάχθη, εἰπεῖν ὅλως οὐ δύναται.

Ὅτι δέ τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἄκουσον τί φησὶν ὁ Χριστός· “Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδέ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι”. Διὰ τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων ἀποφράττει τὰ ἀναίσχυντα καὶ ἀπύλωτα στόματα τῶν λεγόντων καὶ νομιζόντων διὰ τῆς ἕξωθεν σοφίας καὶ τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως ἐπιγινώσκειν τὴν ὄντως ἀλήθειαν, αὐτὸν τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν κτᾶσθαι τῶν κεκρυμμένων μυστηρίων ἐν Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ τὸν Υἱὸν οὐδεὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδέ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι τὰ βάθη τούτου καὶ τὰ μυστήρια – τό γὰρ μυστήριόν μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς - , τίς ἄρα τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων σοφῶν ἢ ῥητόρων ἢ μαθηματικῶν ἕτερος, πλὴν τῶν κεκαθαρμένων τὸν νοῦν ἐξ ἄκρας φιλοσοφίας τε καὶ ἀσκήσεως, καὶ γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιφερομένων ἀληθῶς αἰσθητήρια, ἄνευ τῆς ἄνωθεν διὰ τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως ἐκ μόνης γνῶναι δυναθεῖη τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τοῦ Θεοῦ, ἃ διὰ νοερᾶς θεωρίας, τῆς ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ἐνεργουμένης, ἀνακαλύπτονται οἷς ἐδόθη καὶ αἰεὶ δίδοται εἰδέναι ταῦτα διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος; Ἐκείνων ἐστὶν ἢ τούτων γνῶσις, ὧν ὁ νοῦς καθ’ ἑκάστην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου καταλαμβάνεται Πνεύματος διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τῆς (275) δικαιοσύνης τρανῶς ἠνεώχθησαν, ὧν ὁ λόγος τῆς γνώσεως καὶ ὁ λόγος τῆς σοφίας διὰ μόνου τοῦ Πνεύματος, ὧν ἡ σύνεσις καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τετήρηται ἐν τῇ ἀγαθωσύνῃ καὶ τῇ τῶν τρόπων χρηστότητι ἐγκρατῶς μετὰ πίστεως. Τούτων ἢ γνῶσις τῶν θείων, τούτοις καὶ λέγεται καθά δὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις παρὰ Χριστοῦ, ὡς μιμουμένους αὐτούς· “ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς”.

Οὗτοι τοιγαροῦν ἴσασιν, θείῳ κινούμενοι Πνεύματι, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἰσοτιμίαν καὶ ἔνωσιν. Ἐν γὰρ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καθορῶσι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς γέγραπται· “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί”, τοῦ Πνεύματος τῷ Πατρὶ δηλονότι συνόντος· εἰ γὰρ ἐκ

τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ δὲ Πατὴρ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἐστιν, ὅλον ἐν αὐτοῖς ἐστι καὶ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον. Πατὴρ δὲ καὶ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, ὁ ὑπὸ πάσης πνοῆς προσκυνούμενος. Καὶ πῶς τρεῖς ἡλίους ἓνα εἰπεῖν ἰσχύσεις; Εἰ γὰρ ἐνώσεις αὐτούς, ἐνωθήσονται, καὶ εἰς ἓνα οἱ τρεῖς ἔσονται· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ διήμαρτες τῆς ἐνότητος. Πατέρα δέ, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος δίχα, οὐδαμῶς εὐρήσεις, ἀλλ' οὐδέ Υἱόν, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, οὐδέ Πνεῦμα Ἅγιον τοῦ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀλλότριον τῆς ἐνώσεως. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Πνεύματι τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν, ἐν δὲ τῷ Υἱῷ τον Πατέρα καὶ μετὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν δὲ τῷ Πατρὶ τόν Υἱόν συναϊδίως ἀεὶ ὄντα καὶ μένοντα καὶ συνεκλάμπον ἔχοντα τό Πνεῦμα τό Ἅγιον πίστευε. Εἰς ταῦτα Θεός καὶ οὐ τρεῖς, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁ ὢν καὶ ἀεὶ ὢν καὶ ὡσαύτως ὢν, τῇ μιᾷ συμφυῖα καὶ βασιλεία καὶ θεότητι ἀνυμνούμενος ὑπὸ ἀπείρων δυνάμεων. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐκάστῳ τούτων τά συμφυῆ τῆς (276) θείας ιδιότητος καθορᾶται, ἀλλὰ τά τρία ἓν καὶ καθ' ἓν τά τρία εἰσὶν, ὅπερ ἐν ἡλίοις γενέσθαι ἀμήχανον.

Ἀλλὰ γὰρ ἐβουλόμην καὶ εἰκόνα δοῦναί τινα ἀμυδρῶς παριστῶσαν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν τοῖς θρασυνομένοις εἰδέναι διὰ μόνης τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ ἄνευ τοῦ ἐρευνῶντος Πνεύματος τά βάθη καὶ τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εὐλαβοῦμαι δὲ τόν εἰρηκότα Θεόν μὴ δίδοναι τά ἅγια τοῖς ἀναιδέσι καὶ τολμηροῖς, μηδέ τούς μαργαρίτας βάλλειν ἔμπροσθεν τῶν ὡς κοινὰ τά θεῖα λογιζομένων καὶ οἰοεὶ διὰ τῶν χαμερπῶν νοημάτων καὶ ἀπλήστων ψυχῶν ἀτιμούντων καὶ καταπατούντων αὐτά· ὧν τετύφλωκε τόν νοῦν ὁ Θεός, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσι. Καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ ἀναξίους διὰ τῆς οἰήσεως ἑαυτούς καὶ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐποίησαν, διὰ τοῦτο ἐάθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἰδίας κακίας πορεύεσθαι, καθὼς φησιν ὁ Δαυὶδ· “Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατὰ τά ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν”. Οἱ γὰρ τοσαῦτα ὑποδείγματα ἔχοντες τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώσεως, ἅ δι' ἔργων οἱ

πατέρες ἡμῶν τετελεκότες προὔθησαν τοῖς πιστοῖς ἡμῖν εἰς ἐκμίμησιν ἀρετῆς, καί συνιέναι μὴ θελήσαντες μηδέ ἐκεῖνους βουληθέντες μιμήσασθαι, ἀλλὰ τὸναντίον καὶ διαλοιδороῦντες αὐτούς καὶ τοὺς βίους τῶν κατὰ Θεὸν ἀγωνισαμένων ὡς οὐ κατὰ Θεὸν ὄντας ἐνδιαβάλλοντες, πῶς οὐχὶ μόνον ἀνάξιοί εἰσι θείας γνώσεως, ὡς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας υἱοί, ἀλλὰ καὶ πάσης ὑπεύθυνοι τιμωρίας καὶ κατακρίσεως, ὅτι ἑαυτούς ἀνακρίνειν, εἰ ἄρα καὶ εἰσιν ἐν τῇ πίστει, ὡς περ ἐπιλαθόμενοι, τὰ ἀλλότρια κρίνουσι (277) καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτούς ἀσυνέτως ἐρευνῶσι καὶ ἐξετάζουσι, μηδαμῶς τὸν οὕτω λέγοντα Θεὸν δυσωπούμενοι: “Μὴ κρίνετε καὶ οὐ μὴ κριθῆτε” καὶ “Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε”. μηδέ τὸν ἐκεῖνου λέγοντα μαθητὴν· Μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, “σύ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; Τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει” καὶ “Μὴ κρίνετε ἀλλήλους καὶ μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων”.

Οἱ γοῦν τοιοῦτοι πῶς ἄρα πιστοὶ καὶ χριστιανοὶ εἶναι γνωρισθήσονται, τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ παρακρουόμενοι ῥήματα καὶ καθὼς ἐκεῖνος καὶ οἱ τούτου νενομοθετήκασι μαθηταὶ μὴ φυλάσσοντες μηδέ τοῖς ἴχνεσι τοῦ διδασκάλου ἐπόμενοι καὶ βαδίζοντες; Πῶς τὸ τῶν ἐντολῶν φῶς ὅλως θεάσσονται οἱ φανερῶς τὰς θείας ἐντολάς παραβαίνοντες; Οὐδαμῶς. “Μηδεὶς ὑμᾶς, φησὶν, ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, ὧ ἀδελφοί”. Ἀδελφούς δέ ἡμᾶς ὁ Παῦλος καλεῖ διὰ τὴν ἐκ τοῦ θείου βαπτίσματος πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ συγγένειαν, ἐπεὶ τοῖς ἔργοις καὶ σφόδρα ἀλλότριοι, ὡς ὄρω, τῆς τῶν ἁγίων ἀδελφότητος καθεστήκαμεν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παραστήσαι πειράσομαι, μᾶλλον δέ αὐτὰ ἡμῶν τὰ ἔργα καὶ οἱ λόγοι ἡμᾶς ἀπελέγξουσιν· διό καὶ ὡς πρὸς ἓνα τὸν λόγον ποιούμενος, ἐνθεν ἐρῶ.

Ἀπετάξω τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, ὧ ἀδελφέ; Γέγονας ἀκτῆμων καὶ ὑποτακτικός καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ξένος; Καὶ πραότητα ἐκτήσω καὶ ταπεινός γέγονας; Νηστείας εἰς ἄκρον καὶ εὐχήν καὶ ἀγρυπνίαν κατώρθωσας; Ἀγάπην ἐκτήσω πρὸς τὸν Θεὸν ὀλικὴν καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον σου κέκτησαι; Ὑπὲρ τῶν μισούντων καὶ ἀδικούντων σε καὶ ἐχθροδῶς ἐχόντων κατὰ σοῦ μετὰ δακρῶν παρακαλεῖς καὶ ἀφεθῆναι αὐτοῖς ἀπό

ψυχῆς πρῶτον αὐτός συμπαθήσας ἀξιοῖς, ἢ οὐπω εἰς τό ὕψος **(278)** τοῦτο ἀνηνέχθης τῶν ἀρετῶν; Εἶπέ. Εἰ δέ εἰπεῖν αἰσχύνῃ τό οὐ, ἢ πάλιν διά ταπεινοφροσύνην οὐ βούλει τό ναί προσειπεῖν, ἐγώ σοι προσθήσω τά εἰκότα, ὦ ἀδελφέ, καί δείξω ἐξ αὐτῆς ἐκ ποίων ἔργων καί κατορθωμάτων εἰς τοῦτο τό ὕψος πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἀληθείᾳ **μετά** πολλῆς τῶ ὄντι συνέσεως καί ἀγιότητος ἔρχεται. Εἰ **μέν** οὖν, ὡς εἴρηται, πέφθακας εἰς τά προειρημένα πάντα καί τούς ἐχθρούς σου ἠγάπησας καί **μετά** δακρύων ὑπέρ αὐτῶν πολλάκις ἀπό καρδίας ἐδάκρυσας, τήν ἐκείνων πάντως ἐπιστροφήν καί **μετάνοιαν** ἐξαιτούμενος, πάντα δηλονότι τά λοιπά προκατάρθωσας· οἷον γέγονας ἀπαθῆς ἐξ ἀγώνων, καθαρᾶν ἐκτήσω τήν καρδίαν ἀπό παθῶν καί ἐν αὐτῇ καί δι' αὐτῆς ἐθεάσω τόν ἀπαθῆ Θεόν. Ἄλλως γάρ οὐκ ἔνι **μετά** συμπαθοῦς καρδίας ἐξ ἀγάπης ὑπέρ τῶν ἐχθρῶν εὐξασθαι, εἰ **μή** συναφείᾳ καί συνουσίᾳ καί θεωρίᾳ Θεοῦ διά συνεργείας τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος κτησαίμεθα ἑαυτούς καθαρούς ἀπό παντός **μολυσμοῦ** σαρκός καί πνεύματος.

Εἰ οὖν εἰς τοῦτο χάριτι τοῦ σώσαντός σε Θεοῦ **μετά** χρηστότητος καί ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἔφθασας, ἀδελφέ, τί τοῖς συνασκηταῖς καί τοῖς συναχθεῖσιν εἰς ταῦτα διαπιστεῖς καί φθονεῖς καί λοιδορίαις ἐνδιαβάλλεις αὐτούς, τήν χρηστήν αὐτῶν ὑπόληψιν πειρώμενος καθελεῖν; Οὐκ οἶσθα ὅτι οἱ ἀπό πρώτης ὥρας, τοῖς φθάσασι περί τήν ἐνδεκάτην διά τό ἐξ ἴσης ἐκείνοις λαβεῖν φθονήσαντες, ἕνεκεν τούτου εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον ἀπερρίφησαν; Καί πῶς σύ, τά αὐτά καί χείρονα τούτων ποιῶν καί λέγων κατά τῶν ἀγίων, ὧν ὁ βίος, ἡ ἀρετή καί ἡ σύνεσις **λάμπει** ὡσπερ ὁ ἥλιος, **νομίζεις μή** τῆς αὐτῆς ἢ καί χείρονος κολάσεως ταῖς **τιμωρίαις** ὑποβληθῆναι; Ἦ οὐκ οἶδας ὅτι φθόνος οὐδεὶς παρὰ ἀγίων ἀγίοις ἐστί, καθά γέγραπται· “Ἐνθα ὁ φθόνος, ἐκεῖ καί ὁ τοῦ φθόνου πατήρ διάβολος κατοικεῖ **(279)** καί οὐχί ὁ τῆς ἀγάπης Θεός”; Τόν οὖν φθόνον ὠδίνων, πῶς εἶναι ὅλως ἅγιος οἶεσαι, ὁ **μηδέ** πιστός ἢ χριστιανός ἐκ τῆς Θεοῦ ἀγάπης καί τοῦ πλησίον σου γνωριζόμενος; Ὅτι δέ οὕτως ἐστίν ἡ τῶν πραγμάτων τούτων ἀκολουθία καί ὁ τόν φθόνον ὠδίνων ἔχει **μέν** ἐντός αὐτοῦ τόν διάβολον, οὐ δύναται δέ εἶναι Χριστοῦ διά τό **μή** ἔχειν ἀγάπην

πρός τόν πλησίον, παντί που δήλον τῷ τάς θείας Γραφάς ἐπαῖοντι.

Εἰ δέ τῶν τοιούτων χαρισμάτων οὐπω ἠξίωσαι οὐδέ εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκου τοῦ θεοποιῶν ἀρετῶν, πῶς ἄρα κἄν ὅλως τολμᾷς ἀνοιῖσαι τό στόμα καί φθέγξασθαι; Πῶς, κατηχούμενος ὢν, διδάσκειν ἐθέλεις καί περὶ ὧν οὐκ οἶδας ἢ ἤκουσας πολυπραγμονεῖν ἐπιχειρεῖς καί, ὡς εἰδῶς τά θεῖα, περὶ τοιούτων πραγμάτων θρασύνη διαλέγεσθαι; Οὐκ οἶδας ὅτι ἔξω τῶν προθύρων τῆς ἐκκλησίας, οἷα δὴ κατηχούμενος, ἴστασαι, εἰ καί ἀυθαδεία γνώμης ἐαυτῷ τὴν μετὰ πάντων τῶν πιστῶς καί καθαρῶς εὐχομένων προτρέπεις στάσιν, μὴ τοῖς ἀποστολικοῖς κανόσιν ἐπόμενος; Κατηχούμενος γάρ οὐχ ὁ ἄπιστος μόνος ἄρτι λέγεται, ἀλλὰ καί ὁ μὴ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ νοός τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενος. Ἐγὼ δέ σου καί τὴν ἄνοιαν λίαν θρηνῶ, ὅτι ἅγιον μὲν εἶναί τινα τοιοῦτον ὡς πάλαι καί νῦν παντελῶς καί καθόλου διαπιστεῖς, τοῖς πᾶσι δέ συναριθμῶν ἐαυτόν οἷα κοινοῖς ὡς κοινόν, καθάπερ Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενος ὡς τις ἅγιος καί θεοφόρος ἀνήρ, ἃ μὴδ' ὅλως γινώσκειν ὑπὸ τοῦ λόγου κεντούμενος ὡμολογήσας καί ἃ μὴδὲ ἰδεῖν μὴδὲ ἀκοῦσαι μὴδὲ καταξιωθῆναι λαβεῖν ἐν καρδίᾳ σου ἔφης, ταῦτα καί διερμηνεύειν καί ὡς εἰδῶς σαφηνίζειν ὅλως οὐκ ἐπαισχύνῃ, οὐδέ πρὸς τόν τῶν ἀνθρώπων ἐρυθριᾷς γέλωτα. Εἰ γάρ μὴ ἀπαθής, ὡς εἵπομεν, γέγονας, μὴδὲ Πνεῦμα Ἅγιον (280) ἔχειν ἠξίωσαι, μὴδὲ ἅγιος εἶ, πῶς εἰδέναί λέγεις ὡς ἅγιος τά τοῦ Πνεύματος, “ἃ - ὡς γέγραπται - ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου χοϊκοῦ οὐκ ἀνέβη, τά ἀγαθὰ ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν”;

Ἡμῖν δέ, ἵνα παραφρονῶν εἶπω, ὑπὸ σοῦ βιαζόμενος, διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἐσχάτοις οὔσι καί ἠλεημένοις, κατὰ τὴν ἄφατον πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἀγαθότητα ἀπεκάλυψεν ἰκεσίαις τοῦ μακαρίου καί ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν, “ἵνα εἰδῶμεν” καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος “τά ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· τό γάρ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τά βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ - φησὶν - οὐκ ἐλάβομεν τό πνεῦμα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τό Πνεῦμα τό ἐκ τοῦ Θεοῦ”. Καί δι' αὐτοῦ ἀπεκαλύφθη καί ἐπεγνώσθη ἡμῖν, ἁμαρτωλοῖς οὔσι καί ταπεινοῖς, ὁ Θεός καί Πατήρ τοῦ Κυρίου

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί σωτῆρος, τοῦ **μεγάλου Θεοῦ**, ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ καί Θεῷ, ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν οὐδέ ἰδεῖν δύναται. “Ὁ γὰρ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, αὐτός ἐστιν ὃς καί ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν”, τῶν εὐτελῶν καί ἀχρείων, τοῖς ὀστρακίνοις σκεύεσι τῶν σκηνωμάτων ἡμῶν ὥσπερ θησαυρός δηλονότι ἐμπεριεχόμενος, ὁ πάντη ἀπερίληπτός τε καί ἀπερίγραπτος, **μικρός μὲν ἐν ἡμῖν μορφούμενος**, ὁ ἄμορφος καί ἀνίδεος, τὰ σύμπαντα δέ ἀπεριγράπτως πληρῶν, ὡς ὑπερμεγέθης καί ὑπερπλήρης.

Τό δέ **μορφοῦσθαι ἐν ἡμῖν τόν ὄντως ὄντα Θεόν**, τί ἐστιν εἰ μὴ τό ἡμᾶς αὐτούς πάντως μεταποιεῖν τε καί ἀναπλάττειν καί εἰς τήν τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰκόνα **μεταμορφοῦν**; Οἷον ἔγνωμεν ἄρα γεγονότα καί τόν ἅγιον Συμεώνην τόν Εὐλαβῆ, **(281)** τόν ἐν τῇ **μονῇ** τῶν Στουδίου ἀσκήσαντα, τῇ πείρᾳ αὐτῇ τὰ περὶ τούτου βεβαιωθέντες. Τῇ γάρ ἀποκαλύψει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος τήν εἰς αὐτόν πίστιν ἐπισφραγίσαντες, ἀναντίρρητον ταύτην φυλάττομεν· **μᾶλλον** δέ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτός, ὡς ἐκ λαμπάδος τινός, τόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν λύχνον **μεταδοτικῶς ἀνάψαντες**, ἄσβεστον διατηροῦμεν, ταῖς ἐκείνου εὐχαῖς καί πρεσβείαις φρουρούμενοι, ἐξ ὧν ἀρδουμένη ἀυξάνει ἢ πίστις ἡμῶν ἢ πρὸς αὐτόν καί ἔτι ἀυξήσει - ἐν Θεῷ θαρρῶν λέγω -, ἑκατονταπλασίονα τόν καρπὸν φέρουσα ἐν αὐτῷ τῷ θείῳ φωτί. Καρπὸς γάρ πίστεως τό ἅγιον καί ἀνέσπερον φῶς, φῶς δέ ἅγιον προσθήκη καί αὐξήσις πίστεως· καθόσον γάρ τό φῶς πηγάζει, ἢ πίστις ἀυξάνει καί εἰς ὕψος ἀνέρχεται. Κατὰ δέ τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως ὁ καρπὸς ἀριδῆλως βρίθεται τοῦ Πνεύματος· “Ὁ δέ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, **μακροθυμία**, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια”, ἅπερ καθ’ ἓν ὁ ἔχων ἐπίσταται. Ὡσπερ γάρ ὁ **μαργαρίτας** ἔχων καί λίθους διαφανεῖς, σάπφειρον, ἀμέθυσον καί ἄλλους τινάς, οἶδεν, εἰ μὴ ἀπείρως ἔχει, ἑνός ἐκάστου αὐτῶν τό εἶδος, τό μέγεθος, οὕτω καί ὁ τὰς ἀρετὰς **μετά πόνου** καί δακρύων πολλῶν ἐν ἑαυτῷ φυτεύσας καί τούς καρπούς ἐνεγκῶν τούς τοῦ Πνεύματος, ἐπίσταται καί τό εἶδος καί τήν ποιότητα ἑνός ἐκάστου αὐτῶν καί τῆς ἀπάντων αὐτῶν

γλυκύτητος ἀπογεύεται· καί τό δή **μείζον** καί θαυμαστότερον, ὅτι καί ἐν ἄλλοις ὄντα τόν αὐτόν ἐπιγινώσκει καρπόν.

Καθάπερ γάρ τά ἔθνη ἀπό τῆς στολῆς, τό δέ πλεῖστον ἀπό τῆς φωνῆς καί τῶν λόγων ἐπιγινώσκονται, οὕτω δὴ καί οἱ ἅγιοι γνωρίζονται **μέν** ἀπό τῆς κοσμιότητος αὐτῶν καί τοῦ εὐσχήμου βαδίσματος καί τῶν ἄλλων τῶν ἔξωθεν, τό δέ γνώρισμα **μετά** ἀκριβείας καί ἀληθείας τό ἴδιον αὐτῶν ὁ λόγος ὁ γεννώμενος ἐξ αὐτῶν παρίστησιν.

(282) Ὁ γάρ οὐκ ἔχει ἡ καρδία, τό στόμα προφέρει οὐ δύναται· εἰ δέ καί εἶπη, ὡς οὐ καλῶς λέγων εὐθύς ὑπ’ αὐτῶν τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐλέγχεται. “Ὁ γάρ ἀγαθός, φησίν, ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τά ἀγαθά, ὁ δέ πονηρός ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τά πονηρά”. Καί ὄρα **μοι** τά βάθη τοῦ Πνεύματος, πῶς οὐκ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι “ἐκ τῆς ἀγαθῆς καρδίας προφέρει τά ἀγαθά” **μόνον**, ἀλλά προσέθετο εἰπεῖν “ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας”, ἵνα **μάθης** ὅτι καρδίαν κενήν καί κούφην οὐδεὶς ἡμῶν ἔχει δύναται, ἀλλά εἴτε διὰ ἀγαθοεργίας καί ἀληθινῆς πίστεως τὴν χάριν ἔχει τοῦ Πνεύματος ἕκαστος, ἢ διὰ τῆς ἀπιστίας καί ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καί τῆς τῶν φαύλων ἀποπληρώσεως τόν πονηρόν ἐν ἑαυτῷ περιφέρει διάβολον. Καί ἵνα **μὴ** νομίσης ὅτι οὐ τοὺς ἐν **μέρει** **μέν** φυλάσσοντας τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐντολάς, ἐν **μέρει** δέ τούτων καταφρονοῦντας, ἀλλά τοὺς φυλάσσοντας **πάσας** ταύτας **μετά** ἀκριβείας, τόν θησαυρόν λέγει τοῦ Πνεύματος ἔχειν, ἐδίδαξεν εἰπών· “Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς **μου** καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν **με**· ὁ δέ ἀγαπῶν **με** ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς **μου** καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ **ἐμαυτόν**· καί ἐγὼ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί **μονήν** παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν”.

Ὅρας ὅπως ὁ ἀγαθὴν καρδίαν κτησάμενος διὰ πόνων καί τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἐνοικον ἔσχε τὴν ὅλην ἐν ἑαυτῷ θεότητα, ἣτις ἐστίν ὁ ἀγαθός θησαυρός; Ὅτι δέ εἰς τόν παραβαίνοντα **μίαν** καί τὴν τυχοῦσαν ἐντολήν, ἢ ἀμελοῦντα καί **μὴ** ποιῶντα αὐτήν, ὁ τοιοῦτος οὐ κατοικεῖ θησαυρός, ἄκουε αὐτοῦ **πάλιν** λέγοντος· “Ὁ λύσας **μίαν** τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καί διδάξας οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖν

ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν”. Ἐλάχιστας δὲ ταύτας ὠνόμασεν (**283**) οὐχ οὕτως οὐσας, ἀλλὰ διὰ τό παρ’ ἡμῶν οὕτω ταύτας λογίζεσθαι· τό γάρ ἀργολογεῖν ἢ τι τοῦ πλησίον ἐπιθυμεῖν ἢ ὄρᾱν ἐμπαθῶς ἢ ἐξουθενεῖν καί ὑβρίζειν τινά ὡς οὐδέν ἡγούμενοι, ἀδιαφοροῦμεν, τοῦ ταῦτα ὑπό κριμα θεμένου ἐπιλαθόμενοι. Τί γάρ φησί; “Πάντα λόγον ἀργόν ὄν ἐαν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως”, καί ἄλλως· “Οὐκ ἐπιθυμήσεις τι τοῦ πλησίον σου”, καί πάλιν· “Ὁ ἐμβλέψας πρὸς τό ἐπιθυμῆσαι ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ὅστις δὲ εἶπη πάλιν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακκᾶ, ἔνοχος ἔσται τῇ γεέννῃ τοῦ πυρός”. Θέλων δὲ καί ὁ Ἀπόστολος δεῖξαι ὅτι ἐν τοῖς τά τοιαῦτα πράσσουσιν ὁ διάβολος ἐνεργεῖ, ἔφη· “Τό δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἁμαρτία”. Εἰ οὖν οὐδέν ἄλλον ἐστὶν ἢ ἁμαρτία εἰ μὴ ἐντολῆς παράβασις, ἐντολή δὲ ἐστὶ καί τό μὴ ἐπιθυμῆσαι καί τό μὴ ψεύσασθαι καί τό μὴ κλέψαι, ἀλλὰ μὴδὲ ἀργολογῆσαι μῆτε τῷ ἀδελφῷ σου ἐρεῖν κακῶς, πᾶς ὁ ποιῶν ταῦτα ὑπό τοῦ κέντρου τοῦ θανάτου ἦτοι τῆς ἁμαρτίας τέτρωται, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ πληγῇ καί τῷ τῆς ἁμαρτίας δήγματι ὥσπερ σκώληξ εὐθύς ὁ διάβολος εἰσερχόμενος εὐρίσκεται κατοικῶν.

Εἶδες πῶς οἱ μὴ κτησάμενοι πάλιν τὰς ἐαυτῶν καρδίας διὰ δακρύων καί μετανοίας κεκαθαρμένας ἔνοικον ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τόν διάβολον, ὅς ἐστὶν ὁ πονηρός θησαυρός; Οὕτως ὁ ἀγαθός ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκφέρει τὰ ἀγαθὰ, ὁ δὲ πονηρός ὁμοίως τὰ πονηρά. Ἡ δὲ ἀληθὴς μετάνοια διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καί τῶν δακρύων, ὥσπερ ὑπό ἐμπλάστρου καί φαρμάκου τινός, ἀποσμήχει καί ἐκκαθαίρει τῆς καρδίας τό τραῦμα καί τήν οὐλήν ἣν τό κέντρον ἐν αὐτῇ τοῦ νοητοῦ θανάτου διήνοιξεν, εἶτα τόν ἐμφωλεύοντα (**284**) σκώληκα ἔξω βάλλει καί θανατοῖ εἰς συνούλωσιν καί ὑγίειαν τελείαν τό τραῦμα ἀποκαθίστησι. Τοῦτο δὲ ἄρα παρὰ τῶν καρδιῶν ἐχόντων τήν ὑγίειαν ἐμπόνως ἐπιζητοῦσαν διὰ δακρύων καί μετανοίας μόνων ἐπιγινώσκειται ἐνεργούμενον. Τῶν ἄλλων γάρ οἱ λοιποὶ καί ἐνηδύνονται τούτοις τοῖς τραύμασιν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καί ἐπιξέειν ταῦτα καί ἕτερα τούτοις μᾶλλον ἐπιθεῖναι σπουδάζουσιν, ὑγίειαν τήν τοῦ

πάθους ἐκπλήρωσιν λογιζόμενοι· διόπερ καί ἐγκαυχῶνται, ὅταν τι πονηρόν ἐργάσωνται ἀμαρτίας ἀτόπημα, καί τήν αἰσχύνην αὐτῶν ὡς δόξαν λογιζονται. Διά τί δέ πάσχουσι τοῦτο; Ἐπειδή ἀγνοοῦσι τῆς παντελοῦς καθάρσεως τό ἡδύ τε καί χαρίεν, μᾶλλον δέ ἀπιστοῦσι καί ἀδύνατον εἶναι ἑαυτούς πείθουσι τό καθαρεῦσαι ἄνθρωπον τελείως ἀπό παθῶν καί ὅλον οὐσιωδῶς ἐν ἑαυτῷ δέξασθαι τόν Παράκλητον.

Διά τοῦτο τοίνυν καί κατά τῆς ἑαυτῶν αἰεί σωτηρίας λαλοῦσι καί πράττουσι, κλείοντες ἐφ' ἑαυτοῖς τάς πύλας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί πάντα ἄλλους τούς εἰσελθεῖν βουλομένους κωλύοντες. Εἴ που δέ καί ἀκούσουσι περὶ ἑτέρου τινός νομίμως ἀγωνισαμένου ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου καί ταπεινοῦ τῆ καρδία καί τοῖς φρονήμασι γενομένου, καθαρεύοντός τε ἀπό παντοίων παθῶν καί πᾶσι τά μεγαλεῖα κηρύττοντος τοῦ Θεοῦ - ὅσα δηλονότι ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ ὁ Θεός κατά τάς ἀψευδεῖς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καί ὅπως μὲν, λέγοντος πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων, κατηξιώθη φῶς ἰδεῖν Θεοῦ καί Θεόν ἐν φωτί δόξης, ὅπως δέ γνωστῶς ἔγνω ἐν ἑαυτῷ τήν ἐπιφοίτησιν καί ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἅγιος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γέγονεν -, εὐθύς ὥσπερ κύνες λυσσῶντες καθυλακτοῦσιν αὐτοῦ καί κατεσθίειν, εἰ δυνατόν, τόν ταῦτα λέγοντα σπεύδουσι, “Παῦσαι, λέγοντες, πεπλανημένε καί ὑπερήφανε σύ. Τί ἄρα τοιοῦτος ἄρτι γέγονεν ὡς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐγένοντο; (285) Τίς δέ Θεόν εἶδεν ἢ ἰδεῖν κἄν ὅπως οὖν δύναται; Τίς Πνεῦμα Ἅγιον ἐπί τοσοῦτον ἔλαβεν, ὡς δι' αὐτοῦ τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν ἀξιωθῆναι ἰδεῖν; Παῦσαι μὴ σε τοῖς λίθοις καταλευσθῆναι ποιήσωμεν”.

Οἷς μὴ ἀνταποκριθῆναι ἀξίως τῆς αὐτῶν ἀφροσύνης οὐκ οἶμαι δεῖν· φησί γάρ ὁ σοφώτατος Σολομῶν· “Μὴ ἀποκρίνου ἄφρονι κατά τήν ἐκείνου ἀφροσύνην, ἵνα μὴ ὅμοιος γένη αὐτῷ, ἀλλά ἀποκρίνου ἄφρονι πρὸς τήν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φαίνεται σοφός παρ' ἑαυτῷ”. Ἐξ ὑμῶν μὲν, ὧ οὔτοι, ὡς αὐτοὶ φατε, οὐδεὶς οὐδαμῶς· ἐκ δέ τῶν προαιρουμένων τόν σταυρόν ἄραι καί τήν στενήν ὁδεῦσθαι ὁδόν καί τάς ἑαυτῶν ἀπολέσαι ψυχάς ἐνεκεν τῆς αἰωνίου ζωῆς, πολλοὶ μὲν εἶδον καί πρότερον, πλείους δέ, οἶμαι, ὀρῶσι καί νῦν, καί τῶν βουλομένων ἕκαστος

ὄψεται, κἄν ὑμεῖς σκαιότητι γνώμης καί βασκανίας φαυλότητι τούτους ἰδεῖν οὐκ ἰσχύετε. Καί ὄρα τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής: “Ὅσοι ἔλαβον αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι· οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ’ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν”. Εἰ οὖν οὐκ ἐγεννήθης ἐκ τοῦ Θεοῦ σύ, οὐδέ τέκνον ὑπάρχεις αὐτοῦ δηλονότι, οὐδέ προλαβὼν ἐδέξω αὐτόν, οὐδέ ἔλαβες αὐτόν ἐν σεαυτῷ, καί διὰ τοῦτο οὔτε ἐξουσίαν σοι δέδωκεν οὔτε δύνασαι τέκνον γενέσθαι Θεοῦ· τέκνον δέ Θεοῦ **μὴ** γενόμενος, πᾶς ἄρα τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς θεάσῃ Θεόν καί Πατέρα σου; Οὐδεὶς πρό τοῦ γεννηθῆναι τόν ἑαυτοῦ πατέρα ποτέ τεθέαται, καί οὐδεὶς ἀνθρώπων τόν Θεόν ὄψεται, ἐάν **μὴ** πρότερον ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆ. Διὰ τοῦτο καί ὁ Κύριος ἔλεγεν· “Ἐάν **μὴ** τις γεννηθῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν”, καί πάλιν· “Τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρκός, **(286)** φησί, σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστίν”, ἐξ ἀγίου ἄγιον δηλονότι· “τὸ δὲ Πνεῦμα ἐρευνᾷ καί τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ”. Σύ δέ, εἰ ἀπό σαρκός **μόνον** γεγέννησαι καί οὔπω τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος γέννησιν ἔγνωσ, οὐδέ Πνεῦμα αὐτός σύ γεννηθεὶς γεγονός, πῶς ἄρα δύνασαι τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ ἐρευνᾶν, **μᾶλλον** δέ πῶς δύνασαι ὁρᾶν τόν Θεόν; Πάντως οὐδαμῶς, αὐτός σύ, καί **μὴ** βουλόμενος, καθομολογήσεις, ᾧ ἀδελφέ.

Εἶεν. Τί δαί; “Ἀλλά σύ” φησί “τοιούτος ὑπάρχεις αὐτός; Καί πόθεν σε τοιούτον εἶναι ἐπιγνωσόμεθα;” Ἐγὼ μὲν ἄνευ τῆς ἄνωθεν χάριτος οὐχ οἴός τέ εἶμι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ’ οὐδέ Παῦλος αὐτός, οἶμαι, καί Ἰωάννης· πλήν ὅμως στενάζω ἐπὶ τῇ πωρώσει τῶν καρδιῶν τῶν ταῦτα προτεινομένων μοι καί ζητούντων πόθεν ἐπιγῶναι τόν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας πεφθακότα τοῦ Ἰησοῦ. Ὅθεν, εἰ βούλει μαθεῖν, οἳ τυφλοὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀνθρώπων ἐπιγινώσκουσιν· ὅθεν ὁ Ἰσαάκ ἐπέγνω τόν Ἰακώβ, τὴν στολήν ἐνδεδυμένον Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἴστε γάρ ἅπαντες πῶς ἐπαπορῶν ἔλεγεν· “Αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ”. Ὅθεν δείκνυται ὅτι τῆς μὲν στολῆς τόν δόλον οὐκ ἔγνω – τυφλὸς γάρ ἦν -, τὴν δὲ συνήθη φωνὴν ἐγνώρισε τοῦ υἱοῦ· εἰ τοίνυν καί κωφὸς ἦν, πάντως οὐδέ

τήν λαλιάν αὐτοῦ γνωρίσαι ἴσχυσεν ἄν. Οὕτως οὖν καὶ ὑμεῖς, οἵτινες ἐστε οἱ οὕτως ἐπαποροῦντες, οὐ μόνον τυφλοὶ ἀλλὰ καὶ κωφοὶ τυγχάνοντες, πῶς δύνασθε ἄνδρα γνωρίσαι πνευματικόν; Οὐδαμῶς δὴ. Ὅτι δέ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, καὶ οἱ μὴ βλέποντες πνευματικῶς οὐδέ ἀκούειν πνευματικῶς δύνανται, ἄκουσον τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀπίστους τῶν Ἰουδαίων οὕτω λέγοντος· “Διὰ τί τὴν λαλιάν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Διότι οὐ δύνασθε ἀκούειν τῶν λόγων τῶν ἐμῶν”, καὶ μετ’ ὀλίγα· (287) “Ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστέ. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν”. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῆς ἀπιστίας καὶ πονηρίας καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἀμελείας καὶ παραβάσεως σάρκες ἐστέ, παχεῖς, λέγω, τὰς καρδίας, καὶ τὰ ταύτης ὦτα βεβυσμένα ἔχετε, τὸν δὲ ὀφθαλμὸν κεκαλυμμένον τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν παθῶν, πᾶς ἄρα πνευματικόν καὶ ἅγιον ἄνδρα ἐπιγνῶναι δυνήσεσθε;

Ἀλλά, παρακαλῶ, σπουδάσωμεν, πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, παντὶ τρόπῳ ἑαυτοὺς ἡμῶν ἕκαστος ἐπιγνῶναι, ἵνα ἐκ τῶν καθ’ ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς γνῶναί ποτε δυνησώμεθα. Ἀδύνατον γάρ τὸν μὴ ἐπιγνόντα ἑαυτὸν πρότερον, ὥστε δύνασθαι μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν· “Ἐγὼ δὲ εἰ μὴ σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος”, καὶ πάλιν, ὡς ὁ Ἀβραάμ· “Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός”, ἐπιγνῶναί τι τῶν πνευματικῶν καὶ θείων λογίων πνευματικῶς καὶ ἀξίως τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ σοφοῦ Πνεύματος. Μηδεὶς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καὶ σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναται τις ὅλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καὶ φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλὰ γὰρ οὐδέ πραότητος καὶ ταπεινοφροσύνης χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Χρὴ γὰρ ἀναντιρρήτως τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καλῶς πάντας ἡμᾶς καταβαλεῖν πρότερον εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βάθη, εἶτα τὴν ἐντὸς εὐσέβειαν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ὡς τεῖχος ὄχυρόν ἀνυψῶσαι· καὶ οὕτω πάντοθεν τειχισθείσης τῆς ψυχῆς καὶ οἰονεὶ ἐμπαγείσης ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ θεμελίῳ καλῶ τῆς ἀρετῆς, τότε δεῖ καὶ τὴν σκέπην τῆς οἰκοδομῆς ταύτης, ἣτις

ἐστὶν ἢ γνῶσις ἢ θεία τοῦ Θεοῦ, **(288)** ἀνεγειῖραι καὶ ὀλόκληρον τὸν οἶκον κατασκευάσαι τοῦ Πνεύματος.

Ἦνίκα γάρ κατὰ ἀναλογίαν τῆς μετανοίας καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως διὰ δακρῶν ἐκκαθαρθῆ ἡ ψυχὴ, πρῶτον μὲν τὰ κατ' αὐτόν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ τῆς χάριτος ἐπιγνῶναι καταξιούται, εἶτα μετὰ πολλὴν καὶ ἐπίμονον κάθαρσιν καὶ βαθεῖαν ταπεινώσιν ἀμυδρῶς πῶς κατ' ὀλίγον καὶ τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων νοεῖν ἄρχεται καί, καθ' ὅσον νοεῖ, καταπλήττεται καὶ πλείονα κτᾶται ταπεινώσιν, ἀνάξιον ἑαυτὸν παντάπασιν τῆς τῶν τοιούτων μυστηρίων γνώσεως καὶ ἀποκαλύψεως λογιζόμενος. Διόπερ καὶ ὑπὸ τῆς τοιαύτης ταπεινώσεως, ὡς ὑπὸ τείχους ὀχυροῦ φρουρούμενος, ἔνδον μένει, ἀπὸ οἰήσεως λογισμῶν ἄτρωτος, αὐξάνων τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ τό καθ' ἡμέραν, καὶ τὴν προκοπὴν μετὰ προσθήκης τῆς γνώσεώς τε καὶ ἀναβάσεως τρανῶς καθορῶν. Ὅταν δέ καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ καταντήσῃ καὶ Χριστὸν αὐτόν καὶ νοῦν ἀληθῶς Χριστοῦ κτήσῃται, τότε ὡς μηδέν ὅλως εἰδῶς ἢ ἔχων διάκειται καὶ ὡς ἀχρεῖον ἑαυτὸν καὶ εὐτελεῖ δουλον ἠγεῖται· τό δέ δή θαυμαστόν καὶ ὑπὲρ φύσιν, μᾶλλον δέ κατὰ φύσιν ὄν, ἄνθρωπον ἐλαχιστότερον ἑαυτοῦ ἢ ἁμαρτωλότερον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ οὐ λογίζεται εἶναι.

Τό δέ πῶς, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, εἰ μὴ τοῦτο μόνον ἐν τῷ ἐπαινετῷ τούτῳ πάθει καταλαβεῖν ἠδυνήθην· ἔστι δέ τι τοιοῦτον· ποιωθείσης τῆς ψυχῆς καὶ ἐμβαφείσης διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς τὰ βάθη τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τῆς διανοίας αὐτῆς, τὸν κόσμον τε ἅπαντα καὶ τοὺς ἐν κόσμῳ ἐντεῦθεν ἀγνοησάσης, μόνην δέ ἑαυτὴν αἰεὶ καθορώσης καὶ μόνῃ τῇ ἑαυτῆς, καὶ χρονισάσης ἐν τῇ τοιαύτῃ μελέτῃ καὶ ἐν ἔξει γενομένης αὐτῆς, μόνην **(289)** ἑαυτὴν ἀληθῶς ἐξουθενημένην καὶ εὐτελεστάτην ὄρᾳ, οὐδένα δέ πείθεται τοιοῦτον εἶναι ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις τοῦ κόσμου. Οὕτω τοίνυν καθ' ὅσον ἑαυτὸν ἔχει τις πάντων ἀνθρώπων ἐν αἰσθήσει ψυχῆς εὐτελέστερόν τε καὶ ταπεινότερον, κατὰ τοσοῦτον καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξει, ὡς φησὶν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ

Θεός· “Ὁ θέλων εἶναι πάντων πρώτος ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος”.

Σπουδάσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ὦ ἀδελφοί, εἰς τοιαύτην φθάσαι τάξιν τε καὶ κατάστασιν, καὶ τοὺς εἰς τοῦτο πεφθακότας ἀγίους ῥαδίως ἐπιγνωσόμεθα καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τό κράτος νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι'. (290)

Περὶ τῆς φοβεραῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτι καὶ πρό τοῦ θανάτου ἐν ἡμῖν ἔνθεν ἤδη καθαιρομένοις διὰ δακρύων ἐνεργεῖται ἐν οἷς ἄν ἐγγένηται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, κατὰ τὴν μέλλουσαν οὐχ ὑπαντᾷ. Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἡμέρα Κυρίου καὶ τίσιν αἴφνης ἀποκαλύπτεται. Καὶ ὅτι ἡ εἰς Χριστόν πίστις οὐ δύναται μόνη σῶσαι ἡμᾶς, εἰ μὴ καὶ Πνεύματος Ἁγίου γνωστῶς γενώμεθα μέτοχοι καὶ ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι διὰ τοῦ βαπτίσματος λαμβάνουσι τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς δύναται τις γινῶναι εἰ περιφέρει ἐν αὐτῷ τὸν Χριστόν καὶ Πνεύματος Ἁγίου γέγονε μέτοχος. Καὶ ἐρμηνεία ὡς ἐν παραδρομῇ εἰς τό «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Καὶ μακαρισμός εἰς τοὺς ἐξ ἀγώνων τὴν ἐπιφοίτησιν δεξαμένους τοῦ Πνεύματος.

Πολὺς ἡμῖν, ἀγαπητοί, ὁ περὶ τῆς κρίσεως λόγος καὶ δυσερμήνευτος, ὅτι οὐ περὶ ἐνεστώτων καὶ ὀρωμένων ἐστίν, ἀλλὰ περὶ μελλόντων καὶ ἀοράτων ὅθεν πολλῆς τῶν εὐχῶν χρείας, πολλῆς τῆς σπουδῆς, πολλῆς τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τοῖς λέγουσιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα οἱ μὲν γινῶναι καλῶς καὶ εἰπεῖν, οἱ δὲ συνετῶς ἀκοῦσαι δυνηθῶσι τῶν λεγομένων. Ἀλλὰ τίς ἐστὶν ὁ τοῦ λόγου σκοπός; Σκοπός οὖν τοῦ παρόντος λόγου ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς καὶ φοβερά τοῦ Κυρίου ἡμέρα, (291) καὶ τίνος ἕνεκεν, ἵνα γινῶμεν, ἡμέρα Κυρίου καλεῖται καὶ λέγεται.

Λέγεται τοίνυν **ἡμέρα Κυρίου** οὐχ ὡς ἐσχάτη τῶν **ἡμερῶν** τούτων οὔσα, οὐδέ διὰ τό ἐν ἧ **μέλλειν** ἔρχεσθαι αὐτόν, καθά δὴ καί ἐπί τῶν **ἡμερῶν** τούτων λέγομεν τοῦ παρόντος καιροῦ **ἡμέρα** τοῦ Πάσχα καί ἡ **ἡμέρα** τῆς Πεντηκοστῆς καί ἡ **ἡμέρα** ἐν ἧ προελθεῖν **μέλλει** ὁ βασιλεύς καί τά ποιῆσαι καί τά· ἀλλ' οὐδέ διὰ τό ἐν αὐτῇ **μέλλειν** γενέσθαι τήν κρίσιν **ἡμέρα** κρίσεως λέγεται (οὐδέ γάρ ἕτερον **μέν** ἡ **ἡμέρα** ἔσται ἐκείνη καί ἕτερος ὁ ἐν αὐτῇ **μέλλων** ἐλεύσεσθαι Κύριος), ἀλλ' ἐπειδή αὐτός ὁ τῶν ἀπάντων Θεός καί δεσπότης **λάμψει** τηνικαῦτα τῇ δόξῃ τῆς ἰδίας θεότητος. Καί ὁ **μέν** αἰσθητός ἥλιος ὑπό τῆς τοῦ Δεσπότη λαμπρότητος καλυφθήσεται καί εἰς τό **μή** ὄρασθαι γενήσεται, καθά νυνί τά ἄστρα ὑπό τούτου καλύπτεται καί οὐχ ὄραται, αὐτά δέ τά ἄστρα σβεσθήσονται καί ἅπαντα εἰλιγήσονται ὡς βιβλίον τά ὄρατά, ἡγουν ὑποχωρήσουσι, τόπον δεδωκότα τῷ ποιητῇ· καί ἔσται **μόνος** ἐκεῖνος **ἡμέρα** τε ὁμοῦ καί Θεός, ὁ νῦν ὑπάρχων τοῖς πᾶσιν ἀόρατος, καί ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον τότε πᾶσιν ἀποκαλυφθήσεται οἷός ἐστι καί πληρώσει τά πάντα τοῦ οἰκείου φωτός καί γενήσεται ἄδυτος, ἀτελεύτητος, αἰδίου χαρμονῆς **ἡμέρα** ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, τοῖς δέ γε κατ' **ἐμέ** ῥαθύμοις καί ἁμαρτωλοῖς εἰς ἅπαν ἀπρόσιτος καί ἀθέατος. Ἐπειδή γάρ ἔτι περιοῦσιν οὐκ ἐγένετο τούτοις διὰ σπουδῆς τοῦ ἰδεῖν τόν φῶς τῆς δόξης αὐτοῦ διὰ καθάρσεως καί ὄλον αὐτόν ἐν αὐτοῖς εἰσοικίσασθαι, εἰκότως ἔσται τούτοις καί εἰς τό **μέλλον** ἀπρόσιτος.

Καί γάρ βουληθεῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ποιῆσαι τό ἀγαθόν καί **ἡμέτερον**, ὡς φησιν ἡ θεία Γραφή, τό αὐτεξούσιον τοῖς πρωτοπλάστοις καί προπάτορσιν **ἡμῶν (292)** ἐχαρίσατο καί **ἡμῖν** δι' αὐτῶν, ὡς ἄν, **μή** ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ τῆς πρὸς αὐτόν εὐνοίας τε καί ἀγάπης διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου θελήσεως **μετά** χαρᾶς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργαζόμενοι καί ταύτας φυλάσσοντες, ὡς ἐξ οἰκείων πόνων τὰς ἀρετάς κτησάμενοι λογισθήσονται, καί ὡς οἰκεῖα δῶρα ταύτας τῷ Δεσπότη προσάξουσι, καί διὰ τούτων κατά προκοπήν εἰς τήν τοῦ Θεοῦ τελείαν εἰκόνα καί ὁμοιότητα ἀναχθῶσι, καί ἀκαταφλέκτως προσεγγίσωσι τῷ ἀπροσίτῳ δίχα σωματικοῦ θανάτου, κατά γενεάν καί γενεάν ὁ καθείς αὐτῷ

προσπελάζοντες. Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν πρωτόπλαστοι, πρῶτοι τῷ ἐχθρῷ θελήματι ὑπακούσαντες, τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ παραβάται γεγόνασι καὶ οὐ μόνον τῆς ἐλπίδος τῆς μείζονος, ἦγουν τοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτί, ἐξέπεσον, ἀλλὰ καὶ εἰς φθορὰν καὶ θάνατον μετηνέχθησαν καὶ εἰς ἀφεγγές περιπτώκασι σκότος, δοῦλοι τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι γεγονότες καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατακρατηθέντες, ἐν τῷ τοῦ θανάτου σκότει δια τῆς ἁμαρτίας ἐγένοντο, ὕστερον δὲ καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἐκείνων τεχθέντες, θελήματι τῷ τυράννῳ τούτῳ ὑποκύψαντες, ἐδουλώθημεν, καὶ οὐ βία (ἔδειξαν γὰρ τοῦτο σαφῶς οἱ πρό τοῦ νόμου καὶ ἐν τῷ νόμῳ εὐαρεστήσαντες καὶ τὸ ἑαυτῶν θέλημα τῷ δεσπότη Θεῷ καὶ οὐ τῷ διαβόλῳ προσαναθέμενοι), τοὺς πρό νόμου καὶ ἐν νόμῳ εὐαρεστήσαντας τοῦ αἰωνίου σκότους λυτρώσασθαι βουληθεὶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος καὶ τοῖς μετὰ τὸν νόμον τὴν ἐλευθερίαν δωρήσασθαι ἐν τῇ χάριτι καὶ πάντας, ὡς εἰπεῖν, ὁμοῦ τοὺς εὐηρεστηκότας αὐτῷ πρό τοῦ νόμου καὶ ἐν νόμῳ καὶ μετὰ τὸν νόμον τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερῶσαι, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τοῦτο ὁ πάντα δυνατός καὶ ἀνεξίκακος ποιῆσαι ἠνέσχετο. Ὅν γὰρ ἰδίαις καὶ ἀοράτοις χερσὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποίηκεν, οὐ δι' ἑτέρου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ πάλιν καταπεσόντα ἀναστῆσαι ἠθέλησεν, (293) ὡς ἂν καὶ πλειόνως τιμήσῃ καὶ δοξάσῃ τὸ γένος ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναι ἡμῖν αὐτόν καὶ ἴσον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει γενέσθαι. Ὡς τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, ὅτι οὐ μόνον παραβάντας ἡμᾶς καὶ ἁμαρτήσαντας οὐκ ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ οἷοι γεγόναμεν ἡμεῖς διὰ ταῆς παραβάσεως, τοιοῦτος γενέσθαι καὶ αὐτός κατεδέξατο, ἄνθρωπος φθαρτός ἐξ ἀνθρώπου φθαρτοῦ, θνητός ἐκ θνητοῦ, ἁμαρτία ἐξ ἁμαρτήσαντος γεγονώς, ὁ ἀφθαρτος, ὁ ἀθάνατος καὶ ἀναμάρτητος ὢν, σαρκὶ μόνον τεθεωμένη τῷ κόσμῳ ὀφθείς, οὐχὶ καὶ αὐτῇ γυμνῇ τῇ θεότητι. Τίνος χάριν; Ὅτι οὐκ ἦλθε κρῖναι τὸν κόσμον, ἀλλὰ σῶσαι τὸν κόσμον, ὡς φησὶν αὐτός ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτοῦ.

Ἡ γὰρ ἀποκάλυψις αὐτοῦ τῆς θεότητος κρίσις ἐν οἷς ἀποκαλυφθῆ γίνεται· οὐ γὰρ ἂν ὑπήνεγκε τὴν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος πᾶσα σὰρξ γυμνήν ἐπιφανεῖσαν τῆς θεανδρικῆς

συναφείας τε καὶ ἀφράστου ἐνώσεως, ἀλλὰ ψυχικῶς τε ὁμοῦ καὶ σωματικῶς ἄρδην ἔμελλε πᾶσα ἢ κτίσις ἀπόλλυσθαι διὰ τὸ ὑπὸ ἀπιστίας τηνικαῦτα πάντα κατέχεσθαι. Ἡ γὰρ θεότης, ἦγουν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, οὐδενὶ οὐδέποτε δίχα πίστεως πεφανέρωται· εἰ δέ ἐφάνη, εἴτε πάλιν ἐκ παραδόξου φανείη τινὶ τῶν ἀνθρώπων, φοβερὰ καὶ φρικτὴ δείκνυται, οὐ φωτίζουσα, ἀλλὰ φλέγουσα, οὐ ζωοποιοῦσα, ἀλλὰ τιμωροῦσα δεινῶς. Καὶ τοῦτο φανερόν ἐξ ὧν ὁ μακάριος Παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἔπαθεν· πρὸς γὰρ τῇ ἀστραψάσῃ αἴγλη τοῦ ἀπροσίτου φωτός ἐν αὐτῷ πληγείς τὰς ὄψεις, οὐ φωτισθεὶς, καὶ σκοτισθεὶς μᾶλλον, οὐχὶ ἀυγασθεὶς, καὶ τὴν κατὰ φύσιν προσαπώλεσεν ὄρασιν· καὶ ταῦτα, ὁ μέγας μέλλων τηνικαῦτα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας γενέσθαι διδάσκαλος. Ὁ τοιοῦτος γὰρ καὶ τηλικούτος, ὅς ἔφη· «Ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», (294) καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἐχομεν δέ τὸν θησαυρόν τοῦτον» τῆς ἐλλάμψεως δηλονότι «ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν», τότε οὐδέ μικρὰν ἀπαυγὴν αὐτοῦ ἀντιβλέπειν ἠδύνατο.

Τοιγαροῦν ἐντεῦθεν ἀκριβῶς διδασκόμεθα ὅτι τοῖς μὲν ἔτι τῇ ἀπιστίᾳ καὶ τοῖς πάθεσι κατεχομένοις ἀπρόσιτος καὶ ἀόρατος ἡ χάρις εἰς ἅπαν ἐστὶ, τοῖς δὲ διὰ πίστεως ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τὰς ἐντολάς κατεργαζομένοις καὶ μετάνοιαν ἀξίαν ἐπιδεικνυμένοις ἀποκαλυπτομένη ὁρᾶται, καὶ αὐτὴ δι' ἑαυτῆς τὴν μέλλουσαν γενέσθαι κρίσιν ἀνατιροῦσιν ἐν αὐτοῖς ἐμποιεῖ· μᾶλλον δὲ ἡμέρα θείας κρίσεως γίνεται, ἐξ ἧς ὁ καθαρὸς αἰεὶ ἐλλαμπόμενος ἐν ἀληθείᾳ ἑαυτὸν οἶός ἐστι, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ τε αἰσθητῶς πραχθέντα, τὰ τε ψυχικῶς ἐνεργηθέντα, οἷά εἰσι, πάντα λεπτομερῶς καθορᾶ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πυρὶ θείῳ κρίνεται καὶ ἀνακρίνεται καὶ ὕδατι τότε δακρῶν πιαινόμενος ὅλον τὸ σῶμα κάθυγρος γίνεται καὶ βαπτίζεται κατ' ὀλίγον ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου πυρός τε καὶ Πνεύματος καὶ γίνεται ὅλος καθαρὸς, ὅλος ἀμόλυντος, υἱὸς φωτός καὶ ἡμέρας καὶ οὐχὶ ἔκτοτε ἀνθρώπου θνητοῦ. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει καὶ δίκη οὐ κρίνεται, προκέκριται γάρ· οὐδέ ὑπὸ τοῦ φωτός ἐκείνου ἐλέγχεται, προπεφώτισται γάρ· οὐδέ ἐν τούτῳ τῷ πυρὶ εἰσερχόμενος δοκιμάζεται ἢ καίεται,

προδεδοκίμασται γάρ· οὐδέ ὡς τότε φανεῖσαν τὴν ἡμέραν Κυρίου λογίζεται, ὅλος γάρ ἐκ τῆς ὀμιλίας καὶ συνουσίας Θεοῦ ἡμέρα φαεινὴ καὶ λαμπρὰ γέγονεν· οὐδέ ἐν τῷ κόσμῳ τότε εὐρίσκεται ἢ σὺν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἔξω τούτου εἰς ἅπαν ἐστίν. «Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου», καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Εἰ γάρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, (295) ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», καὶ πάλιν· «Ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε», φησὶν.

Ὅσοι οὖν τέκνα τοῦ φωτός ἐκείνου καὶ υἱοὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας γένωνται καὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατεῖν δύνανται, ἐπ' αὐτοὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου οὐδέποτε ἐπελεύσεται· ἐν αὐτῇ γάρ εἰσιν αἰεὶ καὶ διὰ παντός. Ἡ γάρ ἡμέρα Κυρίου, οὐχὶ εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου φωτός αἰεὶ καταλαμπομένους, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῶν παθῶν ὄντας καὶ ἐν τῷ κόσμῳ διάγοντας καὶ τὰ τοῦ κόσμου ποθοῦντας, αἴφνης μέλλει ἀποκαλύπτεσθαι καὶ φοβερά αὐτοῖς καὶ ὡς πῦρ ἄστεκτον λογισθήσεται. Φανήσεται δὲ τοῦτο τό πῦρ ὁ Θεὸς οὐχ ὅλον πνευματικῶς, ἀλλ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀσωμάτως ἐν σώματι, ὥσπερ ἐξαναστάς ὠρᾶτο τοῖς μαθηταῖς πάλαι ὁ Χριστός, καθά φησιν ὁ εὐαγγελιστής· ἀναλαμβανομένου γάρ αὐτοῦ εἰς οὐρανοὺς, ταῦτά φασιν οἱ ἄγγελοι πρὸς αὐτούς· «Ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως πάλιν ἐλεύσεται». Εἰ γάρ μὴ τοῦτο ἔσται, πῶς αὐτόν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ἄπιστοι, οἱ αἰρετικοὶ καὶ πνευματομάχοι θεάσονται, τυφλοὶ ὄντες τῇ ψυχῇ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐμπεφραγμένους τῷ βορβόρῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας ἔχοντες, ὥσπερ πρὸς Θεσσαλονικεῖς καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔγραψεν. Ἐπειδὴ γάρ περὶ τῶν κεκοιμημένων καὶ τῆς μελλούσης δόξης εἶπε καὶ ὅπως πάντες οἱ ἅγιοι διὰ νεφελῶν ἄρπαγήσονται, ἔφη· «Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρειᾶν ἔχετε τοῦ γράφεσθαι ὑμῖν· αὐτοὶ γάρ ἀκριβῶς οἶδατε ὅτι ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί οὕτως ἔρχεται· ὅταν γάρ εἴπωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὀλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὴν τῆς τικτούσης, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστέ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς

υιοί φωτός έστε και υιοί ήμέρας. Ουκ έσμέν **(296)** νυκτός ουδέ σκότους· ἄρ' οὖν μή καθεύδωμεν ως και οί λοιποί, αλλά γρηγορῶμεν και νήφωμεν». Και μετ' ὀλίγα· «ὅτι ουκ ἔθετο ήμᾶς ὁ Θεός εις ὀργήν, ἀλλ' εις περιποίησιν σωτηρίας, ίνα είτε γρηγοροῦμεν, είτε καθεύδομεν, ἅμα σύν αὐτῷ ζήσωμεν».

Υιούς οὖν ἀκούων φωτός και υιούς ήμέρας, ἀγαπητέ, μή εἴπης ἐν τῇ καρδίᾳ ὅτι, ὅσοι εις Χριστόν ἐβαπτίσθημεν και εις ἐκεῖνον πιστεύομεν και Θεόν αὐτόν προσκυνοῦμεν, αὐτόν και ἐνδεδυμέθα και υιοί ήμέρας και υιοί φωτός ἀνεπαισθήτως πάντως έσμέν και ουχί νυκτός ουδέ σκότους. Μή τοῦτο εἴπης ἢ ὑπολάβης και ἐν ἀμελείᾳ και ἀμεριμνίᾳ τάς ὑπολοίπους τῆς ζωῆς σου διέλθης ήμέρας, δοκῶν μόνον και οἰόμενος εἶναι τι, μηδέν ὦν· ἀλλά σκόπησον και κατά σεαυτόν ἀκριβῶς κατανόησον και ειπέ· «Εἰ πάντες ἄνθρωποι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντες και τόν ἥλιον τοῦτον αισθητῶς βλέποντες ἐν τῷ σκότει εισί, πάντως, ἐπεὶ ουδέν πλέον τῶν ἄλλων ὀρῶ, και ἐγώ σύν αὐτοῖς ἐν σκότει εἰμί. Ὡσπερ γάρ δύνοντος αὐτοῦ καθ' ἐκάστην νύξ γίνεται και ουδέν πλέον τι τούτου ὀρῶ, οὔτως, ἀποθανόντος μου, ουδαμοῦ φῶς θεάσομαι, ἀλλ' ἐν ἀφεγγεῖ σκότει και ἀνηλίῳ εις αἰῶνας ἔσομαι και ουκέτι διά τῶν ὀφθαλμῶν βλέψω τό ὀρώμενον τοῦτο φῶς· τοῦ γάρ σώματος οἱ ἄνθρωποι χωριζόμενοι, τῶν αισθητῶν εὐθύς πάντων ἀποχωρίζονται. Εἰ οὖν ἐν σκότει εἰμί νῦν, και ἐν σκότει μετὰ θάνατον ἔσομαι· πάντως και ἐπ' ἐμοί ἡ ήμέρα Κυρίου ως κλέπτῃς ἐν νυκτί ἐπελεύσεται και ως ἡ ὠδίν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ και οὐ μή δυνηθῶ ἐκφυγεῖν».

Οὐ γάρ ἐν τῷ τοῦ ὕδατος βαπτίσματι ἡ σωτηρία ήμῶν ἐστιν, ἀλλά και ἐν τῷ Πνεύματι, ουδέ ἐν τῷ ἄρτῳ μόνῳ και τῷ οἴνῳ τῆς μεταλήψεως ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις και ἡ τῆς ζωῆς μετουσία δίδοται, ἀλλά και ἐν τῇ συνεπομένη και ἀνακεκραμένη **(297)** μυστικῶς και ἀσυγχύτως τούτοις θεότητι. Μυστικῶς δέ λέγεται διά τό μή πᾶσιν, ἀλλά τοῖς ἀξιῖς ζωῆς αἰωνίου, ἀποκαλύπτεσθαι και υιούς φωτός και ήμέρας ποιεῖν τούς ὀρῶντας αὐτήν· οἱ γάρ τό φῶς μή ὀρῶντες, εἰ και λάμπει τρανῶς, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνοι ἐν σκότει κάθηνται. Μηδεῖς ὑμᾶς, ἀδελφοί, κενοῖς λόγοις ἐξαπατάτω μηδέ εις τήν πίστιν τήν εις

Χριστόν μόνην θαρρείτω τις. «Χριστός» γάρ, φησίν, «ἐάν περιτέμνησθε, οὐδέν ὑμᾶς ὠφελήσει», καί πάλιν· «Ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν». Ὡσπερ γάρ τό σῶμα ψίχα ψυχῆς ὑπάρχει νεκρόν, οὕτω καί ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Οἱ γάρ Θεόν εἶναι τόν Χριστόν ὁμολογοῦντες, τάς δέ ἐντολάς αὐτοῦ μή φυλάσσουντες, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι μόνον, ἀλλά καί ὡς ἀτιμάζοντες αὐτόν λογισθήσονται· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μειζόνως ὑπέρ τούς τά ἴδια σώματα περιτέμνοντας, ὡς τάς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκρωτηριάζοντες, ἐνδίκως κατακριθήσονται. Ὁ τόν πατέρα γάρ ἀτιμάζων, πῶς υἱός λογισθήσεται; Ὁ τοῦ φωτός χωριζόμενος, πῶς ἐν αὐτῷ ὡς ἐν ἡμέρᾳ διάξειεν; Οὐδαμῶς, ἀδελφοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ὅτι δύναται τηρῆσαι πάσας τάς ἐντολάς, γινωσκέτω ὅτι τόν Θεόν ἐνδιαβάλλει καί κατακρίνει ὡς ἀδύνατα ἡμῖν ἐπιτάξαντα· ὅς οὐκ ἐκφεύξεται τό τῆς δίκης ἄφυκτον, ἀλλ' ὡς ὁ εἰπών· «Ἦδειν σε ὅτι σκληρός εἶ, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καί συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας», καί οὗτος κατακριθήσεται, καί τῷ εἰπόντι τῷ Ἀδάμ ὄφει· «Γινώσκων ὁ Θεός ὅτι ἡ ὥρα φάγεσθε ἀπό τοῦ ξύλου ὅμοιοι αὐτῷ ἔσεσθε, τούτου χάριν ἐνετείλατο ὑμῖν μή φαγεῖν ἐξ αὐτοῦ», ὁμοιωθήσεται. Ψεύστην γάρ καί πλάνον καί φθόνου μεστόν τόν Θεόν ὁ τοιοῦτος ἀποκαλεῖ· ψεύστην μὲν, ὅτι ἐκείνου εἰπόντος· «Ὁ ζυγός (298) μου χρηστός καί τό φορτίον μου ἑλαφρόν ἐστίν», οὐ μόνον οὐκ ἑλαφρόν οὗτος, ἀλλά καί ἀβάστακτον αὐτό ἀποφαίνεται· πλάνον δέ, ὅτι κατήλθε πολλά ὑποσχόμενος καί μηδέν δοῦναι θέλων ἡμῖν, μᾶλλον δέ φθονῶν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἀδύνατα ἐπέταξεν ἡμῖν, ποιῆσαι καί φυλάξαι, ὅπως ἐκπληρῶσαι ταῦτα μή δυναμένους, προφάσεως δῆθεν εὐλόγου λαβόμενος, τῶν ἀγαθῶν ἡμᾶς ἐκείνων ἀποστερήσει. Ἀλλ' οὐαί τοῖς ταῦτα λέγουσιν, ἐάν μή μετανοήσωσιν· οὐδέν γάρ φορτικόν, οὐδέν ἐπαχθές ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Θεός ἐνετείλατο, μᾶλλον μὲν οὖν ῥαδίᾳ τε ὁμοῦ πάντα καί εὐκόλα, καθά – πιστεύσατέ μοι – καί αὐτός ἔγνω ἐγώ εὐκόλον εἶναι τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τε καί τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἀλλά διά παραδείγματος τοῦτο ὑμῖν ὑποδείξω.

Ἄνθρωπός τις ἀντάρτη δουλεύων τινί ἀντιδίκῳ καί τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν ἐχθρῷ, πολλά τρόπαια κατά τῶν δούλων αὐτοῦ καί ἀνδραγαθίας ποιῶν, καί ἐν τιμῇ **μεγίστη** παρά τῷ τυράννῳ ἐκείνῳ καί τοῖς ὑπ' αὐτόν στρατεύμασιν ὄν, ἐμηνύθη παρά τοῦ βασιλέως τῶν Χριστιανῶν διαφόρως τοῦ προσελθεῖν καί σὺν αὐτῷ εἶναι καί ἀξιοθῆναι **μεγάλων** δωρεῶν καί **συμβασιλεύειν** αὐτῷ. Ὁ δέ ἐπὶ χρόνους τινάς οὐκ ἠβουλήθη, κατ' αὐτοῦ δέ **μᾶλλον** χειρὸν ἔκτοτε τὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν. Ἐν **μιᾷ** τοίνυν καθ' ἑαυτόν γνωσιμαχήσας καί **μεταμεληθείς**, ἐβουλεύσατο φυγῇ χρήσασθαι καί **μόνος** πρὸς τὸν βασιλέα πορευθῆναι, τοῦτο πρὸς ἑαυτόν λογισάμενος ὅτι, εἰ καί **μέχρι** τοῦ νῦν **μηνύοντί** μοι τῷ βασιλεῖ οὐχ ὑπήκουσα, ἀλλά πιστεύω ὡς οὐ **μή** λογισθῆ **μου** νῦν ἐπιστρέφοντος τὴν ἀναβολὴν τῶν τοσοῦτων ἐτῶν καί βραδυτῆτα διὰ τό εἶναι αὐτόν, ὡς ἀκούω, **συμπαθῆ** καί φιλάγαθον, **συμπαθήσει** δέ **μοι** καί ἅ **ὑπέσχετό** μοι πάντα ἀποπληρώσει. Ὡς οὖν ταῦτα ἀπὸ καρδίας ἐλογίσατο, καί ἔργῳ ἐποίησε· προσελθὼν τῷ βασιλεῖ καί τούς πόδας κρατήσας αὐτοῦ, **(299)** **συγχώρησιν** **μετά** **κλαυθμοῦ** ἐξήτησατο. Ὄν εὐθύς, τῇ ἀπροσδοκίῳ χαρᾷ ὁ χρηστός ἐκεῖνος ληφθείς βασιλεύς, ἀποδεξάμενος, ἐπὶ **θαύματος** εἶχε τὴν τούτου **μεταβολὴν** καί ταπεινώσιν, ἀνθ' ὧν ὅπως παρησιάζεσθαι **μᾶλλον** ὤφειλεν καὶ **τιμάς** ἀπαιτεῖν ὑπέρ ἧς ἐνεδείξατο πρὸς αὐτόν ἀγάπης καί πίστεως, καταλιπὼν **μέν** τὸν ἀντάρτην, προσελθὼν δέ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, κεῖται θρηγῶν ὑπέρ τῆς βραδυτῆτος καί τῶν παρ' αὐτοῦ προγεγονότων κακῶν, ἀναστήσας αὐτόν «ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καί κατεφίλησεν αὐτόν» τε ὅλον καί τούς δακρύνοντας αὐτοῦ ὀφθαλμούς ἐπὶ ὥρας πολλάς. Εἶτα στέφος καί στολὴν καί ὑποδήματα ὅμοια ὧν αὐτός ἐφόρει ἐνεχθῆναι κελεύσας, αὐτός δι' ἑαυτοῦ τὸν πρῶην ἐχθρόν καί ἀντίδικον περιέβαλε, **μηδέν** ὅλως προσονειδίσας αὐτόν· καί οὐ τοῦτο **μόνον**, ἀλλὰ **νυκτός** καί **ἡμέρας** συγχαίρων αὐτῷ καί **συνευφραινόμενος**, **περιλαμβάνων** τε καί **κατασπαζόμενος** **στόμα** πρὸς **στόμα** αὐτόν, τοσοῦτον ὑπερηγάπησεν αὐτόν ὅτι οὐδέ ἐν τῷ ὑπνοῦν αὐτοῦ ἐχωρίζετο, **συνανακλινόμενος** αὐτῷ καί **περιλαμβάνων** ἐπὶ τῆς κλίνης καί πάντοθεν τῷ ἑαυτοῦ

χλανιδίῳ περισκέπων καί ἐπιτιθείς τό ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐπί πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέλεσιν.

Τοιοῦτόν ἐστι καί τό ἡμέτερον πρός Θεόν καί οὕτως οἶδα ἐν τοιούτῳ τρόπῳ τούς μετανοοῦντας τόν φιλάγαθον Θεόν ἀποδέχεσθαι καί φιλεῖν, φεύγοντας μέν κόσμον πλάνον καί κοσμοκράτορα, γυμνοῦς δέ προσερχομένους αὐτῷ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων ὡς βασιλεῖ καί Θεῷ, εἰ μή τισιν ἄρα βαρῦ καταφαίνεται τό τήν γεννησαμένην καταλιπεῖν καί τούς οἰκείους φίλους καί συγγενεῖς ἀπαρνήσασθαι καί τόν πλοῦτον ἔᾶσαι τόν ἀπολλύμενον, ἐπεὶ οὐδέν ἔγωγε φορτικόν εὔρον ἤ λυπηρόν ἤ ἐπαχθές, προσφυγῶν τῷ Θεῷ καί σωτηρί μου. Ἀλλ' εἰ χρή τήν ἀλήθειαν ὑμῖν ἐξειπεῖν καί ἃ οὐκ ἐβουλόμην πᾶσι δῆλα ποιεῖν, **(300)** ταῦτα τήν ἀγάπην ὑμῶν ἀπογυμνῶσαι, ἵνα δῶ τι καλόν τισιν ἐξ ὑμῶν, ἐν πάσῃ μᾶλλον στενοχωρία καί θλίψει καί τῇ νομιζομένη κακοπαθείᾳ ὑπερεκβλύζουσαν τήν χαράν καί εὐφροσύνην ἔβλεπον ἐν ἐμοί διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καί ἐπιφανείας τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὥστε πληροῦσθαι ἐναργῶς ἐπ' ἐμοί τό οὕτω λέγον τοῦ Παύλου ῥητόν· «Τό γάρ παραυτικά ἐλαφρόν τῆς θλίψεως βάρος δόξης κατεργάζεται ἐν ἡμῖν», καί τό τοῦ Δαυίδ· «Ἐν θλίψει» λέγοντος «ἐπλάτυνάς με», ὡς ἐντεῦθεν μηδέν ἠγεῖσθαι με τάς ἐπερχομένας θλίψεις καί τούς πειρασμούς πρός τήν οὐχί μέλλουσαν, ἀλλά παραυτικά ἀποκαλυπτομένην μοι διὰ Πνεύματος Ἁγίου δόξαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἧς τῇ μετοχῇ τε καί θεᾶ καί αὐτάς τάς πρός θάνατον νόσους καί εἴ τινα ἐτέραν ἀφορητοτέραν ὀδύνην διὰ πόνων τοῖς ἀνθρώποις ἐγγινομένην οὐδέν ἠγούμην, πᾶσαν ἐπιλανθανόμενος ὀδύνην καί λύπην τοῦ σώματος· οὕτω τό φορτίον τῶν ἐντολῶν ἐλαφρόν καί τόν ζυγόν Κυρίου χρηστόν αὐτόθεν ἐλογιζόμενον, ἐν δέ τῷ μή εὐρίσκειν με δι' αἰτίας τινός ὑπέρ αὐτοῦ συντόμως ἀποθανεῖν, θλίψις, πιστεύσατε, ἦν μοι ἀφόρητος.

Τοιγαροῦν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πάντα ἀφέντες δράμωμεν γυμνοί, καί προσελθόντες τῷ δεσπότῃ Χριστῷ προσπέσωμεν καί προσκλαύσωμεν ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἵνα καί αὐτός, θεασάμενος τήν πίστιν καί τήν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁμοίως ἡμᾶς, μᾶλλον δέ μειζόνως,

ἀποδέξεται καί τιμήση, καί στολῆ καί διαδήματι τῷ ἑαυτοῦ κατακοσμήση καί ἀξιους τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος δαιτυμόνας ἐργάσηται. Οὐ γάρ ἴσον τό ἀπό βασιλέως εἰς βασιλέα φθαρτόν προσελθεῖν, ἐπιγείου τε βασιλείας ἐν ἐπιτυχίᾳ γενέσθαι καί τό ἀπό γῆς εἰς οὐρανούς ἀνελθεῖν καί δόξης αἰωνίου καί βασιλείας ἀφθάρτου ἀξιωθῆναι καί Θεοῦ συγκληρονόμος **(301)** συγκοινωνός γενέσθαι, καί οὐχί βασιλεὺς μόνον, ἀλλά καί θεός γενέσθαι ἀπό Θεοῦ, καί σύν τῷ Θεῷ εἰς αἰῶνας αἰώνων εὐφραίνεσθαι. Μὴ οὖν προτιμῆσωμέν τι τῶν γῆϊνων καί φθειρομένων, παρακαλῶ, ἀδελφοί, ἵνα μὴ τῆς Χριστοῦ δόξης καί κοινωνίας ἐκπέσωμεν, ἀλλ' ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη, ἑαυτοὺς ἐκκαθάραντες, τοὺς ἄρραβῶνας λαβεῖν, μᾶλλον δέ αὐτόν ἐκεῖνον, τόν ἐπὶ πάντων καί ἐν πᾶσι καί πᾶν ἀγαθόν ὄντα, σπουδάσωμεν κτήσασθαι.

Μηδέ εἶπη τις· «Ἐγὼ ἀπό τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τόν Χριστόν λαβὼν ἔχω», ἀλλά μανθανέτω ὅτι οὐχί πάντες οἱ βαπτιζόμενοι λαμβάνουσι διὰ τοῦ βαπτίσματος τόν Χριστόν, μόνον δέ οἱ βεβαιόπιστοι καί ἐν γνώσει τελείᾳ ἢ καί προκαθήρσει ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαντες καί οὕτως ἐλθόντες ἐπὶ τό βάπτισμα. Καί τοῦτο εἴσεται ὁ ἐρευνῶν τὰς Γραφὰς ἀπό τῶν ἀποστολικῶν λόγων καί πράξεων· γέγραπται γάρ· «Ἀκούσαντες δέ οἱ ἐν Ἱερουσαλύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμαρεία τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τόν Πέτρον καί Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον· οὐπω γάρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δέ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τό ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε ἐπέτιθον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς καί ἐλάβανον Πνεῦμα Ἅγιον». Εἶδες πῶς οὐ πάντες οἱ βαπτιζόμενοι εὐθύς τό Ἅγιον Πνεῦμα λαμβάνουσιν; Ἔμαθες παρὰ τῶν ἀποστόλων ὅτι, καί πιστεύσαντές τινες καί βαπτισθέντες, τόν Χριστόν διὰ τοῦ βαπτίσματος οὐκ ἐνεδύσαντο; Εἰ γάρ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἂν μετὰ ταῦτα εὐχῆς καί τῆς τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐδεήθησαν ἐπιθέσεως· λαμβάνοντες γάρ Πνεῦμα Ἅγιον, τόν Κύριον Ἰησοῦν ἐλάβανον. Οὐ γάρ ἄλλο ὁ Χριστός καί ἄλλο τό Πνεῦμα· καί τίς τοῦτο φησίν; Αὐτός ὁ Θεός Λόγος τῆ Σαμαρείτιδι **(302)**

προσειπών· «Πνεῦμα ὁ Θεός». Εἰ οὖν ὁ Χριστός Θεός, πνεῦμα κατά τήν τῆς θεότητος φύσιν ἐστίν καί ὁ ἔχων αὐτόν, Πνεῦμα Ἅγιον ἔχει· ὁ δέ τό Πνεῦμα ἔχων, αὐτόν πάλιν ἔχει τόν Κύριον, καθώς καί ὁ Παῦλος φησι· «Τό δέ Πνεῦμα ὁ Κύριος ἐστι».

Βλέπειν οὖν ἑαυτούς ἡμᾶς χρή, ἀδελφοί, καί κατανοεῖν ἀκριβῶς τάς ψυχάς ἡμῶν, εἰ τόν Κύριον Ἰησοῦν εὐαγγελισθέντα ἡμῖν ἐδεξάμεθα καί ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν αὐτόν κεκτήμεθα, ἵνα, καθώς ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης φησί, γνῶμεν εἰ ἐξουσίαν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. Προσεχέτω τοιγαροῦν τοῖς λεγομένοις ὑπό τῶν ἁγίων Γραφῶν ἕκαστος καί ἑαυτόν κατανοεῖτω, καθώς εἶπομεν, ἵνα μή μάτην ἑαυτόν φρεναπατῶν, πιστός εἶναι οἰόμενος, ἄπιστος εὐρεθήσεται, καί τόν Κύριον ἔχειν νομίζων ἐν ἑαυτῷ κενός ἐξέλθῃ τοῦ σώματος καί ὡς μηδέν ἔχων κατακριθήσεται, ἀφαιρούμενος ὃ δοκεῖ ἔχειν, καί εἰς τό πῦρ ἐμβληθήσεται. Πόθεν οὖν γνωσόμεθα εἰ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός ἐστι, καί πῶς ἑαυτούς ἡμᾶς καταμάθωμεν; Τά ἀπό τῶν θείων Γραφῶν λόγια ἀναλεγόμενοι καί ἀντιπαρατιθοῦντες ὡς ἔσοπτρα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἐν αὐτοῖς ὅλους ἑαυτούς καταμάθωμεν. Ἀλλ' ἀνωτέρω τόν λόγον ἀγάγωμεν, καί Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοιξεί τοῦ ἀκαθάρτου μου στόματος, τόν τῆς κατανοήσεως τρόπον ποσῶς ὑμῖν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐκθήσομαι. Ἀλλά προσέχετε, ἀξιῶ περί φρικτῶν γάρ ὁ λόγος ἐστίν.

«Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καί ὁ Λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν καί Θεός ἦν ὁ Λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τόν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν καί ἡ ζωὴ ἦν τό φῶς τῶν ἀνθρώπων· καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν». Ταῦτα τοίνυν εἰπών, τήν ἀδιαίρετον Τριάδα ἐδήλωσε, Θεόν τόν Πατέρα λέγων, Λόγον τόν Υἱόν, **(303)** ζωὴν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὅπερ καί ἐν φῶς τά τρία ἐστίν ἐν τῇ σκοτίᾳ φαῖνον. Ἐν ποίᾳ ἄρα σκοτίᾳ; Ἐν τῇ τῶν ὀρωμένων κτίσει, πάντως φησίν· ὁ γάρ Θεός παντί καί πανταχοῦ πάρεστι, φῶς ὢν καί φαίνων· καί ἡ σκοτία αὐτόν οὐ κατέλαβεν, ἀντί τοῦ μολυσμός αὐτῷ ἁμαρτίας ὅλως οὐ προσήγγισεν, οὐδέ ἡ κτίσις αὐτόν φαίνειν παρενεπόδισεν, οὐδέ ἔγνω, οὐδέ εὔρεν, οὐδ' ἠνώθη, οὐδέ αὐτόν ἐώρακεν. Διό τό αὐτό νόημα δευτερῶν, ἵνα

σαφές αὐτό ἀπεργάσεται, ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον· ἐν τῷ κόσμῳ ἦν καί ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω». Ἀπ' ἀρχῆς ἦν ὁ Θεός πανταχοῦ, φησίν, ὁ ζωογονῶν πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον, καί πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον ἐν τῷ κόσμῳ ἦν. Πῶς; Ὅτι προῦφέστηκε παρ' αὐτῷ καί ἐν αὐτῷ τά πάντα· οἱ γάρ μῆπω γεννηθέντες, οὐχ ὡς μή ὄντες, ἀλλ' ὡς ἤδη γεγονότες, παρὰ τῷ Θεῷ εἰσιν. Εἶτα ποιήσας τόν κόσμον, οὐ τόπω, φησί, διέστη τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἦν καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐκ ἔγνω.

Πῶς οὖν πρό τοῦ ποιῆσαι τόν κόσμον πανταχοῦ ἦν καί, τόν κόσμον ποιήσας, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν φαίνων καί ὁ κόσμος αὐτόν οὐ κατέλαβεν; Προσέχετε μετὰ ἀκριβείας. Οὐ τόπω διέστη «ὁ πανταχοῦ παρών καί τά πάντα πληρῶν», φησίν, ὅτε τόν αἰσθητόν τοῦτον κόσμον παρήγαγεν ὁ Θεός, ἀλλά φύσει καί δόξῃ θεότητος, μηδέν ἐκ τῶν γεγονότων δηλονότι προσεγγίσαν ἢ ὅλως καταλαβόν αὐτόν· καί γάρ ἀχώριστον ὦν τῶν πάντων, ἐν τοῖς πᾶσιν ἀριδήλως ἐστί. «Καί οὐδεὶς αὐτόν ἐπιγινώσκει, φησίν, εἰ μὴ ὁ Υἱός καί ᾧ ἐάν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι». Οὗτος οὖν ὁ ἐν τῷ κόσμῳ ὢν καί παρὰ τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος, εἰς τά ἴδια ἦλθεν καί οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐκ ἐδέξαντο. Ἴδια δέ αὐτοῦ τόν κόσμον ἐκάλεσε καί τούς ἐν τῷ κόσμῳ (304) καί διά τόν κτίστην αὐτόν καί δεσπότην τούτων εἶναι καί διά τήν ἐκ τῆς σαρκός συγγένειαν. Μή οὖν παραδράμῃς τά εἰρημένα, ἀλλά γνῶθι ὅτι ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τόν Θεόν Λόγος, καί Θεός ὢν καί τήν ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καί πάντα ποιήσας καί φῶς ὢν ὃ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, αὐτός ὁ πρό τοῦ κόσμου ἐν κόσμῳ ὢν καί τόν κόσμον ποιήσας καί ἐν αὐτῷ ὑπάρχων καί ὑπό τοῦ κόσμου ἀγνοούμενος καί παρ' αὐτοῦ μὴ καταλαμβανόμενος, ἐν τῷ κόσμῳ σωματωθεὶς παρεγένετο, ἵνα τοῖς μὲν ἐκ πίστεως εἰς Θεόν αὐτόν δεχομένοις καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάσσουσι καί τόν σταυρόν αἵρουσιν, ὡς Θεός ἀποκαλυφθῆ καί οἷός ἐστι γνωσθῆ, νῦν μὲν μετρίως, καθ' ὅσον ἕκαστος χωρεῖ, ἐν δέ τῇ ἀναστάσει τρανότερον. «Ὅσοι γάρ, φησίν, ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ

γενέσθαι τοῖς πιστεύουσιν εἰς τό ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας».

Ἴδού τό κάτοπτρον ὃ προεῖπον ὑμῖν οὗτοι οἱ λόγοι εἰσίν. Καί σκόπει μοι τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων τό ἀκριβές, πῶς τρανῶς διδάσκει ἡμᾶς τῶν πιστῶν τά γνωρίσματα, ἵνα καί ἑαυτούς ἡμᾶς ἕκαστος καί τούς πλησίον ἐπιγινώσκωμεν. Ὅσοι δέ ἔλαβον αὐτόν, φησί, διά τῆς πίστεως δηλονότι Θεόν αὐτόν καί οὐκ ἄνθρωπον μόνον ὁμολογήσαντες, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν διά τοῦ βαπτίσματος τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθερώσας αὐτούς, ὥστε μή μόνον εἶναι πιστούς, ἀλλ' εἰ βούλοιντο πορεύεσθαι ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς, καί τήν ἀγιότητα τῆ τῶν ἐντολῶν ἐργασία προσεπικτῶνται, ὡς ἐν ἑτέρῳ φησί· «Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγώ ἅγιός εἰμι», καί πάλιν· (305) «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς καί ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν». Εἶτα μετὰ ταῦτα καί τόν τρόπον δηλοῖ τῆς υἰοθεσίας, εἰπών· «Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδέ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδέ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν». Γέννησιν ἐνταῦθα τήν πνευματικὴν καλεῖ ἀλλοίωσιν, ἣτις ἐνεργεῖται καὶ καθορᾶται ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βαπτισμῷ, καθὼς αὐτός ὁ ἀψευδὴς Κύριος οὕτω φησίν· «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ». Ἐν τούτῳ τοίνυν οἱ βαπτιζόμενοι ὡς ἐν φωτὶ φῶς γίνονται καί τόν γεγεννηκότα γνωρίζουσι· καί γὰρ ὁρῶσιν αὐτόν.

Ὅτι δὲ οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν τό βάπτισμα, ἀλλὰ καί τῆς σαρκός τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τοῦ αἵματος τοῦ τιμίου αὐτοῦ οικειότερα καί ἀναγκαιότερα ἡμῖν ἐστίν ἡ μετάληψις, ἄκουσον τῶν ἐξῆς· «Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». καί ὅτι περὶ τούτων ταῦτα δηλοῖ, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος ὧδε· «Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, καὶ ἐγώ ἐν αὐτῷ». Τούτου γὰρ γεγονότος καί πνευματικῶς διά τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡμῶν βαπτισθέντων καί τέκνων Θεοῦ γεγονότων καί τοῦ

σαρκωθέντος Λόγου διά τῆς τοῦ ἀχράντου σώματος καί αἵματος αὐτοῦ μεταλήψεως σκηνώσαντος ὡς φῶς ἐν ἡμῖν, ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός. Γεννηθέντες, φησίν, ὑπ' αὐτοῦ καί ἐξ αὐτοῦ πνευματικῶς καί σκηνώσαντος αὐτοῦ σωματικῶς ἐν ἡμῖν καί ἡμῶν κατοικησάντων γνωστῶς ἐν αὐτῷ, τότε κατ' αὐτόν εὐθύς τόν καιρόν, κατ' αὐτήν τήν ὥραν, ὅτε ταῦτα ἐγένετο, ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ τῆς θεότητος, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, οἶαν δηλονότι οὐδεὶς ἕτερος οὐκ ἄγγελος ἔχει, οὐκ ἄνθρωπος. Ἐπειδή γάρ εἷς Θεός ὁ Πατήρ, **(306)** εἷς καί ὁ Υἱός αὐτοῦ ὁ μονογενής, μία δέ τῶν ἀμφοτέρων ἡ δόξα, γνωριζομένη καί ἀποκαλυπτομένη πᾶσιν οἷς ὁ Υἱός βούλεται διά τοῦ ἐκπορευομένου Πνεύματος παρά τοῦ Πατρός.

Τοιγαροῦν ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ εἰς τήν τῶν ῥημάτων τούτων ἐγκύψας δύναμιν, ἑαυτόν θεασάσθω. Εἰ τόν Θεόν Λόγον ἐλθόντα ἔλαβεν, εἰ τέκνον Θεοῦ ἐγένετο, εἰ οὐκ ἐξ αἵματος καί σαρκός μόνον, ἀλλά καί ἐκ Θεοῦ γεγέννηται, εἰ ἔγνω τόν σαρκωθέντα Λόγον σκηνώσαντα ἐν αὐτῷ καί εἰ ἐθεάσατο τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά πατρός, ἰδοὺ γέγονε χριστιανός καί ἀναγεννηθέντα ἑαυτόν ἐθεάσατο καί τόν γεννήσαντα αὐτόν πατέρα ἐγνώρισεν, οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλ' ἔργῳ χάριτος καί ἀληθείας. Ἐμμείνωμεν, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ τῷ ἐσόπτρῳ τῆς ἀληθείας καί ἀποστῶμεν τῆς βλαβεράς καί αἰρεσιώδους διδασκαλίας καί ὑπονοίας τῶν λεγόντων μὴ ἀποκαλύπτεσθαι νῦν ἐν ἡμῖν τοῖς πιστοῖς τήν δόξαν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διά τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς· ἡ γάρ δωρεά ἐν τῇ ἀποκαλύψει δίδοται καί ἡ ἀποκάλυψις διά τῆς δωρεᾶς ἐνεργεῖται. Οὔτε οὖν Πνεῦμα Ἅγιον λαμβάνει τις, μὴ ἀποκαλυπτόμενον καί ὀρώμενον νοερῶς, οὔτε ἀποκάλυψιν βλέπει, εἰ μὴ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι φωτισθῆ, οὔτε πιστός τελείως δύναται λέγεσθαι, εἰ μὴ τό τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα λάβῃ, καθὼς τῇ Σαμαρείτιδι ἔλεγεν ὁ Χριστός· «Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε, ἀλλά γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον». «Τοῦτο δέ» ὁ εὐαγγελιστής φησιν «ἔλεγεν περί τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ

πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Ὁρᾶς πῶς οἱ **μή** τό Πνεῦμα ἐνεργοῦν καί λαλοῦν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἄπιστοί εἰσιν; Ἀψευδής γάρ ὁ Χριστός, ὅτι **ἀμαρτίαν** οὐκ ἐποίησε καί δόλος οὐχ εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. **(307)** Εἰ οὖν ἐκεῖνος λέγει τό Πνεῦμα διδόναι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, πάντως οἱ **μή** ἔχοντες τό Πνεῦμα οὐκ εἰσιν ἐκ καρδίας πιστοί.

Εἰ δέ λέγοι τις ἀγνώστως τοῦτο καί ἀναισθήτως λαβεῖν καί ἔχειν ἕκαστον ἡμῶν τῶν πιστῶν, βλασφημεῖ, ψεύστην ποιῶν τόν εἰπόντα Χριστόν ὅτι «Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον», καί αὖθις· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος». Εἰ οὖν ἡ πηγὴ βλύζει, πάντως καί ὁ ποταμὸς ἐξερχόμενος καί καταρρέων τοῖς βλέπουσι καθορᾶται· εἰ δέ ταῦτα, κατὰ τοὺς οὕτω φρονοῦντας, ἀγνώστως ἐν ἡμῖν ἐνεργοῦνται, μηδενός τούτων ἐπαισθανομένων ἡμῶν, εὐδηλον ὅτι οὐδέ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς συνεπομένης αὐτοῖς καί ἐν ἡμῖν μενούσης, ὅλως αἰσθησὶν λάβωμεν, οὐδέ τό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φῶς θεασόμεθα, ἀλλὰ νεκροί καί τυφλοί καί ἀναίσθητοι διαμενοῦμεν, ὥσπερ ἄρτι, καί τότε· καί οὕτω **ματαία** ἢ ἐλπίς ἡμῶν γέγονε κατ' αὐτούς καί ὁ δρόμος διακενῆς, ἐν τῷ θανάτῳ ὄντων ἡμῶν καί τῆς αἰωνίου ζωῆς **μή** λαμβανόντων αἰσθησὶν.

Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἶπον καί πάλιν ἐρῶ καί οὐδέποτε λέγειν παύσομαι. Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Υἱός, φῶς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐν φῶς, ἄχρονον, ἄτμητον, ἀσύγχυτον, ἀἶδιον, ἄκτιστον, ἄποσον, ἀνευδές, ἀόρατον, ὡς ἔξω πάντων καί ὑπέρ πάντα καί ὄν καί νοοῦμενον, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἀνθρώπων πρό τοῦ καθαρθῆναι ἠδυνήθην θεάσασθαι, οὔτε πρό τοῦ θεάσασθαι ἔλαβεν. Πολλοὶ γάρ εἶδον **μέν**, οὐκ ἐκτήσαντο δέ, ὡς θησαυρόν πολύν ἐν τοῖς βασιλικαῖς ταμείοις καταξιοθέντες ἰδεῖν καί ἀπελθόντες διακενῆς. Καί γάρ γίνεται **μέν** κατ' ἀρχάς πολλάκις εἰς τοὺς μετανοοῦντας θεορῶς ἔλλαμψις θεία καί φωτισμός, εὐθύς δέ παρέρχεται· καί εἰ **(308)** **μέν** μέχρι θανάτου αὐτοῦ ἑαυτούς ὅλους ἐκδώσουσι καί ζητήσουσιν ἐμπόνως, ἀξίους σφᾶς αὐτούς καί ἀμέμπτους ἐν πᾶσι τῷ Κυρίῳ παριστῶντες, τελείως πάλιν ἐπανελθοῦσαν ταύτην λαμβάνουσιν· εἰ δέ **μικρόν** ῥαθυμήσουσι καί εἰς **μείζονα**

κόπους ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν παραιτήσονται, τὰς ψυχὰς ἀγαπῶντες τὰς ἑαυτῶν, ἀνάξιοι τοῦ τοιούτου δώρου γίνονται καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἔτι ὄντες ἐν σώματι, οὐκ εἰσέρχονται· εἰ δὲ μὴ νῦν, οὐδὲ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἔξοδον εἰσελεύσονται δηλονότι. Εἰ γὰρ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν καὶ κατακρύψας κατεκρίθη, ὅτι μὴ ἐπολυπλασίασεν αὐτό, πῶς μᾶλλον ὁ μηδὲ φυλάξας ὃ ἔλαβεν, ἀλλὰ διὰ ῥαθυμίας ἀπολέσας, κατακριθήσεται.

Ἐνταῦθα τοιγαροῦν, ὡς πᾶσα Γραφή θεόπνευστος λέγει, ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἐνταῦθα τὰ σκάμματα, καὶ ἐνταῦθα τοῖς νικῶσι τῶν ἐπάθλων οἱ ἀρραβωνικοὶ στέφανοι δίδονται, καὶ τοῖς ἡττηθεῖσι πρόδηλος καὶ φανερά ἡ ἀπαρχὴ τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς κολάσεως γίνεται. Καὶ ὄρα τῷ λόγῳ συμμαρτυροῦντας τούτῳ τοὺς τε ἁγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας καὶ πάντας ἄλλους τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσαντας. Οἱ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ λίμνῃ ὄντες τοῦ ὕδατος ἐκ χειρὸς Θεοῦ τοὺς στεφάνους ἐδέξαντο, ὁ δὲ τῷ λουτρῷ προσφυγὼν τῇ θερμῇ εὐθύς διελύθη καὶ πρὸς τὸ αἰώνιον πῦρ ἀπελήλυθεν. Εὐστράτιος δὲ ὁ ἐπ' ἀρετῇ περιβόητος, ὑπὲρ Χριστοῦ τιμωρούμενος, «Νῦν ἔγνω» ἔλεγεν «ὅτι ναὸς Θεοῦ εἰμι καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ οἰκεῖ ἐν ἐμοί. Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας». Πρὸς δὲ τὸν δικάζοντα τύραννον ἀπεφθέγγετο· «Εἴ σοι τὰ αἰσθητήρια τῶν φρενῶν μὴ ἀλλοίωτο καὶ τῷ τῶν παθῶν φυράματι μὴ μετεσκεύαστο πρὸς τὸ γεῶδες ἢ ψυχὴ σου, ἔδειξα ἂν σοι τὸν ἐσταυρωμένον τοῦτον σωτήρα καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην τυγχάνοντα». (309) Εἶδες πῶς ἡ πίστις δίχα τῶν ἔργων νεκρὰ ἐστὶ; Πρὸ γὰρ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοὺς τοῦ μαρτυρίου ἀγῶνας τὸν ἅγιον, ἐπειδὴ τὴν πίστιν μόνην εἶχεν, οὐκ εἶχε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν ἑαυτῷ, ὅτε δὲ ἐκ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἔδειξε, τότε καὶ ναὸν ἑαυτὸν Θεοῦ ἐπέγνω καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον οἰκοῦν ἐν ἑαυτῷ γνωστῶς τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ἐθεάσατο. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἐκδηλότερον γένοιτ' ἂν;

Εἰ δὲ λέγοιεν τινες ὅτι ἐκεῖνοι μάρτυρες ἦσαν, ἐκεῖνοι ἔπασχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς ἐκείνοις ἴσους ἡμᾶς γενέσθαι ἐνδέχεται, τοῦτο πρὸς αὐτοὺς εἴπομεν ὅτι καὶ ὑμεῖς αὐτοί, εἰ γε βούλεσθε, ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες καὶ

τιμωρούμενοι, καθάπερ ἐκεῖνοι μαρτυρήσετε καθ' ἑκάστην, οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καί ἐν νυκτί καί ἐν πάσῃ ὥρᾳ. Καί πῶς ἔσται τοῦτο; Ἐάν καί ὑμεῖς πρὸς τοὺς ὀλεθρίους παρατάξησθε δαίμονας, ἐάν αἰεὶ κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ οἰκείου θελήματος ἴστασθε. Ἐκεῖνοι γὰρ πρὸς τυράννους, ἡμεῖς δὲ πρὸς δαίμονας ἔχομεν καὶ τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς σαρκός, ἅτινα καί ἐν ἡμέρᾳ πάση καί ἐν νυκτί καὶ ὥρᾳ τυραννικῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐπιτίθενται καὶ ἐκβιάζονται προᾶξαι ἡμᾶς τὰ μὴ ἀνήκοντα τῇ θεοσεβείᾳ καὶ ἃ παροξύνει Θεόν. Εἰ οὖν πρὸς ταῦτα στῶμεν καὶ οὐ κάμψομεν γόνυ τῇ Βάαλ, οὐδέ ταῖς ὑποθήκαις τῶν πονηρῶν πεισθῶμεν δαιμόνων, οὐδέ λειτουργήσομεν τῇ σαρκί πρόνοϊαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενοι, μάρτυρες εἰκότως ἐσόμεθα καὶ αὐτοί, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀγωνιζόμενοι, μεμνημένοι δηλαδή τῶν μαρτύρων καὶ ἅς ὑπήνεγκαν ἀφορήτους μᾶστιγας ἐνθυμούμενοι καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τοῦ διαβόλου ἰστάμενοι· ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἐκείνων ἀποβλέποντες πόνους καὶ ὅπως ἡμεῖς ἀπολειπόμεθα ταῆς ἐκείνων ἀθλήσεως ἀπὸ ψυχῆς λογιζόμενοι καὶ στεναάζοντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνοις στεφάνων ἀξιωθῶμεν, **(310)** εἰ καὶ μὴ τῇ ποσότητι, ἀλλὰ γε τῇ ποιότητι κατὰ τὴν ἄνωθεν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητα, καὶ εἰ μὴ ἐκείνοις ἴσοι τῇ παρρησίᾳ, ἀλλὰ γε ἴσοι πάντως τῇ ὑπομονῇ καὶ τῇ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν πόνων εὐχαριστία ἐσόμεθα.

Ἐκεῖνοι γὰρ ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀθλήσεως, ἡμεῖς ἐξ ἔργων καὶ πόνων ἀσκήσεως σωθῆναι ἐλπίζομεν καὶ τό ὅλον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ Δεσπότη καὶ χάριτος· ἐκεῖνοι ἐξ ἰδρώτων καὶ ἀγώνων μαρτυρικῶν, ἡμεῖς ἐκ δακρῶν καὶ ἀγώνων ἀσκητικῶν· ἐκεῖνοι ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου αἵματος χύσεως, ἡμεῖς ἐκ τῆς ἐκκοπῆς τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ ἐν τῷ ἴστασθαι αἰεὶ καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τό ἀπόκριμα τοῦ θανάτου καὶ καθ' ὥραν τόν θάνατον ἀπεκδέχεσθαι, ἐτοίμως τε τόν αὐχένα ἐκτείνοντες εἰς τό ἀποθανεῖν ἐπὶ πάσῃ ἐντολῇ τοῦ δεσπότη ἡμῶν Θεοῦ, ἢ παραβῆναι μέχρι καὶ ψιλοῦ λόγου ταύτην καταδεχόμενοι. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ἐξ ἴσης ἐκείνοις τῶν παρόντων καταφρονῆσαι ὀφείλομεν, ἀδελφοί. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὰ ἀφθαρτα λαβεῖν πάντας ἡμᾶς μηδὲ βδελυξαμένους ὡς σκύβαλα τὰ φθαρτά, οὐδέ τὰ αἰώνια

κερδησαι τούς αντεχομένους τῶν ἐπικήρων, οὐδέ τόν Χριστόν ἔνοικον σχεῖν διά τῆς τοῦ Ἁγίου ἐπισκηνώσεως Πνεύματος τόν ὑπό ενός καί τοῦ μικροῦ πάθους τήν καρδίαν κυριευόμενον.

Ὁ γάρ Θεός, ἀδελφοί, ἵνα πάλιν ἐρῶ, φῶς ἐστι, καθώς αὐτός ἐκεῖνός φησιν· «Ἐγώ εἰμι, λέγων, τό φῶς τοῦ κόσμου». Εἰ τοίνυν τῇ σαρκί λέγεις φῶς εἶναι, ἄρα, ἀναληφθέντος καί κρυβέντος αὐτοῦ, διέστη λοιπόν καί ἐχωρίσθη τῶν μαθητῶν, ἔπειτα καί ἡμῶν, καί οὕτω κατά σέ σκοτεινός ὅλος ὁ κόσμος ἐγένετο. Εἰ δέ τῇ θεότητι φῶς εἰπεῖν εἶναι τοῦ κόσμου ὁμολογεῖς, πῶς καί μή βλέπειν αὐτόν λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ὑπολαμβάνεις; Εἰ φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός, οἱ μή ὀρῶντες αὐτόν ἅμα τυφλοί (311) εἰ δέ φῶς καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡσπερ οὖν καί φῶς, πῶς καί μή ὀρᾶν αὐτό λέγεις καί ἐν σοί εἶναι ἀγνώστως νομίζεις; Εἰ δέ λέγεις ὑπό παθῶν ἐν σοί τό Πνεῦμα καλύπτεσθαι, περιγραφτόν, ὡς οὐκ οἶδας, τό θεῖον ποιεῖς καί ὑπό τῆς κακίας κυριευόμενον· σκότος γάρ ἡ πονηρά γνώμη καί δίχα σωματικῆς ἁμαρτίας ἐστίν. Ὁ οὖν λέγων ἔχει ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ τό φῶς ὑπό τοῦ σκότους τῶν παθῶν καλυπτόμενον καί ὑπ' αὐτοῦ μή ὀρῶμενον, ὑπό τῆς σκοτίας λέγει κρατεῖσθαι τό φῶς· καί τό οὕτω λέγον Ἅγιον Πνεῦμα· «Καί τό φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν» ψευδόμενον ἀποφαίνεται. Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον μή καταλαμβάνεσθαι λέγει ὑπό τῆς σκοτίας τό φῶς, καί σύ λέγεις ὑπό τοῦ ζόφου τῶν παθῶν ἐν σοί κατακρύπτεσθαι; Γνῶθι οὖν σεαυτόν πρῶτον, ὅστις ἂν ἦς ὁ τοῦτο λέγων, ἐν γνώσει σαφῶς ἁμαρτάνοντα· εἰ γάρ ὁμολογεῖς τῶν παθῶν τό σκότος τοῦ ἐν σοί φωτός κάλυμμα γενέσθαι, ἤδη σεαυτόν ἐν πρώτοις καταλέγεις κα'κατηγορεῖς, ὅτι οἶδας ἐν σκότει καθῆσθαι καί δουλεύειν τοῖς πάθεσι, καί ἐξουσίαν λαβών τέκνον γενέσθαι Θεοῦ, ἥτοι φῶς, καί χρηματίσαι ἡμέρας υἱός, ἀπρακτος ὢν σύ καί ἀργός, ἐν νυκτί διάγεις, διαναστῆναι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί ἀποδιῶξαι τό νέφος τῶν παθῶν μή βουλόμενος, ἀλλ' ὡς ἐν βορβόρῳ, τῇ σῆ ῥυπαρᾷ καρδίᾳ, τόν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα διά τήν σωτηρίαν τήν σὴν παρορᾶς κείμενον.

Διά τοῦτο τοίνυν τάδε λέγει τό φῶς· «Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σέ, πονηρέ δοῦλε, ὅτι ἐλθόντα με, ὡς σύ λέγεις, καί

ἐνουκῆσαντα ἐν σοί τόν ταῖς ἄνω ἀπρόσιτον τάξεσι, τοῦτο γινώσκων αὐτός, ἔασας μέ ὑπό τό σκότος κείσθαι κεχωρισμένον τῶν σῶν κακῶν, καθά δὴ τοῦτο λέγεις αὐτός· καί ἐπί τοσοῦτους χρόνους ἐγκαρτερήσαντός μου **(312)** καί τήν μετάνοιάν σου ἐκδεχομένου καί τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν μου προσαναμένοντος, οὐκ ἠβουλήθης μέχρι τέλους κἄν ποσῶς ἐκζητῆσαί με, οὐδέ συμπνιγόμενον καί στεναχωρούμενον ἐν σοί ὠκτειρας, οὐδέ εὐρεῖν με τήν δραχμήν ἣν ἀπώλεσα, σέ, ἔασας δά τό μή ἐαθῆναί με ἀναφθῆναι καί θεάσασθαι σε καί ὑπό σου θεαθῆναι, ἀλλ' ὑπό τῶν ἐν σοί παθῶν αἰεί συγκαλύπτεσθαι. Ἄπελθε τοιγαροῦν ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάτα τῆς ἀνομίας, εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον τό ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐπειδή τήν σὴν ἐπιστροφὴν καί μετάνοιαν ἐπέいなσα, καί οὐκ ἔδωκας μοι φαγεῖν· ἐδίψησα τήν σωτηρίαν σου, καί οὐκ ἔδωκας μοι πιεῖν· γυμνός ἤμην τῶν σῶν ἐναρέτων πράξεων, καί οὐκ ἐνέδυσάς με αὐτάς· ἐν φυλακῇ στενωτάτη καί ῥυπώση καί σκοτεινῇ τῆς σῆς καρδίας ὑπῆρχον, καί ἐπισκέψασθαι ἢ εἰς φῶς ἐξαγαγεῖν με οὐκ ἠβουλήθης· ἐν ἀσθενείᾳ τῆς σῆς ῥαθυμίας καί ἀπραξίας κατακείμενόν με ἐγίνωσκες, καί οὐ διηκόνησάς μοι διά τῶν ἀγαθῶν σου ἔργων καί πράξεων. Λοιπόν ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ».

Ταῦτα τοιγαροῦν ἐρεῖ, καί νῦν ὁ Κύριος λέγει, πρὸς τοὺς λέγοντας ἐν ἑαυτοῖς μέν ἔχειν τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὑπό δέ τοῦ σκότους τῶν παθῶν αὐτῶν καλυπτόμενόν τε καί σκεπαζόμενον καί μηδέ ὁρώμενον τοῖς νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς. Πρὸς δέ γε τοὺς λέγοντας μέν γινώσκουν αὐτόν, ὁμολογοῦντας δέ μή βλέπειν τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ταῦτά φησιν· «Εἰ ἐγνώκειτέ με, ὡς φῶς με ἐγνώκειτε ἄν· φῶς γάρ ὄντως ἐγώ τοῦ κόσμου εἰμί». Ἀλλ' οὐαί οἱ λέγοντες· «Πότε ἢ ἡμέρα Κυρίου ἐλεύσεται;», καί ταύτην καταλαβεῖν μή σπουδάζοντες. Ἡ γάρ παρουσία τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς πιστοὺς γέγονε καί αἰεί γίνεται καί εἰς πάντας τοὺς βουλομένους ἐφέστηκεν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος τό φῶς τοῦ κόσμου ἐστὶ καί τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις **(313)** εἶπε μεθ' ἡμῶν ἕως τῆς συντελείας συνέσεσθαι, πῶς, μεθ' ἡμῶν ὦν, ἐλεύσεται; Οὐδαμῶς. Οὐ γάρ ἐσμέν υἱοὶ σκότους καί υἱοὶ νυκτός, ἵνα τό φῶς ἡμᾶς καταλάβῃ,

ἀλλ' υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμέρας ὅθεν καὶ ζῶντες ἐν τῷ Κυρίῳ ἐσμὲν καὶ ἀποθνήσκοντες ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ζήσομεν, καθὼς ὁ Παῦλος φησι. Περί τούτου γάρ καὶ ὁ θεολόγος οὕτως λέγει Γρηγόριος· «Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός». Οὗτος γάρ ἐσται καὶ ὁ μέλλον αἰὼν καὶ ἡ ἀνέσπερος ἡμέρα καὶ βασιλεία οὐρανῶν, νυμφῶν καὶ παστᾶς καὶ γῆ πρᾶέων καὶ θεῖος παράδεισος καὶ βασιλεύς καὶ διάκονος, καθὼς αὐτός οὕτως εἶρηκε· «Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτῶν εὐρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν γάρ λέγω ὑμῖν ὅτι ἀνακλινεῖ αὐτούς καὶ περιζωσάμενος διακονήσει αὐτοῖς».

Ταῦτα οὖν πάντα καὶ τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ ἐξόν τινι ἀριθμῆσασθαι, τοῖς αὐτῷ πιστεύουσι γενήσεται ὁ Χριστός οὐκ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον αἰῶνι, ἀλλὰ πρῶτον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, εἴθ' ὕστερον καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀμυδρότερον κἀκεῖ τελεώτερον, πλήν ὅμως πάντων τῶν ἐκεῖ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη τὰς ἀπαρχὰς οἱ πιστοὶ βλέπουσι τρανῶς καὶ λαμβάνουσιν· οὔτε γάρ τὰς ἐπαγγελίας ἀπάσας ἐνταῦθα ἀπολαμβάνουσιν· οὔτε, ἐκεῖ τό πᾶν ἐλπίζοντες, μένουσιν, ἐνταῦθα ὄντες, τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἄμοιροί τε καὶ ἄγευστοι. Ἀλλ' ἐπεὶ περ διὰ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τὴν βασιλείαν ἡμῖν ὁ Θεός καὶ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ πᾶσαν τὴν αἰώνιον ζωὴν δοῦναι ὠκονομήσατο, ψυχικῶς μὲν ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη κοινωνοὶ καὶ **(314)** μέτοχοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀναμφιβόλως γινόμεθα, οἷον ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι καὶ υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ ἡμέρας καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὴν ἐκείνην ἐντός ἡμῶν δηλονότι περιφέροντες – ταῦτα γάρ πάντα ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐν αἰσθήσει ψυχῆς καὶ γνώσει λαμβάνομεν, εἰ μὴ τι ἀδόκιμοι τῇ πίστει ἢ ἐλλιπεῖς ἐν τῇ τῶν θείων ἐντολῶν ἐργασία ἐσμὲν -, σωματικῶς δέ οὐκέτι, ἀλλὰ φθαρτόν αὐτό, ὡς ὁ Χριστός καὶ Θεός πρό τῆς ἀναστάσεως, περιφέρομεν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐμπεριεχόμενοι καὶ δεσμούμενοι τὴν ψυχὴν, οὐ χωροῦμεν νῦν τὴν ἀποκαλυπτομένην ὅλην ἡμῖν εἰσδέξασθαι δόξαν, ἀλλὰ τό ἄρρητον πέλαγος τῆς δόξης ἐνοπτριζόμενοι, ῥανίδα βλέπειν ἐκείνου μίαν ἡγούμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἐσόπτρῳ λέγομεν ἄρτι

βλέπειν καί ἐν αἰνίγματι, πλήν ὁμοίους ἡμᾶς ἑαυτούς πνευματικῶς ὀρῶμεν ἐκείνου τοῦ παρ' ἡμῶν ὀρωμένου καί ἡμᾶς βλέποντος κατά τήν παροῦσαν ζωήν· μετά δέ τήν ἀνάστασιν, καί αὐτό τό σῶμα πνευματικόν· ὡς αὐτός ἐκεῖνος ἐκ τοῦ μνημείου τοῦτο ἀλλοιώσας θεϊκῆ δυνάμει ἀνέστησεν, οὕτω καί ἡμεῖς πάντες τοῦτο ληψόμεθα πνευματικόν καί οἱ ὁμοιωθέντες αὐτῷ πρότερον ψυχικῶς ὁμοιωθησόμεθα αὐτῷ καί τότε σωματικῶς τε ἅμα καί ψυχικῶς, τουτέστιν ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ἄνθρωποι τῇ φύσει, θεοί τῇ χάριτι, καθά δή καί αὐτός ἐκεῖνος Θεός τῇ φύσει, ἄνθρωπος τῇ ἀγαθότητι ἐχρημάτισεν. Οἱ δέ τό μυστήριον τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, πῶς μή ποθοῦσι καί ἐπιθυμοῦσι τόν θάνατον, καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος· «Οἱ δέ ἐν τῷ σκήνει τούτῳ ὄντες στενάζομεν, τήν ἀποκάλυψιν ἀπεκδεχόμενοι τῶν υἰῶν τοῦ Θεοῦ».

Καί γάρ εἰ μή τοῦτο ἐστι μὴδέ ἀπ' ἐντεῦθεν ἐν σώματι ὄντες τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν μετοχῇ καί κοινωνίᾳ γινόμεθα, **(315)** μὴδέ τήν χάριν λαμβάνομεν οἱ ἐκλεκτοί, λοιπόν καί ὁ Χριστός αὐτός προφήτης ἐστὶ καί οὐ Θεός· ἀλλά καί πάντα ὅσα τό αὐτοῦ εὐαγγέλιον λέγει, προφητεία περὶ μελλόντων ἐστὶ καί οὐχὶ δωρεὰ χάριτος· ὁμοίως δέ καί οἱ ἀπόστολοι προφητείαν ἐνεχειρίσθησαν, ἀλλ' οὐχὶ τῶν προφητευθέντων ἐκπλήρωσιν, οὐδέ ἔλαβόν τι ἐκεῖνοι οὐδέ ἑτέροις μετέδωκαν. Ἄλλ' ὡς τῆς ἀγνοίας τῶν οὕτως ἐχόντων καί τῆς σκοτώσεως! Λόγοι λοιπόν κατ' αὐτούς ἐστὶ διακενηῆς ἡ πίστις ἡμῶν, ἔργων ἔρημοι. Εἰ γάρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπέφανε λόγῳ μόνῳ καί οὐ πράγματι, καί οὕτω γεγονέναι νομίζομεν τό μυστήριον τῆς πίστεως ἡμῶν, τίς ἡμῶν ἀθλιώτερος; Εἰ τό φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστός ἐστὶ καί Θεός, παρὰ μηδενός δέ τῶν ἀνθρώπων τοῦτον ἀδιαλείπτως ὀρᾶσθαι πιστεύομεν, τίς ἄρα ἡμῶν ἀπιστότερος;

Εἰ τοίνυν αὐτός φῶς ἐστὶ, τοὺς δέ ἐνδιδυσκομένους αὐτόν μὴ ἐπαισθάνεσθαι λέγομεν, τί νεκροῦ διαφέρομεν; Εἰ δέ αὐτός μὲν ἡ ἄμπελος, ἡμεῖς δέ τὰ κλήματα, ἐάν μὴ τήν πρὸς αὐτόν γινώσκωμεν πάντως ἔνωσιν, ἄψυχοι καί ἄκαρποι καί ξύλα ξηρά, ὕλη πυρός ἀσβέστου τυγχάνομεν. Εἰ δέ καί οἱ τρώγοντες αὐτοῦ τήν σάρκα καί πίνοντες αὐτοῦ τό αἷμα ζωὴν αἰώνιον

ἔχουσι κατά τό θεῖον αὐτοῦ λόγιον, ταῦτα δέ ἡμεῖς ἐσθίοντες οὐδέν τῆς αἰσθητῆς τροφῆς πλέον γενόμενον ἐν ἡμῖν αἰσθανόμεθα οὐδέ ζωὴν ἄλλην ἐν γνώσει λαμβάνομεν, ἄρτον λοιπόν μόνον ψιλόν, οὐδέ δέ καί Θεόν μετελάβομεν. Εἰ γάρ Θεός καί ἄνθρωπος ὁ Χριστός, καί ἡ ἁγία σὰρξ αὐτοῦ οὐ σὰρξ μόνον, ἀλλά σὰρξ καί Θεός ἀχωρίστως, ἀλλά καί ἀσυγχύτως, ὁρατός μὲν τῇ σαρκί εἶτ' οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δέ τῇ θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δέ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος. Διό καί ἀλλαχοῦ· **(316)** «Ὁ τρώγων μου τήν σάρκα» φησί «καί πίνων μου τό αἷμα ἐν ἐμοί μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ». Καί οὐκ εἶπεν, ἐν αὐτοῖς μένει καί αὐτά ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμῇ δόξῃ, ἐν τῷ ἐμῷ φωτί, ἐν τῇ ἐμῇ θεότητι. «Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἐν τῷ Πατρὶ καί ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί καί ἐγὼ ἐν ὑμῖν καί ὑμεῖς ἐν ἐμοί». Εἰ οὖν ταῦτα πάντα ἀγνώστως καί ἀναισθήτως γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθήτως γίνεσθαι νομίζομεν ἐν ἡμῖν, τίς τήν ἡμῶν ἀναισθησίαν ἀξίως ἄρα θρηνήσειεν; ὄντως οὐδεὶς.

Ἀλλά μακάριοι οἱ ὡς φῶς ἐλθόντα τόν Χριστόν ἐν τῷ σκότει δεξάμενοι, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ φωτός καί ἡμέρας ἐγένοντο.

Μακάριοι οἱ τό φῶς αὐτοῦ νυνὶ ἐνδυσάμενοι, ὅτι τό τοῦ γάμου ἤδη περιεβάλλοντο ἔνδυμα· οἱ οὐ δεθήσονται χειρᾶς ἢ πόδας, οὐδέ εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον ἐμβληθήσονται.

Μακάριοι οἱ ἐν σώματι τόν αὐτόν Χριστόν θεασάμενοι, τρισμακάριοι δέ οἱ νοερῶς αὐτόν καί πνευματικῶς ἰδόντες καί προσκυνήσαντες, ὅτι εἰς τόν αἰῶνα οὐ μὴ ὄψονται θάνατον. Καί μὴ ἀπίσται τοῦτο, ὁρῶν καί ἐν τοῖς ἐπιγεῖοις τοῦτο γινόμενον· οἱ γάρ τόν ἐπὶ γῆς βασιλέα ἰδεῖν καταξιωθέντες κατάδικοι, τῆς ἐπὶ θάνατον ἀγούσης ἀποφάσεως εὐθύς ἀπαλλάσσονται.

Μακάριοι οἱ τόν Χριστόν καθ' ἑκάστην μετὰ τοιαύτης ἐσθίοντες θεωρίας καί γνώσεως, ὡς Ἡσαΐας ὁ προφήτης τόν ἄνθρακα, ὅτι αὐτοὶ καθαρθήσονται ἀπό παντός ῥύπου ψυχῆς τε καί σώματος.

Μακάριοι οἱ καθ' ὥραν τοῦ ἀρρήτου γευόμενοι τῷ στόματι τοῦ νοός αὐτῶν, ὅτι αὐτοὶ ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως **(317)** περιπατήσουσι καί τόν ἅπαντα χρόνον ἐν εὐφροσύνῃ διατελέσουσι.

Μακάριοι οί τό φῶς τοῦ Κυρίου ὡς αὐτόν ἐκεῖνον ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη γνωρίσαντες, ὅτι αὐτοί ἀνεπαισχύντως αὐτῷ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παραστήσονται.

Μακάριοι οί ἐν τῷ φωτί τοῦ Χριστοῦ διάγοντες πάντοτε, ὅτι αὐτοί καί νῦν καί εἰς τούς αἰῶνας ἀδελφοί καί συγκληρονόμοι αὐτοῦ εἰσὶ τε καί αἰεὶ ἔσονται.

Μακάριοι οί τό φῶς ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ νυνὶ ἀνάψαντες καί ἄσβεστον τοῦτο διαφυλάξαντες, ὅτι αὐτοί τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ τοῦ βίου ἐξόδῳ φαιδροί προσυπαντήσουσι καί μετ' αὐτοῦ εἰς τόν νυμφῶνα λαμπαδοῦχοι συνεισελεύσονται.

Μακάριοι οί μή ἐν ἑαυτοῖς λογισάμενοι ὅτι οὐχί ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη οί ἄνθρωποι τήν πληροφορίαν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἢ καί μετὰ τήν ἔξοδον, ταύτην λαμβάνουσιν, ὅτι αὐτοί ταύτην νυνὶ λαβεῖν ἀγωνίσονται.

Μακάριοι οί ἐπί μηδενί τῶν εἰρημένων διστάζοντες ἢ ψευδές εἶναι τοῦτο ὑπονοήσαντες, ὅτι αὐτοί, εἰ καί μηδέν τούτων ἔχουσιν, ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλά γε πάντως σπουδάσουσι κτήσασθαι.

Μακάριοι οί ὅλη ψυχῇ ἐκζητοῦντες ἐλθεῖν πρὸς τό φῶς, τῶν ἄλλων ἀπάντων καταφρονήσαντες, ὅτι, εἰ καί μή φθάσουσιν ἔτι ἐν σώματι ὄντες εἰσελθεῖν εἰς τό φῶς, ἀλλ' οὖν γε ἴσως ἐλπίσι χρησταῖς ἐκδημήσουσι καί ἐν αὐτῷ, μετρίως μέν, ὅμως γενήσονται.

Μακάριοι οί αἰεὶ πικρῶς διά τά αὐτῶν ἁμαρτήματα κλαίοντες, ὅτι αὐτούς τό φῶς καταλάβη καί τά πικρά δάκρυα εἰς γλυκέα μεταποιήσει.

Μακάριοι οί τῷ θείῳ φωτί ἀυγαζόμενοι καί τήν ἑαυτῶν (318) ἀσθένειαν βλέποντες καί τό δυσειδές τῆς ψυχικῆς αὐτῶν στολῆς κατανοοῦντες, ὅτι αὐτοί ἀενάως κλαύσονται καί τοῖς ὀχετοῖς τῶν δακρύων ἀποπλυνθήσονται.

Μακάριοι οί τῷ θείῳ φωτί πλησιάσαντες καί ἔνδον αὐτοῦ εἰσελθόντες καί φῶς ὅλοι γενόμενοι, συγκραθέντες αὐτῷ, ὅτο αὐτοί τήν ῥυπαράν τελείως στολήν ἀπεδύσαντο καί οὐκέτι πικρά δάκρυα κλαύσονται.

Μακάριοι οἱ τό ἐαυτῶν ἔνδυμα ὡς τόν Χριστόν ἐκλάμποντα βλέποντες, ὅτι αὐτοί ἀνεκφράστου χαρᾶς καθ' ὥραν πλησθήσονται καί ἐν ἐκπλήξει γλυκέως δακρῦσουσιν, υἱούς καί συμμετόχους ἑαυτούς ἤδη γεγονότας τῆς ἀναστάσεως τεκμαιρόμενοι.

Μακάριοι οἱ διηνεκῶς τό νοερόν ὄμμα ἀνεωγμένον ἔχοντες καί ἐν πάσῃ εὐχῇ τό φῶς καθορῶντες καί στόμα πρὸς στόμα συλλαλοῦντες αὐτῶ, ὅτι αὐτοί ἰσότημοι τῶν ἀγγέλων, εἰ τολμηρόν δέ εἰπεῖν, καί ὑπέρ ἀγγέλους ἐγένοντο καί γενήσονται· ἐκεῖνοι γάρ ὑμνοῦσιν, οὗτοι δέ ἐντυγχάνουσιν. Εἰ δέ τοιοῦτοι ἐγένοντο καί αἰεὶ γίνονται, ἔτι περιόντες τῷ βίῳ καί τῇ τῆς σαρκὸς φθορᾷ ἐμπεδούμενοι, ὅποιοι [ἄν] μετὰ τὴν ἀνάστασιν καί μετὰ τό ἀπολαβεῖν τό πνευματικόν ἐκεῖνο καί ἀφθαρτον σῶμα ἔσονται; Πάντως οὐκ ἀγγέλων μόνον ἴσοι, ἀλλὰ καί τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότη ὅμοιοι, καθὼς γέγραπται· «Οἶδαμεν δέ, φησὶν, ὅτι, ὅταν ἀποκαλυφθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἔσόμεθα».

Μακάριος ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὁ ἐν εὐχῇ τῷ Θεῷ παριστάμενος καί βλέπων αὐτόν καί βλεπόμενος παρ' αὐτοῦ καί ἔξω τοῦ κόσμου γεγονότα ἑαυτόν αἰσθανόμενος, ὄντα δέ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ, καί μὴ δυνάμενος γινῶναι εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτός τυγχάνει σώματος, ὅτι αὐτός ἀκούσει ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἔξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι, καί ἴδη ἃ (319) ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδέ οὖς ἤκουσεν, οὐδέ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου σαρκίνην ἀνέβη.

Μακάριος ὁ τό φῶς τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ μορφωθέν θεασάμενος, ὅτι αὐτός ὡς ἔμβρυον ἔχων τόν Χριστόν, μήτηρ αὐτοῦ λογισθήσεται, καθὼς αὐτός ἐκεῖνος ὁ ἀψευδῆς ἐπηγγείλατο· «Μήτηρ μου» λέγων «καί ἀδελφοί καί φίλοι οὗτοί εἰσι». Ποῖοι; «Οἱ ἀκούοντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί ποιῶντες αὐτόν». Ὡστε οἱ μὴ τηροῦντες τὰς ἐντολάς, ἑαυτούς τῆς τοιαύτης χάριτος ἐκουσίως ἀποστεροῦσιν, ἐπεὶ δυνατόν τό πρᾶγμα καί ἦν καί ἔστι καί ἔσεται καί ἐγένετο καί γίνεται καί εἰς πάντα τούς τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκπληροῦντας γενήσεται.

Ἵνα δέ μή καταλιπόντες τοῦτο ἀμάρτυρον, ἀφ' ἐαυτῶν τι λέγειν καί τά ὄντα ἀδύνατα ὡς δυνατά δογματίζειν ὑποπτευθῶμεν, αὐτόν καί αὖθις τόν μακάριον Παῦλον, τό τοῦ Χριστοῦ στόμα, εἰς μέσον ὑμῖν παραγάγωμεν, τοῦτο παριστῶντα τρανῶς ἐν τῷ λέγειν· «Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ Χριστός μορφωθῆ ἐν ὑμῖν». Ἄρα ποῦ λέγων αὐτόν ἢ ἐν ποίῳ τόπῳ καί μέρος τοῦ σώματος ἡμῶν μορφωθήσεσθαι, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀλλά ἐν τῷ προσώπῳ ἢ τῷ στήθει τοῦτον λογίζεσθε; Οὐ μένουν, ἀλλά ἔνδον, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Μή δέ καί σωματικῶς μορφοῦσθαι αὐτόν ὑπελάβετε; Ἄπαγε, ἀλλά μορφοῦται μέν, ἀσωμάτως δέ καί ὡς Θεῷ πρόπον ἐστί. Πλήν ὥσπερ γινώσκει ἡ γυνή σαφῶς, ὅταν ἔγγυός ἐστιν, ὅτι σκιρτᾷ τό βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς καί οὐκ ἂν ποτε ἀγνοήσῃ ὅτι αὐτό ἔνδον ἔχει ἐν ἑαυτῇ, οὕτω καί ὁ τόν Χριστόν ἔχων μεμορφωμένον ἐν ἑαυτῷ καί τάς κινήσεις ἤτοι ἐλάμψεις αὐτοῦ γινώσκει καί τά σκιρτήματα ἤτοι τάς ἀστραπάς αὐτοῦ ὅλως οὐκ ἀγνοεῖ καί τήν μόρφωσιν αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ καθορᾷ· οἷον τό φῶς τῆς λαμπάδος ἔνδοθεν ἐν τῷ κατόπτρῳ δείκνυται, οὐκ ἐν φαντάσματι ἀνυποστάτῳ καθάπερ ἐκεῖνό ἐστιν, (320) ἀλλ' ἐν φωτί ἐνυποστάτως καί οὐσιωδῶς δεικνύμενον, ἐν μορφῇ ἀμόρφῳ καί ἐν ἀνιδέῳ ἰδέᾳ ἀοράτως ὁρώμενον καί ἀκατανοήτως κατανοούμενον.

Οὕτως οὖν ἡ ἀκαταληψία καταλαμβάνεται τῆς πίστεως ἡμῶν, ὧ ἀδελφοί. Οὕτω παρ' οἷς ἂν ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παραγένωνται καί μονήν ἐπ' ἀληθείας ποιήσωσι, καθορῶνται καί κατανοοῦνται ἀναμφιβόλως, ἀπαραλλάκτως, ἐν ἐνί φωτί, καθῶς εἶπομεν, γινωσκόμενοι. Πλήν ὥσπερ ὁ καταδιώκων τινά φεύγοντα, κἄν ἐγγύς αὐτοῦ καί κατά πόδας εἶναι νομίζῃ καί ἤδη δοκῇ ἄπτεσθαι καί ἄκροις δακτύλοις προσεγγίζειν αὐτῷ, οὐ δύναται ἐγκρατῆς γενέσθαι αὐτοῦ, παρά τρίχα τό δὴ λεγόμενον ὦν, οὕτως οὐδέ, ἐάν λογισμόν τινα μικρόν ἢ συνδυασμόν, ἀπιστίας λέγω ἢ διψυχίας ἢ δειλίας, ἢ τό οἰονοῦν πάθος ἐν ἀμελείᾳ καί ῥαθυμίᾳ ἔξομεν, ἢ καί πράγματός τινος μικροῦ καί ἐλαχίστου εἰ ὅλως ἀντιποιησόμεθα, οὐκ ἂν θεότητος κοινωνοί γενησόμεθα, οὐκ ἂν εἰς τό ὕψος τῆς δόξης ταύτης ἀναχθησόμεθα. Ὡς γάρ τό

παρά τρίχα ἐκεῖ, οὕτω καί τό μικρόν τοῦτο ἐπί τῶν πνευματικῶν γίνεται. Καί εἰ μή τελέως καί αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν καί τοῦ σώματος, ὡς ἐπί μαρτύριον κληθέντες, καταφρονήσωμεν καί πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν καί πάντα θάνατον ὅλους ἑαυτούς καί τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐκδώσωμεν, μηδέ μιμησκόμενοι τινος τῶν πρὸς ζωὴν καί σύστασιν τοῦ φθαροῦ τούτου σώματος, μή τί γε μεριμνῶντες, οὐκ ἂν φίλοι καί ἀδελφοί, οὐκ ἂν συμμέτοχοι καί συγκληρονόμοι, οὐδέ τῶν εἰρημένων μυστηρίων Θεοῦ ἐν θεωρίᾳ καί γνώσει καί πείρᾳ γενώμεθα.

Διά τοι τοῦτο ὁ μή πρὸς ταῦτα φθάσαι καταξιωθείς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ καταγινωσκέτω μόνου καί μή λεγέτω, προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ὅτι ἀδύνατον τό πρᾶγμα, ἢ ὅτι (321) γίνεται μὲν, ἀγνώστως δέ· ἀλλὰ γινωσκέτω πληροφορούμενος ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό μὲν πρᾶγμα δυνατόν καί ἀληθές ἐστίν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἀργίᾳ καί ἐλλείψει τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτόν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐντεῦθεν μὲν γευσασμένους καί γνόντας ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, ἐκεῖθεν δέ ὅλον ὀψομένους αὐτόν καί εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων συνευφραινομένους αὐτῶ ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄. (322)

Περὶ τῆς ζωοποιουῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ τῆς αἰεί γινομένης εὐαισθήτως ἐν τοῖς τελείοις. Καί ὅτι ἡ κτήσις τῶν ἀρετῶν αἵματι ἀγοράζεται· καί τίνα τῶν ἀρετῶν τά καταγώγια καί ὅτι ὁ μή διά τῆς πρώτης βαθμίδος κατὰ τάξιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀνερχόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται εἰς αὐτήν. Ὅτι ἐν τοῖς τελείοις χαρὰ καί ἀγαλλίασις ἐστίν, καί οὐ δάκρυον, καί βρύουσι τῆς θεολογίας τὰ ρεῖθρα. Καί πρὸς τό τέλος, ὅτι δεῖ ἐπιπηδᾶν ταῖς ἀρχαῖς ἄνευ τῆς πληροφούσης τὰς καρδίας ἡμῶν χάριτος, τῆς ἐπί τό

ποιμαίνειν καλούσης τόν λαόν τοῡ Θεοῦ· καί τί τό ἔργον τῶν προΐσταμένων, τίς δέ ἡ περί τά λογικά πρόβατα φροντίς, καί πῶς ὀφείλουσι ταῦτα παρά τῶν ποιμένων ποιμαίνεσθαι.

Τά τῆς ζωοποιοῦ νεκρώσεως τοῦ Ἰησοῦ καί Θεοῦ καί τῆς θαυμαστῆς ἐνεργείας αὐτῆς τῆς γινομένης ἀεί ἐν τοῖς τελείοις τήν ἀρετήν καί τήν γνῶσιν οὐ πᾶς τις ὁ ἀκούων καί διαγνώσεται, εἰ καί τοῦτό τις οἶεται, ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι οἱ ἐπιγνώκότες καί κατειληφότες ἐναργῶς τό οὕτω λέγον τοῦ Ἀποστόλου ἱερώτατον λόγιον· «Παράγει γάρ τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα καί οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς **μή** ἔχοντες ὧσι καί οἱ ἀγοράζοντες ὡς **μή** κατέχοντες καί οἱ κλαίοντες ὡς **μή** κλαίοντες καί οἱ χαίροντες ὡς **μή** χαίροντες καί οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ ὡς **μή** καταχρώμενοι», οὕτω καί οἱ μεριμνῶντες ὡς **μή** μεριμνῶντες καί **(323)** οἱ ἐργαζόμενοι ὡς **μή** ἐργαζόμενοι. Καί πάλιν· «Ὡς νεκροί, καί ἰδοῦ ζῶμεν, ὡς **μηδέν** ἔχοντες καί πάντα κατέχοντες». Μή οὖν παραδράμης ἀπλῶς ταῦτα καί οὕτω πως ἐννοεῖν τήν ἐν αὐτοῖς ἐγκεκρυμμένην δύναμιν νόμιζε, ἀλλά κατανόει μοι ἀκριβῶς τήν ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς σου διάθεσιν, ἀγαπητε, καί ἀπό τῶν ὀρωμένων πραγμάτων παραστήσομέν σοι τῶν εἰρημένων τήν θεωρίαν· πρόσεχε δέ τοῖς λεγομένοις ἐν ἀκριβείᾳ.

Ὁ ἤδη νεκρός γεγονώς, πρὸς οὐδέν τῶν ὀρωμένων ἐν αἰσθήσει διάκειται· καί ὁ **μηδέν** ἔχων, πάντως ἐστέρηται, πάντων χρήζει, πάντων ἐπιθυμεῖ· ὁ δέ τά πάντα κατέχων, πρὸς ποῖον ἄλλο πρᾶγμα τοῦ βίου σχοίη τήν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, συμπεριλαβὼν δηλονότι τά πάντα καί **μή** καταλείψας **μηδέν** ὃ καί ἐπιθυμῆσαι ὀφείλει τοῦ κτήσασθαι; Ἀλλά μακάριος ὁ ἐργῶ ταῦτα ζητήσας, ὁ πείρα καταλαβὼν καί ἰδὼν καί μαθὼν. Οὐ γάρ λόγοι κενοί οἱ λόγοι ἡμῶν εἰσιν, ἀλλὰ καθάπερ οἰκίαι καί πόλεις καί βασιλεία ἐν ταῖς ὁδοῖς καί ταῖς χώραις κατά τόπους εἰσίν, οὕτω καί ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τῇ πρὸς οὐρανὸν ἀπαγούσῃ αἱ ἐντολαί τοῦ Θεοῦ καί αἱ ἀρεταί κατά σταδίους καί τόπους ὑπάρχουσιν. Ἡμεῖς οὖν τά περὶ ἐκείνων λέγομεν, καθ' ὅσον ὁ λόγος χωρεῖ σαφηνίσει τὰς ὀρωμένας ἐκείνας κτίσεις καί τά μεγέθη καί κάλλη αὐτῶν. Ὁ δέ γε ἀναγινώσκων, πῶς ἀπό

μόνων τῶν λόγων θεωρός αὐτῶν τῶν πραγμάτων γενήσεται; Οὐδαμῶς, εἶποι ἄν. Εἰ δέ θεωρός γενέσθαι οὐ δύναται, κύριος τούτων ἑνός πῶς γένηται; Ἔστι μὲν γὰρ ἰδεῖν αὐτά ἢ ἐξ αὐτῶν τινα μερικῶς, μὴ κτήσασθαι δέ. Τό μὲν γὰρ ἰδεῖν, ἢ καί ἀκουῖσαι καί ἑτέροις πάλιν τὰ ἀκουσθέντα εἰπεῖν, ῥάδιον τοῖς πᾶσιν ὑπάρχει καί εὐκολον, τό δέ κτήσασθαι τι τῶν τοιούτων τιμήματος ἀγοράζεται. Τό δέ εἰς ἀγοράν τῶν τοιούτων διδόμενον οὐ χρυσίον ἐστίν, ἀλλ' οὐδέ ἀργύριον, αἷμα δέ· αἷματι γὰρ ταῦτα ἕκαστος (324) ἡμῶν τῶν βουλομένων ἕνα καθ' ἕνα ἐξαγοράζεται. Ἐν ἀληθείᾳ γὰρ, εἰ μὴ τις ὡς πρόβατον σφασιασθῆ ὑπὲρ μιᾶς καί τῆς τυχούσης ἀρετῆς καί τό αἷμα ἐκχέῃ τό ἴδιον ὑπὲρ αὐτῆς, οὐ κτήσεται ταύτην ποτέ· διά θανάτου γὰρ τοῦ κατὰ πρόθεσιν ὠκονόμησεν ὁ Θεός τήν ζωὴν λαμβάνειν ἡμᾶς τήν αἰώνιον. Θάνε καί ζήση. Οὐ βούλει; Καί ἰδοὺ σύ νεκρός.

Ἄλλ' ἴδωμεν τὰς μονὰς καί οἰκίας τῶν ἀρετῶν ποῖαί εἰσι καί τίνες, ὑπὲρ ὧν ὀφείλει τις κενοῦν τό αἷμα αὐτοῦ εἰς τήν κτήσιν αὐτῶν. Ἔστιν οὖν οἰκία πρώτη ἢ μακαρία ταπεινώσις· «Μακάριοι γὰρ, φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ὁ τοίνυν βουλόμενος εἰσελθεῖν εἰς τήν οἰκίαν ταύτην καί σὺν αὐτῇ κτήσασθαι τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ πρό τῶν πυλῶν αὐτῆς, ὡσπερ κριός, δεδεμένος χειρᾶς καί πόδας αὐτοῦ, εἰς σφαγὴν ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς βουλομένοις πρῶτον ἐκδῶ καί κατατυθήσεται καί τελείως τεθνήξεται, τό οἰκεῖον αὐτοῦ ἀποκτείνας θέλημα, οὐκ εἰσελεύσεται ποτε ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδέ κατάσχη αὐτήν· εἰ δέ μὴ ταύτην, οὐδ' ἑτέραν τῶν ἄλλων. Οὐκ ἔστι γὰρ τὸν ὑπερβαίνοντα ταύτην ἐν ἑτέρᾳ γενέσθαι ποτέ· ἐν τάξει γὰρ καί βαθμῶ ταύτας ἔθετο ὁ Θεός. Καί ὡσπερ νήσους τινὰς ἐν πελάγει θαλάσσης, οὕτως ἐν μέσῳ τοῦ βίου καί ταύτας εἶναι τὰς ἀρετὰς ἐν συνέσει νοήσεις ἀλλήλων ἀφεστηκυίας καί γεφύραις τισὶν οἷα δὴ συνημμένας, πάντων ἀπωκισμέναις τῶν γηϊνῶν καί ἐξηρημέναις καί ἑτέρας τῇ ἑτέρᾳ ἀσφαλῶς ἔχομέναις. Τούτων οὖν ἀπάντων ἀρχὴ ἢ μακαρία ταπεινώσις, ἐν ἣ ὁ εἰσελθὼν διὰ τῆς μετανοίας ἀπὸ τῆς δυτικῆς πύλης καί ἐνδιατρίψας ἐφ' ἱκανόν ἐν αὐτῇ, ἔξεισιν ἐπὶ τὴν ἀνατολικήν

θύραν καί, ἐπί τῇ γεφύρᾳ περιπατῶν, οὕτως ἔρχεται πρὸς τὴν τοῦ πένθους καταμονὴν καὶ οἰκίαν· **(325)** κάκει ἐνδιατρίψας, λουσάμενός τε καὶ καθαρθεὶς καὶ ἐντροφήσας τοῦ κάλλους αὐτοῦ, ἐπὶ τό τῆς πραότητος διέρχεται καταγώγιον· κάκειῖθεν ἐπὶ τό τῆς δικαιοσύνης διψητήριόν τε καὶ πεινατήριον διαβαίνει δρομαῖος, εἶθ' οὕτω καταλαμβάνει ἐπὶ τό τοῦ ἐλέους καὶ συμπαθείας παλάτιον· καὶ ὑπερβάς τοῦτο, μᾶλλον δέ γεγωνῶς ἐντός τούτου, εὐρίσκει τό βασιλικόν τῆς καθαρότητος ταμιεῖον· καὶ ἐν αὐτῷ γενόμενος βλέπει τόν βασιλέα τῆς δόξης ἔνδον καθήμενον, ἐκεῖνον τόν ἀόρατον πάση τῇ κτίσει.

Νόει μοι οὖν παλάτιον μὲν τό σῶμα, ταμιεῖον δέ βασιλικόν τὴν ἐκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ψυχὴν, ἣ διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας συναφθεὶς ὁ Θεός, ὅλην φωτὸς θείου καὶ θεόν αὐτὴν ἀπεργάζεται διὰ τῆς αὐτοῦ συνουσίας καὶ χάριτος. Εἰς ταύτην δὴ τὴν θεοπρετὴν κατάστασιν πᾶς ὁ διὰ τῆς εἰρημένης τῶν ἀρετῶν ὁδοῦ διερχόμενος, ἔρχεται, ἄλλοθεν δέ διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τήνδε ἢ τήνδε τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἑτέραν διὰ μηχανῆς γενέσθαι τινός παντελῶς ἀμήχανον. Οὕτως γὰρ ἔταξε τὴν εἴσοδον εἶναι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ δεσπότης Χριστός καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως γενέσθαι. Εἰ γὰρ ὄρια ἑαυτῆς θάλασσα ὑπερβῆναι οὐ δύναται, πόσω μᾶλλον ἄτρωτα ταῦτα καὶ ἀπαράλλακτα διαφυλαχθήσονται. Ἄλλως δέ κλίμακι καὶ βαθμῖσιν ἢ ἀνοδος ἔοικε τῶν ἐπειγομένων πρὸς οὐρανόν. Τό γοῦν σπουδαιότερον τῇ προαιρέσει ἄλλον ἄλλου γενέσθαι καὶ συντομώτερον ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ καὶ προλαβεῖν τόν πλησίον, ἡμέτερόν ἐστι· τό δέ μὴ ἀπὸ τῆς πρώτης βαθμίδος ἀρξασθαι καὶ κατὰ τάξιν ἀνέρχεσθαι τὴν κλίμακα, ἀλλὰ ποθεν ὑπερβῆναι τὴν πρώτην βαθμίδα καὶ πρὸς τὴν ἑτέραν γενέσθαι, πάντῃ παρὰ ἀνθρώποις ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον. Οἱ γὰρ τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ τάξεως ἔξω βαίνοντες πλανῶνται πολλά. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι δίχα κλίμακος εἰς οἶκόν ποτε ἀνελθεῖν ὑψηλόν, **(326)** ἢ ἔνδον ἐκεῖνου αὐτοῦ εὐρεθῆναι τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, ἔνθα ὁ βασιλεὺς αὐτός καταμένει, πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς βασιλικοῖς προαυλίοις, οὕτως ἀδύνατον τόν μὴ κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν βαδίσαντα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἔξω γὰρ οἱ τοιοῦτοι πάντες τῆς

βασιλικῆς ὁδοῦ, μηδεὶς αὐτούς πλανάτω, ἀνεπαισθήτως τῆς πλάνης πορεύονται.

Ἄλλ' ὦ Κύριε, ὁ ὁδηγὸς τῶν πεπλανημένων, ἡ ἀπλανῆς ὁδὸς τῶν πρὸς σέ ἐρχομένων, ἐπίστρεψον πάντας ἡμᾶς καὶ πρὸς ταύτη σου τῆ κλίμακι στῆσον καί, πρὸς τό ταύτης κρατῆσαι, τῆ χειρὶ σου τὰς χεῖρας ἡμῶν εὐθυνον καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθῆναι καὶ τῆ πρώτη ἐπιβῆναι θαθμῖδι ἐνίσχυσον, ὡς ἂν γνῶμεν ὅτι πού ποτέ τινος ἐδραξάμεθα καὶ ἀπὸ τῆς γῆς μικρὸν ἤρθημεν. Δεῖ γάρ ἡμᾶς ἀνελθεῖν μικρὸν πρῶτον πρὸς σέ, ἵνα οὕτως σύ κατέλθῃς πολὺ ὁ καλὸς Δεσπότης καὶ ἐνωθῆς ἡμῖν. Ὑπόδειξον, Δέσποτα, τὴν πύλην τῆς βασιλείας σου τὴν προαύλιον, ὅπως ἐγκαρτερήσαντες ἐν αὐτῇ κρούσωμεν, ἕως ἂν διὰ τοῦ κατὰ προαίρεσιν θανάτου ἀνοιγῆ ἡμῖν ἡ πύλη, καὶ ἔνδον γενόμενοι καὶ κατὰ μίαν κρούοντες πύλην καὶ ταύτας ἀνοίγοντες, αὐτὸς ἀκούσας τοὺς στεναγμούς καὶ τὰς στερνοτυπίας ἡμῶν, σπεύσας κατέλθῃς ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν ὑπερώων σου, ὁ πολυεύσπλαγχνος καὶ οἰκτίρμων Θεός, καὶ ἀκούσωμεν τοὺς κρότους τῶν παναχράντων ποδῶν σου καὶ γνῶμεν ὡς διανοίγεις τὰς ἐνδοτέρας πύλας, κεκλεισμένας οὖσας ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ παραγενόμενος πρὸς ἡμᾶς εἴπῃς· «Τίς ὁ κρούων ἐστί;». Καὶ ἀποκριθέντες ἐν ἀλαλαγμῷ καὶ θρήνοις εἴπωμεν σὺν τρόμῳ πρὸς σέ καὶ χαρᾷ. Ἡμεῖς ἐσμεν, Δέσποτα, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, οἱ πτωχοί, οἱ ἀπερριμμένοι καὶ πονηροὶ δοῦλοὶ σου, ἡμεῖς οἱ μέχρι τοῦ νῦν εἰς ὄρη καὶ κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀθλίως περιπλανώμενοι (327) ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τό βάπτισμά σου τό ἅγιον ἀφρόνως μολύναντες, οἱ τὰς πρὸς σέ συνθήκας ἀπαρνησάμενοι· ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἀποφυγόντες καὶ πρὸς τόν σόν ἐχθρόν καὶ ἐπίβουλον τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐκουσίως αὐτομολογήσαντες. Νῦν οὖν, μνησθέντες σοῦ καὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος, ἀποφυγόντες ἐκεῖθεν καὶ κοπιάσαντες, ἤκομεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ.

Συγχώρησον καὶ μὴ ὀργισθῆς ἡμῖν, Δέσποτα, ἀλλὰ οἰκτειρήσας καὶ ἐλεήσας τοὺς ταλαιπώρους ἡμᾶς ἀνοιξον ἡμῖν, Κύριε, καὶ μὴ μνησθῆς τῶν ἡμετέρων κακῶν· μηδέ μνησικακῆσης τῆ ἀγνωμοσύνη ἡμῶν – πολλήν γάρ ὥραν

ιστάμεθα κρούοντες – μηδέ παρακούσης ἡμῶν, τῶν δούλων σου, μήποτε ὀλιγορήσαντες ὑποστρέψωμεν. Ἐκοπιάσαμεν κόπτοντες εἰς τὰς θύρας τῶν προαυλίων τῆς βασιλείας σου ἄνοιξον ἡμῖν, ὁ φύσει φιλόανθρωπος, σπλαγχνισθεὶς ἐφ’ ἡμᾶς. Εἰ γὰρ κατὰ μικρόν ἀνοίγων ἀνοίξεις ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου, τίς ἰδὼν σε οὐ φρίξει; Τίς ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ οὐ προσπέση καὶ τὸν ἔλεον ἐξαιτήσεται; Τίς σέ, τὸν μυριάδας ἀγγέλων καὶ χιλίας χιλιάδας ἀρχαγγέλων καὶ θρόνων καὶ ἔξουσιῶν ἔχοντα, ἰδὼν τὰ ἄνω ἀφέμενον καὶ πρὸς ἡμᾶς κατελθόντα καὶ προσυπαντήσαντα καὶ ἀνοίξαντα, εὐμενῶς τε ὑποδεξάμενον καὶ ἐπὶ τοὺς τραχήλους ἡμῶν ἐπιπεσόντα καὶ καταφιλοῦντα ἡμᾶς, οὐκ εὐθύς ἐκπλαγήσεται καὶ ὡσεὶ νεκρὸς ἐκλυθήσεται; Καὶ τὰ ὅσα αὐτοῦ ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχυθήσονται καὶ κλαύση νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀναλογιζόμενος τὸ πέλαγος τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος καὶ ἐνοπτριζόμενος τοῦ προσώπου σου τὴν δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. Δόξα σοί, τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι. Δόξα σοί, τῷ θεαθῆναι καὶ ἐνωθῆναι ἡμῖν εὐδοκήσαντι. Δόξα σοί, τῷ διὰ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἀποκαλυπτομένῳ καὶ βλεπομένῳ ἡμῖν, τῷ ἀοράτῳ φύσει καὶ αὐταῖς (328) ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι. Δόξα σοί, τῷ ἄφατον ἔχοντι τὸ πρὸς ἡμᾶς ἔλεος καὶ ἐν ἡμῖν διὰ τῆς μετανοίας καταξιοῦντι ἐνοικεῖν τε καὶ ἐμπεριπατεῖν.

Ὡ μέγεθος δόξης ἀρρήτου, ὧ ἀγάπης ὑπερβολή. Ὅ τὰ πάντα συνέχων, ἐντὸς ἀνθρώπου ἐγκατοικεῖ φθαροῦ καὶ θνητοῦ, οὗ τὰ πάντα ἐν τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἰσχυρῇ διακρατούμενά εἰσι, καὶ γίνεται ἄνθρωπος οἷα δὴ ἐγκυμονοῦσα γυνή. Ὡ θαύματος ἐκστατικοῦ καὶ ἀκατανόητου Θεοῦ ἀκατανόητα ἔργα τε καὶ μυστήρια. Ἄνθρωπος βαστάζει γνωστῶς ἐντὸς αὐτοῦ τὸν Θεόν ὡς φῶς, τὸν τὰ πάντα, καὶ αὐτὸν τὸν βαστάζοντα, παραγαγόντα καὶ κτίσαντα· βαστάζει τοῦτον ἐντὸς ὥσπερ θησαυρὸν ἀφραστον, ἀνεκκλήτητον, ἄποιον, ἄποσον, ἀνίδεον, ἄυλον, ἀσχημάτιστον, ἐν ἀμηχάνῳ κάλλει μεμορφωμένον, ὅλον ἀπλοῦν ὥσπερ φῶς τὸν ὑπὲρ πᾶν φῶς, καὶ περισφίγγων ἔξω τὰς χεῖρας περιπατεῖ μέσον ἡμῶν, ἀγνοούμενος παρὰ πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ. Τίς οὖν τὴν χαρὰν τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἀξίως ἐκδηγήσεται; Τίνος γὰρ ἄλλου ἐπιθυμήσειεν

ὁ τοιοῦτος; Ποίου βασιλέως οὐκ ἔσται μακαριώτερός τε καὶ ἐνδοξότερος; Ποίου δυνάστου οὐ διαφερόντως δυνατώτερος; Ποίου, ἢ πόσων ὀρωμένων κόσμων, οὐκ ἔσεται πλουσιώτερος; Τίνος δέ ἄρα ὑστερηθήσεται ὁ τοιοῦτος ποτε; Ὅντως οὐδενός οὐδαμοῦ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλά βλέπε, ὁ τοιοῦτος γενέσθαι ἀξιωθεῖς, ἵνα πρὸς σέ τόν λόγον ἰθύνω, ὁ ἐνοικον κτησάμενος ὅλον ἐν σεαυτῷ τόν Θεόν, μήποτε ἀνάξιόν τι τοῦ θελήματος, αὐτοῦ ἢ πράξης ἢ ἐκ χειλέων προφέρης, καί εὐθύς ἀπολέσεις τόν ἐν σοί κεκρυμμένον θησαυρόν, ἀπαναστάντος αὐτοῦ ἀπό σου. Τίμησον αὐτόν ὅσον εἰς δύναμιν καί μηδέν τῶν αὐτῷ μὴ ἀρεσκόντων, μηδέ προσόντων αὐτῷ φυσικῶς, παρεισάξης εἰς τήν οἰκίαν αὐτοῦ, καί ἐάσας σε ἀναχωρήσει ὀργισθεῖς κατά σου. **(329)** Μή πολυλόγει πρὸς αὐτόν, μηδέ πρόσπιπτε, ἀναισχύντως ἐν σεαυτῷ λογιζόμενος καί λέγων «Ἐπιδείξομαι ὑπερβάλλουσιν θερμοτήτα καί ζῆλον ἀγάπης πολύν τῆς πρὸς αὐτόν, ἵνα μου τήν πρόθεσιν ἀποδέξηται καί γνῶ ὅτι ἀγαπῶ καί τιμῶ αὐτόν». Ἴσθι οὖν ὅτι, πρὸ τοῦ ταῦτα ἐννοῆσαι σε, ἐκεῖνος πάντας τούς διαλογισμούς σου ἐπίσταται καί οὐδέν αὐτόν λέληθεν. Ἀλλά γάρ μηδέ νοεραῖς χερσί κρατῆσαι αὐτόν ἐπιχειρήσης· ἄληπτος γάρ ἐστι καί ὅσον ἄψασθαι αὐτοῦ τολμήσεις ἢ κατασχεῖν αὐτόν οἰηθῆς, ἕξεις ἔνδον οὐδέν, ἀλλ' εὐθύς ὅλος ἀφαντωθήσεται ἀπό σου καί πολλά μεταμεληθήσῃ καί κλαύσεις, συντριβὼν σεαυτόν καί μαστίζων, καί ὠφελήσεις ὄντως οὐδέν. Χαράν γάρ ὦν, εἰς οἶκον θλιβομένων καί λυπομένων εἰσελθεῖν οὐ καταδέχεται, ὡς οὐδ' ἡ φιλαργός μέλιττα εἰς οἶκον καπνοῦ· ἐν ἀμεριμνία δέ καί ἀγαλλιάσει εὐτρεπισθέντος σου, πάλιν ἔνδον ἐν σοί εὐρεθήσεται, καί τότε ἕασον τόν Δεσπότην ἀταράχως ἐπὶ τῆς ψυχῆς σου ὡς ἐπὶ κλίνης ἐπαναπαύσασθαι.

Καί μὴ ἄρξη πάλιν λέγειν ἐν σεαυτῷ ὅτι, εἰ μὴ κλαύσω ἐνώπιον αὐτοῦ, ὡς καταφρονητὴν με ἀποστραφήσεται. Εἰ γάρ ἐβούλετο εἰς τελειότητά σε ἐλάσαντα ὡς ἔτι μετανοοῦντα κλαίειν, ἀπό μακρόθεν μᾶλλον ὀρώμενός σοι ἢ κρυπτόμενος ἢ καί ἐλλάμπων σε, τοῦτο ἂν πρὸς κάθαρσιν καί φιλοκαλίαν τῆς

σῆς οἰκίας παρέσχε σοι· ἀλλά **μετά** τὴν **μετάνιαν** καὶ τὴν διὰ δακρῦων σου κάθαρσιν παρεγένετο ἀνάπαυσίν σοι τῶν κόπων καὶ στεναγμῶν καὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἀντί τῆς λύπης χαρίσασθαι. Στῆθι οὖν, οὐ λέγω σοι **μόνον** τῷ σώματι ὄρθιος, ἀλλά τοῖς κινήμασι τῆς ψυχῆς καὶ ταῖς ταύτης ὀρμαῖς. Δός ἡσυχίαν, ὡς τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἐπὶ τῆς οἰκίας παραγενομένου τῆς σῆς. Εἶπέ πᾶσι **μετ’ ἐμβρομῆσεως** τοῖς ἐπὶ τῆς οἰκίας σου θυρωροῖς, αὐταῖς δὴ, **φημί**, ταῖς αἰσθήσεσι· **(330)** «Ὁ βασιλεύς, φησί, στήτε καλῶς ἐπὶ τῶν θυρῶν· στήτε ἐν ἡσυχίᾳ καὶ φόβῳ πολλῶν». Μηδεὶς πρὸς τῇ θύρᾳ ἐλθὼν κρούσειε, **μὴ** κραυγὴ τινος ἐγγύς που ἢ **μακρόθεν** ἐντὸς εἰσελεύσεται, **μὴ** λάθῃ τις ἔνδον εἰσπηδήσας λαθραίως· καὶ εὐθύς ὁ βασιλεύς καταλιπὼν ἡμᾶς **πάλιν** οἰχήσεται». Ταῦτα τοιγαροῦν εἰπὼν, στήθι ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς καὶ φαιδρότητι, τὸν σὸν Δεσπότην τὸν ἀπερίγραπτον ἐν σοὶ περιγραφτὸν ἀπεριγράπτως ὄρων καὶ καταμανθάνων τὸ ἀμήχανον κάλλος αὐτοῦ, κατανοῶν δὲ ἀκατανοήτως τὸ πανάγιον πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀρχαγγέλοις καὶ πάσαις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον. Ἐκπλήττου, χαῖρε καὶ πνευματικῶς σκιρτῶν εὐφραίνου καὶ ἀγαλλία, προσέχων ἐν εὐλαβείᾳ τί ἂν κελεύση εἰπεῖν ἢ ποιῆσαι σε.

Πρόσεχε τοίνυν τοῖς λεγομένοις σοι. Οὐ γὰρ ὡς ἐπίγειοι βασιλεῖς, ἐπιδεῆς ὢν καὶ αὐτὸς τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἰς ἰδίαν θεραπείαν ἢ χρείαν ἐπιζητήσοι τι ἀνευδεῆς γὰρ ἐστὶ καὶ, εἰ **μὴ** τοὺς ἑαυτοῦ δούλους πλουτίσει πρῶτον, οὐ παραγίνεται εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν. Ἐκείνου οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ὄντος ἀνευδεοῦς, σὲ δὲ πλουτίσαντος καὶ ἀνευδεῆ πεποιηκότος τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, πρόσεχε τί λαλήσει ἐν σοὶ ὁ τοσοῦτου ὕψους ἐκ τοῦ εὐλογημένου κόλπου τοῦ Πατρὸς ἐξελθὼν ἀχωρίστως καὶ ἐκ τῶν οὐρανῶν **μέχρι** τῆς σῆς ταπεινότητος κατελθὼν. Οὐ γὰρ παρέργως τοῦτό ποτε εὗροις αὐτὸν ἐργασάμενον, ἀλλ’ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ ἄλλων πολλῶν εἴωθεν ἀεὶ τοῦτο ποιεῖν ὁ καλὸς καὶ φιλόανθρωπος Δεσπότης ἡμῶν. Εἰ οὖν, ὡς εἶπομεν, **τιμήσεις** καὶ ἀποδέξῃ καὶ δώσεις τόπον καὶ ἡσυχίαν παράσχεις αὐτῷ, εὖ ἴσθι ὅτι ἀκούσεις ἐκ τῶν τοῦ Πνεύματος θησαυρῶν τὰ ἀπόρρητα, οὐκ ἐπὶ τοῦ στήθους πίπτων τοῦ Δεσποτικοῦ, **(331)**

καθά τό πρίν ὁ ἠγαπημένος Χριστοῦ Ἰωάννης, ἀλλ' ὅλον ἐνστήθιον φέρων τόν Λόγον τόν τοῦ Θεοῦ· θεολογίας θεολογήσεις καινάς τε καί παλαιάς καί πάσας νοήσεις τάς ἤδη ῥηθείσας καί γραφήσας θεολογίας καλῶς, καί γενήση ὄργανον εὔηχον ὑπέρ ἅπασαν μουσικήν ἀνακρουόμενον καί φθεγγόμενον.

Ἐάν δέ λύπην ποθέν ἐπελθοῦσαν ἐάσης προκῦψαι τῆς οἰκίας ἐντός, εὐθύς ἀφίπταται ἡ χαρά· εἰ δέ ὀργήν ἢ θυμόν, αὐτίκα ὑποχωρεῖ ὁ πρᾶος καί γαληνός· εἰ δέ μῖσος καί ἀηδῖαν κατά τινος, εὐθύς φεύγει ὁ ἀγάπη κληθείς καί ἀγάπη ὧν αὐτοφυῆς ἐπ' ἀληθείας καί ἐνυπόστατος· ἐάν φθόνον ἢ ἔριν πλησιάσαι ἀφῆς, ὁ ἀμνησικάκος καί ἀγαθός βδελυξάμενος αὐτά ὅλος ἀφανῆς γενήσεται. Εἰ δέ καί πονηρίαν ἢ ποικιλίαν μετά περιεργίας ἔξωθεν γνῶ τῆς οἰκίας περιερχομένης καί μὴ διώξης μετ' ὀργῆς συντόμως αὐτάς, ἀλλά πραέως ἴδη σε μᾶλλον πρὸς τὰς ἐχθράς αὐτῶ φερόμενον καί ταύτας αὐτῶ πλησιάζειν καταδεχόμενον, οὐδέ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ ὁ ἀπλοῦς καί ἄκακος καί ἀπερίεργος γνῶναί σε ποιήσει, ἀλλ' ὡς ἀναίσθητον καταλείψει σε. Ἐάν δέ σύ, ὁ τοιοῦτω Δεσπότη καταξιωθείς ἐντυχεῖν, ὁ τοιαύτης δόξης γενόμενος θεατῆς, ὁ τοιοῦτου πλοῦτου, τῆς βασιλείας λέγω τῶν οὐρανῶν, ἧτις αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, ἐν κατασχέσει γενόμενος, ἐκ μὲν τῶν εἰρημένων ἀπάντων φυλάξης τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καί ἡσυχίαν πᾶσαν ἐκ τούτων ποιήσης τῶ βασιλεῖ, τό δέ πρόσωπόν σου ἦτοι τόν νοῦν στρέψας ἄλλοθεν, ἐτέρῳ προσδιαλέγη καί ὀμιλεῖς, τόν νῶτόν σου δούς δηλονότι τῶ ἀπροσίτῳ Θεῶ, ᾧ πᾶσαι μετά φόβου καί τρόμου ἀσκαρδαμυκτί ἐνατενίζουσιν αἱ οὐράνια στρατιαί, οὐχί δικαίως ὡς καταφρονητήν καί ἀνάξιον εὐθύς αὐτός καταλείψει σε; Ἀλλά λέγεις εἶναι τοῦτον φιλόανθρωπον; Καγὼ τοῦτό σοι λέγω, ἀλλ' εἰς τούς ἐπαισθανομένους (332) τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καί ἀξίως τιμῶντας καί ἀπευχαριστοῦντας αὐτῶ. Εἰ δέ, καί τὴν ἀγάπην καί τὴν τούτου γλυκύτητα εἰς οὐδέν ἠγησάμενος, πρὸς ἐτέρου τινός νεύσεις ἀγάπην δεσμεύσεις ὅλως τὴν ὀρμὴν ἐν αὐτῶ τῆς ψυχῆς σου καί ἡδονῆ τινος ἡδυνθῆς, βρώσεως τυχόν ἢ πόσεως ἢ ἐνδύματος ἢ ὄψεως εὐειδοῦς ἢ χρυσίου ἢ ἀργυρίου, ἢ

τινος ἑτέρου εἴδους ἐπιθυμίαν ἐναπομάξει σου ἔνδοθεν ἢ ψυχῇ, ἄρα ὁ φύσει καθαρὸς καὶ ἄγνός καὶ ἀμίαντος, ὁ καὶ σέ τοιοῦτον ποιήσας διὰ τοῦ Πνεύματος, καταδέξεται ὅπως συνεῖναί σοι οὕτω νεύσαντι καὶ οὐκ εὐθύς καταλείψει σε; Πάντη που δῆλον.

Εἰ δέ καὶ τούτων ἀπάντων ποιήσεις οὐδέν, διώξεις δέ πᾶν πάθος ἀπό σου καὶ πᾶσαν κακίαν μακρὰν ἀπορρίψεις, πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπό σου ἐξορίσεις, πᾶσαν προσπάθειαν καὶ φυσικὴν ἀγάπην παντός ἀνθρώπου καὶ συγγενοῦς καταλείψεις καὶ φθάσεις εἰς τελείαν ἀναμαρτησίαν καὶ καθαρότητα, καθὼς ἄνωθεν διεγράψαμεν, καὶ πρὸς τούτοις ὅλον ἐν σεαυτῷ ἔξεις, ἵνα πάλιν ὁ μέλλων εἰπεῖν γένηται πᾶσι σαφές, τὸν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, μηδαμόθεν ἢ ὀχλούμενος ἢ πρὸς ἄλλον ἀπονεύων τινά, ἀλλὰ καὶ διάγων μετὰ Θεοῦ, ἄνω τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, αἴφνης δέ τινός σε καλέσαντος καὶ ἐνταῦθα πόλιν μεγάλην καὶ λαὸν πολὺν ἐν αὐτῇ ὑποδείξαντος, οἴκους καὶ παλάτια ποικίλα τε καὶ εὐρύχωρα, ναοὺς παμμεγέθεις τε καὶ περικαλεῖς, ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, βασιλέα σὺν τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, εἶτα, ἵνα πᾶσαν ἄλλην αἰτίαν καὶ τρόπον ἐμπαθῇ καταλείψω, ἐάν ὑπ' ἐκείνων πάντων, λέγω δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ὅλου τοῦ πλήθους τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων προσκαλούμενος καὶ παρακαλούμενος ἀναδέξασθαι αὐτῶν τὴν φροντίδα καὶ ποιμᾶναι καὶ ὠφελῆσαι αὐτούς, **(333)** πρὸ τοῦ προτραπήναι σε παρὰ Θεοῦ, τοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ σε τάξαντος, καταφρονήσας ἐγκαταλείψης τὰ ἄνω καὶ τὰ δοθέντα σοι παρ' αὐτοῦ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ, περὶ τὰ στασιώδη κατελθόν, ὧδε τὰ φθαρτὰ καὶ ὀρώμενα συναναστρέφη μετὰ τῶν προσκαλεσμένων σε, οὐχὶ δικαίως ἀπάντων ἐκείνων ἀποστερήσει σε καὶ ἐν μόνοις ἑάσει σε τούτοις τὸν κληρὸν ἔχειν καὶ τὴν κατάσχεσιν, καὶ ζῶντός σου καὶ μετὰ τὴν ἀπό τοῦ σώματός σου ἐκδημίαν;

Ἔδει σε οὖν, κάκεινου λέγοντος καὶ προστάσσοντός σοι κατελθεῖν εἰς τό ποιμᾶναι ψυχάς, προσπίπτειν καὶ κλαίειν καὶ λέγειν ἐν θλίψει καὶ φόβῳ πολλῷ πρὸς αὐτόν· «Δέσποτα, πῶς ἐγκαταλείψω σε καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα ἐκείνην καὶ

πολύμοχθον διαγωγὴν ἀπελεύσομαι; Μηδαμῶς Κύριε. Μὴ ὀργισθῆς με, τὸν δούλόν σου, καὶ ἀπὸ τοῦ τοσοῦτου ὕψους εἰς τό χάος ἐκεῖνο ἀπορρίψης με. Μὴ, Δέσποτα, μὴ ἀποστερήσης με τοῦ τοιούτου φωτός τῆς δόξης σου καὶ εἰς τοσοῦτον καταγάγης με σκότος, τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον. Μὴ τι ἥμαρτον κατὰ ἄγνοιαν, Δέσποτα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀποστρέφεις με ὅθεν φιλανθρώπως ἀνείλκυσάς με, ὁ εὐσπλαγχνος; Μὴ ἐπὶ τοσοῦτον ἀποστραφῆς με, ὁ πολλὰς μου ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας ἀράμενος; Ἀλλ' εἴ τι συνέβη καὶ ἥμαρτον, σὺ με ὧδε τιμώρησον, σὺ με καὶ μεληδόν, εἰ κελεύεις, κατάτεμε, μόνον ἐκεῖ μὴ ἐκπέμψης με».

Εἰ δέ προσέθετο εἰπεῖν σοι· «Ἀπελθε, τὰ ἐμά πρόβατα ποιίμανον. Ἀπελθε, τοὺς ἀδελφούς σου ἐπίστρεψον», ἐχρῆν σε πάλιν εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Οἴμοι Δέσποτα, καὶ σοῦ χωρισθήσομαι ὁ ἀνάξιος;». Εἰ δέ καὶ πρὸς τούτοις ἔφη πάλιν πρὸς σέ· «Οὐχί, ἀλλ' ἐγὼ κάκει μετὰ σοῦ ἔσομαι», αὐθις ἔδει σε προσπεσεῖν, ἔδει σε κλαῦσαι καὶ τοὺς (334) ἀχράντους πόδας αὐτοῦ νοερώς τοῖς δάκρυσι βρέξαι καὶ οὕτως εἰπεῖν· «Πῶς συνέσει μοι, Δέσποτα, εἰ κατελθὼν ἐκεῖ σκοτισθήσομαι; Πῶς συνδιάξεις, εἰ πρὸς κολακείας καὶ ἐπαίνους ἀνθρώπων ἐκκλίνῃ ἢ ῥοπή τῆς καρδίας μου, τρεπτὴ οὐσα; Πῶς καταδέξῃ, ἐάν πρὸς ὑπερηφανίαν κακῶς ὑψωθῶ; Πῶς οὐ φεύξῃ, εἰ μὴ βασιλεῖς καὶ δυνάστας ὑπὲρ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας καὶ παρανομίας μετὰ παρησίας ἐλέγξω; Πῶς δέ ταῦτα καὶ τὰ λοιπὰ ποιήσω πρὸς ἀρέσκειαν σὴν, ἵνα καὶ συνῆς μοι καὶ ἐνισχύσης με καὶ μὴ καταλείψης με πταίσαντα καὶ χωρισθῆς ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, ἐάσας με μόνον ἐκεῖ κάτω κείμενον; Δέδοικα μὴ φειδωλία, μὴ φιλαργυρία κρατήσῃ μου· φοβοῦμαι μὴ τῆς σαρκός ἢ ἐπανάστασις κυριέυσῃ μου, μὴ ἡδονὴ ἀπατήσῃ με, μὴ μέριμνα συσκοτήσῃ με, μὴ τιμὴ ἀρχόντων καὶ βασιλέων ὑψώσῃ οὐ καλῶς, μὴ ἀρχῆς ὄγκος κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑποφυσήσας ἐπάρῃ με, μὴ τρυφῇ καὶ μέθῃ τοῦ εἰκότος παρασύρομαι, μὴ κραιπάλη αἰ λεπτυνθεῖσαί μου σάρκες τῆς ψυχῆς παχυνθῆσονται, μὴ ἀπειλαὶ ἀνθρώπων πτοήσουσι καὶ τῶν ἐντολῶν σου παραβάτην ἐργάσονται, μὴ συνεπισκόπων παρακλήσεις καὶ φίλων ἀδικίας με συγκοινωνόν ἀπεργάσονται, ἢ ἀδικούντων αὐτῶν σιωπῶντα, ἢ κακῶς πρᾶττόντων συνεργόν γινόμενον

καί μή τούτους ἐλέγχοντα παρηρησία καί τήν ἔνστασιν ὑπέρ τῶν ἐντολῶν σου ἐπιδεικνύμενον. Ἀλλά πῶς πάντα ἐξείποιμι, Δέσποτα; Καί ἰδού εἰσι παρ' ἐμοί ἀναρίθμητα, ἃ μᾶλλον ἐπίστασαι σύ ἢ ἐγώ, Κύριε. Μή οὖν τοσούτοις κακοῖς ἔκδοτόν με ποιήσης, φιλάνθρωπε. Οἶδας γάρ τό τῶν ἀνθρώπων δυσάρεστον, τά σκώμματα τούτων, τάς λοιδορίας, τάς διαβολάς καί μάλιστα τῶν γνωστικωτέρων καί πεφυσιωμένων ὑπό τῆς καταργουμένης παρά τῆς χάριτός σου τοῦ κόσμου σοφίας. Ἐλέησον οὖν με, φιλάνθρωπε, καί μή κάτω με ἀποστείλης ἐκεῖ ἐν τοιούτοις καί τοσούτοις κακοῖς μέσον στρέφεσθαι».

(335) Ταῦτα τοίνυν καί τούτων πλείονα ἔδει σε ὑφορᾶσθαι καί παρακαλεῖν μή κατελθεῖν σε ἀπό τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τά ὧδε καί πρὸς τήν γῆν. Εἰ δέ καί αὐθις πρὸς σέ εἶπεν, ἀποδεξάμενός σου τήν ἀγάπην καί τήν ταπείνωσιν, ὁ φιλάνθρωπος καί πανάγαθος βασιλεύς· «Μή φοβοῦ φησίν. Ἐπεὶ γάρ ὑπεσχόμην συνεῖναι σοι, ὑπ' οὐδενός κυριευθήσῃ τῶν ἐναντίων ἀπάντων· ἔξεις γάρ με ἐν παντί βοηθόν καί μειζόνως καί ἐκεῖ κάτω δοξάσω σε καί ὧδε πάλιν ἐπανελεύσῃ μετὰ μείζονος καί περιφανεστέρας λαμπρότητος καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας συμβασιλεύσεις μοι», οὐδέ τότε θαρρῆσαι ἢ ἀμεριμνήσαι ὅλως ἐχρῆν σε, ἀλλά μετὰ φόβου καί τρόμου, ὡς ἀπό ὕψους πρὸς βάθος που φρέατος βαθυτάτου καταφερόμενος, ἐρπετῶν παντοίων καί θηρίων ὄντος μεστοῦ, οὕτω τῇ μητροπόλει ἢ τῇ πατριαρχίᾳ ἢ τινι ἑτέρῳ ἐπιβῆναι ἀρχῇ, ἐπισκοπῆς τυχόν ἢ προστασίας λαοῦ.

Εἰ δέ μή τοιοῦτον οἶον ὁ λόγος ἀνεζωγράφησε σεαυτὸν εἶναι ὁμολογεῖς, ἀλλ' ὡς πρὸς ὕψος ἀνέρχεσθαί σε ἀπό τῶν κάτω μᾶλλον δοκεῖς, ὡς τῆς τόλμης, ὡς τῆς σκοτώσεως, ὡς τῆς ἐσχάτης ἀγνοίας. Οὐ γάρ ἀνθρώπων εἰσὶ ταῦτα λογικῶν τά νοήματα καί φρονήματα, ἀλλὰ ἀνοήτων καί ἐθνικῶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νεκρῶν, οὐ βλέπόντων, οὐκ αἰσθανομένων, οὐ ζώντων, οὐκ εἰδόντων ὅλως Θεόν καί τί ἐστι τό μέλλον ὑποδέξασθαι ἡμᾶς κριτήριον τοῦ Θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν τό προῖστασθαι ποιίμνης καί ὑπέρ σωτηρίας μεριμνᾶν τῶν πλησίον ἡμῶν ὠφέλιμον, ὡς ἀγάπης τελειωτικόν τῆς νόμου καί τῶν προφητῶν οὔσης

κεφάλαιον, οὐδείς ἀντερεῖ· καί γάρ καί τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστός, τρίτον ἐρωτήσας εἰ φιλοῖτο πρὸς αὐτοῦ, κἀκείνου «Ναί, Κύριε,» **(336)** εἰρηκότος «σύ οἶδας ὅτι φιλῶ σε», «Ποίμανε, φησίν, εἰ φιλεῖς **με**, τὰ πρόβατά **μου**» πρὸς αὐτόν ἀνθυπέφερεν. Ὅτι δέ οὐκ ἀσκόπως οὐδέ παντί τῷ τυχόντι ταύτη τῇ διακονίᾳ ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλά **μετά** περισκέψεως ἀκριβοῦς καί φόβου τοῦτο ποιεῖν, πάντη που δῆλον τοῖς **μη** τελείως ἐσκοτισμένοις τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν. Πολλοὶ γάρ, οὐδέ αὐτό τοῦτο εἰδότες τό **ῥῆμα** ὅπερ ἐστίν, οὐδέ τὸν τρόπον ἐπιστάμενοι ὁποῖός ἐστι καθ' ὃν ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ προσέταξε ποιμαίνειν τὰ αὐτοῦ πρόβατα, φεῦ, ἐπιβαίνουσι τολμηρῶς τῇ ἀρχῇ, καί τῇ ποιμνῇ τοῦ Χριστοῦ ἀναιδῶς ἐπιστατεῖν οὐκ αἰσχύνονται.

Ἄλλ' ἴδωμεν, εἰ δοκεῖ, καί σκοπήσωμεν τί τό **ῥῆμα** τοῦτο καί τίς ἡ δύναμις αὐτοῦ. Λέγοντος αὐτό τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ «Ποίμανε, φησί, τὰ πρόβατά **μου**», περὶ προστασίας ἄρα λέγει βιωτικῆς, ἀλλά περὶ φροντίδος πραγμάτων ἢ χρημάτων τοῦ βίου, αὐτῶν δηλαδή τῶν λογικῶν προβάτων αὐτοῦ, ὅπως ἂν σῶα τῇ ἐκείνου ἐπιμελείᾳ διατηροῖντο ἢ καί εἰς ἐπίδοσιν ἔρχοιντο; Ἄρα **μη** περὶ τροφᾶς τὰς αὐτῶν ἀσχολεῖσθαι καί παρέχειν λέγει αὐτοῖς τὰ ἐνδύματα; Μή ξένους ὄντας ὑπὸ στέγην ἄγειν τὴν ἑαυτοῦ ἢ ἀσθενοῦσι διακονεῖν ἢ τοὺς πιστοὺς ἅπαντας συναχθέντας ἐπὶ τό αὐτό ἀναγκάζεσθαι προστάσσει τῷ ἀποστόλῳ **μεριμνᾶν** τὰ πρὸς τροφήν αὐτοῖς καί ἔνδυσιν ἐπιτήδεια; Οὐ **μενουν** οὐδαμῶς· οὐδέν γάρ τούτων προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Πόθεν τοῦτο δῆλον; Ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Κυρίου **ῥημάτων**· λέγει γάρ πρὸς τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ· «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, **μηδὲ** ἄργυρον, **μη** ῥάβδον, **μη** πήραν, **μη** τε δύο χιτῶνας». Ὁ οὖν αὐτοῖς νομοθετῶν **μηδέν** ὅλως κεκτηῖσθαι, πῶς ἂν ἄλλοις **μεταδιδόναι** ἢ περὶ τοιούτων **μεριμνᾶν** ὅλως κελεύσειε; Καί πάλιν «Βλέπετε» φησίν «**μη**ποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί **μέθη** καί **μερίμναις** βιωτικαῖς», καί αὐθις· «Ἐργάζεσθε **μη** **(337)** τὴν βρωσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλά τὴν βρωσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐ πρὸς ἐκείνους **μόνους** ἀλλά καί ἡμᾶς δι' ἐκείνων ταῦτα νομοθετῶν καί προστάσων, **μᾶλλον** δέ καί ἕτερα τούτων πλείονα. Καί γάρ εἰπών· «Μὴ **μεριμνήσητε** τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τι

πίητε, μηδέ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. Καταμάθετε δέ τά κρινα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδέ νήθει», καί μετ' ὀλίγα φησί· «Μή οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ἢ τί πίνωμεν· ταῦτα γάρ πάντα τά ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γάρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δέ πρῶτον τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ καί ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· μή οὖν μεριμνήσητε περί τῆς αὔριον». Ταῦτα τοιγαροῦν καί ἕτερα πλείονα τούτων εἰπὼν πρὸς αὐτούς, ὕστερον ἐπήγαγε καί φησιν· «Ἄ δέ λέγω ὑμῖν πᾶσι λέγω».

Ὁ οὖν τινα περί τῆς αὔριον μή συγχωρῶν μεριμνᾶν, ἀλλά μόνην κελεύων ζητεῖν τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τήν δικαιοσύνην αὐτοῦ, πῶς ἄρα τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἀπ' ἐναντίας τῷ ἀποστόλῳ ποτέ προσέταξε μεριμνᾶν τά εἰς διατροφήν καί ἔνδυσιν τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἢ περί προστασίας καί ἐκδικήσεως αὐτῶν τε καί τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; Οὐδαμῶς· καί τοῦτο διά τῶν ἐξῆς εἰρημένων δηλοῖ· φησί γάρ· «Ἴδού ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων», καί πάλιν· «Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν μή ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καί τήν ἄλλην· καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καί τό ἱμάτιον· καί τῷ αἶροντι τά σά μή ἀπαιτεῖ». Ὁ τοίνυν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων τούς αὐτοῦ μαθητάς ἐκπέμψας καί αὐτοῖς καί δι' αὐτῶν ἡμῖν νομοθετήσας τῷ τύπτοντι (338) εἰς τήν δεξιάν σιαγόνα καί στρέφειν αὐτῷ καί τήν ἄλλην, καί τῷ θέλοντι κριθῆναι καί λαβεῖν ἡμῶν τόν χιτῶνα ἀφεῖναι τούτῳ καί τό ἱμάτιον καί μή ἀπαιτεῖν τῷ αἶροντι τά ἡμέτερα, πῶς περί ἐκδικήσεως ὅλως γῆϊνου τινός πράγματος τῷ ποιμαίνειν μέλλοντι τά πρόβατα αὐτοῦ προσέταξεν, ἢ μερίμνης βιωτικῆς ποσῶς ἄπτεσθαι, ἢ τά πρόβατα εἰς τοιαύτας ἐμβάλλειν φροντίδας καί ἐγχειρήσεις, ὧν αὐτός πρῶτος ὁ ποιμήν προσετάγη ἀπέχεσθαι; Οὐδαμῶς. Καί τοῦτο μετὰ τήν εἰς οὐρανούς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν αὐτοῖς ἔργοις οἱ ἀπόστολοι ἐβεβαίωσαν. Οὐ μόνον γάρ οὐδέν ὅλως εἰς χρείαν αὐτῶν τε καί τῶν παρ' αὐτοῖς μαθητευομένων ἐφρόντισαν, ἀλλ' οὐδέ αὐτά τά παρὰ τῶν πιστευόντων εἰς τόν

Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν προσφερόμενα καί παρὰ τούς πόδας αὐτῶν προτιθέμενα χρήματα ὅλως αὐτοί καταδέξαντο διοικεῖν καί τήν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν εἰς τροφάς καί ἐνδύσεις ποιεῖσθαι. Εἶπον γάρ, φησί, πρὸς τόν λαόν· «Οὐ δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τόν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Καταστήσωμεν δέ ἐπὶ τούτῳ ἄνδρας ἱκανούς, ἡμεῖς δέ τῇ εὐχῇ καί τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν».

Ἐπεὶ οὖν ἀποδέδεικται μηδέν ὅλως περὶ γηϊνοῦ πράγματος προστετάχθαι μεριμνᾶν ἡμᾶς μηδέ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας χρείας ἡμῶν, μήτε δέ διεκδικεῖν ἢ ἡμᾶς αὐτούς ἢ τούς ἀδελφούς ἡμῶν ἀδικουμένους καί ἐπηρεαζομένους παρὰ τινων, φέρε δὴ ἐξετάσωμεν τί ἐστι τό ῥηθέν παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων· «Εἰ φιλεῖς με, φησί, πλεῖον τούτων, ποιμαίνει τά πρόβατά μου». Οἶδα δέ ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων σαφές τοῦτο γέγονε καί πολλοί τῶν συνετῶν ἴσως ἔγνωσαν ἤδη τοῦ λόγου τήν δύναμιν, ἀλλά δεῖ καί ἡμᾶς διὰ τούς ἀγνοοῦντας μικρά τινα πρὸς τήν ὑμετέραν ἀγάπην εἰπεῖν.

Οὐδέν τοιγαροῦν ἕτερόν ἐστι τό ποιμαίνειν εἰ μή ἢ διὰ (339) τοῦ λόγου καί τῆς διδασκαλίας τῶν ποιμαινομένων ἐπιμέλεια· καί τοῦτο αὐτός ἔδειξεν ὁ Χριστός οὕτως τῷ Πέτρῳ εἰπών· «Ποσάκις ἠτήσατο ὁ Σατανᾶς σινιάσαι σε ὡς τόν σῖτον; Καὶ γὰρ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μή ἐκλείπη ἡ πίστις σου». Εἶτα προσέθετο καί τοῦτο εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «Καί σύ οὖν ἐπιστρέψας ποτέ, στήριξον τούς ἀδελφούς σου». Τί οὖν ἐστι τό «στήριξον τούς ἀδελφούς σου»; Ἐκ τοῦ εἰς σέ, φησίν, ὑποδείγματος, πληροφόρησον μηδέποτε εἰς ἀπόγνωσιν καταστρέφεσθαι, εἴ τι δ' ἂν καί συμβῇ αὐτοῖς ἁμαρτῆσαι. Τί γάρ χειρόν, φησί, τοῦ ἀρνήσασθαι με τόν τῶν ἀπάντων δεσπότην; Ἀλλά μεταμεληθέντα καί πικρῶς κλαύσαντα εὐθύς τῆς συμπαθείας σε ἠξίωσα καί ἀπαρρησίαστον ὄντα πρὸς ἑμαυτόν μετά καί τῶν λοιπῶν μαθητῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκάλεσα καί οὐδέ λόγῳ σοι μόνῳ ὑπέρ τούτου ὠνείδισα. Λοιπόν οὖν καί σύ ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου· ποιμανον τά πρόβατά μου. Ποιμανεῖς δέ οὐκ ἐν τῷ εἰσάγειν καί ἐξάγειν ἀπό νομῶν εἰς νομάς καί εὐτροφία καί πίονα ταῦτα τῷ σώματι συντηρεῖν,

οὐδ' ἐν τῷ περικλείειν φραγμοῖς καὶ τοίχοις, ἀλλ' ἐν τῷ διδάσκειν αὐτὰ τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, οὐ τὰ μὲν τηρεῖν, τῶν δέ καταφρονεῖν, ἀλλὰ πάντα φυλάττειν ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. «Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Καὶ ἐπιφέρει· «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

«Ποίμανε τὰ πρόβατά μου». Ὁ ποιμὴν τῶν ἀλόγων προβάτων οὐ γεωργίας, οὐ πραγματείας, οὐκ οἰκίας, οὐκ εὐθηνουσῶν τραπεζῶν, οὐ δόξης, οὐ τιμῆς φροντίζει· οὐδὲν ἕτερον τῶν βιωτικῶν μεριμνᾷ πραγμάτων, οὐδέ ἀντέχεσθαι (340) τούτων ὅλως ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ οἰκίαν καὶ γυναικὰ καὶ τέκνα καταλιπὼν, ὅλην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιμνῇ τὴν σπουδὴν ἐπιδεικνυται, ἀγρυπνῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ μακρὰς ἀποδημίας στελλόμενος, μὴ κλίνην ἔχων, μὴ στρωμνὴν ἐπιφερόμενος, ἀλλ' ὑποφέρων αἴθριος τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν παγετὸν τῆς νυκτὸς ὑπομένων διανυκτερεύει, ἀνέμοις καὶ κρυμῷ καὶ ἀέρι προσπαλαίων ἀεὶ, καὶ τῆς παραφυλακῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτῶν οὐκ ἀφίσταται. Σοὶ δὲ ἕξεστι καὶ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν ὁδῷ καὶ ἐπὶ κλίνης καὶ στρωμνῆς καὶ ἐπὶ τραπέζης αὐτῆς παρακειμένῳ ποιμαίνειν τὰ πρόβατά μου· πῶς; Διδάσκων αὐτὰ τὴν εἰς ἐμέ πίστιν ἀθόλωτον ἔχειν καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἀδίστακτον, ἀγαπᾷν με ἐξ ὅλης αὐτῶν τῆς ψυχῆς, ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ὡς αὐτούς οὕτως καὶ ἐγὼ ἠγάπησα. Ὑπὲρ αὐτῶν γάρ ἔθηκα τὴν ψυχὴν μου καὶ ἀπέθανον. Πρόθετος αὐτοῖς ἀντὶ νομῆς ἀλόγου τὴν τῶν ἐμῶν ἐντολῶν ζωοποιὸν τροφήν· δίδαξον αὐτούς διὰ τῆς ἐργασίας τούτων καὶ ἐκπληρώσεως τὴν ἐξ αὐτῶν μετάληψιν γίνεσθαι· νουθέτησον καὶ παρακάλεσον αὐτούς οὕτως καθ' ὥραν ἐμπίπλασθαι, ἵνα ἐξ αὐτῶν ἀεὶ κεκορεσμένοι ᾧσι καὶ ἐμπεπλησμένοι τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν. Ὅποια δὲ τὰ ἐμὰ ἀγαθὰ καὶ διὰ ποιῶν τῶν πράξεων κτῶνται, ὑποθήσεις αὐτοῖς λέγων ταῦτα. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε ὑμῖν βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. Καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Μηδεὶς ὑμῶν κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ τινι. Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται. Ἐάν γὰρ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδέ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. Πτωχεύσατε τοῖς χρήμασιν, **(341)** ἵνα πλουτήσετε πνεύματι· καταφρονήσατε τῆς κάτω δόξης, ἵνα τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσητε.

Δύο τοίνυν πραγμάτων ἡμῖν προκειμένων, ζωῆς φημί καὶ θανάτου, καὶ δύο κόσμων, τοῦ ὀρωμένου καὶ λυομένου καὶ τοῦ ἀοράτου καὶ αἰωνίου καὶ ἀκαταλύτου, τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ δύο τῶν ἐνεργούντων ἐπ' αὐτοῖς ὄντων, ἀντικαθισταμένων ἀπ' ἐναντίας ἀλλήλοις, Θεοῦ λέγω καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ διαβόλου, καὶ τοῦ μὲν σώζειν σπουδάζοντος καὶ πρὸς ζωὴν καὶ βασιλείαν αἰώνιον ἡμᾶς προσκαλουμένου, τοῦ δὲ τῆς ἀπωλείας ἡμῶν καὶ τοῦ θανάτου ἐπιθυμοῦντος καὶ ὠρουμένου καθ' ἑκάστην καὶ τίνα καταπίη διὰ τῆς τῶν προσκαίρων τούτων ἀπολαύσεως ζητοῦντος καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ὑπεύθυνον ἀπεργάσεται, φεύγειν ἡμᾶς δεῖ τὸν πονηρὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ πρὸς τὸ σώζοντα καταφεύγειν Δεσπότην καὶ τὴν παρ' ἐκείνου ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους κατακυριευθῶμεν καὶ γενώμεθα ὑπὸ τὰς παγίδας αὐτοῦ, δουλεύοντες αὐτῷ καὶ τῇ ἁμαρτία. Καὶ ὅτι μὲν ἄρχων τοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰωνίου σκότους ὁ διάβολός ἐστιν, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· «Ἴδού ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἔρχεται καὶ ἐν ἐμοί εὐρήσει οὐδέν». Ἄρχων δὲ οὐχ ὡς ἐξουσιαστής ἢ δεσπότης τοῦ κόσμου λέγεται - ἄπαγε τῆς βλασφημίας, ὅς οὐδέ κατὰ χοίρων ἔχει τὴν ἀξουσίαν -, ἀλλ' ὡς τοὺς ἐν αὐτῷ προσηλωμένους διὰ τῆς ἐπιθυμίας τῶν ἐν αὐτῷ χρημάτων καὶ πραγμάτων καταδουλούμενος καὶ κατεξουσιάζων αὐτῶν. Ἄρχων δὲ τοῦ σκότους λέγεται, ὡς ἀρχῆθεν μὲν αὐτός ἐκπεσὼν τοῦ φωτός διὰ τῆς ἐπάρσεως καὶ κληρονόμος αἰωνίως τοῦ σκότους ἐσόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ δεσπότης ἡμῶν, ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς ὢν τῶν ἀπάντων, φυσικῶς καὶ ἐξουσιαστικῶς **(342)** ἄρχει πάντων τῶν

ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων, φῶς ὧν ἀνέσπερον καί ἀπρόσιτον, Κύριος πάντων καί τῶν ἐνεστώτων καί μελλόντων. Οἱ οὖν αὐτῷ πειθόμενοι καί τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἀπαρατρώτους φυλάσσοντες καί τῶν προσκαίρων ἐν ἀπολαύσει συμμέτρῳ γινόμενοι καί εὐχαρίστως μετ' ἐγκρατείας τούτων μεταλαμβάνοντες, ἀπ' αὐτῶν ἤδη τούτων τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ ἄφθαρτα καί εἰώνια ἀνάγονται, ὡς τῷ βασιλεῖ καί Θεῷ τῶν ἀπάντων ὑποταγέντες καί τὰ προστάγματα τετηρηκότες αὐτοῦ. Ὅσοι δέ τὰ ἐναντία τῶν τούτου ἐντολῶν διαπράξονται, μετὰ τοῦ ἀντικειμένου εὐρίσκονται ταπτόμενοι, Θεοῦ γινόμενοι πολέμιοι ἄντικρυς, καθὼς αὐτός φησιν ὁ Σωτὴρ· «Ὁ μὴ ὧν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι καί ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει».

Μηδεὶς τοιγαροῦν, ἀγαπητοί, τῷ ἄρχοντι τοῦ σκότους καί κοσμοκράτορι προστεθῆ· μηδεὶς μετ' αὐτοῦ ταχθῆ· μηδεὶς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καί Θεοῦ τῷ διαβόλῳ σὺν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ στρατευθῆ· μηδεὶς κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γένηται, μηδέ ὅπως τό αἰώνιον κληρονομίη πῦρ ἀγωνίσηται· μὴ, παρακαλῶ, μὴ, τέκνα καί πατέρες καί ἀδελφοί. Φοβερόν ἐστι γενέσθαι ἡμᾶς πολεμίους Θεοῦ καί μόνον ἀκουόμενον. Πῶς δέ ἔστι στρατεύσασθαι κατὰ τοῦ Χριστοῦ καί ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας τινά ἀγωνίσασθαι ἔνθεν ἐρῶ. Ἐάν δικαίως ἢ ἀδίκως ὑβρίση σέ τις ἢ λοιδορήσῃ ἢ ἐνδιαβάλη, καί μὴ πρῶως φέρῃς τὴν ἀτιμίαν, ἢ λυπηθεὶς καί δηχθεὶς τὴν καρδίαν μὴ ὑπενέγκῃς καί χαλινώσῃς σου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, ἀλλ' ἢ ἀνθυβρίσης τόν σέ ὑβρίσαντα ἢ λοιδορήσης ἢ ἕτερόν τι εἰς αὐτόν ἐναντίον διαπράξῃς, ἢ πάλιν τούτων μὲν οὐδέν εἰς αὐτόν ἀπεργάσῃ, ἀπέλθῃς δέ μῆνιν κατ' αὐτοῦ ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ σου καί μὴ ἐξ ὅλης ἀφῆς αὐτῷ τῆς ψυχῆς καί (343) ἀπό καρδίας σου εὕξη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδοὺ ἐστρατεύσω μὲν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπ' ἐναντίας ποιῶν τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ καί πολέμιος ἐγένου αὐτοῦ, ἀπώλεσας δέ καί τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἐπισφραγίσας καί ἐπικυρώσας τὰς προσγεγενημένας σου ἁμαρτίας καί ἀνεξαλείπτους ταύτας ἀπεργασάμενος. Ἐάν τις σε πάλιν ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, εἶτα μὴ στρέψῃς αὐτῷ καί τὴν ἄλλην, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιτύψῃς αὐτόν, γέγονας μὲν

στρατιώτης καί ὑπουργός τοῦ ἀντικειμένου Σατᾶν, ἔτυψας δέ οὐ τόν ἀδελφόν μόνον, ἀλλά καί δι' αὐτοῦ τόν εἰπόντα μή τύψαι, προσθεῖναι δέ καί τήν ἑτέραν μᾶλλον αὐτῷ. Ἐάν δέ τις χρυσίον ἀφέληται ἀπό σοῦ ἢ ἕτερόν τι λαθραίως ἢ φανερῶς, δανεισάμενος τυχόν ἢ ἀρπάσας αὐτό, εἶτα δοῦναί σοι αὐτό μή βούληται, κακοπραγῶν ἢ καί ἀπορῶν, σὺ δέ μή ὑπενέγκης εὐχαρίστως καί ἀμνησικακῶς, ἀλλά σύρεις εἰς δικαστήρια τόν ἀφελόμενον τοῦτο καί συνηγόρους μισθοῦσαι, βοήθειαν τήν ἐξ ἀνθρώπων ζητῶν, καί δικαστηρίῳ παρίστασαι, ἀνιώμενος, λυπούμενος, ἄγων καί σύρων τόν ἀδελφόν, ὄρκους καί ἐπιορκίαις χρώμενος καί παρασκευάζων ὁμνύναι καί ἐπιορκεῖν τοῦτον καί ψεύδεσθαι, ὃ τῶν ἄλλων ἀπάντων χειρόν ἐστι, καί πρὸς τούτοις φυλακαῖς παραδίδως αὐτόν καί πάντα ποιεῖς καί πράττεις, ὥστε τά χρεωστούμενά σοι λαβεῖν, πῶς οὐχί φανερῶς καί σεαυτοῦ πολέμιος εἶς;

Ὁ γάρ κελευόμενος τούς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι καί τό κατά δύναμιν τούτοις διακονεῖν, τῷ αἴροντι τά σά μή ἀπαιτεῖν καί τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καί τόν χιτῶνα λαβεῖν ἀφιέναι τούτῳ καί τό ἱμάτιον, οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί τήν ἰδίαν τιθέναι ψυχὴν εἰς θάνατον ὑπέρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς, ὅταν ὑπέρ χρημάτων ἀπολλυμένων δικάζῃ, παραβαίνων τήν πρόσταξιν τοῦ Θεοῦ, λυπούμενος, (344) ἀνιώμενος καί φυλακαῖς καθυποβάλλων τόν ἀδελφόν σου, οὐχί προδήλως μαίνῃ, Θεόν παροργίζων καί αὐτῷ πολεμῶν καί σεαυτόν ἀποστερῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς; Ὁ οὖν θέλων ποιμαίνειν τό τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καί τά τούτου πρόβατα βόσκειν διά τῆς διδασκαλίας τῶν εἰρημένων, ὡς ἂν εὐτροφα τῇ δικαιοσύνῃ καί πολυτόκα ταῦτα ποιήσῃ, πῶς ἄρα δύναται ἀγρούς μεριμνᾶν ἐπί τό αὐτό καί φροντίδα κτημάτων ποιεῖσθαι, διεκδικεῖν τε ταῦτα καί ἀποσοβεῖν τούς ἀδικεῖν βουλομένους καί ἐπηρεάζειν αὐτά, καί ποτέ μὲν προσέρχεσθαι δικασταῖς, ποτέ δέ ἀντιλογίαις καί ψεύδει ἀνθίστασθαι, ἐσθ' ὅτε καί αἴτιος ὄρκων καί ἐπιορκιῶν γίνεσθαι; Ἀνάγκη γάρ, κἄν αὐτός ἀληθεύῃ, τούς ἀντιδίκους ψεύδεσθαι καί ὁμνύειν καί ἐπιορκεῖν φανερῶς. Εἰ δέ ταῦτα οὕτω συμβαίνουσι γίνεσθαι, πῶς ἔσται φορητά τῇ φιλοθέῳ ψυχῇ, ἢ πῶς αὐτά τῷ εἰπόντι Θεῷ ἀρεστά; «Ἐγὼ δέ λέγω ὑμῖν

μή ὁμόσαι ὅλως, ἀλλ' ἔστω ὑμῶν τό ναί, ναί, καί τό οὐ, οὐ· τό γάρ πλεῖον τούτου ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι», καί πάλιν· «Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν ὃ ἐάν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, λόγον δώσουσι ὑπέρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»;

Μή δὴ οὖν, εἴ γε πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ Χριστῷ καί τοῖς λόγοις τούτοις πείθομεν ὑμᾶς ἄνθρώπους ὄντας, ταῖς ἀρχαῖς καί ταῖς τῶν ἄλλων ἐπιτρέχετε προστασίαις διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην καί τρυφήν καί ἀπόλαυσιν σώματος, τό κρῖμα τοῦ Θεοῦ δεδουκότες καί τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἀπόφασιν ἦν διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ ὁ Θεός κατὰ τῶν ἀναξίων ποιμαινόντων τά πρόβατα αὐτοῦ ἀπεφήνατο· «Τάδε λέγει, φησίν, Ἄδωναϊ Κύριος· Ὡ ποιμένες Ἰσραὴλ, μή βόσκουσιν οἱ ποιμένες ἑαυτούς; Οὐχὶ τά πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἴδού τό γάλα κατεσθίετε καί τά ἔρια περιβάλλεσθε καί τό παχύ ἐσφάζετε καί τά πρόβατά μου οὐκ ἐβόσκετε. (345) Τό ἡσθενηκός οὐκ ἐνισχύσατε καί τό ἄρρωστον οὐκ ἰάσασθε καί τό συντετριμμένον οὐ κατεδήσατε καί τό κακῶς ἔχον οὐκ ἐσωματοποιήσατε καί τό πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε καί τό ἀπολωλός οὐκ ἐπεζητήσατε καί τό ἰσχυρόν κατειργάσασθε μόχθῳ καί ἐν κράτει ἐπαιδεύσατε αὐτά καί ἐν παιγνίῳ καί διεσπάρη τά πρόβατά μου διὰ τό μή εἶναι ποιμένας». Καί μετ' ὀλίγα· «Τάδε λέγει Ἄδωναϊ Κύριος· Ἴδού ἐγὼ ἐπὶ τούς ποιμένας καί ἐκζητήσω τά πρόβατά μου ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καί καταπαύσω αὐτούς τοῦ μή ποιμαίνειν τά πρόβατά μου». Καί πάλιν· «Καί ὁ σκοπός ἐάν ἴδῃ τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καί μή σαλπίσῃ τῇ σάλπιγγι καί ἐπελθοῦσα ἡ ῥομφαία λάβῃ ἐξ αὐτῶν ψυχὴν, αὕτη μὲν διὰ τὴν αὐτῆς ἁμαρτίαν ἐλήφθη, τό δέ αἷμα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρός τοῦ σκοποῦ ἐκζητήσω». Φοβερά ταῦτα καί φρίκης ἀπάσης, ὦ ἀδελφοί.

Διὰ δὴ τοῦτο σπουδάσωμεν ποιμᾶναι μᾶλλον πρότερον καλῶς ἑαυτούς ὡς Χριστοῦ ποιμνιον, ὡς βασιλεῖον ἱεραῦτεμα, καί καθυποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, ἵνα μή τό κρεῖττον ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ χειρόνος ἐκνικᾶται. Καί ὅποταν εἰς τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης βυθόν εἰσέλθωμεν καί τοῖς νάμασι ταύτης τῶν δακρῦων τούς σπίλους τῆς ἁμαρτίας ἀπολουσώμεθα, κτησώμεθα δέ προῶν καί γαληνόν τό πνεῦμα ἐκ συντετριμμένου φρονήματος, ἐν πολλῇ τε δίψῃ τῆς τοῦ Θεοῦ

δικαιοσύνης κορεσθῶμεν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρακλήσεως, εἶτα, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ καί συμπαθείας ἐντεῦθεν ἀναλαβόντες, κτησώμεθα καθαρὰν τὴν καρδίαν ἐν ἀπαθείᾳ τελείᾳ καὶ ὀψόμεθα τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα δηλονότι τὸ Ἅγιον ἐνεργοῦν καὶ λαλοῦν ἐν ἡμῖν τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὡς τὰ διεστῶτα ἐν ἡμῖν εἰς ἓν ἐπισυνάψαντες **(346)** φρόνημα διὰ τῆς βαθείας εἰρήνης, καὶ εἰρηνεύσωμεν πρῶτον ἡμᾶς αὐτούς καὶ σύμφωνον ὄργανον διὰ σώματος καὶ ψυχῆς ἀποτελέσωμεν ἑαυτούς ἐν ἐνὶ Πνεύματι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅταν καὶ ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς, ἐν πολλαῖς θλίψεσι καὶ συμφοραῖς ὑπομείνωμεν τὸν Χριστόν καὶ ἀνεχώμεθα διωκόμενοι καὶ βλασφημούμενοι παρακαλῶμεν καὶ καταρῶμενοι εὐλογῶμεν, μὴ λογιζόμενοι τὸ κακόν ἐν μηδενὶ μηδαμῶς, ἀλλὰ πάντα στέγωμεν, πάντα ὑπομένωμεν, τὸ δοκίμιον ἡμῶν ἀσάλευτον τηροῦντες ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀρετῶν, καὶ οὕτως, διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὅταν τὴν κατὰ Χριστόν ἀυξήσωμεν ἡλικίαν καὶ ἀναδράμωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν γνώσει τελείᾳ Θεοῦ καὶ ἐν σοφίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος χορηγουμένων λόγων καὶ μυστηρίων, τότε καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ ὡς δούλους ἐσχάτους ἑαυτούς ἐπιδώσωμεν, εἴ γε καὶ καλούμεθα ἄνωθεν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ὁ θέλων εἶναι πρῶτος ἐν ὑμῖν, ἔστω πάντων δούλος καὶ πάντων διάκονος».

Ἔως δέ εἰς τοῦτο διὰ πολλῶν ἀγώνων οὐ φθάσωμεν, σχολάσωμεν, παρακαλῶ, ὑποτασσόμενοι τοῖς κατὰ Θεὸν πατράσιν ἡμῶν καὶ αὐτῷ τῷ συνέχοντι πάντα Θεῷ, καθ' ἑκάστην μετανοοῦντες καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν δάκρυσι καθαιρόμενοι, ὡς ἂν δυνηθῶμεν γνῶναι Θεόν καὶ ὅτι ἀψευδῆς ἔστι τὰ ἐπηγγελμένα παρ' αὐτοῦ διδόναι τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν καὶ ποιῶσιν αὐτοῦ τὰ θεῖα προστάγματα· ὅς καὶ καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ τὸν μισθόν κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἡνίκα τὴν βασιλείαν παραδώσει, τὰ πάντα ὑποταγένητα αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ' (347)

Εἰς τό ρητόν τό λέγον τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσίν». Καί πῶς ἐξαγοράζεται τις φρονίμως τόν καιρόν τῆς παρουσίας ζωῆς.

Οὐδέν οὕτως ἕτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων ὠφελιμώτερον ψυχῇ, νυκτός καί ἡμέρας ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν αἰρουμένη, ὡς ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἔρευνα. Ἐν αὐταῖς γάρ ἐγκεκρυμμένη οὕσα ἡ διάνοια τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, ἡδονῆς ἀπάσης πληροῦσθαι ποιεῖ τήν νοεράν αὐτῆς αἴσθησιν, καί ὅλην ἀπό τῶν γηϊνῶν καί τῆς τῶν ὀρωμένων ταπεινώσεως ἄρασα, ἀγγελοειδῆ ταύτην καί ἀγγέλοις αὐτοῖς ὁμοδίαιτον ἀπεργάζεται. Ἀλλά γάρ ἴδωμεν τί καθ' ἑκάστην ἡμῖν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὁμιλεῖ καί τῶν αὐτοῦ θεοπνεύστων ῥημάτων τινά συνεικνῶς ἐξετάσωμεν, ἵνα καί τόν ἐν αὐτοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον πλουτήσωμεν καί τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ἐκεῖθεν τρυφήσωμεν εἰς ἀκένωτον εὐφροσύνην ψυχῆς καί ἀπόλαυσιν. Τί οὖν ἐστι τό παρ' ἡμῶν ἐρευνώμενον; Ὁ παραινεῖ λέγων ὁ Παῦλος· «Ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν». Ἀλλ' ἀπό τῶν βιωτικῶν πραγμάτων σκοπήσαντες, καί τοῦτο καλῶς καταμάθωμεν. Ὡσπερ γάρ πᾶς ἔμπορος καί χειροτέχνης καί γεωργός, ἀλλά μὴν καί πᾶς τις ἄλλος ὁ τήν τυχοῦσαν μετερχόμενος τέχνην, σπουδῆς ὅτι μάλιστα καί ἐπιμελείας χρήζει πολλῆς εἰς τό ἔργον (348) αὐτοῦ, ὡς, ἐάν μικρόν χρόνον ἢ βραχεῖαν ὥραν ἀμελήσῃ, μεγάλην ὑφίσταται τήν ζημίαν, οὕτω καί ἐπί τῶν πνευματικῶν ἀγώνων καί ἔργων καί πράξεων συμβαίνει γίνεσθαι.

Ἀλλά γάρ ὡς ἐν ὑποδείγματι πρῶτον περὶ ἐνός τούτων τῶν ἐμπορευομένων εἴπωμεν λεπτομερέστερον πρὸς τήν ἀγάπην ὑμῶν. Ἐάν οἱ ἔμποροι πάντες πρὸς τήν πανήγυριν τρέχουσιν ἐμπορεύσασθαι τι καί κερδησαί ἀπό τῆς πραγματείας αὐτῶν, εἷς δέ τούτων τοὺς μὲν βλέπειν προάγοντας αὐτοῦ, τοὺς δ' ὀπισθεν αὐτοῦ ἐρχομένους καί σπουδῆ πολλῇ φθάζοντας αὐτόν, ἢ πρὸς τῆς οἰκίας αὐτοῦ καθεζόμενος ὁρᾷ διερχομένους

αὐτούς καί πρὸς τὴν πανήγυριν **μετά** σπουδῆς ἀπερχομένους, αὐτὸς ῥαστώνη καὶ ῥαθυμία κρατούμενος, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μέθη καὶ τρυφῆ προσασχολούμενος καὶ φίλτρῳ πόρνης γυναικὸς ἐλεεινῶς κατεχόμενος, οὐ προαιρεῖται δραμεῖν εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀναβαλλόμενος, οὐχὶ οὗτοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἐμπορευσάμενοι καὶ **μετά** κέρδους μεγάλου ὑποστρέψαντες, ἐκεῖνος δέ ἀπώλεσεν αὐτόν, εἰς ἀνωφελῆ καὶ μάταια τοῦτον ἐξαναλώσας, εἴτ' οὖν ἀπεμπολήσας αὐτόν; Εἰ δέ καὶ τὴν πανήγυριν σὺν αὐτοῖς καταλάβῃ καὶ πάντες μὲν ἐκεῖνοι χρυσίον ἐπιφερόμενοι, εὐθύς πρὸς πραγματείαν χωρήσουσι καὶ ἄλλος μὲν ἄλλο τι ἐξωνήσεται, δι' οὗ κερδησάμενος ἐπ' αὐτῷ ἐλπίζει, ἐκεῖνος δέ μηδὲν ὅλως ἐπιφερόμενος περιτρέχει ζητῶν εὐρεῖν πόθεν καὶ δανείσασθαι, ἢ καὶ **μετά** τὸ εὐρεῖν χρυσίον, ἐάν ληθῇ ἢ πανήγυρις καὶ καταλειφθῇ ἀπραγμάτευτος, οὐχὶ καὶ αὐθις ἀπώλεσε τὸν καιρὸν, ἄνευ χρυσίου εἰς τὴν πανήγυριν ἀπελθών; Εἰ δέ καὶ χρυσίον ἐπιφερόμενος τὴν πανήγυριν καταλάβῃ, ἐάν ἀφείδῃ ἐν σπουδῇ πραγματεύσασθαι ἄρξῃται τὰς σκηνάς τῶν καπήλων καὶ τῶν μαγείρων καὶ τῶν τὰ λοιπὰ βρώματα ἀπεμπολούντων περιϊέναι καὶ ποτέ μὲν ἐκ τούτων ποτέ δέ (349) ἐξ ἑτέρων λιχνευόμενος ἐσθίῃ καὶ πίνῃ, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐάν μέθη καὶ ἀσελγείαις καταδαπανήσῃ τὸ χρυσίον αὐτοῦ, οὐχὶ καὶ οὗτος τὸν καιρὸν ἀπώλεσε καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ ἀφρόνως κατεδαπάνησεν;

Ὁ δέ καὶ ἐν τῇ πανηγύρει **μετά** χρυσίου παραγινόμενος καὶ μηδὲν ἐξ ὧν εἶπομεν ἐναντίον διαπραττόμενος, ἀλλὰ **μετά** τῶν συνεμπορῶν αὐτοῦ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, ἐάν μόνον ἄπασαν τὴν πανήγυριν περιέρχῃται, κατασκοπῶν καὶ καταμανθάνων ποτέ μὲν τοὺς γνωρίμους, ποτέ δέ καὶ τοὺς μὴ γνωριζομένους αὐτῷ, οἰκείους τε καὶ ἀλλοτρίους, πῶς ἕκαστος αὐτῶν πραγματεύεται, αὐτὸς δέ μηδὲν πραγματεύσῃται καὶ οὕτως ἀκαίρως περιερχομένου αὐτοῦ διαλυθείη πάλιν ἢ πανήγυρις, πάντων αὐτομολησάντων εἰς τὰ οἰκεία, οὐχὶ οἱ ἐμπορευσάμενοι μὲν τὸν καιρὸν ἐξηγοράσαντο ἐν σπουδῇ, τὰ τῷ καιρῷ πρόποντα ἐργασάμενοι καὶ κέρδος ἐκεῖθεν ἑαυτοῖς περιποιησάμενοι, ὁ δέ περιεργαζόμενος τὰ ἀλλότρια καὶ μὴ

πραγματευσάμενος, εἰ καὶ συνῆν αὐτοῖς, ἐζημιώθη τὸν καιρὸν, μηδὲν ἐκ τοῦ εὕρηθῆναι εἰς τὴν πανηγυριν ὠφελῆθεις; Εἰ δὲ καὶ ἄλλοι μὲν αὖθις τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους καὶ ληστῶν ἐφόδου καὶ κόπου ὁδοιπορίας καὶ μακρᾶς ὁδοῦ καταφρονοῦσιν, ὁ δὲ, φόβῳ τούτων βαλλόμενος, κἄν ὑπὸ πάντων παρακαλῆται συνοδοιπορῆσαι αὐτοῖς, κἄν ὑποσχομένους φυλάττειν αὐτόν ἀκούη ἀπὸ τῶν προσδοκωμένων αὐτῶ κακῶν, οὐ προαιρεῖται ἀκολουθῆσαι αὐτοῖς καὶ ἀπελθεῖν πραγματεύσασθαι μετ' αὐτῶν ἐν τῇ πανηγύρει, οὐχὶ οἱ μὲν καιρὸν ἐξηγοράσαντο, καλῶς πραγματευσάμενοι καὶ κερδήσαντες, ὁ δὲ τοῦτον ἀφρόνως ἐζημιώθη, φοβηθεὶς ἐκεῖ φόβον οὗ οὐκ ἦν φόβος;

Οὕτω τοιγαροῦν ἐστὶ καὶ ἐπὶ πάσῃ πράξει καὶ ἐργασία πνευματικῇ. Ὅταν γάρ ἄλλοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς πορεύωνται τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἀρετὰς πάσας μετὰ σπουδῆς καὶ θερμῆς ἐργάζωνται, (350) ἡμεῖς δὲ ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀργίᾳ διάγωμεν, ἐκεῖνοι μὲν ἐξηγοράσαντο τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελήθησαν, ἡμεῖς δὲ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὸν καιρὸν ἀπωλέσαμεν. Ἀλλὰ γάρ ἔτι τό νόημα ἐξετάσωμεν. Τί οὖν φησιν· «Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν»; Πῶς οὖν ἐξαγοράζεται τις τὸν καιρὸν καὶ τίς ἐστὶν οὗτος καὶ τίνες αἱ πονηραὶ ἡμέραι δι' ἃς ὀφείλομεν ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν; Καιρός πραγματείας ἀνθρώπου παντός ὁ χρόνος οὗτός ἐστι τῆς παρουσίας ζωῆς· ταύτης δὲ τῆς ζωῆς προδήλως πονηραὶ εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῖς μὴ καλῶς χρωμένοις αὐταῖς. Πᾶς οὖν ὁ σωφρόνως καὶ δικαίως μετὰ φρονήματος ὑγιοῦς πολιτευόμενος ἐν τῷ βίῳ καὶ φέρων ἐν ἀδρίᾳ καὶ ὑπομονῇ ψυχῆς τὰ ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ τῶν ἐπερχομένων αὐτῷ πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων, εἴτε ἐξ ὀρατῶν, εἴτε ἐξ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐξαγοράζεται τὸν καιρὸν φρονίμως καὶ καταπραγματεύεται τῶν πονηρῶν ἡμερῶν τῆς παρουσίας ζωῆς. Καὶ ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων καθ' ἑκάστην τῷ βίῳ τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ὁ εἰδὼς καλῶς τὸν παρόντα πραγματεύσασθαι καιρὸν, ὅποταν θλίψεις ἐπενεχθῶσι καὶ ὄνειδη καὶ ἀτιμίαι καὶ σκώμματα, ὡς γνωρίζων τὰ χρήματα καὶ τό ἐξ αὐτῶν κέρδος σαφῶς προειδῶς, ἀρπάζει ταῦτα καὶ αἶρει ἐπ' ὤμων αὐτοῦ καὶ

χαίρων πορεύεται, ὑπομονήν μόνην ἀντί χρυσίου καταβαλλόμενος καί οὕτως ἐξαγοράζεται τόν καιρόν ἐν μιᾷ ῥοπῇ, ὃν ἕτεροι ἐν πολλοῖς ἔτεσι νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες, χαμευνοῦντες καί πολλά οἴκαδε κοπιῶντες, εὐρεῖν ἢ λαβεῖν ἢ κερδηῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μή εἰδώς οὕτως πραγματεύεσθαι ἀπόλλει τόν καιρόν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Εἰ δοκεῖ δέ, καί ἄλλως ἐν ὑποδείγματι τόν λόγον γυμνάσωμεν. Δύο τινῶν εἰς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ τυραννικῶς προσκαλουμένων ὑπότινος, εἰ ὁ μὲν αὐτῶν δειλία καί φόβω τῶν μελλόντων ἐπενεχθῆναι αὐτῷ κολάσεων καί τιμωριῶν φυγῇ χρήσοιτο καί ἀπελθὼν κρυβηθῇ, (351) ὁ δέ γε ἕτερος παρησιάζεται καί πολλάς ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ βασάνους ὑπενέγκη, ἢ καί θάνατον αὐτόν ὑποστή, ποῖος τούτων ἐξηγοράσατο τόν καιρόν; Ὁ κρυβεῖς καί τὰς θλίψεις διεκφυγών, ἢ ὁ πολλά παθὼν καί ὑπενεγκών ἢ καί ἴσως ἀποθανών; Εὐδηλον ὅτι πάντως ὁ τὰς θλίψεις ὑπομείνας καί τόν θάνατον μή παραιτησάμενος οὗτός ἐστιν ὁ τόν καιρόν ἐξαγορασάμενος, ὁ ἕτερος δέ σὺν τῷ καιρῷ καί τὴν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐζημιώθη.

Τοιγαροῦν οἱ ὀρθῶς φρονοῦντες διὰ θλίψεων καί πειρασμῶν τῶν ἐνταῦθα, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ καί τὴν ἄληκτον εὐφροσύνην ἀξαγοράζονται καί διὰ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὴν μετὰ τοῦ ἀθανάτου καί αἰωνίου Θεοῦ αἰώνιον καί ἀθάνατον διαγωγὴν τε καί κατοικίαν. Καί καθάπερ ἔμπορος, πολλά τινα καί πολύτιμα εὐρῶν πράγματα, ὀλίγῳ τιμήματι πιπρασκόμενα, ὀβολῷ τυχόν ἐνὶ ἢ νομίσματι, μετὰ χαρᾶς αὐτό καί ἐν σπουδῇ ἀποδίδωσι, τὰ τίμια ἐκεῖνα λαβεῖν ἐφιέμενος, οὕτω καί ὁ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν εὐφροσύνῃ καί σπουδῇ θανεῖν αἴρεται, ὡς δι' ὀβολοῦ ἑνός, τοῦ θανάτου λέγω, τὰ αἰώνια μέλλων κτήσασθαι ἀγαθὰ. Οὐχ οὕτως δέ οἱ φιλόκοσμοι, οὐχ οὕτως οἱ φιλόζωοι, οἱ φιλόδοξοι, οἱ φιλόσαρκοι, οἱ φιλήδονοι καί οἱ φιλόπλουτοι· ἀλλ' ἐπὶ πρὸς παράβασιν ἐντολῆς Θεοῦ προσκληθῶσιν ὑπότινος τῶν ἐν ὑπεροχῇ κοσμικῇ τυγχανόντων, τὴν παρ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν καί ἀτιμίαν ἢ ἀποστροφὴν καί χρημάτων ζημίαν ὑπενεγκεῖν μή δυνάμενοι, προδιδούσι τὰ αἰώνια καί ἀτίμητα καί ἐξαγοράζονται ἀφρόνως τὰ πρόσκαιρα καί φθαρτὰ καί μηδενός ἄξια, καί ἀπολλύουσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, αὐτὴν

δηλαδή τήν ζωήν τήν αἰώνιον· οἱ καί τήν ἄνεσιν ἐξωνήσασθαι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις προτιμῶνται καί εἰς αἰῶνας ἀπείρους κολάζεσθαι πραγματεύονται τῆς παρούσης ζωῆς αὐτῶν τόν καιρόν. Ὅπερ ἵνα μὴ πάθωμεν καί ἡμεῖς, ἐξαγορασώμεθα, παρακαλῶ, τόν παρόντα καιρόν, ἕως ἔτι ἡ πανήγυρις τῆς ζωῆς ἡμῶν ἴσταται, **(352)** ἐπειδή αἱ ἡμέραι αὐτῆς λίαν εἰσι πονηραί, μυρία καθ' ἑκάστην ἐπεγεύρουσαι τά κύματα τῆς κυμαινομένης καθ' ἡμῶν ἄλμυρᾶς ἁμαρτίας, ποτέ μὲν διά τῆς εὐπαθείας τοῦ σώματος καί τῶν ἀτάκτων αὐτοῦ κινημάτων ζάλης καί τρικυμίας πληροῦσαι ἡμῶν τὰς ψυχάς, ποτέ δέ διά τῶν ἐπιτιθεμένων ἡμῖν ὀρατῶν καί ἀοράτων ἐχθρῶν εἰς ἀθυμίαν καί ἐπιθυμίαν καί θυμόν ἄγριον ἐμβάλλουσαι καί διεγείρουσαι τὰς καρδίας ἡμῶν καί διά τῶν τοιούτων μακράν ὅλους ἡμᾶς ποιῶσαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ἐξαγορασώμεθα οὖν τόν καιρόν ἡμῶν τῆς ζωῆς, διδοῦντες τὰς προθέσεις ἡμῶν καί ὅλους ἑαυτούς εἰς μόνην τήν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, εἰς μόνην τήν κτήσιν καί τό κέρδος τῆς ἀρετῆς, ἵνα ἐν ἀγωγίμοις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος εἰς λιμένας Θεοῦ καταντήσωμεν καί φύγωμεν τὰς πονηράς ἐκεῖνας ἡμέρας καί τήν ἀκοήν ἐκείνην τήν πονηράν, τήν τοῦς ἁμαρτωλοῦς ἀποπέμπουσιν εἰς τό πῦρ τό ἐξώτερον τό ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καί τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

Ἐξαγορασώμεθα τήν φρόνησιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς διά τῆς τῶν ὀρωμένων καταφρονήσεως καί τῆς τῶν κρειπτόνων μελέτης καί ἐργασίας, καί φευξόμεθα τό φρόνημα τῆς σαρκός, ὃ ἀρέσαι Θεῷ οὐ δύναται, ἀλλ' οὐδέ τῆς ἀπολαύσεως τῶν προσκαίρων ἀρπάσαι ἡμᾶς καί πρὸς τὰ διαμένοντα καί αἰώνια ἐμβιβᾶσαι ἡμῶν τήν διάνοιαν· ὃ ζῆσαι κατὰ Θεόν οὐκ ἔῃ τόν κρατούμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλά κατασπᾶ τήν ψυχὴν αἰεὶ μᾶλλον εἰς τὰς κτηνώδεις ὀρμάς τῆς σαρκός καί ὅλον κτηνώδη τόν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται.

Ἐξαγορασώμεθα τήν δικαιοσύνην ἡμῶν, δι' ἧς Θεῷ οἰκειούμεθα, διά πάσης εὐσεβείας καί διακρίσεως διακρίνοντες τοῦ δικαίου τό ἄδικον καί προτιμούμενοι τήν ἀρετὴν τῆς κακίας, **(353)** μὴ διδοῦντες τῷ πονηρῷ εἴσοδον ἢ παρησίαν εἰς ὄλεθρον ἑαυτῶν καί ἀπώλειαν, ἀλλ' ἀπονέμοντες τήν τιμὴν

ἐκάστῳ ἀξίως, καί τῷ μὲν σώματι παρέχοντες αὐταρκῶς διατροφάς καί σκεπάσματα, τῇ δέ ψυχῇ, τό ὅλον ἡμῶν τῆς δυνάμεως ἐν μελέτῃ θεία τῶν ἐννοιῶν, ἐν εὐχαῖς, ἐν δάκρυσί τε καί ἀναγνώσεσιν αὐτήν διατρέφοντες καί καθαίροντες εἰς ὑποδοχήν τοῦ θείου φωτός, αὐτοῦ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Θεοῦ, ὅς καί δικαιοῦσι διά τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ καί δικαίους ἡμᾶς ἀποδείξει τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ, κοινωνούς τῶν ἀπορρητῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐργαζόμενος.

Ἐξαγορασώμεθα τήν ἀδρίαν τῶν ἰδίων ψυχῶν ἐν ὑπομονῇ πολλῇ καί καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, φησί, κτήσασθε τάς ψυχάς ὑμῶν», ἀνδρείῳ δηλονότι φρονήματι κατά τῆς ἁμαρτίας ἰστάμενοι καί τόν πολέμιον βάλλοντες τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος, κακοπαθοῦντες ὡς καλοί στρατιῶται Χριστοῦ ἐν νηστείαις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν χαμευνίαις, ἐν εὐχαῖς, ἐν πένθει, ἐν σάκκῳ καί μετανοίᾳ καί ἀεναίοις δεήσεσι, ἵνα τόν στέφανον τῆς νίκης ἀράμενοι εἰς αἰῶνας συμβασιλεύσωμεν τῷ Χριστῷ.

Ἐξαγορασώμεθα τήν σωφροσύνην τοῦ σώματος ἡμῶν διά πάσης ἐγκρατείας καί ταπεινώσεως, ἐπειδή ὁ νομίμως ἀθλῶν καί ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐσεβείας πάντα ἐγκρατεύεται κατά τόν θεῖον Ἀπόστολον. Ἐάν γάρ ταύτην κτησώμεθα, φευξόμεθα τάς πονηράς ἡμέρας τῆς ἀλόγου ἐπιθυμίας καί τοῦ θυμοῦ καί αὐτῆς τῆς σαρκός τῆς ὄντως πολεμίας τοῦ Πνεύματος· φευξόμεθα τόν μολυσμόν τόν ἐκ τῶν τοιούτων γινόμενον τῇ ψυχῇ, (354) τήν τοῦ συνειδότος κατάκρισιν, τήν τῆς καρδίας ἀκαθαρσίαν, τήν τῶν ἀνθρώπων κατάγνωσιν, αὐτήν τήν ἀποστροφήν τοῦ Θεοῦ, καί μέγала ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ πραγματεία κερδανούμεν, τόν καιρόν φρονίμως πραγματευσάμενοι τῆς παρούσης ζωῆς καί τήν ὁδόν τοῦ βίου διελθόντες ἐν δικαιοσύνῃ καί σωφροσύνῃ, τό βάρος δηλαδή καί τόν καύσωνα τῆς ἡμέρας ἀνδρείας βαστάσαντες.

Οὕτω γάρ τόν παρόντα καιρόν πραγματευόμενοι, παραχωροῦντες τοῖς βουλομένοις τά πρόσκαιρα καί μόνων τῶν ἀφθάρτων καί αἰώνιων ἀντιποιοῦμενοι, καταντήσομεν εἰς εὐδίων λιμένα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐν ἀγωγίμοις πλουσίως

τοῦ Πνεύματος καί οὐ φοβηθησόμεθα ἢ τὴν πονηράν ἐκείνην ἀκοήν τὴν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλαύνουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, ἢ τὰς πονηρὰς ἐκείνας βασάνους καί τὴν φρικτὴν ἡμέραν καί καταδίκην τῆς κρίσεως, αὐτόν ἐπιφερόμενοι τὸν πολύτιμον μαργαρίτην τοῦ Πνεύματος, ὃν εὕρομεν καί ἐξωνησάμεθα, πάντα δεδωκότες ἡμῶν τὰ θελήματα, τὰ φρονήματα, τὰς προθέσεις καί τὰς δυνάμεις ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ καιροῦ τῆς παρουσίας ζωῆς. Οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καλῶς πραγματευσαμένους τὸν παρόντα βίον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, χάριτι καί φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ' (355)

Εἰς τὸ ῥητόν τοῦ Ἀποστόλου· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεῦτερον ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ». Καί πῶς τὸν χοϊκὸν ἀποτιθέμεθα ἄνθρωπον καί τὸν Χριστὸν ἐνδύομεθα, συγγενεῖς αὐτοῦ καί ἀδελφοὶ χρηματίσαντες.

Καλῶς ἡμᾶς ἐστίασας ὁ μακάριος Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν θείων λόγων αὐτοῦ τραπέζῃ καί κατευφράνας ἡμῶν τὰς καρδίας, ἐτέραν αὐθις προτίθησιν ἡμῖν εἰς ἐστίασιν τράπεζαν τῶν θεοπνεύστων ῥημάτων αὐτοῦ, πλήρη μὲν ἐδεσμάτων πνευματικῶν καί ἀφ' ὧν ὁ ἕσω ἡμῶν οἶδε τρέφεσθαι ἄνθρωπος, εὐφραινόμενος ὁμοῦ καί στηριζόμενος τὴν καρδίαν τῷ ἄρτῳ τοῦ λόγου τῷ ζωτικῷ καί τῷ οἴνῳ τῷ εὐφραίνοντι τῆς σοφίας καί γνώσεως τοῦ Θεοῦ, πλήρη δέ καί χάριτος θείας τοῦ Πνεύματος, ἀφ' οὗ πληροῦται πάσης εὐφροσύνης καί ἡδονῆς ἢ ψυχῆ καί, τὰ κάτω λιποῦσα τοῦ βίου, πρὸς οὐρανοὺς καί Θεὸν κούφῳ τῷ περῶ τῆς διανοίας ἀνέρχεται. Ἰδῶμεν οὖν τίς ἢ τράπεζα αὕτη τοῦ Ἀποστόλου καί τί τὰ ταύτης ἐδέσματα. Ἀλλ' ἐπάρωμεν τὰς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ τῶν γηϊνῶν καί φθειρομένων καί, ὡς λογίων Θεοῦ μέλλοντες ἀκούειν, προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης, ἵνα καί ἀξίως συνεστιαθῆναι ἀξιωθῶμεν τῷ λέγοντι Πνεύματι διὰ τοῦ

Ἀποστόλου τὰ κεκρυμμένα μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. **(356)** Φησί δέ· «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ». Μὴ ἀπλῶς παραδράμῃς τόν λόγον καί ὡς εὐεπίβολον τοῦτον ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ· βάθος γάρ πολύ νοημάτων ἔγκειται εἰς τήν τοῦ παρόντος λόγου διάνοιαν, πολλῆς δεόμενον τῆς ἐρεῦνης καί προσοχῆς. Ἀλλά τήν ἀκοήν ὑπόθεσ ἐτοίμην, καί εἴση τό ἐγκεκρυμμένον ἐν αὐτῷ βάθος τῶν μυστηρίων Θεοῦ.»

«Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καί οἱ χοϊκοί καί οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καί οἱ ἐπουράνιοι». Πρῶτον καί χοϊκόν ἄνθρωπον τόν Ἀδάμ φησι, καθῶς γέγραπται «Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον χουῖν λαβῶν ἀπό τῆς γῆς». Πλασθεῖς οὖν χοϊκός ἀπό τῆς γῆς καί πνεῦμα λαβῶν ζωῆς, ὁ ψυχὴν νοεράν καί εἰκόνα Θεοῦ οἶδεν ὁ Λόγος καλεῖν, ἐτέθη ἐν τῷ παραδείσῳ, λαβῶν ἐντολήν ἐργάζεσθαι καί φυλάσσειν. Τίνα τρόπον; Ἴνα, ἕως ἂν ταύτην φυλάσσοι καί ἐν ταύτῃ ἐργάζοιτο, ἀθάνατος διαμένῃ καί ἀϊδίως τοῖς ἀγγέλοις συναμιλλᾶται καί σὺν αὐτοῖς ἀενάως τόν Θεόν ἀνυμνῇ καί δέχηται τὰς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις καί Θεόν ὄρα νοερῶς καί τῶν ἐκείνου ἐπακούῃ θείων φωνῶν, ἧ δ' ἂν ὥρα τήν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν παραβῇ καί φάγῃ ἀπό τοῦ ξύλου, οὗ προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός μὴ φαγεῖν, θανάτῳ παραδοθῇ καί τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς πηρωθῇ, τήν καταστολήν τῆς θείας δόξης ἀποδυθεῖς, καί ἐμφραγῇ τὰ ὦτα καί αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐκπέση διαγωγῆς καί τοῦ παραδείσου ἐκδιωχθῇ. Ὁ καί παραβάντι συνέβη καί ἐξέπεσε τῆς ἀθανάτου καί ἀϊδίου ζωῆς. Ἀπαξ γάρ τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀδάμ παραβάς καί τῷ ἀπατεῶνι διαβόλῳ τό οὗς ἑαυτοῦ παρασχών ψιθυρίσαι καί πεισθεῖς αὐτῷ, τῶν δολίων αὐτοῦ ῥημάτων ἀκουτισθεῖς, **(357)** λαλοῦντι κατὰ τοῦ πεποικηκότος Δεσπότη, τοῦ ξύλου ἐγεύσατο καί, αἰσθητῶς ἀναβλέψας, ἐμπαθῶς τε τήν γύμνωσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ θεασάμενος καί ἰδὼν, ἀπάντων ἐστερηθῆ δικαίως τῶν ἀγαθῶν, κωφεύσας τοῦ μηκέτι ἐπακούειν ὡσὶ βεβήλοις λόγους θείους θεοπρεπῶς τε καί πνευματικῶς, τοὺς ἐνηχουμένους μόνοις τοῖς ἀξίοις αὐτοῖς, ἀλλὰ γάρ μήτε τήν δόξαν ἐκείνην τήν ἄρρητον

καθορᾶν, ὡς ἀποστήσας ἐκ ταύτης ἐκουσίως τόν νοῦν αὐτοῦ καί κατανοήσας ἐμπαθῶς τόν τοῦ δένδρου καρπόν καί τῷ εἰπόντι πιστεύσας ὄφει· «Ἡ δ' ἂν ὥρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλόν καί πονηρόν.

Οὗτος οὖν ὁ χοϊκός ἄνθρωπος ἐλπίδι θεώσεως ἀπατηθεὶς καί μεταλαβὼν ἐξ αὐτοῦ, τόν νοητῶν ἀπάντων καί οὐρανίων ἀγαθῶν ὀλικῶς ἀπεστερήθη καί εἰς τήν ἐμπαθῆ τῶν ἐπιγείων καί ὀρωμένων κτισμάτων αἴσθησιν κατηνέχθη· καί γέγονεν, ἵνα τά αὐτά πάλιν εἶπω, πρὸς τά ἐξ ὧν ἐξέπεσε κωφός, τυφλός, γυμνός, ἀναίσθητος, θνητός τε αὖ καί φθαρτός καί ἄλογος, τοῖς ἀνοήτοις ὀμοιωθεὶς κτήνεσι κατὰ τόν οὕτω βοῶντα προφήτην· «Παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὀμοιώθη αὐτοῖς». Ἐμαθες ἐξ οἴας δόξης καί ἀθανάτου τρυφῆς τε καί διαγωγῆς εἰς οἴαν ἀτιμίαν ὁ ἄνθρωπος κατηνέχθη, εἰς οἴαν αἰσχύνην καί ἄγνοιαν, εἰς οἴαν πτωχείαν ἐκ πλούτου πολυόλβου κατέπεσεν; Οὕτω τοίνυν ἐγένετο καί ἦν, εἰ καί μὴ πάντα εἰπεῖν ἡδυνήθημεν, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ἐκ γῆς χοϊκός.

Ἰδόμεν οὖν καί ἀπό τῶν θείων διδαχθῶμεν Γραφῶν ὁποῖος ὑπάρχει καί ὁ δεύτερον ἄνθρωπος, ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. Οὗτος, Θεός ἐκ Θεοῦ, ἀνάρχου πατρός ἀναρχον γέννημα, ἀσωμάτου ἀσώματον, ἀκαταλήπτου ἀκατάληπτον, αἰωνίου αἰώνιον, ἀπροσίτου ἀπρόσιτον, ἀχωρήτου ἀχώρητον, (358) ἀθανάτου ἀθάνατον, ἀοράτου ἀόρατον, Λόγος Θεοῦ καί Θεός, δι' οὗ τά πάντα ἐγένετο τά ἐν τῷ οὐρανῷ τά ἐπὶ τῆς γῆς καί, ἵνα συνελὼν εἶπω, οὕτως ὢν καί τοιοῦτος μένων ἐν τῷ Πατρὶ καί τόν Πατέρα ἔχων μένοντα ἐν αὐτῷ, μὴ χωρισθεὶς ἐξ αὐτοῦ, μὴ καταλιπὼν ὅλως αὐτόν, κατηλθεν ἐπὶ τῆς γῆς καί ἐσαρκώθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς παρθένου· καί ἐνηνθρώπησεν, ἴσος ἡμῖν ἀτρέπτως κατὰ πάντα γενόμενος χωρὶς ἁμαρτίας, ἵνα διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων διελθῶν ἀναχωνεύσῃ καί ἀνακαινίσῃ τόν πρῶτον ἐκεῖνον ἄνθρωπον καί δι' ἐκεῖνου πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας καί γεννωμένους, ὀμοίους ὄντας τῷ τεκόντι αὐτούς. Ἐπειδὴ γάρ ὁ τεκὼν Ἀδάμ φθαρτός καί θνητός, προσθήσω δέ καί κωφός καί τυφλός, ἀπό τῆς παραβάσεως γέγονε, γυμνός τε τῆς ἐνθέου

καταστολῆς καὶ ἀναίσθητος ἐχρημάτισεν, οἷος οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ πάντες οἱ ἐκ αὐτοῦ γεννηθέντες χοϊκοὶ γεγόνασι, φθαρτοί, θνητοί, κωφοί, τυφλοί, γυμνοὶ καὶ ἀναίσθητοι, μηδὲν τῶν ἀλόγων διαφέροντες ζώων, ἢ χείρονες μᾶλλον εἰπεῖν καὶ αὐτῶν ἐκείνων ὑπάρξαντες, ὡς τὰ καθ' ἕκαστον πάθη συμπεριλαμβάνοντες ἐκείνων καὶ ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπισπασάμενοι.

Εἰς τοσαύτην γὰρ ἄγνοιαν Θεοῦ καὶ τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν κατηνέχθησαν οἱ ἐκ τοῦ χοϊκοῦ τούτου χοϊκοὶ γεννηθέντες, ὥστε ἦν ὄφειλον ἀπονεῖμαι Θεῷ τὴν τιμὴν τῆ ὀρωμένη ταύτη κτίσει ἀπένειμον, καὶ οὐ μόνον οὐρανῶ καὶ γῆ καὶ ἡλίῳ, σελήνῃ τε καὶ ἄστροις καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ λοιποῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ αἰσχροῦ θεοποιήσαντες πάθη ἅ μηδὲ ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε πράττειν, αὐτοὺς ὁ Θεός ἀπηγορεύσεν, ὡς θεοὺς - ὡ τῆς ἀναισθησίας - στήσαντες προσεκύνησαν. Τίνα ταῦτα; Πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, ἀλληλοφονίαν, καὶ εἴ τι τούτοις παρόμοιον, ἅτινα οὐχ ὁ Θεός - ἀπαγε τῆς βλασφημίας - ἀλλ' ὁ διάβολος (359) καὶ προστάττει καὶ ὑποβάλλει καὶ ἀποδέχεται, δι' ὧν κατεδουλώσατο καὶ καταδουλοῦται ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ ὑποχειρίους αὐτοῦ καὶ δούλους πεποίηκε καὶ ποιεῖ. Ὅθεν, κἂν εὐρέθη τις πάλαι ἐκ τῶν ἀπείρων ἐκείνων μυριάδων καὶ χιλιάδων μὴ ὑποκύψας αὐτοῦ τοῖς αἰσχροῖς προστάγμασι καὶ θελήμασι τούτοις, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτός διὰ τὸ κατάγεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος τῶν ἀμαρτησάντων δούλος ἦν τοῦ τυράννου θανάτου καὶ τῆ φθορᾶ τούτου παρεδίδοτο καὶ τῷ ἄδη ἀσυμπαθῶς παρεπέμπετο, μηδενός ὄντος δηλαδή τοῦ δυναμένου σῶσαι καὶ αὐτόν ἐκλυτρώσασθαι, διὰ δὴ τοῦτο οἰκτειρήσας ὁ ποιήσας ἡμᾶς Θεός Λόγος κατήλθεν, ὡς οἶδε, καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος οὐκ ἐκ συνουσίας ἢ ρεύσεως - , ἀλλ' ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου. Ἀναλαβὼν γὰρ ἐκ τῶν πανάγων αὐτῆς αἱμάτων σάρκα ἐψυχωμένην, ἐγένετο ἄνθρωπος, σὰρξ ὅλος αὐτός χρηματίσας καὶ γεγωνῶς, ὁ Υἱός καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δηλονότι, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως, καθὼς γέγραπται: «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο τὸ πᾶσιν ἀκατάληπτον καὶ πᾶσιν ἀκατανόητον θαῦμα,

ὅτι ὁ αὐτός καί ἄτρεπτος ἔμεινε τῇ θεότητι καί ἄνθρωπος γέγονε τέλειος.

Καθάπερ γάρ τόν Ἀδάμ ἀπό τῆς γῆς ἔπλασεν ὁ Θεός καί πνεῦμα ζωῆς αὐτῷ ἔχαρίσατο, καί ἐγένετο ἄνθρωπος τέλειος εἰς ψυχὴν ζωσαν ἄνευ συνουσίας καί ρεύσεως, οὕτως ὁ ἐκεῖνον δημιουργήσας ἄνευ συνουσίας καί ρεύσεως ἄνθρωπος γίνεται καί ὡσπερ ἐκεῖ γέγραπται ἐν τῇ παλαιᾷ ὅτι ἔβαλεν ὁ Θεός ἕκστασιν ἐπὶ τόν Ἀδάμ καί ὑπνώσε καί λαβὼν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀνωκοδόμησε καί ἐποίησε τὴν γυναῖκα, οὕτω καί ἐνταῦθα πεποίηκε. Πῶς καί τίνα τρόπον; Πρόσεχε. Ἡ πλευρά τοῦ Ἀδάμ ἐστὶν ἡ γυνή. Ἐξ αὐτῆς οὖν τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ, ἤγουν ἀπό τῆς γυναικὸς αὐτῆς, (360) ἔλαβεν ὁ Θεός Λόγος σάρκα ἐψυχωμένην καί ἠκοδόμησεν αὐτήν εἰς ἄνδρα τέλειον, ἵνα γένηται υἱὸς ἐπ' ἀληθείας τοῦ Ἀδάμ· ἄνθρωπος δέ χρηματίσας καί γεγονώς ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλήν ἁμαρτίας, πάντων εὐθύς ἀνθρώπων συγγενῆς τό κατὰ σάρκα ἐγένετο. Τοῦτο γάρ καί ἕτερός τις τῶν πρό ἡμῶν ἔφη οὕτως εἰπών· «Τὴν σάρκα ἐνδυσάμενος, ἐνεδύσατο καί τὴν ἀδελφότητα». Ἄλλ' αὐτός Θεὸς ὁμοῦ καί ἄνθρωπος, καί ἡ σὰρξ αὐτοῦ καί ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἅγια καί ὑπεραγία ἦν καί ἔστι· Θεὸς ἅγιος, ὡσπερ ἦν, ὁ αὐτός καί ἔστι καί ἔσται· ἄμωμος καί γάρ ἦν ἡ Παρθένος, ἄσπιλος καί ἀμίαντος· τοιαύτη δέ ἦν καί ἡ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἀφαιρεθεῖσα πλευρά. Οἱ δέ γε λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, εἰ καί ἀδελφοὶ καί συγγενεῖς αὐτοῦ τό κατὰ σάρκα ὑπῆρξαν, ἀλλὰ χοϊκοὶ ὄντες τοιοῦτοι ἔμειναν καί οὐχὶ εὐθύς ἐγένοντο ἅγιοι καί υἱοὶ Θεοῦ. Ἀλλὰ προσέχετε ἀκριβῶς τῷ ταῦτα λέγοντι Πνεύματι· ἐγένετο ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἀπάντων δέ ἀνθρώπων συγγενῆς καί ἀδελφός ἐχρημάτισε. Μόνος οὖν Υἱὸς Θεοῦ καί Θεός καί ἄνθρωπος ὢν, μόνος ἦν καί ἔστιν ἅγιος, ὡς ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας, μόνος δίκαιος, μόνος ἀληθινός, μόνος ἀθάνατος, μόνος φιλόανθρωπος, μόνος ἐλεήμων καί εὐσπλαγχνος, μόνος δυνάστης, μόνος φῶς τοῦ κόσμου καί φῶς ὢν τό ἀπρόσιτον.

Τοιούτου τοίνυν ὄντος αὐτοῦ, ἡμῶν δέ κειμένων ἐν τῷ θανάτῳ καί τῇ φθορᾷ καί μηδεμίαν κοινωνίαν ὅλως ἐχόντων μετ' αὐτοῦ, εἰ μή μόνην, ὡς ἔφαμεν, τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν, ἐμεσίτευσεν ἀνά μέσον τῶν ἀμφοτέρων, Θεοῦ

φημί καί ἀνθρώπων, ἡ πίστις ἡ εἰς αὐτόν, ἵνα ἐπέιπερ πτωχοί ὄντες καί μηδέν ὄλως ἔχοντες εἰσενεγκεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ἀντί πάντων τήν εἰς αὐτόν πίστιν δεξάμενος, **(361)** ἐλεήσας ἡμᾶς ὁ Θεός τήν τῶν ἀμαρτημάτων ἄφεσιν καί τήν ἀπαλλαγὴν τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς καί τήν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίσεται· ἅς καί μέχρι τοῦ νῦν χαρίζεται τοῖς ὀλοψύχως πιστεύουσιν εἰς αὐτόν, καί οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλά καί τά λοιπά ἃ ἡμῖν ἐπηγγείλατο καί διὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων καθ' ἐκάστην ἡμῖν ἐπαγγέλεται. Τίνα εἰσι ταῦτα; Τοῦ δι' ὕδατος καί Πνεύματος ἀναγεννᾶν καί ἀναπλάττειν ἡμᾶς καί συναριθμεῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις, τοῦ παρέχειν ἡμῖν τήν χάριν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου καί δίδοναι ἡμῖν μετασχεῖν δι' αὐτοῦ τά ἀγαθά τῆς γῆς ἣν οἱ πραεῖς κληρονομοῦσιν ἐν εὐφροσύνῃ καί ἀγαλλιάσει καρδίας, τοῦ ἐνωθῆναι αὐτόν καί συναριθμῆναι ἡμῖν καί ἐν ἀμφοτέροις γενέσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ καί Πατρὶ δι' αὐτοῦ συνεδεμένους τῷ Πνεύματι.

Τούτων οὖν πάντων ἐν μετοχῇ καί ἀπολαύσει γινόμεθα, ὅταν ἀκριβῶς πάντα ὅσα συνεταξάμεθα αὐτῷ τηρῶμεν καί ὅσα πάλιν ἀπεταξάμεθα φεύγωμεν, μή ἐπιτρέφοντες εἰς τό ἴδιον ἐξέραμα κατὰ τούς κύνας. Τοιγαροῦν καί εἰ μὲν φυλάξομεν πάντα ἃ εἶπε καί λέγει ἡμῖν αὐτός ὁ Θεός, ὄντως πιστοί ἐσμεν, ἐκ τῶν ἔργων δεικνύοντες τήν πίστιν ἡμῶν, καί γινόμεθα ὡς ἐκεῖνος ἅγιοι καί τέλειοι, ὅλοι ὄλως ἐπουράνιοι, ἐπουρανίου Θεοῦ τέκνα, ὅμοιοι αὐτῷ κατὰ πάντα θέσει καί χάριτι, ἐπειδὴ καί αὐτός ὡς ἡμεῖς ὅμοιος ἡμῖν ἐχρημάτισε πλήν ἀμαρτίας· εἰ δέ τῶν ἁγίων καί ζωοποιῶν αὐτοῦ ἐντολῶν καταφρονήσαντες, ἀποστῶμεν διὰ ἀμελείας καί ἐναντίον τι τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων ἐνεργήσομεν, πεπραχότες ἃ μή ποιῆσαι ἡμῖν ἐνετείλατο, εὐθύς πάντων ἐκείνων τῶν ἐκ Θεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος δοθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν. **(362)** Καί ὡσπερ ὁ Ἀδάμ μετὰ τήν παράβασιν τοῦ παραδείσου καί τῆς τρυφῆς καί τῆς μετ' ἀγγέλων διαγωγῆς ἐκβάλλεται καί γυμνοῦται καί ἀπό ὄψεως γίνεται τοῦ Θεοῦ, οὕτω καί ἡμεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων δούλων αὐτοῦ χωριζόμεθα ἀμαρτάνοντες καί τῆς θείας καταστολῆς ἣν ἐνεδυσάμεθα οἱ βαπτιζόμενοι, αὐτόν δηλαδή τόν Χριστόν, ὡς πιστεύομεν,

τοῦτον διά τῆς ἁμαρτίας ἀποδύομεθα· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί αὐτῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς καί αὐτοῦ τοῦ ἀδύτου φωτός, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τοῦ ἁγιασμοῦ καί τῆς υἰοθεσίας στερούμεθα. Καί οὕτως γινόμεθα πάλιν χοϊκοί, ὡς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος καί χοϊκός, ἀντί ἐπουρανίων καί αὐτοῦ τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου καί Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατά πάντων ὁμοίων· καί γινόμεθα ἔτι πρὸς τούτοις ὑπόδικοι τῷ θανάτῳ καί τῷ σκότει, καί τῷ πυρί τῷ ἀσβέστῳ παραπεμπόμεθα, ἐν μεγάλῳ κλαυθμῷ καί τῷ βρυγμῷ τῶν ὀδόντων βασανιζόμενοι. Οὐ γάρ ἀπό αἰσθητοῦ παραδείσου, ὡς ὁ Ἀδάμ τότε, καί νῦν ἡμεῖς ἐκβαλλόμεθα, οὐδέ τήν γῆν ἐργάζεσθαι καθά κἀκεῖνος κατακρινόμεθα, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας καί τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων περί ὧν γέγραπται· «Ἄ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» ἡμᾶς ἐκβάλλομεν ἑαυτούς καί τῆς γεέννης ὑπευθύνους ποιοῦμεν· καί εἰ μὴ διά τῆς μετανοίας ἢ ἀνάκλησις ἡμῖν ἀπεδίδοτο, οὐδεὶς ἂν ἐσώθη ποτέ.

Διά δὴ τοῦτο, φιλόανθρωπος ὢν ὁ Θεός καί οἰκτίρμων καί θέλων τήν σωτηρίαν ἡμῶν, τέθεικε σοφῶς ἀνά μέσον ἡμῶν καί ἀνά μέσον ἐκείνου τήν ἐξομολόγησιν καί τήν μετάνοιαν, καί ἐξουσίαν δέδωκε παντί τῷ βουλομένῳ τοῦ πτώματος ἀνακαλέσθαι ἑαυτόν καί διά ταύτης εἰς τήν προτέραν εἰσελθεῖν οἰκειότητά τε καί δόξαν καί παρρησίαν τήν πρὸς τόν Θεόν, καί οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά καί τῶν εἰρημένων ἐκείνων ἀπάντων ἀγαθῶν, εἰ βουληθεῖ θεομήν (363) τήν μετάνοιαν ἐπιδείξασθαι, ἢ καί μειζόνων κληρονόμον καὶ αὐθις γενέσθαι αὐτόν. Κατά γάρ τήν ἀναλογίαν τῆς μετανοίας ἀναλογοῦσαν εὐρίσκει τήν πρὸς Θεόν παρρησίαν καί οἰκειότητα πᾶς ἄνθρωπος, καί ταύτην γνωστῶς καί ἐναργῶς καί ὡς εἰ τις φίλος πρὸς φίλον, καί προσομιλεῖ αὐτῷ προσώπῳ πρὸς πρόσωπον καί ὄρα αὐτόν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καθαρώς. Οἱ οὖν μετὰ τό βάπτισμα τήν τοιαύτην οἰκειότητα καί παρρησίαν καί τήν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν μετοχήν μὴ ἐν πάσῃ ἔχοντες πληροφορία, μηδέ ὅτι Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ γινώσκοντες, μηδέ καθορῶσιν ἐν τῷ τοῦ Πνεύματος φωτί τό τῆς θεότητος αὐτοῦ φῶς, ἐγκυψάτωσαν εἰς τό συνειδός ἑαυτῶν· καί τοῦτο ἀκριβῶς ἐξερευνήσαντες, εὐρήσουσιν ἑαυτούς τάς ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος

συνθήκας ἐκ παντός ἀθετήσαντας ἢ μερικῶς ἢ καί καθόλου, εἰ δ' οὖν, ἀλλά τό δοθέν αὐτοῖς τοῦ ἀγιασμοῦ καί τῆς υἰοθεσίας τάλαντον κατορούξαντας καί μὴ ὑπεξεργασαμένους αὐτό καί διά τοῦτο τῆς τοῦ Δεσπότης θεᾶς ἀπεστερημένους, ἐπεὶ ἀψευδῆς ἐστὶν ἐκεῖνος καί ἀμεταμέλητος ἐν τοῖς χαρίσμασιν αὐτοῦ· ἔφη γάρ· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καί ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν».

Ἦκούσατε τί ὁ Δεσπότης φησί· «Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν». Εἰ οὖν ἀλήθειά ἐστὶν ὁ Χριστός, καθὼς αὐτός περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν· «Ἐγὼ εἶμι, λέγων, ἡ ἀλήθεια», ἡ ἀλήθεια δέ οὐ δύναται ψεύσασθαι (ἀδύνατον γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸν ψεύσασθαι), μηδεὶς τῶν μὴ βλέπόντων τὸν Κύριον λεγέτω ὅτι ἀδύνατον τοῦτο ἐστὶν· οὐκ ἀδύνατον γάρ, ἀλλὰ καί λίαν ἐστὶ δυνατόν. Εἰ γάρ ἐκεῖνος λέγει· «Ἐγὼ εἶμι τό φῶς τοῦ κόσμου», (364) οἱ μὴ ὀρώντες αὐτόν τυφλοὶ εἰσιν ἄντικρυς, τυφλοὶ δέ πάντως ἔμειναν ὄντες, ἐπειδὴ μὴ ἠγάπησαν αὐτόν καί τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς. Εἰ γάρ ἠγάπησαν αὐτόν καί τὰς αὐτοῦ ἐτήρησαν ἐντολάς, ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐγένοντο ἄν τοῦ ἰδεῖν αὐτόν καί τοῦτο ἐξ ὅλης αὐτῶν ἐζήτησαν τῆς ψυχῆς καί αὐτός ἑαυτόν αὐτοῖς ἐνεφάνισεν ἄν, ὁ ἀψευδῆς, ὁ φύσει ἀληθῆς καί ἡ ἀλήθεια, καί διά τοῦτο παραγενόμενος εἰς τὸν κόσμον ἵνα πάντας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ σκότει καθημένους, φωτίσει οὐκ ἀλλοτρίῳ τινὶ φωτί, ἀλλὰ φωτί τῆς οἰκειᾶς αὐτοῦ δόξης τε καί θεότητος. Μηδεὶς οὖν τῶν μὴ βλέπόντων πιστῶν νοερώς τὸν Κύριον, μηδέ τῷ φωτί αὐτοῦ τρανώς καί γνωστῶς ἐλλαμπόμενος, μηδέ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς δόξης αὐτοῦ διά παντός μένων καί μένοντα βλέπων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν, λεγέτω τοῦτο ἀδύνατον· μηδέ γάρ ὡς ἄπιστος καί αὐτός φθεγγέσθω ταῦτα λαλῶν, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν, ἀγαπητοί, τό ἑαυτοῦ συνειδός, ὡς εἶπομεν, ἐρευνήσας, αἴτιον ἑαυτόν εὐρήσει τῆς στερήσεως τοῦ Δεσπότης καί τῆς θεᾶς τῆς δόξης αὐτοῦ.

Μετανοησάτω οὖν ἕκαστος ὑμῶν καί θρηνησάτω ἑαυτόν, ὅποτε οὕτως ἔχοντα ἴδιοι, ὅτι τοσοῦτων καί τηλικούτων ἀγαθῶν ἑαυτόν ἀπεστέρησεν, ἐκπεσὼν τῆς δόξης καί τῆς θεωρίας τοῦ

βασιλέως τῶν οὐρανῶν, καί σπουδασάτω διά μετανοίας καί ἐξομολογήσεως τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καί τό κράτος σύν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ' (365)

Περί ἐορτῶν καί ὅπως χρή ἐορτάζειν καί τίνων σύμβολα τά τελοῦμενα ἐν ταῖς ἐορταῖς καί κατὰ τῶν ἐναβруνομένων ἐν αὐταῖς. Καί περί τῶν ἀξίως ἢ ἀναξίως κοινωνούντων καί τίς ἡ ἐν τούτοις διαφορά· καί πρὸς τό τέλος, πῶς συνάπτεται τις διά τῆς κοινωνίας Θεῶ καί πῶς οὐ συνάπτεται.

Ὁ συνιέναι καί συνιδεῖν δυνηθεῖς ὅτι γυμνός ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραχθεῖς εἰς τόν κόσμον εἰσῆλθεν, οὗτος τόν ποιήσαντα αὐτόν ἐπιγνώσεται καί μόνον αὐτόν φοβηθήσεται καί ἀγαπήσει καί αὐτῷ δουλεύσει ἐξ ὅλης ψυχῆς καί οὐδέν οὐδαμῶς, προτιμήσει τῶν ὀρωμένων αὐτοῦ, ἀλλά ξένον πάντων τῶν ἐπιγείων, εἰπεῖν δέ καί αὐτῶν τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἑαυτόν εἶναι ἐν πάσῃ πληροφορία εἰδώς, ὅλην αὐτοῦ τήν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς τήν θεραπείαν τοῦ πεπονηκότος αὐτόν ἐκδίδωσιν. Εἰ γάρ ἐξ ὧν ἐπλάσθη καί ἐν οἷς διάγει ξένος ἐστί, πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ὧν κατὰ πολύ ἀφέστηκε καί τῇ φύσει καί τῇ οὐσίᾳ καί τῇ διαγωγῇ. Ὁ δέ γε ξένον ἑαυτόν ὄντα τῶν ἐπιγείων ἐπεγνωκώς καί εἰδώς ὅτι γυμνός ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εἰσῆλθε καί γυμνός πάλιν ἐξέρχεται τούτου μέλλει, πῶς οὐχί πενήσει; Πῶς δέ οὐ κλαύσει οὐχ ἑαυτόν μόνον, ἀλλά καί πάντας τοὺς ὁμογενεῖς καί ὁμοιοπαθεῖς αὐτῷ ἀνθρώπους; Ὁ δέ καί τόν Θεόν μόνον ἀγαπῶν καί φοβούμενος, πῶς σωματικῶς εὐφρανθήσεται, ἢ σωματικῶς κατὰ τήν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν οὕτω πῶς ἀγνώστως ἐορτάσει καί ἀλογίστως, (366) αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς τοιούτους ἀεὶ λεγοντος· «Ὁ κόσμος χαρήσεται, ὑμεῖς δέ λυπηθήσεσθε· ἀλλά θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τόν κόσμον. Αναστήσομαι γάρ ἐν ὑμῖν, καταποθέντος τοῦ χείρονος κόσμου ὑπὸ τῆς ζωῆς τῆς βραβευομένης πᾶσιν ἐκ

τοῦ ἐμοῦ Πνεύματος· καί ἰδόντες με, χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καί τήν χαράν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν».

Πῶς οὖν ὁ τόν οὐράνιον βλέπων Δεσπότην ἐπιγείου τινός ἐν ἐπιθυμία γένηται πράγματος, ἢ ἐννοήσει τι ὃ μὴ ἀρέσκει Θεῶ; Πῶς δέ ὁ καί ξένον ἑαυτὸν εἰδώς ἐν πληροφορία γυμνόν τε καί πέννητα, εἰ καί τὰ πάντα κατέχει, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐγκαλλωπισθήσεται, ἢ ἐφ' οἷς ἄρα ποιεῖ ἐπαρθήσεται, ἢ ἐπὶ πλήθει κηρῶν καί λύχνων **μεγάλα** φρονήσει καί ἐπὶ ἀρώμασι καί **μύροις**, ἢ συνάξει λαοῦ, ἢ εὐθηνούση τραπέζη καί πολυτελεῖ, καί φίλων παριφανεία καί παρουσία ἐνδόξων ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐγκαυχήσεται; Οὐδαμῶς οὖν. Οἶδε γάρ ταῦτα πάντα καί πάντας ὁμοῦ τήν σήμερον ὄντας καί παρερχομένους τήν αὔριον, σήμερον τὰ παρόντα φαινόμενα καί μετ' ὀλίγον ἀφανιζόμενα. Οὐδέ γάρ ἔχει πρὸς τὰ γινόμενα ὁ τοιοῦτος καί τό ἐορτάζειν καλῶς ἐπιστάμενος ἢ τόν νοῦν ἑαυτοῦ ἢ τήν αἴσθησιν ὅλως – τοῦτο γάρ τῶν **μηδέν** πλέον τῶν ὀρωμένων φανταζομένων ἐστίν - , ἀλλ' ὡς ἐνεστῶτα ἐν τοῖς τελουμένοις ὀρᾶ σοφῶ τῶ νοῖ τὰ **μέλλοντα** καί ἐπ' αὐτοῖς τήν καρδίαν εὐφραίνεται καί δοκεῖ ὅλον ἐν ἐκεῖνοις ἑαυτὸν εἶναι καί μετὰ τῶν ἐορταζόντων εἰς οὐρανοῦς τό πλήθος τοῦ λαοῦ, ἢ τήν τῶν φίλων συνέλευσιν, ἀλλά τό μετ' ὀλίγον αἰεὶ ἐννοεῖ, ὅτι δὴ τὰ **μέν** σβεσθήσονται, οἱ δέ ἀπελεύσονται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καί **μόνος** αὐτός ἐν ἐν σκότει καταλειφθήσεται.

Μὴ δὴ οὖν **μοι** χρόνους καί **μῆνας** καί καιρῶν περιόδους **(367)** ἀρίθμει, **μηδέ** λέγε **μοι** «Ἰδού ἐώρτασα τήν Χριστοῦ γέννησιν, τήν Ὑπαπαντήν, τὰ Θεοφάνια, τήν Ἀνάστασιν, τήν Ἀνάληψιν, τήν τοῦ Πνεύματος κάθοδον». Μὴ ταῦτά **μοι** λέγει **μηδέ** πάσας ἀρίθμει τὰς ἐορτάς, ἀλλά **μηδέ** ἀρκεῖν σοι ταύτας λογίζου πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς **μηδέ** ἐν λαμπροῖς ἱματίοις καί ἀγερώχοις ἵπποις καί **μύροις** πολυτίμοις, κηροῖς τε καί λύχνοις καί πλήθει λαοῦ, τήν ἐορτήν σοι νόμιζε εἶναι. Ταῦτα γάρ λαμπράν τήν ἐορτήν οὐ ποιεῖ οὐδέ ἀληθῆς ἐορτὴ ἐστὶ τοῦτο, ἀλλὰ σύμβολα ἐορτῆς. Τί γάρ **μοι** ὄφελος, ἀγαπητέ, **μὴ** εἶπω κηρούς καί λύχνους ἀνάψαι πολλούς ἐν τῷ ναῷ καί τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἐάν τοιούτους αὐτούς κτήσασθαι δυνηθῶ, οἷον τόν ἀπ' οὐρανοῦ **λάμποντα** ἥλιον, καί ἀντὶ λύχνων πολλῶν

τούς ἀστέρας προσπῆξαι τῷ ὀρόφῳ τοῦ νοῦ καί ποιῆσαι αὐτόν καινόν οὐρανόν καί πρᾶγμα ξένον ἐπί τῆς γῆς, καί ἔτι πρὸς τούτοις, ἐν τῷ τούτων ἀγαλλιασθῆναι φωτί, θαυμαστωθῆναί τε παρά τῶν συνεληλυθόντων καί ἐπαινεθῆναι, εἶτα μετ' ὀλίγον, πάντων ἀποσβεσθέντων αὐτῶν, αὐτός ἐγὼ ἐν σκότει καταλειφθήσομαι; Εἰ δέ καί σήμερον μὲν μύροις ἐμαυτόν τε καί τούς συνεληλυθότας εὐωδιάσαιμι, αὐριον δέ ἐκ τῆς ἐμαυτοῦ σαρκός καί τοῦ ῥύπου ταύτης δωσωδίας πλησθήσομαι, τί μοι τό ὄφελος, εἰπέ μοι, ὁ λαμπραῖς αὐτῶν ἑορταῖς, καί συνετῶς, εἰ ἐστί σοι σύνεσις, κατὰ τόν Σοφόν, ἀποκρίθητι. Ὅντως οὐδέν, κἄν ἄγης σιωπὴν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἀγχόμενος. Εἰ γάρ σήμερον φωτισθήσομαι, αὐριον δέ σκοτισθήσομαι, ἢ σήμερον εὐφρανθήσομαι, τῇ λύπῃ δέ βληθήσομαι αὐριον, ἢ καί ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑγιείας ἀπολαύσαιμι, τῇ ἐπιούσῃ δέ βληθήσομαι νόσῳ, τί μοι τό κέρδος; Εἰπέ. Τίς δέ ἢ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀπόλαυσις;

«Οὐ ταύτας τάς ἑορτάς ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος. Τίς γάρ, φησί, ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἐξεζήτησεν;» Οὐχ οὕτως ἑορτάζειν ἡμᾶς Χριστός νενομοθέτηκεν. Ἀλλά (368) πῶς; Ἄκουε νουνεχῶς. Πρῶτον δέ τάς ἀντιθέσεις σοι τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῷ λόγῳ προθήσω λεγόντων οὕτω «Τί δέ;» φησίν. «Οὐκ ἀνάψομεν κηρούς τε καί λύχνους; Οὐ μύρα προσενέγκωμεν καί θυμίαμα; Οὐ προσκαλεσόμεθα ἄδοντα λαόν, οὐδέ γνωστούς καί φίλους καί ἄρχοντας συναθροίσομεν; Ταῦτα λέγεις; Οὕτω προστάσεις;» φησίν. Οὐ τοῦτο λεγῶ, μή γένοιτο ἀλλά καί λίαν δαψιλῶς σοι ταῦτα ποιεῖν καί συμβουλεύω καί συναινῶ. Πλήν ἀλλά τόν τρόπον εἰδέναί σε βούλομαι καί ἤδη ὑποτιθῶ σοι καί αὐτό τό τῆς ἑορτῆς τῶν πιστῶν τό μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅπερ αὐτά σοι δηλοῦσι τυπικῶς τά γινόμενα παρά σου. Τό γάρ νοητόν σοι φῶς, αἱ λαμπάδες ὑποσημαίνουσαι δεικνύουσιν. Καθάπερ γάρ ὁ ναός, οὗτος ὁ περικαλλῆς οἶκος, ὑπὸ τῶν πολλῶν καταλάμπεται λαμπάδων, οὕτω καί ὁ οἶκος τῆς σῆς ψυχῆς, ὁ τοῦδε τοῦ ναοῦ τιμιώτερος, νοητῶς ὀφείλει φωτίζεσθαι καί καταλάμπεσθαι, καιομένων καί φαινόντων ἐν σοί τῶν πνευματικῶν πασῶν ἀρετῶν δηλονότι διὰ τοῦ θείου πυρός, ὡς μηδέ τόπον τινά ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῆναι φωτός

ἄμοιρον τούς δέ φωτοειδεῖς λογισμούς, τό πλῆθος ὑπογράφει σοι τῶν καιομένων λύχνων ὑπό τοῦ ὀρωμένου πυρός, ἵνα, καθόσπερ οὔτοι, λάμπη ὁ καθείς αὐτῶν καί μή λογισμός ἐναπολειφθῆ σκοτεινός ἐν τῇ οἰκίᾳ σου τῆς ψυχῆς, ἀλλά δι' ὅλου ἅπαντες αἰεὶ τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος καιόμενοι λάμπωσιν, ὡς ἂν μή διακόπτηταί σου ὁ τῆς διακρίσεως τῶν λογισμῶν στεφανοειδῆς ὄρμαθός. Τό δέ νοητόν σοι μύρον, τά ἐκχυνόμενα δεικνύει τῶν μύρων καί τά σύνθετα τῶν θυμιαμάτων, ἃ καί χρῆναί σε διδάσκουσι κεκτῆσθαι τοῦτο πολυτελῶς ἐν σεαυτῷ. Τό μὲν γάρ ἔξωθεν ῥαντιζόμενον ἔσται τοῖς πνευματικοῖς εἰς εἰκόνα τῆς κατερχομένης δρόσου ἐπὶ τά ὄρη Σιών καί ὡς τό καταβαῖνον ἐπὶ τόν πάγονα Αἰθῶν καί ἐπὶ τήν ῥαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ τό δέ βλύζον (369) ἔνδοθεν καί ὡς ὕδωρ καταψύχον τό πνεῦμα ἔσται εἰς πηγὴν νάουσαν ὕδατα ζωῆς αἰωνίου τῷ ὑπὸ θεοῦ Πνεύματος ἐνεργουμένῳ, ἀναπτόμενόν τε καί εἰς καπνόν εὐωδίας ἀναπεμπόμενον ὃ καί φαίνει λαμπρῶς καί μυρίζει ὁμοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐωδίαν πνευματικὴν, τοῦτο μὲν ὡς φῶς ὄν καί τοῖς καθαρῶς τήν καρδίαν ὀρώμενον, τοῦτο δέ ὡς ξύλον ζωῆς καί ἀνασταυροῦν τά θελήματα τῆς σαρκός, τό εὐωδιάζον τά σύμπαντα καί μόνους τούς πιστούς αἰεὶ εὐφραῖνον εὐφροσύνην πνευματικὴν.

Ἀλλά γάρ οὐκ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον ἴσταται ταῦτα, ἀλλ' ἔχουσι ταῦτα καί ἕτερον ἔμφασιν διδασκαλίας πνευματικῆς. Εἰ γάρ τά ἄψυχα οὔτω Θεός τῇ εὐωδίᾳ ἐκόσμησε καί ἐδόξασε, πολλῶ μᾶλλον σέ βουλόμενον κατακοσμήσει ταῖς ιδέαις τῶν ἀρετῶν καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου δοξάσει, ὄν καί κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἔκτισε καί ὁμοίωσιν. Ταῦτα γάρ τά ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπίνων συντεθέντα μύρα καί τῇ εὐωδίᾳ τοῦ μύρου εὐωδιάζοντά σου τὰς αἰσθήσεις τήν σὴν πλάσιν ἀναζωγραφοῦσι καί οἶον σοφῶς ὑπεμφαίνουσι. Καθάπερ γάρ τά ὑπὸ διαφόρων εἰδῶν συντιθέμενα μύρα χεῖρες πλάττουσι μυρεψῶν καί ἐν ἐκ πολλῶν εἶδος ἀποτελοῦσιν, οὔτω καί σέ χεῖρες Θεοῦ ἔπλασαν, συντεθέντα σοφῶς καί συναρμολογηθέντα τοῖς νοητοῖς μέλεσι τοῦ μύρου τοῦ νοητοῦ, εἴτ' οὖν τοῖς χαρίσμασι τοῦ ζωοποιοῦ καί παντουργοῦ Πνεύματος καί μυρίζει σε χρὴ τήν εὐωδίαν τῆς γνώσεως καί

τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἵνα οἱ ἀκούοντες τῶν λόγων τῆς διδασκαλίας σου εὐωδιάζονται τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καί εὐφραίνονται εὐφροσύνην πνευματικήν.

Τά δέ συναθροισθέντα σοι πλήθη καί ἄδοντα **μεγαλοφώνως** Θεῶ, τά οὐράνια σοι **τάγματα** παραδηλοῦσι καί τās ἀναριθμήτους τῶν ἀγγέλων **δυνάμεις**, τās ἐπί τῆ σῆ σωτηρία τόν οὐράνιον ἀνυμνούσας **Δεσπότην**. Ὁ αἶνος δέ καί ὁ ὕμνος, **(370)** ὁ δι' αὐτῶν **μελωδούμενος**, τόν ὕμνον ἐκεῖνον τόν **μυστικόν**, ὃν ἀσιγήτως οἱ ἅγιοι ἀναμέλπουσιν ἄγγελοι, ὑπαινίττεται, ὡς ἂν καί αὐτός ἐαυτόν τοιοῦτον ἀποτελέσης καί ὡς ἐπίγειος ἄγγελος τῷ ἀϋλῶ στόματι ἀκαταπαύστως τῆς καρδίας σου ἀνυμνῆς τόν πεποικότα σε Θεόν **μυστικῶς**. Οἱ δέ γε φίλοι καί γνωστοί καί τῶν ἀρχόντων οἱ **συμπαρόντες** διδάσκουσί σε διά τῆς παρουσίας ὅτι δεῖ σε **συναρίθμιον** καί ὁμοδίαιτον διά πάσης ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καί διά τοῦ πλούτου τῶν ἀρετῶν ἀποστόλων, προφητῶν, **μαρτύρων** καί πάντων γενέσθαι ὁσίων.

Ἐάν οὕτως ἐορτάζων λογίζῃ καί τοιοῦτος γέγονας οἷον ὁ λόγος ἀναζωγράφησεν, ἐορτήν ἐορτάζεις ἐν οἷς ποιεῖς ἐορτάζων πνευματικήν καί συνεορτάζεις ταῖς ἄνω τῶν ἀγγέλων **δυνάμεσι**. Εἰ δέ οὐχ οὕτως οὐδέ τοιοῦτον σεαυτόν διά τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ἀπειργάσω, τί σοι τό ὄφελος ἐορτάζοντι; Δέος **μή** καί σύ, ὡς οἱ πάλαι Ἰουδαῖοι, ἀκούσης «**Μεταστρέψω, φησίν, εἰς πένθος τās ἐορτάς σου καί τήν χαράν σου εἰς λύπην μεταβαλῶν**».

Τί οὖν; Οὐχ ἐορτάσομεν **σωματικῶς** τε καί αἰσθητῶς, εἰ **μή** τοιοῦτοι **δυνηθῶμεν** γενέσθαι οἷους ἡμῖν τῷ λόγῳ ὑπέδειξας; Καί πάνυ **μέν** οὖν. «**Ἐόρταζε**» φησί, καί τά **πρός τιμήν** Θεοῦ καί τῶν ἀγίων αὐτοῦ ἐπιτέλει, ὅση σοι **δύναμις**, καί πάντα, εἰ οἷόν τε, **συγκάλει, βασιλεῖς, ἄρχοντας, ἀρχιερεῖς, λευῖτας, μοναστάς, λαϊκούς**, ἵνα διά πάντων **δοξασθῇ** ὁ Θεός διά σοῦ καί τούτων ἡ δόξα, ὡς ἐξ ἑνός σοῦ ἀναφερομένη **πρός τόν Θεόν**, σοί λογισθήσεται καί αὐτῷ εὐαπόδεκτος ἔσῃ. Μή οἷου δέ ὡς ἐντεῦθεν τόν Θεόν καί τούς ἀγίους **δοξάζειν** αὐτοῦ ἢ προσθήκην τινά τῆς δόξης αὐτοῖς **ἐμποιεῖν**. Πῶς γάρ; «**Οὐ γάρ** δεδόξασται, φησί, τό **δεδοξασμένον** ἔνεκα τῆς ὑπερβαλλούσης

δόξης αὐτοῦ», **(371)** οὐδέ ἐνδεῶς ἔχουσιν οἱ ἅγιοι δόξης ἐπιγείου καὶ ἀνθρωπίνης. Ἄλλ' ὅπως ἐλέους τύχης ἀπὸ Θεοῦ διὰ τῆς ἐκείνων πρεσβείας, ἐόρταζε. Ἀλλά **μηδέ** οὕτως ἐορτήν σοι ἀληθινὴν εἶναι τό γινόμενον ὑποτόπαζε, τύπον δέ **μᾶλλον** καὶ σκιάν καὶ σύμβολον ἐορτῆς τοῦτο λογίζου. Ποίαν γάρ, εἶπέ μοι, κοινωνίαν σχοῖέν ποτε τὰ αἰσθητά καὶ ἄψυχα καὶ πάντη αἰσθήσεως ἄμοιρα πρὸς τὰ νοητά καὶ θεῖα καὶ ἔμψυχα, ἢ πνευματικά **μᾶλλον** εἰπεῖν καὶ ζῶντα καὶ ζωῆς αἰωνίου παρεκτικά;

Ἔστω σοι ἐορτή, λελογισμένως καὶ εὐσεβῶς ἐορτάζοντι, **μὴ** λαμπάδων φῶς εἰς τό ὀλίγον σβεννύμενον, ἀλλά αὐτὴ καθαρῶς ἢ τῆς ψυχῆς σου λαμπάς, ἣτις ἢ γνῶσις ὑπάρχει τῶν θείων καὶ οὐρανίων πραγμάτων, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χορηγουμένη τῷ Ἰσραηλιτικῷ τὴν διάνοιαν. Αὕτη ἔστω σοι διὰ πάσης ἐκλάμπουσα τῆς ζωῆς σου, ὑπὲρ τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας φαίνουσα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκίᾳ, φῶς καθαρὸν τοῦ λόγου ἠρτυμένον τῷ τοῦ Πνεύματος ἅλατι, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν «**Λαμψάτω** τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλά ἔργα ὑμῶν καὶ δοξάσωσι τόν Πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἐντὶ λύχνων πολλῶν, ἔστωσάν σοι αἱ φωτοειδεῖς ἔννοιαι, δι' ὧν ὁ κόσμος ἅπας τῶν ἀρετῶν ἐξυφαίνεται καὶ ἡ ποικιλία τοῦ πνευματικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ λαμπρῶς τοῖς ὁρῶσι ὀρθῶς ὑποδείκνυται.

Ἐντὶ **μύρων** καὶ ἀρωμάτων, εὐδιαζέτω σε ἡ νοητὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐδία, ἣς ἄρρητος ἢ ὁσμὴ καὶ ἡ ἀναθυμίασις φωτοειδῆς τῆς ὁσφρήσεως.

Ἐντὶ πλήθους λαοῦ, συνίτωσάν σοι τὰ **τάγματα** τῶν ἁγίων ἀγγέλων δοξάζοντα τόν Θεόν ἐπὶ σοί καὶ αἰεὶ χαιρόμενα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ ἀναβάσει καὶ προκοπῇ σου.

(372) Ἐντὶ φίλων καὶ ἀρχόντων καὶ βασιλέων, συνεορταζέτωσαν καὶ συγκοινωνεῖτωσάν σοι, οἷα δὴ φίλοι, οἱ προσκυνούμενοι καὶ τιμώμενοι παρ' αὐτῶν πάντες ἅγιοι. Οὗτοι ἔστωσάν σοι φιλούμενοι καὶ ὑπὲρ ἅπαντας προτιμώμενοι, ὡς ἂν ἐκλείποντά σε προσυποδέξωνται εἰς τὰς αἰωνίους τούτων

σκηνάς, ὡς τόν Λάζαρον ὁ Ἀβραάμ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, εἰ καὶ θεωρεῖται τό εἰρημένον καὶ ἄλλως.

Ἄντι πληθούσης τραπέζης τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἐδεσμάτων, ἔστω σοι **μόνος** ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, οὐχ ὁ αἰσθητός καὶ φαινόμενος **μόνον**, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ δι' αὐτοῦ ὡς αἰσθητός σοι καὶ γενόμενος καὶ διδόμενος, αὐτός ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ δίδους τῷ κόσμῳ ζωὴν, ὃν οἱ ἐσθίοντες οὐ τρέφονται **μόνον**, ἀλλὰ καὶ ζωοῦνται καὶ ζῶντες ὡς ἐκ νεκρῶν ἐξανίστανται. Τοῦτό σοι τρυφή καὶ βρωσις ἔστω ἀκόρεστος καὶ ἀδάπανος οἶνος δέ, οὐχ ὁ οἶνος οὗτος ὁ καὶ ὀρώμενος, ἀλλ' ὁ φαινόμενος **μέν** οἶνος, νοούμενος δέ **αἷμα** Θεοῦ, φῶς ἀφραστον, ἄρρητος γλυκασμός, εὐφροσύνη αἰώνιος τοῦτον εἰ πίνεις ἀξίως αἰεί, οὐ **μή** διψήσης εἰς τόν αἰῶνα, **μόνον** ἐν αἰσθήσει ψυχῆς, ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς εἰρήνης τῶν ταύτης δυνάμεων.

Καὶ σκόπει **μοι** ἐντεῦθεν τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν. Εἰ ἐν αἰσθήσει καὶ γνώσει, τῶν τοιούτων **μετέχεις** ἀξίως εἰ δέ **μή** οὕτως, ἀναξίως πάντως ἐσθίεις καὶ πίνεις. Εἰ ἐν θεωρίᾳ καθαρᾷ **μετείληφας** οὐ **μετείληφας**, ἰδοὺ δὴ ἄξιος γέγονας τῆς τοιαύτης τραπέζης εἰ γὰρ **μή** ἄξιος γένη, οὐ κολληθήσῃ, οὐδαμῶς ἐνωθήσῃ Θεῷ. Μὴ τοίνυν οἰέσθωσαν οἱ τῶν θείων **μυστηρίων** ἀναξίως **μετέχοντες** ὅτι δι' αὐτῶν ἀπλῶς οὕτω κολλῶνται καὶ ἐνοῦνται Θεῷ τῷ ἀοράτῳ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔσται αὐτοῖς οὐδαμῶς, οὐδ' οὐ **μή** γενήσεται ποτε. Μόνοι γὰρ οἱ τῇ **μετουσίᾳ** τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκός καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῇ νοερᾷ προσψαύσει **(373)** τῆς ἀοράτου θεότητος ἐν τῷ νοερῷ ὄμματι καὶ στόματι καταξιούμενοι ἰδεῖν καὶ φαγεῖν γινώσκουσιν ὅτι χρηστός ὁ Κύριος, οἱ οὐκ ἄρτον **μόνον** αἰσθητόν αἰσθητῶς, ἀλλὰ καὶ Θεόν ὁμοῦ ἐν ταύτῳ νοητῶς ἐσθίοντες **ἅμα** καὶ πίνοντες, ἐν αἰσθήσει διτταῖς ὡσαύτως τόν **μέν** ὀρατῶς τόν δέ ἀοράτως τρεφόμενοι, ἐνοῦνται κατ' **ἄμφω** τῷ διττῷ τὰς φύσεις Χριστῷ, σύσσωμοι αὐτῷ γινόμενοι καὶ συγκοινωνοὶ τῆς δόξης καὶ τῆς θεότητος. Οὕτω γὰρ ἐνοῦνται Θεῷ οἱ ἀξίως καὶ ἐν γνώσει θεωρία τοῦ **μυστηρίου** ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίοντες τούτου καὶ ἐκ τούτου τοῦ ποτηρίου πίνοντες εὐαισθήτῳ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ οἱ δ' ἀναξίως τοῦτο ποιοῦντες κενοὶ τῆς δωρεᾶς εἰσι τοῦ Πνεύματος τοῦ

Ἁγίου, τρέφοντες **μόνον** τό σῶμα, οὐχί δέ καί τήν ψυχὴν ἑαυτῶν.

Ἀλλά **μή** θορυβηθῆς τήν ἀλήθειαν ἀκούων, ἀγαπητέ, δηλουμένην σοι παρ' ἡμῶν. Εἰ γάρ ἄρτον ζωῆς καί διδόντα ζωὴν αὐτόν τήν σάρκα εἶναι ὁμολογεῖς τοῦ Κυρίου καί τό αἷμα αὐτοῦ οἶδας καί διδοῦν ζωὴν τοῖς μετέχουσι καί γινόμενον ἐν τῷ πίνοντι ὡς πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον, πῶς, εἰπέ, σύ τούτων μετέχων οὐδέν πλέον ψυχικῶς προστίθης, ἀλλ' εἰ καί μικράν τινα ἴσως ἐπαισθανθήσῃ χαράν, μένεις πάλιν **μετά** μικρόν οἶος ἧς καί τό πρότερον, μηδεμίαν προσθήκην ζωῆς ἐν σοί, ἢ πηγὴν βλυστάνουσαν, ἢ βλέπων τό οἶονοῦν φῶς; Ὁ γάρ ἄρτος οὗτος αἰσθητῶς μέν ψωμός φαίνεται τοῖς **μή** ὑπὲρ τήν αἴσθησιν γενομένοις, νοερῶς δέ φῶς ἀχώρητόν ἐστι καί ἀπρόσιτον οὕτω καί ὁ οἶνος φῶς καί αὐτός ὁμοίως, ζωή, πῦρ καί ὕδωρ ἐστί ζῶν. Εἰ οὖν, τρώγων καί πίνων τόν θεῖον ἄρτον καί τόν τῆς εὐφροσύνης οἶνον, οὐκ ἔση γινώσκων εἰ ζωὴν ἔζησας τήν ἀνώλεθρον, εἰ φωτοειδῆ τόν ἄρτον, ἢ πύρινον αὐτόν, ὡς ὁ προφήτης ἐδέξω ἐντός σου, **(374)** εἰ ὡς ὕδωρ ἀλλόμενον καί λαλοῦν τό δεσποτικόν ἔπιες αἷμα, εἰ οὐδέν οὐδαμῶς τούτων ἐν θεωρίᾳ καί μεθέξει ἐγένου, πῶς οἶει τῆς ζωῆς κοινωνός γεγονέναι; Πῶς δέ νομίζεις ἀψασθαι τοῦ ἀπρόσιτου πυρός, ἢ πῶς ὅλος μεταλαβεῖν ὑπολαμβάνεις τοῦ αἰδίου φωτός; Οὐμένουν οὐδαμῶς τοῦτό σοι γέγονε, τῷ περί τά τοιαῦτα ἀνεπαισθήτως ἔχοντι ἀλλά τό φῶς σε καταλάμπει ὄντα τυφλόν, θερμαίνει δέ σε τό πῦρ, οὐχ ἤψατο δέ, ἢ ζωὴ ἐπεσκίασεν, οὐχ ἠνώθη σοι δέ, τό ζῶν ὕδωρ διηλθεν ὡς διά ῥύακος τῆς σῆς ψυχῆς, ἐπειδὴ ἀξίαν ἑαυτοῦ οὐχ εὔρεν ὑποδοχὴν. Οὕτως οὖν λαμβάνων καί οὕτως ἀπτόμενος τῶν ἀψαύστων καί δοκῶν ἐσθίειν, μένεις **μή** λαμβάνων, **μή** ἐσθίων, **μηδέν** ὅλως ἔχων ἐν σεαυτῷ. Ὁ γάρ ἀπρόσιτος Λόγος, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, οὐ περιλαμβάνεται αἰσθητῶς, ἀλλά συμπεριλαμβάνει **μᾶλλον** αὐτός καί ἄπτεται καί ἀσυγχύτως ἐνοῦται τοῖς ἀξίοις καί καλῶς εὐτρεπισμένοις πρὸς ὑποδοχὴν τήν αὐτοῦ.

Ἐάν οὕτω μέν ἐορτάζης, οὕτω δέ καί τῶν θείων μυστηρίων μεταλαμβάνης, ἔσται σοι ἅπας ὁ βίος ἐορτή **μία**, καί οὐδέ ἐορτή,

ἀλλά ἐορτῆς ἀφορμή καί Πάσχα ἔν, ἡ ἐκ τῶν ὀρωμένων πρὸς τὰ νοούμενα μετάβασις καί ἐκχώρησις, ἔνθα πᾶσα σκιά καί ἅπας τύπος καί τὰ νῦν σύμβολα καταπαύουσι καί καθαροί καθαρῶς τοῦ καθαρωτάτου θύματος αἰωνίως ἐπαπολαύσομεν, ἐν Πατρὶ Θεῷ καί ὁμοουσίῳ τῷ Πνεύματι, Χριστόν ἀεί βλέποντες καί βλεπόμενοι πρὸς αὐτοῦ, Χριστῷ συνόντες, Χριστῷ συμβασιλεύοντες, οὗ μείζον οὐδέν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ παναγίῳ καί ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ' (375)

Περὶ ἡσυχίας καὶ ὁποίας ἐργασίας ὀφείλει ἔχασθαι ὁ ἐν ταύτῃ ἀνδρείως προσκαρτερῶν.

Περὶ τῆς τελεωτέρας τῶν ἀρετῶν ὀλίγα τινὰ προθυμούμενος εἰπεῖν, δέομαι ὑμῶν, ἀνοιξατέ μοι τὰ ὦτα, οἱ τοῦ μέτρου ταύτης ἐρῶντες καί εἰς τό ὕψος αὐτῆς διὰ τῆς προκοπῆς καί τῆς τῶν λοιπῶν ἀρετῶν καθ' ὁδόν ἀναβάσεως ἀνελθεῖν προετοιμαζόμενοι, τὸν νοῦν δηλαδή ἐφιστῶντες τῇ προσοχῇ τῶν λεγομένων, ἵνα, τό ἔργον αὐτῆς διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ λόγου, σπεύσητε, τῆς ἀξίας ἐφιέμενοι αὐτῆς καί τοῦ πλούτου, ἀξιούς ἑαυτοὺς παραστῆσαι εἰς τὴν ὑποδοχὴν καί τὴν ἐργασίαν αὐτῆς. Ἄρξομαι δέ ἐντεῦθεν καί τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν τοιαύτην τῷ ταύτης ἐραστῇ ἐν ἐπιτόμῳ ποιήσομαι.

Γενέσθω τοιγαροῦν ὁ ἡσυχάζων καί ἐν κελλίῳ μόνος καθήμενος ὡς ἡ πρωτομάρτυς Θέκλα αὕτη γὰρ ἐπὶ τῆς θυρίδος καθημένη καί τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Παύλου προσέχουσα, τῶν κοσμικῶν δηλονότι ἐκστᾶσα πραγμάτων καί τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν (οὐ γὰρ ἀφίστατο, φησὶν, ἀλλὰ δίκην ἀράχνης προσκολληθεῖσα τῇ θυρίδι οὔτε πρὸς τό φαγεῖν οὔτε πρὸς τό πιεῖν ἐξανίστατο, ἀλλ' ἦν ἐπακροωμένη τοῦ Παύλου), ὑποχωρήσαντα αὐτόν κατεδίωκεν, μόνῃ φυγῇ χρησαμένη καί γονεῖς καί μνηστῆρα καί ἅπαντα λιποῦσα, ἐκεῖνον ἐζήτει καί

ποθοῦσα κατέτρεχε, **μή** ἀνεχομένη ἑτέρου τινός ἐπιμνησθῆναι καθόλου **(376)** πλὴν Παύλου. Τοσοῦτον γάρ αὐτῆς ὁ τοῦ Παύλου πόθος ἐκράτησεν, ὥστε, κυλινδουμένη ἐπὶ τοῦ τόπου οὗ ὁ Παῦλος διδάσκων ἐκάθητο, κατεφίλει τό ἔδαφος ἐν ᾧ ἴσταντο οἱ πόδες αὐτοῦ. Μηδέν σοι τούτων παρέργως εἰρησθαι δόξη ἀλλ' εἰ **μή** εὖρες, ζήτησον καὶ εὐρήσεις.

Γενέσθω, εἰ βούληται, καὶ ὡς πόρνη, τούς πόδας τοῦ Κυρίου νοερῶς κρατῶν καὶ φιλῶν καὶ βρέχων τοῖς δάκρυσιν, πρὸς **μηδένα** ἄλλον ἀποβλέπων εἰ **μή** πρὸς τὸν τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἀφιέναι δυνάμενον. Γενέσθω καὶ ὡς ἡ παιδίσκη, ἧς οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, ἀσκαρδαμυκτί καὶ αὐτὸς ἀτενίζων εἰς χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ αὐτοῦ. Γενέσθω καὶ ὡς νύμφη, τῷ νυμφίῳ Χριστῷ τῇ ἐνώσει συγκοιταζόμενος καὶ συνανιστάμενος τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, **μᾶλλον** δέ αἰεὶ ἐν αὐτῷ μένων καὶ αὐτόν μένοντα ἐν αὐτῷ περιφέρων. Γενέσθω, εἰ δύναται, καὶ ὡς εἷς τῶν παρισταμένων ἀρχόντων τῷ ἐπιγεῖω βασιλεῖ ἔνδον ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, φιλικῶς αὐτῷ καὶ **μυστικῶς** προσομιλῶν, προσώπῳ πρὸς πρόσωπον συλλαλῶν τῷ Δεσπότη αὐτοῦ.

Γενέσθω ὁ ἡσυχάζων ὡς οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Θαβώρ συνανελθόντες τῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀστράψασαν αἴγλην καὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ θεασάμενοι, οἱ τὴν νεφέλην ἰδόντες τὴν φωτεινὴν καὶ τὴν φωνὴν ἀκηκοότες τὴν πατρικὴν λέγουσαν «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός», ἐκπλαγέντες πρηνεῖς ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσον, ἵνα καὶ αὐτὸς εἰπεῖν δυνηθῇ ὡς ὁ Πέτρος «Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ καὶ τῷ Πατρὶ σου καὶ τῷ Ἁγίῳ σου Πνεύματι, τῇ **μια** βασιλείᾳ, εἰς κατοικίαν αἰώνιον ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καινοποιοῦντες ταῦτα τῇ καθάρσει **(377)** καὶ τῇ τῶν ἀρετῶν ποικιλίᾳ ἐποικοδομοῦντες εἰς ὕψος». Ἦ, ὡς οἱ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ὑπερώῳ τότε καθήμενοι, καὶ αὐτὸς τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν ἐκδεχόμενος, ἢ καὶ ἐπελθόντα τὸν Παράκλητον ὡς ἐκεῖνοι δεξάμενος καὶ ὡς **μεμestωμένος** γλεύκουσιν τοῖς σαρκικοῖς νομιζόμενος καὶ ὡς κομπάζων καὶ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν κατεπαιρόμενος αὐτοῖς λογιζόμενος, διὰ τὸ καινὰ ἐκφέρειν καὶ δειρμηνεύειν διδάγματα παλαιὰ καὶ

λαλεῖν γλώσσαις καὶ ἀνατρέπειν τοὺς λόγους τῶν ἀντιδιατιθεμένων τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος.

Γενέσθω καὶ ὡς Μωϋσῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, **μόνος ἄνω γενόμενος** καὶ εἶσω τῆς νεφέλης καὶ αὐτός εἰσερχόμενος καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων ἀποκρυπτόμενος ὅς, εἰ τοιοῦτος γένηται, οὐ τὰ ὀπίσθια μόνον ἴδη, ἀλλὰ τῷ προσώπῳ γνωστῶς ἐμφανισθήσεται τοῦ Θεοῦ καί, αὐτόν τόν Θεόν **μόνος ὄρων** καὶ παρ' ἐκείνου ὁρώμενος καὶ τῆς ἐκείνου ἀκούων φωνῆς, **μυσταγωγηθήσεται** πρῶτον τὰ **μυστήρια** τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ εἶθ' οὕτως ἄλλοις νομοθετήσει φωτισθήσεται, καὶ ἄλλους τῷ φωτί φωτίσει τῆς γνώσεως ἐλεηθήσεται, ἔπειτα ἐλεήσει. Οὗτος αἰτεῖ καὶ λαμβάνει καὶ λαβὼν **μεταδίδωσι** τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν λύεται τοῦ δεσμοῦ τῶν κακῶν καὶ λύει ἄλλους εἶθ' οὕτως αὐτός.

Γενέσθω ὁ καλῶς ἡσυχάζων ὡς οἱ ἔνδον, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διὰ τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων, **καθήμενοι** καὶ τόν Ἰησοῦν εἰσελθόντα, **μᾶλλον** δέ ὡς πανταχοῦ ὄντα καὶ συνυπάρχοντα ἔνδον αὐτῷ, **θεασάμενος**, τὴν εἰρήνην διδόντα **αἰτησάμενος** λαβέτω, ἀλλὰ καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἐμφυσῶντα ὑποδεχέσθω **μετά φόβου** καὶ **τρόμου**. Βλεπέτω **(378)** δέ ἀκριβῶς καὶ ψηλαφισάτω καλῶς ταῖς νοεραῖς χερσὶ τοῦ νοός καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν τῆς ψυχῆς, εἰ αὐτό ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων Θεός. Οὐ γὰρ ἀγανακτήσει παρ' αὐτοῦ **πολυπραγμονούμενος**, ἀλλὰ, ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ἐπαινουμένην δειλίαν, τοιαῦτά τινα εἶπη πρὸς αὐτόν «Τί τεταραγμένος εἶ καὶ διὰ τί **διαλογισμοὶ** ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; Εἰρήνη σοι ἐγώ εἰμι, **μὴ φοβοῦ**. Ἴδέ **μου** τὴν τῆς θεότητος δόξαν **ψηλάφησον** καὶ γνῶθι ὅτι αὐτός ἐγώ εἰμι **γεῦσαι** καὶ ἰδέ ὅτι ὁ σκότος ὢν καὶ εἰς ἄγγελον φωτός ἐν φαντασίᾳ καὶ οὐκ ἀληθείᾳ **μετασχηματιζόμενος** χρηστότητα καὶ γλυκύτητα καὶ χαρὰν καὶ ἐλευθερίαν καὶ γαληνιαῖαν κατάστασιν καὶ αἴσθησιν νοεράν καὶ φωτισμόν ψυχῆς οὔτε ἔχει, οὔτε **μὴν** ἐμποιήσει σοι, καθὼς ἐμέ θεωρεῖς τὰ **ἀμφότερα** ὄντα καὶ ἐν σοὶ αὐτὰ ἐργαζόμενον».

Ταῦτα τοιγαροῦν πάντα ὁ ἡσυχάζων οὐκ ἐν λόγοις **μόνον** λεγόμενα ὀφείλει νοεῖν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ καθ' ἐν τούτων καθ' ἐκάστην **πραττόμενον** ἐπ' αὐτῷ ὀφείλει ὄραν. Εἰ δέ **μὴ** οὕτως ἐν

τῆ κέλλη αὐτοῦ διάγων κάθηται, τί τό ὄφελος ἐμπερικλείειν τό ἑαυτοῦ σῶμα τοῖς τοίχοις; Ὁ νοῦς ἄυλός ἐστι καί ἀσώματος οὐ τοίχοις, ἀλλά θείῳ κρατούμενος Πνεύματι, ἴσταται βεβηκῶς εἰς τό κατά φύσιν καί προσομιλῶν Θεῷ. Ὁ τοίνυν μόνος ἐν κελλίῳ καθήμενος, τί ἄρα ὀφείλει ποιεῖν ἕτερον, εἰ μή ἀκριβῶς οἶδεν ἅ εἵπομεν καί ταῦτα ἔχει ἐργασίαν πνευματικήν τε καί διηνεκῆ; Ὁ γάρ τῶν ἐντολῶν ἀποστάς καί ἀπό τῶν ἔργων σχολάσας σωματικῶς, εἰ μή ἐργάζεσθαι οἶδε πνευματικῶς, πάντως ἐξ ἀμφοτέρων ἀργεῖ. Εἰ γοῦν ἡ ἀργία κακόν, ἀμαρτάνειν ὄντως ὁ ταύτη στοιχῶν, ἐπειδή ὁ ἐπιστήμων ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ οὐκ ἐμποδίζεται παρὰ τοῦτο εἰς τάς διά τοῦ σώματος ἐπιτελουμένας πράξεις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, (379) ἀλλά καί λίαν συνεργεῖται μᾶλλον πρός ταύτας καί εὐκοπώτερον αὐτάς ἐργάζεται, ὁ δέ διά μόνων τῶν γινομένων ἐκτός τήν τέχνην ἐπιδεικνύμενος, ἤγουν τήν ἄσκησιν μετερχόμενος, ἐάν ἐκ τούτων σχολάσῃ, οὐκέτι καί ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἐργάζεσθαι δύναται. Πῶς; Ὅτι τά μὲν ἐργαλεῖα καί τήν ὕλην ἐν χερσὶ περιφέρει, ὡς δέ τῆς τέχνης ἄπειρος εἰς ἔργον αὐτήν κατασκευάσαι καί τελειῶσαι οὐ δύναται, ἀλλά ἀσθενής καί ἄκαρπος ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἀποδείκνυται. Ἴνα δέ μάθῃς τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ἐξ ἑτέρων ὑποδειγμάτων σαφεστέραν σοι ταύτην ποιήσομαι.

Πόσοι, εἰ δύνασαι εἰπεῖν, ὡς ἡ πόρνη κλαῦσαι προεθυμήθησαν, οὐκ ἔλαβον δέ τήν ἄφεσιν ὡς ἐκείνη; Πόσοι εἰς τό Θαβώριον ὄρος ἀνέβησαν καί ἀνέρχονται μέχρι τοῦ νῦν, τόν δέ ἐκεῖσε μεταμορφωθέντα Κύριον οὐδαμῶς ἐθεάσαντο, οὐ διά τό μή παρεῖναι πάντως ἐκεῖσε Ἰησοῦν τόν Χριστόν, πάρεστι γάρ, ἀλλά διά τό μή ἀξίους εἶναι τῆς θεότητος αὐτοῦ θεατάς; Πόσοι τῶν Ἰουδαίων εἰσηλθόν ἐν τῷ οἰκήματι ἔνθα ἐκάθητο οἱ ἀπόστολοι, καί οὐδεὶς αὐτῶν ἔλαβε τόν Παράκλητον; Πόσοι τάς Γραφάς ἐρμηνεύουσι καί τόν ἐν ταῖς Γραφαῖς λαλοῦντα ὅλως ἠγνόησαν; Πόσοι ἐν σπηλαίοις καί ὄρεσιν ἐναπέψυξαν καί τοῦ κόσμου ὑπεράξιοι οὐ γεγόνασιν, ὥστε αὐτῶν μή εἶναι τόν κόσμον ἄξιον, ἀλλά μετά τοῦ κόσμου - ὦ τῶν κριμάτων σου, Κύριε - καί οὗτοι συνηριθμήθησαν; Πόσοι ἠσύχασαν καί νῦν ἠσυχάζουσι, καί οὐδέ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τήν σημασίαν

ἐπίστανται, μή τί γε εἶπειν τό ἐν τῇ ἡσυχίᾳ μυστήριον; Οὐ γάρ ἀπό τῆς ἕξωθεν ἡσυχίας ἢ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δίδοται, ὡς τινες κακῶς τό «Σχολάσατε καί γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός» ἐπιλαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως μᾶλλον ἢ ἡσυχία τῷ νομίμως καί καλῶς (380) ἀγωνιζομένῳ ἐγγίνεται. Εἰ γάρ σχολήν τῶν ἔργων τήν ἀποχήν, καί ἡσυχίαν τήν ἀργίαν καλέσομεν καί ἀντί τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν ταῦτα προκρίνωμεν, πῶς τόν τοῦ Χριστοῦ νόμον καί τήν τῶν ἀποστόλων διάταξιν ἐκπληρώσομεν, τοῦ μὲν λέγοντος «Ἄ θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καί ὑμεῖς ὁμοίως ποιεῖτε αὐτοῖς», καί πάλιν «Εἰ οὖν ἐγώ ὁ Κύριος καί ὁ διδάσκαλος ἐνῖψα ὑμῶν τούς πόδας, ὀφείλετε καί ὑμεῖς ἀλλήλων νίπτειν τούς πόδας», καί πάλιν «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος ἔστω πάντων ἔσχατος καί πάντων δοῦλος καί πάντων διάκονος», τοῦ δέ «Ὁ ἀργός μηδέ ἐσθιέτω», καί ἀλλαχοῦ «Πάντα ὑμῖν ὑπέδειξα καί ὅπως δεῖ ἐργαζομένους ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καί «Αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν ἐμοί καί τοῖς σὺν ἐμοί».

Πάντες γάρ οἱ ἀπόστολοι καί οἱ ἐξ αὐτῶν θεοφόροι πατέρες οὐδαμοῦ τῆς διὰ τῶν ἔργων εὐαρεστήσεως τήν ἡσυχίαν προέκριναν, ἀλλά διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως τήν πίστιν ἐπιδειξάμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἐν γνώσει κατηξιώθησαν καί, ὡς νομίμως ἀγωνισάμενοι καί ἔπαθλον τῆς νίκης τήν ἐν ἀγάπῃ γνῶσιν Θεοῦ λαβόντες καί εἶναι σὺν αὐτῷ ἐπιποθοῦντες, ἔξω τοῦ σταδίου καί τῶν ἐν πολέμοις ταραχῶν ἐγένοντο καί ἔτι οἱ νομίμως ἀγωνιζόμενοι ἔξω τούτων γίνονται, ἀμερίμνως καί ἀνεπιμίκτως τῶν κάτω καί λυπηρῶν τάς ἐπικαρπίας τῶν πόνων ἐπαπολαύοντες. Ἐπὶ δέ τοῦ τοιούτου καλοῦ ἀκορέστως κατατρυφήσωσι καί βεβαιωθῶσιν ὡς «οὐκ ἄξια, κατὰ τόν θεῖον Ἀπόστολον, τά παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τήν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν» καί ὅτι «ἐκαστος λήψεται τόν μισθόν κατὰ τόν ἴδιον κόπον», οὐκ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἄθλοις ἀρκοῦνται, ἀλλά πάλιν ἀπό τῆς ἀνέσεως (381) καί τῆς τοιαύτης τρυφῆς ἐπὶ τούς ἀγῶνας χωροῦσι, κατὰ τό εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεολόγου, ἀπό τῆς ἡσυχίας ἐπὶ τόν λόγον, οὐχ ἑαυτοῖς, εἰ καί ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὄν

ποθοῦσι καί ᾧ ἀντιποθοῦνται Θεῷ φιλοτιμούμενοι. Οὐκέτι δέ τύπτοντες καί τυπτόμενοι, οὐδέ ἐν τῷ προτέρῳ τρόπῳ τοῖς ἐχθροῖς συμπλέκονται, ἀλλά φοβεροί αὐτοῖς καί μόνη τῇ ἰδέᾳ εἰσὶν μόνον γάρ ἀναφανέντων, εἰς φυγὴν μὲν τρέπονται οἱ τούτων ἐχθροί, οἱ δέ γε παρ' ἐκείνων τρωθέντες εὐθύς θεραπεύονται, δεσμοῦνται καί ἐπαλείφονται παρ' αὐτῶν καί διδάσκονται, πῶς δεῖ προσέρχεσθαι τοῖς τοιούτοις, ἐν ποίοις τε ὄπλοις καί μηχανήμασι ποταποῖς.

Ταῦτα εἰ μὴ καθ' ἐν ὃ ἡσυχάζων καί ὁ προεστῶς ἄλλων καί ὁ διδάσκων ἑτέρους ἐπίσταται, οὔτε ἡσυχάζων ἐστὶν ὁ δοκῶν ἡσυχάζειν, ἀλλ' ἐν ἀγνοίᾳ κάθηται, μόνον περικεκλεισμένος τό σῶμα οὔτε προεστῶς ἐστὶν ὁ δοκῶν προεστάναι, ἀλλ' ἐν ὁδῷ ἣ οὐκ ἐπίσταται, μᾶλλον δέ ἔξω τῆς ὁδοῦ, πορευόμενος, τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ σὺν αὐτῷ εἰς αἰωνίου πυρός κρημνὸν ἀπορρίψει οὔτε διδάσκαλος ἄλλων ἐστὶν ὁ διδάσκειν δοκῶν, ἀλλὰ ψεύστης καί πλάνος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν σοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Τί δέ χρὴ καί λέγειν περὶ τοῦ δεσμεῖν καί λύειν τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὅπου γε καί οἱ τὸν Παράκλητον ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἀφιέντα τὰ ἁμαρτήματα φρίπτουσι μὴ τι τῶν παρὰ γνώμην τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος καί δι' αὐτῶν λαλοῦντος ἐργάζονται; Ἀλλὰ τίς οὕτω μανείς καί ἐπὶ τοσοῦτον θράσους ἀρθεῖς πρὸς τοῦ τὸν Παράκλητον δέξασθαι εἶπη καί ποιήσει ἔργα τοῦ Πνεύματος καί ἄνευ γνώμης Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ διαπράξεται; Οὐαὶ τοῖς ταῦτα τολμῶσιν ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν ἣ ὁ ἀδέκαστος καί ἀπαραλόγιστος κριτῆς Κύριος κάθηται ἐπὶ θρόνου καί βήματος φοβεροῦ, ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα καί τὰς ἐνθυμήσεις καί τοὺς (382) λόγους αὐτοῦ ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις σὺν τῷ πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ρ'.

Τοῦ ὀσίου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἡγουμένου μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῆς Ξηροκέρκου, κεφάλαια πρακτικά καί θεολογικά ρ'. (383)

α'. Θεός τοῖς μέν σωματικῶς ὀρῶσιν οὐδαμοῦ ἐστιν, ἀόρατος γάρ, τοῖς δέ πνευματικῶς νοοῦσι πανταχοῦ ἐστι, πάρεστι γάρ ἐν γάρ τῷ παντί καί ἐκτός τοῦ παντός ἐστιν, ἐν τούτῳ καί ἐγγύς ἐστι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν καί μακράν ἀπό ἁμαρτωλῶν ἡ σωτηρία αὐτοῦ.

β'. Μνήμη Χριστοῦ φωτίζει τόν νοῦν καί δαίμονας ἐκδιώκει τό δέ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος φαῖνον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ παντός ἀφιστᾷ τοῦ κόσμου καί τόν μέτοχον αὐτοῦ ἀπ' ἐντεῦθεν ἤδη ἐμφορεῖσθαι ποιεῖ τῆς μελλούσης δόξης, καθόσον ἀνθρώπῳ χωρητόν τῷ ὑπό τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐνεργουμένῳ, κρυπτομένῳ δέ εἰσέτι τῷ παραπετάσματι τῆς σαρκός.

γ'. Εἰ οὐδέν ἕτερον μετὰ τήν παρέλευσιν τῶν ὀρωμένων, εἰ μή ὁ μόνος ὁ Θεός ἐστι, καί ἔστι καί ἔσεται, πάντως οἱ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πλουσίως μετέχοντες, εἰ καί τῇ γῆ πάρεισιν, ἀλλά τό πλεῖστον ἤδη τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνήφθησαν, οἱ καί στένουσι πως τῇ σκιᾷ καί τῷ ἐφορκίῳ βαρούμενοι.

δ'. Ὁ Κύριος οὐ τούς ἀπλῶς διδάσκοντας μακαρίζει ἀλλά τούς πρότερον διά τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀναβλέψαι ἀξιωθέντας καί θεασαμένους ἐν ἑαυτοῖς τό φωτίζον (384) φῶς τοῦ Πνεύματος ἀστράπτον καί δι' αὐτοῦ γνόντας ἐν ἀληθινή τούτου ὀράσει καί γνώσει καί ἐνεργείᾳ τά περί ὧν εἰπεῖν καί ἄλλους διδάξαι χρή οὖν οὕτω πρῶτον, ὡς εἴρηται, ἀναχθῆναι τούς διδάσκειν ἐπιχειροῦντας, ἵνα μή περί ὧν οὐκ ἐπίστανται λέγοντες τούς πειθομένους αὐτοῖς καί ἑαυτούς πλανήσαντες ἀπολέσωσιν.

ε'. Ὁ μή φοβούμενος τόν Θεόν οὐ πιστεύει ὅτι ἔστι Θεός, ἄφρων γάρ ἐστιν ὁ δέ τοῦτο πιστεύων φοβεῖται αὐτόν, φοβούμενος δέ τηρεῖ τάς αὐτοῦ ἐντολάς ὁ δέ φοβεῖσθαι λέγων τόν Θεόν, μή φυλάσσων δέ τάς ἐντολάς αὐτοῦ, ψεύστης ἐστί καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστιν ἐν αὐτῷ οὐ γάρ, φησί, φόβος, ἐντολῶν τήρησις τούτου δέ μή ὄντος ἐν ἡμῖν μηδέ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν, οὐδέν τῶν ἐθνικῶν καί ἀπίστων διενηνόχαμεν.

στ'. Ἡ πίστις καί ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος καί ἡ τήρησις τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν κατά ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως τούς μισθούς

προξενεῖ καθόσον γάρ καθαιρόμεθα κατά τοσοῦτον εἰς ἀγάπην Θεοῦ ἀπό τοῦ φοβεῖσθαι αὐτόν ἀναγόμεθα καί οἰονεῖ μεταβαίνομεν ἀπό τοῦ φόβου κατά προκοπήν ἐπὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν καὶ τηρικαῦτα ἀκούομεν πρὸς αὐτοῦ «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με». Καὶ οὕτω προστιθῶμεν ἐπὶ τοῖς ἀγῶσιν ἀγῶνας, ἵνα τὴν ἀγάπην ἀπό τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα. Τούτου δέ γενομένου, αὐτός ὡς ὑπέσχετο ἡμᾶς ἀγαπᾶ αὐτοῦ δέ ἡμᾶς ἀγαπῶντος, καὶ ὁ Πατήρ αὐτοῦ ὡσαύτως ἡμᾶς ἀγαπᾶ, προσδοποιοῦντος τοῦ Πνεύματος δηλαδή καὶ τὴν οἰκίαν προευτρεπίζοντος ὡς ἐν μιᾷ συνόδῳ τῶν ὑποστάσεων μονὴν γίνεσθαι ἡμᾶς Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος.

ζ'. Ἡ γνωστῶς καὶ εὐαισθήτως γινομένη ἐνοίκησις τῆς τριουποστάτου θεότητος ἐν τοῖς τελείοις οὐ πλήρως πόθου ἐστιν, (385) ἀλλὰ μᾶλλον ἀρχὴ καὶ αἰτία σφοδροτέρου καὶ μείζονος πόθου. Ἐκτοτε γάρ οὐκ ἔᾶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὴν ἠρεμεῖν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ πυρὸς αἰεὶ ἐκκαίμενον καὶ πυρούμενον ἐπαίρεσθαι εἰς φλόγα πόθου θειοτέρου ποιεῖ. Κατάληψιν γάρ καὶ τέλος τοῦ ποθουμένου εὐρεῖν ὁ νοῦς μὴ δυνάμενος οὐδὲ μέτρον τῷ πόθῳ καὶ τῇ ἀγάπῃ δύναται δοῦναι, ἀλλὰ τῷ ἀτελέστῳ τέλει φθάσαι καὶ καταλαβεῖν βιαζόμενος, ἀτέλεστον αἰεὶ τὸν πόθον καὶ ἀπλήρωτον τὴν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ περιφέρει.

η'. Ὁ εἰς τοῦτο τὸ πέρας ἐλθὼν οὐ δοκεῖ εὐρηκέναι ἀρχὴν πόθου ἢ ἀγάπης ἐν ἑαυτῷ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὡς μὴ ἀγαπῶν τὸν Θεόν διάκειται, τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης μὴ καταλαβεῖν δυνηθεὶς ὅθεν καὶ ὡς ἔσχατον ἡγούμενος ἑαυτὸν πάντων τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖται ἀπὸ ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ τῶν πιστῶν σωτηρίας.

θ'. «Πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι». Ἡ γὰρ πίστις ἀντὶ δικαιοσύνης λογίζεται. «Τέλος γάρ νόμου Χριστός». Ἡ δέ εἰς αὐτόν πίστις δικαιοῖ καὶ τελειοῖ τὸν πιστεύοντα, ὡς ἀντὶ ἔργων νόμου λογιζομένης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἥτις διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ εὐαγγελίου βεβαιουμένη καὶ δεικνυμένη, ζωῆς αἰωνίου τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ μετόχους τοὺς πιστοὺς ἀπεργάζεται.

ι'. Πίστις ἐστὶ τό διά Χριστόν ὑπέρ τῆς αὐτοῦ ἐντολῆς ἀποθανεῖν καί τόν θάνατον τοῦτον ζωῆς πρόξενον εἶναι πιστεύειν, τήν πτωχείαν ὡς πλοῦτον λογίζεσθαι, τήν εὐτέλειαν καί ἐξουδένωσιν ὡς δόξαν τῷ ὄντι καί περιφάνειαν, καί ἐν τῷ **μηδέν** ἔχειν τά πάντα κατέχειν πιστεύειν **μᾶλλον** δέ κεκτηῖσθαι «τόν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Χριστοῦ» καί πηλόν ἢ καπνόν ἅπαντα τά ὀρώμενα καθορᾶν.

ια'. Ἡ εἰς Χριστόν πίστις ἐστὶ τό **μή** μόνον καταφρονῆσαι **(386)** τῶν ἐν τῷ βίῳ τερπνῶν, ἀλλά καί τό καρτερεῖσθαι καί ὑπομεῖναι πάντα πειρασμόν ἐπερχόμενον ἐν λύπαις καί θλίψεσι καί συμφοραῖς, ἕως ἄν θελήσῃ καί ἐπισκέψῃται ἡμᾶς ὁ Θεός. «Ὑπομένων γάρ, φησίν, ὑπέμεινα τόν Κύριον καί προσέσχε μοι».

ιβ'. Οἱ τοῦς ἑαυτῶν γονεῖς ἐν τινι προτιμῶντες τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς πίστιν οὐ κέκτηνται πρός Χριστόν πάντως γάρ ὑπό τῆς ἰδίας κρίνονται συνειδήσεως, εἴ γε καί συνειδήσιν ζῶσαν ἔχουσι περί τῆς ἀπιστίας αὐτῶν πιστῶν γάρ τοῦτό ἐστὶ τό ἐν **μηδενί** **μηδαμῶς** τοῦ μεγάλου Θεοῦ καί σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παραβαίνειν τήν ἐντολήν.

ιγ'. Πίστις ἢ εἰς Θεόν ἐπιθυμίαν καλῶν ἔτεκε καί φόβον κολάσεων ἢ δέ τῶν κρειπτόνων ἐπιθυμία καί ὁ φόβος τῶν κολάσεων τήρησιν ἐντολῶν ἀκριβῆ κατειργάσαντο, ἢ δέ ἀκριβῆς τῶν ἐντολῶν τήρησις τήν ἰδίαν τοῦς ἀνθρώπους ἐκδιδάσκει ἀσθενείαν, ἢ δέ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἀσθενείας ἡμῶν θανάτου **μνήμην** ἐγέννησεν ὁ δέ σύννοικον ταύτην κτησάμενος αὐτός **μαθεῖν** ἐμπόνως ζητήσῃ ὅποια ἔσται αὐτῷ τά **μετά** τήν ἔξοδον τοῦ βίου τούτου καί ἀναχώρησιν ὁ δέ αἰεὶ περί τῶν **μελλόντων** γινῶναι σπουδάζων πρῶτον πάντων ἑαυτόν ἀποστερεῖσθαι τῶν παρόντων ὀφείλει ὁ γάρ ἐν τούτοις καί **μέχρις** εὐτελοῦς τινος ὑπό προσπαθείας κρατούμενος ἐκείνων τήν γινῶσιν τελείαν οὐ δύναται κτήσασθαι. Εἰ δέ καί ταύτης γεύσεται κατ' οἰκονομίαν τινά τοῦ Θεοῦ, εἰ **μή** τάχιον ἑάσει τά ὑφ' ὧν καί ἐν οἷς κρατεῖται κατὰ προσπάθειαν καί ὅλος τῆς τοιαυτῆς γένηται γνώσεως, **μηδέν** ἕτερον ταύτης ἔξωθεν ἐννοεῖν ἐκουσίως καταδεχόμενος, καί αὕτη ἦν δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

ιδ'. Ἡ ἀποταγή τοῦ κόσμου καί παντελῆς ἀναχώρησις, ξενιτείαν ἀναλαβομένην πάντων τῶν ἐν βίῳ ὑλῶν καί **(387)** ἡθῶν καί γνωμῶν καί προσώπων καί ἄρνησιν σώματος καί θελήματος, μεγάλης ὠφελείας πρόξενος γίνεται τῷ οὕτω θερμῶς ἀποταξαμένῳ ἐν βραχεῖ τῷ καιρῷ.

ιε'. Ὁ φεύγων τόν κόσμον, ὄρα **μηδαμῶς** δῶς σήν ψυχὴν εἰς παράκλησιν κατ' ἀρχάς, ἐν αὐτῷ τάς οἰκήσεις ποιούμενος, εἰ καί πάντες σε τοῦτο ποιεῖν συγγενεῖς καί φίλοι καταναγκάζουσι. Τοῦτο γάρ αὐτοῖς οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσι, ὅπως τήν θέρμην ἀποσβέσωσι τῆς καρδίας σου εἰ γάρ καί **μή** τελείως ἐμποδίσαι σου τήν πρόθεσιν δυνηθῶσιν, ἀλλά γε χαυνοτέραν ταύτην πάντως καί ἀσθενῆ ἀπεργάσσονται.

ιστ'. Ὅταν πρός πάντα τά τοῦ βίου ἡδέα εὐρεθῆς ἀνδρείος καί ἀπαράκλητος, τότε εἰς **συμπάθειαν** δῆθεν οἱ δαίμονες τοὺς συγγενεῖς **μετατρέψαντες**, κλαίειν ποιοῦσι καί θρηνεῖν διά σέ πρό προσώπου σου. Καί τοῦτο ἀληθές εἶναι γνώση, ὅταν σύ **μέν** ἄτρεπτος καί ἐν ταύτῃ ἐμμείνης τῇ προσβολῇ, ἐκείνους δέ εἰς **μανίαν** τήν κατὰ σοῦ καί **μῖσος** αἴφνης ἐξαφθέντας ἴδης καί ὡς ἐχθρόν σε ἀποστρεφόμενους καί ὄρᾳν οὐκ ἐθέλοντας.

ιζ'. Τήν παρά τῶν γονέων καί ἀδελφῶν καί φίλων σου θλίψιν ὄρῶν διά σέ γινομένην, γέλα ἐπί τῷ ὑποβάλλοντι ταῦτα ποικίλως κατὰ σοῦ γίνεσθαι δαίμονι καί **μετά** φόβου καί σπουδῆς πολλῆς ὑποχώρησον καί τόν Θεόν ἐκτενῶς ἐκδυσώπει τοῦ τάχιον εἰς λιμένα καλοῦ πατρός καταντῆσαί σε, ἐν ᾧ τήν ψυχὴν σου κεκοπωμένην καί πεφορτισμένην ὑπάρχουσαν αὐτός ἀναπαύσει πολλά γάρ ἔχει τό πέλαγος τοῦ βίου πρόξενον κινδύνων καί ἀπωλείας ἐσχάτης.

ιη'. Ὁ **μισῆσαι** θέλων τόν κόσμον ἀγάπην ἐκ βαθέων ψυχῆς ἔχειν ὀφείλει πρός τόν Θεόν καί **μνήμην** τούτου ἀέναον οὐδέν γάρ ἕτερον ὡς ταῦτα **μετά** χαρᾶς πάντα καταλιμπάνειν ποιεῖ καί σκυβάλων δίκην αὐτά ἀποστρέφεισθαι.

ιθ'. Μή θέλε δι' εὐλόγους αἰτίας ἢ **μᾶλλον** ἀλόγους τῷ **(388)** κόσμῳ προσμεῖναι τό σύνολον, ἀλλ' ὅτε κληθῆς, συντόμως ὑπάκουσον ἐν οὐδενί γάρ ἑτέρῳ οὕτω Θεός ὡς ἐν ταχύτητι ἡμῶν ἐπευφραίνεται, ἐπειδή καί κρεῖσσον ὑπακοή σύντομος **μετά** πενίας ἢ βραδύτης **μετά** πλήθος χρημάτων.

κ'. Εἰ ὁ κόσμος καί τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάντα παρέρχονται, ὁ δὲ Θεὸς μόνος ἀϊδιὸς ἐστὶ καὶ ἀθάνατος, χαίρετε ὅσοι δι' αὐτόν τὰ φθαρτὰ κατελείψατε φθαρτὰ δὲ εἰσὶν οὐ μόνον πλοῦτος καὶ χρήματα, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡδονὴ καὶ ἀπόλαυσις ἀμαρτίας φθορὰ ἐστὶ μόναι δὲ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ φῶς εἰσὶ καὶ ζωὴ καὶ τοῦτο παρὰ πάντων καλοῦνται.

κα'. Εἰ φλόγα ἔλαβες, ἀδελφέ, καὶ δραμῶν παρεγένου ἐν κοινοβίῳ ἢ πνευματικῷ πατρὶ διὰ τοῦτο, κἂν προτρέπη παρ' αὐτοῦ ἢ παρὰ τῶν συνασκομένων σοι ἀδελφῶν λουτροῖς ἢ βρώμασιν ἢ ἄλλαις θεραπείαις σωματικαῖς χρήσασθαι ἀναπαύσεως χάριν, τοῦτο μὴ καταδέξῃ, ἀλλ' αἰεὶ παρεσκευασμένος ἔσο πρὸς νηστείαν, πρὸς κακοπάθειαν, πρὸς ἐγκράτειαν ἀκροτάτην, ἵνα, εἰ μὲν παρὰ τοῦ σου ἐν Κυρίῳ πατρός προτραπῆς μετασχεῖν παρακλήσεως, εὐρεθῆς ἐκείνῳ μὲν ὑπήκοος, τό δὲ ἴδιόν σου μηδέ ἐν τούτῳ ποιῶν ἐκ προαιρέσεως θέλημα εἰ δὲ μὴ, μετὰ χαρᾶς ὑπομενεῖς ἅπερ ἐκουσίως ποιῆσαι ἠθέλησας ψυχικῶς ὠφελούμενος. Τοῦτο γὰρ φυλάττων, ἔση διὰ παντός ἐπὶ πᾶσιν ὡς νηστεύων καὶ ἐγκρατευόμενος καὶ τό ἴδιον ἀποταξάμενος παντάπασι θέλημα οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ σου φλόγα ἄσβεστον διατηρήσεις, τὴν πάντων καταφρονεῖν σε βιάζουσαν.

κβ'. Ὅταν πάντα τὰ παρ' ἑαυτῶν οἱ δαίμονες πράξωσι καὶ τόν κατά Θεόν ἡμῶν σκοπόν μεταστῆσαι οὐ δυνηθῶσιν ἢ ἐμποδίσαι, τότε τοῖς τὴν εὐλάβειαν ὑποκρινόμενοις ὑπεισέρχονται καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀγωνιζομένους ἐμποδίζειν πειρῶνται. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς ἐξ ἀγάπης δῆθεν καὶ συμπαθείας κινούμενοι, εἰς σωματικάς ἀναπαύσεις (389) χωρεῖν παραινοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ τό σῶμα ἀδυνατήσῃ, φησί, καὶ εἰς ἀκηδῖαν ἐμπέσητε. Ἐπειτα εἰς συντυχίας ἀνωφελεῖς ἐκκαλούμενοι, τὰς ἡμέρας ἐν ταύταις προσαναλίσκειν αὐτούς ποιοῦσιν. Εἰ μὲν τις ὑπακούσας τῶν σπουδαίων ὁμοιωθῆ αὐτοῖς, στρέφονται καὶ ἐπεγγελῶσι τὴν αὐτοῦ ἀπώλειαν εἰ δὲ μὴ ὑπαχθῆ τοῖς αὐτῶν λόγοις, ἀλλὰ τηρεῖ ἑαυτόν ξένον ἐκ πάντων καὶ σύννου καὶ ἀπαρηρσίαστον, κινοῦνται εἰς φθόνον καὶ πάντα ποιοῦσι καὶ πράττουσιν ἕως οὗ καὶ τῆς μονῆς αὐτόν ἐκδιώξωσιν οὐ φέρει

γάρ κενοδοξία ἄτιμος ἐπαινουμένην ταπείνωσιν ὄρῶν ἀπεναντίας αὐτῆς.

κγ'. Ἄγχεται κενόδοξος ταπεινόφρονα ὄρῶν προχέοντα δάκρυα καί δισσῶς ὠφελούμενον, Θεόν ἴλεω δι' αὐτῶν ἐργαζόμενον καί ἀνθρώπους εἰς ἔπαινον ἐπισπώμενον ἀβουλήτως.

κδ'. Ἀφ' οὗ σεαυτὸν ὅλον τῷ πνευματικῷ σου ἀναθῆ πατρί, ἴσθι ὡς ξένος εἶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἔξωθεν ἐπιφέρῃ, ἀνθρωπίνοις λέγω πράγμασί τε καὶ χρήμασιν οὗ χωρὶς μηδὲν ἐν αὐτοῖς προᾶξαι ἢ ποιῆσαι θελήσης, ἀλλὰ μηδέ μικρόν ἢ μέγα αἰτήση προᾶγμα αὐτῷ ἔἰσαί σοι, εἰ μὴ τοι αὐτός τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ, ἢ προστάξῃ λαβεῖν ἢ αὐτός ἐκεῖνος αὐτοχείρως παρέξῃ σοι.

κε'. Μὴ δῶς ἄνευ τοῦ κατὰ Θεὸν πατρός σου ἐλεημοσύνην ἐξ ὧν χρημάτων εἰσήνεγκας, ἀλλὰ μηδέ διὰ μεσίτου σου λαβεῖν τινα ἐξ αὐτῶν παρ' ἐκείνου θελήσης. Κρεῖττον γάρ πτωχόν καὶ ξένον εἶναί τε καὶ ἀκούειν σε ἢ σκορπίζειν χρήματα καὶ διδόναι τοῖς πένησι, εἰσαγωγικόν ὄντα πίστεως δέ ἀκραιφνοῦς τό πάντα ὡς ἐν χειρὶ Θεοῦ ἢ τοῦ πνευματικοῦ πατρός ἀναθέσθαι βουλήσει.

κστ'. Μὴ δὴ λαβεῖν ὕδατος αἰτήση ποτόν, εἰ καὶ συμβῆ σε φλέγεσθαι, μέχρις ἂν οἴκοθεν κινηθεῖς ὁ πνευματικὸς σου πατήρ προτρέψῃται. Ἄγχε γάρ σεαυτὸν καὶ βιάζου ἐν πᾶσι, πείθων καὶ λέγων τῷ λογισμῷ «Εἰ θέλει ὁ Θεός» καὶ εἰ ἦς ἄξιος τοῦ πιεῖν, ἀποκαλύπτει πάντως τῷ πνευματικῷ σου (390) πατρί καὶ λέγει σοι «Πίε» καὶ τηνικαῦτα πίεσαι μετὰ καθαρῶ συνειδότος, εἰ καὶ παρὰ τὸν καιρὸν ἢ ὥρα ἐστίν.

κζ'. Ὁ πειῖραν ἐσχηκῶς πνευματικῆς ὠφελείας καὶ ἀνόθευτον πίστιν κτησάμενος, μάρτυρα τῆς ἀληθείας τὸν Θεὸν προβαλλόμενος εἶπεν «Ἐθέμην τοιοῦτον ἐν ἐμαυτῷ λογισμὸν ὡς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν αἰτήσασθαί ποτε τῷ πατρί μου ἢ πάρεξ αὐτοῦ μεταλαβεῖν τινος τό καθόλου, ἕως ἂν ὁ Θεός πληροφορήσῃ αὐτόν καὶ προστάξῃ μοι καὶ οὕτως ἔχων οὐδέποτε, φησί, τοῦ σκοποῦ μου ἀπέτυχον».

κη'. Ὁ πίστιν κτησάμενος ἐναργῆ πρὸς τὸν κατὰ Θεὸν πατέρα αὐτοῦ, βλέπων αὐτόν, αὐτόν βλέπειν λογίζεται τὸν Χριστόν καὶ συνῶν ἢ ἀκολουθῶν αὐτῷ, Χριστῷ συνεῖναι καὶ

ἀκολουθεῖν βεβαίως πιστεύει. Ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμήσει ἐτέρω τινί ὁμιλῆσαί ποτε, οὐ προτιμήσει τι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ὑπὲρ τὴν ἐκείνου μνήμην ὁμοῦ καὶ ἀγάπην. Τί γάρ καὶ μεῖζον ἢ ὠφελιμώτερον ἐν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ; Τί δέ καὶ ὠραιότερον ἢ γλυκύτερον τῆς θεᾶς αὐτοῦ; Εἰ δέ καὶ ὁμιλίας ἀξιοῦται τῆς παρ' αὐτοῦ, πάντως ζωὴν τὴν αἰώνιον ἐκ ταύτης ἀρύεται.

κθ'. Ὁ ἐκ διαθέσεως τοὺς λοιδοροῦντας ἢ ἀδικοῦντας ἢ μισοῦντας καὶ ἀποστεροῦντας αὐτόν ἀγαπῶν καὶ ὑπὲρ τούτων εὐχόμενος, εἰς προκοπὴν ἐν ὀλίγῳ μεγάλην ἀνέρχεται. Ἐν αἰσθήσει γάρ καρδίας τοῦτο γινόμενον εἰς ἄβυσσον ταπεινώσεως καὶ εἰς δακρῶν πηγὰς τό λογιζόμενον καταφέρει, ἐν οἷς καταποντίζεται τό τριμερές τῆς ψυχῆς ἀνάγει δέ εἰς οὐρανόν ἀπαθείας τὸν νοῦν καὶ θεωρητικόν ἀπεργάζεται καὶ τῇ γεύσει τῆς ἐκεῖθεν χρηστότητος πάντα σκύβαλα τὰ τοῦ παρόντος βίου ἠγείσθαι ποιεῖ καὶ αὐτὴν δέ τὴν τροφήν καὶ τὴν πόσιν μὴ ἐνηδόνως ἢ συχνότερως προσίεσθαι.

λ'. (391) Πίστιν ἐναργῆ ἔδειξεν ὁ καὶ τό τόπον, ἐν ᾧ ὁ ὀδηγός καὶ πατήρ αὐτοῦ ἴσταται, ὡς ἅγιον εὐλαβούμενος καὶ τὸν κονιορτόν τῶν ποδῶν αὐτοῦ χερσὶ λαμβάνων ζεόντως καὶ ἐπιχέων τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ καὶ τῇ καρδίᾳ προσαλείφων, ὡς ἴαμα τῶν τούτου παθῶν καὶ τῶν ἀμαρτημάτων καθαρτικόν, ἐκείνῳ δέ αὐτῷ μὴ προσεγγίσει τολμῶν μηδέ ἀπλῶς προσψαῦσαί τινος τῶν αὐτοῦ χιτῶνων ἢ σκεπασμάτων ἄνευ τῆς ἐκείνου προστάξεως καὶ μεταχειριζόμενός τι τῶν ἐκείνου, μετὰ φόβου καὶ μετὰ αἰδοῦς τοῦτο ποιεῖ, ἀνάξιον ἑαυτόν κρίνων μὴ μόνον τῆς τούτων θεᾶς καὶ λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῇ κέλλῃ αὐτοῦ διαγωγῆς.

λα'. Πολλοὶ μὲν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἀποτάσσονται, ὀλίγοι δέ καὶ τοῖς θελήμασιν ἑαυτῶν περὶ ὧν καὶ ὁ θεῖος λόγος καλῶς ἀποφαίνεται «Πολλοὶ μὲν κλητοὶ» λέγων «ὀλίγοι δέ ἐκλεκτοί».

λβ'. Ὅταν μετὰ πάσης κάθῃ ἐπὶ τραπέζης τῆς ἀδελφότητος καὶ νοερῶς σοι σκιά τὰ πάντα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπογράφονται καὶ τοῦ ἠδέος τῶν βρωμάτων οὐκ ἐπαισθάνῃ, ἀλλ' ὅλην ἔχεις τὴν ψυχὴν τῷ θαύματι ἐκπληκτον καὶ τοῖς δάκρυσιν ἔμπλεον,

τότε γίνωσκε τήν τοῦ Θεοῦ σοι χάριν οὕτω ταῦτα ὑποδεικνύειν διά τήν ἐκ τοῦ φόβου πολλήν σου ταπείνωσιν, ὅπως, ἰδών τά ποιήματα τοῦ Θεοῦ καί διδαχθεῖς τῶν αἰσθητῶν τήν ἀδράνειαν, εἰς ἀγάπην τῶν νοητῶν μετεγκεντρίσης τόν φόβον σου. Καί αὕτη ἐστίν ἡ πνευματική γνῶσις, ἣν καί λεγομένην ἀκούεις, ἣτις μέσον τοῦ φόβου καί τῆς ἀγάπης εὐρίσκεται καί ἀπό τούτου εἰς ταύτην διαβιβάζει ἀνεπαισθήτως καί ἀκινδύνως τόν ἄνθρωπον.

λγ'. Οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως τήν εἰς Θεόν τελείαν ἀγάπην ἀναφαίρετον κτήσασθαι τινα εἰ μὴ κατά τό μέτρον τῆς πνευματικῆς γνώσεως αὕτη δέ κατά μικρόν ἀυξάνεται (392) τῇ πρακτικῶς πονούσῃ καθ' ἑκάστην ψυχῇ. Τοῦτο γάρ εἰδώς καί ὁ Ἀπόστολος ἔφη «Ἀπό γάρ τοῦ μεγέθους καί τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργός θεωρεῖται».

λδ'. Μέγεθος οὐρανοῦ καί γῆς πλάτος καί τῶν ἄλλων ἀπάντων τούς λόγους οὐδεὶς ἀξίως καταμαθεῖν δύναται τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τά γάρ ὑπερβαίνοντα καί νοῦν καί διάνοιαν, πῶς ὀφθαλμοὶ κατανοῆσαι σώματος ἐξισχύσουσι; Μόλις γάρ καί νοῦς καθαρθεῖς λογισμῶν καί ἐλευθερωθεῖς τῶν προλήψεων, ἐλέει τε καί χάριτι Θεοῦ φωτισθεῖς, κατά τό μέτρον τοῦ φωτισμοῦ καί τήν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀξίως δυνήσεται κατιδεῖν.

λε'. Ὡσπερ ἐν νυκτί τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ βλέπομεν μόνον ἔνθα ἄν τοῦ φωτός τόν λύχνον ἀνάψωμεν, ὁ δέ λοιπός ἅπας κόσμος τό καθ' ἡμᾶς νύξ ἐστίν, οὕτω τοῖς ἐν νυκτί ἁμαρτημάτων καθεύδουσιν ὁ ἀγαθός δεσπότης φῶς μικρόν γίνεται, Θεός ὢν τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, φειδόμενος τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Καί τότε αἴφνης ἀναβλέπων ὁ ἄνθρωπος καί θεωρῶν τήν φύσιν τῶν ὄντων, ὡς οὐποτε αὐτήν ἐθεάσατο, ἐκπλήττεται καί ἀνωδύνως αὐτόματα προχέει τά δάκρυα, δι' ὧν καθαίρεται καί βαπτίζεται τό δεύτερον βάπτισμα, βάπτισμα ἐκεῖνο, ὃ λέγει διά τῶν εὐαγγελίων ὁ Κύριος «Ἐάν μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καί πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Καί πάλιν «Ἐάν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν», ἄνωθεν δέ εἰπών, τήν ἐκ τοῦ πνεύματος ἠνίξατο γέννησιν.

λστ'. Τό πρότερον βάπτισμα ἔχει τό ὕδωρ προὑπογράφον τά δάκρυα, ἔχει τό μύρον τοῦ χρίσματος προσημαῖνον τό νοητόν μύρον τοῦ Πνεύματος. Τό δέ δεύτερον οὐκέτι τύπος τῆς ἀληθείας, ἀλλ' αὐτή ἐστίν ἡ ἀλήθεια.

λζ'. Οὐ πράξεων μόνον πονηρῶν ἀπέχεσθαι δεῖ ἀλλά (393) ἀλλά καί λογισμῶν καί ἐννοιῶν ἐναντίων χρή σπουδάζειν τόν ἀσκητήν ἐλεύθερον εἶναι, ἐνδιατρίβειν δέ αἰετῶς ταῖς ψυχωφελέσι καί πνευματικαῖς ἐνθυμήσεσιν, ἵν' οὕτως ἀμέριμος ἀπό τῶν βιωτικῶν διαμείνη.

λη'. Ὡσπερ ὁ ὅλον αὐτοῦ ἀπογυμνώσας τό σῶμα, ἐάν καλύμματι τινι κεκαλυμμένους ἔχη τούς ὀφθαλμούς καί μή θελήσῃ ἄραι καί ἀποσεισασθαι αὐτό, οὐ δύναται ἀπό μόνης τῆς γυμνότητος τοῦ λοιποῦ σώματος ἰδεῖν τό φῶς, οὕτω καί ὁ πάντων τῶν ἄλλων πραγμάτων ὁμοῦ καί χρημάτων καταφρονήσας καί αὐτῶν ἀπαλλαγείς τῶν παθῶν, εἰ μή καί τῶν βιωτικῶν ἐνθυμήσεων καί τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν ἐλευθερώσῃ τόν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμόν, οὐκ ὄψεται ποτε τό νοητόν φῶς, αὐτόν τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν καί Θεόν.

λθ'. Ὡσπερ κάλυμμα ἐν ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθέν, οὕτω λογισμοί κοσμικοί καί βιωτικάί ἐνθυμήσεις ἐν διανοίᾳ ἡγουν ἐν ὀφθαλμῷ ψυχῆς γίνονται. Καθόσον οὖν ἐαθῶσι χρόνον, οὐ βλέπομεν ἐπ' αὐτῶν δέ ἐξαρθῶσι τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ, τότε τρανῶς ἴδωμεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον εἰς τόν ἄνω κόσμον ἐρχόμενον.

μ'. Ὁ ἐκ γενετῆς ὢν τυφλός οὐ νοήσῃ οὐδέ πιστεύσει τῶν γραφομένων τήν δύναμιν, ὁ δέ βλέψαι ποτέ καταξιωθείς συμμαρτυρήσει εἶναι ἀληθῆ τά λεγόμενα.

μα'. Ὁ βλέπων τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς οἶδε πότε μέν νύξ, πότε δέ ἡμέρα ἐστίν ὁ δέ τυφλός τά ἀμφότερα ἀγνοεῖ. Καί ὁ πνευματικῶς ἀναβλέψας καί τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς, θεασάμενος τό ἀληθινόν καί ἄδυτον φῶς, ὅταν ἐκ ῥαθυμίας εἰς τήν προτέραν ἀποστραφῇ τύφλωσιν καί τοῦ φωτός ἀποστερηθῇ, εὐαισθήτως αισθάνεται τῆς τούτου στερήσεως καί πόθεν αὕτη συνέβη γενέσθαι οὐκ ἀγνοεῖ. Ὁ δέ γε μένων τυφλός ἐκ γενετῆς οὐδέν τῇ πείρᾳ καί τῇ ἐνεργείᾳ περὶ τούτων ἐπίσταται, εἰ μή τι (394) ἐξ ἀκοῆς ἀκούσῃ καί μάθῃ περὶ ὧν

ἐθεάσατο, καί διηγήσεται ἄλλοις ἅπερ ἀκήκοεν, αὐτοῦ καί τῶν ἀκουόντων **μή** εἰδόντων περί ποίων πραγμάτων ἀλλήλοις προσδιαλέγονται.

μβ'. Ἀδύνατον καί τήν σάρκα τῷ κόρῳ τῶν βρωμάτων κατεμπιπλᾶν καί πνευματικῶς τῆς νοεράς καί θείας ἐπαπολαύειν χρηστότητος. Ὅσω γάρ τήν γαστέρα τις θεραπεύσει, κατά τοσοῦτον ἐκείνης ἑαυτόν ἀποστερήσει καθόσον δέ τό σῶμα ὑπωπιάσει, ἀναλόγως καί τῆς πνευματικῆς τροφῆς τε καί παρακλήσεως ἐμπλησθήσεται.

μγ'. Καταλείψωμεν πάντα τά ἐπί τῆς γῆς, **μή** πλοῦτον μόνον καί χρυσόν καί τάς ἄλλας ὕλας τοῦ βίου, ἀλλά καί τήν ἐπιθυμίαν τήν πρός αὐτά τέλεον ἀπό τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἀπελάσωμεν. Μισήσωμεν **μή** τάς ἡδονάς μόνον τοῦ σώματος, ἀλλά καί τάς ἀλόγους κινήσεις αὐτοῦ, καί νεκρῶσαι τοῦτο διά πόνων σπουδάσωμεν διά τοῦτο γάρ ἐνεργοῦνται τά τῆς ἐπιθυμίας καί εἰς ἔργον ἐξάγονται, καί ζῶντος αὐτοῦ, ἀνάγκη πᾶσα νεκράν τήν ψυχήν ἡμῶν εἶναι καί δυσκίνητον πρός πᾶσαν Θεοῦ ἐντολήν ἢ καί παντελῶς ἀκίνητον.

μδ'. Καθάπερ ἡ φλόξ τοῦ πυρός εἰς ὕψος αἰεὶ αἴρεται, ὡς ἐάν στρέψῃς τήν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνάπτεται, οὕτω καί ἡ τοῦ κενοδόξου καρδία ταπεινωθῆναι οὐ δύναται, ἀλλ' ὡς ἐάν εἴπῃς αὐτῷ τά τῆς ὠφελείας αὐτοῦ, **μᾶλλον** καί **μᾶλλον** ἐπαίρεται ἐλεγχόμενος γάρ ἢ καί νουθετούμενος, ἀντιλέγει σφοδρῶς, ἐπαινούμενος ἢ καί παρακαλούμενος, ἀνυψοῦται κακῶς.

με'. Ἄνθρωπος μεμελετηκῶς ἀντιλέγειν ἑαυτῷ δίστομός ἐστι μάχαιρα, ἀναιρῶν ἀγνώστως τήν ἰδίαν ψυχήν καί τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀλλότριον αὐτήν ἐργαζόμενος.

μστ'. Ὁ ἀντιλέγων ὅμοιός ἐστι τῷ ἐκουσίως ἔκδοτον ἑαυτόν ποιῶντι τοῖς ὑπεναντίοις τοῦ βασιλέως ἐχθροῖς. Ἡ γάρ ἀντιλογία ἀρπάγιόν ἐστι, δέλεαρ ἔχον τήν δικαιολογίαν, δι' ἧς ἀπατῶμενοι, τό ἄγκιστρον καταπίνομεν τῆς ἁμαρτίας, **(395)** ὑφ' οὗ καί ἀρπάζεται εἴωθεν, ὡς ἀπό τῆς γλώττης καί τοῦ λαιμοῦ, ὑπό τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἢ ἀθλία ψυχή καί ποτέ **μέν** εἰς ὕψος ὑπερηφανίας ἀνάγεσθαι, ποτέ δέ εἰς χάος ἀβύσσου ἁμαρτίας καταποντίζεσθαι καί **μετά** τῶν ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεπτωκότων καταδικάζεσθαι.

μζ'. Ὁ ἀτιμαζόμενος ἢ ὑβριζόμενος καί σφόδρα ἀλγῶν τήν καρδίαν γινωσκέτω ἐκ τούτου ὅτι τόν παλαιόν ὄφιν περιφέρει ἐγκόλπιον. Εἰ μὲν οὖν μετὰ σιωπῆς ὑπομείνη ἢ μετὰ πολλῆς ἀποκριθήσεται ταπεινώσεως, ἀσθενῆ τοῦτον καί ἐκλελυμένον εἰργάσατο. Εἰ δέ μετὰ πικρίας ἀντεῖπη ἢ καί λαλήση μετὰ θρασύτητος, δέδωκεν ἰσχύν τῷ ὄφει τόν ἰόν ἐκχέαι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί ἀνημέρως τὰ ἐντός αὐτοῦ κατεσθίειν, ὡς ἐντεῦθεν καθ' ἐκάστην ἐνδυναμούμενον αὐτόν κατάβρωμα ποιῆσθαι τήν ἐπ' ἀγαθοῖς διόρθωσιν καί ἰσχύν τῆς ἀθλίας τούτου ψυχῆς, καί ζῆν μὲν αὐτόν ἔκτοτε τῇ ἁμαρτία, νεκρόν δέ παντελῶς εἶναι τῇ δικαιοσύνῃ.

μη'. Ἐάν ἀποτάξασθαι βουληθῆς καί τήν εὐαγγελικὴν πολιτείαν ἐκδιδαχθῆναι, μὴ ἀπειρώ μῆδέ ἐμπαθεῖ διδασκάλω ἑαυτόν ἐκδῶς, ἵνα μὴ ἀντί εὐαγγελικῆς διαβολικῆς πολιτείας ἐκδιδαχθῆς, ἐπειδὴ καλῶν μὲν διδασκάλων καλὰ τὰ μαθήματα, κακῶν δέ κακά καί σπερμάτων πονηρῶν πάντως πονηρά τὰ γέωργια.

μθ'. Εὐχαῖς καί δάκρυσιν τόν Θεόν καθικέτευσον πέμψαι σοι ὁδηγόν ἀπαθῆ τε καί ἅγιον ἐρεῦνα δέ καί αὐτός τὰς θείας γραφάς, μάλιστα τὰς τῶν ἁγίων πατέρων πρακτικὰς συγγραφάς, ἵνα ταύταις ἀντιπαρατιθεῖς τὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου καί προεστῶτός σοι διδασκόμεθα, ὡς ἐν κατόπτρῳ βλέπειν δύνασαι ταῦτα καί καταμανθάνειν, καί τὰ μὲν συνάδοντα ταῖς θείαις γραφαῖς ἐγκολποῦσθαι καί κατέχειν τῇ διανοίᾳ, τὰ δέ νόθα καί ἀλλότρια διακρίνειν καί ἀποπέμπεσθαι, ἵνα μὴ πλανηθῆς. Πολλοί γάρ, (396) ἴσθι, πλάνοι καί ψευδοδιδάσκαλοι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις γεγόνασιν.

ν'. Πᾶς ὁ μὴ βλέπων, ἄλλους δέ ὀδηγεῖν ὑπισχνούμενος, πλάνος ἐστί καί τούς ἐπομένους αὐτῷ εἰς βόθρον ἀπωλείας ἐντίθησι κατά τήν τοῦ Κυρίου φωνήν «Τυφλός τυφλόν ἐάν ὀδηγῆ, ἀμφοτέρω εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται».

να'. Ὁ τυφλός πρὸς τό ἐν τυφλός ὅλως πρὸς πάντα ἐστίν, ὁ δέ βλέπων ἐν τῷ ἐνί ἐν θεωρίᾳ τῶν πάντων ἐστί τῆς θεωρίας τε πάντως ἀπέχεται, καί ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πάντων γίνεται, καί

τῶν θεωρουμένων ἔξω ἐστίν ἐν τῷ ἐνί οὗτος ὧν τά πάντα ὄρα, καί ἐν πᾶσιν ὧν οὐδέν τῶν πάντων ὄρα.

νβ'. Ὁ βλέπων ἐν τῷ ἐνί διά τοῦ ἐνός καί ἑαυτόν καί πάντας καί ἅπαντα καθορᾷ, καί κεκρυσμένος ὧν ἐν αὐτῷ, οὐδέν τῶν πάντων ὄρα.

νγ'. Ὁ μή τήν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐπουρανίου ἀνθρώπου τε καί Θεοῦ, ἐν τῷ λογισμῷ καί νοερῷ ἀνθρώπῳ εὐαισθήτως καί γνωστῶς ἐνδυσάμενος, αἷμα μόνον ἐστίν ἔτι καί σὰρξ, πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν μή δυνάμενος διά τοῦ λόγου λαβεῖν, καθάπερ καί οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοί τό τοῦ ἡλίου φῶς διά λόγου μόνον γνῶναι οὐ δύνανται.

νδ'. Ὁ ἀκούων οὕτως καί βλέπων καί αἰσθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τήν δύναμιν, ὡς ἤδη τήν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου καί εἰς ἄνδρα τέλειον ἀνελθών τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ καί ὁ οὕτως ἔχων δύναται καί καλῶς ὀδηγεῖν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν τό ποιῆμιον τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δέ μή εἰδώς καί ἄλλως ἔχων πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τά αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καί ὑγιῆ ἐπιφέρεται, ᾧ καί μᾶλλον καλῶς ἔξει τό ἄγεσθαι ἢ τό ἄγειν ἐπικινδύνως.

νε'. Ὁ τῷ διδασκάλῳ καί ὀδηγῷ αὐτοῦ ὡς Θεῷ ἀτενίζων (397) ἀντιλέγειν οὐ δύναται. Εἰ δέ οἶεται καί λέγει ἀμφότερα ἔχειν, ἴστω, πεπλάνηται ὁποῖαν γάρ οἱ τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Θεόν ἔχουσι τήν διάθεσιν ἀγνοεῖ.

νστ'. Ὁ πιστεύων ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ποιμένου αὐτοῦ τήν ἑαυτοῦ ὑπάρχειν ζωῆν καί τόν θάνατον οὐκ ἀντεῖποι ποτέ ἢ δέ τούτων ἀγνοια ἀντιλογίαν γεννᾷ, τήν πρόξενον τοῦ νοητοῦ καί αἰωνίου θανάτου.

νζ'. Πρὸ τοῦ λαβεῖν τήν ἀπόφασιν τόν κατάδικον, τόπος δίδοται ἀπολογίας αὐτῷ λαλεῖν τῷ δικαστῇ περὶ ὧν ἔπραξεν μετὰ δέ γε τήν τῶν πρακτέων φανέρωσιν καί τήν τοῦ δικαστοῦ ἀπόφασιν, οὐδέν ἢ μικρόν ἢ μέγα τοῖς βασανίζουσιν ἀντιλέγει.

νη'. Πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο τό δικαστήριον τόν μοναχόν καί φανερῶσαι αὐτοῦ τά ἐγκάρδια, ἴσως ἀντιλέγειν ἔξεστιν αὐτῷ, τά μὲν κατά ἀγνοίαν τά δέ καί ὡς οἰομένῳ κρύπτειν τά ἑαυτοῦ. Μετὰ δέ τήν τῶν λογισμῶν ἀποκάλυψιν καί εἰλικρινῆ ἔξαγόρευσιν οὐκ ἔξεστιν ἀντιλέγειν τῷ μετὰ Θεόν δικαστῇ καί

ἐξουσιαστῆ αὐτοῦ **μέχρι** θανάτου ποτέ. Ὁ γὰρ **μοναχός** ἐν τούτῳ κατ' ἀρχάς εἰσελθὼν τῷ δικαστηρίῳ καὶ ἀπογυμνώσας τὰ κρυπτά τῆς καρδίας αὐτοῦ πέπεισται ἐκ προοιμίων, εἴ γε καὶ ὅπως οὖν γινῶσιν κέκτηται, ὅτι **μυρίων** ὑπάρχει θανάτων ἄξιος, καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ταπεινώσεως πάσης τιμωρίας καὶ κολάσεως λυτρωθῆναι πιστεύει, εἰ ὡς ἀληθῶς ἄρα τοῦ **μυστηρίου** τὸν τρόπον ἐπίσταται.

νθ'. Ὁ ἀνεξάλειπτα ταῦτα φυλάττων ἐν τῇ ἑαυτοῦ διανοίᾳ τὴν καρδίαν οὐδέποτε κινήσεται, παιδευόμενος ἢ νουθετούμενος ἢ ἐλεγχόμενος, ἐπειδὴ ὁ ἐμπίπτων τοῖς τοιούτοις κακοῖς, λέγω δὲ τῇ ἀντιλογία καὶ ἀπιστίᾳ τῇ πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ διδάσκαλον, εἰς πέταυρον καὶ βυθὸν ἄδου ἔτι ζῶν ἐλεεινῶς καταφέρεται καὶ οἶκος τοῦ Σατανᾶ καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀκαθάρτου **(398)** δυνάμεως γίνεται, ὡς ἀπειθείας καὶ ἀπωλείας υἱός

ξ'. Παρακαλῶ σε τὸν τῆς ὑπακοῆς <υἱόν> ταῦτα στρέφειν συνεχῶς ἐν τῇ διανοίᾳ σου καὶ πάσῃ σπουδῇ ἀγωνίσασθαι τοῦ **μὴ** κατελθεῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις τοῦ ἄδου κακοῖς, ἀλλ' οὕτως δέεσθαι τοῦ Θεοῦ θερμῶς καθ' ἑκάστην καὶ λέγειν «Θεέ καὶ Κύριε τῶν ἀπάντων, ὁ πάσης πνοῆς καὶ ψυχῆς ἔχων τὴν ἐξουσίαν, ὁ **μόνος** ἰάσασθαί **με** δυνάμενος, ἐπάκουσόν **μου** τῆς δεήσεως τοῦ ταλαιπώρου καὶ τὸν ἐν ἐμοί ἐμφωλεύοντα δράκοντα τῇ τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ θανατώσας ἀφάνισον **κἀμέ** πτωχόν καὶ γυμνόν πάσης ὑπάρχοντα ἀρετῆς τοῖς τοῦ ἁγίου **μου** πατρός ποσὶ **μετά** δακρύων προσπεσεῖν ἀξιώσον καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς συμπάθειαν τοῦ ἐλεῆσαί **με** ἔλκυσον. Καὶ δῶς, Κύριε, ταπεινώσιν τῇ καρδίᾳ **μου** καὶ λογισμοὺς πρέποντας ἀμαρτωλῶ συνθεμένῳ σοι **μετανοεῖν**, καὶ **μὴ** εἰς τέλος ἐγκαταλείψης ψυχὴν ἄπαξ συνταξαμένην καὶ ὁμολογήσασαν καὶ ἀντὶ παντός τοῦ κόσμου ἐκλεξαμένην καὶ προτιμησαμένην σε. Οἶδας γάρ, Κύριε, ὅτι θέλω σωθῆναι, εἰ καὶ ἡ πονηρὰ **μου** συνήθεια ἐμπόδιόν **μου** καθίσταται ἀλλὰ δυνατὰ σοι, Δέσποτα, πάντα ὅσα παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα».

ξα'. Οἱ καλὸν τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος ἐν τῇ αὐλῇ καταβαλόντες τῆς εὐσεβείας **μετά** φόβου καὶ τρόμου, καὶ

ἐπί τήν πέτραν τῆς ὑπακοῆς τῶν πνευματικῶν πατέρων τούς πόδας ἀσαλεύτους ἐρείσαντες, καί ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τά παρ' ἐκείνων ἐντελλόμενα ἀκούοντες, καί τῷ θεμελίῳ τούτῳ τῆς ὑπακοῆς ἀδιστακτῶς ἐποικοδομοῦντες αὐτά ἐν ταπεινώσει ψυχῆς, εὐθύς κατορθοῦσι, καί κατορθοῦται αὐτοῖς τό μέγα τοῦτο καί πρῶτον κατόρθωμα, τό ἑαυτούς ἀπαρνήσασθαι. Τό γάρ πληροῦν ἀλλότριον θέλημα καί μή τό ἑαυτοῦ, οὐ μόνον ἀπάρνησιν (399) τῆς ἰδίας ψυχῆς, ἀλλά καί νέκρωσιν τήν πρός τόν κόσμον ἅπαντα ἐμποιεῖ.

ξβ'. Τῷ τῷ ἑαυτοῦ πατρί ἀντιλέγοντι συγχαίρουσι δαίμονες, τῷ δέ μέχρι ταπεινουμένῳ θανάτου θαυμάζουσιν ἄγγελοι ἔργον γάρ τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος ἐργάζεται, ἐξομοιούμενος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, τῷ τήν ὑπακοήν πεπληρωκότι τῷ ἰδίῳ πατρί μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ.

ξγ'. Ὁ πολὺς καί ἄκαιρος συντριμμὸς τῆς καρδίας σκοτίζει καί θολεῖ τήν διάνοιαν, καί τήν μέν καθαρὰν εὐχήν καί ταπείνωσιν ἀπό τῆς ψυχῆς ἐξαφανίζει, πόνον δέ καρδιακόν ἐμποιεῖ, ἐντεῦθεν δέ σκληρότητα καί πώρωσιν ἄπειρον διὰ δέ τούτων τήν ἀπόγνωσιν τοῖς πνευματικοῖς οἱ δαίμονες πραγματεύονται.

ξδ'. Ὅπηνίκα σοι ταῦτα ὑπαντήσωσι, μοναχέ, εὐρης δέ ζῆλον καί πόθον τελειότητος ἐν τῇ ψυχῇ σου πολύν, ὡς ἐπιθυμεῖν σε πᾶσαν μέν ἐντολήν πληρῶσαι τοῦ Θεοῦ καί μηδέ μεχρὶς ἀργοῦ λόγου παραπίπτειν καί ἁμαρτάνειν, μηδενός δέ τῶν πάλαι ἀπολειφθῆναι ἀγίων κατὰ πρῶξιν καί γνῶσιν καί θεωρίαν, ὁρᾶς δέ σαυτόν κωλυόμενον παρὰ τοῦ ὑποσπείροντος τά τῆς ἀθυμίας ζιζάνια μή ἐλάσαι εἰς τοσοῦτον ὕψος τῆς ἀγιωσύνης ἐν τῷ ὑποβάλλειν αὐτόν ἐν σοί λογισμούς καί λέγειν «Ἀδύνατόν σοι μέσον τοῦ κόσμου σωθῆναι φυλάξαι πάσας τὰς ἐντολάς ἀνελλιπῶς τοῦ Θεοῦ», τότε σύ ἐν μιᾷ καθίσας κατὰ μόνας γωνία, σύστειλον σεαυτόν καί ἐπισύναξόν σου τόν λογισμόν καί δός ἀγαθὴν βουλήν τῇ σῇ ψυχῇ καί εἰπέ «Ἴνα τί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου, καί ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπίσον ἐπὶ τόν Θεόν ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ. Σωτήριον γάρ τοῦ προσώπου μου οὐχί τά ἔργα μου, ἀλλ' ὁ Θεός μου ἐστι». Τίς γάρ ἐξ ἔργων νόμου δικαιοθήσεται; Οὐ (400) δικαιοθήσεται

γάρ ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ἄλλ' ἐκ πίστεως τῆς εἰς αὐτόν τόν Θεόν μου ἐλπίζω σωθῆναι διὰ τῆς ἀφάτου αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας δωρεάν «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνῶ καί αὐτῷ ἐκ νεότητός μου λατρεύω, τῷ δυναμένῳ με σῶσαι ἐν μόνῳ τῷ ἐλέει αὐτοῦ. Ἀπόστηθι οὖν ἀπ' ἐμοῦ ὁ Θεός ὁ ποιήσας με κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καταργήσει σε».

ξε'. Ὁ Θεός ἐξ ἡμῶν οὐδέν ἕτερον ἐπιζητεῖ τῶν ἀνθρώπων ἀλλ' ἢ τό μή ἁμαρτάνειν, καί μόνον τοῦτο δέ οὐκ ἔστιν ἔργον νόμου ἀλλά φυλακή ἀπαράβατος τῆς εἰκόνας καί τοῦ ἄνωθεν ἀξιώματος, ἐν οἷς, κατὰ φύσιν ἐστῶτες καί τόν χιτῶνα φοροῦντες λελαμπρυσμένον τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ Θεῷ μένομεν καί αὐτός ἐν ἡμῖν, θέσει θεοί καί υἱοί Θεοῦ χρηματίζοντες, ἐν τῷ φωτί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ σημειούμενοι.

ξστ'. Ἀκηδία καί βάρος τοῦ σώματος, ἐξ ὀκνηρίας καί ἀμελείας προσγενόμενα τῇ ψυχῇ, τοῦ συνήθους ἀφιστῶσι κανόνος καί σκότῳσιν τῇ διανοίᾳ προξενούσι καί ἀθυμίαν, ὡς ἐντεῦθεν δειλίας καί βλασφημίας λογισμούς ἐπιπολάζειν ἐν τῇ καρδίᾳ καί μηδέ ἐν τῷ συνήθει τόπῳ τῆς προσευχῆς εἰσελθεῖν τόν ὑπό τοῦ δαίμονος τῆς ἀκηδίας πειραζόμενον δύνασθαι, ἀλλά καί ὀκνεῖν αὐτόν καί κατὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἐνθυμῆσθαι παράλογα. Γνούς οὖν τήν αἰτίαν καί πόθεν σοι ταῦτα ἐπῆλθον, σπουδαίως εἰσελθε εἰς τόν συνήθη τόπον τῆς προσευχῆς σου, καί τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπεσῶν δεήθητι μετά στεναγμοῦ καί δακρύων ἐν ὀδύνη καρδίας σου τήν ἀπαλλαγὴν τοῦ βάρους τῆς ἀκηδίας καί τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καί δοθήσεται σοι ἐμπόνως κρούοντι καί ἐπιμένοντι ἢ τούτων ἐν τάχει ἐλευθερία.

ξζ'. Ὁ καθαρὰ τήν καρδίαν κτησάμενος, οὗτος δειλίαν ἐνίκησεν} ὁ δέ ἀκμήν καθαιρόμενος, ποτέ μέν βάλλει αὐτήν, (401) ποτέ δέ βάλλεται ὑπ' αὐτῆς} ὁ δέ μηδὸλως ἀγωνιζόμενος, ἢ παντελῶς ἀναισθητεῖ καί ἐν τῷ φίλος εἶναι παθῶν καί δαιμόνων, ὅς πρὸς τῇ κενοδοξίᾳ καί οἴησιν νοσεῖ δολῶν εἶναι τι μηδέν ὦν, ἢ δειλίας δοῦλος ὑπάρχει καί ὑποχείριος, τρέμων ὡς

τῷ φρονήματι νήπιος, καί φοβούμενος φόβον ἐκεῖ ἔνθα φόβος οὐκ ἔστιν οὐδέ δειλία τοῖς φοβουμένοις τόν Κύριον.

ξη'. Ὁ φοβούμενος τόν Θεόν δαιμόνων ὀρμάς οὐ φοβεῖται οὐδέ τὰς ἀσθενεῖς ἐφόδους αὐτῶν ἀλλ' οὐδέ ἀνθρώπων πονηρῶν ἀπειλάς} ὥσπερ δέ τις φλόξ ἢ φλέγον πῦρ ὅλος ὢν, ἐν ἀδύτοις τόποις καί ἀφεγγέσι νυκτός καί ἡμέρας περιῦών, φυγαδεύει τούς δαίμονας, φεύγοντας μᾶλλον αὐτόν, ἢπερ αὐτούς ἐκεῖνος, μή ἐμπρησθῆναι ὑπό τῆς ἐκπεμπομένης ἐξ αὐτοῦ φλογοειδοῦς ἐκτίνος τοῦ θείου πυρός.

ξθ'. Ὅς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ στοιχεῖ, οὗτος μέσον ἀνδρῶν ἀναστρεφόμενος πονηρῶν οὐ φοβεῖται, τόν φόβον αὐτοῦ ἔνδοθεν ἔχων καί φέρων τό ἀκαταμάχητον ὄπλον τῆς πίστεως, μεθ' ἧς ἰσχύει καί δύναται πάντα ὀρᾶν, καί αὐτά τά δοκοῦντα τοῖς πολλοῖς δυσχερῆ καί ἀδύνατα} ἀλλ' ὥσπερ τις γίγας ἐν μέσῳ πιθήκων ἢ λέων βρυχώμενος ἐν μέσῳ κυνῶν καί ἀλωπέκων διάγων, πεποιθὼν ἐστιν ἐπί Κύριον καί τῷ στερωῶ τοῦ φρονήματος καταπλήττει αὐτούς καί ἐκδειματοῖ τὰς φρένας αὐτῶν, ὡς ῥάβδον σιδηρᾶν τόν ἐν σοφίᾳ λόγον ἐπιφερόμενος.

ο'. Μή θαυμάσης, ἐάν ὑπό δειλίας κυρευόμενος πάντα φοβούμενος τρέμης} ἔτι γάρ ἀτελής εἶ καί ἀνίσχυρος καί ὥσπερ νήπιον τὰ μορμολύκεια δέδοικας} ἢ γάρ δειλία πάθος ἐστὶ νηπιῶδες καί καταγέλαστον κενოდόξου ψυχῆς. Πρὸς τοῦτον οὖν τόν δαίμονα μή θέλε λόγους λέγειν ἢ ἀντιρρήσεις ποιῆσθαι} τῆς γάρ ψυχῆς τρεμούσης καί κλονουμένης, οὐκ ὠφελήσουσι λόγοι} ἀφείς δέ τούτους, (402) ὄση σοι δύναμις τόν λογισμὸν σου ταπείνωσον καί θᾶπτον γνώσεις ἠφανισμένην δειλίαν.

οα'. Ὑπὸ ἀκηδίας ποτέ τις κατασχεθεῖς, χαῦνον τόν νοῦν καί σκοτεινόν ἔσχε καί ἔκλυτον αὐτοῦ τήν ψυχήν, ὡς μικρόν ἐκ τούτου τό πένθος ἐκλείψαι ἀπό τῆς καρδίας αὐτοῦ καί τήν φλόγα ἐν αὐτῷ σβεσθῆναι τοῦ Πνεύματος καί πάντα τόν οἶκον τοῦ σώματος αὐτοῦ πλησθῆναι καπνοῦ} οὐ μὴν ἀλλά γάρ καί νάρκωσις μελῶν ἐν αὐτῷ γενομένη, ἐξ ὀκνηρίας εἰς ὕπνον ἄμετρον κατεφέρετο, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐλλείπειν αὐτῷ καί τήν συνήθη ἀκολουθίαν. Πρὸς ταῦτα δέ δι' ἐγκρατείας

ἀνθιστάμενος καὶ ἀγρυπνίας, ὡς τὸν ὕπνον ἐνίκησε, θᾶπτον ἢ καρδία αὐτοῦ ἐξ οἰήσεως ἐσκληρύνετο, καὶ πένθους ἐκλείποντος, ἢ δειλία αὐτῷ ὑπεισήρχετο. Ὡς δὲ πάλιν ἤσθετο ταύτην οὖσαν ἐν αὐτῷ, ἀωρί τῆς κέλλης αὐτοῦ ἔξω ἐγένετο καὶ εἰς ζοφώδη τόπον καὶ σκοτεινὸν ἀπελθὼν, στάς τε ἐν αὐτῷ καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν ἑαυτῷ ἐκτυπώσας, ὄμμα τε ψυχῆς πρὸς Θεὸν ἀνατείνας, ὡς μικρὸν ἐταπείνωσε τὸν λογισμὸν, εὐθύς ὁ τῆς διελίας ἐξ αὐτοῦ δαίμων ἀπέστη μικρὸν. Ὁ δὲ κραταιότερος αὐτοῦ, ὁ δεινὸς τῆς κενοδοξίας ἐχθρὸς, ὑπέκλεπτε τούτου τὸν λογισμὸν, κατασπάσαι βουλόμενος αὐτὸν καὶ αὐθις τῷ τῆς δειλίας δαίμονι παραδοῦναι} ὅπερ κατανοήσας, τεθαύμακε καὶ τὸν Θεὸν ἐδυσώπει θερμῶς ῥύσασθαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν τοιούτων παγίδων τοῦ διαβόλου.

οβ'. Πολλὴ καὶ πᾶσιν, οἶμαι, δυσνόητος ἢ τούτων συμπλοκὴ καὶ κακία καὶ μέθοδος τῶν δαιμόνων ὑπάρχει. Ἐγνων γὰρ τὸν τῆς δειλίας δαίμονα τῷ τῆς ἀκηδίας συνερχόμενον καὶ συγκροτοῦντα, καὶ τοῦτον ἐκείνῳ βοηθοῦντα καὶ συναιρόμενον, καὶ τὸν μὲν πρῶτον φόβον ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ σκληρότητος ἐμποιοῦντα, τὸν ἕτερον δὲ σκότωσιν καὶ πάρεσιν, ἔτι τε πᾶρωσιν ψυχῆς τε καὶ νοός καὶ ἀπόγνωσιν ἐργαζόμενον. Δοκίμιον δὲ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἢ ἀκηδία, πρόξενος αὐτοῖς ταπεινώσεως γινομένη.

ογ'. (403) Τοῖς προκόψασιν ἐν εὐχῇ ἢ καὶ ἐπιμελουμένοις εὐχῆς ὁ τῆς ἀκηδίας μάλιστα δαίμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολεμῆν εἴωθεν. Οὐδεὶς γὰρ ἕτερος τῶν ἄλλων δαιμόνων κατὰ τῶν τοιούτων ἰσχύει, εἴτε κατὰ οἰκονομικὴν παραχώρησιν τούτου κατ' αὐτῶν ἰσχύσαντος, εἴτε καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀνωμαλιῶν τὴν καθ' ἡμῶν λαβόντος ἰσχύν, ὡς γε πείθομαι μᾶλλον. Τὸ δὲ λεγόμενόν ἐστι τοιοῦτον} πολλά φαγὼν καὶ τὸν στόμαχον βαρηθεὶς καὶ εἰς κόρον ὑπνώσας, ἐκυρίευσεν τοῦ νοός μου τὸ πάθος καὶ ἠττήθη} εἶτα πάλιν ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐγκρατευσάμενος, τὸν νοῦν μου σκοτεινὸν καὶ δυσκίνητον εἰργασάμην καὶ αὐθις εἰς τὸ αὐτὸ περιέπεσα πάθος. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, καὶ τῆς

ἀχλυώδους παχύτητος τοῦ νοτιαίου ἀνέμου ταῦτα συμβαίνειν τοῖς ἀγωνιζομένοις.

οδ'. Ἀκηδία θάνατος ψυχῆς καί νοός ἐστι. Ταύτην εἰ παρεχώρησεν ὁ Θεός καθ' ἡμῶν ἐνεργῆσαι κατά τήν δύναμιν αὐτῆς, οὐδείς ἂν ἐσώθη τῶν ἀγωνιζομένων ποτέ. Ἡμέτερον δέ ὅμως ἐστί τό ἀντιστῆναι αὐτῇ κατά τό ἐνόν τῆς δυνάμεως, Θεοῦ δέ τό καί μυστικῶς ἡμᾶς διεγείρειν καί φανερῶς νικητάς ἀποδείξαι αὐτῆς. Ἀδύνατον δέ τινα θανόντα ἀναστήσαι δίχα βοηθείας τοῦ ἐκ νεκρῶν ἑαυτόν ἀναστήσαντος.

οε'. Ὅπηνίκα εἰς οἴησιν κλαπείς ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ ἐμβαθύνη καί εἶναι τι ἐναγωνίως ἔχων καθ' ἑαυτόν ὑπολάβη, τηνικαῦτα ἡ ἀοράτως αὐτόν φωτίζουσα χάρις ἀφίσταται, καί βραχύ κενόν καταλείψασα, εὐθύς ἐλέγχεται αὐτοῦ ἡ ἀσθένεια, ὥσπερ ἀγρίων κυνῶν ἐπιδραμόντων αὐτῶ τῶν παθῶν καί καταπιεῖν ζητούντων αὐτόν} οὗ καί ἐξαπορουμένου, μή ἔχοντος δέ ποῦ φυγεῖν καί σωθῆναι, πρὸς τόν δυνάμενον σῶσαι αὐτόν καταφεύγει διά ταπεινώσεως Κύριον.

οστ'. Ὁ ἔξω γεγονώς τοῦ κόσμου παντός ὡς ἐν (404) ἐρήμῳ ἀβάτῳ καί μεστῇ θηρίων ὄντα κατανοεῖ ἑαυτόν. Ὅθεν φόβῳ ἀρρήτῳ καί τρόμῳ ἀνεκδιηγήτῳ συνεχόμενος, βοᾷ πρὸς τόν Θεόν, ὡς μέν Ἰωνᾶς, ἐκ τοῦ κήτους καί τῆς θαλάσσης τοῦ βίου, ὡς δέ Δανιήλ, ἐκ τοῦ λάκκου τῶν ἀγρίων παθῶν καί λεόντων, ὡς δέ οἱ τρεῖς παῖδες, ἐκ τῆς καμίνου τοῦ ἐμφύτου τῆς ἐπιθυμίας πυρός τῆς καιομένης, ὡς δέ Μανασσῆς, ἐκ τοῦ χαλκουργήματος τοῦ πηλίνου τούτου καί θνητοῦ σώματος. Οὗ καί εἰσακούων ὁ Κύριος, ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀγνοίας καί τῆς φιλίας τοῦ κόσμου, καθάπερ τόν προφήτην ἐκ τοῦ κήτους ἐκείνον, τοῦ μηκέτι παλινოსτῆσαι πρὸς ταῦτα} ῥύεται αὐτόν ἐκ τοῦ λάκκου τῶν πονηρῶν λογισμῶν τῆς ἐπιθυμίας, τῶν ἀρπαζόντων καί κατεσθιόντων τάς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, ὡς τόν Δανιήλ} ἀπό τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων τοῦ πυρός, τοῦ καταφλέγοντος καί λυμαινομένου αὐτοῦ τήν ψυχὴν καί πρὸς πράξεις ἀτόπους βία συνωθοῦντος καί ἔλκοντος, φυλάττει αὐτόν ἀκατάφλεκτον, τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι δροσίζων αὐτοῦ τήν ψυχὴν, ὡς τοὺς Ἰσραηλίτας ἐκείνους} καί ἀπό τῆς γεώδους ταύτης καί βαρείας καί ἐμπαθεστάτης σαρκός ἀταπεινώτων

διατηρήσας καὶ ἄπτωτον, υἷον φωτός καὶ ἡμέρας αὐτόν ἀπεργάζεται καὶ τῆς ἀθανασίας ἔνθεν ἤδη ἀπογεύει αὐτόν.

οζ'. Ψυχὴ ἢ σχετικῶς οἰκουῖσα ἐν τῇ ταπεινώσει ταύτη τοῦ σώματος καὶ τῶν ἡδονῶν τούτου ἀντιποιοιμένη καὶ τῆς δόξης τῶν ἀνθρώπων ἀντεχομένη, ἢ τούτων μὲν ἀλογήσασα αἰσθανομένη δέ τοῦ ἀέρος τούτου τῆς εὐθυμίας, πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἐντολήν Θεοῦ ἀκίνητος ὑπάρχει παντάπασι καὶ ἀπρόθυμος, ὡς καταβαρουμένη καὶ πεδουμένη δεινῶς ὑπὸ τῶν εἰρημένων κακῶν. Ἐπὶ δέ, διεγερθεῖσα πόνοις κακοπαθείας καὶ δάκρυσι μετανοίας, (405) τό βάρος ἀφ' ἑαυτῆς ἀποσεισθῆται τῆς σαρκός καὶ τὴν ἄλμην τοῦ γεώδους φρονήματος τοῖς νάμασιν ἀποκλύσθῃ τῶν δακρῶν καὶ ὑπεράνω τῆς ταπεινώσεως γένηται τῶν ὀρωμένων καὶ φωτός ἀπολαύση καθαροῦ καὶ ἐλευθερίας ἀξιωθῆ τῶν τυραννούντων παθῶν, αὐτίκα προφητικῶς καὶ αὐτὴ βοᾷ πρὸς Θεόν} «Διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ».

οη'. Τρεῖς μὲν ἢ θεία Γραφή τόπους, ἐν οἷς ἐμφιλοχωρεῖν ὁ νοῦς εἴθθεν, ὑποσημαίνεται. Ἐγὼ δέ δύο μᾶλλον εἶναί φημι, οὐκ ἐναντία τῇ Γραφῇ δογματίζων, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τό μέσον οὐκ ἀριθμῶν} οἷόν τι λέγω, ὁ ἐκ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χώρας εἰς ἑτέραν μεταβάς χώραν, οὐχὶ καὶ τὴν ὁδὸν αὐτὴν ἣν ὤδευσε χώραν ἢ πόλιν καλέσειεν, εἰ καὶ πολλά τινα καὶ θαυμαστά κατ' αὐτὴν θεάσεται πράγματα. Ὁ γὰρ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν τῆς ἐπαγγελίας μεταβάς γῆν καὶ ἐν ταύτῃ κατοικισθεῖς, πάντων μὲν τῶν ἐν μέσῳ μέμνηται καὶ ταῦτα διηγεῖται τοῖς πᾶσιν} οὐ μέντοι δέ ἀπὸ πρώτης εἰς δευτέραν, καὶ ἀπὸ δευτέρας εἰς τρίτην πόλιν ἢ χώραν μεταβῆναι λέγει, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ ἀπὸ αἰχμαλωσίας εἰς τὴν τῆς οἰκείας πατρίδος ἀποκατάστασιν. Οὕτω καὶ ἀπὸ ἐμπαθείας εἰς ἀπάθειαν καὶ ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν δουλώσεως εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος καὶ ἀπὸ τῆς παρὰ φύσιν προλήψεως, ὅπερ αἰχμαλωσίαν ὁ πνευματικὸς ἀποκαλεῖ νόμος, εἰς τὴν ὑπὲρ φύσιν ἐπάνοδον, ἀπὸ τοῦ βιωτικοῦ πελάγους καὶ κλύδωνος πρὸς τὴν ἔξω τοῦ κόσμου γαληνιαίαν κατάστασιν,

ἀπό τῆς πικρίας τῶν βιωτικῶν **μεριμνῶν** τε καί θλίψεων εἰς τὴν ἀνεκκλήτητον γλυκύτητα καὶ ἀμεριμνίαν γῆϊνου παντός πράγματος, ἀπό τῆς περὶ τὰ πολλά ἐπιθυμίας περιστάσεώς τε καὶ τύρβης πρὸς τὸ ἓν **(406)** μόνον καὶ τὴν ὀλικὴν σχέσιν αὐτοῦ καὶ ἀγάπην, ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων μεταβαίνειν εἴωθεν.

οθ'. Ἡ **μετάβασις** τοῦ νοός ἀπό τῶν ὀρωμένων ἐπὶ τὰ ἀόρατα καὶ ἢ ἀπό τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν τούτου ἐμφιλοχώρησις λήθην πάντων τῶν ὀπισθεν ἐμποιεῖ. Ταύτην οὖν ἐγὼ ἡσυχίαν ὄντως καὶ ἡσυχίας χῶρον καὶ τόπον ἀποκαλῶ, εἰς ὃν ὁ ἀνελθεῖν ἀξιωθεῖς, οὐχ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας τοσαύτας ποιήσας πάλιν ἐκεῖθεν κατενεχθήσεται, ἀλλὰ καλὸν ἐκεῖ εἶναι βεβαιωθεῖς οὐκέτι πρὸς τὰ κάτω καθόλου ἐπιστραφήσεται} οἶκος δέ τῆς Τριάδος ἐντεῦθεν γενόμενος καὶ αὐτός ἐν τῇ Τριάδι, ὡς ἐν αὐτῶν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐγκατοικήσει, τῆς ἀγάπης δηλονότι κρατούσης αὐτόν καὶ μὴ ἐώσης πεσεῖν.

π'. Οὐχ ὁ ἡσυχάζων μόνος ἢ ὁ ὑποτασσόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγουμενεύων καὶ ὁ πολλῶν προῖστάμενος καὶ αὐτός ὁ διακονῶν, ἀμέριμνος ὀφείλει εἶναι, ἡγουν ἐλεύθερος ἀπό πάντων τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἀναμφιβόλως} εἰ γάρ **μεριμνῶμεν**, παραβάται τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς εὐρισκόμεθα τῆς λεγούσης} «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε ἢ τί πίητε ἢ τί ἐνδύσησθε} ταῦτα γάρ πάντα, τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ»} καὶ πάλιν} «Βλέπετε μήποτε βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς».

πα'. Ὁ ἐν τοῖς βιωτικοῖς ἔχων πράγμασι τὸν λογισμὸν **μεριμνῶντα** οὐκ ἔστιν ἐλεύθερος} ὑπὸ γάρ τῆς τούτων μερίμνης κατέχεται καὶ δεδούλωται, κἂν ὑπὲρ ἑαυτοῦ **μεριμνᾷ** ταῦτα κἂν δι' ἑτέρους. Ὁ δὲ ἀπό τούτων ἐλεύθερος, οὔτε δι' ἑαυτόν, οὔτε δι' ἑτέρους **μεριμνήσει** βιωτικῶς, κἂν ἐπίσκοπος κἂν ἡγούμενος κἂν διάκονος εἶναι τύχη} ἀλλ' οὐδέ ἀργήσει ποτέ ἢ τινος καταφρονήσει τῶν εὐτελεστέρων καὶ σμικροτάτων, θεαρέστως δέ **(407)** ἅπαντα ποιῶν καὶ πράττων, ἀμέριμνος ἐν πᾶσι διατελέσει καὶ ἐν τῷ βίῳ παντί.

πβ'. Ἔστι **μέριμνα** ἄπρακτος καὶ προᾶξις ἀμέριμνος, ὡς καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἀμεριμνία ἔμπρακτος καὶ ἀργία ἐμμέριμνος, ἅς καὶ ὁ

Κύριος ἐδήλωσεν εἰπὼν τὴν μὲν ἐν τῷ εἰπεῖν} «Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ γὰρ ἐργάζομαι»} καὶ πάλιν} «Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρωσὶν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον», οὐκ ἀναιρῶν τὸ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν χωρὶς μερίμνης ἐργασίαν ἐκδιδάσκων ἡμᾶς} τὴν δὲ ἐν τῷ αὐθις εἰπεῖν} «Τίς μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα;» ἀναιρῶν τὴν ἄπρακτον μερίμναν} περὶ δὲ τῆς ἐμπράκτως γινομένης ἔφη} «Καὶ περὶ ἐνδύματος ἢ τροφῆς τί μεριμνᾶτε; οὐχ ὁρᾶτε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ πῶς τὰ μὲν αὐξάνει, τὰ δὲ διατρέφεται;». Οὕτω τὴν μὲν ἀναιρῶν, τὴν δὲ βεβαιῶν, ὁ Κύριος διδάσκει ἡμᾶς πῶς δεῖ μὴ μεριμνῶντας μεμεριμνημένως ἐργάζεσθαι, καὶ πῶς ἀμερίμνους ὄντας τῆς μὴ προσηκούσης ἐργασίας ἀπέχεσθαι.

πγ'. Μὴ καταλύσης σου τὴν οἰκίαν ἐν τῷ βούλεσθαί σε τὴν τοῦ πλησίον οἰκοδομῆσαι} ὅρα γὰρ ὡς χαλεπὸν τὸ ἔργον καὶ δύσκολον, μῆποτε προαιρουμένου σου τοῦτο, καὶ τὴν σὴν καθαιρήσης, καὶ ἀνοικοδομῆσαι τὴν ἐκείνου ἰσχύσης οὐδόλως.

πδ'. Ἐάν μὴ τελείαν ἀπροσπάθειαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων κτήση τοῦ βίου, μὴ θελήσης οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι πραγμάτων, ἵνα μὴ ἀλῶς ἐν τούτοις καὶ ἀντὶ τοῦ λήψεσθαι μισθὸν διακονίας, κλέπτου καὶ ἱερόσυλου καταδίκην ὑφέξεις. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ προεστῶτος πρὸς τοῦτο ἐκβιασθῆς, ὡς πῦρ μεταχειριζόμενος φλέγον διάκεισο, καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ λογισμοῦ δι' ἐξαγορεύσεως (408) καὶ μετανοίας ἀπειργων, ἀβλαβῆς τῇ τοῦ προεστῶτος εὐχῇ διατηρηθήση.

πε'. Ὁ μὴ γεγωνῶς ἀπαθῆς οὐδ' ὅτι ἐστὶν ἀπάθεια οἶδεν, ἀλλ' οὐδέ πιστεύει εἶναι τινα τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς δύναται. Πῶς γὰρ ὁ μὴ ἑαυτὸν ἀπαρνησάμενος πρῶτον καὶ τὸ αἷμα προθύμως κενώσας τὸ ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῆς μακαρίας ταύτης τῷ ὄντι ζωῆς ἄλλον ὑπονοήσει ταῦτα πεποιηκέναι εἰς τὸ κτήσασθαι τὴν ἀπάθειαν; Οὕτω δὲ καὶ ὁ δοκῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἔχειν, μὴδὲν ἔχων, οὐ πιστεύει ποτέ, τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ γινομένας ἀκούων ἐν τοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔχουσιν, ὅτι ἔστι τις κατὰ τὴν γενεάν ταύτην, ἐπίσης τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καὶ τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγίοις, θείῳ ἐνεργούμενος καὶ κινούμενος Πνεύματι ἢ ἐν ὀπτασίᾳ τούτου γνωστῶς καὶ εὐαισθητῶς

γινόμενος. Ἐκαστος γάρ ἐκ τῆς οἰκείας καταστάσεως καί τά τοῦ πλησίον κρίνει ὡς ἔχει, εἴτε ἀρετῆς εἰπεῖν εἴτε κακίας.

πστ'. Ἄλλο ἀπάθεια ψυχῆς καί ἄλλο ἀπάθεια σώματος} ἡ μέν γάρ καί τό σῶμα καθαγιάζει τῇ οἰκείᾳ λαμπρότητι καί τῇ φωτοχυσίᾳ τοῦ Πνεύματος, ἡ δέ αὐτή μόνη καθ' ἑαυτήν εἰς οὐδέν τόν κεκτημένον ὠφελεῖν δύναται.

πζ'. Ἐτερον ἀκίνησις τῶν ψυχικῶν τε καί σωματικῶν μελῶν καί ἕτερον κτήσις ἀρετῶν} ἡ μέν γάρ ἐκ φύσεως πρόσεστιν, ἡ δέ καί τās φυσικάς κινήσεις ἀπάσας καταστέλλει.

πη'. Οὐκ ἔστι τό μή ἐπιθυμεῖν τινος τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καί ἡδέων ἴσον τοῦ τῶν αἰωνίων καί ἀοράτων ἐφίεσθαι ἀγαθῶν} ἄλλο γάρ τοῦτο καί ἕτερον ἐκεῖνο} τῶν μέν γάρ προτέρων πολλοί κατεφρόνησαν, τῶν δέ δευτέρων ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων ἐφρόντισαν.

πι'. Οὐκ εἶ τι τό ἀποστρέφεσθαι καί μή ζητεῖν τήν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, (409) τοῦτό ἐστι καί τό τῆς δόξης ἐκκρέμασθαι τοῦ Θεοῦ, ἀλλά πολύ τό μέσον ἐν ἀμφοτέροις} τήν μέν γάρ καί ὑπό παθῶν ἄλλων πολλοί κυριευθέντες ἀπώσαντο, τήν δέ ὀλίγοι λίαν κόπω καί πόνω πολλῶ λαβεῖν ἠξιώθησαν.

πισ'. Οὐχ ἓν τό εὐτελεῖ ἐσθῆτι ἀρκεῖσθαι καί μή ἐπιθυμεῖν στολῆς λαμπρᾶς καί τό ἐνδεδῦσθαι τό φῶς ἐστι τοῦ Θεοῦ} τοῦτο γάρ ἕτερον κἀκεῖνο ἄλλο} τοῦ μέν γάρ ὑπό μυρίων ἐπιθυμιῶν καθελκόμενοι τινες εὐκόλως κατεφρόνησαν, τό δέ μόνοι περιβάλλονται ἐκεῖνοι οἱ ἀνενδότης αὐτό ζητοῦντες διά πάσης κακοπαθείας καί υἱοῖ φωτός καί ἡμέρας διά τῆς τῶν ἐντολῶν γινόμενοι ἐκπληρώσεως.

σα'. Ἄλλο τό ταπεινολογεῖν καί ἕτερον τό ταπεινοφρονεῖν, καί ἄλλο ταπείνωσις καί ἕτερον τό ἄνθος τῆς ταπεινώσεως, καί ὁ ταύτης καρπός ἄλλο καί τό τοῦ καρποῦ τούτου κάλλος καί τό τοῦ κάλλους ἡδύ ἕτερον, καί ἄλλο παρά ταῦτα αἰ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου ἐνέργεια. Τούτων δέ τά μέν ἐφ' ἡμῖν εἰσι, τά δέ οὐκ ἐφ' ἡμῖν} καί τά μέν ἐφ' ἡμῖν, τό πάντα νοεῖν, τό πάντα φρονεῖν, τό πάντα λογίζεσθαι καί λέγειν καί πράττειν, ὅσα πρὸς ταπείνωσιν ἡμᾶς ἄγουσιν} ἡ δέ ἅγια ταπείνωσις καί τά λοιπά αὐτῆς ιδιώματα, τά χαρίσματα καί αἰ ἐνέργεια αὐτῆς, δῶρον Θεοῦ καί οὐκ ἐξ ἡμῶν, ὧν καί οὐδεὶς καταξιώθησεται

ποτε, ἐάν μή τά ὅσα ἐφ' ἑαυτῷ εἰσι καλῶς προκαταβάλληται σπέρματα.

§β'. Τό μή ἀγανακτεῖν ἐν ἀτιμίαις καί ὕβρεσι καί ἐν πειρασμοῖς καί θλίψεσιν ἄλλο, καί τό ἄλλο τό εὐδοκεῖν ἐν αὐτοῖς, καί τό εὐχεσθαι ὑπέρ τῶν ταῦτα ποιούντων εἰς ἡμᾶς ἕτερον} καί ἄλλο τό ἀπό ψυχῆς αὐτοῦς ἀγαπᾶν} καί ἕτερον παρά ταῦτα τό νοερώς ἀνατυποῦν τό πρόσωπον ἑνός (410) ἑκάστου αὐτῶν καί ὡς γνησίους φίλους ἀπαθῶς αὐτοῦς κατασπάζεσθαι ἐν δάκρυσιν ἀγάπης εἰλικρινοῦς, ἴχνους δηλονότι ἀηδίας καθόλου τινός μή εὐρισκομένου τότε ἐν τῇ ψυχῇ. Μειζον δέ τούτων ὧν εἶπομεν, ὅταν καί ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, τήν ἴσην ἔχη τις καί ὁμοίαν ἀναλλοιώτως διάθεσιν πρὸς τοὺς κατά πρόσωπον λοιδοροῦντας καί ἐνδιαβάλλοντας καί κατακρίνοντας καί καταδικάζοντας καί ὑβρίζοντας καί ἐμπτύοντας αὐτόν, ἀλλά μὴν καί πρὸς τοὺς ἐν προσχήματι μὲν φιλίας ἔξωθεν διακειμένους, λάθρα δέ τά ὅμοια διαπραττομένους μὲν, μή λανθάνοντας δέ. Ἀσυγκρίτως δέ τούτων πάλιν μειζον εἶναι ὑπολαμβάνω τό ἐν λήθῃ παντελεῖ γενέσθαι ὧν ἂν πάθοι τις, καί μήτε ἀπόντων τῶν θλιψάντων αὐτόν μήτε παρόντως μενησθαί τινος τῶν γεγονότων, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς φίλοις καί τούτους ἀνευνοίως τῶν συμβάντων προσαποδέχεσθαι ἐν τε συνομιλίαις ἐν τε συνεστιάσεσιν.

§γ'. Οὐχ οἶον τό μεμνησθαι Θεοῦ, τοιοῦτον καί τό ἀγαπᾶν τόν Θεόν} οὐδέ οἶον τό φοβεῖσθαι αὐτόν, τοιοῦτον καί τό τηρεῖν τάς αὐτοῦ ἐντολάς} ἄλλο γάρ ταῦτα καί ἄλλο ἐκεῖνα, τελείων δέ ὅμως καί ἀπαθῶν τά ἀμφοτέρω.

§δ'. Ἄλλο ἢ ἀναμαρτησία καί ἕτερον ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία} ἢ μὲν γάρ ἀγωνιζομένων καί τῶν κατά τό εὐαγγέλιον ζώντων ἐστίν, ἢ δέ πρώτη μόνων τῶν τήν πρώτην κτησαμένων ἀπάθειάν ἐστίν.

§ε'. Οὐκ εἶ τι πάντως ἀργία, τοῦτο καί ἡσυχία} οὐδέ εἶ τι ἡσυχία, τοῦτο καί σιωπή} ἄλλο δέ ταῦτα καί ἄλλο. Ἡ μὲν γάρ μή βουλομένων ἐστίν εἰδέναι τίς ἢ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ μέθεξις μηδέ τί τῶν καλῶν κατορθῶσαι} ἢ δέ, τῶν εἰς τήν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ποιουμένων ἀεὶ τήν σχολήν καί παρακαθημένων τῷ λόγῳ τῆς ἐμφύτου σοφίας Θεοῦ καί τά

βάθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνώντων καί ξένων μυστηρίων ἐν μυσίαι γινομένων Θεοῦ. Ἡ δέ τρίτη, τῶν τήν (411) νοεράν ἐργασίαν ἐργαζομένων ἐστίν ἐν προσοχῇ ἐμμερίμου διανοίας τῶν λογισμῶν.

§στ'. Οὐ ταῦτόν ἀναχώρησις, ἢ ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασις, καί αὐτή ἢ ὄντως ἀληθῆς ξενιτεία, ἀλλ' ἕτερον καί ἕτερον. Ἡ μὲν γάρ, τῶν πυκτευόντων ἐστὶ καί ἡ διὰ ὀλιγωρίαν ὑπὸ ἀστάτου μεταφερομένων νοός ἢ διὰ ὑπερβολὴν θερμοτήτος [τῶν] ἐφιεμένων ἔτι τῶν κρειπτόνων ἀγώνων. Ἡ δέ τῶν ἐσταυρωμένων ἐστὶ τῷ κόσμῳ καί τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασι καί μετὰ μόνου Θεοῦ καί τῶν ἀγγέλων εἶναι ἀεὶ ἐπιποθούντων καί μὴ ἐπιστρεφομένων ὅλως πρὸς τὰ ἀνθρώπινα.

§ζ'. Ἐτερον τό ἀνθίστασθαι καί πολεμεῖν τοῖς ἐχθροῖς καί ἕτερον τό τελείως ἠττῆσαι καί ὑποτάξαι καί θανατῶσαι αὐτούς} τό μὲν γάρ πρῶτον, ἀγωνιστῶν καί γενναίων τήν ἄσκησιν, τό δέ δεύτερον, ἀπαθῶν καί τελείων.

§η'. Ταῦτα μὲν ἅπαντα πράξεις τῶν ἐν φωτὶ ἀπαθείας περιπατούντων ἀγίων εἰσὶν} οἱ δέ τούτων ἔξω ἑαυτοῦ εἶναι καταμανθάνοντες μὴ πλανηθῶσιν ὑπὸ τινος μηδέ τὰς ἰδίας ἀπατῶσι ψυχάς, ἀλλ' ἰδέτωσαν ὡς ἐν σκότει ματαίως διαπορεύονται.

§θ'. Πολλοὶ μὲν, ἄλλος δι' ἄλλο τι καί δι' ἕτερον ἕτερος, πρὸς ταῦτα ἠπειχθησαν} ὀλίγοι δέ λίαν οἱ μετὰ ἐμφύτου φόβου καί ἀγάπης Θεοῦ τῆς πράξεως αὐτῶν ἐπεχείρησαν, οἱ καί μόνου ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος βοηθούμενοι συντόμως κατορθοῦσι τήν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν καί πρὸς τὰ εἰρημένα προσεπεκτείνονται. Οἱ δ' ἄλλοις ἀφίενται ὡς «ἐν ἀβάτῳ» περιπλανᾶσθαι, κατὰ τό εἰρημένον «καί οὐχ ὀδῶ»} κατὰ τό «Ἐξαπέστειλα αὐτούς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν».

ρ'. (412) Ὁ τούτων ἐν πείρᾳ γεγονώς διὰ σπουδῆς τῆς καλλίστης γνώσεως τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Ὁ δέ ἄλλως ἔχων τὰ μὲν αἰσθητῶς λεχθέντα νοήσῃ, περὶ δέ τῶν πνευματικῶς καί νοερῶς εἰρημένων, ψιλὰς ἔξει τῶν νοημάτων τὰς θεωρίας, μᾶλλον δέ ἀναπλάσει ἀναπλάσματα ψευδῆ ἐν τῇ

ἑαυτοῦ διανοία, τῆς δέ ἀληθείας τῶν λεγομένων μακράν ὡς ψευθεῖς ἔσται σφόδρα.

ρα'. Ὅποταν ὑπεράνω τῆς τοῦ σώματος ταπεινώσεως γένη διά πόνων καί ἰδρώτων πολλῶν, καί τῶν αὐτοῦ ἐκδύς ἀναγκῶν, κοῦφον αὐτό καί ὡς πνευματικόν περιφέρεις, ὡς μήτε κόπου μήτε πείνης μήτε δίψης αἰσθόμενον, καί τηνικαῦτα κρεῖττον ἐσόπτρου βλέπεις τόν ὑπέρ νοῦν καί ἀνακεκαλυμμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρῦων ὄραξ ὄν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε, καί δακνομένης σου τῆς ψυχῆς τῷ ἐκείνου ἔρωτι, θρηῆνον ἀποτελεῖς τοῖς δάκρυσιν σύμμικτον} τότε μνήσθητί μου καί ὑπερέχου τοῦ ταπεινοῦ ὡς μετὰ Θεοῦ συνάφειαν ἐσχηκῶς καί παρηρησίαν πρὸς αὐτόν ἀκαταίσχυντον.

ἜΤΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ κε'

Τοῦ αὐτοῦ ἔτερα κεφάλαια γνωστικά τε καί θεολογικά κε'.

α'. Οὔτε τῷ θεολογοῦντι ἀρμόζει μετάνοια οὔτε τῷ μετανοοῦντι θεολογία} καθόσον γάρ ἀπέχουσιν ἀνατολαί ἀπό δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ὑψηλοτέρα ἢ θεολογία τῆς μετανοίας ἐστίν. Ὡσπερ γάρ ἄνθρωπος ὁ ἐν νόσοις καί ἀσθενείαις διάγων ἢ ὡς ῥακοδυτῶν πένης καί κράζων ἐλεημοσύνην, οὕτως ὁ ἐν μετάνοια ὢν καί τὰ τῆς μετανοίας ἔργα ἐν ἀληθείᾳ ποιῶν χρηματίζει} ὁ δέ γε θεολογῶν ὁμοίος ἐστὶ τῷ ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς ἀναστρεφόμενῳ ἐν λαμπρότητι βασιλικωτάτης στολῆς καί οἰκείῳ ὄντι τῷ βασιλεῖ λαλοῦντί τε αὐτῷ αἰεὶ καί ἔξ αὐτοῦ καθ' ὄραν ἐνηχουμένῳ τρανῶς τὰ ἐκείνου προστάγματα καί θελήματα.

β'. Ἡ προσθήκη τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἀγνωσίας τῶν ἄλλων ἀπάντων αἰτία καί πρόξενος γίνεται, οὐ μὴν ἀλλὰ καί αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καί τό πολὺ τῆς ἐλλάμψεως αὐτοῦ παντελῆς ἀβλεψία, καί ἢ ὑπέρ αἴσθησιν ὑπερτελής αἴσθησις πάντων τῶν ἔξω ταύτης ὄντων ἀναισθησία. Ἡ γάρ ὁποῖα καί ποταπά καί ποῦ καί τίνα καί πῶς τὰ ἐν οἷς ἐστὶν ἀγνοοῦσα καί καταμαθεῖν ἢ κατανοῆσαι ὅλως ταῦτα μὴ ἐξισχύουσα πῶς αἴσθησις ἔσται; Καί οὐχὶ μᾶλλον ὑπέρ αἴσθησιν μὲν ἐκεῖνα, ὁ δέ νοῦς ἐν αἰσθήσει τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας ἀναισθητος πρὸς τὰ ὑπέρ

αἰσθησιν εὐρεθῆ; «Ἄ γάρ ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», πῶς αἰσθήσει ὑποβληθήσονται;

γ'. Ὁ τὰ ὑπέρ αἰσθησιν ἡμῖν χαριζόμενος Κύριος δίδωσιν ἡμῖν (414) ἄλλην διά τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅπως τῶν ὑπέρ αἰσθησιν αὐτοῦ δωρεῶν καί χαρισμάτων ὑπερφυῶς διά πασῶν τῶν αἰσθήσεων τρανῶς καί καθαρῶς αισθανώμεθα.

δ'. Πᾶς ὁ ἀναίσθητος πρὸς τό ἓν πρὸς πάντα ἀναίσθητός ἐστιν, ὡς καί ὁ αἰσθησιν ἔχων πρὸς τό ἓν ἐν αἰσθήσει πάντων ἐστί καί τῆς αἰσθήσεως πάντων ἐκτός ἐστιν. Ἐν τῇ αἰσθήσει πάντων ἐστί καί ὑπό τῆς αἰσθήσεως αὐτῶν οὐ καταλαμβάνεται.

ε'. Ὁ κωφός πρὸς τόν λόγον κωφός πρὸς πᾶσαν φωνήν ἐστιν, ὡς καί ὁ ἀκούων τοῦ λόγου πάντων ἀκούει} οὗτος κωφεύων ἐστί πρὸς πᾶσαν φωνήν, πάντων ἀκούει καί οὐδενός, εἰ μὴ τῶν ἐν λόγῳ μόνων τούς λόγους ποιουμένων, καί οὐδέ αὐτῶν, ἀλλά τοῦ λόγου μόνου τοῦ ἐν τῇ φωνῇ ἀφώνως φθεγγομένου.

στ'. Ὁ ἀκούων οὕτως καί βλέπων καί αισθανόμενος οἶδε τῶν λεγομένων τήν δύναμιν. Ὁ δέ μὴ εἰδώς πρόδηλός ἐστιν ὅτι οὐδέ τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς τετρανωμένα καί ὑγιῆ ἐπιφέρεται} οὕτως δέ ἔχων οὐπω ἔγνω ὅτι ἐπόπτης ἐκτίσθη τῆς ὀρωμένης κτίσεως καί μύστης τῆς νοουμένης, ἀλλ' ἐν τιμῇ ὦν, παρασυνεβλήθη καί ὠμοιώθη τοῖς ἀνοήτοις καί ἀχθοφόροις κτήνεσι καί ὁμοιωθεὶς μένει τοιοῦτος ἔτι μὴ ἐπαναστραφεὶς, μὴ ἐπανακληθεὶς, ἢ ἐπὶ τό πρῶτον ἀξίωμα ἀναχθεὶς κατὰ τήν δωρεάν τῆς οἰκονομίας τοῦ Δεσπότη καί Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

ζ'. Κάτω ὦν μὴ ἐρεῦνα τὰ ἄνω} πρό δέ τοῦ γενέσθαι σε ἄνω, μὴ πολυπραγμονήσης τὰ κάτω, ἵνα μὴ ὀλισθήσας ἀμφοτέρων ἐκπέσης, μᾶλλον δέ συναπολειφθῆς τοῖς κάτω.

η'. Καθάπερ ὁ ἀπό πτωχείας ἐσχάτης ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς πλοῦτον ἀνενεχθεὶς, καί περιφανὲς ἀξίωμα στολήν τε (415) παρ' αὐτοῦ ἐνδυθεὶς καί πρό προσώπου αὐτοῦ ἴστασθαι κελευσθεὶς, αὐτόν τε τόν βασιλέα μετὰ πόθου ὀρᾷ καί ὡς εὐεργέτην ὑπεραγαπᾷ, τήν στολήν τε ἣν ἐνεδύσατο τρανῶς

κατανοεῖ καί τό ἀξίωμα ἐπιγινώσκει καί τόν δοθέντα αὐτῷ πλοῦτον ἐπίσταται, οὕτω καί μοναχός ὁ ἀληθῶς ἀπό τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων ἀναχωρήσας καί προσελθὼν τῷ Χριστῷ, ἀνακληθεῖς τε εὐαισθήτως καί πρὸς ὕψος πνευματικῆς θεωρίας διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας ἀνενεχθεῖς, αὐτόν τε τόν Θεόν ἀπλανῶς ὁρᾷ καί τήν γενομένην εἰς αὐτόν ἀλλοίωσιν τρανῶς κατανοεῖ} βλέπει γάρ αἰεὶ τήν χάριν τοῦ Πνεύματος τήν περιλάμπουσιν αὐτόν, ἣτις ἔνδυμα καλεῖται καί βασιλείος ἀλουργίς, μᾶλλον δ' ὅπερ αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, εἶπερ αὐτόν οἱ εἰς αὐτόν πιστεύοντες ἐπενδύονται.

θ'. Ὁ τόν οὐράνιον πλοῦτον πεπλουτηκῶς, τήν παρουσίαν λέγω καί κατασκήνωσιν τοῦ εἰπόντος} «Ἐγώ καί ὁ Πατήρ ἐλευσόμεθα καί μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν», ἐν γνώσει ψυχῆς ἐπίσταται ὅσης ἀπέλαυσε χάριτος καί ὅσον καί οἶον ἐπιφέρεται ὄλβον κατὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς καρδίας αὐτοῦ} ὡς γάρ φίλος φίλῳ διαλεγόμενος τῷ Θεῷ, πεπαρορησιασμένος παρίσταται πρό προσώπου τοῦ ἐν ἀπροσίτῳ κατοικοῦντος φωτί.

ι'. Μακάριος ὁ πιστεύων τούτοις, τρισμακάριος ὁ σπεύδων διὰ πράξεως καί ἀγώνων ἱερῶν καταλαβεῖν τήν γνώσιν τῶν εἰρημένων} ἄγγελος, ἵνα μή τι πλέον εἶπω, ὁ πεφθακῶς διὰ θεωρίας καί γνώσεως ἐν τῷ ὕψει ταύτης τῆς στάσεως καί πλησίον Θεοῦ ὡς υἱός Θεοῦ γεγονώς.

ια'. Ὁν τρόπον ὁ παρὰ τόν αἰγιαλόν τῆς θαλάσσης ἰστάμενος βλέπει μὲν τῶν ὑδάτων τό ἄπειρον πέλαγος, οὐ μέντοι τό πέρας τούτων καταλαβεῖν δύναται, ἀλλά μέρος τι καθορᾷ, οὕτω καί ὁ εἰς τό ἄπειρον πέλαγος τῆς τοῦ (416) Θεοῦ δόξης διὰ θεωρίας ἐνατενίσαι ἀξιωθεῖς καί κατιδεῖν αὐτό νοερῶς, οὐχ ὅσον ἐστίν, ἀλλ' ὅσον ἐφικτόν τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθορᾷ.

ιβ'. Ὡςπερ ὁ παρὰ τήν θάλασσαν ἐστηκῶς οὐ μόνον αὐτήν ὁρᾷ, ἀλλά καί εἰς τὰ ὕδατα αὐτῆς εἰσέρχεται ὅσον βούλεται, οὕτω καί ἐν τῷ φωτί τοῦ Θεοῦ οἱ βουλόμενοι τῶν πνευματικῶν ἐν μεθέξει ἅμα καί θεωρία, καθόσον δι' ἐφέσεως ἐπειχθῶσι, μετὰ γνώσεως γίνονται.

ιγ'. Καθάπερ ὁ παρά τὰς θαλαττίας ὄχθας ἰστάμενος, ἕως μὲν ἔξω τῶν ὑδάτων ἐστίν, ἅπαντα καθορᾶ καὶ τό πέλαγος τῶν ὑδάτων κατανοεῖ, ἐπὶ δὲ ἄρξεται εἰσέρχεται ἐν τοῖς ὑδασι καὶ ἐν ἐκείνοις βαπτίζεσθαι, καθόσον κατέρχεται κατὰ τοσοῦτον καὶ τῆς θεωρίας τῶν ἔξω ἀπολιμπάνεται, οὕτω καὶ οἱ τοῦ θεοῦ φωτός ἐν μεθέξει γενόμενοι, καθόσον εἰς γνῶσιν προκόπτουσι θείαν, εἰς ἀγνωσίαν μᾶλλον κατὰ ἀναλογίαν ἐμπίπτουσι.

ιδ'. Ὡσπερ ὁ εἰς τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέχρι γονάτων ἢ τῆς ὀσφύος γενόμενος ἅπαντα τρανώς τὰ ἔξωθεν ὄντα τῶν ὑδάτων ὁρᾶ, ἐπὶ δὲ εἰς τὴν ἄβυσσον κατέλθῃ καὶ ὅλος αὐτός ὑπὸ τὰ ὕδατα γένηται, οὐκέτι τῶν ἔξωθεν ὁρᾶν τι δύναται, εἰ μὴ τοῦτο μόνον οἶδεν ὅτι ὅλος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐστίν, οὕτω συμβαίνει γίνεσθαι καὶ εἰς τοὺς κατὰ προκοπὴν πνευματικὴν ἀυξάνοντας καὶ εἰς τελειότητα γνώσεως καὶ θεωρίας ἀνερχομένους.

ιε'. Ὅταν οἱ πρὸς τὴν πνευματικὴν προκόπτοντες τελειότητα μερικῶς φωτίζονται, ἤτοι μόνον ἐλλάμπονται τὸν νοῦν, τότε τὴν δόξαν Κυρίου νοερῶς ἐνοπτρίζονται καὶ ἐπιγνώσεως γνῶσιν καὶ ἀποκαλύψεις μυστηρίων ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χάριτος μυστικῶς ἐκδιδάσκονται ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα ὄντος ἀναγόμενοι γνῶσιν.

ιστ'. Οἱ τῇ τελειότητι προσεγγίζοντες καὶ ἔτι βλέποντες ὡς ἐκ μέρους τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀκαταληψίαν ὧνπερ ὁρῶσι κατανοοῦντες ἐκπλήττονται} καθόσον γὰρ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως ὑπείσρχονται, (417) ἐπίγνωσιν τῆς ἑαυτῶν ἀγνωσίας λαμβάνουσιν} ὁπηνίκα δὲ τό ἀμυδρῶς πως φαινόμενον αὐτοῖς καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ δεικνύμενον καὶ μερικῶς ἐλλάμπον αὐτῶν τό νοούμενον, ὀφθῆναι πλέον εὐδοκήσει καὶ ἐνωθῆναι κατὰ μέθεξιν τῷ ἐλλαμπομένῳ, ὅλον αὐτὸν περιλαμβάνον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ἐν τῷ βάθει τοῦ Πνεύματος ὡς ἐν μέσῳ ἀβύσσου φωτοειδῶν ὑδάτων ἀπειρῶν ἐναπολειφθῆ, τηνικαῦτα εἰς παντελῆ ἀγνωσίαν, ὡς ὑπὲρ ἅπασαν γνῶσιν γενόμενος, ἀπορρήτως ἀνέρχεται.

ιζ'. Ἀπλοῦς ὧν ὁ νοῦς, μᾶλλον δὲ πάσης ἐννοίας γυμνός καὶ ἐν ἀπλῷ εἰσδύς ὅλος θεῖῳ φωτὶ, ὑπ' αὐτοῦ καλυπτόμενος, οὐκ

ἔχει ἄλλο τι τοῦ ἐν ᾧ ὑπάρχει εὐρεῖν, ἵνα καί πρὸς τὴν ἐκείνου κατανόησιν κινηθῆ, ἀλλὰ μένει ἐν τῷ βυθῷ τοῦ θείου φωτός, ἔξω ὅλως ἀποβλέψαι μὴ συγχωρούμενος. Καί τοῦτό ἐστιν} «Ὁ Θεός φῶς ἐστι» καί φῶς τό ἀκρότατον καί οὐ γενομένοις πάσης θεωρίας ἀνάπαυσις.

ιη'. Ἀκίνητος τηνικαῦτα ὁ ἀεικίνητος νοῦς καί πάντη ἀνέννοιος γίνεται, ὀπηνίκα ὅλος ὑπὸ τοῦ θείου γνόφου καί φωτός καλυφθῆ} πλήν ἐν θεωρίᾳ ὑπάρχει καί αἰσθήσει καί ἀπολαύσει τῶν ἐν οἷς ἐστιν ἀγαθῶν. Οὐ γάρ ὡσπερ ὁ βυθός τῶν τῆς θαλάσσης ὑδάτων, οὕτω καί ὁ βυθός ἐστι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὕδωρ ὑπάρχει ζῶν αἰωνίου ζωῆς. Πάντα δέ τὰ ἐκεῖσε ἀκατανόητα, ἀνεργήνευτα καί ἀκατάληπτά εἰσιν, ἐν οἷς ὁ νοῦς πάντα τὰ ὁρώμενα καί νοούμενα διαβάς γίνεται καί ἐν μόνοις ἐκείνοις ἀκινήτως κινεῖται καί στρέφεται, ζῶν ὑπὲρ ζωῆν ἐν ζωῇ, φῶς ὢν ἐν φωτί καί οὐ φῶς τό καθ' ἑαυτόν} οὐ γάρ ἑαυτόν τότε ἀλλὰ τόν ὑπὲρ αὐτόν καθορᾶ καί ἐκ τῆς ἐκεῖθεν δόξης τὴν ἔννοιαν ἀλλοιούμενος ὅλον ἑαυτόν ἀγνοεῖ.

ιθ'. Νεκρός καί οὐ νεκρός ὢν ὁ εἰς μέτρα πεφθακώς τελειότητος ἐστι} ζῶν ἐν ᾧ ὑπάρχει Θεῷ, ὡς μὴ ζῶν ἑαυτῷ} (418) τυφλός, οὐ φύσει ὁρῶν} πάσης φυσικῆς ὁράσεως ὑπέρτερος γεγονώς, ὡς καινοῦς ὀφθαλμούς καί κρείττονας ὑπὲρ τοὺς τῆς φύσεως ἀσυγκρίτως λαβῶν καί ὑπὲρ φύσιν ὁρῶν} ἀνενέργητος καί ἀκίνητος, ὡς πᾶσαν ἑαυτοῦ πληρώσας ἐνέργειαν} ἀνέννοιος, ὡς ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ ἔννοιαν ἐνώσει γενόμενος καί καταπαύσας ἔνθα οὐκ ἔστι νοός ἐνέργεια, ἥτοι πρὸς ἐνθύμησιν ἢ λογισμὸν ἢ ἔννοιαν ὅλως κινήσεις} τὰ γάρ ἀκατανόητα καί ἀμήχανα κατανοεῖν ἢ καταμανθάνειν ἀδυνατεῖ καί οἶονεῖ ἐν τούτοις ἐπαναπαύεται, ἀνάπαυσιν ἐκείνην τὴν ἀκινήσιαν τῆς μακαρίας ἀναισθησίας, ἐν αἰσθήσει βεβαία τῶν ἀνεκφράστων δηλονότι ἀπεριέργως ἐντροφῶν ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ μὴ πρὸς τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ μόνου καταγινωσκέτω καί μὴ λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό πρᾶγμα ἢ ὅτι γίνεται μὲν ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλὰ γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν

θείων Γραφῶν, ὅτι τό **μὲν** **πρᾶγμα** δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείπει καί ἀργία τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κ'. Ὁ **μὴ** πρὸς τό τοιοῦτον μέτρον τῆς τελειότητος φθάσαι καταξιωθεῖς καί τῶν τοιούτων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καλῶν ἑαυτοῦ **μόνου** καταγινωσκέτω καί **μὴ** λεγέτω προφασιζόμενος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τό **πρᾶγμα** ἢ ὅτι γίνεται **μὲν** ἢ τελειότης, ἀγνώστως δέ, ἀλλά γινωσκέτω, πληροφορούμενος ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὅτι τό **μὲν** **πρᾶγμα** δυνατόν καί ἀληθές ἐστιν, ἔργῳ γινόμενον καί γνωστῶς ἐνεργούμενον, τῇ δέ ἐλλείπει καί ἀργία τῶν ἐντολῶν αὐτός ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν τοιούτων κατὰ ἀναλογίαν ἀποστερεῖ ἀγαθῶν.

κα'. Πολλοὶ **μὲν** ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφάς, οἱ δέ καί ἀναγινωσκομένους ἀκούουσιν, ὀλίγοι δέ οἱ καί τῶν ἀναγινωσκομένων τὴν δύναμιν καί τὴν ἐννοίαν ὀρθῶς εἰδέναι δυνάμενοι} οἱ ποτέ **μὲν** ἀδύνατα εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν λεγόμενα ἀποφαίνονται, ποτέ δέ καί ἄπιστα παντελῶς ἠγοῦνται, ἢ καί ἀλληγοροῦσι ταῦτα κακῶς καί τὰ **μὲν** κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον λεγόμενα ὡς πρὸς τό μέλλον ἐκβῆναι κρίνουσι, τὰ δέ περὶ τῶν μελλόντων εἰρημένα, ὡς ἤδη γεγονότα καί καθ' ἑκάστην γινόμενα ἐκλαμβάνονται} καί οὕτως οὐκ ἔστι κρίσις ὀρθή ἐν αὐτοῖς οὐδέ διάγνωσις ἀληθῆς ἐν θείοις καί ἀνθρωπίνοις πράγμασιν.

κβ'. (419) Ὁ Θεός ἐξ ἀρχῆς δύο κόσμους πεποίηκεν, ὁρατόν καί ἀόρατον, ἓνα δέ βασιλέα τῶν ὀρωμένων, τῶν δύο κόσμων ἐν ἑαυτῷ τούς χαρακτηῖρας ἐπιφερόμενον κατὰ γε τό ὀρώμενον καί αὐτό τό νοούμενον. Τούτοις καταλλήλως καί δύο ἐπιλάμπουσιν ἥλιοι, αἰσθητός οὗτος καί νοητός ἄλλος} καί ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ὀρωμένοις καί αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο ἐν τοῖς ἀοράτοις καί νοητοῖς Θεός, ἥλιος γάρ τῆς δικαιοσύνης καί ἔστι καί λέγεται. Ἰδοὺ γοῦν δύο κατὰ ταῦτα ἥλιοι, εἷς αἰσθητός καί εἷς νοητός, ὥσπερ καί δύο κόσμοι, καθῶς εἴρηται} καί ὁ **μὲν** εἷς τῶν δύο, ἠγουν ὁ αἰσθητός κόσμος καί τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καί ὀρωμένου ἡλίου φωτίζονται} ὁ δέ ἕτερος, ἦτοι ὁ νοητός καί οἱ ἐν αὐτῷ, ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς

δικαιοσύνης καταλαμβάνονται και φαιδρύνονται. Τά τε οὖν αισθητά ὑπό τοῦ αισθητοῦ, τά τε νοητά ὑπό τοῦ νοητοῦ ἡλίου διηρημένως ἀλλήλων καταφωτίζονται, μηδεμίαν ἔχόντων πρὸς ἀλληλα ἔνωσιν ἢ γνῶσιν ἢ κοινωνίαν τό σύνολον, μήτε τῶν νοητῶν πρὸς τά αισθητά, μήτε τῶν αισθητῶν πρὸς τά νοητά.

κγ'. Μόνος ἐκ τῶν ὁρωμένων και νοουμένων ἀπάντων ὁ ἄνθρωπος διπλοῦς ἐκτίσθη παρὰ Θεοῦ, σῶμα μὲν ἔχων ἐκ τεσσάρων συνεστηκός στοιχείων, αἴσθησίν τε και πνοήν δι' ὧν τούτων τῶν στοιχείων μετέχει και ζῆ ἐν αὐτοῖς, ψυχὴν δέ νοεράν και ἄϋλον και ἀσώματον ἀρρήτως ἐν τούτοις και ἀνεξιχνιάστως συνηνωμένην και συγκεκριαμένην ἀμίκτως και ἀσυγχύτως. Ταῦτα δέ ἐστιν ἄνθρωπος εἷς, ζῶον θνητόν και ἀθάνατον, ὁρατόν και ἀόρατον, αισθητόν και νοούμενον, ἐποπτικόν τῆς ὁρωμένης κτίσεως, γνωστικόν τῆς νοουμένης. Ὡσπερ γοῦν ἐν τοῖς δυσὶ κόσμοις οἱ δύο ταῖς ἐνεργείαις διαμερίζονται ἡλιοι, (420) οὕτω και ἐν τῷ ἐνὶ ἀνθρώπῳ} ὁ μὲν γάρ τό σῶμα, ὁ δέ τήν ψυχὴν αὐτοῦ περιλάμπει, και τοῦ οἰκείου φωτός τῆς μεθέξεως ἕκαστος τό ὑπ' αὐτοῦ ἐλλαμπόμενον κατά τήν δεκτικὴν δύναμιν αὐτοῦ ἢ πλουσίως ἢ ἐνδεῶς μεταδίδωσιν.

κδ'. Ὁ αισθητός ἡλιος θεωρεῖται, οὐ θεωρεῖ} ὁ νοητός και θεωρεῖται παρὰ τῶν ἀξίων και πάντας ὁρᾷ και μᾶλλον τούς ὁρῶντας αὐτόν. Ὁ αισθητός οὐ λαλεῖ οὐδέ λαλεῖν τινι δίδωσιν} ὁ νοητός και λαλεῖ τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις και λαλεῖν τοῖς πᾶσι χαρίζεται. Ὁ αισθητός ἐν τῷ αισθητῷ κήπῳ λάμπας, τῇ θερμότητι τῶν ἀκτίνων τό ὑγρόν μόνον ἀποξηραίνει τῆς γῆς, οὐ μέντοι γε και πιαίνει τά φυτά και τά σπέρματα} ὁ νοητός δέ τά ἀμφοτέρω ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιφανείς κατεργάζεται, τήν ὑγρότητα ξηραίνει τήν τῶν παθῶν, και τήν βδελυγμίαν τήν ἐξ αὐτῶν ἀποκαθαίρει, και πιότητα τῇ νοερᾷ ἐμπαρέχει γῆ τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς ἀρδευόμενα τρέφονται κατ' ὀλίγον τῶν ἀρετῶν τά φυτά.

κε'. Ὁ αισθητός ἡλιος ἀνατέλλει και φωτίζει τόν κόσμον τόν αισθητόν και πάντα τά ἐν αὐτῷ, ἀνθρώπους, θηρία, κτήνη και εἴ τι ἕτερον, ἐφ' οἷς ἐπίσης και τό φῶς ὑφαπλοῖ, δύνει δέ πάλιν και σκοτεινόν καταλιμπάνει τόν τόπον ὄνπερ κατέλαμπεν. Ὁ νοητός λάμπει ἀεί και ἔλαμπεν, ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ παντί

ἀχωρήτως χωρούμενος, ἐκ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντων ἀποκεχώρισται καὶ ὅλος τούτων ἀδιαστάτως διΐσταται, ἐν ὧν ὅλος ἐν τῷ παντί καὶ οὐδαμοῦ, ἐν ὅλοις ὅλος τοῖς ὀρωμένοις κτίσμασι καὶ ὅλος τούτων ἐκτός, ὅλος ἐν τοῖς ὀρωμένοις καὶ ὅλος ἐν τοῖς ἀοράτοις, καὶ πανταχοῦ ὅλος πάρεστι καὶ ὅλος οὐδαμῶς οὐδαμοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικά καὶ πρακτικά ρ'. (421)

α'. Ἀπαρχὴ Χριστός, μεσότης καὶ τελειότης} ἐν πᾶσι γὰρ ὁ ἐν τοῖς πρώτοις, ἐν τε τοῖς μέσοις καὶ τελευταίοις, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις ἐστίν} οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτῷ διαφορά τις ἐν τούτοις, ὥσπερ βάρβαρος, οὐ Σκύθης, οὐχ Ἑλληνας, οὐκ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.

β'. Ἡ Ἁγία Τριάς, διὰ πάντων διήκουσα ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων ὡς ἀπὸ κεφαλῆς τινος μέχρι ποδῶν, συγκροτεῖ πάντας συγκολλᾷ τε καὶ συνενοῖ καὶ συνδεσμεῖ ἑαυτῇ καὶ συγκροτοῦσα στεροῦς καὶ ἀρραγεῖς ἀπεργάζεται} ἐν ἐνὶ τε αὐτῶν ἐκάστῳ μία καὶ ἡ αὐτὴ δαίκενυται γνωρίζομένη, ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν ᾧ καὶ οἱ ἔσχατοι πρώτοι γίνονται καὶ οἱ πρώτοι ὥσπερ οἱ ἔσχατοι.

γ'. Πάντας τοὺς πιστοὺς ὡς ἓνα βλέπειν ὀφείλομεν οἱ πιστοὶ καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν εἶναι λογίζεσθαι τὸν Χριστόν καὶ οὕτως τῇ πρὸς αὐτόν ἀγάπῃ διάκεισθαι, ὡς ἐτοίμους εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι τὰς ἰδίας ψυχὰς. Οὐδὲ γὰρ τό καθόλου λέγειν ἢ νομίζειν ὀφείλομέν τινα πονηρόν, ἀλλὰ πάντας ὡς ἀγαθοὺς ὀρᾶν, ὥσπερ εἶπομεν} κἂν γὰρ ὑπὸ παθῶν ὀχλούμενον ἴδῃς τινά, μὴ τὸν ἀδελφόν ἀλλὰ τὰ πάθη μίσησον τὰ πολεμοῦντα αὐτῷ, κἂν ὑπὸ ἐπιθυμιῶν καὶ προλήψεων τυραννούμενον, ἐπὶ πλεῖον σπλαγχνίσθητι, (422) μήποτε καὶ αὐτός πειρασθῆς, ὡς ὑπὸ τροπὴν ὧν ὕλης εὐπεριστάτου.

δ'. Ὅν τρόπον αἱ νοεραὶ τάξεις τῶν ἄνω δυνάμεων ἀπὸ Θεοῦ κατὰ τάξιν ἐλάμπονται ἀπὸ τῆς πρώτης ταξιαρχίας ἐπὶ τὴν δευτέραν καὶ ἀπὸ ταύτης ἐπὶ τὴν ἑτέραν καὶ καθεξῆς, τῆς θεϊκῆς ἐπὶ πάσας διερχομένης φωτοβολίας, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἀπὸ τῶν θείων ἐλλαμπόμενοι ἀγγέλων, τῷ συνδέσμῳ τοῦ

Πνεύματος συνδούμενοί τε καί συνενούμενοι, ισότιμοι αὐτοῖς καί ἐφάμιλλοι γίνονται. Ἀπό γάρ τῶν προλαβόντων ἀγίων οἱ κατά γενεάν καί γενεάν διά τῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐργασίας ἐρχόμενοι ἅγιοι, τούτοις κολλώμενοι, ὁμοίως ἐκείνοις ἐλλάμπονται, τήν τοῦ Θεοῦ χάριν λαμβάνοντες κατά μέθεξιν, καί ὡσπερ τις γίνονται χρυσῆ ἄλυσις, καθείς τούτων ὄντες γονάτιον ἓν, ἐκάτερος τῷ προλαβόντι τῇ πίστει καί τοῖς ἔργοις καί τῇ ἀγάπῃ συνδούμενος, ὡς εἶναι μίαν αὐτούς καί γίνεσθαι σειράν ἐν ἐνί τῷ Θεῷ μή δυναμένην ταχέως διαρραγῆναι.

ε'. Εἴ τις κίβδηλος ἐξ ὑποκρίσεως, ἢ ἐξ ἔργων ἐπίμωμος, ἢ πρὸς βραχὺ τεθραυσμένος ἐξ ἐνός πάθους, ἢ μικρόν ἐλλιπῆς ἐξ ἀξελείας ἐν μέρει τυγχάνει, οὐ συγκαταριθμεῖται τοῖς ὀλοκλήροις, ἀλλ' ὡς ἄχρηστος καί ἀδόκιμος ἀποβάλλεται, ἵνα μή ἐν καιρῷ τάσεως διαρραγῆναι ποιήσῃ τόν σύνδεσμον τῆς ἀλύσεως καί δάστασιν ἐν ἀδιαστάτοις καί λύπην ἐν ἀμφοτέροις ἐργάσῃται, τῶν μὲν ἔμπορσθεν ὑπὲρ τῶν ὑστέρων, τούτων δέ ὑπὲρ τοῦ χωρισμοῦ τῶν προαγόντων ἀλγυνομένων.

στ'. Ὁ τῆς ἐνώσεως τῆς πρὸς τόν ἔσχατον πάντων ἀγίων ἐν ἀγάπῃ καί ἐπιθυμίᾳ σφοδρᾷ διά ταπεινοφροσύνης μή ἐφιέμενος, ἀλλὰ μικράν τινα κεκτημένος πρὸς αὐτόν ἀπιστίαν, οὐχ ἐνωθήσεται ὅλως ποτέ οὐδέ καταταγήσεται σὺν αὐτῷ τοῖς πρώτοις καί προλαβοῦσιν ἀγίοις, κἂν δοκῇ πᾶσαν ἔχειν τήν πίστιν καί πᾶσαν τήν ἀγάπην πρὸς Θεόν (423) καί πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀγίους} ἔξω γάρ βληθήσεται παρ' αὐτῶν, ὡς μή ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἐτάγη καί ᾧ συναφθῆναι ὑπὸ Θεοῦ πρὸ αἰώνων ὠρίσθη διά ταπεινοφροσύνης καταδεξάμενος.

ζ'. Τοῦ κατά Θεόν πένθους προηγεῖται ταπεινώσις, ἔπεται δὲ χαρὰ καί εὐφροσύνη ἀνέκφραστος} τῇ δὲ κατά Θεόν ταπεινώσει περιφύεται ἢ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. Καθόσον γάρ ἀπό ψυχῆς ἔχει τις ἑαυτόν πάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλότερον, κατά τοσοῦτον ἢ ἐλπίς συναυξάνει τῇ ταπεινώσει καί θάλλει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, βεβαιούσα ὅτι διά ταύτης μέλλει σωθήσεται.

η'. Καθόσον εἰς βάθος τις κατέρχεται ταπεινώσεως καί ἑαυτόν ἀπογινώσκει ὡς ἀνάξιον τοῦ σωθήσεσθαι, κατά τοσοῦτον πενθεῖ καί δακρῶν ἀφήσι πηγᾶς} τούτων δὲ ἀναλόγως ἢ πνευματικὴ ἀναβλύζει ἐν τῇ καρδίᾳ χαρὰ, ταύτη

δέ ἡ ἐλπίς συμπηγάζει καί συναυξάνει καί τήν πληροφορίαν τῆς σωτηρίας βεβαιότεραν παρέχεται.

θ'. Σκοπεῖν ἑαυτόν ἕκαστον δεῖ καί κατανοεῖν τοῦ μήτε τῆ ἐλπίδι μόνη θαρρεῖν δίχα τοῦ κατά Θεόν πένθους καί πνευματικῆς ταπεινώσεως, μήτε τῆ ταπεινοφροσύνη καί τοῖς δακρῦοις ἄνευ τῆς συνεπομένης τούτοις πνευματικῆς ἐλπίδος τε καί χαρᾶς.

ι'. Ἔστι νομιζομένη ταπεινώσις ἐξ ἀμελείας τε καί νωθρότητος καί τῆς τοῦ συνειδότος σφοδρᾶς καταγνώσεως, ἣν οἱ κεκτημένοι ὡς σωτηρίας λογίζονται πρόξενον} οὐκ ἔστι δέ, τό γάρ χαροποιόν πένθος ταύτη συνεζευγμένον οὐ κέκτηται.

ια'. Ἔστι πένθος πνευματικῆς ἐκτός ταπεινώσεως καί τοῦτο ὡς ἁμαρτημάτων καθαρτήριον οἱ οὕτως πενθοῦντες λογίζονται. Καί πλανῶνται ματαίως τοῦτο οἰόμενοι} τῆς γάρ τοῦ Πνεύματος γλυκύτητος ἀπεστέρηνται, τῆς μυστικῶς ἐν τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς ταμειῷ ἐγγινομένης, καί τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου οὐ γεύονται} (424) διό καί πρὸς ὀργήν ταχέως οἱ τοιοῦτοι ἐξάπτονται καί τοῦ κόσμου καί τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τέλεον καταφρονῆσαι οὐ δύνανται. Ὁ δέ μή τούτων τελείως καταφρονήσας καί μῖσος ἀπό ψυχῆς πρὸς ταῦτα κτησάμενος, οὐδέ τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας αὐτοῦ βεβαίαν ποτέ καί ἀδίστακτον δύναται κτήσασθαι· αἰεὶ δέ ὧδέ τε κάκεῖσε ἐν δισταγμῷ περιφέρεται, ἐπὶ τὴν πέτραν μή καταβαλὼν τό θεμέλιον.

ιβ'. Τό πένθος διπλοῦν ταῖς ἐνεργείαις ἐστί καί, ὡς μέν ὕδωρ, διά τῶν δακρῦων πᾶσαν σβεννύει τὴν φλόγα τῶν παθῶν καί τὴν ψυχὴν ἐκκαθαίρει τοῦ ἐξ αὐτῶν μολυσμοῦ· ὡς δέ πῦρ, διά τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζωοποιεῖ καί ἀναφλέγει καί ἐκπυροῖ καί θερμαίνει τὴν καρδίαν καί πρὸς ἔρωτα καί πόθον Θεοῦ ἐξάπτει αὐτήν.

ιγ'. Βλέπε καί καταμάνθανε τάς ἐν σοὶ ἐγγινομένας ἐνεργείας ὑπὸ τε τῆς ταπεινώσεως καί τοῦ πένθους, καί τὴν ἐξ αὐτῶν ἐρεῦνα προστιθεμένην σοι καθ' ὥραν ὠφέλειαν. Ἔστι δέ αὕτη τοῖς εἰσαγωγικοῖς πάσης γηϊνῆς φροντίδος ἀπόθεσις, πάντων, γονέων, ἰδίων καί φίλων ἀπροσπάθεια καί ἀπάρνησις, πάντων πραγμάτων καί χρημάτων ἀμεριμνία καί

καταφρόνησις, οὐ μέχρι ῥαφίδος μόνον, ἀλλά καί μέχρις αὐτοῦ τοῦ σώματος.

ιδ'. Ὁν τρόπον ἐν φλογί καιομένης καμίνου χοῦν ἐπιβαλὼν τις ταύτην σβεννύει, τὸν αὐτὸν τρόπον καί αἱ βιωτικά **μεριμναί** καὶ πᾶσα προσπάθεια εὐτελοῦς καὶ **σμικροτάτου** πράγματος τὴν ἀναφθεῖσαν ἐν ἀρχαῖς θέρμην τῆς καρδίας ἐξαφανίζει.

ιε'. Ὁ τὴν τῶν ἔξωθεν **πραγμάτων** τε καὶ ἀνθρώπων καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ ποιησάμενος ἐν παντελεῖ καρδίας αἰσθήσει **μετὰ χαρᾶς** ἄρνησιν, καὶ λήθην λαβὼν τῶν τοιούτων, ὡς τεῖχος ὑπερβάς τὴν προσπάθειαν, ὡς ξένος τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ὑπάρχει, συνάγων τὸν νοῦν ἑαυτοῦ καὶ **μόνην μελέτην** ποιούμενος τὴν **(425) μνήμην** τοῦ θανάτου καὶ ἔννοιαν· διό καί αἰεὶ τὰ περὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως **μεριμνᾷ** καὶ ὅλως ἐν τούτοις **αἰχμαλωτίζεται** φόβῳ ἀρρήτῳ ἐκ τῶν τοιούτων ἐννοιῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀδολεσχίας βαλλόμενος.

ιστ'. Ὡσπερ τις κατάδικος δεσμᾷ περικείμενος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ τῆδε βίου γίνεται ὁ τὸν φόβον τῆς κρίσεως εἰς βάθος ἐγκυμονήσας. Ἐνθεν τοι καὶ ὡς ὑπὸ δημίου τινός τοῦ φόβου συρόμενος καὶ τὴν ἐπὶ θάνατον ἄγουσαν πορευόμενος φαίνεται, **μηδέν λογιζόμενος** ἕτερον εἰ μὴ τὸν πόνον μόνον καὶ τὴν ὀδύνην ἣν ὑποστῆναι μέλλει ἐκ τῆς τιμωρίας τῆς αἰωνίου· τοῦτον δὲ ἀνεξάλειπτον φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ, ὁ ἐξ αὐτοῦ ἐγγινόμενος φόβος οὐδὲν ὅλως τῶν ἀνθρωπίνων ἔᾶ **μεριμνᾷ** αὐτόν· ὡς γὰρ ἤδη τῷ ξύλῳ προσηλωθεὶς καὶ ταῖς ὀδύναις σφοδρῶς πρὸς θάνατον συνεχόμενος, οὕτως αἰεὶ διατελεῖ, **μηδέ** ἀτενίσαι τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς πρόσωπόν τινος συγχωρούμενος, **μηδέ τιμῆς ἢ ἀτιμίας** ἀνθρώπων λόγον ποιούμενος· πάσης γὰρ ἀτιμίας καὶ ἐξουδενώσεως ἄξιον ἑαυτὸν ἀπὸ καρδίας ἔχων, τῶν ἐπιφερομένων ὕβρεων αὐτῷ οὐ φροντίζει.

ιζ'. Πᾶσαν βρῶσιν καὶ πόσιν καὶ καλλωπισμὸν ἐνδυμάτων ὁ τὸν φόβον ἐγκυμονῶν τοῦ θανάτου βδελύσσεται καὶ ἐνηδόνως οὐ φάγεται ἄρτον, οὐ πίεται ὕδωρ· παρέξει δὲ **μόνην** τὴν χρεῖαν τῷ σώματι, ὅσον μόνον αὐταρκες πρὸς τό ζῆν, πᾶν θέλημα ἑαυτοῦ ἀπαρνήσεται καὶ δοῦλον πάντων ἐν διακρίσει τῶν ἐπιταπτομένων γενήσεται.

ιη'. Ὁ δοῦλον ἑαυτὸν δούς τοῖς κατὰ Θεὸν πατράσιν αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως, οὐ τὰ κουφίζοντα τὸν τῆς καρδίας αὐτοῦ πόνον ἐπιτασσόμενος ἔλοιτο, οὐ τὰ λύοντα τὸν τοῦ φόβου δεσμόν, οὐδέ τοῖς ἐπὶ τὰ τοιαῦτα φιλικῶς ἢ κολακευτικῶς ἢ προστακτικῶς ἐνάγουσιν ὑπακούσεται, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀυξάνοντα αὐτὸν προτιμήσει καὶ τὰ τὸν δεσμόν ἐπισφίγγοντα θελήσει καὶ τὰ τὸν δῆμιον ἐνισχύοντα ἀγαπήσει καὶ ἐν τούτοις ἐμμενεῖ, ὡς μὴ προσδοκῶν ὅπως ἐλευθερίαν λήψεσθαί ποτε ἐξ αὐτῶν. (426) Ἡ γὰρ ἐλπίς τῆς ἀπαλλαγῆς κουφότερον τὸν πόνον ἐργάζεται, ὅπερ ἐστὶν ἀλυσιτελές τῷ μετανοοῦντι θερμῶς.

ιθ'. Παντὶ τῷ κατὰ Θεὸν βιοῦν ἀρχομένῳ ἐπωφελές ὁ τῆς κολάσεως φόβος καὶ ὁ πόνος ὁ τικτόμενος ἐξ αὐτοῦ. Ὁ δὲ τοῦ τοιοῦτου πόνου καὶ δεσμοῦ καὶ δημίου χωρὶς ἀρχὴν βαλεῖν φανταζόμενος, οὐκ ἐπὶ ψάμμου μόνον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τὸν θεμέλιον κατεβάλετο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀέρα οἶεται δίχα θεμελιῶν συνιστάνειν οἰκίαν, ὅπερ πάντῃ ἀδύνατον. Ὁ γὰρ πόνος οὗτος ὅσον οὐπω πᾶσαν χαρὰν ἀποτίκτει καὶ ὁ δεσμός οὗτος πάντων ἀμαρτημάτων καὶ παθῶν δεσμά διαρρήσει καὶ ὁ δῆμιος οὗτος οὐχὶ θάνατον ἀλλὰ ζωὴν αἰώνιον προξενεῖ.

κ'. Ὅς ἂν μὴ θελήσῃ ἀποσκιρτῆσαι καὶ δεικφυγεῖν τὸν τικτόμενον πόνον ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλὰ προθέσει καρδίας ἀκολουθήσῃ αὐτῷ καὶ ἐπισφίγξῃ πλέον τὰ τούτου δεσμά ἑαυτῷ, ἀναλόγως συντομώτερον ὀδεύσει καὶ πρό προσώπου τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων παραστήσει αὐτόν. Τούτου δὲ γεγονότος, ἅμα τῷ θεάσασθαι αὐτόν ἀμυδρῶς πως τὴν δόξαν αὐτοῦ, εὐθέως λυθήσονται μὲν τὰ δεσμά, ὁ δὲ δῆμιος φόβος φεύξεται μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πόνος τραπήσεται εἰς χαρὰν καὶ πηγὴ γενήσεται βρούουσα αἰσθητῶς μὲν δάκρυα ποταμηδὸν ἀενάως, νοητῶς δὲ γαλήνην, πραότητα καὶ ἄφραστον γλυκασμόν, ἔτι δὲ ἀνδρείαν καὶ τὸ πρὸς πᾶσαν ὑπακοὴν ἐλευθερίως καὶ ἀνεμποδίστως τρέχειν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ τέως τοῖς εἰσαγωγικοῖς ἀδύνατον, τῶν δὲ πρὸς τὸ μέσον κατὰ προκοπὴν ἀνελθόντων καὶ ἴδιον, τοῖς δὲ γε τελειομένοις φῶς ἢ πηγὴ αὕτη, τῆς καρδίας αἴφνης ἀλλοιουμένης καὶ μεταβαλλομένης, γίνεται.

κα'. Ὁ ἔνδον αὐτοῦ τό φῶς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἔχων, μὴ φέρων τοῦτο ὄραν, εἰς γῆν προηγῆς πίπτει, κράζει τε (427) καὶ βοᾷ ἐν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ πολλῷ ὡς ὑπὲρ φύσιν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ ἔννοϊαν **πραγμα** ἰδὼν καὶ παθῶν· καὶ γίνεται ὁμοῖος ἀνθρώπῳ ποθέν ἀναφθέντι τὰ σπλάγχνα ὑπὸ πυρός, ὑφ' οὗ φλεγόμενος καὶ τῆς φλογός τόν ἐμπρησμόν μὴ δυνάμενος φέρειν, ὑπάρχει ὡσπερ ἐξεστηκώς· καὶ μηδὲ ἑαυτοῦ γενέσθαι ὅλως ἰσχύων, τοῖς δάκρυσιν δὲ καταντλούμενος ἀενάως καὶ ὑπὸ τούτων καταψυχόμενος, τό πῦρ ἐξάπτει τοῦ πόθου σφοδρότερον. Ἐντεῦθεν δέ 'τα δάκρυα προχέει πλείονως καὶ τῆ τούτων ἐκχύσει πλυνόμενος **λαμπρότερον** ἀπαστάπτει· ὅτε δὲ ὅλως ἐκπυρωθεῖς ὡς φῶς γένηται, τότε πληροῦται τό φάσκον· «Θεός θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνωριζόμενος», καὶ τοσοῦτον ἴσως ὅσον ἤδη τοῖς συναφθεισῖν ἠνώθη καὶ τοῖς ἐγνωκόσιν ἀπεκαλύφθη.

κβ'. Καθόσον γνωσθῆναι βουληθῆ παρ' ἡμῶν ὁ Θεός, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἀποκαλύπτεται· καθόσον δὲ ἀποκαλυφθῆ, ὀράται παρὰ τῶν ἀξίων καὶ γινώσκειται. Οὐκ ἔστι δὲ τοιοῦτόν τι παθεῖν τινα ἢ ἰδεῖν, εἰ μὴ πρότερον τῷ παναγίῳ Πνεύματι ἐνωθῆ τις, ταπεινὴν, καθαρὰν, ἀπλῆν καὶ συντετριμμένην καρδίαν ἐκ πόνων καὶ ἰδρώτων κτησάμενος.

κγ'. Πρὸ τοῦ πένθους καὶ τῶν δακρῶν, μηδεὶς ὑμᾶς κενοῖς ἀπατάτω λόγοις **μηδὲ** πλανῶμεν ἑαυτούς, οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν μετάνοια οὐδέ ἀληθῆς μεταμέλεια οὐδέ φόβος Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐδέ κατέγνωμεν ἑαυτῶν, οὐδέ ἐν αἰσθήσει τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῶν αἰωνίων βασάνων ἐγένετο ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Εἰ γὰρ ταῦτα ἐκτήσατο καὶ ἐν τούτοις ἐγένετο, εὐθύς καὶ δάκρυα κατήγαγεν ἄν' τούτων γὰρ χωρὶς, οὔτε ἡ σκληρὰ καρδία ἡμῶν ἀπαλυνθῆναί ποτε δύναται, οὔτε ἡ ψυχὴ ἡμῶν πνευματικὴν (428) ταπεινώσιν κτήσασθαι, οὔτε ταπεινοὶ γενέσθαι ἰσχύσομεν. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος γενόμενος ἐνωθῆναι τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ οὐ δύναται· ὁ δὲ μὴ τούτῳ ἐκ καθάρσεως ἐνωθεῖς, οὔτε ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει Θεοῦ γενέσθαι δύναται, οὔτε ἄξιός ἐστι τὰς τῆς ταπεινώσεως **μυστικὰς** ἀρετὰς ἐκδιδάσκεισθαι.

κδ'. Ὡσπερ τῷ συλλαβίζειν ἄρτι παιδευομένῳ τὰ γράμματα ὁ τὰ τῆς ρητορικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐκδιηγούμενος οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναρχθέντων μᾶλλον κατολιγωρῆσαι αὐτόν καὶ ἀποστῆναι ποιήσει, διὰ τὸ μὴ χωρεῖν τὴν διάνοιαν αὐτοῦ τῶν λεγομένων ὅλως τὴν δύναμιν, οὕτω καὶ ὁ τοῖς εἰσαγωγικοῖς τὰ περὶ τελειότητος λέγων, καὶ μᾶλλον τοῖς χαυνοτέροις, οὐ μόνον οὐδέν ὠφελήσει ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὀπίσω ὑπάγειν ποιήσει. Πρὸς γὰρ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἀποβλέψαντες καὶ ὅσον ἀπολείπονται τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐννοήσαντες καὶ ὡς ἀδύνατον αὐτοῖς ἔσται τὸ πρὸς τὸ ἄκρον αὐτῆς ἀνελθεῖν οἰηθέντες, καὶ τῶν μερικῶς ἐναρχθέντων ὡς ἀνωφελῶν καταφρονήσουσι καὶ πρὸς ἀπόγνωσιν καταδύσουσι.

κε'. Ὄταν οἱ ἔτι κεκρατημένοι καὶ βασιλευόμενοι ὑπὸ τῶν παθῶν ἀκούσωσιν ὅτι ὁ κατὰ Θεὸν τέλειος παντός ἀνθρώπου καὶ παντός ζώου καὶ θηρίου ἀκαθαρότερον ἑαυτὸν ἡγεῖται, ὅς καὶ ἀτιμαζόμενος χαίρει, λαιδορούμενος εὐλογεῖ, ἀνέχεται διωκόμενος καὶ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ εὐχεται μετὰ δακρῶν καὶ πόνου καρδίας, παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ ἱκετεύων ὑπὲρ αὐτῶν, ἐν πρώτοις μὲν ἀπιστοῦσιν, ἑαυτοὺς ἴσους ἐκείνων συστήσαι πειρώμενοι· ἔπειτα ὑπὸ τῶν θείων Γραφῶν ἐλεγχόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ταῦτα ἔργῳ ἐπιδειξαμένων ἀγίων ἀνατρεπόμενοι, μὴ ἰσχύειν ἐν τούτοις ἐφικέσθαι ὁμολογοῦσιν· ὅταν δὲ καὶ δίχα τῆς τούτων ἐκπληρώσεως ἀδύνῃσιν ἀκούσωσι σωθῆναι αὐτούς, τότε τελείως μὴ θέλοντες ἐκκοπήν ποιήσασθαι (429) τοῦ κακοῦ καὶ μετανοῆσαι, ἐφ' οἷς ἡμαρτον, ἀπογινώσκουσιν ἑαυτῶν.

κστ'. Τούτους ὑποκρινομένους τὴν ἀρετὴν καὶ τῷ μὲν κωδίῳ τοῦ σχήματος ἄλλο φαινομένους, ἄλλο δὲ ὄντας κατὰ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου, πάσης τάχα πεπληρωμένους ἀδικίας, μεστούς ζήλου καὶ ἐριθείας καὶ ἡδονῶν δυσωδίας, ὡς ἀπαθεῖς οἱ πλείους καὶ ἀγίους τιμῶσι, μὴ κεκαθαρόμενον ἔχοντες τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν μηδὲ ἐπιγνῶναι δυνάμενοι αὐτούς ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν· τούτους δὲ εὐλαβεῖα καὶ ἀρετῆ καὶ ἀφελότητι καρδίας διάγοντας καὶ ἀγίους ὄντας τῷ ὄντι, ὡς τούτους λοιπούς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, παραλογίζονται καὶ καταφρονοῦντες αὐτῶν παρατρέχουσιν.

κζ'. Τόν λάλον καί ἐπιδεικτικόν διδακτικόν **μᾶλλον** καί πνευματικόν εἶναι οἱ τοιοῦτοι λογίζονται· τόν δέ σιωπηλόν καί περί ἀργολογίαν ἀκριβαζόμενον ἀγροῖκον καί ἄφωνον ἀποφαίνονται.

κη'. Τόν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ φθεγγόμενον οἱ ὑψηλόφρονες καί τήν ὑπερηφανίαν νοσοῦντες τοῦ διαβόλου ὡς ὑψηλόφρονα καί ὑπερήφανον ἀποστρέφονται, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πληττόμενοι **μᾶλλον** ἢ καταनुσσομένοι· τόν δέ ἀπό κοιλίας ἢ ἐκ **μαθημάτων** τορνολογοῦντα καί τῆς αὐτῶν σωτηρίας καταψευδόμενον ὑπερεπαινοῦσι καί ἀποδέχονται, καί οὕτως οὐδεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐστίν ὁ καλῶς καί ὡς ἔχει τό **πρᾶγμα** ἰδεῖν καί διακρίναι δυνάμενος.

κθ'. «Μακάριοι», φησὶν ὁ Θεός, «οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὄψονται». Καθαράν οὖν καρδίαν οὐχί **μία** ἀρετή οὐδέ δύο ἢ δέκα πεφύκασιν ἐκτελεῖν, ἀλλά **πᾶσαι** ὁμοῦ ὡς εἰπεῖν οἶονεὶ **μία** τις οὔσα καί εἰς ἄκρον κατορθωθείσα· καί οὐδέ οὕτως καθαράν τήν καρδίαν **μόνοι** ποιῆσαι δύνανται, δίχα τῆς παρουσίας καί ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Καθάπερ γάρ ὁ χαλκεύς τήν **μέν** τέχνην **(430)** διὰ τῶν ἐργαλείων αὐτοῦ ἐπιδείκνυται, δίχα δέ τῆς τοῦ πυρός ἐνεργείας οὐδέν ὅλως εἰς ἔργον κατασκευάσαι δύναται, οὕτω δὴ καί ὁ ἄνθρωπος πάντα **μέν** ποιεῖ καί ὡς ἐργαλείοις χρᾶται ταῖς ἀρεταῖς, ἄνευ δέ τῆς τοῦ πνευματικοῦ πυρός παρουσίας ἀνεέργητα **μένει** καί ἀνωφελῆ, τόν ῥύπον καί τόν ἰχώρα **μὴ** καθαίροντα τῆς ψυχῆς.

λ'. Ὅπου βαθεῖα ταπεινώσεις, ἐκεῖ καί δάκρυον δαψιλές· ἐνθα δέ ταῦτα, ἐκεῖ καί ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου καί προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ταύτης δέ γενομένης, **πᾶσα** καθαρότης καί ἀγιωσύνη ἐν τῷ ὑπό τούτου ἐνεργουμένῳ γίνεται, καί ὁρᾶται τούτῳ Θεός, καί ὁ Θεός ὁρᾷ ἐπ' αὐτόν· «Ἐπί τίνα γάρ», φησὶν, «ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τόν **πρᾶγον** καί ἡσύχιον καί τρέμοντά **μου** τούς λόγους;».

λα'. Καταγωνίσασθαι **μέν** ἄνθρωπος τά πάθη δύναται, ἐκριζῶσαι δέ αὐτά οὐδαμῶς· καί **μὴ** ποιῆσαι **μέν** τό πονηρόν ἐξουσίαν ἔλαβε, **μὴ** ἐνθυμηθῆναι δέ αὐτό οὐκέτι. Εὐσέβεια δέ ἐστίν οὐ τό ποιῆσαι **μόνον** τό ἀγαθόν, ἀλλά καί τό **μὴ** λογίζεσθαι πονηρά· ὁ οὖν πονηρά λογιζόμενος καρδίαν

καθαράν κτήσασθαι οὐ δύναται· πῶς γάρ, **μολυνομένης** ἐκ τούτου ὡς ὑπὸ πηλοῦ κάτοπτρον;

λβ'. Καρδίαν καθαράν τοῦτο εἶναι ὑπέληφα, οὐ τό **μή** ὀχλειῖσθαι ὑπὸ πάθους **μόνον** τινός, ἀλλά καί τό **μή** ἐννοεῖν πονηρόν τι ἢ βιωτικόν, ὅτε ἂν βουληθῆ τις, ἔχειν δέ **μόνην** ἐν ἑαυτῷ τήν τοῦ Θεοῦ **μνήμην** ἐν ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι· ἐν γάρ φωτὶ καθαρῷ καθαρῶς ὁρᾷ Θεόν ὀφθαλμός, **μηδενός** ἑτέρου τῆ θεωρίας **μεσάζοντος**.

λγ'. Τοῦτο λέγω εἶναι ἀπάθειαν οὐ τό ἔξω **μόνον** γενέσθαι τῆς πράξεως τῶν παθῶν, ἀλλά καί τό ἀλλοτριωθῆναι τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, καί οὐδέ τοῦτο ἀλλά καί τό γυμνωθῆναι ἡμῶν τόν νοῦν ἐκ τῆς ἐννοίας αὐτῶν, ὡς ἂν, ὅτε βουλόμεθα, γινώμεθα ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔξω πάντων γινόμενοι ὁρατῶν τε καί αἰσθητῶν, οἷον εἰ ἀποκλειομένων **(431)** ἡμῶν τῶν αἰθήσεων καί τοῦ νοός ἡμῶν εἰς τὰ ὑπέρ αἰσθησιν ἐμβατεύοντος, συνεπιφερομένου **δυνάμει** τὰς αἰσθήσεις **μεθ'** ἑαυτοῦ ὡσπερ τις ἀετός τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας.

λδ'. Νοῦς αἰσθήσεων δίχα τὰς ἰδίας ἐνεργείας οὐκ ἐπιδείκνυται καί ἄνευ νοός αἰ αἰσθήσεις τὰς ἑαυτῶν οὐδαμῶς.

λε'. Καρδία ἐκείνη λέγεται καί ἔστι καθαρά, ἢ **μηδεμίαν** ἐννοίαν ἢ βιωτικόν λογισμόν ἐν ἑαυτῇ εὐρίσκουσα, ἢ Θεῷ οὕτως ἀνακειμένη καί συνηνωμένη, ὡς **μήτε** τῶν ἀνιαρῶν **μεμνήσθαι** τοῦ βίου **μήτε** τῶν τούτου χαροποιῶν, ἀλλά διάγειν ὡς εἰς τρίτον ἐν θεωρίᾳ τόν οὐρανόν καί εἰς παράδεισον ἀρπάζεσθαι καί βλέπειν τοὺς ἀρραβῶνας τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγίοις καλῶν καί αὐτά τὰ αἰώνια ἀγαθὰ κατὰ τό ἐγχωροῦν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἐκεῖθεν τεκμαίρεσθαι. Τοῦτο καρδίας καθαρᾶς ἐπ' ἀληθῶς **σημεῖον** καί **ἔνδειγμα** βέβαιον, ἐν ᾧ τις καί τὰ **μέτρα** γινώσκει τῆς καθαρότητος καί ὡς ἐν κατόπτρῳ καθορᾷ.

λστ'. Ὡσπερ ὁ ἔξω τῆς οἰκίας ὢν τοὺς ἐνδοθεν ἐγκεκλεισμένους οὐχ ὁρᾷ, οὕτως οὐδέ ὁ ἐσταυρωμένος τῷ κόσμῳ, ἦτοι νενεκρωμένος, αἰσθησίν τινα πρὸς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ **πράγματα** κέκτηται.

λζ'. Ὅν τρόπον τό νεκρόν σῶμα οὔτε πρὸς τὰ ζῶντα οὔτε πρὸς τὰ σύν αὐτῷ νεκρά κείμενα **σώματα** τήν οἴαντοῦν αἰσθησιν

ἔχει, οὕτως οὐδέ ὁ ἔξω τοῦ κόσμου ἐν Πνεύματι γεγονώς καί
σύν Θεῷ ὧν δύναται πρὸς τὸν κόσμον αἰσθησὶν ἔχειν ἢ
προπάσχειν τοῖς τούτου πράγμασιν, εἰ καὶ ὑπόκειται ταῖς
ἀνάγκαις τοῦ σώματος.

λη'. Πρὸ θανάτου θάνατος, καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῶν
σωμάτων ψυχῶν ἀνάστασις γίνεται, ἔργω, δυνάμει, πείρα καὶ
ἀληθεία. Τοῦ γὰρ θνητοῦ φρονήματος ὑπὸ τοῦ ἀθανάτου νοός
ἐξαφανιζομένου καὶ τῆς νεκρότητος (432) τῆς ζωῆς
ἐκδιωκομένης, ἢ ψυχὴ ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσα ἑαυτὴν
ὁμολογουμένως ὀρᾶ, καθάπερ οἱ ἐξ ὕπνου ἀνστάντες
βλέπουσιν ἑαυτούς· καὶ τὸν αὐτὴν ἀναστήσαντα ἐπιγινώσκει
Θεόν, ὃν κατανοοῦσα καὶ ᾧ εὐχαριστοῦσα, ἐξίσταται τῶν
αἰσθήσεων καὶ τοῦ κόσμου παντός, ἀφράστου ἡδονῆς
πληρουμένη, καὶ καταπαύει ἐν αὐτῷ πᾶσαν κίνησιν αὐτῆς
νοερᾶν.

λθ'. Τὰ μὲν εἰσφέρεται παρ' ἡμῶν, τὰ δὲ δίδονται ἡμῖν
ἄνωθεν ἐκ Θεοῦ. Ὅσῳ γὰρ διὰ πόνων καὶ ἰδρώτων ἱερῶν
καθαιρόμεθα, λαμπρυνόμεθα διὰ φωτός κατανύξεως· καὶ ὅσῳ
τῷ φωτὶ λαμπρυνόμεθα, τοῖς δάκρυσιν καθαιρόμεθα, τό μὲν
οἴκοθεν παρεισάγοντες, τό δὲ διδόμενον ἀντιλαμβάνοντες
ἄνωθεν.

μ'. Πολλοὶ τὰ ἑαυτῶν εἰσενεγκόντες τὰ ἐκ Θεοῦ συνήθως
οὐκ ἔλαβον· καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἡσαῦ πεποιήκασι καὶ
πεπόνθασι. Εἰ γὰρ μὴ ὀρθῶ λογισμῶ καὶ εὐσεβεῖ διαθέσει καὶ
πίστει θερμῇ καὶ πολλῇ ταπεινοφροσύνη τὰ παρ' ἑαυτοῦ τις
προσενέγκη, οὐκ ἂν ἐπιβλέψη Θεός ἐπ' αὐτόν, οὐκ ἂν τὰ
προσφερόμενα ἀποδέξηται· εἰ δὲ μὴ ταῦτα, οὐδέ τὰ παρ'
ἑαυτοῦ ἀντιπαράσχοι τῷ οὕτω προσφέροντι.

μα'. Νεκρὸς ὁ κόσμος καὶ οἱ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἁγίους
εἰσὶν· ὅθεν οὐδέ βλέποντες βλέπουσι τὰ καλά αὐτῶν ἔργα, οὐδέ
ἀκούοντες ὅλως ἰσχύουσι συνιέναι τοὺς ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ
λεγομένους θείους λόγους αὐτῶν. Ἄλλ' οὐδ' οἱ πνευματικοὶ
τῶν κοσμικῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων ἰδεῖν τὰ πονηρὰ ἔργα ἢ
τοὺς ἐμπαθεῖς λόγους αὐτῶν χωρῆσαι ἐν ἑαυτοῖς δύνανται,
ἀλλὰ βλέποντες καὶ οὗτοι τὰ ἐν κόσμῳ οὐ βλέπουσι καὶ
ἀκούοντες τὰ τῶν κοσμικῶν ὡς οὐκ ἀκούοντες τῇ αἰσθήσει

διάκεινται· καὶ οὕτως οὐδεμία κοινωνία τούτοις πρὸς τὰ ἐκείνων ἢ ἐκείνοις πρὸς τὰ τῶν πνευματικῶν γίνεται.

μβ'. (433) Καθάπερ φωτὸς καὶ σκότους σαφῆς ἡ διαίρεσις καὶ ἡ μίξις ἀδύνατος· «Ποία γάρ», φησί, «κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ἢ ποία μερὶς πιστῶ μ ετά ἀπίστου», οὕτως, καὶ ἐν τοῖς Πνεῦμα Ἅγιον ἔχουσι, τοσαύτη ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάστασις καὶ ὁ χωρισμὸς πρὸς τοὺς μὴ ἔχοντάς ἐστιν. Οἱ μὲν γάρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχουσι τὸ πολίτευμα, ἄγγελοι ἐξ ἀνθρώπων ἤδη γενόμενοι, οἱ δὲ ἐν τῷ προγονικῷ σκότει καὶ τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου ἐτι κάθηνται προσηλωμένοι τῇ γῆ καὶ τοῖς ἐν γῆ πράγμασι· καὶ οἱ μὲν, τῷ νοητῷ καὶ ἀνεσπέρῳ φωτὶ, οἱ δὲ μόνῳ τῷ αἰσθητῷ περιλάμπονται· καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς καὶ τοὺς πλησίον ὁρῶσιν, οἱ δὲ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς πλησίον καθ' ἐκάστην ὁρῶντες ἀποθνήσκοντας ἀγνοοῦσιν ὅτι ἀνθρωποὶ εἰσι καὶ ὡς ἀνθρωποὶ ἀποθνήσκουσι· καὶ ἀγνοοῦντες, οὐ πιστεύουσι περὶ κρίσεως οὐδὲ ὅτι ἀνάστασις ἔσται καὶ ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων ἐκάστῳ.

μγ'. Εἰ μὲν Πνεῦμα Ἅγιόν ἐστὶ σοι, πάντως ἐκ τῶν ἐν σοὶ γινομένων αὐτοῦ ἐνεργειῶν γνωρίσεις ἃ λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος· φησί γάρ· «Ὅπου Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» καὶ ὅτι· «Τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην» καὶ ὅτι· «Οἱ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις». Ὅσοι γάρ ἐβαπτίσθησαν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὅλον τὸν Χριστόν ἐνδεδυμένοι εἰσὶ καὶ υἱοὶ εἰσι φωτὸς καὶ ἐν φωτὶ ἀνεσπέρῳ περιπατοῦσι καὶ βλέποντες τὸν κόσμον οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούοντες τὰ τοῦ κόσμου οὐκ ἀκούουσιν. Ὅσπερ γάρ γέγραπται περὶ τῶν σαρκικῶν ἀνθρώπων ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ **(434)** ἀκούοντες περὶ θείων πραγμάτων οὐ σινιῶσιν οὐδὲ χωρεῖν δύναται τὰ τοῦ Πνεύματος, μωρία γάρ αὐτοῖς εἰσιν, οὕτω μοι νοήσεις καὶ περὶ τῶν Πνεῦμα Ἅγιον ἐχόντων ἐν ἑαυτοῖς· σῶμα φοροῦσιν ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐν σαρκί· «Ἑμεῖς γάρ», φησὶν, «οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν»· νεκροὶ εἰσι τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος αὐτοῖς· «Ἐμοὶ γάρ», φησί, «κόσμος ἐσταύρωται καὶ ἐγὼ τῷ κόσμῳ».

μδ'. Ὁ ταῦτα εἰδώς ἐνεργούμενα ἐν αὐτῷ τά σημεῖα καί θαύματα ὄντως θεοφόρος καί σημειοφόρος ἐστί, τόν Θεόν ἔχων, ἤγουν αὐτό τό πανάγιον Πνεῦμα ἔνοικον, λαλοῦν καί ἐνεργοῦν ἐν αὐτῷ τά εἰρημένα ὑπό τοῦ Παύλου. Ὁ δέ μήπω ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ἐγνωκώς, μή ἀπατάσθω, σὰρξ ἐστίν ἔτι καί αἷμα, ὑπό τόν ζόφον δηλονότι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός καλυπτόμενος· σὰρξ δέ καί αἷμα βασιλείαν Θεοῦ, ἥτις ἐστί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, οὐ κληρονομεῖ.

με'. Ἀπό μέν τοῦ θείου βαπτίσματος τήν τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν ἄφεσιν καί τῆς πρώην κατάρας ἐλευθερούμεθα καί τῇ παρουσίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἁγιαζόμεθα, τήν δέ τελείαν χάριν κατά τό «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω», οὐ τότε· τοῦτο γάρ τῶν βεβαιοπίστων καί ἐκ τῶν ἔργων ταύτην ἐπιδεικνύντων ἐστί. Μετά γάρ τό βαπτισθῆναι ἡμᾶς πρός πονηράς καί αἰσχροῦς πράξεις ἐκκλίνοντες καί αὐτόν τόν ἁγιασμόν εἰς ἅπαν ἀποβαλλόμεθα, μετανοία δέ καί ἐξομολογήσει καί δάκρυσι κατά ἀναλογίαν τήν ἄφεσιν πρότερον τῶν ἡμαρτημένων λαμβάνομεν καί οὕτω τόν ἁγιασμόν μετά τῆς ἄνωθεν χάριτος.

μστ'. Ἀπό μέν τῆς μετανοίας ἔκπλυσις τοῦ μολυσμοῦ (435) τῶν αἰσχροῶν γίνεται πράξεων, μετά δέ ταύτην, μετοχή Πνεύματος Ἁγίου· οὐχ ἀπλῶς δέ, ἀλλά κατά τήν πίστιν καί τήν διάθεσιν καί τήν ταπείνωσιν τῶν ἐξ ὅλης μετανοούντων ψυχῆς· οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί μετά τό τελείαν τήν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων παρὰ τοῦ πατρὸς καί ἀναδόχου λαβεῖν. Διά τοῦτο καλόν καθ' ἑκάστην μετανοεῖν κατά τήν κελεύουσάν ἐντολήν· τό γάρ «μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» ἀόριστον ἡμῖν ὑπεμφαίνει τήν ἐργασίαν.

μζ'. Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ταῖς τῷ Χριστῷ νυμφευόμεναις ψυχαῖς ὡς ἀρραβῶν δίδοται· καί καθάπερ ἀρραβῶνος χωρίς οὐκ ἔχει ἀσφαλῶς ἡ γυνή τήν μετά τοῦ ἀνδρός συνάφειαν μέλλειν ποτέ βεβαίως γενήσεσθαι, οὕτως οὐδέ ψυχὴ βεβαίαν λαμβάνει πληροφορίαν ποτέ τοῦ μετά τοῦ δεσπότη αὐτῆς καί Θεοῦ εἰς αἰῶνας συνέσεσθαι, ἢ μυστικῶς καί ἀνεκφράστως αὐτῷ συνάπτεσθαι, καί τοῦ ἀπροσίτου

κάλλους ἐπαπολαύειν αὐτοῦ, εἰ μὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ τὸν ἀρραβῶνα λάβῃ καὶ γνωστῶς αὐτόν ἐν ἑαυτῇ κτήσῃται.

μη'. Ὅν τρόπον οἱ γραφόμενοι συμβολικοὶ χάρται εἰ μὴ ὑπογραφὰς ἀξιοπίστων μαρτύρων δέξωνται, οὐκ ἔστιν ὁ ἀρραβῶν βέβαιος, οὕτως οὐδέ πρό τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν κτήσεως ἀσφαλῆς ἢ τῆς χάριτος ἔλλαμψις γίνεται. Ὅπερ γὰρ ἐν τοῖς συμφῶνοις οἱ μάρτυρες, τοῦτο ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀρραβῶνος ἢ τῶν ἐντολῶν ἐργασία καὶ αἱ ἀρεταὶ καθεστήκασι· τελείαν γὰρ διὰ τούτων λαμβάνει τὴν τοῦ ἀρραβῶνος κατάσχεσιν ἕκαστος τῶν μελλόντων σωθήσεται.

μθ'. Πρῶτον οἰονεὶ τὰ σύμφωνα γράφονται διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἶτα ὑπὸ τῶν ἀρετῶν ἐπισφραγίζονται καὶ ὑπογράφονται· καὶ τηνικαῦτα ἐπιδίδωσι τὸν (436) δακτύλιον ὁ νυμφίος Χριστὸς τῇ νύμφῃ ψυχῇ, ἡγουν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος.

ν'. Ὅσπερ ἡ νύμφη πρό τοῦ γάμου τὸν ἀρραβῶνα μόνον παρὰ τοῦ νυμφίου λαμβάνει, τὴν δέ συμφωνηθεῖσαν προῖκα καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ὑποσχεθείσας δωρεὰς μετὰ τὸν γάμον λαβεῖν ἀπεκδέχεται, οὕτω δὴ καὶ ἡ νύμφη τῶν πιστῶν ἐκκλησία καὶ ἡ ψυχὴ ἐνός ἐκάστου ἡμῶν πρῶτον ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἀρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος, τὰ δέ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μετὰ τὴν ἐνθὲνδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορουμένη διὰ τοῦ ἀρραβῶνος ὡς ἀδιάψευστα τὰ συμπεφωνημένα αὐτῇ ἔσονται.

να'. Καθάπερ βραδύνοντος τοῦ νυμφίου ἐν ἀποδημίᾳ, ἢ ἀπασχολουμένου ἐν ἑτέραις τισὶν ὑποθέσεσι καὶ τὸν γάμον τέως ὑπερτιθεμένου ποιῆσαι, ἐὰν ὀργισθεῖσα ἡ νύμφη τῆς ἐκείνου ἀγάπης καταφρονήσῃ καὶ τὸν ἀρραβωνικὸν χάρτην ἢ ἀπαλείψῃ ἢ διαρρήξῃ, ἐκπίπτει τῶν πρὸς τὸν νυμφίον ἐλπίδων εὐθύς, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς πέφυκε γίνεσθαι. Ἐπὶ γὰρ εἶπη τις τῶν ἀγωνιζομένων· «Ἔως πότε κακοπαθεῖν ὀφείλω;» καὶ τῶν ἀσκητικῶν πόνων κατολιγωρήσῃ καὶ διὰ τῆς ἀμελείας τῶν ἐντολῶν καὶ ἐγκαταλείψεως τῆς διηνεκοῦς μετανοίας οἰονεὶ ἀπαλείψῃ καὶ διαρρήξῃ τὰ σύμφωνα, εὐθύς ἐκπίπτει καὶ τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἐλπίδος τελείως.

νβ'. Ὡσπερ ἡ νύμφη ἐάν πρὸς ἕτερον τὴν ἀγάπην τοῦ ἀρμοσθέντος αὐτῆ νυμφίου μετάρηται καὶ συγκοιτασθῆ αὐτῶ φανερῶς ἢ λαθραίως, οὐ μόνον οὐδέν ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων αὐτῆ παρὰ τοῦ νυμφίου ἐλπίζει λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τιμωρίαν καὶ μέμψιν τὴν ἐκ τοῦ νόμου προσδοκῆσει ἀξίως, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἡμῶν γίνεσθαι πέφυκεν. Ἐάν μετάρηται τις τὴν ἀγάπην τοῦ νυμφίου Χριστοῦ πρὸς ἄλλου τινός ἐπιθυμίαν πράγματος φανερῶς ἢ λαθραίως καὶ (437) κρατηθῆ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐν αὐτῶ, μισητὴ ἔσται τῶ νυμφίῳ καὶ βδελυκτὴ καὶ ἀνάξια τῆς συναφείας αὐτοῦ· εἶρηκε γάρ· «Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ».

νγ'. Ὁ ἀρραβῶν ἐν τοῖς κεκτημένοις αὐτόν ἀφθεκτος γίνεται, ἀκατανοήτως κατανοούμενος, ἀκρατήτως κρατούμενος, ἀοράτως ὁρώμενος, ζῶν καὶ λαλῶν καὶ κινούμενος καὶ τὸν κεκτημένον κινῶν, ἀφιπτάμενος τοῦ ἐν ᾧ ἐσφραγισμένως περιέχεται κιβωτίου καὶ πάλιν ἀνεπίστως ἐντός αὐτοῦ εὐρισκόμενος, ὡς μήτε τὴν παρουσίαν βεβαίαν μήτε τὴν ὑποχώρησιν ἀνεπίστροφον νομίζειν τὸν κεκτημένον ποιεῖν· καὶ οὕτως, μὴ ἔχων αὐτόν ὡς ἔχων ἐστί, καὶ ἔχων ὡς μὴ ἔχων, ὁ κεκτημένος τοῦτον διάκειται.

νδ'. Ὁν τρόπον ἐνδοθεν οἰκίας νυκτός ἰσταμένου τινός, κεκλεισμένων αὐτῆς τῶν θυρῶν πάντοθεν, ἐάν μίαν διανοίξῃ θυρίδα καὶ ἀστραπὴ τοῦτον αἴφνης περιλάμψῃ λαμπρά, μὴ φέρων ἐκεῖνος τοῖς ὀφθαλμοῖς ταύτης τὴν ἀπαυγὴν εὐθύς ἀσφαλίζει μύων τοὺς ὄπας καὶ συστέλλεται ἐφ' ἑαυτόν, οὕτω δὴ ἐγκεκλεισμένης καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ἐάν ἔξωθεν τούτων ποτέ ὡς διὰ θυρίδος τῶ νοῦ παρακύψῃ, ὑπὸ τῆς ἀστραπῆς τοῦ ἐν αὐτῆ ἀρραβῶνος, φημί δὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καταστραφεῖσα, τὴν λαμπηδόνα μὴ φέρουσα τοῦ ἀστέκτου φωτός, εὐθύς καὶ τὸν νοῦν καταπλήττεται καὶ ὅλη ἐφ' ἑαυτὴν συστέλλεται, φεύγουσα ὡς εἰς οἰκίαν τινὰ ὑπὸ τὰ αἰσθητά καὶ ἀνθρώπινα.

νε'. Δέον ἕκαστον ἐκ τῶν τοιούτων σημείων κατανοεῖν, εἰ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ νυμφίου καὶ δεσπότη Χριστοῦ εἴληφε· καὶ εἰ μὲν ἔλαβε, σπουδαζέτω τοῦτον κατέχειν· εἰ δὲ μήπω τοῦτον λαβεῖν ἠξιώθη, σπουδασάτω διὰ τῶν

ἀγαθῶν ἔργων καὶ πράξεων καὶ θερομάτης μετανοίας λαβεῖν αὐτόν καὶ φυλάξει διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσεως.

νστ'. **(438)** Καθάπερ ἡ στέγη πάσης οἰκίας διὰ τῶν θεμελίων καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως ἴσταται, ὡσαύτως δέ καὶ τὰ θεμέλια διὰ τό τὴν στέγην βαστάζειν καταβάλλονται ὡς ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, καὶ οὔτε στέγη δίχα θεμελίων συνίσταται πέφυκεν, οὔτε θεμέλιοι ἄνευ στέγης τῷ βίῳ χρειώδεις ἢ ὠφέλιμοι ὅλως εἰσίν· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν συντηρεῖται ἐργασίας καὶ αἱ πράξεις τῶν ἐντολῶν διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δωρεάν ὡς θεμέλιοι καταβάλλονται, καὶ οὔτε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος παραμένειν ἡμῖν πέφυκεν ἄνευ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, οὔτε ἡ τῶν ἐντολῶν ἐργασία ἄνευ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ χρήσιμος ἢ ὠφέλιμος ἐστὶν ἡμῖν.

νζ'. Ὅν τρόπον ἡ ἄστεγος οἰκία ἢ ὑπὸ ἀμελείας τοῦ κτίσαντος οὕτως ἐαθεῖσα οὐ μόνον ἄχρηστος ἐστὶν, ἀλλὰ καταγέλωτα τῷ κτίσαντι προξενεῖ, οὕτω καὶ ὁ τοὺς θεμελίους τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καταβαλλόμενος καὶ τοίχους ὑψηλῶν ἀρετῶν ἀναστήσας, ἐὰν μὴ καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει ψυχῆς λήψεται, ἀτελής ἐστὶ καὶ παρὰ τῶν τελείων κατελεούμενος. Ἐκ γὰρ τῶν δύο τούτων αἰτιῶν ταύτης πάντως ἐστέρηται· ἢ γὰρ τῆς μετανοίας ἠμέλησεν, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν συλλογὴν ὡς πρὸς ἀπειρον ὕλην ἀπειρηκῶς, ἐνέλειψέ τινα τῶν δοκούντων μὲν ἡμῖν ἐλαχίστων, ἀναγκαίων δέ ὄντων πρὸς τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ οἴκου τῶν ἀρετῶν, ὡς μὴ δύνασθαι ἄνευ ἐκείνων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος στεγασθῆναι αὐτόν.

νη'. Εἰ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς κατῆλθεν ἵνα δι' ἑαυτοῦ καταλλάξῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἐχθροὺς ὄντας τῷ ἰδίῳ Πατρὶ καὶ συνάψῃ γνωστῶς ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ τοῦ Ἁγίου καὶ ὁμοουσίου αὐτοῦ Πνεύματος, ὁ ταύτης ἐκπίπτων τῆς χάριτος ἄλλης ποίας τεύξεται; Πάντως οὐδέ κατηλλάγη αὐτῷ οὐδέ τὴν μετ' αὐτοῦ ἔνωσιν διὰ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος ἔσχηκεν.

νθ'. **(439)** «Εἰσαγάγη τις πῦρ ἐν κόλπῳ», φησὶν ὁ Σοφός, «τά δέ ἱμάτια οὐ κατακαύσει;» Ἐγὼ δέ φημί· τίς τό ἄστεκτον καὶ

οὐράνιον πῦρ ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, οὐ πυρωθήσεται καὶ λαμπρυνθήσεται καὶ τὰς τῆς θεότητος ἀυγάσει καὶ αὐτός ἀστραπᾶς κατὰ ἀναλογίαν τῆς καθάρσεως καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ πυρός· ἢ γὰρ μετοχή τῇ καθάρσει, τῇ δέ μεθέξει συνέπεται κάθαρσις· τούτου δέ γενομένου, Θεός ὅλος κατὰ χάριν ὁ ἄνθρωπος γίνεται.

ξ'. Τῶν μὲν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν ὁ μετασχὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαλλάττεται, τῶν δέ τῆς φύσεως σωματικῶν ἀναγκῶν οὐ χωρίζεται. Καὶ ὡς μὲν ἐλευθερωθεὶς τῶν δεσμῶν τῆς ἐμπαθοῦς ὀρέξεως καὶ συναφθεὶς τῇ ἀθανάτῳ δόξῃ τε καὶ γλυκύτητι, ἀδιαλείπτως ἄνω τε βιάζεται εἶναι καὶ σὺν Θεῷ διάγειν καὶ μηδέ πρὸς βραχὺ τῆς ἐκείνου θεωρίας καὶ ἀκορέστου τρυφῆς ἀφίστασθαι· ὡς δέ τῷ σώματι καὶ τῇ φθορᾷ ἐμπεδούμενος, ὑπ' αὐτοῦ κατασπᾶται καὶ σύρεται καὶ πρὸς τὰ γῆϊνα ἐπιστρέφεται, τοσαύτην ὑπὲρ τούτου τηνικαῦτα τὴν λύπην δέχεται, ὅσην οἴμαι ἀμαρτωλοῦ ψυχὴν ἔχειν χωριζομένην ἀπὸ τοῦ σώματος.

ξα'. Ὡσπερ τῷ φιλοσωμάτῳ καὶ φιλοζώῳ, τῷ φιληδόνῳ καὶ φιλοκόσμῳ, ὁ χωρισμὸς τῶν τοιούτων θάνατός ἐστιν, οὕτως τῷ φιλάγνῳ καὶ φιλοθέῳ, τῷ φιλαῦλῳ καὶ φιλαρέτῳ, θάνατος τῷ ὄντι ἢ ἐκ τῶν τοιούτων μικρὰ τῆς διανοίας διάστασις. Εἰ γὰρ ὁ τὸν αἰσθητὸν τοῦτο φῶς ὁρῶν, ἐάν πρὸς μικρὸν μύση τοὺς ὀσθαλμούς ἢ κατακαλυφθῇ τούτους ὑφ' ἑτέρου, ἄχθεται καὶ λυπεῖται καὶ φέρειν ὅλως τοῦτο οὐ δύναται, καὶ μάλιστα ἐάν ἀναγκαῖά τινα καὶ παράδοξα ἦν ὁρῶν· πόσω μᾶλλον ὁ ἐν Ἁγίῳ φωτιζόμενος Πνεύματι καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα ὁρῶν, ὕπαρ καὶ νοερῶς, γρηγορῶν καὶ καθεύδων, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, (440) εἰς ἃ παρακύψαι καὶ ἄγγελοι ἐπιθυμοῦσιν, ἐάν ἀποσπασθῇ ἐκ τῆς τῶν τοιούτων θεωρίας ὑπό τινος, λυπηθήσεται καὶ θλιβήσεται; Θάνατος γὰρ αὐτῷ δοκεῖ τοῦτο καὶ ἀλλοτριώσις εἰκότως τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ξβ'. Διπλοῦς ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τὴν σύστασιν ἔχων, καὶ κόσμος αὐτῷ παρόμοιος γέγονεν ὁρατός καὶ ἀόρατος, ἐκάστῳ δηλονότι τούτων τὰ ἔργα καὶ αἱ φροντίδες τῶν ἔργων ἀρμοδίως ἀφορισθεῖσαι. Ἐνθεν τοι καὶ περὶ ὄψεων

καί ὄνειράτων τοῦτο ἀληθές εἶναι ὑπέλαβον· ἐν οἷς γάρ ἡ ψυχὴ ἐνασχολεῖται γρηγοροῦσα ἢ ἐμβατεύει, ἐν τούτοις καί κατὰ τούς ὕπνους ἢ ἐμματαιάζει ἢ ἐμφιλοσοφεῖ· εἴτε γάρ περὶ ἀνθρωπίνων φροντίζει πραγμάτων ἐμματαιάζουσα ὄνειροις ἐνασχολεῖται εἴτε περὶ θείων καί οὐρανίων ἐμμελετῶσα ὄψεσιν ἐμβατεύει καί ὀράσει, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Προφήτου λεγόμενον, ἐμφιλοσοφεῖ, «καί οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ὀράσεις ὄψονται», οὐκ ἐξαπατωμένη, ἀλλ' ἀληθείαις ἐνατενίζουσα καί ἀποκαλύψει πιστουμένη.

ξγ'. Ὅπηνίκα τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς περὶ πάθη καί μίξεις καί τρυφάς καί ἀπολαύσεις ἐρεθίζεται τοῦ βίου, τοιαῦτα ὡσαύτως βλέπει καί τὰ ἐνύπνια ἢ ψυχὴ· εἰ δέ τὸ θυμικὸν αὐτῆς κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐκθηριοῦται, θηρίων ἐφόδους καί ἐρπετῶν πολέμους καί μάχας ὄνειροπολεῖ, διαπληκτιζομένη ὡς ἐπὶ δικαστηρίων μεθ' ὧν διαφέρεται· εἰ δέ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς ἐπαίρεται ταῖς ἀλαζονείαις καί ὑπερηφανείαις, ἀρπαγὰς εἰς ἀέρα πτεροφυεῖς καί θρόνων ὑψηλῶν καθέδρας καί ἡγεμονίας λαοῦ ἐπὶ ἀρμάτων προερχομένη καί προπεμπομένη φαντάζεται.

ξδ'. Μόνων ἐκείνων εἰσὶν ἀληθῆ τά ὀράματα, ἃ οὐδέ χρὴ καλεῖν ἐνύπνια ἀλλ' ὀράσεις καί ὀπτασίας, ὧν ὁ νοῦς ἀπλοῦς ἐγένετο ἐξ ἐπιδημίας τοῦ Πνεύματος καί ἐλεύθερος ἀπὸ πάσης ὀχλήσεως καί δουλείας τῶν παθῶν, (441) ὧν ἡ σχολή περὶ τὰ θεῖα πᾶσα καί ἡ μελέτη περὶ μελλόντων ἀμοιβῶν καί ἀνταποδόσεων, ὧν ἡ ζωὴ ὑπὲρ τὴν τῶν ζώντων ζωὴν ἀμέριμος, ἀπερίσπαστος, ἡσυχος, καθαρὰ, μεστή ἐλέους, σοφίας, γνώσεως οὐρανίου καί καρπῶν ἀγαθῶν τῶν γεωργομένων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, τῶν δ' ἄλλως καί οὐχ οὕτως ἐχόντων, ψευδῆ καί συγκεχυμένα καί τὸ ὅλον ἀπάτη σαφής.

ξε'. Πολλοὶ μὲν τὸν ἐρημικόν, ἄλλοι δέ τὸν μιγάδα ἡγουν τὸν κοινοβιακὸν ἐμακάρισαν βίον, ἕτεροι δέ τὸ προῖστασθαι λαοῦ, νουθετεῖν τε καί διδάσκειν καί συνιστᾶν ἐκκλησίας, ἐξ ὧν διάφοροι σωματικῶς τε καί ψυχικῶς πεφύκασιν διατρέφεσθαι. Ἐγὼ δέ οὐδέτερον τούτων τοῦ ἐτέρου προκρίναμι, οὐδέ τὸν μὲν ἐπαίνου τὸν δέ ψόγου ἄξιον εἶποιμι

ἄν, ἀλλ' ἐν παντί καί ἐν πᾶσιν ἔργοις καί πράξεσιν ὁ διά Θεόν καί κατά Θεόν βίος παμμακάριστος.

ξστ'. Καθάπερ ἐκ διαφόρων ἐπιστημῶν καί τεχνῶν ὁ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται βίος, ἄλλου ἄλλην ἐργαζομένου δηλονότι καί συνεισφέροντος, καί ἀλλήλοις οὕτω μεταδιδόντες καί ἐξ ἀλλήλων μεταλαμβάνοντες ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰς σωματικές χρείας τῇ φύσει παρέχοντες, οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καί ἐπί τῶν πνευματικῶν, ἄλλου ἄλλην ἀρετήν μετιόντος καί ἑτέρου ἑτέραν βίου ὁδόν διανύοντος, εἰς ἓνα σκοπὸν ἐξ ἀμφοτέρων τούτων οἱ πάντες συντρέχουσιν.

ξζ'. Σκοπὸς πάντων τῶν κατά Θεὸν ἀγωνιζομένων ἐστὶ τὸ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ καί τὴν καταλλαγὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας πρὸς τὸν Πατέρα λαβεῖν καί τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν διὰ τούτου πορίσασθαι· τοῦτο γὰρ πάσης ψυχῆς καί παντός ἀνθρώπου σωτηρία ἐστίν· οὐ μὴ γενομένου, κενός ὁ κόπος καί ματαία ἢ ἐργασία ἡμῶν, ἀνόνητός τε πᾶσα βίου ὁδός ἢ μὴ πρὸς τοῦτο τὸν ἐν αὐτῇ τρέχοντα φέρουσα.

ξη'. Ἐοικεν ὁ τὸν κόσμον ἅπαντα καταλείψας καί (442) πρὸς τὸ ὄρος ὡς πρὸς ἠσυχίαν ἀναχωρήσας κάκειθεν ἐπιδεικτικῶς γράφων πρὸς τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, τοὺς μὲν μακαρίζων τοὺς δὲ κολακεύων καί ἐπαινῶν, τῷ γυναικὸς πόρνης δυσείμονός τε καί παγκάκου διαζευχθέντι καί εἰς χώραν μακρὰν ἀποδημήσαντι πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι καί τῆς μνήμης αὐτῆς, εἶτα ἐπιλαθομένῳ τοῦ σκοποῦ δι' ὃν τὸ ὄρος κατειλήφει καί πρὸς τοὺς τῇ πόρνη ἐκείνη συναναστρεφομένους, ἴν' εἶπω, καί συμμιαινομένους γράφειν ὀρεγομένῳ καί αὐτούς μακαρίζοντι· ὅς εἰ καί μὴ τῷ σώματι ἀλλά γε τῇ καρδίᾳ πάντως καί τῷ νοῦ συμπασχει ἐκ προθέσεως τοῖς τοιούτοις ἀποδεχόμενος οἶονεὶ τῆς μετ' ἐκείνης αὐτῶν συμπλοκῆς.

ξθ'. Ὅσω οἱ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενοι καί καθαρεύοντες τὰς αἰσθήσεις καί τὰς καρδίας ἀπὸ πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας, ἐπαινετοὶ καί μακάριοι, τοσοῦτον οἱ ἐν ὄρεσι καί σπηλαίοις ἐνδαιτώμενοι, εἰ τῶν ἐπαινῶν καί μακαρισμῶν καί τῆς δόξης ἐφίενται τῶν ἀνθρώπων, ψεκτοὶ καί ἀπόβλητοι· ὡς γὰρ μοιχεύοντες παρὰ τῷ τὰς καρδίας ἡμῶν ἐρευνῶντι Θεῷ ἔσονται. Ὁ γὰρ ἐπιθυμῶν ἀκουσθῆναι τὸν βίον

αὐτοῦ καί τό ὄνομα καί τήν πολιτείαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐκπορνεύει, κατά τόν πάλαι τῶν Ἰουδαίων λαόν, ἀπό Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Δαβίδ.

ο'. Ὁ πιστεῖ τῇ πρὸς τόν Θεόν ἀδιστάκτῳ τῷ κόσμῳ καί τοῖς ἐν κόσμῳ ἀποταξάμενος πιστεύει ὅτι ἐλεήμων ἐστί καί οἰκτιρῶν ὁ Κύριος καί προσδέχεται τούς ἐν μετανοίᾳ προσερχομένους αὐτῷ. Εἰδώς δέ ὅτι δι' ἀτιμίας τιμᾶ τούς δούλους αὐτοῦ διά πτωχείας ἄκρας πλουτίζει αὐτούς καί δι' ὕβρεων καί ἐξουδενώσεως δοξάζει αὐτούς καί διά θανάτου τῆς αἰωνίου ζωῆς μετόχους αὐτούς καί κληρονόμους ἀποκαθιστᾶ, κατεπείγεται ὡς ἔλαφος διψῶσα ἐπὶ τήν ἀθάνατον πηγὴν δι' αὐτῶν καί πρὸς τό ἄναντες ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν κλίμακι βαίνει, δι' ἧς ἄγγελοι μὲν (443) ἀναβαίνουν καί κατέρχονται πρὸς βοήθειαν τῶν ἀνερχομένων. Θεός δέ ἄνωθεν τήν κατά δύναμιν ἡμῶν πρόθεσιν καί σπουδὴν ἀναμένων κάθηται, οὐχ ὅτι πονοῦντας ἡμᾶς ὁρᾶν τέρεται ἀλλ' ὡς ὄφλημα θέλων τούς μισθούς δίδόναι ἡμῖν ὁ φιλόφρων.

οα'. Τούς ἀδιστάκτως αὐτῷ προσερχομένους οὐκ ἐᾷ ὅπως καταπεσεῖν ὁ Κύριος ἀλλ' ἀδυνατοῦντας βλέπων αὐτούς συνεργεῖ καί βοηθεῖ, ὁρέγων αὐτοῖς χεῖρα δυνάμειος ἄνωθεν καί πρὸς ἑαυτόν ἐπανάγει· συνεργεῖ δέ φανερώς τε ἅμα καί ἀφανῶς, ἀγνώστως καί γνωστῶς, μέχρις οὗ πᾶσαν ἀνελθόντες τήν κλίμακα αὐτῷ προσεγγίσωσι καί ὅλοι ὅλῳ ἐνωθῶσι καί ἀπάντων ἐπιλαθῶνται τῶν ἐπιγείων, συνόντες αὐτῷ ἐκεῖσε, εἴτε ἐν σώματι εἴτε καί ἐκτός σώματος, οὐκ οἶδα, καί συμπολιτευόμενοι καί τῶν ἀπορρήτων ἐπαπολαύοντες ἀγαθῶν.

οβ'. Δίκαιόν ἐστί τῇ ζεύγλῃ πρῶτον τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ὑποτιθέναι τούς ἀρχένας ἡμῶν καί μὴ παροιστρεῖν μηδέ ὀπισθοποδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶς καί προθύμως μέχρι θανάτου βαίνειν ἐν αὐταῖς καί ἑαυτούς ἡμᾶς νεουργεῖν τόν νέον ὄντως Θεοῦ παράδεισον, μέχρις οὗ μετὰ Πατρός ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Ἁγίου εἰσέλθῃ καί ἐγκατοικήσῃ Πνεύματος ἐν ἡμῖν· καί τῆνικαῦτα ὅταν ὅλον αὐτόν κτησώμεθα ἔνοικον καί διδάσκαλον, ᾧ τινι ἂν ἐξ ἡμῶν προστάξῃ καί οἶαν ἐμπιστεύσῃ διακονίαν, ταύτην ἐγχειρισθήσεται καί κατά τό ἐκεῖνῳ δοκοῦν ποιήσῃ προθύμως·

οὐκ ἔξεστι δέ πρό καιροῦ ταύτην ἐπιζητεῖν ἀλλ' οὐδέ διδομένην ἔξ ἀνθρώπων λαβεῖν καταδέχεσθαι, ἀλλ' ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ δεσπότου ἡμῶν καί Θεοῦ καί τό πρόσταγμα αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι.

ογ'. Μετά τό ἐγχειρισθῆναι διακονίαν ἡμᾶς θείων πραγμάτων καί ἐν αὐτῇ διαπρέψαι, εἰ ἐπιτραπῶμεν ὑπό τοῦ Πνεύματος πρὸς ἑτέραν μεταβῆναι διακονίαν ἢ ἐργασίαν ἢ πρᾶξιν, **(444) μή ἀντιτείνωμεν.** Ὁ γάρ Θεός οὔτε ἀργούς ἡμᾶς εἶναι ἐν μιᾷ καί τῇ αὐτῇ ἐργασίᾳ ἐν ἣ ἠρξάμεθα μέχρι τέλους ἐμμένειν βούλεται, ἀλλά προκόπτειν καί ἀεικινήτους εἶναι πρὸς τήν τῶν κρειπτόνων ἐπιτυχίαν, τῷ θείῳ δηλαδή καί μή τῷ οἰκεῖῳ στοιχοῦντας θελήματι.

οδ'. Ὁ τό ἴδιον θέλημα νεκρόν ἐργασάμενος ἀθέλητος πάντως ἐγένετο· ἀθέλητον δέ τῶν ὄντων καί ζώντων καί κινουμένων οὐδέν, εἰ μή μόνα τις εἴποι τά ἀναίσθητα καί ἀκίνητα· τά γάρ φυτά, εἰ καί κινεῖται καί αὔξει ἀλλ' οὐ λέγομεν φυσικῶ θελήματι τήν κίνησιν ποιεῖσθαι καί τήν αὔξησιν, ἄψυχα γάρ· πᾶν δέ ἔμψυχον καί φυσικόν ἔχει θέλημα. Ὁ οὖν ἀσκήσει καί σπουδῇ τό οἰκεῖον ἀπονεκρώσας θέλημα καί ἀθέλητος γεγονώς πάντως τῆς οἰκείας ἐξέστη φύσεως καί ἐν τῷ θέλειν μηδέν οὐδέ καλόν τι ἢ κακόν δύναται ἐνεργεῖν.

οε'. Ὁ τό ἴδιον θέλημα ἀπονεκρῶσαι σπουδάζων τό τοῦ Θεοῦ ὀφείλει ποιεῖν θέλημα καί ἀντί τοῦ οἰκείου θελήματος τό τοῦ Θεοῦ ἀντεισάγειν ἐν ἑαυτῷ καί ἐμφυτεύειν καί ἐγκεντριζεῖν τοῦτο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καί πρὸς τούτοις σκοπεῖν ἀκριβῶς εἰ τά φυτευόμενα καί ἐγκεντριζόμενα, τά μέν εἰς βάθος που ῥιζωθέντα φύει, τά δέ καί συνουλωθέντα καί ἐνωθέντα καί ἐν δένδρον ἐγένετο, εἰ ἠϋξήθησαν καί ἐξήνθησαν καί καρπὸν ὠραῖον καί γλυκύν πεποιήκασιν, ὥστε ἀγνοηθῆναι παρ' αὐτοῦ καί τήν προὑποδεξαμένην τόν σπόρον γῆν καί τήν ῥίζαν ἐφ' ἣν ἐνεκεντρίσθη τό ἀκατανόητον καί ἄφραστον ἐκεῖνο καί ζωηφόρον φυτόν.

οστ'. Ὁ ἐκκόπτων τό ἴδιον θέλημα διά τόν τοῦ Θεοῦ φόβον,

ἀγνώστως οὕτως ὡς οὐκ οἶδεν, ὁ Θεός χαρίζεται αὐτῷ τό

ἑαυτοῦ θέλημα καὶ ἀνεξάλειπτον αὐτῷ διατηρεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ διανοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιγινώσκειν αὐτό καὶ ἰσχὺν δίδωσι τοῦ (445) ἐκπληροῦν αὐτό. Ταῦτα δὲ ἢ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ καὶ χωρὶς αὐτῆς γίνεται οὐδέν.

οζ'. Ὄταν πάσῃ ἰσχύϊ, προθυμία καὶ προαιρέσει μεθ' ὀρμῆς ἀκατασχέτου τὰ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς ἡμῖν καὶ ἀγνώστως διδασκόμενά τε καὶ ἐντελλόμενα ἐκπληρώσωμεν μηδὲν ὅλως ἐλλείψαντες, τότε ἡμῖν, ὡς πιστοῖς καὶ ὑπηκόοις, ὡς ἀληθινοῖς μαθηταῖς καὶ φίλοις, ἀποκαλύπτεται φανερῶς καθὼς πάλαι τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἀπεκαλύφθη καὶ πᾶσι τοῖς δι' αὐτῶν πιστεύσασιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ τότε γινόμεθα υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος· «Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ· εἰ δέ υἱοὶ, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ».

οη'. Τῶν καταξιοθέντων γενέσθαι μετὰ Θεοῦ ἐν τῇ συναφείᾳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπογεύσασθαι οὐδεὶς δόξης τῆς ἀτίμου καὶ καταπτύστου ἐρᾶ προσφερομένης αὐτῷ παρὰ ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδέ χρυσοῦ ἢ ἱματισμοῦ ἢ λίθων τῶν νομιζομένων παρὰ τοῖς ἀνοήτοις τιμίων· οὐ πλούτῳ ῥέοντι προστίθεται τῇ καρδίᾳ, οὐ παρὰ βασιλέων καὶ ἀρχόντων γνωρίζεσθαι βούλεται, τῶν οὐκ ἀρχόντων ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν κυριευομένων· οὐ μέγα τι τοὺς τοιούτους ἠγεῖται καὶ ὑψηλόν, οὐδέ προξένους οἶεται εἶναι αὐτούς πλείονος δόξης τοῖς πλησιάζουσιν αὐτοῖς, οὐδέ τινος οὐδαμῶς ἑτέρου τῶν ἐπιφανῶν καὶ λαμπρῶν ἀνθρώποις ἐπιθυμήσει, ὡς οὐδέ πλούτου εἰς πενίαν τις κατελθεῖν ἢ ἀπὸ ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας μεγίστης καὶ περιβλέπτους ἀξιώματος εἰς ἀδοξίαν ἐσχάτην καὶ ἀτιμίαν καταπεσεῖν.

οθ'. Εἰ πάντων σου τῶν ἁμαρτημάτων τήν ἄφεσιν ἔλαβες, εἴτε δι' ἐξαγορεύσεως, εἴτε διὰ τῆς ἀμφιάσεως τοῦ (446) ἁγίου καί ἀγγελικοῦ σχήματος, πόσης σοι τοῦτο ἔσται ἀγάπης καί εὐχαριστίας καί ταπεινώσεως αἴτιον, ὅτι μυρίων ὑπάρχων τιμωριῶν ἄξιος, οὐ μόνον τούτων ἀπηλλάγης ἀλλά καί υἰοθεσίας καί δόξης καί οὐρανῶν ἠξίωσαι βασιλείας. Ταῦτα στρέφων ἐν διανοίᾳ καί διὰ παντός ἐνθυμούμενος, ἔτοιμος ἔσο καί προπαρασκευάζου μὴ ἀτιμάσαι τόν σέ τιμήσαντα καί τά μυρία συγχωρήσαντα πταίσματα, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἔργοις σου δοξάσαι καί τιμῆσαι αὐτόν, ἵνα καί αὐτός σε μειζόνως ἀντιδοξάσῃ, ὃν τιτίμηκεν ὑπέρ ἅπασαν τήν ὀρωμένην κτίσιν, καί φίλον αὐτοῦ γνήσιον ὀνομάσει σε.

π'. Ὅσω ψυχὴ τιμιώτερα τυγχάνει τοῦ σώματος, τοσοῦτον ὁ λογικός ἄνθρωπος κρείσσων τοῦ παντός κόσμου ἐστί. Μὴ γάρ, τά μεγέθη τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων κατανοῶν, διὰ τοῦτο τιμιώτερά σου ταῦτα εἶναι νόμιζε, ἄνθρωπε, ἀλλά πρὸς τήν δοθεῖσάν σοι χάριν ἀποβλέψας καί τῆς νοεράς καί λογικῆς σου ψυχῆς τήν ἀξίαν καταμαθῶν, ἀνύμνει τόν ὑπέρ τά ὀρώμενα ἅπαντα τιμήσαντά σε Θεόν.

πα'. Σκοπήσωμεν πῶς δοξάσομεν τόν Θεόν· δοξάζεται δέ παρ' ἡμῶν οὐκ ἄλλως ἢ ὡς παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐδοξάσθη. Δι' ὧν γάρ ἐκεῖνος τόν ἑαυτοῦ Πατέρα ἐδόξασεν, ἐδοξάσθη δέ καί ὁ Υἱός παρὰ τοῦ Πατρός δι' αὐτῶν, κάκεινα καί ἡμεῖς σπουδῆ πρᾶξωμεν, ἵνα διὰ τούτων δοξάσωμεν τόν Πατέρα ἡμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κληθῆναι καταδεξάμενον, καί δοξασθῶμεν παρ' αὐτοῦ τῇ δόξῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἣ εἶχε πρό τοῦ τόν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ· τάδε εἰσὶν ὁ σταυρός, ἡ γονυθία καί ἡ νέκρωσις τοῦ κόσμου παντός, αἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοί καί εἴ τι ἕτερον τῶν παθημάτων Χριστοῦ· ἃ ὑποφέροντες ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, μιμούμεθα τοῦ Χριστοῦ τά παθήματα καί δοξάσομεν δι' αὐτῶν τόν Πατέρα ἡμῶν καί Θεόν, ὡς υἱοὶ αὐτοῦ χάριτι καί συγκληρονόμοι Χριστοῦ.

πβ'. (447) Ψυχὴ ἢ μὴ τελείως τῆς σχέσεως καί προσπαθείας τῶν ὀρωμένων εὐαισθήτως ἀπαλλαγεῖσα, τά ἐπισυμβαίνοντα αὐτῇ λυπηρά καί τὰς ἐπερχομένας αὐτῇ ἐπηρείας παρὰ τε δαιμόνων καί ἀνθρώπων ἀλύπως φέρειν οὐ δύναται, ἀλλ' οἷον

συνδεδεμένη τῇ προσπαθείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ζημίαις δάκνεται χρημάτων καὶ ἀποστερήσειν ἄχθεται πραγμάτων καὶ πληγαῖς ἐπιφερομέναις αὐτῆς σώματι σφοδρῶς ὀδυνᾶται.

πγ'. Εἴ τις σχέσεως καὶ ἐπιθυμίαις τῶν αἰσθητῶν ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ Θεῷ ταύτην συνέδησεν, οὐ μόνον τῶν περὶ αὐτὸν χρημάτων καὶ κτημάτων καταφρονήσει καὶ ὡς ἐπὶ ἀλλοτρίοις καὶ ξένοις στερούμενος αὐτῶν ἀλύπως διατεθῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα τῷ σώματι αὐτοῦ ἀνιαρὰ μετὰ χαρᾶς καὶ τῆς προσηκούσης εὐχαριστίας ὑπομενεῖ, βλέπων ἀεὶ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, τὸν μὲν ἔξω φθειρόμενον ἄνθρωπον, τὸν δὲ ἐντὸς ἡμέρα καὶ ἡμέρα ἀνακαινούμενον. Ἄλλως δὲ οὐκ ἔνι τάς κατὰ Θεὸν θλίψεις μετὰ χαρᾶς ὑπενεγκεῖν, γνώσεως γὰρ τελείας ἐν τούτοις χρειαὶ καὶ σοφίας πνευματικῆς· ὁ δὲ τούτων ἐστερημένος ἐν σκότει ἀγνωσίας καὶ ἀνελπιστίας ἀεὶ πορεύεται, μὴ δυνάμενος τὸ φῶς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως ὅλως θεάσασθαι.

πδ'. Πᾶς δοκησίφρων ἐκ μαθηματικῆς ὧν ἐπιστήμης μυστήρια Θεοῦ παρακύψαι καὶ ἰδεῖν οὐκ ἀξιωθήσεται ποτε, ἕως ἂν ταπεινωθῆναι πρῶτον θελήσῃ καὶ μωρός γένηται, σὺν τῇ οἰήσει καὶ ἦν κέκτηται γνῶσιν ἀποβαλὼν. Ὁ γὰρ τοῦτο ποιῶν καὶ σοφοῖς τὰ θεῖα ἐν ἀδιστακτῷ πίστει ἀκολουθῶν, ὑπὸ τούτων χειραγωγούμενος, συνεισέρχεται μετ' αὐτῶν ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος ὀδηγούμενος καὶ φωτιζόμενος, ὁρᾷ καὶ διδάσκεται ἅπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶδεν (448) ἢ ἰδεῖν ἢ μαθεῖν ποτε δύναται, καὶ τηνικαῦτα γίνεται Θεοῦ διδακτός.

πε'. Τούς διδακτούς Θεοῦ οἱ μαθηταὶ τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἀνθρώπων ἡγοῦνται μωρούς, αὐτοὶ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ μωροί, ἐκ μεμωραμένης σοφίας στομωθέντες τῆς θύραθεν, ἦν ἐμώρανεν ὁ Θεός, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ ἦν ἡ θεολόγος φωνὴ ἐπίγειον οἶδε, ψυχικὴν, δαιμονιώδη, μεστήν ἐριθείας καὶ φθόνου. Ἐξω γὰρ ὄντες οἱ τοιοῦτοι τοῦ θείου φωτός, τὰ ἐν αὐτῷ ἰδεῖν μὴ δυνάμενοι θαύματα, τοὺς ἀυλιζομένους ἐν τῷ φωτί καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βλέποντας καὶ

διδάσκοντας ὡς πεπλανημένους λογίζονται, πεπλανημένοι ὄντες αὐτοὶ καὶ ἄγευστοι τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ.

πστ'. Διὰ τοῦτο μόνον παραβάλλειν καὶ βλέπειν τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ θέλουσιν οἱ χάριτος πεπληρωμένοι καὶ τετελειωμένοι τῇ γνώσει καὶ σοφίᾳ τῇ ἄνωθεν, ἵνα μισθὸν τινα προξενήσωσιν αὐτοῖς δι' ὑπομνήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ δι' ἀγαθοεργίας, εἴ ἄρα γε ἀκούσωσιν, εἴ ἄρα γε συνήσουσιν καὶ πεισθήσονται, ἐπειδὴ οἱ μὴ τῷ Θεοῦ ἀγόμενοι Πνεύματι ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατοῦσι καὶ οὐκ οἶδασιν οὔτε ποῦ ὑπάγουσιν, οὔτε ἐν τίσι προσκόπτουσι. Τάχα γάρ ποτε ἀνασφήλαντες ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτοὺς οἰήσεως, δέξονται τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀληθῆ διδασκαλίαν καὶ τό τοῦ Θεοῦ θέλημα ἀνοθεύτως καὶ ἀκατηλεύτως ἀκούσαντες μετανοήσουσι καὶ ποιήσαντες αὐτό μεταλάβωσί τινος χαρίσματος πνευματικοῦ. Εἰ δέ μὴ τοιαύτης ὠφελείας γενέσθαι δυνηθῶσιν αὐτοῖς πρόξενοι, θρηνοῦντες τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν ὑποστρέφουσιν εἰς τὰς καλίας αὐτῶν, νυκτός καὶ ἡμέρας εὐχόμενοι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν· ὑπὲρ γάρ ἄλλου τινός οὐδέποτε λυπηθήσονται οἱ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως συνόντες καὶ ὑπερεμπιπλάμενοι παντός ἀγαθοῦ.

πζ'. (449) Ὅτι καὶ νῦν εἰσιν ἀπαθεῖς καὶ ἅγιοι καὶ πεπληρωμένοι τοῦ θείου φωτός, ἀναστρεφόμενοι ἐν μέσῳ ἡμῶν, τοσοῦτον τὰ μέλη νεκρώσαντες ἑαυτῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ ἐμπαθεστάτης ἐπιθυμίας, ὡς μὴ μόνον ἀφ' ἑαυτῶν ποτε μὴ λογίζεσθαι ἢ ποιῆσαι ὄρμᾶν τό κακόν ἀλλὰ μηδέ ὑφ' ἑτέρου πρὸς τοῦτο ἐλκόμενοι, ἀλλοίωσιν τινα τῆς παρουσίας αὐτοῖς ἀπαθείας ὑφίστασθαι ἠδεδσαν ἄν, εἴπερ εἰδότες ἦσαν τὰ καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκόμενα θεῖα λόγια καὶ ψαλλόμενα παρ' αὐτῶν οἱ τοῖς τοιούτοις τὴν μωρίαν ἐπιφημίζοντες καὶ διαπιστοῦντες περὶ θείων πραγμάτων διδάσκουσιν ἐν σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος. Εἰ γάρ ἐν γνώσει τελείᾳ ἐγένοντο τῆς θείας Γραφῆς, ἐπίστευον ἄν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ λαληθεῖσι καὶ δωρησθεῖσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς· ἐπεὶ δέ ἀμέτοχοι τῶν τοιούτων ἐξ οἰήσεως καὶ ἀμελείας εἰσὶ καλῶν, καὶ τοὺς μετεσχηκότας καὶ περὶ τοιούτων διδάσκοντας ἀπιστοῦντες ἐνδιαβάλλουσιν.

πη'. Τίς ὁ σκοπός τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀνακηρυττόμενος καί παρ' ἡμῶν μὲν ἀναγινωσκόμενος, μὴ ἐπιγινωσκόμενος δέ, ἢ πάντως ἵνα μετεσχηκῶς τῶν ἡμετέρων κοινωνούς τῶν ἐκείνου ποιήσῃ ἡμᾶς; Ὁ γάρ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο, ἵνα υἱὸς Θεοῦ ποιήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἡμᾶς, εἰς ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος ἀνάγων κατὰ χάριν τὸ γένος ἡμῶν, γεννῶν ἡμᾶς ἄνωθεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ εὐθύς εἰσάγων ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶλλον δέ ἐντὸς ἡμῶν ταύτην ἔχειν ἡμῖν χαριζόμενος ὡς μὴ ἐν ἐλπίσιν εἶναι τοῦ εἰσελθεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ ἀλλ' ἐν κατασχέσει ταύτης ὄντας βοᾶν· «Ἡμῶν δέ ἡ ζωὴ κέκρυσται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ».

πθ'. Τὸ αὐτεξούσιον καὶ αὐτοπροαίρετον ἡμῶν οὐκ ἀφαιρεῖται τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρίζεται (450) τοῦ μηκέτι καὶ ἄκοντας ἡμᾶς τυραννεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἢ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοθελῶς ἐμμένειν τοῦ εἰς ὃν ἐβαπτίσθημεν δεσπότης Χριστοῦ καὶ τῇ ὁδῷ πορεύεσθαι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ ἢ ἐκκλίνειν τῆς εὐθείας ταύτης ὁδοῦ καὶ πρὸς τὸν ἀντίπαλον καὶ ἐχθρόν ἡμῶν διάβολον διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων παλινδρομεῖν.

90. Οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῖς τοῦ πονηροῦ θελήμασιν εἴκοντες καὶ τὰ ἐκείνῳ βεβουλευμένα διαπραττόμενοι ἑαυτοὺς τῆς ἀγίας τοῦ βαπτίσματος μήτρας ἀπαλλοτριουῖσι, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον. Οὐδέ γὰρ ἀλλοιοῦται ἡμῶν ἕκαστος ἢ τῆς καθό ἐκτισταὶ μεθίσταται φύσεως, ἀλλὰ ἀγαθὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κακὸν γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησεν, ἄτρεπτος τῇ φύσει καθό ἐκτισταὶ καὶ τῇ οὐσίᾳ ὦν, οἷα ἐξ ἐκουσίου γνώμης προαιρεῖται καὶ θέλει, ταῦτα καὶ πράττει εἴτε ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα· ὡσπερ γὰρ τὴν μάχαιραν κἂν ἐπὶ κακῶ τις αὐτὴν κἂν ἐπὶ καλῶ χρήσῃται, τῆς ἰδίας ἐκείνη οὐ μεθίσταται φύσεως ἀλλὰ μένει σίδηρος ὦν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ μὲν καὶ πράττει, ὡς εἴρηται, ἅπερ βούλεται, τῆς δέ οἰκείας οὐκ ἐξίσταται φύσεως.

91. Οὐ μετὰ τὸ εἶνα ἐλεῆσαι σώζει ἀλλὰ τὸ ἐνός καταφρονῆσαι τῷ πυρὶ παραπέμπει. Τὸ γὰρ «ἐπείνασα καὶ ἐδίψησα» οὐ πρὸς τὸ ἅπαξ εἴρηται πάντως, οὐδέ τὸ ἐν μιᾷ

ἡμέρα ἀλλά τό διά βίου παντός δηλοῖ· οὕτω καί τό τραφῆναι Χριστόν, ποτισθῆναι τε καί ἐνδυθῆναι καί εἴ τι ἕτερον τούτοις συνέπεται, οὐ πρός ἅπαξ ἀλλά διά παντός καί ἐν πᾶσιν ὑπό τῶν αὐτοῦ δούλων ταῦτα δέχεσθαι ὁ Κύριος καί Θεός ἡμῶν ὡμολόγησεν.

92. Τόν ἀμερίστως μεριζόμενον καί αὐτόν ὅλον ὄντα ἐνί ἐκάστῳ τῶν πενομένων, πῶς τινες εἰς ἓνα πένητα περικλείουσιν; Ὑπόθου οὖν ἑκατόν εἶναι πένητας ὡς ἓνα Χριστόν, **(451)** οὐδέ γάρ μεμέρισται ὅλως ὁ Χριστός. Ὁ γοῦν τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα δούς ἀνά ὀβολόν, τόν δέ ἓνα ὑβρίσας ἢ τύψας ἢ ἐκπέμψας κενόν, τίνι ἄρα ταῦτα πεποιήκεν ἢ πάντως τῷ εἰπόντι καί ἀεὶ λέγοντι καί εἰπεῖν μέλλοντι, «Ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε»;

93. Ὁ τοῖς ἑκατόν δούς ἐλεημοσύνην, δυνάμενος δέ καί ἐτέροις δοῦναι, ποτίσαι τε καί θρέψαι, πολλούς παρακαλοῦντας αὐτόν καί βοῶντας ἀποπεμπάμενος, ὡς μή θρέψας Χριστόν κριθήσεται πρός αὐτοῦ, ἐπειδή καί ἐν ἐκείνοις πᾶσιν αὐτός ἐστιν ὁ καί ἐφ’ ἐνί ἐκάστῳ τῶν ἐλαχίστων τρεφόμενος πρός ἡμῶν.

94. Ὁ πᾶσι μὲν πάντα τά πρός χρείαν σήμερον παρασχών, αὐριον δέ δυνάμενος τοῦτο ποιῆσαι, ἀμελήσει τινῶν ἀδελφῶν καί λιμῶ καί δίψῃ καί ψύχει ἐάσει διαφθαρῆναι αὐτούς, αὐτόν παρεῖδεν ἀποθανεῖν καί αὐτοῦ κατεφρόνησε τοῦ εἰπόντος· «Ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε».

95. Ἐκ τούτων ἐν ἔστι γινῶναι, ὅπως ἰδιοποιεῖται ὁ Κύριος πάντα τά τῶν πενήτων καί ἀδελφῶν ἡμῶν, πρός μὲν τοὺς δικαίους λέγων· «Ἐμοί ἐποιήσατε», πρός δέ τοὺς ἐξ ἀριστερῶν· «Ἐμοί οὐκ ἐποιήσατε». Οὐ γάρ τοὺς ἐλεηθέντας μόνον παρ’ ἡμῶν ὄρα οὐδέ τοὺς ἀδικηθέντας ἢ πλεονεκτηθέντας καί μυρία ἕτερα παθόντας δεινά, ἀλλά καί τοὺς παροφθέντας, ὡς ἀρκοῦν τοῦτο εἰς καταδίκην ἡμῶν· οὐ γάρ ἐκείνους ἀλλ’ αὐτόν παρορῶμεν τόν τά ἐκείνων ἅπαντα ἰδιοποιούμενον Ἰησοῦν τόν Χριστόν.

96. Ἐν τούτῳ ἐκάστου πένητος πρόσωπον ἀναλαβεῖν κατεδέξατο καί παντί πένητι ἑαυτόν ἐξωμοίωσεν ἵνα μηδεὶς

τῶν εἰς αὐτόν πιστευόντων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κατεπαίρηται, ἀλλ' ἕκαστος, βλέπων τόν ἀδελφόν αὐτοῦ καί τόν πλησίον ὡς τόν Θεόν αὐτοῦ, ἐλάχιστον ἑαυτόν **(452)** οὐχί τοῦ ἀδελφοῦ ἀλλά τοῦ πεπονηκότος αὐτόν λογιζοίτο καί ὡς αὐτόν ὑποδέχοίτο καί τιμᾶ, ὡς ὁ Χριστός καί Θεός ἐκένωσε τό ἴδιον αἷμα διὰ τήν σωτηρίαν ἡμῶν.

97. Ὁ τόν πλησίον ἔχειν ὡς ἑαυτόν κελευσθεῖς οὐ μίαν πάντως ἡμέραν ἀλλά διὰ βίου παντός τοῦτον ἔχειν οὕτως ὀφείλει· καί ὁ παντί τῷ αἰτοῦντι διδόναι προσταπτόμενος, τοῦτο ποιεῖν προστάσσεται ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καί ὁ θέλων ἵνα ποιῶσιν εἰς αὐτόν ἄλλοι ἅ βούλεται ἀγαθά, ταῦτα καί αὐτός ποιεῖν ἄλλοις ἀπαιτηθήσεται.

98. Ὡσπερ οὖν ὁ ἔχων τόν πλησίον ὡς ἑαυτόν οὐδέν πλέον ἔχειν τοῦ πλησίον ἀνέχεται, ἐάν δέ ἔχη καί μὴ μεταδίδωσιν ἀφθόνως, ἕως ἄν καί αὐτός πτωχός γένηται καί τοῖς πλησίον αὐτοῦ ἐξομοιωθῇ, τῆς ἐντολῆς τοῦ Δεσπότης ἐκπληρωτῆς οὐκ εὐρίσκεται, οὐδέ ὁ τοῖς αἰτοῦσι πᾶσι διδόναι θέλων, ἐάν μέχρις ὀβολοῦ ἢ κλάσματος ἄρτου κεκτημένος, ἀποστρέψῃ τινά τῶν αἰτούντων αὐτόν, οὐδέ ὁ μὴ ποιῶν τῷ πλησίον ὅσα θέλει ἵνα ἕτερος ποιῇ πρός αὐτόν, οὕτω καί ὁ πάντα μέν πένητα καί ἐλάχιστον θρέψας, ποτίσας, ἐνδύσας καί τά ἄλλα πάντα εἰς αὐτούς ἐργασάμενος, ἐνός δέ μόνου καταφρονήσας καί αὐτόν παριδῶν, ὡς Χριστόν τόν Θεόν πεινῶντα καίδιψῶντα παριδῶν καί αὐτός λογισθήσεται.

99. Φορτικά ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἴσως φανήσεται, διό καί δόξουσιν εὐλόγα λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· «Τίς ἄρα ταῦτα πάντα ποιῆσαι δύναται, ὥστε πάντας θεραπεῦσαι καί θρέψαι καί μηδόλως τούτων τινά παριδεῖν;». Ἀλλ' ἀκουέτωσαν Παύλου διαρρήδην βοῶντος· «Ἡ γάρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ εἰς ὑπέρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον».

ρ'. Καθάπερ αἱ περιεκτικαί ἐντολαί συμπεριέχουσι πάσας ἐν ἑαυταῖς τάς μερικές ἐντολάς, οὕτω καί αἱ περιεκτικαί ἀρεταί τάς μερικές ἐν ἑαυταῖς συμπεριλαμβάνουσιν ἀρετάς. Ὁ γάρ πωλῶν τά ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἢ καί διασκορπίζων αὐτά τοῖς πτωχοῖς καί πένης ἐφ' ἅπαξ γενόμενος πάντα ὑφ' ἐν τά τῶν

μερικῶν ἐντολῶν ἐξεπλήρωσεν· οὐκέτι γάρ χρεῖαν ἔχει τῷ αἰτοῦντι διδόναι ἢ μὴ ἀποστραφῆναι τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀπ' αὐτοῦ. Οὕτω καὶ ὁ ἀδιαλείπτως εὐχόμενος ἐν τούτῳ πάντα συνέκλεισε καὶ οὐκέτι ἐπτάκις αἰνεῖν τῆς ἡμέρας τὸν Κύριον ἢ ἐσπέρας καὶ πρωῖ καὶ μεσημβρίας ὑπ' ἀνάγκην ἐστίν, ὡς ἤδη πάντα πεπληρωκῶς ὅσα ἂν κανονικῶς καὶ ἐν ἀφωρισμένοις καιροῖς καὶ ὥραις εὐχόμεθ' αὐτῷ τε καὶ ψάλλομεν. Οὕτω καὶ ὁ τὸν διδόντα ἀνθρώποις γινώσκων Θεὸν γνωστῶς ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, πᾶσαν ἀγίαν διήλθε Γραφήν καὶ πᾶσαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο καὶ οὐκέτι βιβλίων ἀναγνώσεως δεηθήσεται. Πῶς γάρ, ὁ τὸν ἐμπνεύσαντα τοῖς τὰς θείας γεγραφόσι Γραφὰς συνόμιλον κεκτημένος καὶ παρ' ἐκείνου μυσούμενος τὰ τῶν ἀποκεκρυμμένων μυστηρίων ἀπόρητα, ἀλλὰ βίβλος οὗτος τοῖς ἄλλοις θεόπνευστος ἔσται, καινὰ τε καὶ παλαιὰ φέρουσα μυστήρια γεγραμμένα δακτύλῳ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ὡς πάντα τελέσας καὶ καταπαύσας ἐν Θεῷ τῇ ἀρχικῇ τελειότητι ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ;

Τέλος τῶν κεφαλαίων σκε'.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟῦ ΠΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ. (454)

1. Ἐρώτ. Τί ἦν ἐν τῷ κόσμῳ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι;

Ἀπάντ. Θεός, ὁ τὸν κόσμον ποιήσας.

2. Ἐρώτ. Μήπω ὄντος τοῦ κόσμου, πῶς ἦν ἐν τῷ κόσμῳ;

Ἀπάντ. Ὅτι, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἐν τῷ Θεῷ πάντως ὡς γεγονώς ἦν ὁ κόσμος καθὸ καὶ οἱ μήπω παραχθέντες ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ἤδη γεγεννημένοι εἰσὶ παρὰ τῷ Θεῷ. Συνέστηκε γάρ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ τὰ μήπω κτισθέντα, εἰ καὶ μὴ καταλαμβάνονται παρ' ἡμῶν.

3. Ἐρώτ. Εἰ οὖν, ὡς λέγεις, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν ὁ Θεός πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι παρ' αὐτοῦ, τί γέγονεν ὁ Θεός ὅτε τὸν κόσμον τοῦτον παρήγαγεν; Ἄρα διέστη τοῦ κόσμου; Ἦ καὶ αὐθις ἐν τῷ κόσμῳ ἐστίν;

Ἀπαντ. Τόπω μὲν οὐ διέστη τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ὁ ταῦτα ποιήσας Θεός· ποῦ γάρ ὁ πανταχοῦ παρῶν καὶ τὰ πάντα τῆς ἰδίας πληρῶν θεότητος μεταστήσεται; Τῇ δέ φύσει καὶ οὐσία καὶ τῇ ὑποστάσει καὶ τοῖς λοιποῖς (455) ἰδιώμασι πάσης κτιστῆς ὑπέρεκειται φύσεως· καὶ ἀμετρήτως καὶ ἀκαταλήπτως ταύτης διέστηκεν.

4. Ἐρώτ. Πῶς, τόπω μὴ διεστηκῶς ἀλλὰ πανταχοῦ, ὡς λέγεις, παρῶν, ἀποκεχωρισμένος τῶν πάντων ἐστίν;

Ἀπάντ. Δυσνόητον μὲν τό ἐρώτημα, οὐ μέντοι γε δύσφραστον· Θεῶ δέ ἀδυνατεῖ οὐδέν· ὅθεν δυνατός ἐστι καὶ περὶ τούτων πληροφορησαί σε. Ἀλλ' ἄκουε συνετῶς· καθάπερ ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων οὔτε συνέχεται ὑπὸ τοίχων οὔτε τόπω περιορίζεται, ἀλλὰ τό μὲν σῶμα οἰκίσκω ἐγκλείεται καὶ δεσμοῖς περισφίγγεται, αὐτός δ' ἐκτός ἐστι τούτων καὶ ἐλευθερίως πανταχοῦ περιείσιν, μήτε τοῦ σώματος χωριζόμενος μήτε τῆς οἰκίας μακρὰν γινόμενος, ἀλλ' οἷονεὶ καὶ σύνεστι τούτοις κεχωρισμένος καὶ κεχώρισται ἠνωμένος αὐτοῖς, οὕτω καὶ ὁ Θεός πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσιν ἐστίν καὶ ἔξω πάντων· καὶ οὐδαμοῦ τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ δόξῃ ἐστίν· ἀπερίγραπτος γάρ.

5. Ἐρώτ. Ὁ οὖν ἀπερίγραπτος πῶς τὰ πάντα πληροῖ; Ὁ δέ τὰ πάντα πληρῶν, πῶς ἀπερίγραπτος καὶ οὐδαμοῦ ἐστίν;

Ἀπάντ. Ἔστι μὲν οὖν ὁμολογουμένως πανταχοῦ ὁ Θεός καὶ τὰ πάντα πληροῖ, οὐ συγκεκριμένος δέ ὅλως τοῖς ὀρωμένοις ἀλλὰ κεχωρισμένος τῷ τρόπῳ ᾧπερ εἰρήκαμεν· οὐδαμοῦ δέ ἐστι τό καθ' ἡμᾶς· οὐδεὶς γάρ οἶδεν, οὐδέ οἱ ἄγγελοι, ποῦ ἐστίν ὁ Θεός· εἰ γὰρ ἀκούεις παρεστάναι, ἀλλὰ τῷ θρόνῳ τῆς δόξης· καὶ πρὸς τὴν ἐκπεμπομένην λαμπρότητα ἀντιβλέπειν μὴ ἐξισχύοντες, φόβῳ τὰ ἑαυτῶν κατακαλύπτουσι πρόσωπα, καὶ ἐκθαμβούμενοι τὸν θεῖον ὕμνον ἀσιγήτως αἰεὶ ἀναπέμπουσι· τῷ γὰρ ἀστέκτῳ τῆς δόξης καταπληττόμενοι, οὐδέ ἐν περινοίᾳ γενέσθαι ἢ ἐννοῆσαι δύνανται, ποῦ ὁ δεσπότης ἢ ὁποῖος αὐτός ἐκεῖνός ἐστιν· εἰ γὰρ πρὸς τὴν ἀπαστράπτουσαν αἴγλην ἀντοφθαλμεῖν οὐκ ἰσχύσουσι, πῶς ἄρα πορρωτέρω περιεργάζεσθαι δύναιντ' ἄν; Ὅτι μὲν οὖν ἐστίν ὁ Θεός καὶ πανταχοῦ ἐστίν καὶ τὰ πάντα πληροῖ, καὶ οἱ ἄγγελοι

(456) καί οἱ καθάραντες ἑαυτούς ἅγιοι ἐλλαμφθέντες καί φωτισθέντες ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἴσασι· τό δέ ποῦ ἢ πῶς ἢ ὁποῖός ἐστιν, οὐδεῖς τῶν ἀπάντων γινώσκει, εἰ μὴ ὁ Πατήρ τόν Υἱόν καί ὁ Υἱός τόν Πατέρα καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τόν Πατέρα καί τόν Υἱόν, ὡς συναῖδιον τούτοις καί ὁμοούσιον· ταῦτα γάρ τά τρία, ὡς ἓν ὄντα, καί γινώσκουσιν ἑαυτά καί γινώσκονται ὑπ' ἀλλήλων. Ὡς αὐτός εἶπεν ὁ φύσει Θεός καί Υἱός τοῦ Θεοῦ, «οὐδεῖς οἶδε τά τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τό οἰκοῦν ἐν αὐτῷ· οὕτω καί τά τοῦ Θεοῦ οὐδεῖς οἶδεν, εἰ μὴ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»· καί πάλιν· «οὐδεῖς γινώσκει τόν Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱός, καί οὐδεῖς γινώσκει τόν Υἱόν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ καί ὃ ἄν βούληται ὁ Υἱός ἀποκαλύψαι».

6. Ἐρώτ. Καί πῶς φησιν ὁ Χριστός, «μὴ καταφρονήσητε ἑνός τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γάρ ἄγγελοι αὐτῶν διά παντός βλέπουσι τό πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»; Καί πάλιν, «μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται», σύ δέ λέγεις ὅτι καί οἱ ἄγγελοι ἀγνοοῦσιν ὁποῖος καί ποῦ ἐστιν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ὡσπερ τοῦ ἡλίου ἐν μεσημβρία λάμποντος τό ἐκπεμπόμενον μὲν ἐξ αὐτοῦ φῶς τρανῶς καθορῶμεν, αὐτόν δέ ἐκεῖνον κἄν ποσῶς κατιδεῖν καί καταμαθεῖν οὐκ ἰσχύομεν, ὅμως δέ βλέπειν αὐτόν ἐπ' ἀληθείας λέγομεν, οὕτω καί οἱ ἄγγελοι καί οἱ ἅγιοι τήν ἀπαστρέπτουσιν δόξαν καθορῶντες τοῦ Πνεύματος, ἐν αὐτῇ καί τόν Υἱόν καί τόν Πατέρα ὁρῶσιν· οὐχ οὕτως δέ οἱ ἁμαρτωλοί καί ἀκάθαρτοι· ἐκεῖνοι γάρ τυφλοῖς καί ἀναισθητοῖς εἰκόσιν· ὥσπερ γάρ οἱ τυφλοί τό φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου λάμπον οὐ βλέπουσιν, οὕτω δὴ καί αὐτοί τό θεῖον φῶς αἰεὶ φαῖνον οὐ καθορῶσιν, οὔτε μὴν ἐπαισθάνονται τῆς θερμῆς αὐτοῦ.

7. Ἐρώτ. (457) Τί οὖν βλέπουσιν οἱ κεκαθαρμένοι τόν νοῦν καί τήν καρδίαν;

Ἀπάντ. Ἐπειδή ὁ Θεός φῶς ἐστι καί φῶς τό ἀκρότατον, ἕτερον οὐδέν ὁρῶσιν οἱ αὐτόν βλέποντες, εἰ μὴ φῶς· καί τοῦτο δηλόν ἐκ τε τῶν ἰδόντων λάμψαν τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὡς τόν ἥλιον, τά δέ ἱμάτια αὐτοῦ γενόμενα ὡς τό φῶς· καί ἐκ Παύλου τοῦ ἀποστόλου, φῶς ἰδόντος τόν

Θεόν καί εἰς τήν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν ἐπιστρέψαντος, καί ἐκ
μυρίων ἐτέρων ἁγίων.

8. Ἐρώτ. Πῶς οὖν < οὐ > πᾶσιν ὁράται, ἐπεὶ ἰδίον καί
ἀειλαμπές φῶς ἐστὶν ὁ Θεός;

Ἀπάντ. Ἐπειδὴ οὕτως ὠκονόμησεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός· ἵνα
μηδεμίαν ἔχη κοινωνίαν τό σκότος ἐν τῷ φωτὶ μηδέ ἐναγῆς καί
βέβηλος μετὰ τοῦ Ἁγίου καί καθαροῦ. Διό καί ὡς μέγα χάσμα
καί τεῖχος δέ αἱ πονηραὶ ἐνθυμήσεις καί οἱ μάταιοι ἡμῶν
διαλογισμοὶ οἷα δὴ τεῖχος ὑψηλόν γίνονται καί διωστῶσιν ἡμᾶς
ἀπὸ τοῦ φωτός τῆς ὄντως ζωῆς· ὁ γὰρ Θεός φῶς ἐστὶ καί ζωὴ
ἐστὶν· ὅσοι τοιγαροῦν ἐστέρηνται τούτου, νεκροὶ εἰσι τῇ ψυχῇ
καί τοῦ αἰωνίου πυρός καί σκότους συγκληρονόμοι τε καί
συμμέτοχοι.

9. Ἐρώτ. Καί οὐκ ἔστι σωτηρίας τυχεῖν τὸν μή εἰς ταῦτα
πεφθακότα τά μέτρα;

Ἀπάντ. Τοῦ Κυρίου λέγοντος, πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ μού εἰσιν,
εὐδὴλον ὅτι καί πολλαὶ σωτηρίας ὁδοί· πᾶσαι δέ ἐν μιᾷ τῇ τῆς μετανοίας ὁδῷ
τελειοῦνται διὰ τῆς τοῦ κακοῦ ἀποχῆς, εἴτε τὴν τῆς ἐλεημοσύνης εἵποις εἴτε τὴν
τῆς ξενιτείας εἴτε πάσης ἐτέρας τοῦ ἀγαθοῦ πράξεως ἐκπλήρωσιν, πρὸς τὴν τῶν
κρειπτόνων ἐπιτυχίαν.